Sven Wimnell 20 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Några händelser och problem sommaren 2012 - mars 2013 i område 6.

6. Teknologiska/ekonomiska verksamheter.
http://wimnell.com/omr36-39zu.pdf

I denna version ingår aktiviteter under 2012.
Aktiviteter under 2013 införs senare.

Samtidigt utges följande sammanställningar som hör ihop och kompletterar varandra:

Sven Wimnell 1 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Med ett klassifikations-system för verksamheter som förändrar världen.
http://wimnell.com/omr36-39zs.pdf

Sven Wimnell 20 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Några händelser och problem sommaren 2012 - mars 2013 i områdena 1-5.
1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.
2. Religiösa verksamheter.
3. Politiska vetenskaper. Politiska verksamheter.
4. Sambansforskningsverksamheter
5. Naturforskning. Matematikverksamheter.
http://wimnell.com/omr36-39zt.pdf

Sven Wimnell 20 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Några händelser och problem sommaren 2012 - mars 2013 i område 6.
6. Teknologiska/ekonomiska verksamheter.
http://wimnell.com/omr36-39zu.pdf

Sven Wimnell 20 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Några händelser och problem sommaren 2012 - mars 2013 i områdena 7-9. Kulturella verksamheter.
7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
8. Språkliga verksamheter. Litteraturhistoria. Skönlitteratur.
9. Journalistik m m. Geografi. Biografi. Historia.
http://wimnell.com/omr36-39zv.pdf

Sven Wimnell 20 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Några händelser och problem i världen sommaren 2012 - mars 2013.
http://wimnell.com/omr36-39zx.pdf

Sven Wimnell 20 mars 2013: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Några händelser och problem sommaren 2012 - mars 2013 i område 6.

Innehåll

Sida		
3	6	Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
4	60	Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter
6	61	Hälso- o sjukvårdsverksamheter, räddning od. Veterinärverksamheter.
100	62	Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
103	63	Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske
133	64	Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
134	641	Matlagning. 642 Måltider,servering, restauranger.
156	643	Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
171	644	El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
186	645	Användning av inventarier o d.
192	646	Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
193	647	Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
214	648	Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
216	649	Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbete.
227	65	Administration, distribution, kommunikation, organisation o d
228	651	Kontorsarbete o d. Datoranvändning
230	6520-6524	Opolitisk offentlig civil förvaltning.
233	6525-6529	Militära verksamheter
248	653	Handelsverksamheter.
275	654	Telekommunikationsverksamheter.
296	655	Förlagsverksamheter o d.
301	656	Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
341	657	Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
418	658	Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.
516	659	Marknadsförings- och reklamverksamheter od.
524	66/68	Tillverkning av varor
	66	Tillverkning av kemivaror o d
	67	Tillverkning av bearbetningsvaror o d
	68	Tillverkning av komplexvaror
534	69	Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar

6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Innehåll och länkar till hemsidan:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.
SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 653 Handelsverksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

60 Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter

SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

Libris/SAB:
Kv Allmän ekonomisk historia (även till 93-99)
Kv. Särskilda historiska perioder
Kv- Särskilda länder och områden

(DC 60. DK 6(091)) DC:
600 Teknik (Applied Sciences)
600 teknik
601 Filosofi & teori
602 Miscellany
603 Ordböcker och upplsagsverk
604 Särskilda ämnen
605 som Seriepublikationer
606 Organisationer
607 Utbildning, forskning, ämnen
608 Uppfinningen & patent
609 Historisk , geografisk, personer behandling

389 Metrologi och standardisering

DN 12 dec 2012:

“Patent ska gälla i hela Europa”

Bryssel.

“EU har efter nära 40 års diskussioner enats om ett EU-patentsystem som gör att det räcker med en ansökan för att få uppfinningen skyddad i större delen av Europa.

EU-parlamentet godkände uppgörelsen med stor majoritet på tisdagen. Italien och Spanien står dock utanför på grund av en språkstrid om översättningar. Ett EU-patent väntas kosta 4 700 euro (40 000 kronor) jämfört med dagens 36 000 euro. De första pa-ten-ten ska kunna ut-färdas våren 2014.

– Europas små och medelstora företag, som i dag drar sig för att söka patent, kommer äntligen att slippa betala miljoner till patentjurister och översättare, säger EU-parlamentarikern Cecilia Wikström (FP) som förhandlat fram uppgörelsen med EU-regeringarna.

Socialdemokraternas Olle Ludvigsson instämmer:

– Att ett patent i dagsläget kan kosta mer än tio gånger mer inom EU än i USA är helt orimligt.

Henrik Brors henrik.brors@dn.se “

61 Hälso- o sjukvårdsverksamheter, räddning o d . Veterinärverksamheter

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.

Särskilda underområden är inte föreskrivna men följande kan användas:

611	Människans anatomi.
612	Fysiologi.
613	Medicinska råd om enskild hygien.
614	Offentliga hygienverksamheter,räddning, sjukvårdsorganisation od
615	Läkemedelsbehandlingar, sköterskevård och fysikalisk terapi o d.
615 A	Farmakologi, läkemedelsforkning.
615 B	Allmänna sjukvårdverksamheter.
615 C	Personal för mottagningar, laboratorier, och öppenvård, utom läkare.
615 D	Vårdpersonal för allm. medicinska och kirurgiska vårdavd., barnavd., långvård o d
615 E	Vård-personal för psykiatrisk vård och vård av utvecklingsstörda, utom läkare.
615 F	Personal för röntgenterapi, röntgendiagnostik, fysiklisk terapi od
615 G	Narkoman-o alkoholistvård, förgiftning.
616/618	Läkarverksamheter od av läkare, operationsassistenter o d
616	Allmänläkare, laboratorieläkare o d, läkare för särskilda medicinska sjukdomar, nerv- och psykiatriska sjukdomar, infektionssjukdomar o d.
616 A	Allmänläkare och läkare med allmänt laboratoriearbete o d
616 B	Läkare för särskilda medicinska sjukdomar. (6161 / 6167) .
6161	Hjärt- och kärlsjukdomar (Kardiovaskulära sjukd.).
6162	Andningsorganens sjukdomar.
6163	Matsmältningsorganen sjukdomar.
6164	Sjukdomar i blodbildande organ, endokrina körtlar, lymfatiska system o d.
6165	Hudsjukdomar. Dermatologi.
6166	Urogenitala systemets sjukdomar, urologi.
6167	Rörelseappararatens sjukdomar. Muskuloskeletala sjukdomar.
6168	Läkare för nerv- och psykiatriska sjukdomar. Neurologi. Psykiatri.
6169	Läkare för infektionssjukdomar o d, smittosamma sjukdomar.
617	Kirurgiläkare. Tandläkare o d. Läkare för ögon och öron- näsa-hals. Narkosläkare och operationsassistenter o d
6171/6175	Kirurgiläkare.
6176	Tandläkare.
6177/6178	Läkare för ögon och öron-näsa-hals. Oftalmiatrik. Otorinolaryngologi.
6179	Narkosläkare och operationsassistenter o d .
618	Kvinno-, barn- och ålderssjukdomar. Mödravård och vård av nyfödda o d
619	Veterinärverksamheter o d

Libris/SAB:

Ps Brandteknik och brandväsen (räddningstjänst till 61)
V Medicin
V(x) Medicinska lexikon
V:b Medicinsk forskning och medicinska institutioner
V:d Medicinens filosofi och metodlära
V:k Medicinhistoria
V:oa Allmänt: medicinsk sociologi
V:oe Allmänt: medicinlagstiftning
V:oi Allmänt: medicinstatistik
Va Medicinsk genetik, mikrobiologi, immunologi m fl icke-kliniska discipliner
Vb Anatomi
Vc Medicinsk fysiologi, biofysik och kemi
Vd Farmakologi
Ve Allmän medicin
Vf Kirurgi och anestesi
Vg Gynekologi och andrologi
Vh Pediatrik
Vi Oftalmologi (ögat)
Vj Otorinolaryngologi
Vk Odontologi
Vl Psykiatri
Vm Terapimetoder
Vn Samhällsmedicin, hygien, sexologi
Vna Samhällsmedicin och socialmedicin
Vnb Hygien
Vnd Sexologi
Vo Rättsmedicin
Vp Hälso- och sjukvård
Vp- Särskilda länder och områden
Vpa Sjukvårdsekonomi
Vpb Sjukvårdsadministration och -organisation
Vpd Sjukvårdspersonal
Vpe Sjukvårdslokaler och -utrustning
Vpf Sjukvårdsarbete
Vpg Omvårdnad
Vph Primärvård
Vpj Akutvård
Vpk Intensivvård
Vpl Långvård
Vpm Palliativ vård
Vs Geriatrik
Vt Flyg- och navalmedicin, rymdmedicin
Vu Idrottsmedicin
Vx Militärmedicin

(DC 61, 636. DK 61) DC:

610 Medicinsk vetenskap; Medicin
611 Människans anatomi , cytologi , histologi
612 Humanfysiologi
613 Personlig hälsa och säkerhet
614 Förekomst och förebyggande av sjukdomar
615 farmakologi och läkemedel
616 Sjukdomar
617 Kirurgi & tillhörande medicinska specialiteter
618 Gynekologi & andra medicinska specialiteter
619 Experimental Medicine
Veterinärverksamhet

Från regeringen.se 10 nov 2012

En ny myndighet för folkhälsofrågor

I en promemoria föreslås att en ny myndighet för folkhälsofrågor, Institutet för folkhälsa, bildas den 1 januari 2014. De verksamheter som Statens folkhälsoinstitut (FHI) och Smittskyddsinstitutet (SMI) ansvarar för i dag övergår till den nya myndigheten. Till myndigheten förs även Socialstyrelsens uppgifter inom områdena folk- och miljöhälsorapportering, uppgifter inom ramen för miljömålsarbetet samt vissa uppgifter som rör hälsoskydd.
Sammanslagningen förbättrar förutsättningarna för ett mer effektivt kunskapsbaserat arbete inom folkhälsoområdet i Sverige, inom EU och internationellt. Förändringen ger ökade förutsättningar för att angripa folkhälsofrågorna samlat och integrerat.

Ansvarsområden och uppgifter
I promemorian görs bedömningen att det ansvar och de verksamheter som Statens folkhälsoinstitut och Smittskyddsinstitutet har i dag överförs till den nya myndigheten. Dit förs även tidigare nämnda områden som Socialstyrelsen i dag ansvarar för.

Ledningsform och lokalisering
Den nya myndigheten ska vara en enrådighetsmyndighet.
Myndighetschefen ansvarar för verksamheten inför regeringen.
Den nya myndigheten ska bedriva verksamhet både i Östersund och i Stockholmsområdet.**Finansiering av myndighetens verksamhet**

Myndighetens verksamhet kommer att finansieras på motsvarande sätt som gäller för myndigheterna i dag. Finansieringens omfattning kommer att anpassas utifrån de förändringar i verksamhet och ansvar som föreslås.

Förslaget innebär att FHI och SMI avvecklas och upphör den 31 december 2013. Förslaget utgör det tredje steget i regeringens arbete med att utveckla myndighetsstrukturen inom vård- och omsorgsområdet.

En mer samlad myndighetsstruktur inom folkhälsoområdet, Ds 2012:49 (pdf 476 kB)

Innehåll

1 Promemorians huvudsakliga innehåll 6

2 Författningsförslag 7
2.1 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) 7
2.2 Förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581) 8
2.3 Förslag till lag om ändring i epizootilagen (1999:657) 12
2.4 Förslag till lag om ändring i zoonoslagen (1999:658) 14
2.5 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) 16
2.6 Förslag till lag om ändring i smittskyddslage (2004:168) 17
2.7 Förslag till lag om ändring i alkohollagen (2010:1622) 19
2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:111) om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser 23
2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:453) om register över nationella vaccinationsprogram 25
2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:492) om pliktexemplar av elektroniskt material 28

3 Inledning 31
3.1 Bakgrunden till förslaget 31
3.2 Tidigare förändringar av myndighetsstrukturen inom folkhälsoområdet 33
3.3 Den pågående översynen av myndighetsstrukturen i vård- och omsorgssektorn 35
3.4 En internationell jämförelse 37
3.5 En folkhälsopolitik med människan i centrum 40

4 Myndigheternas nuvarande ansvarsområden och uppgifter 41
4.1 Uppföljning och analys av hälsoutvecklingen och dess förutsättningar 42
4.2 Kunskapscentrum för metoder och strategier 43
4.3 Uppgifter som följer av bestämmelser i olika författningar till skydd för människors hälsa 44
4.3.1 FHI:s uppgifter 45
4.3.2 SMI:s uppgifter 46
4.3.3 Socialstyrelsens uppgifter 47
4.4 Uppgifter som följer av åtaganden inom EU eller internationella organisationer 48
4.5 Särskilda uppgifter inom vissa områden 50
4.6 Nuvarande organisation och finansiering 52
4.6.1 Statens folkhälsoinstituts organisation 52
4.6.2 Smittskyddsinstitutets organisation 53
4.6.3 Socialstyrelsens organisation vad avser de uppdrag som föreslås tas över av den nya myndigheten 54

5 Överväganden och förslag..... 55
5.1 En ny myndighet för folkhälsofrågor 55
5.2 Ansvarsområden och uppgifter för den nya myndigheten 61
5.3 Ledningsform 63
5.4 Lokalisering 64
5.5 Myndighetens namn 65
5.6 Myndighetens finansiering 65

6 Konsekvenser 67
6.1 Verksamhetsmässiga konsekvenser 67
6.2 Ekonomiska konsekvenser 68
6.3 Organisatoriska och personalmässiga konsekvenser 69
6.4 Övriga konsekvenser 69

7 Plan för genomförande 71

8 Ytterligare steg för att utveckla myndighetsstrukturen 73

DN 10 maj 2012:
Hudcancer.

”H&M befäster livsfarligt skönhetsideal”

“Hudcancer är en av de cancerformer som ökar snabbast. Varje år dör fler personer i Sverige i malignt melanom än i trafiken och den främsta orsaken till hudcancer är för mycket solning. Därför är det häpnadsväckande att börsnoterade H&M väljer att exponera en extremt solbränd modell i sin gigantiska baddräktskampanj. Klädjätten befäster, inte minst hos unga människor, ett skönhetsideal som är livsfarligt.

Isabeli Fontana, modellen som H&M använder för att sälja drömmen om hur vi alla skulle kunna se ut, är oerhört solbränd. Detta understryks genom bikiniöverdelen som lämpligt nog låter oss skymta hur ljus hy hon har.

Finns det inte viktigare saker att reta upp sig på än en solbränd modell? Nej, inte om man – som vi på Cancerfonden – dagligen tvingas möta effekten av för mycket sol i form av svårt sjuka människor, förtvivlade anhöriga och sönderslitna familjer.

Varje år drabbas mer än 40 000 personer i Sverige av någon form av hudcancer. Malignt melanom, den allvarligaste typen av hudcancer, beräknas i år leda till cirka 500 dödsfall.

Exponering för UV-strålning från sol och solarier är inblandade i majoriteten av alla hudcancerfall. Kopplingen mellan solning och hudcancer är nästan lika tydlig som den mellan rökning och lungcancer.

Att antalet fall av malignt melanom har ökat kraftigt sedan senare delen av 1990-talet, visar att vi svenskar solar alltmer. Det är en utveckling som vi på Cancerfonden ser mycket allvarligt på. Vi har därför lagt ännu mer resurser på det preventiva arbetet i syfte att, genom kampanjer och information, få alla i Sverige att förstå riskerna med att sola för mycket.

Att ändra beteenden är ett tidskrävande arbete. Särskilt när det handlar om något så viktigt för oss nordbor som solen. För att fly mörkret unnar sig många en semesterresa under vinterhalvåret, då man attacksolar. När våren och sommaren kommer tillbringar många varje möjlig minut i direkt solljus. Belöningen för varje nyans brunare de blir kommer direkt: ”Vad brun och fräsch du är!” Drivkraften att sola ännu mer ökar, och det blir en ond cirkel.

Att H&M väljer en extremt solbränd modell för att marknadsföra sina baddräkter är ingen slump. Stortavlorna visar att det just nu är vackert att vara riktigt brun. Unga vuxna är de som påverkas mest, och det är också de som solar mest. H&M ger nu de som strävar efter att bli så brunbrända som möjligt under sommaren grönt ljus för att fortsätta pressa på stranden.

Oavsett hur H&M-modellen blivit brun – genom solen eller i ett datorprogram – blir effekten densamma: H&M berättar att man ska vara väldigt brunbränd på stranden. Cancerfondens envetna preventionsarbete för att få alla i Sverige att sola mindre kastas tillbaka flera år.

Det är sorgligt att skriva, men H&M kommer genom sin senaste reklamkampanj, förutom att sälja baddräkter, bidra till att allt fler förlorar livet i hudcancer.

Yvonne Brandberg, professor, bitr vetenskaplig sekreterare i Cancerfondens forskningsnämnd.

Stefan Bergh, generalsekreterare, Cancerfonden. “

DN 14 maj 2012:

Täby. Kommunen informerar i ett brev att ”inget nytt andrahandskontrakt erbjuds”

“Psykiskt sjuka sparkas ut”

“ Täby kommun hotar att kasta ut psykiskt sjuka från socialens lägenheter. Maxgränsen för att bo där är fyra år och nu vill kommunen minska antalet träningslägenheter.”

“ Informationen om att det är dags att söka ny bostad gick ut till flera personer som bor i Täby kommuns andrahandslägenheter. Många av dem har psykiska funktionsnedsättningar. Beskedet lämnar lite öppet för tolkning:

”Social omsorg erbjuder inte något nytt andrahandskontrakt/boende, därför är det viktigt att ni aktivt söker andra boenden.”

Cecilia de Lacerda arbetar som psykolog på Prima barn- och vuxenpsykiatri i Täby. Många av hennes patienter bor i lägenheterna, och oron var stor när beskedet damp ned i brevlådan.

– Jag har haft patienter som suttit här med pillerburken och sagt att nu orkar jag inte mer, nu tar jag livet av mig. Att en rik kommun som Täby verkar vara beredd att vända samhällets mest utsatta ryggen är fruktansvärt, säger hon.

Fyra år är maxgränsen för hur länge lägenheterna kan bebos, enligt brevet som skickats ut till de boende. Vad som kommer att hända med bostäderna när tiden gått ut är än så länge oklart. Några av dem kan komma att säljas.

– Vår målsättning är att dra ned på antalet lägenheter, eftersom vi upplever att de inte behövs. Men först gör socialtjänsten en prövning av hyresgästerna, bedömer de att de behöver bo kvar så får de göra det, säger Fredrik Ward, fastighetschef för kommunfastigheter i Täby.

Varför skickar ni då ut ett brev som indikerar att den boende definitivt kastas ut?

– Det är viktigt att människorna som bor i andrahandslägenheterna tids nog blir självgående. Det här är inga livstidsboenden. När det gäller brevet kan man alltid vara tydligare. Det kan finnas brister i kommunikationen, säger Fredrik Ward.

Cecilia de Lacerda menar att den knapphändiga informationen i brevet utgör en direkt hälsofara för flera av hennes patienter. Trygghet är väsentligt för att många psykiskt funktionsnedsatta inte ska fara illa.

– Brevet är bara för mycket. Det går bara att läsa på ett sätt: man kommer att bli vräkt utan chans till nytt andrahandskontrakt. Anledningen till att mina patienter bor i träningslägenhet är att de i nuläget inte är kapabla till något annat. Nu gör den här stressen dem apatiska, säger hon.

På socialtjänsten ser man inget anmärkningsvärt, vare sig i beslutet om uppsägning eller på vilket sätt de boende underrättades om det.

– Socialens lägenheter beslutas om enligt socialtjänstlagen. Människor som kan bo i en egen lägenhet ska göra det, kan de inte det finns det andra alternativ, gruppbostäder till exempel, säger Kotte Wennberg, avdelningschef för individ- och familjeomsorgen i Täby.

Är det inte ett stort glapp mellan att bo i gruppboende och aktivt söka eget boende?

– Jo, att aktivt söka egen bostad kan vara svårt. Det kan behövas stöd och hjälp.

Speciella skäl krävs för att få en träningslägenhet

En andrahandslägenhet, eller en träningslägenhet, ges till människor i Täby kommun av bostadsbolaget Akelius på uppdrag av socialtjänsten. Totalt rör det sig om omkring 200 lägenheter där bland andra psykiskt funktionsnedsatta, missbrukare och flyktingar ges en temporär bostadslösning.

Rätten till andrahandskontrakt är förankrad i socialtjänstlagen. Speciella skäl krävs för att vara berättigad till bostad, alla fall prövas av socialtjänsten. Lägenheten ges under en begränsad tid och ska fungera som ett led i rehabiliteringen.

Varje år ska andrahandskontrakten prövas på nytt av socialtjänsten, som ska besluta om förlängd tid i bostaden, eller om andra alternativ kan bli aktuella.

Det kan röra sig om omplacering till exempelvis ett gruppboende eller att den boende bedöms klara sig på den vanliga bostadsmarknaden.

Rebecca Haimi rebecca.haimi@dn.se “

DN 22 maj 2012:
Debatt. Tandvården

”Tandvårdsreformen fungerar inte som den ska”

“ Dålig information. En granskning från Riksrevisionen som publiceras i dag visar att tandvårdsreformen från 2008 inte har fungerat fullt ut och att målen med reformen bara har uppnåtts till viss del. En anledning är att inte tillräckligt många känner till det allmänna tandvårdsbidraget och högkostnadsskyddet, skriver riksrevisor Gudrun Antemar. “

“Syftet med tandvårdsreformen från 2008 var att fler skulle gå till tandläkaren i förebyggande syfte och att kostnaden för personer med stora tandvårdsbehov skulle vara rimlig. Regeringen införde därför ett allmänt tandvårdsbidrag för att öka besöksfrekvensen. Ett högkostnadsskydd skulle göra att även personer med stora tandvårdsbehov skulle få råd att gå till tandläkaren.

Patientens ställning skulle stärkas i samband med reformen, främst genom förbättrad information. Det skulle bli lättare att förstå vad som omfattas av det statliga tandvårdsstödet och hur stor ersättning man har rätt till. Patienten skulle också lättare kunna jämföra priser hos olika vårdgivare. Lättbegriplig information som når ut till många var alltså en förutsättning för att reformen skulle få önskad effekt.

Riksrevisionen har skickat ut en enkät till 2 000 personer för att fråga om hur väl man känner till tandvårdsstödet. En stor del av de som svarat känner varken till tandvårdsbidraget eller högkostnadsskyddet. Det har genomförts få informationsinsatser för att nå dem som sällan besöker tandvården och har stora behov av tandvård. Kännedomen om tandvårdsbidraget är särskilt låg hos unga, en av de primära målgrupperna.

För att underlätta för patienterna att jämföra priser införde regeringen bland annat referenspriser och en prisjämförelseportal.

Tanken var att prisjämförelseportalen skulle fungera ungefär som Pricerunner och liknande webbplatser där man kan jämföra priser för att kunna göra ett medvetet val. Men prisportalen för tandvårdstjänster har inte fungerat och tandläkare har inte lagt in sina priser. En ny portal öppnades i januari 2012, men det är fortfarande få privata tandläkare som registrerar priser.

Tandvårdsbidraget skulle locka folk att gå till tandläkaren för förebyggande besök. Bidraget innebär till exempel att ungdomar som besöker tandläkaren vartannat år kan få 600 kronor i bidrag, vilket gör att de i princip får en gratis undersökning.

Regeringen hoppades på att reformen skulle leda till att 67 procent skulle besöka tandvården varje år. Granskningen visar att inte fler än 59 procent av den vuxna befolkningen besökt tandvården under 2011. Besöksfrekvensen har endast ökat med 2 procentenheter sedan reformen infördes. Att unga inte går så ofta som man hoppades på kan bero på att de inte känner till bidraget. För majoriteten av dem som är mellan 30–74 år är beloppet troligtvis för lågt för att påverka om man går till tandläkaren eller inte.

Sedan 2008 har två miljarder betalats ut i tandvårdsbidrag. Om inte stödet når ut bör regeringen överväga om inte dessa pengar kan användas mer effektivt.

Ett annat mål med reformen var att personer med stora tandvårdsbehov skulle kunna få vård till rimlig kostnad. Därför infördes ett högkostnadsskydd som gäller för alla vuxna patienter oavsett ålder.

Högkostnadsskyddet är ett bra stöd för många. Men det finns en grupp med låga inkomster och dålig tandhälsa som fortfarande inte tar del av högkostnadsskyddet. Andelen som avstår från tandvård trots behov har ökat sedan reformen. Drygt sju procent av dem som svarat på enkäten uppger att de trots dålig tandhälsa ändå inte besöker tandvården regelbundet. I nästan tre av fyra fall beror det på att de inte har råd att gå oftare. Detta kan på sikt leda till sjukdom och onödigt lidande för den enskilde samt höga kostnader för staten.

Granskningen pekar på två huvudförklaringar till att högkostnadsskyddet inte når ända fram till dem med störst behov. Den första är att många inte känner till skyddet. Vissa personer skulle i större utsträckning söka sig till tandvården om de visste att skyddet fanns. Den andra förklaringen är att karensnivån på 3 000 kronor är för hög för dem som har stora behov och samtidigt låga inkomster. Denna grupp uppger att de skulle gå oftare till tandläkaren om tandvården var mer subventionerad.

Högkostnadsskyddet är därför inte tillräckligt effektivt för att nå målet om bättre tandhälsa för dem med stora behov.

En referensprislista ligger till grund för den högkostnadsersättning som patienten får. Syftet med listan är dels att hålla statens kostnader nere, dels att skapa prispress genom att öka möjligheten för patienterna att jämföra priser.

Det första syftet har uppfyllts eftersom pengarna i anslaget för tandvården räckt. Det kan bero på att gruppen med dålig tandhälsa och låga inkomster inte konsumerar den tandvård de behöver.

Det andra syftet att skapa prispress har där-emot inte lyckats. Tvärtom finns det en risk för att referenspriserna fungerar som ett golv och på så sätt driver på prisutvecklingen. När referenspriserna höjs följer tandläkarna efter och höjer sina priser. En anledning kan vara att patienterna är många och att tandläkarna inte behöver konkurrera med priset. En annan att en förtroendefull relation är viktigare än priset för många patienter.

Sammantaget visar Riksrevisionens granskning att tandvårdsreformen inte har fungerat fullt ut och att målen bara har nåtts till viss del. Regeringen bör därför följa upp om tandvårdsbidraget och högkostnadsskyddet är rätt utformade och att de träffar rätt målgrupper. Regeringen bör också följa upp systemet med referenspriser och vad som krävs för en fungerande prisportal. Slutligen rekommenderas regeringen även att överväga om en myndighet ska få det samlade ansvaret för att patienter får rätt information vid rätt tillfälle.

Gudrun Antemar, Riksrevisor “

“<u>Bakgrund. Tandvårdsstödet</u>

Riksrevisionens uppdrag är att granska vad statens pengar går till och hur effektivt de används. Granskningen ”Tandvårdsreformen 2008 – når den alla?” ingår i en serie granskningar som fokuserar på de statliga insatserna inom hälso- och sjukvården.

Tandvårdsstödet består av två delar, ett tandvårdsbidrag och ett högkostnadsskydd.

För personer 20–29 år och från 75 år är bidraget 300 kronor per år. Mellan 30 och 74 år är bidraget 150 kronor per år.

För att få ersättning från högkostnadsskyddet måste tandvårdsåtgärderna finnas med i referensprislistan. Patienten måste själv stå för tandvårdskostnader upp till 3 000 kronor, därefter subventioneras en del av kostnaden. “

DN 27 maj 2012:
Medicinsk forskning.

”Sverige måste fördubbla den medicinska forskningen”

“ Efter AstraZenecas nedläggning. Sverige tappar mark inom den medicinska forskningen och nu krävs en långsiktig strategi från regeringens sida. På sikt bör de offentliga investeringarna fördubblas från sex till tolv miljarder kronor, skriver före detta statsministern Ingvar Carlsson med flera. “

“Vårdkostnaderna ökar samtidigt som Sverige tappar mark inom forskning och företagande inom det medicinska området och i tillämpning av innovativa behandlingar i vården. Vi har fortfarande en chans att bli en av ledarna i att utveckla och introducera lösningar på dessa utmaningar, men det finns ingen tid att förlora.

Den svenska vården använder inte innovativa produkter i samma grad som jämförbara länder, visar en brittisk studie. Bland 14 undersökta länder hamnar Sverige på näst sista plats. Detta återspeglas i den svenska allmänhetens uppfattning. Färre än hälften tror att patienter på svenska sjukhus har tillgång till de säkraste och mest effektiva behandlingarna, enligt en opinionsmätning från Novus beställd av Forska! Sverige.

Klinisk forskning tappar mark i Sverige. Vi har halkat ned från tredje till sjätte plats, och ligger efter USA, Nederländerna, Schweiz, Danmark och Kanada. Den negativa utvecklingen är allvarig eftersom klinisk forskning är länken mellan laboratoriet och patienten och en förutsättning för metodutveckling och ett effektivt förbättringsarbete inom hälso- och sjukvården. Sverige har även tappat position inom biomedicin, där vi under 20 år gått från fjärde till åttonde plats, enligt Vetenskapsrådets granskning av forskningskvaliteten inom klinisk medicin bland de 25 främsta länderna i mitten av 80-talet och mitten av 2000-talet.

Länder som gått förbi Sverige som kunskapsnation inom medicin har utarbetat långsiktiga strategier och satsningar, i flera fall med den högsta politiska ledningen i spetsen. Detta är lätt att förstå, eftersom investeringar i medicinsk forskning är en samhällsekonomiskt god affär. En brittisk studie visar exempelvis att sådana investeringar inom hjärta-kärl kan räknas hem med bred marginal, tack vare ökad BNP och minskade kostnader för ohälsa. En ny studie från Hjärt-Lungfonden visar att den svenska hjärtforskningen har bidragit till att skjuta upp eller förhindra fler än 150 000 dödsfall i Sverige och därmed inneburit en stor ekonomisk vinning.

Hög nivå på forskning är avgörande för vård- och utbildningskvalitet samt en förutsättning för att forskningsintensiva företag ska vara verksamma i Sverige. Sverige är det land i världen där läkemedelsindustrin står för störst andel av BNP. År 2010 uppgick nettoexporten (export minus import av läkemedel) till nästan 37 miljarder, vilket gör den till den näst viktigaste exportbranschen för Sverige.

Men nu drar de medicinskt inriktade företagen ned på verksamheten i Sverige. Bara inom den forskande läkemedelsindustrin har antalet anställda minskat med 40 procent under de senaste sex åren, från 21 000 till 12 600 anställda. Förutom att Sverige förlorar arbetstillfällen när företagen flyttar, minskar även export- och skatteintäkterna. Dessutom försämras den samlade kunskapsbasen. AstraZeneca ensamt har stått för 14 miljarder kronor per år i investeringar i forskning och utveckling i Sverige – mer än forskningen på alla medicinska fakulteter tillsammans.

AstraZenecas beslut att lägga ned all forskning i både Lund och Södertälje är ett resultat av globaliseringen, med allt mer mobila företag och individer, samt av att läkemedelsindustrin överlag väljer att samarbeta med de bästa forskarna på universitet och bioteknikföretag över hela världen i stället för att ha stora egna forskningsavdelningar. Beslutet är ett allvarligt slag mot medicinsk forskning och innovation i Sverige och blixtbelyser att det är hög tid att vidta åtgärder för att Sverige ska kunna leva upp till regeringens mål: att bli en ledande forskningsnation som kan attrahera duktiga forskare och företag.

För att nå målet behöver regeringen utforma en samlad strategi för medicinsk forskning och dess tillämpning, över departementsgränser, under statsministerns ledning. I likhet med Storbritanniens inriktning bör strategin skapas i samarbete med aktörer inom akademi, vård och näringsliv. Vi behöver ta flera viktiga steg för att stärka forskningen och processerna för att resultaten ska leda till förbättrad hälsa och välstånd. Det handlar exempelvis om att:

○ Göra Sverige till ett attraktivt land för de bästa forskarna genom att öka anslagen, motverka kortsiktighet inom forskningsfinansieringen och skapa bättre karriärmöjligheter.

○ Stimulera och underlätta landstingens och regionernas stöd till klinisk forskning.

○ Dra nytta av Sveriges unika kvalitetsregister för att följa upp resultaten av den vård som bedrivs, samt för forskning och utveckling.

○ Skapa attraktiva villkor för den forskande industrin i Sverige - detta innefattar inte minst en ökad samverkan mellan vård, akademi och industri, samt internationellt konkurrenskraftiga skatteincitament för forskning och utveckling.

En strategi kan bara göra skillnad om det finns finansiering för att genomföra den. Idag utgör offentliga investeringarna i medicinsk forskning i Sverige knappt 0,2 procent av BNP, medan vårdkostnaderna utgör 9,5 procent. Förenklat kan man säga att för varje skattekrona som läggs på vård, läggs 2 öre på att kunna ge bättre behandlingar och prevention i framtiden. De offentliga investeringarna i medicinsk forskning och dess tillämpning bör på sikt fördubblas och motsvara 4 öre per vårdkrona, det vill säga från 6 till 12 miljarder kronor. En sådan satsning har ett starkt stöd bland allmänheten och skulle bidra till att förverkliga regeringens mål om att vara en ledande forskningsnation, öka hälsan och skapa en attraktiv miljö för investeringar, tillväxt och kvalificerade arbeten.

Endast genom att skapa ny kunskap, lära fortare än omvärlden och tillämpa ny kunskap snabbare, kan vi förbättra vår konkurrenskraft i en alltmer globaliserad värld. Sverige bör utveckla och använda den bästa medicinska kompetensen, i allt från vårdmetoder och läkemedel till teknisk utrustning. Det skulle ge bättre hälsa, nya jobb och en växande ekonomi.

Ingvar Carlsson, f.d. statsminister

Signhild Arnegård Hansen, f.d. styrelse-ordförande Svenskt Näringsliv

Anna Nilsson Vindefjärd, generalsekreterare Forska! Sverige, Doktor i medicinsk innovations-kunskap

Ingalill Bjöörn, ordförande Astma- och Allergiförbundet “

DN 15 juni 2012:
Influensavaccineringen.

”Statlig garanti till narkolepsidrabbade barn”

“Alliansen och (S) överens. I de fall då Läkemedelsförsäkringen inte räcker till tar staten ansvar för ersättningen till de barn och ungdomar som drabbades av narkolepsi efter vaccineringen mot svininfluensa. Det skriver Göran Hägglund (KD) och Lena Hallengren (S). “

“Vaccinationen mot influensan A(H1N1) under år 2009 och 2010 bidrog sannolikt till att rädda liv. 60 procent av svenskarna valde att vaccinera sig med Pandemrix, det vaccin som i Sverige erbjöds alla medborgare. Under några månader administrerades sex miljoner doser. Därmed minskades smittspridningen och antalet dödsfall i Sverige var lägre än i de flesta andra länder.

Men under våren och sommaren 2010 fick Läkemedelsverket in rapporter om barn och unga som misstänktes ha fått narkolepsi i samband med vaccinering med Pandemrix. Totalt känner vi i dag till cirka 200 fall där personer som var 19 år eller yngre vid vaccinationstillfället har anmält att de utvecklat narkolepsi. Detta är djupt tragiskt.

Narkolepsi är en kronisk, neurologisk sjukdom. Det främsta symtomet är dagsömnighet. Plötsliga attacker av muskelsvaghet, hallucinationer, en känsla av förlamning innan man somnar eller vaknar (sömnparalys), samt uppsplittrad och dålig nattsömn är andra symtom som varierar i omfattning hos olika individer.

Läkemedelsverket har i två olika studier efter att vaccinationen var avslutad konstaterat att ungasom vaccinerats med Pandemrix löper ökad risk att drabbas av narkolepsi i jämförelse med ovaccinerade. Finländska och irländska studier bekräftar och förstärker resultaten av de svenska studierna.

En stor majoritet av alla läkemedel som distribueras i Sverige är försäkrade via Läkemedelsförsäkringen. Försäkringen ger ekonomisk ersättning till personer som drabbas av skador till följd av läkemedelsanvändning. Pandemrix omfattas av Läkemedelsförsäkringen och en del av de barn och unga som insjuknat i narkolepsi har redan fått besked om att ersättning kommer att utgå.

Läkemedelsförsäkringens konstruktion innehåller dock vissa ekonomiska begränsningar. Bland de drabbade och deras familjer finns därför en stor oro för att en del av dem ska bli utan ersättning eller få ett mycket litet belopp. En oro som också finns är i vilken grad de drabbade barnen och ungdomarna kommer att kunna arbeta i framtiden. Det är därför av stor betydelse att de berörda barnen och ungdomarna kan känna långsiktig trygghet när det gäller ersättningen.

Regeringen har hela tiden haft en nära dialog med patient- och anhörigföreningen, Narkolepsiföreningen Sverige. Föreningen har fått ekonomiskt stöd. Såväl socialdepartementet som expertmyndigheterna har också bidragit med information om processen och kunskap om sjukdomen narkolepsi.

Forskning om narkolepsi och sjukdomens uppkomst är också ett centralt område. Förhoppningen är att framtida forskning ska leda till att behandling kan utvecklas som kan ge lindring eller till och med botemedel. Därför har Vetenskapsrådet fått i uppdrag att kartlägga forskning med relevans för uppkomst och behandling av narkolepsi. Dessutom genomför Läkemedelsverket tillsammans med Karolinska institutet och Smittskyddsinstitutet forskningsprojekt som kommer att belysa viktiga frågeställningar om sjukdomen.

Sverige har även en pågående och nära dialog med Finland och Irland,

som i mångt och mycket befinner sig i samma situation vad gäller barn och unga som drabbats av narkolepsi. Det är viktigt för både regering och myndigheter att utbyta erfarenheter med våra europeiska grannländer.

Narkolepsiföreningen Sverige har också vänt sig till regeringen för att få en statlig garanti om full ersättning till de barn och unga som drabbats av narkolepsi efter vaccinering med Pandemrix. Vi anser att det är rimligt att staten tar ett ansvar för att säkerställa att barnen och ungdomarna får en likvärdig ersättning.

Förutom det rent mänskliga lidandet av sjukdomen narkolepsi, så känner de drabbade barnen och ungdomarna, samt deras anhöriga, av förklarliga skäl en oro för framtiden. Kommer de här barnen och ungdomarna att kunna studera? Kommer de att kunna arbeta fullt ut?

Med den här artikeln vill regeringen och Socialdemokraterna därför tillsammans ge ett tydligt besked om att de drabbade barnen och ungdomarna, samt deras familjer, inte ska behöva ägna framtiden åt segdragna rättsprocesser.

Statens åtagande måste i det här fallet stå fast över tid. Staten ska ta det yttersta ansvaret för att de barn och ungdomar som var 19 år eller yngre vid vaccinationstillfället och som drabbats av narkolepsi efter vaccineringen med Pandemrix, och som av Läkemedelsförsäkringen bedöms ha en läkemedelsskada, ska få ersättning. Det gäller efter det att begränsningen i Läkemedelsförsäkringen om hur mycket ersättning som totalt kan utgå till samtliga drabbade eventuellt aktualiseras.

Beskedet som regeringen och Socialdemokraterna i dag ger löser självklart inte alla svårigheter för de drabbade barnen och ungdomarna. Men vi tar situationen på djupaste allvar och kommer att ta ett gemensamt ansvar för de drabbade i framtiden.

Göran Hägglund (KD), socialminister Lena Hallengren (S), vice ordförande i riksdagens socialutskott “

DN 17 juni 2012:
Folkhälsa.

”Lång semester inte bättre än flera korta ledigheter”

“Semestern är viktig för hälsan. Men inget tyder på att en lång, sammanhängande semester skulle vara bättre för hälsan än flera kortare ledigheter. Det skriver forskarna Bengt Arnetz och Jessica de Bloom, som presenterar ny forskning som stöder deras teser.”

“Nu hägrar den efterlängtade och välförtjänta semestern! Vi får möjlighet att njuta av både sol, bad och långa samt ljumma sommarkvällar, kanske över ett glas vin i vänners lag. Vi skall nu göra allt det där vi inte hunnit eller orkat med under resten av året.

Samtidigt fylls medierna av reportage om semesterstress: Hur skall vi hinna klart allt arbete innan vi går på ledighet? Hur bevaras semesterkänslan när vi åter är i arbete? Hur skall man stå ut med invasionen av släkt och vänner? Med tanke på semesterns centrala plats i vårt liv utgår man kanske från att det finns en uppsjö av forskning om semesterns välförmenta hälsoeffekter. Så är inte fallet!

Förra sommaren intervjuades en av oss (den nederländska semesterforskaren Jessica de Bloom) i Vetenskapsradion och påstod att det inte fanns något vetenskapligt stöd för att en lång semester är bättre för hälsa och välbefinnandet än upprepade men kortare ledigheter. Av förståeliga skäl reagerade fackliga organisationer. Uttalandet kunde tolkas som ett angrepp mot modern svensk semestertradition.

Mer förvånande var kategoriska uttalanden från svenska arbetsmiljö- och stressforskare om vikten av långa semestrar för hälsan. I stället för att fördjupa den viktiga vetenskapliga debatten genom att låta de Bloom besvara kritiken, backade Vetenskapsradion genom att säga att man nog övertolkat det hon sagt. Så var dock inte fallet!

Faktum är att det saknas forskning som visar att en lång semester är hälsosammare än flera kortare ledigheter. Sedan finns det självklart en rad andra dimensioner på semester som måste vägas in. Men debatten förra sommaren handlade just om hälsoeffekter.

Semester för alla är ett modernt påfund. Tjänstemän började få rätt till några dagars betald semester under 1800-talet. Men det stora flertalet hade ingen rätt till semester, än mindre betald dito. Fackliga organisationer drev systematiskt frågan om kortare arbetstid och betald semester. Detta tillsammans med efterkrigstidens ekonomiska uppsving ledde till att även arbetarklassen fick rätt till betald semester.

1919 kom den första europeiska lagen om rätt till betald semester. Workers travel association i Storbritannien och Folk-Ferie i Norge bidrog till att även arbetare hade råd att åka på semester. Enligt ett EU-direktiv från 1993 har alla anställda i EU rätt till minst fyra veckors betald semester. I länder utanför EU varierar däremot rätten till betald semester. I USA, till exempel, finns ingen lagstadgad rätt till betald semester och amerikanen i gemen tar en betydligt kortare semester – i snitt 2 veckor per år.

Det är inget tvivel: semestern är viktigt för hälsan. Två amerikanska studier som följde från början friska personer visade på en översjuklighet och överdödlighet hos dem som inte tog någon semester. Semestern spelar en central roll för mental och kroppslig återhämtning. Den gör att vi kan sätta saker och ting i perspektiv – livet är mer än arbete. Semestern erbjuder möjlighet att umgås med vänner under gemytliga och avstressade former. Den stimulerar hjärnan med annat än arbete.

Men frågan är om en lång semester är bättre för hälsan än flera kortare ledigheter? Om så vore fallet, varför är då stressrelaterad sjukskrivning så mycket vanligare i Sverige och många andra europeiska länder än i länder med kortare semester?

Med undantag från en österrikisk studie har forskningen inte kunnat påvisa något samband mellan antalet semesterdagar och hur länge semestereffekten håller i sig efter återgång i arbetet. En av oss, de Bloom, har studerat hälso- och välbefinnandeeffekter av ledigheter av

olika längd. Deltagarna följdes över tiden och fick uppskatta sitt välbefinnande.

Fyra olika typer av ledighet studerades:

1. En helgledighet på 4 dagar.
2. En veckoledighet på 5 dagar.
3. En sportlovsledighet på 10 dagar.
4. En sommarsemester på 23 dagar.

Resultaten, som inom kort kommer att presenteras i den vetenskapliga tidskriften Journal of happiness studies, visar att de positiva effekterna av ledighet, oavsett längd, försvinner inom en vecka efter det att man återgått i arbete.

En forskningsstudie räcker självklart inte för att dra generella slutsatser. Det finns dock nu fyra oberoende studier av olika forskargrupper som inte kunnat påvisa något samband mellan ledighetens längd och hur länge den positiva semesterkänslan sitter i. Det finns till och med en äldre svensk studie av personer som jobbat mycket intensivt under en lång period som visar att en lång semester inte räcker för att återhämta sig fullt ut från en längre intensiv arbetsperiod.

Modern forskning visar således att semesterkvantiteten har mindre betydelse för hälsa och välbefinnande än kvaliteten eller innehållet i semestern. Personer som upplever att de har autonomi och själva styr över semesterinnehållet anser att de återhämtar sig mest under semestern. Det räcker således inte enbart att se på semestern som en passiv process som känne-tecknas av frånvaro av betalt arbete. Fokus ligger alltmera på vad personer gör under semestern. Det är inte givet att alla lever ett vad Folkhälsoinstitutet skulle karaktärisera ett sunt liv under semestern.

Det moderna arbetslivet ställer stora krav på våra exekutiva funktioner, det vill säga vår förmåga att ta in information, bearbeta och förädla den, fatta och genomföra beslut. Det moderna arbetslivets yrkesrelaterade stress med stora krav på hjärnans kognitiva förmåga har bidragit till en stor ökning av stressrelaterad ohälsa.

Forskningen fokuserar nu i ökad grad på att bättre förstå betydelsen av regelbunden återhämtning och kortare ledigheter för att bevara hälsa, prestation och välbefinnande. Vi vet således att en lång semester i sig inte är svaret.

DN Debatt 17/6 2012

Bengt Arnetz är stress- och prestationsforskare, professor i yrkes- och miljömedicin vid Wayne state university, Detroit, Michigan, samt i socialmedicin vid Uppsala universitet.

Jessica de Bloom är semesterforskare och håller på att avsluta sitt doktorandarbete om semesterns effekter på hälsa och välbefinnande vid Radboud university i Nijmegen, Nederländerna. “

“**I korthet. Forskarnas argument**
Det finns inget som tyder på att en lång semester skulle vara hälsosammare än flera kortare ledigheter, skriver forskarna Bengt Arnetz och Jessica de Bloom.
Några av deras argument:
Om lång semester vore bättre, varför är då stressrelaterad sjukskrivning vanligare i Sverige än i länder med kortare semester?
De positiva effekterna av ledighet, oavsett längd, försvinner inom en vecka efter det man återgått i arbete.
Modern forskning visar att semesterkvantiteten har mindre betydelse för hälsa och välbefinnande än kvaliteten eller innehållet i semestern. “

5 juli 2012:

”Hopp från bro är inte det vanligaste”

“Nio av tio självmordshoppare väljer Västerbron.
– När man väljer att avsluta sitt liv på det sättet vill man ofta göra det från en känd plats, säger Gergö Hadlaczky, forskare vid Karolinska institutet.”

“Exakt hur många som tar sitt liv genom att hoppa från någon av Stockholms broar är svårt att säga.

SOS Alarm, polisen och brandkåren för separat statistik på alla suicid-uttryckningar men nu arbetar de tillsammans med NASP med en gemensam databas för att lättare kunna se vilka platser i Stockholms län som är mest utsatta.

– Att bygga in skyddsmekanismer vid suicidära platser kan vara väldigt effektivt för att förebygga impulsiva självmordsförsök, säger Gergö Hadlaczky på Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa vid Karolinska institutet.

De nya skyddsräckena som kommer att sättas upp på höga broar i Stockholms län är en åtgärd inspirerad av internationella preventionsmetoder. På platser med skyddsräcke har självmordsstatistiken visat sig gå ned, men om människor väljer att ta livet av sig på en annan plats i stället går inte att svara på.

– Att hoppa från en bro är inte bland de vanligaste självmordsmetoderna. Vad vi däremot kan utläsa är att man, om man väljer att hoppa, ofta gör det från en känd plats. Golden Gate-bron i San Francisco är till exempel världens mest utsatta ”hot spot”, säger Gergö Hadlaczky.

Suicidförsök kan vara mer eller mindre mindre impulsiva, berättar Gergö Hadlaczky. De mer planerade självmorden är svårare att förhindra genom att vidta skyddsåtgärder. Många av de impulsiva går däremot att stoppa genom att bygga skyddsåtgärder.

– Man kan till exempel vara väldigt berusad och nyligen ha upplevt något traumatiskt. Befinner man sig på en bro och slås av en spontan tanke blir hoppet svårare att utföra om det finns ett skyddande räcke, säger han.

Många av de impulsiva suicidförsöken är engångsföreteelser.

–När det gäller Västerbron tog Kungsholmens brandkår kontakt med NASP för att de ville bli bättre på att förhandla med suicidala människor i stånd att hoppa. Det är oerhört viktigt att blåljusorganisationer kan föra en dialog i de stunderna, säger Gergö Hadlaczky.

Rebecca Haimi rebecca.haimi@dn.se “

“Fakta. Självmord i Stockholm

Omkring 3 000 människor beräknas försöka ta livet av sig på olika sätt i Stockholms län per år. Ca 300 av dem lyckas.

Omkring en till två personer i månaden tar livet av sig från en bro i länet. Man räknar dock med att ca en person i veckan försöker hoppa. Statistiken har stora mörkertal, många hoppar utan att någon bevittnar eller registrerar händelsen.

Källa: Stockholms brandförsvar “

10 juli 2012:

”Va, dricker bara hälften av alla killar i nionde klass?”

“ Experter och ungdomar är överens: det är inte trendigt att supa och knarka. – Droger är farligt, drickande är väl mer okej, om man kan hantera det, säger skejtaren Adam Melander, 15 år. “

“ – Va, dricker bara hälften av alla killar i nionde klass? Jag började när jag var 13, men det kanske finns annat att göra i Stockholm, säger Alex Eneroth, 19.

Han är på besök från Västerås. Där började de flesta dricka de sista åren av högstadiet och på gymnasiet. Eller då blev det åtminstone mest tydligt. Att statistiken verkar peka på ett minskat intresse för berusningsmedel bland Stockholms unga tycker han är bra.

– På mitt första gymnasium fanns det en langare vid skåpen. Det är någonting som händer på gymnasiet, alla samlas och börjar om med någonting nytt. Det blir väl ofta mycket klassfester och så.

Simon Hallberg, 14, Simon Anderberg, 15, och Adam Melander, 15, skejtar under lilla Västerbron i Rålambshovsparken. De ska börja åttan, nian och första året i gymnasiet. Visst finns det de som dricker alkohol, menar de, men de är inte särskilt många.

– Droger är farligt, det tycker jag inte att man ska hålla på med, drickande är väl mer okej, men bara om man kan hantera det. I vår skola kändes det som att det var mest tjejer som drack. Jag vet inte varför, kanske för att de hänger med äldre killar, säger Adam Melander.

Simon Anderberg bor inte kvar i Stockholm längre, han har flyttat till Nya Zeeland, och där är attityden till alkohol och knark annorlunda, tycker han.

– Fler håller på med sådant där. Jag tycker det är bra att statistiken går ned i Sverige, det är inte bra att dricka och ta droger. Många börjar nog på grund av grupptryck, för att passa in. Jag tycker att det är fler som dricker nu, men det är väl för att jag blivit äldre och många börjar nu, säger han.

– Jag tror att det blir lättare att få tag på när man blir äldre också. Det är väl därför många börjar i åttan, nian eller gymnasiet, säger Adam Melander.

Inte bara Stockholm stads undersökning visar på ett minskat alkohol- och narkotikabruk bland unga. Även Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) presenterade ett liknande resultat efter sin undersökning: Färre skol-elever dricker alkohol, debutåldern har höjts och den tidigare ökningen av narkotikaanvändning bland pojkar har avstannat.

Det svala intresset ligger i tiden, tror Linda Engström, ordförande i Ungdomens nykterhetsförbund (UNF).

– Ungdomar tar avstånd från alkohol och droger i större utsträckning nu. Jag tror att det beror på trender. Många kändisar går ut och tar öppet avstånd från alkohol och droger. Förebilder som Loreen, Cissi Wallin och Emma Igelström påverkar, säger hon.

Det handlar även om motreaktioner, berättar Linda Engström.

– Många ungdomar är trötta på den vuxna alkoholkulturen. De inser att man inte behöver sprit för att slappna av eller gå på fest. Ungdomars alkoholkonsumtion har minskat, det har vi sett tecken på tidigare. Stockholms stads undersökning förvånar mig inte, den gör mig mest glad, säger hon.

Rebecca Haimi rebecca.haimi@dn.se “

12 juli 2012:
Sjukvård. Överbeläggning

“Större kaos på akuterna än någonsin”

“ Det är akut trängsel i Stockholms sjukhuskorridorer. Karolinska sjukhuset och Södertälje sjukhus har rekordmånga överbeläggningar. – De senaste veckorna har varit jobbiga, det är hårdare i år än tidigare, säger Sven Klaesson, tillförordnad vd på Södertälje sjukhus. “

“Samtliga akutsjukhus i länet tvingas nu ta emot fler patienter än man har plats och beredskap för visar DN:s kartläggning.

– Det är trängre än förra året och en högre beläggning. Karolinska har cirka 10 procent färre vårdplatser öppna och i grova tal 10 procent färre medarbetare på vårdavdelningarna än tidigare år, säger Gunnar Öhlén, chefsläkare på Karolinska universitetssjukhuset.

Vårdplatserna har minskat på grund av semestrar och personalbrist.

– I år har det varit extra svårt att rekrytera legitimerade sjuksköterskor på grund av diskussioner om ingångslöner, dessutom är det färre som utbildats, säger Gunnar Öhlén.

Samtidigt som vårdplatserna minskar blir patienterna bara fler.

– Jämfört med vecka 27 i fjol är det hela 15 procent fler akutbesök på Huddingesidan. Det är en stor ökning, säger Gunnar Öhlén.

Södertälje sjukhus är hårt drabbat med cirka 10 överbeläggningar per dag under vecka 27. När det är som värst har de öppnat stängda avdelningar som det egentligen inte finns kapacitet för. Vårdpersonalen sliter hårt med långt fler patienter än avsett och läkare får ronda på många olika avdelningar. Extrapersonal är bara att drömma om.

– Det finns ingen att ringa in. De senaste två tre veckorna har varit jobbiga med ständiga överbeläggningar och det är hårdare i år än tidigare. Vi har behövt skicka patienter mellan sjukhus. Förlossningen är dessutom extremt hårt belastad i och med att Karolinska har stängda förlossningssalar, säger Sven Klaesson, tillförordnad chefsläkare och vd på Södertälje sjukhus.

Värsta veckorna är vanligtvis före och efter midsommar samt första veckan i juli.

– Historiskt brukar det bli bättre efter dessa veckor, men i måndags och i tisdags fortsatte det att vara en mycket hög efterfrågan på vård, säger Gunnar Öhlén på Karolinska.

På något sjukhus har patienter i enstaka fall tvingats att ligga på brits i korridoren. Men vanligare är att de får trängas i rummen eller slussas runt mellan avdelningarna.

– När vi överbelägger så uppfyller vi Arbetsmiljöverkets krav på en fullvärdig vårdplats. Vi lägger inte patienter i dagrum eller korridorer, alla har en säng och en ringklocka.

Trots det ökade trycket har inget sjukhus ännu behövt ställa in någon tvingande operation, så som cancervård.

– Vi kan inte utesluta att vi behöver skjuta upp canceroperationer, får vi plötsligt in ett par transplantationspatienter, där det hänger på minuter och timmar att få operationen gjord, då blir vi tvungna att flytta på andra patienter, säger Gunnar Öhlén.

Danderyds sjukhus gick tidigt i våras ut hårt för att förstärka sommarbemanningen och öka antalet vårdplatser.

– Vi har arbetat intensivt med att minska överbeläggningen. Vi har fördelat om personal, till exempel har mycket administrativ personal flyttats ut i vården. Dessutom har vi arbetat mycket med att hitta

semestervikarier bland dem som nyligen har gått i pension och via bemanningsbolag, säger Åsa Hammar, biträdande chefsläkare, Danderyds sjukhus.

Det privat drivna S:t Görans sjukhus vill inte redovisa hur många överbeläggningar de har haft i sommar.

Matilda Lann matilda.lann@dn.se “

“Överbeläggningar på Stockholms akutsjukhus

DN Stockholm har undersökt antalet överbeläggningar på fem av Stockholms akutsjukhus. Siffran är ett snitt för vecka 27. S:t Görans sjukhus vill inte redovisa sina uppgifter.

Karolinska universitetssjukhuset 66 överbeläggningar.

439 vårdplatser Solna. 460 Huddinge Inkl. IVA, förlossning och BB.

Södertälje sjukhus 10 överbeläggningar. 122 vårdplatser Ej IVA, dagvård, Förlossning/BB.

Södersjukhuset 8 överbeläggningar. 385 vårdplatser Ej kvinnosjukvård, barn och förlossning.

Norrtälje sjukhus 3 överbeläggningar. 92 vårdplatser Ej IVA.

Danderydssjukhus 8 överbeläggningar. 308 vårdplatser Ej IVA, förlossning, BB, rehab. “

14 juli 2012:
Läkemedel.

”Ojämlik behandling av cancersjuka i Sverige”

“Nationella riktlinjer behövs. Alltför många instanser ska säga sitt innan nya cancermediciner godkänns i Sverige. Det leder till en vård med stora regionala skillnader och att nya behandlingar fördröjs. Under tiden hinner patienter dö i väntan på terapi, skriver cancerläkaren Peter Ragnhammar. “

“Det råder nationellt kaos när det gäller användning av nya läkemedel för behandling av cancersjuka. Ofta på grund av svårigheter att klara ökande kostnader.

Detta är en utveckling som tilltagit alltmer de senaste 5–7 åren och den tycks oftast vara kostnadsrelaterad samt baserat på olika uppfattningar om vad som är effektivt eller inte. Det sistnämnda skulle det inte behöva råda tvivel om ifall fakta accepterades på ett transparant sätt. Så tycks dock inte alltid vara fallet beroende på olika tolkningar av fakta.

Innan ett nytt läkemedel godkänts inom EU genomgår det en rigorös granskning ur såväl effektivitets- och säkerhetssynpunkt. Denna granskning utförs av ett stort antal mycket kompetenta experter inom European Medicines Agency (EMA) och tar cirka 15-18 månader.

När detta läkemedel når ett godkännande i EMA så vidtar i olika länder en utvärdering av kostnadseffektiviteten. I Sverige genomförs denna av Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV). Inom denna myndighet finns ett flertalt experter som genomför utredningen, vilket även innebär en jämförelse med andra godkända behandlingsalternativ.

Om detta läkemedel anses kostnadseffektivt så kommer det att ingå i högkostnadsskyddet, åtminstone vad gäller preparat som skrivs ut på recept (kostnadsskyddet och TLV:s granskning gäller som bekant inte för ”sjukhuspreparat”).

Så långt allt väl? Absolut inte, för nu börjar ”karusellen” som egentligen skulle kunna rubriceras enligt följande: *Varför lita på stabil utvärdering utförd av andra experter när vi kan göra en egen*.

Det som händer nu tycks drivas av budgethänsyn på olika nivåer. I vissa delar av landet genomförs en regional utredning med avsikt att skapa behandlingsrekommendationer för hur nya läkemedel ska användas i förhållande till befintliga.

Stannar det här? Absolut inte, för nu kommer sedan läkemedelsgrupper inom landstingen in och gör samma sak. Detta resulterar ibland i en likartad men inte alltför sällan divergerande uppfattning och således skapas en till viss del alternativ behandlingsrekommendation.

Stannar det här? Absolut inte, för nu finns det kliniker som själva med sina ”experter” etablerar behandlingsrekommendationer av samma typ eller ibland med divergerande slutsats.

Stannar det här? Nej, för nu finns det vårdprogramgrupper och diagnosinriktade organisationer som efter år av genomgång och arbete sätter samman behandlingsrekommendationer som även dessa kan variera eller vara likartade med alla övriga aktörers och med samma intentioner. Snart är förvirringen total!

Men stannar det här? Åter nej, för sist i ledet finns ansvarig behandlande läkare som skall försöka tillämpa någon av dessa rekommendationer som nu finns. Mest häpnadsväckande, inom vissa terapiområden avseende behandling av cancer patienter så finns rekommendationer som inte ens baseras på en godkänd indikation.

Inte ens här stannar det. För sedan har vi Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) som efter några år försöker sammanställa utvärderingar baserade på litteratur, dock inte heltäckande när det gäller cancersjukdomar och heller inte särskilt frekvent.

Hur många aktörer behövs det för att åstadkomma enhetliga behandlingsrekommendationer?

Den ovan beskrivna oredan berör inte så mycket bröst- tjocktarm- och prostatacancer för här kom Socialstyrelsen med riktlinjer 2007. Dessa avses att modifieras till 2013. Möjligtvis kan en synpunkt vara att en årlig genomgång och uppdatering borde utföras eftersom nya godkända läkemedel hela tiden kommer ut på marknaden. Att vänta 6–7 år med uppdatering inom tumörområden som får nya godkända läkemedel nästan varje år kan väl inte ses som acceptabelt?

Ovan beskrivna situation är kaotisk och leder bara till att nya behandlingar fördröjs. Under tiden hinner patienter dö i väntan på terapi.

Kan vi fortsätta på det viset? Naturligtvis inte eftersom vi riskerar att vissa patientgrupper fortsatt nekas effektiv behandling med preparat godkända av EMA. Självklart föreligger ett önskemål att ha tydliga riktlinjer/rekommendationer för hur ett läkemedel skall användas i förhållande till andra alternativ.

Dessa rekommendationer bör lämpligen utarbetas snabbt på nationell nivå så snart ett nytt läkemedel blivit godkänt och därmed undvika lokala behandlingsrekommendationer som är styrda av klinikens läkemedelsbudget. Förvisso har regeringen och Sveriges kommuner och landsting 2011 beslutat om en nationell Läkemedelsstrategi. En nationell arbetsgrupp under ledning av Regionala cancercentrums samverkansgrupp är nu tillsatt för att ”*genomföra ett projekt med syftet at få fram ett strukturerat införande av nya läkemedel”*.

Men här saknas klarhet vad gäller tidsplan och tydlighet om vad som ska uppnås i detta ”projekt”. Under tiden – och som följd av andra gruppers pågående och genomförda arbete (se ovan) – så fortsätter produktionen av olika rekommendationer om hur nya cancerläkemedel skall användas.

Med tydliga nationella riktlinjer skulle läkemedelsbudget kunna ligga utanför kliniken och på nationell nivå, och därmed öka möjligheten till jämlik effektiv behandling av cancersjuka i Sverige. Vi lever trots allt i ett litet land.

Slutligen, för att ytterligare bidra till en kostnadseffektiv användning av ”dyra” läkemedel så kanske tiden är nu mogen för läkemedelsindustrin och hälsosjukvården att finna en modell som innebär att endast behandlingar som ger förväntad effekt skall kosta. Det är ju ett känt faktum att läkemedelsindustrin mäter sin framgång i antal sålda förpackningar emedan hälsosjukvården mäter framgång i en önskvärd behandlingseffekt.

Nu är det dags för läkemedelsindustrin och hälsosjukvården att i samarbete utveckla en lösning för utvärdering av behandlingseffekt vid användning av ”nya och dyra” läkemedel – det vill säga en modell som bör leda till att samhället inte ska belastas med läkemedelskostnader om förväntad behandlingseffekt inte uppnås.

Det behövs inte fler utredningar och kommittéer. Det behövs klara vägledande beslut på nationell nivå.

Peter Ragnhammar, cancerläkare och docent Institutionen för onkologi och patologi vid Karolinska Institutet, Stockholm, Medical Advisory North AB “

20 juli 2012:
Integritet.

”Register över dementa hjälper de sjuka på sikt”

“Stöd för forskningen. Ska vi av respekt för den personliga integriteten avstå från att registrera en patientgrupp vars integritet redan är kränkt av sin sjukdom? Etikprövningsnämnden godkänner SveDem, Datainspektionen misstänker att registret är olagligt – men då tar de inte nyttan med forskningen med i sin bedömning, skriver forskare vid Karolinska Institutet. “

“Nyligen meddelade Datainspektionen (DI) att de inleder en tillsyn av demensregistret SveDem då de misstänker att registreringen av information om demenssjuka patienter är olaglig. Problemet är patienternas svårighet att ta ställning till om de vill registreras eller inte. Datainspektionen framhåller att ”man inte ska ha ett sämre integritetsskydd för att man varaktigt saknar beslutsförmåga”. Det är en föredömlig inställning hos en myndighet, men vilka värden står egentligen mot varandra i denna fråga? Vi känner inte i detalj till hur just SveDem informerat de berörda men vill här diskutera det principiella problemet.

För den som inte själv varit i närkontakt med demenssjuka vill vi klargöra en sak: Demens är något av det mest integritetskränkande man kan drabbas av. Redan relativt tidigt i sjukdomen tvingas anhöriga och andra att börja ta över allt fler beslut i vardagen, och patienten förlorar bit för bit sin autonomi. Senare förlorar den drabbade orienteringen till tid, rum och person, kan bli urin- och avföringsinkontinent, agiterad, aggressiv, våldsam, vulgär osv. Detta innebär förstås att vården i sin tur medför många åtgärder som kan upplevas som integritetskränkande, såsom låsta dörrar, tvångsvård, hjälp med personlig hygien etc.

Frågan om kränkningar av integritet diskuteras ofta när det gäller journalföring, registrering och forskning. Med integritet menas då rätten till en fredad sfär vad gäller personuppgifter, och då framför allt känsliga personuppgifter såsom uppgifter om sjukdom, medicinering, social- och kriminalvård, etc. Mera sällan hör man någon väga behovet av integritet mot andra mer långsiktiga kränkningar av integriteten som ofta blir följden av de sjukdomar patienten har eller kan drabbas av. Det finns inga talesmän för dem som kommer att insjukna i framtiden som kanske drar nytta av de nya kunskaper registret genererat.

Demensregistret SveDem är ett så kallat kvalitetsregister. Liksom andra vårdkvalitetsregister syftar SveDem till att förbättra, kvalitetssäkra och jämställa vården av demenssjuka i hela landet. Man vill också generera nationella data som underlag för forskning på demenssjukdomar. I Sverige finns unika förutsättningar att skapa sådana register genom att vi säkert kan identifiera människor via personnumret i många olika register och databaser. Det finns många exempel på konkreta kvalitetshöjande effekter av de nationella kvalitetsregistren, till exempel en minskning av dödlighet efter hjärtinfarkt i vissa regioner i Sverige och en minskad förekomst av omoperationer av höftledsproteser. Många viktiga vetenskapliga studier har också publicerats där man kunnat testa hypoteser som aldrig tidigare studerats.

Ska vi av respekt för den personliga integriteten avstå från att registrera persondata för en patientgrupp vars integritet redan är svårt kränkt av sin sjukdom? Har vi inte en särskild skyldighet att förbättra och kvalitetssäkra vården för dessa personer som inte kan föra sin egen talan?

I den etiska prövningen är själva kärnan att väga den potentiella risken mot den möjliga nyttan. Vi har ett system för det i etikpröv-

ningsnämnderna, som är sammansatta för att just göra en sådan bedömning. I fallet med SveDem bedömde Etikprövningsnämnden att den potentiella nyttan övervägde risken för integritetskränkning och godkände projektet. Vad vi har förstått så är Datainspektionens uppdrag att göra en ensidig bedömning av integritetsrisken utan att väga in den potentiella nyttan. Vi har alltså två olika prövningar som bedömer samma verksamhet, ibland med olika utfall. Vi anser att Etikprövningsnämnden genom sitt uppdrag och sammansättning är bättre lämpad än Datainspektionen att värna den sammantagna personliga integriteten vid forskning och utveckling med hjälp av patientdata. Vi hoppas att översynen i Statistikutredningen under Bengt Westerbergs ledning (SOU 2012:36) belyser detta problem och ger lagstiftaren en grund till att förbättra skyddet för den personliga integriteten i ett vidare perspektiv.

Olof Akre, docent i epidemiologi och urolog, Karolinska Institutet och Universitetssjukhuset.

Jonas F Ludvigsson, docent och barnläkare, Karolinska Institutet i Stockholm och Universitetssjukhuset Örebro.

Erik Sundström, docent och forskare, Stiftelsen Stockholms Sjukhem och Karolinska institutet. “

21 juli 2012:
Suicidprevention.

”Så här kan vi minska självmorden radikalt”

“Tyst kring nollvisionen. 1 500 dör av självmord varje år. Det är dags för Göran Hägglund att inleda en massiv satsning på suicidprevention. Okunskapen och tystnaden är inte något som bidrar till att rädda liv. Det sägs att det inte går att stoppa någon som bestämt sig, men det är inte sant. Med tiden kommer nya tankar, skriver Alfred Skogberg. “

“Just nu pågår bygget av staket och räcken på broar och andra platser där självmord inträffar. Det är inte en dag för sent. Men det är bara ett av många skydd som måste till om vi på allvar vill minska de 1 500 suicid som varje år inträffar i Sverige. Det är hög tid att åtgärder för att minska självmord får samma status som åtgärder för att minska antalet trafikdödade.

Airbags på tåg. Livskunskap enligt Miamimodellen. Minst fyra besök av en psykolog för dem som försökt ta sitt liv. Självmordssäkra avgasrör. Lagstiftning mot hets till självmord. Dagsaktuell och tydligare statistik. Försvårad försäljning av värktabletter till unga och/eller utbyte mot stolpiller. Pris för bästa suicidpreventiva åtgärd. Större resurser till suicidpreventionscenter och anhörigföreningar. Ordentliga utredningar om vad som föranleder suicid. Liknande stöd till efterlevande som gavs till de tsunamidrabbade. Professionella som bemöter inlägg om psykisk ohälsa på nätet. Medier som rapporterar enligt Världshälsoorganisationens riktlinjer. Se där några åtgärder som garanterat skulle minska självmorden om de genomfördes men som vi sällan diskuterar och debatterar.

Tidigare folkhälsominiser Maria Larsson var den första i regeringsställning som stod bakom en nollvision för självmord. På hennes initiativ införde Sverige år 2008 ett nationellt program för att förebygga självmord. Och det låter ju bra.

Men vad innebär nollvisionen och vad har hänt? I det nationella programmet har flera strategier tagits fram. Men åtgärderna är övergripande. Bland annat går de ut på att minska alkoholkonsumtionen, fortsätta det självmordspreventiva arbetet inom hälso- och sjukvården, främja livschanser för mindre gynnade grupper och höja kompetensen bland vårdpersonalen. Det är mål som kunde ingå i vilket hälsofrämjande program som helst. Och efter att målen trädde i kraft har alltför lite hänt.

Efter valet 2010 tog Göran Hägglund över regeringsansvaret för frågor om självmord. Då gick samtidigt suicidpreventionen i stå, nollvisionen talas det i dag tyst om. Det faktum att 3–4 svenskar varje dag tar sitt liv är inget som får Göran Hägglund att sätta fart på debatten. Men tänk om alla 1500 som under ett år tar sitt liv gör det på en och samma dag. Vad skulle då hända med debatten?

I tsunamin 2004 dog 543 svenskar. Efter en trög start sattes en massiv hjälpinsats in och många efterlevande fick stort stöd när de kom hem. Medierna ägnade enormt mycket utrymme åt olyckan, med all rätt. Men tre gånger fler tar varje år sitt liv än som dog i tsunamin. Och hur pratar vi om det? Krävs det en självmordstsunami för att vi ska förstå hur allvarligt problemet är?

Det är dags för Göran Hägglund att läsa på och inleda en massiv satsning på suicidpreventionen. I trafiken dör cirka 300 personer om året och för att forska kring trafiksäkerhet satsar staten 100–150 miljoner årligen. Men trots att fem gånger fler dör i självmord satsar staten ynka 3 miljoner på suicidpreventionsforskningen. Det säger något om hur regeringen och Göran Hägglund ser på suicidprevention.

Okunskapen och tystnaden är inte något som bidrar till att rädda liv. Stigmat, myter och avsaknad av debatt är också skäl till att vi fortsätter att ha höga självmordstal, år efter år.

Så vad vet vi och vad kan vi göra? Vi vet att om vi gör det svårare att rent praktiskt ta sitt liv så minskar självmorden. För en person som är på väg att ta sitt liv är inte konstant självmordsbenägen. Med tid kommer nya tankar. Medmänskligt agerande och bra vård kan få många att tänka om. Så om vi gör det svårt att komma upp på en järnvägsräls och bygger staket där vi vet att många hoppar; om vi gör det omöjligt att ansluta en slang till ett avgasrör och om vi är restriktiva med läkemedel och vapen, då vet vi att även självmorden minskar.

Det sägs att det inte går att stoppa någon som bestämt sig. Bygger vi staket på en bro går han eller hon bara någon annanstans. Med den myten som rättesnöre har Trafikkontoret hittills vägrat att sätta upp högre staket på Västerbron. Men sanningen är att självmord kan förhindras fram till att någon är död. Och äntligen har något hänt. Nyligen kunde vi läsa om att skyddande räcken ska stoppa hopp från ett tiotal broar i Stockholm. Det är en av få glädjande nyheter inom det suicidpreventiva området.

Varje räddat liv motiverar en satsning på ungefär 19 miljoner, enligt Räddningsverket, nuvarande MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap). Den siffran är viktig att känna till när samhällets kostnader vägs mot möjligheten att rädda liv. Kan vi bara minska självmorden med tjugo procent genom ovanstående åtgärder motiverar det alltså en satsning på nära sex miljarder kronor.

Men det finns också pengar att *tjäna* på att rädda liv. Exempelvis kan den som tar patent på livräddande airbags på tåg och tunnelbana göra sig en förmögenhet. Globalt sätt tar tiotusentals människor sitt liv varje år i järnvägssuicid och marknaden torde därför vara stor för att utveckla en fungerande produkt.

Världshälsoorganisationen, WHO, har i mängder av studier visat att okunnig rapportering kring suicid kan leda till att sårbara individer inspireras av det de tar del av. Men följer medierna organisationens riktlinjer kan också många liv räddas.

I Storbritannien har personer som försökt ta sitt liv fått fyra hembesök av en psykolog, med minskat antal självmord som följd jämfört med en kontrollgrupp. Idén bygger på sunt bondförnuft. Den som försökt ta sitt liv har troligtvis behov av psykologstöd. Men långt ifrån alla dessa orkar kontakta vården och risken för att de gör ett nytt försök är kraftigt förhöjd. Att samhället därför identifierar dessa och ger dem omedelbar hjälp borde vara en självklarhet.

Varje år är det ungefär 60 tonåringar som tar sitt liv. Ytterst sällan träffas representanter för blåljusmyndigheter, skolan och andra berörda för att dra lärdomar av vad som hänt, och självmorden fortsätter. Här kan trafiksäkerhetsforskningen lära oss mycket.

Ett årligt pris för bästa suicidpreventiva åtgärd skulle kunna inspirera många och få oss att fortsätta resonera kring hur vi på bästa sätt kan rädda liv. Vem tar initiativ till ett sådant pris? Göran Hägglund kanske?

Alfred Skogberg, journalist och författare till boken ”När någon tar sitt liv – tragedierna vi kan förhindra”.”

“**2008 införde Sverige ett nationellt program för att...**

2008 införde Sverige ett nationellt program för att förebygga självmord, men åtgärderna är övergripande och lite har hänt.

Staten satsar tre miljoner kronor om året på suicidpreventionsforskning, att jämföra med 100–150 miljoner som ges till trafiksäkerhetsforskning. I trafiken dör 300 personer om året medan 1 500 tar livet av sig.

Psykologhjälp, utredningar, mer resurser till suicidpreventionscenter och anhörigföreningar, bättre statistik, läkemedelskontroll och kunnigare rapportering i media är några av åtgärderna mot självmord Skogberg föreslår.”

DN 17 aug 2012:
Akutsjukvård.

”Sverige behöver läkare inom ambulanssjukvården”

“ Initiativ saknas. Till skillnad från övriga Europa saknar Sverige till stora delar läkare inom prehospital akutsjukvård. Detta kan få allvarliga konsekvenser, något Socialstyrelsen också påpekat med anledning av terrordåden i Norge. Politikerna måste omgående skapa förutsättningar för ökad läkarmedverkan i hela landet, skriver specialistläkare i Stockholm och Göteborg. “

“ **N**yligen publicerade svenska Socialstyrelsen en utvärdering av räddningsinsatsen efter terrorangreppet i och utanför Oslo. I ljuset av de dragna erfarenheterna så tar rapporten också upp möjligheter till förbättringar inom den svenska sjukvården.

Undertecknade läkare, alla verksamma inom prehospital akutsjukvård i Stockholm och Göteborg instämmer i Socialstyrelsens konklusioner.

Prehospitalt kompetenta och erfarna läkare på plats är en förutsättning för framgångsrik medicinsk hantering av katastrofer med många svårt skadade.

Extrema händelser som den i Oslo kräver medicinskt kompetenta läkare som också har erfarenhet av arbete i prehospital miljö. För att göra nytta måste läkaren vara van att arbeta utanför sjukhus. Denna vana skaffar sig läkare genom att delta i den vardagliga prehospitala akutsjukvården.

Ännu viktigare är dock att även inom vardagens ambulanssjukvård är nyttan med läkare utanför sjukhus välkänd och vetenskapligt väl belagd.

Svårt sjuka eller skadade patienter överlever i större utsträckning om de får hjälp av en prehospitalt kunnig läkare på plats.

Detta är kunskap som man tagit till sig i de flesta länder i Europa med mer utvecklad akutsjukvård. I dessa länder är prehospital läkarmedverkan en självklarhet och i vissa länder till och med en lagstadgad rättighet för medborgarna. Sverige har i kontrast mycket få läkare som är verksamma inom prehospital akutsjukvård.

Med dagens överhopade akutmottagningar och orimliga väntetider har läkaren också en självklar roll i bedömningen på plats av om en patient verkligen behöver uppsöka sjukhus eller inte. Många onödiga besök på akut-mottagningar kan på detta vis undvikas.

Även detta behov är tillgodosett i exempelvis grannlandet Norge medan vi i Sverige till stora delar helt saknar denna resurs.

Ambulanssjukvården i Sverige bemannas i dag av sjuksköterskor och ambulanssjukvårdare som utför ett utmärkt arbete. Detta förändrar ändå inte det faktum att den prehospitala sjukvården som enda del av svensk akutsjukvård i dag till stora delar saknar läkare som tar aktiv del i patientvården!

För oss är det i stället fullständigt självklart att den prehospitala sjukvården på samma vis som övrig sjukvård skall erbjuda läkarkompetens till de patienter som behöver det.

Specialistföreningen SFAI, Svensk Förening för anestesi och intensivvård har insett behovet av prehospital kunskap hos narkosläkarna och formulerat krav på kunskaper inom fältet för erhållande av specialistkompetens i anestesi och intensivvård. Sådan utbildning bedrivs sedan ett par år i Göteborg.

Kursen ”Prehospital akutsjukvård för anestesiläkare” har rönt stor uppskattning och är på sin nivå den första i sitt slag i Sverige. På kursen undervisar prehospitalt mycket erfarna läkare yngre kolleger i konsten att hantera svårt sjuka och skadade patienter utanför sjukhus. Alla blivande narkosläkare erbjuds genom kursen numera en bred teoretisk och praktisk grundkunskap inom ämnet.

Lämpliga läkare finns således för att utföra uppgifterna, men trots detta saknas från de flesta av huvudmännen initiativ att införa läkarresurser i den dagliga prehospitala akutsjukvården. På de platser där prehospitalt utbildade läkare arbetar råder det av ekonomiska och and--ra skäl svårigheter att utveckla verksamheten. Ett exempel är akutläkarbilarna i Stockholm och Göteborg som bara är bemannade under delar av dygnet.

Detta är begränsningar som kan få allvarliga konsekvenser och i motsats till Oslo så står alltså Sveriges två största städer utan tillgänglig prehospital läkarkompetens under kvälls- och nattetid.

Problemet med att stora delar av landet helt saknar läkare inom den prehospitala akutsjukvården är förstås ändå allvarligare och tas också upp av författarna till Socialstyrelsens rapport.

Det har länge varit dags för landets politiker att ta frågan om ett ökat läkardeltagande i prehospital akutsjukvård på allvar.

Ett flertal utredningar har pekat på behovet och angett möjliga lösningar.

Man måste nu omgående skapa förutsättningar för att inom hela landet öka läkarmedverkan inom ambulanssjukvården. Man måste dessutom skapa ett samordnat nationellt nät av läkarbemannade ambulanshelikoptrar. Terrorangreppen i Oslo har på ett smärtsamt vis återigen satt denna fråga i fokus.

Specialistläkare inom anestesi och intensivvård, verksamma inom prehospital akutsjukvård i Göteborg och Stockholm:
Joacim Linde, överläkare Södra Älvsborgs sjukhus. Ambulanshelikoptern i Västra Götaland.
Pierre Sundin, biträdande överläkare, Karolinska universitetssjukhuset, Solna. Akutläkarbilen, Stockholm.
Per Arnell, överläkare, Sahlgrenska universitetssjukhuset, Område Östra. Ambulanshelikoptern i Västra Götaland.
Dan Gryth, överläkare, Karolinska universitetssjukhuset, Solna. Medicinskt ledningsansvarig läkare, akutläkarbilen, Stockholm.
Henrik Jörnvall, läkare, med dr, Karolinska universitetssjukhuset, Solna. Akutläkarbilen, Stockholm.
Sven Martinell, verksamhetschef, ambulanshelikoptern i Västra Götaland.
Ola Oljelund, akutläkarbilen, Stockholm.
Gabriel Skallsjö, läkare, Sahlgrenska universitetssjukhuset, Område Östra. Ambulanshelikoptern i Västra Götaland.
Thomas Sundberg, överläkare, Helsingborgs lasarett. Akutläkarbilen, Stockholm.
Anders Åvall, överläkare, med dr, Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus. Ambulanshelikoptern i Västra Götaland.

“ I korthet. Kompetens finns

Svårt sjuka eller skadade patienter överlever i större utsträckning om de får hjälp av en prehospitalt kunnig läkare på plats. I många länder är detta en lagstadgad rättighet.

Specialistföreningen SFAI, Svensk Förening för anestesi och intensivvård, har insett behovet av prehospital kunskap hos narkosläkarna och formulerat krav på kunskaper inom fältet för erhållande av specialistkompetens. Sådan utbildning bedrivs sedan ett par år i Göteborg.

Trots tillgången på kunskap saknas från de flesta huvudmännen initiativ att införa läkarresurser i den prehospitala akutsjukvården. Många arbetsplatser har ekonomiska och andra svårigheter med att utveckla verksamheten.”

DN 25 sep 2012:

Läkemedel.

”Ständiga byten av medicin både dyrbart och riskfyllt”

“ Justera generikareformen. Apoteken ska i dag lämna ut det läkemedel som för tillfället är den billigaste kopian, oavsett vad läkare skrivit ut. Syftet är att spara pengar, men systemet skapar förvirring och innebär stora risker för felmedicinering, skriver företrädare för apotek, farmaceuter, läkare och sjuksköterskor. “

“I Sverige har vi en framgångsrik, lagstadgad och jämlik modell som ska garantera alla vård och omsorg på lika villkor – solidariskt finansierad genom skattemedel. En stor och grundläggande del av en trygg och säker vård med hög kvalitet handlar om en god användning av och tillgång till läkemedel.

För att inte betala onödigt höga kostnader för läkemedel har stat och landsting sedan mer än tio år tillbaka arbetat för att ersätta dyra originalläkemedel med billigare kopior. I samband med omregleringen av apoteken 2009 beslutades också om en annan reform, som innebar en skärpning av systemet för utbyte av generika. Omregleringen skulle ske med ökad tillgänglighet, ökad service och bibehållen säkerhet i fokus.

Reformen innebar en ökad statlig styrning över vilka läkemedelskopior som ska lämnas ut till patienterna när de kommer till ett apotek. Oavsett vilket läkemedel som läkare eller andra förskrivare skriver ut till patienten, ska apoteken lämna ut det som statliga Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) en gång i månaden fastslår är den för tillfället billigaste kopian.

För att förskrivaren ska kunna hindra ett sådant byte krävs medicinska skäl och för att en farmaceut ska kunna hindra ett byte krävs farmaceutiska skäl. Sådana kan vara att patienten inte tål ett visst läkemedelsfabrikat eller har svårt att öppna en specifik förpackning. I de allra flesta fall ska dock systemet leda till att det är det av TLV beslutade läkemedlet som ska lämnas ut.

Målet för generikareformen är att spara pengar åt skattebetalarna. Pengar som i stället kan användas till mer läkemedel eller till andra insatser i vården. Reformen beräknas spara runt 8 miljarder per år. Det är mycket bra.

Men reformen har också negativa effekter för patienterna. Eftersom många patienter har många olika läkemedel, skapar bytet ofta förvirring. Den aktiva substansen i de olika kopiorna är visserligen densamma, men mellan dem är det mycket som är olika. För patienterna innebär det att läkemedlen de använder byter namn, utseende på förpackning, färg, form och om det levereras i burkar eller blisterförpackningar.

Risken för felmedicinering är mycket stor. En publicerad studie visar att så många som 200 000 patienter felmedicinerar varje år, enbart på grund av förvirringen som uppstår till följd av generikasystemet. Samhällets samlade kostnader för felmedicinering kan totalt vara så mycket som 10–20 miljarder per år och ett stort antal dödsfall per år anses bero på felaktig läkemedelsanvändning. En aktiv rådgivning av kompetent personal är därför oerhört viktig för att förhindra felaktig läkemedelsanvändning

Generikautbytet innebär också svårigheter för läkare, sjuksköterskor och farmaceuter att göra sitt jobb på ett optimalt sätt. I mötet med patienten går oerhört mycket tid åt till att förklara hur bytessystemet fungerar, varför det inte är samma namn och utseende på läkemedelsförpackningen som förra gången och inte minst till att dämpa den oro som många patienter känner inför bytet. När en patient åter träffar den som förskrivit läkemedlet förvirras samtalet lätt av att de läkemedel som förskrivits hunnit med både ett och flera byten sedan förra besöket.

Våra medlemmar och medarbetare upplever att värdefull tid går åt i onödan. Tid som de i stället vill och borde använda till att tala med patienten om bättre läkemedelsanvändning och patientens möjligheter att själv bidra till att förbättra sin hälsa. Det kan också innebära ett etiskt dilemma för farmaceten då man har en kund med tydliga problem kring sin läkemedelsanvändning och man redan på förhand förstår att ett byte kommer att innebära stora problem.

I stället för läkemedelsrådgivare förvandlas personalen till administratörer och försvarare av ett byråkratiskt och fyrkantigt system. Det sätt på vilket systemet fungerar omöjliggör dessutom i dag att redan vid förskrivningen av läkemedel kunna förutse vilka byten som kommer att göras och vilka läkemedel som kan förväntas finnas på apotekens hyllor.

I apoteksledet får generikautbytet också stora negativa konsekvenser för möjligheterna att hålla rätt läkemedel i lager när fler än 1 000 läkemedelsgrupper ska bytas ut en gång i månaden, på samtliga apotek, samtidigt i hela landet. Eftersom det är staten som bestämt vilka läkemedel som ska säljas har apoteken inte heller möjlighet att påverka leveransvillkoren, vilket ofta innebär att läkemedlen tar slut eller att en läkemedelsleverantör dumpar läkemedel med kort hållbarhetstid på den svenska marknaden. Apoteken har ingen returrätt och tvingas inte sällan kassera helt felfria läkemedel.

Just nu arbetar den statliga läkemedels- och apoteksutredningen med att se över prissättningen på originalläkemedel och hur tillgången till läkemedel ser ut. Sedan en tid tillbaka har utredaren också av regeringen fått möjlighet att komma med förslag till förändringar av generikareformen. Vi är oroliga för att utredningen inte tar chansen att föreslå förbättringar och förenklingar i läkemedelshanteringen och generikasystemet.

Vi vill självklart vara med i arbetet med att få ned samhällets läkemedelskostnader. Det vi gemensamt önskar är att utredningen ser frågan ur ett patientperspektiv och föreslår förenklingar och förbättringar av systemet som skapar högre kvalitet och säkerhet i läkemedelskedjan. Förenklingar som innebär färre byten för patienten och större möjligheter för apoteken att påverka leveransvillkor, lagerhållning och kvalitetskrav.

Sådana förslag finns på bordet och måste värderas av utredningen. Målsättningen att förbättra patientsäkerheten borde inte vara av intresse enbart för vården, apoteken, läkare, sjuksköterskor och farmaceuter – utan av särskilt stort intresse för både utredningen och regeringen.

De negativa konsekvenserna av generikasystemet är så stora och omfattande att de inte får ignoreras. Vi vill alla hålla nere läkemedelskostnaderna, men det måste ske på ett sätt som inte äventyrar patientsäkerheten och på ett sätt som faktiskt förbättrar – i stället för försämrar – patienternas läkemedelsanvändning.

Johan Wallér, vd, Sveriges Apoteksförening

Thony Björk, ordförande, Sveriges Farmacevtförbund

Carina Jansson, ordförande, Farmaciförbundet

Marie Wedin, ordförande, Sveriges Läkarförbund

Sineva Ribeiro, ordförande, Vårdförbundet “

“<u>I korthet. Statlig styrning</u>

Den så kallade generikareformen innebär ökad statlig styrning av vilka läkemedelskopior som apoteken ska lämna ut till patienterna.

Målet är att spara pengar åt skattebetalarna. Men reformen har också negativa effekter. Ständiga byten av läkemedel skapar förvirring och innebär stora risker för felmedicinering.

Just nu arbetar den statliga läkemedels- och apoteksutredningen med att se över prissättningen på originalläkemedel. Men det finns en oro för att utredningen inte kommer att föreslå förenklingar i generikasystemet.”

DN 26 sep 2012:
Södersjukhuset.

“Flera vårdplatser hotas”

“ Över en tredjedel av Södersjukhusets vårdplatser hotas av Arbetsmiljöverkets krav på 80 centimeter mellan sängarna. Landstinget överklagar nu beslutet – men sjuksköterskorna på Sös välkomnar det.
– I dag tvingas vi möblera om inför varje patient för att kunna ge vård, säger Hanna Rönnell, Vårdförbundet. “

“Nu förbjuds även Södersjukhuset att ha mindre arbetsutrymme än 80 centimeter kring sängarna. Tidigare har Danderyd, Södertälje samt Karolinska universitetssjukhuset i både Solna och Huddinge fått samma beslut med viteskrav. Samtliga sjukhus har överklagat besluten, men i de två fall som hittills avgjorts, Danderyd och Huddinge, har förvaltningsrätten gått på Arbetsmiljöverkets linje. Danderyds sjukhus dömdes i somras att betala 200 000 kronor i vite för en felplacerad säng.

Från och med på måndag riskerar Södertälje sjukhus 300 000 kronor varje gång man överträder förbudet. Och den 2 maj nästa år gäller samma viteskrav för Södersjukhuset. Sös måste också före 2017 öka arbetsutrymmet på toaletterna för att inte riskera ytterligare fem miljoner i vite.

– Syftet är ju inte att utdela vite utan att vårdpersonalen inte ska riskera att bli sjuka eller skadas när de ger vård. De måste ges utrymme att kunna utföra sitt arbete. Kravet på 80 centimeter är inte nytt utan har funnits i minst tio år, säger Kresimir Iveskic, biträdande tillsynsdirektör på Arbetsmiljöverket.

Landstinget anser att förbudet är orimligt och tänker överklaga. På Södersjukhuset skulle 225 av 642 vårdplatser hotas, enligt landstinget.

– I de här sängarna ligger det svårt sjuka patienter och vi kan ju inte säga till dem att de måste vänta med att bli sjuka. Vi värnar arbetsmiljön men det är oansvarigt av Arbetsmiljöverket att riskera ett helt sjukhus verksamhet, säger landstingsrådet Anna Starbrink (FP).

Eftersom Södersjukhuset ska byggas om för cirka 3,2 miljarder kronor anser landstinget att Arbetsmiljöverket borde avvakta med kraven. Två nya byggnader ska stå färdiga senast 2018 och en stor del av sjukhusets vårdplatser blir enkelrum med gott om arbetsutrymme.

– Det här är inga enkla saker att förändra. Det handlar om att flytta väggar, det gör man inte på några veckor. Nu satsar vi på att investera i nya lokaler, men minsta barn förstår att det tar flera år att bygga ett sjukhus. Därför förstår jag inte varför Arbetsmiljöverket vill att vi ska införa det här på en gång, säger Anna Starbrink, FP.

Hur mycket kan det kosta att inte följa beslutet?

– Jag har inte räknat hur mycket viteskravet blir, men det är astronomiska summor om man utdelar vite varje gång någon gör fel. Därför vill vi ha en rättslig prövning och hoppas att Arbetsmiljöverket är mer konstruktivt.

Vårdförbundets personal, som jobbar i de trånga lokalerna i Södersjukhuset, välkomnar beslutet.

– Vi måste få en dräglig arbetsmiljö. I dag är det så trångt att vi riskerar att skada både oss själva och patienterna och har svårt att få plats med utrustning vid akuta situationer. Arbetsskador uppstår ju oftast, både rygg- och axelskador, när vi lyfter patienter, säger Hanna Rönnell, sjuksköterska och ordförande för sektion Södersjukhuset.

Jessica Ritzén jessica.ritzen@dn.se “

DN 28 sep 2012:

Forskningspolitik.

”Stärkt infektionsforskning möjlighet för Sverige”

“ Svenskt exportmöjlighet. Svensk forskning och utveckling inom infektionsområdet är starka. Genom att öka investeringarna i svenska företag och i svensk akademisk forskning inom området kan vi skapa fler jobb och ökad export, skriver fyra företrädare för life science-branschen. “

“Idag känner alla någon som dött i cancer. Om tjugo år kommer troligtvis alla att känna någon som dött i någon infektionssjukdom. Vi kan hejda den utvecklingen om vi agerar i dag och svensk life science kan bli en vinnare.

Användningen av antibiotika i världen når ständigt nya höjder och med den ökande förskrivningen har bakterier som är resistenta lyckats sprida sig, framför allt inom sjukvården. Läget är i dag så akut att om man får en sjukhusrelaterad infektion i vissa europeiska länder så är risken mer är 50 procent att den inte går att bota med de vanligaste antibiotika och alltför ofta dör patienterna.

Om utvecklingen fortsätter kan behandling av cancer och vanliga kirurgiska ingrepp medföra livsfara, då vi inte kommer att ha möjlighet att förhindra infektioner. De senaste trettio åren har dessutom många läkemedelsbolag lagt ner sin forskning och utveckling inom antibiotikaområdet, vilket givetvis avsevärt ökar risken för bristande behandlingsresultat i framtiden. Det är ett skrämmande scenario och det ligger i allas vårt intresse att agera.

Sverige har i dag en framstående ställning inom infektionsprevention och kontroll. Svenska Smittskyddsinstitutet har kommit långt inom övervakning av smittsamma sjukdomar och antibiotikaresistens och ses internationellt som ledande. Företag som Bactiguard, SCA Hygiene, Getinge och Meda är i dag del av en stark exportindustri inom infektionsprevention och kontroll. Svenska mindre företag med lovande forskning är bland annat Medivir, Creative Antibiotics, Biomotif och q-linea.

Den akademiska forskningen inom infektion har sina största centra i Stockholm/Uppsala och Umeå, men starka grupper finns även inom exempelvis HPV (humant papillomavirus) i Malmö och vaccin i Göteborg. Sveriges relativt restriktiva förskrivning av antibiotika och höga standard inom sjukhushygien har gett oss ett gott rykte. Det europeiska smittskyddsinstitutet, European Center for Disease Prevention and Control (ECDC) har förlagts till Stockholm och den internationella organisationen ReAct som arbetar mot spridning av antibiotikaresistens har sitt huvudkontor i Uppsala.

Exportrådet och Swecare kom tidigare i år med en rapport, ”Marknadsanalys av hälso-, sjukvård och life science”, beställd av socialminister Göran Hägglund och handelsminister Ewa Björling. Rapporten pekade på sju områden där svensk hälso- och sjukvård och life science-industri har ett gynnsamt läge. Som första område listas medicinsk teknik med infektionskontroll och som nummer två läkemedel. Utbildningsminister Jan Björklund har dessutom proklamerat att det ska etableras ett internationellt forskningsinstitut i Stockholm kring bland annat antibiotikaresistens. Vi har en god grund att stå på för att ta fram en plan som utvecklar infektionsforskningen inom den svenska forsknings- och innovationsstrategin.

Men vi behöver attrahera fler utländska företag att förlägga sin forskning och utveckling till Sverige. Vi behöver även ökade investeringar i

svenska företag och i svensk akademisk forskning. För att fler patienter skall tillfriskna av vårdinsatser, och inte riskera motsatsen, krävs att statliga medel tillförs i en riktad infektionssatsning. Svenska företag och svensk akademi behöver i högre utsträckning delta vid större evenemang för att tydligt visa upp sin kvalitet och sina styrkor på den internationella arenan.

Detta arbete bör rimligtvis drivas på nationell nivå av det nya statliga Export- och investeringsfrämjandet och utvecklas i samarbete med bland annat ledande branschorganisationer. Invest Sweden, Exportrådet och Sweden BIO har tidigare förespråkat en svensk life science-strategi, en affärsplan för life science. Näringsminister Annie Lööfs initiativ till innovationsstrategi i våras ligger helt i linje med detta. Den nu föreslagna budgeten poängterar dessutom vikten av en satsning på infektion.

Genom att dessutom lägga resurser på att aktivt marknadsföra Sverige som ett land med en bred expertis inom infektionsområdet kan man bidra till att svenska företag exponeras på världsmarknaden samt att utländska företag i ökad utsträckning förlägger forskning och utveckling till Sverige. På detta sätt skapas fler arbetstillfällen och vi får ökad export.

Johan Järte, vd Sweden BIO Peter Bramberg, head of life science, Invest Sweden

Anders Hallersjö, vp health care & life science, Exportrådet

Björn Ursing, investment promotion manager, Västerbotten Investment Agency “

DN 3 okt 2012:
Sjukvård.

“Sjuk? I framtiden får du surfa och bo i eget rum”

“ Alla får surfplatta. Och platt-tv. Och eget rum. På Huddinge sjukhus invigs i dag 48 nya vårdplatser. De står modell för framtidens sjukvård. “

“De nya platserna erbjuder en form av smygtitt på Nya Karolinska universitetssjukhuset. Så som rummen är utformade, så ska de se ut på det nya sjukhuset.

I varje rum finns en egen dusch och toalett. Här finns också en extrabädd för anhöriga.

Alla patienter får en surfplatta, speciellt framtagen för behoven på ett sjukhus. Plattan tål vatten och desinfektionsmedel, och har gummerade knappar. Förutom att surfa, titta på film, lyssna på radio och spela spel kan patienten använda plattan som en larmklocka, telefon och lampa.

Via plattan går det också att välja mat från en meny, samma rätt varje dag om så önskas, på de tider patienten själv väljer.

Plattan ger även personlig medicinsk information om diagnos och behandling.

– Den ska vara så enkel att 80-åriga Agnes kan surfa runt. Annars skulle inte mycket vara vunnet, om man ska ringa på sjuksköterskor hela tiden för att få hjälp, säger Sophie Ternheim, kommunikationskonsult för bolaget Amab, som tagit fram modellen.

De två vårdavdelningar som nu invigs ska främst rymma patienter från medicinklinikerna, exempelvis de som vårdas för hjärt- och blodsjukdomar.

Eget rum anses bra av flera skäl. Det ger större integritet. Patienten slipper dra sin sjukdomshistoria inför andra. Studier visar också att personer i enkelrum sover bättre, och att behovet av sömnmedel minskar.

Dessutom minskar individuella rum risken för allvarliga infektioner, som lätt sprids på sjukhus. Alla rum har en egen desinfektionsutrustning och möjligheter att rengöra bäcken, så att vårdpersonalen slipper gå ut med det i korridoren.

De avdelningar som i dag invigs utgör ett pilotprojekt. Erfarenheterna ska användas vid bygget av Nya Karolinska. Och planen är att ytterligare minst två avdelningar per år ska byggas om på KS i Huddinge.

Det här låter dyrt?

– Nej, det har faktiskt blivit billigare än när vi byggt om förut. Nu har vi kunnat ta två plan samtidigt, och vi har upphandlat all utrustning till väldigt bra rabatter, säger Åsa Stark som är ansvarig lokalplanerare.

Nya rum. Eget rum med platt-tv, surfplatta, en anhörigbädd, egen dusch och toalett och desinfektionsutrustning. Eget rum ger säkrare vård och större integritet för patienten.På de två avdelningarna, med totalt 48 nya rum, finns nyinköpt konst varav många fotografiska verk. Foto: Ingela Wåhlstrand

Patientplattan. Via plattan kan du: Surfa, titta på film, lyssna på radio och spela spel. Du kan få information om din sjukdom och behandling samt veta vilka som arbetar på avdelningen. Mat kan beställas på de tider du själv valt från en färdig meny. Plattan har en inbyggd lampa och en larmklocka.

Annika Folcker Aschan annika.folcker-aschan@dn.se “

DN 30 okt 2012:
Sjukvården.

”Tillsätt snabbutredning för krisande psykvård”

“Eftersatt utbildning. Psykvården kostar mycket pengar men fungerar dåligt. Personalbristen är svår, omsättningen hög och andelen hyrläkare högre än inom andra områden. Regeringen bör tillsätta en snabbutredning som identifierar varför föreslagna åtgärder inte har genomförts, skriver Sven Britton, professor och riksdagsledamot (S). “

“Internationellt är psykiska sjukdomar de som sammantaget ökar mest i hela världen, också i låginkomstländerna. Förutom det lidande och den isolering dessa sjukdomar för med sig för den drabbade och hans/hennes familj leder de också till en översjuklighet och överdödlighet i somatiska sjukdomar och orsakar en förlust i arbetad tid som är avsevärt högre än cancer och hjärt-kärlsjukdomar.

Den psykiska sjukligheten är därmed mycket kostsam för samhället.

Likväl är psykvården underutvecklad i vårt land. När man hunnit så långt ner att man söker hjälp för att man inte orkar mer, när sammanhangen rämnar, när inget ljus längre syns - då skulle man hoppas att den psykiatriska vården skulle möta med empati och kunnande i en vacker, helande miljö.

Men så är det tyvärr inte på de allra flesta håll i Sverige i dag.

Självmord är den yttersta konsekvensen av psykisk sjukdom. Självmorden bland vuxna i Sverige har inte minskat på senare år. Vad värre är, bland unga ökar självmorden. Detta är en tydlig indikator på att den psykiatriska vården har försämrats.

Personalbristen inom psykiatrin är svår, omsättningen hög, andelen hyrläkare högre än i någon annan specialitet. Bristen på specialister är den största bland de medicinska specialiteterna.

Utbildningen är eftersatt med för få sökande och även om många av de studerande gillar ämnet psykiatri så trivs de inte i psykvården. Omkring 40 procent av de läkare som specialistutbildar sig till psykiater har inte svenska som modersmål.

Som en parallell kan nämnas att rekryteringen av kompetent personal till den tidigare så eftersatt geriatriken har förbättrats sensationellt i takt med den geriatriska forskningens ökande omfattning och framgångar.

Samverkan mellan landsting och kommun i omhändertagandet av personer med långvariga psykiska sjukdomar fungerar på de flesta håll undermåligt. Evidensbaserade behandlingar är färre än i övrig sjukvård och saknas så gott som helt i den del av socialvården som berör de psyksjuka. Den psykiatriska forskningen är inte minst på senare år så gott som avsomnad.

Naturligtvis finns enskilda enheter som fungerar bra och individer som gör besjälade insatser men sammantaget är bilden mörk, vilket förstärker det mörker som de flesta psyksjuka redan befinner sig i.

Flera av de åtgärder Anders Milton förslog i psykiatriutredningen 2005 är inte genomförda alls, eller bara delvis. Och den breda satsning på psykiatrisk forskning som föreslogs i KVA:s (Kungliga Vetenskapsakademien) utredning 2011 har ännu inte kommit i gång.

Läget är så allvarligt att nu krävs både snabba och mer långsiktiga insatser. Till de förra hör att öka utbildningsinsatserna inklusive vidareutbildning och distansutbildning på alla nivåer – läkare, psykologer, sjuksköterskor, mentalskötare, sjukgymnaster, socionomer och socialarbetare med inriktning på vård av psykiskt sjuka.

Lagen om samarbetstvång mellan kommun och landsting måste aktiveras och krav ställas på att kontrakt med tydlig målsättning och uppföljningsplan skrivs för varje psykiskt långtidssjuk om hur och av vem vården skall skötas – om möjligt underskrivna av patienten själv och/eller dennes anhöriga.

Insatser för daglig sysselsättning, till exempel enligt modell Solkraft-

projektet i Skellefteå, måste garanteras för att bryta de psykiskt sjukas isolering och därmed minska vårdbehoven.

De genomgående mycket nedgångna och torftiga lokaler där psykiskt sjuka tas emot och behandlas måste rustas upp, gärna inspirerat av evidensbaserad arkitektur med inriktning på psykvård.

I det längre perspektivet måste den psykiatriska forskningen stärkas med vägledning av KVA:s utredning 2011. Så mycket som möjligt av den psykiatriska behandlingen inklusive den psykodynamiska och kognitiva måste evidensbaseras och de åtgärder som sköts via kommunernas socialtjänst måste följas upp och utvärderas.

Vården av psykiskt sjuka kostar cirka 20 miljarder per år och det innefattar då inte den förlust av arbetsdagar som dessa ofta långvariga sjukdomar för med sig. Kan man genom några av nämnda åtgärder minska kostnaderna bara några procent räcker det för att betala för mycket av ovanstående för att inte tala om det minskande lidande som det skulle kunna innebära för denna sjukvårdens verkliga paria.

Regeringen bör tillsätta en snabbutredning som identifierar var, varför och i vilken mån föreslagna åtgärder i psykiatriutredningen 2005 och KVA-utredningen om psykiatrisk forskning 2011 inte genomförts. Utredningen bör därtill uppmärksamma nytillkomna regionala och nationella problem för psykiatrin.

Därefter bör man tillskjuta de resurser som krävs för sakernas tillrättaläggande.

Sven Britton, Professor och riksdagsledamot (S) “

“ **I korthet. Förslagen**
Utbildning och forskning måste stärkas. Lagen om samarbetstvång mellan kommun och landsting måste aktiveras och krav ställas på att kontrakt med tydlig målsättning och uppföljningsplan skrivs för långtidssjuka patienter. Insatser för daglig sysselsättning måste garanteras för att bryta de sjukas isolering. Nedgångna och torftiga lokaler där psykiskt sjuka tas emot och behandlas måste rustas upp.”

DN 31 okt 2012:
Apoteksutredningen.

”Större möjlighet behålla samma medicin som förut”

“ Ny utredning. Skapa en söktjänst på nätet som visar vilka apotek som har ett visst läkemedel på lager och ge ökade möjligheter för farmaceuten att lämna ut samma produkt som patienten tidigare har fått. Det är några av de förslag som regeringens utredare Sofia Wallström i dag överlämnar till regeringen. “

“Apoteksmarknaden omreglerades år 2009, framför allt i syfte att öka konsumenternas tillgänglighet till läkemedel och möjliggöra för fler aktörer än Apoteket AB att utveckla service och tjänster.

Lagstiftningen som reglerar den nya marknaden omfattar bland annat den så kallade 24-timmarsregeln, som innebär att kunderna som huvudregel ska få sina läkemedel inom ett dygn när apoteket inte kan expediera läkemedlet direkt.

Utöver dessa bestämmelser finns flera faktorer som påverkar hur snabbt tillhandahållande och leveranser av läkemedel kan ske. Utredningen har haft i uppdrag att kartlägga och analysera vilka problem som finns och undersöka hela distributionskedjan.

Omregleringen och tillkomsten av nya apoteksaktörer har inneburit stora förändringar för såväl apotekspersonal och distributörer som konsumenter. På kort tid har drygt 300 nya apotek öppnats och lageruppbyggnad tar tid. Servicegrad och leveransförmåga är en viktig konkurrensfaktor och apoteksaktörerna har starka incitament att direktexpediera så många kunder som möjligt.

Apoteken styr dock bara över det sista ledet i kedjan. 24-timmarsregeln gäller enbart för apotek, alltså inte för läkemedelsföretag och partihandlare.

En annan förändring är att alla apoteksaktörer har utvecklat nya IT-system. Det kan inte uteslutas att övergången till nya IT-stöd under inkörningsperioder orsakat problem för apoteken och påverkat kundernas upplevelse av service och tillhandahållande. Vidare har sannolikt konsumenternas förväntan höjts, genom att 24-timmarsregeln uppmärksammats på ett sätt som inte skedde under monopoltiden.

Det faktum att apoteksaktörerna inte har insyn i varandras lager påverkar också möjligheterna att hänvisa kunden vidare.

Före omregleringen uppgav Apoteket AB att cirka 95,8 procent av konsumenterna fick sina läkemedel expedierade direkt. Underlag från apoteksaktörerna efter omregleringen pekar på att cirka 95 procent expedieras direkt. Detta ligger i linje med de slutsatser om god läkemedelstillgänglighet som Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket drog i en rapport till regeringen 2011.

Uppgifter från Apoteket AB visar att bolaget under de senaste åren haft en relativt jämn ser-vicegrad på 93–94 procent. Statistiken fångar dock inte upp de kunder som lämnar apoteket med oförrättat ärende.

Bland konsumenterna finns en upplevelse av försämrad direktexpedieringsgrad. Undersökningar från Konsumentverket och Statskontoret bekräftar detta. Patientföreningar som utredningen varit i kontakt med beskriver att deras medlemmar anser att situationen försämrats. Det rör främst grupperna äldre, reumatiker, individer med psykisk ohälsa och Alzheimers sjukdom.

Anledningen till att ett läkemedel inte kan expedieras kan vara att det är restnoterat hos partihandeln eller tillverkaren. Detta kan ha olika orsaker, till exempel problem i samband med tillverkningen. Frågan

har uppmärksammats i flera andra europeiska länder och det finns indikationer på en ökande trend även i Sverige.

Sammanfattningsvis kan konstateras att tillgängliga siffror tyder på marginella förändringar av andelen kunder som får sina läkemedel direkt. Vår bedömning är dock att det finns skäl att förtydliga regelverket och vi lämnar därför förslag i syfte att ytterligare förbättra tillhandahållande och leveranser av läkemedel samt servicen till kunderna.

Utredningen har övervägt att införa en leveransskyldighet för den som har godkännandet för försäljning av ett läkemedel, men anser att det är svårt att motivera en sådan skyldighet i dag. Läkemedelsverket föreslås därför få ett uppdrag att kartlägga restnoteringar i syfte att ge underlag för en förnyad bedömning.

Vi lämnar också flera förslag på hur tillhandahållandet och servicen på apotek ytterligare kan förbättras:

Rimlig lagerhållning. Inför ett krav på rimlig lagerhållning hos apotek samt bättre möjligheter för apotek att skicka läkemedel mellan sig i akuta situationer.

Bättre information. Inför en skyldighet för apotek att, om det efterfrågade läkemedlet inte finns på lager, informera konsumenten om var läkemedlet finns tillgängligt.

Gemensamt söksystem. Skapa ett gemensamt söksystem där det framgår på vilket eller vilka apotek ett visst läkemedel finns i lager. Systemet ska vara öppet för alla att använda, till exempel konsumenter, apotekspersonal och förskrivare.

Vissa undantag. Ett förtydligande görs om att kravet på tillhandahållande inom 24 timmar inte gäller i vissa situationer. Det rör situationer som undantogs också under monopoltiden och som pekades ut i samband med omregleringen.

Förlängda perioder i utbytessystemet. Vi föreslår också en justering av modellen för utbyte av så kallade generiska läkemedel. För att underlätta för apoteken och undvika restnoteringar förlängs perioderna i utbytessystemet, så att den billigaste produkten utses för två månader i taget i stället för dagens period om en månad.

Samma läkemedel som förut. För att minska antalet utbyten för särskilt utsatta patienter föreslås att farmaceuten på apotek ges möjlighet att, vid särskilda skäl, lämna ut samma produkt som patienten tidigare fått.

Ny modell för prissättning. En väl fungerande läkemedels- och apoteksmarknad är centralt för både patient och skattebetalare. I det förslag som jag i dag överlämnar till regeringen ingår även en ny prissättningsmodell för originalläkemedel utan generisk konkurrens.

Den nya modellen säkerställer god kostnadskontroll och frigör resurser för det offentliga, bland annat i syfte att stimulera användning av nya innovativa läkemedel och stödja en god och jämlik läkemedelsanvändning över hela landet.

Sofia Wallström

särskild utredare, Läkemedels- och apoteksutredningen Alamy “

DN 4 nov 2012:
Sjukvården.

”Låg kvalitet och fel utbud risk i marknadsstyrd vård”

“ Nytt verktyg för vårdkvalitet. Vården har på senare år fokuserat på att mäta kostnader. Men förmågan att mäta kvalitet är otillräcklig. Amerikanska erfarenheter visar att man med öppna kvalitetsjämförelser kraftigt kan förbättra vårdkvaliteten, skriver tre företrädare för nya organisationen ICHOM. “

“ Att låta en haltande marknad styra sjukvårdsutbudet är slöseri med skattepengar, samtidigt som den bästa vården bara kommer vissa patientgrupper till del. I Sverige står vårdkostnaderna för 10 procent av BNP, i USA är motsvarande siffra 18 procent. Samtidigt visar de studier som gjorts att det inte finns något direkt samband mellan ökande vårdkostnader och förbättrad hälsa. Nu startas ICHOM (International Consortium for Health Outcomes Measurement) för att utveckla internationella standarder för utvärdering av sjukvårdens kvalitet. Svenska kvalitetsregister har en framträdande roll baserad på vår ledande internationella ställning inom området.

Svensk sjukvård genomgår en snabb strukturomvandling. Den går mot en marknadsorientering med den politiska förhoppningen att sjukvården på det sättet ska kunna erbjuda ökad tillgänglighet för patienter. Teorin säger att konkurrens ökar innovation och en perfekt marknad levererar rätt kvalitet, rätt mängd sjukvård och rimliga vinster – alltså bättre hälsa till lägre kostnad. Men i praktiken haltar sjukvårdsmarknaden och vi riskerar i stället låg kvalitet, felaktigt utbud och skev vinstfördelning.

Den huvudsakliga orsaken till att marknaden haltar är att marknadens mekanismer är ofullständiga. Den som är sjuk har ofta en nedsatt förmåga att välja vilket ger övertag för vårdgivarna. Bra vård konkurrerar med dålig vård, och de flesta patienter kan inte avgöra skillnaden. När vårdkonsumenten till sist höjer sin röst i missnöje är styrsignalen alltför sen och otillräcklig.

Hälso- och sjukvården har under senare år fokuserat på att mäta kostnader, medan förmågan att mäta kvalitet är otillräcklig. Det innebär att sjukvårdsleverantörerna får bättre betalt ju fler patientbesök de redovisar vilket riskerar leda till överproduktion. För att undvika onödig vårdproduktion läggs begränsningar på upphandlade volymer. Men den typen av restriktioner leder till att sjukvårdssystemet inte automatiskt fördelar tillgänglig sjukvård till den som bäst behöver det, utan gynnar i stället de patienter som är friska nog att ta sig runt i systemet. Det ekonomiska mät- och styrsystemet riskerar att hela tiden driva sjukvårdsutbudet fel.

I sjukvården har alltså inte marknadslogiken begränsat kostnadsökningarna. Huvudskälet är att mätningar av levererad kvalitet inte är bra nog. För att driva på sjukvårdens omdaning behövs en utveckling av kvalitetsmåtten, öppen redovisning av kvalitetsdata som till exempel data om livskvalitet, överlevnad och komplikationsfrekvens. Det är bara den informerade patienten som rationellt kan påverka sjukvården med sina val. Samtidigt kan sjukvårdens ägare använda samma data för att jämföra de enheter som man har inflytande över och ge resurser till dem som uppnår bäst resultat för patienterna.

Den enskilt viktigaste åtgärden för att få ordning på sjukvårdens kostnadsutveckling är att flytta perspektivet från kvantitet till kvalitet. Öppna jämförelsedata som en första åtgärd har redan provats på ett antal diagnoser. I Sverige har hjärtinfarktvårdens modernisering haft stor hjälp av öppna kvalitetsregisterredovisningar. Ingen klinik som

deltar i registret i dag avviker signifikant från de europeiska vårdprogram som finns, och Sverige ligger i den internationella toppen med hög och jämn kvalitet över hela landet. Liknande framgångar har registrerats även i länder med övervägande privata sjukvårdssystem. Cystisk fibros är en genetisk sjukdom som leder till nedsatt lung- och ämnesomsättningsfunktion från födseln. Öppna jämförelser mellan olika centra i USA visade på avgrundsskillnader i lungfunktion och överdödlighet. Det intressanta var att när mätningar publicerades så förbättrade de sämsta snabbt sina siffror. Viljan att bli bäst i kvalitet drev också på innovation och införande av nya metoder. I dag är överlevnaden i medeltal sju gånger högre än innan jämförelserna infördes.

Några som lyckats bra är Mayo Clinic i USA som lyckas producera vård 32 procent billigare än det amerikanska snittet. Mayo Clinics filosofi är enkel: rätt vård till rätt patient vid rätt tillfälle leder till minskat slöseri. Om alla gjorde som Mayo skulle den amerikanska sjukvården kunna vara en triljon dollar billigare per år. I Sverige skulle besparingen sannolikt räknas i många miljarder kronor.

Vi startar nu International Consortium for Health Care Outcome Measurement (ICHOM). Det är en icke vinstdrivande organisation med syftet att internationellt förena alla de bästa ansträngningarna att mäta sjukvårdens resultat. Deltagare är sjukvårdens beställare, utförare, patientorganisationer, representanter för industrin och akademiska företrädare. ICHOM har som mål att påskynda utvecklingen av standardisering så att sätten att mäta vårdens resultat blir samstämmig i de internationella register som finns inom samma sjukdomsområde. Målet är att sprida kunskapen om hur de mest lyckade systemen fungerar, att standardisera mätningarna inom varje diagnosgrupp och därmed driva på utvecklingen av sjukvårdens ersättningssystem mot kvalitetsmått. Inom kort ställer vi en öppen och sökbar databas med data från 55 av världens bästa register från 20 länder till allas förfogande. Från början täcker databasen 16 olika diagnosområden, från grå starr till hjärtsjukdom.

Det yttersta målet är att ICHOM ska ge sjukvården verktyg att reformera sig mot en bättre vårdkvalitet. Att svenska register och Karolinska institutet är med från starten av ICHOM är ett kvitto på den internationellt ledande roll som svensk klinisk forskning och kvalitetsregisterforskning står för. En fortsatt nationell satsning inom området kvalitetsregister och kvalitets-drivande betalningssystem är en förutsättning för Sveriges fortsatt ledande roll och att framtidens patienter ska kunna göra kloka val för sin egen hälsa.

Martin Ingvar, professor Karolinska institutet

Stefan Larsson, docent, Partner Boston Consulting Group

Michael Porter, professor Harvard Business School “

“ **Bakgrund. ICHOM**
International Consortium for Health Care Outcome Measurement (ICHOM) är icke vinstdrivande.

Mål:

Påskynda utvecklingen av standardisering så att sätten att mäta vårdens resultat blir samstämmiga i de internationella register som finns inom samma sjukdomsområde.

Sprida kunskapen om hur de mest lyckade systemen fungerar.

Standardisera mätningarna inom varje diagnosgrupp och därmed driva på utvecklingen av sjukvårdens ersättningssystem mot kvalitetsmått.

ICHOM ställer inom kort en öppen och sökbar databas med data från 55 av världens bästa register från 20 länder till allas förfogande. Databasen täcker till att börja med 16 olika diagnosområden, från grå starr till hjärtsjukdom. “

DN 10 nov 2012:
Invandringspolitik.

”Ge alla papperslösa rätt till sjukvård vid behov”

“ FN-kritik mot Sverige. Regeringen föreslår att asylsökande och så kallade papperslösa över 18 år bara ska få hälso- och sjukvård som ”inte kan anstå”. Men förslaget rimmar illa med de internationella reglerna om mänskliga rättigheter. Principen om allas rätt till sjukvård väger tyngre än så, skriver Elisabeth Abiri och Thomas Hammarberg. “

“Rätten till bästa möjliga hälsa är en viktig mänsklig rättighet. Internationella fördrag, som Sverige har bundit sig att följa, slår fast att denna rättighet måste gälla alla och envar.

Liksom andra mänskliga rättigheter ställer denna norm vissa krav på myndigheterna. Sjukvård måste finnas tillgänglig och stå öppen för alla, utan någon form av diskriminering.

Sverige har tidigare fått kritik från FN-representanter som funnit att vi faktiskt inte lever upp till detta – bland annat därför att asylsökande och så kallade papperslösa inte garanteras rätt till sjukvård vid behov. Därför tillsattes en särskild utredning för att reda ut begreppen och föreslå nödvändiga ändringar i lag och praxis.

Denna utredning (SOU 2011:48) påpekade att rätten till bästa möjliga hälsa – alltså rätten till hälso- och sjukvård vid behov – även gäller utländska medborgare och statslösa oavsett deras status och dokumentation, något som slagits fast av de FN-kommittéer som övervakar länders efterlevnad av de olika människorättskonventionerna. Utredarna föreslog därför att denna hållning borde accepteras även i Sverige.

I en aktuell departementspromemoria med lagförslag (Ds 2012:36) som regeringen skickat ut till olika remissinstanser föreslås nu att rätten till hälso- och sjukvård ska omfatta alla barn, utan undantag – vilket måste välkomnas.

Men tyvärr verkar det som om regeringen fortsatt inte vill utgå från denna princip när det handlar om vuxnas behov av vård. I promemorian föreslås att människor över 18 år utan dokumentation (papperslösa) endast ska kunna få vad som betecknas som ”vård som inte kan anstå”.

Regeringen hävdar i departementspromemorian att detta förslag överensstämmer med de internationella reglerna om de mänskliga rättigheterna. Detta är dock felaktigt. Principen om allas rätt till sjukvård väger tyngre än så.

Den kommitté som övervakar tillämpningen av FN-konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter – som innefattar just rätten till bästa möjliga hälsa – har slagit fast att dess regler gäller alla behövande.

Den specificerar i en särskild kommentar att dessa rättigheter också gäller för flyktingar, asylsökande, statslösa, migrantarbetare och offer för internationell trafficking, oavsett deras juridiska status och den dokumentation de har.

De principiella argument som gjort att vi accepterat att barn inte kan diskrimineras inom sjukvården bör rimligen också gälla för vuxna. Det är uppenbart att en särlagstiftning för en speciell patientgrupp kan leda till försämrad patientsäkerhet.

Själva begreppet ”vård som inte kan anstå” saknar vetenskapligt underlag och rimmar därför illa med kravet på precision i en lagtext. Det skapar en uppenbar risk för oförutsägbarhet. Risk finns att personer som har vårdbehov inte tas emot – eller drar sig för att söka upp

sjukvården.

Det blir utomordentligt svårt – och orimligt ansvarskrävande – för personalen inom sjukvården att avgöra om vårdinsatserna kan skjutas på framtiden eller inte. Svårigheten att bedöma vilka konsekvenser besluten får är uppenbara.

Ekonomi och andra konjunkturaspekter på klinik-, sjukhus- och landstingsnivå kan bli mer styrande än själva vårdbehoven hos enskilda patienter.

En annan uppenbar risk är att vård kommer att sättas in i ett senare skede i en sjukdoms förlopp, vilket i vissa fall kommer att leda till ökat lidande för den enskilde och dessutom till ökade vårdkostnader. Rätten till hälsa även för en bredare allmänhet kan därmed hotas ifall upptäckten av smittsamma sjukdomar försenas så att åtgärder mot epidemier försvåras.

Lagförslaget säger att landstingen, om de så väljer, kan erbjuda en mer generös vård. Vårdbehövande skulle med andra ord kunna få olika bemötanden beroende var i landet de befinner sig – vilket inte löser principproblemen utan snarare adderar en annan aspekt av godtycklighet.

Regeringens promemoria tillstår att riktlinjer måste utarbetas för att underlätta tolkningen av lagen. Men oklarheterna kommer att bestå så länge lagtexten stänger möjligheterna till en principiell hållning.

Lagen bör spegla de universella mänskliga rättigheterna precis som regeringens egen utredning föreslog. Den bör säkerställa allas rätt till bästa möjliga hälsa och därmed till sjukvård vid behov.

Elisabeth Abiri, ordförande i delegationen för mänskliga rättigheter 2006–2010

Thomas Hammarberg, Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter 2006–2012 “

DN 16 nov 2012:
Egyptisk mumie.

“3D-teknik avslöjar förhistoriskt mord”

“London. Svensk teknologi har avslöjat ett 5 500 år gammalt mord i Egypten. – Det är kittlande med mordet. Men den nya teknologin innebär också helt nya vetenskapliga möjligheter, säger Daniel Antoine, forskare vid British Museum i London. “

“– Där ser du hålet i huden, säger Daniel Antoine och pekar tio centimeter nedanför vänstra skuldran på kroppen på den stora skärmen framför oss.

Med några enkla pekrörelser på skärmen snurrar Daniel Antoine på kroppen och får fram en genomskärningsbild.

– Titta på revbenen hur de splittrats av kniven. Det var ett kraftigt knivhugg som måste ha lett till dödliga skador på lungan.

Kroppen har inga andra skråmor som skulle tyda på en strid, så av allt att döma blev mannen mördad.

Det är något av en sensation som Daniel Antoine visar här på British Museum i London.

I en monter två meter från visualiseringsskärmen finns den mumifierade kroppen av en egyptisk man från 3 500-talet före Kristus. Han grävdes fram i Gebelein i övre Egypten 1896. Sedan år 1900 finns mumien på British Museum.

Det är mannen i montern som Daniel Antoine visar på den 120x80 centimeter stora skärmen. Gebelein-mannen begravdes i en ytlig grav, omgiven av torr och varm sand. Därför konserverades han så väl.

I september i år 3D-scannades mumiens kropp. Det är bilderna från den scanningen som det nu går att vrida på ungefär hur som helst på skärmen, och som möjliggjort en virtuell obduktion.

– Vi har lärt oss mer om Gebeleinmannen sedan september än under alla år han har funnits här tidigare, konstaterar Daniel Antoine.

Tekniken är framtagen av Inter-active Institute och Visualiseringscenter C i Norrköping, från början för att användas i sjukvården.

– Samarbetet med British Museum är ett av de första exemplen på hur den här teknologin kan användas inom vetenskapen, säger Thomas Rydell, chef för Interactive Institute i Norrköping.

Teknologin ger också museer nya möjligheter att berätta. I ett första skede kommer den stora skärmen att finnas kvar en månad på British museum så att besökare själva kan se hur forskarna arbetat.

Att Gebeleinmannen blev mördad är förstås spektakulärt. Men forskarna har lärt sig mer. Man vet nu att mannen var 18–21 år, att han var stark och hade bra tänder.

Snart hoppas man kunna ta reda på om han hade några sjukdomar och kanske till och med vad han åt. Det är kunskap som också berättar något om tiden när Gebeleinmannen levde. Men vem mördaren var förblir en gåta.

– Det här kommer att förbli ett olöst fall, säger Daniel Antoine.

Thomas Hall thomas.hall@dn.se”

“ Virtuella obduktioner

Den svenska tekniken för virtuella obduktioner bygger på så kallad datortomografi eller skiktröntgen. Det innebär att kroppen – i detta fall mumien – röntgas i ett stort antal mycket tunna skikt.

Speciella datorprogram sätter sedan ihop all information och bearbetar den till tredimensionella bilder. Med hjälp av visualiseringsbordet kan betraktaren vända och vrida på kroppen, blottlägga organ och studera kroppen ur olika vinklar.

Läs mer om tekniken på DN:s vetenskapssida på söndag.”

DN 19 nov 2012:

”På tal om kvinnor och män”. Färska siffror från SCB

“Var tredje ung kvinna mår psykiskt dåligt”

“En fjärdedel av de svenska kvinnorna lider av oro och ångest. Unga tjejer mår sämre än genomsnittet, medan jämnåriga killar mår bättre, visar ny statistik från SCB.
– Killarna har en given plats i samhället, som tjej får man kämpa hårdare, säger psykiatern och forskaren Ulla Danielsson. “

“Kvinnor oroar sig mer än män och drabbas oftare av ångest. Så har det varit sedan SCB började göra sina undersökningar på temat 1980, och statistik från den färska rapporten ”På tal om kvinnor och män” visar att trenden håller i sig.

Av alla kvinnor mellan 16 och 85 svarar 25 procent att de har besvär med oro, ängslan och ångest. Motsvarande siffra för männen är 14 procent. Oroligast är kvinnorna mellan 16 och 24, där 32,2 procent säger sig vara oroliga och ångestfyllda. I den ålderskategorin mår män däremot något bättre än det manliga genomsnittet.

Ulla Danielsson är psykiater och forskare i folkhälsa vid Umeå universitet. Hon har forskat på könsskillnaderna när det kommer till oro och ångest.

– Vad jag fann var att många av kvinnorna hade lättare att tala om skam och skuld. Männen tyckte ofta att det var lättare att prata om kroppsliga åkommor.

I sin avhandling i ämnet skriver Ulla Danielsson att många män förklarar sitt dåliga psykiska mående med att de plötsligt ”träffades” av yttre omständigheter. Kvinnorna i hennes studie beskrev oftare depressionen som kommande inifrån och hade en tendens att anklaga sin egen person.

Ulla Danielsson arbetar på Ungdomshälsan i Umeå, en mottagning för ungdomar som är för friska för psykiatrin och vårdcentralen. I sina möten med unga försöker hon ha ett genusperspektiv.

– Det är svårare för tjejerna att komma ut i samhället och de får kämpa hårt för att få en bra utbildning och nå en uppsatt position. För killarna finns det en öppnare attityd, man får vara mer som man är. Det har många av tjejerna jag intervjuat sagt, att kraven på tjejer är högre.

När flickor väl mår dåligt har de dock bättre verktyg att hantera - ångesten med.

– Tjejer som kommer till mottagningen har ofta redan pratat med vänner och familj, medan killar i större utsträckning håller ångesten inom sig.

En uppfattning Ulla Danielsson ofta möter hos kvinnor är ”jag vet ju att jag har för höga krav på mig själv och därför får jag mig själv att må dåligt, jag borde kunna sluta med det”.

– Det ska inte handla om att det är fel på en själv, utan det finns faktorer i samhället som påverkar en. Män har mycket lättare att tänka att det är fel på strukturen och inte på dem själva, säger Ulla Danielsson.

Även Folkhälsoinstitutet har försökt utreda vad könsskillnaderna när det gäller depression, oro och ångest beror på. Det enda man kunde utesluta med säkerhet var att de inte kan förklaras med att unga kvinnor har en större benägenhet att prata om sina problem.

Jämställdheten har gått framåt under de senaste 30 åren. Under samma period har oron och ångesten ökat bland befolkningen – mer hos kvinnor än hos män. Men Danielsson tror ändå att jämställdhet är en av lösningarna.

– Man har inte kunnat påvisa något genetiskt som kan förklara skillnaden. Det går inte att förklara det enbart med hormonnivåer hos kvinnor.

– Jämställdhet är ett av svaren. Det är en sådan fruktansvärd kamp för kvinnor att få samma positioner som män om man ser till arbetslivet. Jag tycker det är märkligt att det ska vara så trögt.

Emma Löfgren emma.lofgren@dn.se **“**

DN 19 nov 2012:

”Samhället trycker ner kvinnor”

“Killar kan få vilket jobb som helst och det kan kanske inte tjejer. Det kan vara en av anledningarna till att tjejer oroar sig mer, tror ungdomar DN har talat med.
– Men jag är inte orolig, för jag vet att jag är bättre än alla killar, säger Sadaf Wahid, 19.”

“Det är rast för eleverna på samhällslinjen med beteendeinriktning på Brännkyrka gymnasium i Stockholm. Ett gäng elever sitter och blippar på sina Ipads och läser igenom anteckningar vid ett bord utanför klassrummet.

När vi börjar prata om oro och ångest vill Shareefa Shareef, 20, veta om skillnaderna mellan män och kvinnor ser likadana ut även i andra länder.

– Samhället trycker ner kvinnor. Jag har tänkt på det i Irak också, kvinnorna är alltid oroligare än männen, säger hon när hon får veta att så är fallet.

Fast i Sverige är hon personligen inte så orolig. Kanske för att hon vet hur det känns att vara riktigt rädd, gissar hon.

– Men killar kan få vilket jobb som helst och det kanske gör att de är lugnare. Så är det inte riktigt för tjejer, säger Shareefa Shareef.

Ahmad Ahmadi, 20, är enda killen vid bordet och han tycker att han som kille kan visa sig orolig utan problem.

– Det är bara jag som kan påverka hur jag mår. Allt beror på hur stark jag är och hur mycket jag kämpar.

17-åriga Helen Nwobodo inflikar att det inte går att säga att killar är på ett visst sätt och tjejer på ett annat.

– Det är ju olika från person till person. Men visst, jämställdhet kan absolut vara en orsak. Att killar -tjänar mer än tjejer är ju ett faktum.

En som absolut inte tillhör de dryga 30 procent av tjejer mellan 16 och 25 som lider av oro och ångest är Sadaf Wahid. Hon fnyser bara åt frågan.

– Jag är duktigare än alla killar. Jag är det! Jag kan bli vad jag vill och jag bestämmer själv, men om man inte gör det kan jag förstå att man mår dåligt, hävdar hon bestämt.

Emma Löfgren emma.lofgren@dn.se “

22 nov 2012:

Kriminalitet. Nya rön

“Medicin till personer med adhd minskar risk för brott”

“Personer med adhd begår 30 procent färre brott om de får medicinsk behandling, visar ny svensk forskning för första gången. Rönen kan få stor betydelse för kriminalvården. Mer än var tredje man i fängelse har adhd. “

“Det är väl känt sedan tidigare att personer med funktionshindret adhd löper ökad risk att hamna i kriminalitet. Svensk forskning har också visat att mer än var tredje man som dömts till längre fängelsestraff har adhd.

Nu visar en ny stor svensk studie för första gången att behandling med läkemedel mot adhd minskar risken för brottslighet hos vuxna med adhd. Forskare på Karolinska institutet och universitetet i Oxford har följt mer än 25 000 män och kvinnor med adhd i Sverige i fyra olika register under en fyraårsperiod. De fann att brottsligheten var 30 procent lägre bland dem som fick läkemedel än bland dem som inte fick det. Forskarna jämförde också deltagarna med sig själva, det vill säga under perioder med re-spektive utan medicinering.

– Vi såg att under läkemedels-perioderna sjönk brottsligheten med drygt 30 procent hos båda könen. Det gällde alla typer av brott, både mindre allvarliga och våldsbrott. Att deltagarna jämförs med sig själva visar att sambanden inte beror på skillnader hos dem som tar läkemedel och dem som inte gör det, säger Paul Lichtenstein, professor i medicinsk epidemiologi och biostatistik vid Karolinska institutet.

Han är en av författarna till studien som publiceras i dag i The New England Journal of Medicine, en av världens högst ansedda medicintidskrifter.

Adhd är en funktionsnedsättning som gör det svårare att kontrollera impulser och styra sin uppmärksamhet. Centralstimulerande läkemedel som Concerta och Ritalina ökar koncentrationsförmågan och gör det lättare att hantera impulser.

39-årige Jonas är en av de före detta kriminella som har fått chansen till ett nytt liv tack vare läkemedlen. Han fick sin adhd-diagnos och erbjöds medicinering under en längre fängelsevistelse. Då hade Jonas levt ett grovt kriminellt liv i femton år.

– Det var en lättnad att få en dia-gnos. Jag fick en förklaring till varför jag hade agerat som jag gjort under hela mitt liv. Jag var extremt impulsiv och tänkte aldrig på konsekvenserna. Om någon tutade åt mig i trafiken stannade jag bilen och slog in den andres framruta med järnrör. I dag sitter jag kvar med händerna på ratten. Jag hinner tänka efter, säger han.

Medicinen gör att han kan koncentrera sig längre stunder. Därför lyckades han läsa in en ekonom-examen på universitetsnivå under tiden i fängelse. I dag arbetar Jonas som revisor på ett företag i norra Sverige.

– Medicinen är ett verktyg som gör det möjligt för mig att få rutiner, jobba och leva ett normalt liv med min sambo. Det har jag alltid drömt om. Man måste vara motiverad för att vara mottaglig för behandlingen, säger han när vi träffar honom på en affärsresa.

Det finns risk för biverkningar med de centralstimulerande medlen. Paul Lichtenstein menar att man måste väga risk mot nytta i varje enskilt fall. Att mediciner också kan skydda den drabbade mot att begå brott bör nu tas med i bedömningen, anser han.

– Vi vet att mer än var tredje långtidsdömd har adhd. Om vi minskar deras risk för återfall med 30 procent skulle det givetvis påverka den totala brottsligheten i samhället, säger Paul Lichtenstein, som anser att kriminalvården borde överväga att screena dömda för adhd.

De flesta som tar mediciner mot adhd tar uppehåll i behandlingen av olika skäl. Paul Lichtenstein menar att föräldrar till unga i åldrarna 17–25 år särskilt bör motivera dem att ta sina mediciner.

– Det är då de flesta brotten begås. Läkemedel kan skydda de unga mot att göra impulshandlingar som de får ångra hela livet, säger Paul Lichtenstein.

Fotnot: Jonas heter egentligen något annat.

Anna Bratt anna.bratt@dn.se "

"Ett av tjugo barn anses ha adhd

Forskarna har följt 25 000 kvinnor och män med adhd-diagnos i alla åldrar under åren 2006–2009 via Patientregistret, Läkemedelsregistret, Brottsregistret och Misstankeregistret.

Cirka 250 000 slumpmässigt utvalda personer i normalbefolkningen har fungerat som kontrollgrupp.

Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet, Brå, begår två av fem dömda nya brott inom tre år efter en lagföring eller frigivning. Det gäller generellt för alla som döms för ett brott.

Ett av tjugo barn anses ha adhd, något fler pojkar än flickor.

Vartannat barn med adhd har kvar sina problem i vuxen ålder. Många blir framgångsrika trots sitt funktionshinder.

Källa: SBU, Läkemedelsverket "

23 nov 2012:

Blodtransfusioner. Teknik och människa i livsviktig förening

“Blod i överförd bemärkelse”

“ Blod är liv, död och risk. Blod är handelsvara och kapital, och en vätska som aldrig är neutral. Karin Johannisson läser blodtransfusionens historia och finner en dramatisk berättelse om samhället. “

“Blodvarning! står det om en föreställning på Folkoperan i Stockholm. Filmen om Olof Palme exponerar än en gång den plågsamma blodpölen från hans kropp. ”Det är alltid blod där (eller inte)”, skriver Susanna Alakoski i dagboken Oktober i Fattig-Sverige.

Blodet finns överallt, varje dag, som vår kraftfullaste symbol för liv och död, kärlek och våld. Det är bokstavligen livgivande och livtagande. Är det därför vår relation till blod är så motstridig? Trots att det är den viktigaste, och vackraste, kroppsvätskan kan åsynen av pumpande, rinnande eller stelnat blod väcka känslor av fasa, ångest och äckel. Blod luktar och beter sig. Och så färgen. Så häpnadsväckande i minst 23 nyanser av rött (det antal en rättsläkare förr skulle kunna urskilja).

I ”Blodflöden: Blodgivning och blodtransfusion i det svenska samhället” tar sociologen och teknikhistorikern Boel Berner upp en särskild blodsaspekt, transfusionen. Den kan tyckas teknisk och avgränsad men öppnar en komplex samhällsberättelse. När blodet, och livet, rinner ur en levande varelse, med vilket blod har det ersatts? Finns det blod som är hotfullt och farligt? Vems blod har man inte velat ha?

Blodtransfusionens historia inleddes redan på 1600-talet med några berömda experiment där blod överfördes från djur (lamm, kalv) till människa. I de flesta fall var utgången dödlig. Under 1800-talets senare del genomförs flera framgångsrika transfusioner från lamm till människa, också i Sverige. Scenen är filmisk: döende patient med ett lamm fastbundet vid sin sida, förenade genom två glasrör och en gummislang. En djurisk-mänsklig symbios.

Den snuddar vid dagens diskussion om transplantation av org-aniskt material från djur till människa, så kallad xenotransplantation och bär på en intressant paradox. Djuret måste vara tillräckligt *likt* för att transplantatet inte ska stötas bort, men samtidigt tillräckligt *olikt* för att proceduren ska framstå som moraliskt acceptabel. Att just lammblod ansågs lämpligt tillskrevs först lammets psykologiska egenskaper (mildhet), ett vackert argument som snabbt fick vika för mer praktiska.

1800-talets djurblodstransfusioner var chansningar, utförda i desperation på svårt sjuka, och föll i vanrykte. När blodgivning återupptas i större skala efter första världskriget, är förutsättningarna helt andra. Lammen är glömda. Tillgången på blod bygger på miljontals människors frivilliga givande, en gåva till främmande andra mot ingen eller symbolisk betalning och där den enkla smörgåsen efteråt får status av altruistisk markör.

Under efterkrigstiden växte blodflödet mellan människor till en samhällsrörelse, ett emblem för modernitet och nationell sammanhållning. Blodbussar, blodcentraler och blodbanker blev svenska nyord. Jakten på givare drog i gång rekryteringskampanjer, att ge blod var ett medborgerligt plus. En ny social identitet skapades i denna process, den solidariska givaren, en god människa, gärna med vänsterprofil.

Mänskligt blod blev samtidigt en vara på en snabbt växande marknad. Framställning och hantering av blodprodukter är i dag en internationell miljardindustri. Men när blod hämtades från andra kontinenter och andra folk än välnärda svenskar uppstod problem. 1970-talets kommers med blod byggde – åtminstone initialt – på exploatering av fattiga i tredje världen och Latinamerika. Läkemedelsindustrin importerade billigblod särskilt från Haiti och Nicaragua, en import som framstod inte bara som etiskt tvivelaktig, utan som farlig.

På Haiti ansågs det skäligt att köpa blodplasma för priser räknade på ”100–150 gram nötkött eller 1/3 liter mjölk eller två smörgåsar med ost”. Men just för att blodgivarna var undernärda och i dåligt skick växte frågorna. Vilken kvalitet hade detta fattiga blod? Fanns risk för smittspridning av gulsot, syfilis och annan sjukdom?

För att komma bort från internationell exploatering och smittrisker strävade Sverige från 80-talet efter att bli självförsörjande på blod. Men så kom aids. Homosexuella män utpekades som ny riskgrupp. Ge blod, ge död? Här bidrar Berners täta och oerhört informationsrika kapitel med viktiga perspektiv på det komplexa spelet i det svenska aidsdramat. I mediala panikstämningar och skräckscenarion spelade ”smittat blod” en huvudroll. Aids triggade frågan om vilka kroppar, identiteter och sexualiteter som skulle få lämna blod.

I Sverige tog RSFL som första gayorganisation i världen själv initiativ till att offentligt identifiera blod från sina medlemmar som ett risk-objekt; det var en sensation som hamnade på Dagens Nyheters förstasida (8/2 1983) och bidrog till att krossa myten om gruppen homosexuella män som partikulära och oansvariga medborgare.

Blod är inte neutralt. Även om det inte relaterats till smitta har det värderats efter vem ägaren är. På ett plan är alla blodgrupper lika värda, på ett annat plan inte. Historiskt sett har blod tillskrivits olika kvaliteter beroende på ras och klass. Det har tagits som markör för mindervärdiga egenskaper och kunnat etiketteras som judeblod, negerblod. I amerikanska blodbanker sorterades ännu på 1950-talet vita och svarta givare separat.

Berner rör sig genom blodöverföringens många sociala, kulturella och etiska innebörder, dess tekniska aspekter, gigantiska skala, risker och välsignelser. Hon följer blodets bokstavliga flöde genom samhällskroppen. Det är en berättelse med dramatiska highlights, skakande fallberättelser och vassa politiska dimensioner. Hon visar hur det moderna blodet ingår i dubbla ekonomiska kretslopp: en moralisk gåvoekonomi och en vinstdriven marknadsekonomi.

Blod är liv, död och risk. Och blod är produkt, handelsvara och kapital. Vissas blod har varit önskvärt, andras inte. Detta är bokstavligen blödande historia. Och en teknikhistoria som lever genom att sammanföra teknik och människa i ett.
Karin Johannisson litteratur@dn.se “

“Boel Berner: ”Blodflöden: Blodgivning och blodtransfusion i det svenska samhället”

DN 23 nov 2012:

Hur kan man bäst hjälpa unga med självskadebeteende?

“Ny vårdutbildning och individuell vård på förslag”

“ Vad behöver personer med ett allvarligt självskadebeteende för hjälp? Hur bör vården se ut? Sveriges kommuner och landsting (SKL) och socialdepartementet enades för ett år sedan om en satsning för att utveckla och samordna insatserna för att minska antalet unga med självskadebeteende.

Förstudien blev färdig i oktober i år. Den är gjord av en forskargrupp vid Lunds universitet där bland annat psykologen Jonas Bjärehed (som intervjuades i förra veckan) ingått. Sofia Åkerman och Thérèse Eriksson, författare till den uppmärksammade boken ”Slutstation rättspsyk”, har också deltagit i arbetet.

179 personer med ett omfattande självskadebeteende svarade på en enkät i studien. De skattade den vård som de fått mycket lågt, mest negativa till vården var patienter mer erfarenhet av slutenvård och psykiatrisk tvångsvård. Många upplevde också att de möttes av fördomar om självskadebeteende, en betydande del ansåg att de hade varit utsatta för kränkningar inom vården.

Studien vittnar också om att många som skadar sig själva slentrianmässigt får diagnosen emotionellt instabil personlighetsstörning (”borderline”), vilket gett missriktade behandlingar. Vården bör i stället vara individuellt anpassad och ha själva självskadebeteendet i fokus, anser forskargruppen. För att förbättra bemötandet, och för att minska risken för negativa effekter av vården, föreslås också en speciell vårdutbildning som ska arbeta med denna patientgrupp, samt att varje patient med självskadebeteende ska få en kontaktperson med sådan utbildning. I den utbildningen är ett empatiskt bekräftande och lyssnande, undersökande terapeutiskt förhållningssätt viktigt, menar forskargruppen. Behandlingen bör fortsatt vara den långtidsterapi som erbjuds i dag, bland annat dialektisk beteendeterapi, dbt, och mentaliseringsbaserad terapi, mbt.

Mer om studien finns på: *www.skane.se*

Emma Lofors emma.lofors@dn.se “

DN 23 nov2012:

Att skada sig själv. Läsarreaktioner

”Självskador måste tas på allvar”

“Psykologen Jonas Bjärehed, som intervjuades på Insidan förra veckan, kallade självskadebeteende ”vår tids tonårssjuka”: Självskadande är det uttryck som psykisk ohälsa tar hos många unga i dag, och forskare och experter kan delvis ha överdramatiserat allvaret. I dag berättar några läsare som själva haft svåra problem under många år. “

“ Jenny: Alla suicidförsök har varit på allvar

Jag har varit en ”självskadare” till och från sedan slutet av 80-talet, i dag är jag snart fyrtio år, jag lever med min sambo och en dotter som är 4 år. Jag upplever att mitt självskadebeteende oftast inte blivit taget på allvar, åtminstone inte när jag var i tonåren. Jag fick höra att det var ett rop på hjälp. Själv har jag aldrig upplevt, eller menat, att jag ropat på hjälp. Jag har haft så stark ångest att jag inte vetat vad jag ska ta mig till annat än genom att skada mig själv. Alla de många gånger jag gjort suicidförsök har varit på allvar! Jag har vaknat på sjukhus med fortsatt ångest och varit besviken för att jag överlevt.

När jag mår bättre har jag själv svårt att förstå att jag varit så desperat och känt mig så värdelös och på största allvar trott att min dotter har en bättre uppväxt utan sin mor. Trots detta har jag varje gång menat det jag gjort.

Det jag vill förmedla är det som forskaren Jonas Bjärehed i och för sig påpekar – men vilket jag tycker förminskas lite – att självskador bör tas på allvar och kallas för det som den självskadande personen kallar sitt beteende!

Fredrik: Att vara man och skada sig själv är skamligt

Under tio år av mitt liv skadade jag mig själv. Det började inte förrän i tjugoårsåldern, även om ångest och depression hade intagit scenen långt tidigare. Varför jag började och fortsatte med sådana handlingar är, precis som för de flesta drabbade, en komplex fråga att svara på. Ångestlindring, ilska, låg självkänsla, livsförvirring. Eller kanske någonting helt annat.

Jag tillfogade min kropp fysiska smärtsamma skador på en rad olika sätt, men också genom ett riskfyllt och impulsivt beteende, oftast i samband med alkoholkonsumtion, som flera gånger var nära att sluta med döden. Det rent fysiska självskadandet dämpades efter cirka fem år tack vare terapeutisk hjälp, sjukhusvistelser, psykofarmaka och en massa stöd från mina närmaste. Det indirekta självskadande riskfyllda beteendet fortsatte dock. Efter en mycket allvarlig händelse lugnade mitt liv slutligen ned sig. Jag började ta hand om mig själv, min kropp, mitt liv.

I dag, tre år senare, är jag gift och har en son som är tio månader gammal. När jag speglar mig i hans ögon ser jag att det alltid är värt att kämpa när det behöver kämpas och att man ska njuta vid varje tillfälle som ges. Jag har nu en magisterexamen i socialt arbete och arbetar som pedagog inom neuropsykiatrin.

Ibland har jag haft svårt att förhålla mig till ”den klassiska bilden” av självskadaren som en tonårig kvinna, alltsom oftast med diagnosen borderline/personlighetsstörning. Att vara en självskadande man, som dessutom är över tjugo år gammal, har inneburit en hel del skamkänslor. Bilden av personer med självskadebeteende börjar dock sakta men säkert att förändras. Det är för väl det, då jag tror att den personliga och unika berättelsen alltid måste beredas plats – en berättelse som inte nödvändigtvis går att passa in i psykiatrins diagnostiska mallar.

Anna: Jag ser mig själv som en före detta självskadare

Mitt självskadebeteende började när jag var 12, i början av sexan. Jag kände mig ensam och mådde psykiskt dåligt, men förstod inte varför och det var jobbigt. Jag hade haft en bra uppväxt, även om min pappa drack en del när jag var liten och det var svårt, med en familj som älskade mig och jag hade alltid haft vänner och lyckats bra i skolan. Men jag kände mig annorlunda och distanserade mig från folk omkring mig och sa att jag inte ville vara som de var. Men jag tror att jag någonstans inom mig också ville må bra och passa in.

Jag hade hört om folk som skurit sig, men jag vet än i dag inte vad det var som knuffade mig över kanten och fick mig att testa. När jag väl hade börjat blev det snabbt en vana. Jag läste en bok som handlade om en tjej som självskadade och blev ännu mer triggad.

Sjuan gick och jag började få dåligt självförtroende, jag hatade mig själv mer och mer. I slutet av sjuan försökte jag sluta. Jag lovade min kompis att inte skära mig och det blev någonting att hålla fast vid när jag fick impulsen. Det gick två månader, men sedan brast det. Via en kompis fick jag kontakt med en stödlärare och sen skolläkare och psykolog.

På vårterminen i nian var jag i en djupare depression än någonsin tidigare. Jag gick inte ut ur huset på två månader för jag var livrädd för allt utanför, jag låg bara i min säng hela dagarna och orkade inte göra något för allt kändes meningslöst. Jag kände att jag inte hade någon framtid.

Jag slutade gå till min psykolog och kom på så sätt i kontakt med Bup:s mellanvård.

Nu har jag gått i dbt-terapi i snart två år. Jag fyller 18 snart och mår för det mesta bra. Jag skadar inte mig själv längre. Jag har haft flera återfall, framför allt under sommaren, men de är bara återfall. Jag äter medicin, det hjälper. Jag ser mig som en före detta självskadare och inte som en självskadare. Och det känns så himla bra. “

DN 28 nov 2012:
Katastrofhjälp.

”Passet ska inte avgöra vem som räddas först”

“Statens ansvar oklart. Vem ska få första hjälpen när Sverige genomför en katastrofinsats utomlands? Den som är svensk eller den som bäst behöver hjälpen? Lagstiftningen är otydlig, men vi anser att det humanitära perspektivet måste gälla – oavsett hudfärg och nationalitet i den drabbades pass, skriver Johan von Schreeb och Torbjörn Tännsjö.”

“Tänk er: En stor jordbävning drabbar Teheran. Många svenskar dör och än fler skadas. En kvalificerad uppskattning visar att det skulle röra sig om minst 460 döda och nära 1 400 skadade svenskar. Hur ska alla dessa hjälpas? Vilka särskilda krav kan de ställa på den svenska staten?

I morgon, torsdag, arrangerar Karolinska Institutet en stor konferens om svenska myndigheters uppgift vid en större katastrof utomlands där många svenskar drabbas.

Att något liknande det beskrivna scenariot kan komma att inträffa i verkligheten är långt ifrån otänkbart. Tvärtom. Vi lever i en tid med ett ökande antal naturkatastrofer som drabbar allt fler människor av allt fler nationaliteter. De senaste tio åren (1996–2006) registrerades 40 procent fler naturkatastrofer än den föregående tioårsperioden.

Nära en halv miljon svenskar bor utomlands. Förra året gjorde svenskarna dessutom 14 miljoner utlandsresor. I en värld där medborgare ständigt rör sig över gränser har medborgarskapet inte längre samma självklara betydelse. Var går gränsen för en stats ansvar för sina medborgare om de inte är ”hemma”?

Denna fråga kom att ställas på sin spets den där tsunamijulen för åtta år sedan som tog 540 svenska liv. Sedan dess har mycket hänt. Nya lagar har stiftats. På UD, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, polisen, Socialstyrelsen och Försvarsmakten har man förbättrat sin beredskap och samverkan för katastrofer utomlands. En stödstyrka på dryga 200 personer har upprättats som inom några dagar ska kunna vara på plats i ett katastrofområde. Allt detta är positivt.

Men vi menar att det ännu finns mycket stora brister när det gäller de lagar som stiftats. Två nya lagar har tillkommit sedan tsunamin 2004:

”Lagen om konsulära katastrofinsatser” från 2010 som ska tydliggöra när staten har ansvar för svenskar som drabbas av stora katastrofer utomlands.

”Lagen om katastrofmedicin som en del av svenska insatser utomlands” från 2008 som ger landsting rätt att agera i en situation då många människor med hemvist i Sverige drabbas av en allvarlig olycka eller katastrof i utlandet.

Det är inte lätt att förstå hur dessa lagar ska tolkas. Det är också osäkert hur de förhåller sig till varandra och vad lagstiftaren egentligen vill ha sagt.

I lagen från 2010 fastslås att staten ska genomföra en konsulär katastrofinsats när många människor med anknytning till Sverige drabbas vid en kris eller katastrof utomlands. Här innefattas inte bara svenska medborgare utan även svenska medborgares utländska familjemedlemmar, i Sverige bosatta utlänningar, nordiska medborgare samt deras familjemedlemmar samt till ”viss del EU-medborgare”.

En generös definition som dock är så otydlig att den är oanvändbar.

I förarbetena till lagen förs ett resonemang kring vem som egentligen omfattas av den. Man slår fast att det ”inte är rimligt att neka personer med anknytning till Sverige hjälp”. Men samtidigt söker man begränsa definitionen av utländska familjemedlemmar till en ”rimlig krets”, vilken i första hand omfattar ”maka eller make, alternativt partner eller sambo, och barn under 18 år”.

Men, står det i direktiven: ”Det kan dock undantagsvis förekomma situationer då det skulle ge orimliga resultat att neka hjälp till personer utanför denna familjekrets. I sådana fall kan med utländsk familjemedlem tolkas personer även utanför den närmsta familjekretsen.” Och blir det svårt med medborgarskapet måste också en ”utländsk sambo… omfattas av insatsen”.

Det hela blir inte klarare när en annan paragraf i lagen slår fast att ”den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården”.

Det är omöjligt att förstå hur dessa lagar ska tolkas. Vad är det som gäller!? Vem är ”svensken” som ska hjälpas?

Socialstyrelsen talar om att man ska fokusera på ”antalet drabbade svenskar och nordiska medborgare”. Utrikesminister Carl Bildt höll sig i en debattartikel till begreppet ”svenskar”. På regeringens hemsida talas om att ”undsätta svenskar i nöd”.

Inte nog med det. Det är också oklart vilken sorts hjälp ”svenskarna” ska ges. MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) beskriver uppdraget som att ”hjälpa drabbade med information, krisstöd och sjukvård”.

Socialstyrelsen definierar uppdraget annorlunda och skriver i sina instruktioner: ”Det är viktigt att alla som ingår i stödstyrkan förstår att hälso- och sjukvårdspersonalens uppgift är att skaffa information, inte att behandla enskilda patienter till att börja med.”

Kommer skadade ”svenskar” som omfattas av lagen att nöja sig med att bli räknade utan att få vård?

En lyckad katastrofmedicinsk insats kräver ett knivskarpt mandat och tydliga uppgifter. Men gällande lagstiftning gör det omöjligt för läkarna och sjuksköterskorna på plats att avgöra vem de ska hjälpa och vilka principer som ska styra när det är bråttom att rädda liv.

Vad är viktigast? *Etiken* att hjälpa den som mest behöver vård, eller *lagen* att bara hjälpa ”svens-karna”, vilka de nu är? Vem ska bestämma om sjukvård ska ges eller bara information samlas in, om man ska operera eller evakuera de skadade?

Vi tvingas konstatera att gällande lagstiftning inte kommer att fungera i praktiken. Den duger vare sig politiskt, praktiskt eller etiskt. Innan katastrofen slår till krävs en rejäl översyn av lagstiftningen för att tydliggöra vem som ska hjälpas och vad för hjälp som ska ges samt att säkerställa att kompetensen att ge hjälp finns.

Som ett första steg anser vi att det enda rimliga är att stryka lagens formuleringar om hemvist i och anknytning till Sverige. En etiskt försvarbar, och praktiskt användbar, lagstiftning måste bortse från nationalitet och medborgarskap och inkludera alla som drabbats.

Den ska möjliggöra omfattande svenska katastrofmedicinska insatser utomlands utifrån ett humanitärt perspektiv med uppdraget att rädda liv – oavsett färgen och formen på den drabbades pass.

Johan von Schreeb, docent, katastrofmedicin specialist vid Karolinska Institutet.

Torbjörn Tännsjö, professor i praktisk filosofi vid Stock-holms universitet. “

DN 29 nov 2012:

Ny undersökning. Stor okunskap och rädsla bland svenskar

“Många vill inte ha kontakt med hivsmittade”

“ Rädslan och okunskapen kring hiv är fortfarande mycket stor i Sverige. I en ny undersökning uppger var femte person att de skulle undvika nära kontakt med en hivsmittad arbetskamrat. Många tror också att sjukdomen smittar via insektsbett. “

“Sedan 1987 har Smittskyddsinstitutet kartlagt svenskarnas inställning till hiv. Undersökningen genomförs vart fjärde år och den här gången svarade 21 000 svenskar på enkätstudien.

I dag lever mer än 6 000 personer med hiv i Sverige. Fram till mitten av 90-talet när nya bromsmediciner introducerades var hiv-smitta en dödsdom, nu kan personer med hiv leva fullvärdiga liv. Attityden till hivsmittade har också förbättrats avsevärt sedan mätningarna startade.

Men fortfarande finns en stor okunskap kring sjukdomen och smitt - spridning. I undersökningen uppgav var femte person att de skulle undvika nära kontakt med en hivpositiv arbets- eller skolkamrat.

– Vi blev förvånade att det är så många. Frågan är vad det betyder? Är det så att man inte har kunskap eller är det att man är rädd i största allmänhet, säger Louis Mannheimer utredare på Smittskyddsinstitutet.

Nästan var fjärde person, 23 procent, uppgav att de trodde att hiv smittade via myggbett – vilket är helt felaktigt.

Rapporten som gjorts av professor Lars Plantin vid Malmö högskola ger en bild av hur samhällets kunskap och attityd till hiv förändrats över tid. Något som är tydligt i undersökningen är att sjukdomen inte längre är en viktig fråga för många människor. Endast 13 procent av de tillfrågade uppgav att rädslan för hiv påverkat deras sexualvanor, 1987 var motsvarande siffra drygt 30 procent.

– Vi har tappat en stor grupp, ungdomsgruppen, som inte pratar om hiv i dag. Sedan vet vi från andra undersökningar att man inte använder kondom, säger Louise Mannheimer.

Samtidigt som många unga är omedvetna om riskerna finns det en annan grupp som har en stark omotiverad rädsla. Några enstaka procent uppger att de skulle överväga att byta arbetsplats eller skola om de fick kännedom om att de hade en hivsmittad person som kollega.

– 8 procent uppger att de skulle kräva att den hivsmittade fick egen toalett på arbetsplatsen eller skolan, säger Lars Plantin.

Rädslan är helt obefogad och beror på okunskap. Nya bromsmediciner är dessutom mycket effektiva.

– Om man är under behandling då smittar man inte. Studier har visat att man med 96 procents säkerhet kan säga det. Det är otroligt bra resultat, det är enormt positivt för hela utvecklingen men man behöver lyfta fram att det är så, säger Louise Mannheimer.

Rapporten beräknas vara klar om några veckor, sedan återstår djupare analyser. Bland annat ska Lars Plantin granska om de personer som har stor rädsla är identiska med dem som har en låg kunskapsnivå.

Samtidigt planerar Smittskyddsinstitutet en ny undersökning som kommer att fokusera på de hivpositivas livsvillkor.

– Hur fungerar det med utsattheten och diskrimineringen? Vi vet att den finns där men hur ser den ut, säger Louis Mannheimer.

Mattias Carlsson mattias.carlsson@dn.se “

“**Fakta.**
30 miljoner lever med hiv
Humant immunbrist-virus (hiv) isolerades för första gången 1983.

Obehandlad leder hiv till det dödliga sjukdomstillståndet aquired immune deficiency syndrome (aids). Globalt har över 30 miljoner avlidit i aids och för närvarande lever cirka 30 miljoner med hiv.

Smittan kan överföras vid samlag. Man kan också smittas om man får i sig blod eller annan vävnad från en smittad person, till exempel om man delar spruta eller får en blodtransfusion. Mor-barn-smitta kan ske under graviditeten, i samband med förlossning eller amning.

Hiv smittar inte vid sociala kontakter. Det är vid sex och samlag och om man blöder eller ska hantera blod på något sätt som man ska vara försiktig.

Det finns effektiva bromsmediciner som minskar mängden cirkulerande virus och effektivt fördröjer sjukdomsutvecklingen. Dagens bromsmediciner har relativt små biverkningar utan negativ påverkan på det dagliga livet.

Källa: Smittskyddsinstitutet “

DN 30 nov 2012:

“EU överlåter till varje enskilt land att besluta i abortfrågan”

“ Bryssel. EU-parlamentet har flera gånger med stor majoritet krävt att alla kvinnor i EU ska få rätt till en säker abort. Men frågan avgörs av varje medlemsland – en linje som skärpts. Exempelvis stoppades ett projekt om sexvanor och aborter av den nu avgångne hälsokommissionären John Dalli. “

“Abortlagarna bestäms av varje medlemsland enligt EU:s grundlag, och EU-kommissionens beslut att stoppa det EU-finansierade forskningsprojektet Reprostat visar att den linjen ligger fast.

– Enligt EU-kommissionären är det inte ett prioriterat område för Europeiska unionen, säger professor Miguel Oliveira da Silva på Instituto de Medicina Preventiva i Lissabon, som ledde projektet med medicinska experter från alla medlemsländer.

– Men John Dalli, som var ansvarig för det beslutet, är en extremt konservativ person. Jag hoppas att projektet ska återupptas nu när han tvingats avgå. Den här forskningen är viktig för Europas framtid, eftersom det handlar om både hälsofrågor och demografi.

John Dallis efterträdare, Maltas utrikesminister Tonio Borg, är dock en minst lika hård abortmotståndare och risken är därför stor att den rapport som lades fram i fjol blir den sista.

EU har också i praktiken stärkt sitt åtagande att inte lägga sig i de enskilda medlemsländernas abortlagstiftning. Efter att irländarna röstat nej till Lissabonfördraget sommaren 2008 fick landet garantier på ett EU-toppmöte att fördraget inte påverkar landets abortlagar. Det bidrog till ett ja i den andra folkomröstningen 2009.

Enligt Reprostats rapport är det stora skillnader i Europa när det gäller hur länderna hanterar sexualupplysning och aborter. Antalet aborter ligger i dag i genomsnitt på 10 per 1 000 kvinnor i åldersgruppen 15–49 år. De högsta siffrorna rapporteras från Estland, Bulgarien och Rumänien på drygt 20, mot drygt 6 i Tyskland och Holland. I Sverige uppgick antalet aborter till 18 per 1 000 kvinnor.

Rapporten pekar också på bristen på information om antalet illegala aborter.

– EU måste se till att det blir lät-tare för kvinnor att göra säkra aborter, var slutsatsen i vår rapport, säger Miguel Oliveira da Silva.

Henrik Brors henrik.brors@dn.se “

“ Fakta.Stora skillnader i aborträtt i EU

I **Irland** och **Malta** är abort förbjudet. I Irland kan dock undantag ges om kvinnans liv är i fara.
I **Polen** är abort i princip förbjudet. Men undantag kan göras om kvinnans liv är i fara, om det finns risk för fosterskador eller om kvinnan utsatts för våldtäkt.
I **Finland, Storbritannien** och **Cypern** tillåts aborter om det bedöms att det finns risk för kvinnans fysiska eller sociala hälsa. Men det krävs tillstånd av myndighet.
I **Luxemburg** ändrades lagstiftningen efter ett parlamentsbeslut i förra veckan, efter att ha varit betydligt mer restriktiv tidigare. I **Nordirland** gäller i stort samma regler som i Irland.
I övriga EU-länder görs aborter på kvinnans begäran. De senaste länderna att förändra lagstiftningen i liberal riktning är Portugal 2007, Spanien 2010 och Luxemburg (beslut i parlamentet den 22 november 2012).
Källa: EU/Reprostat The Reproductive Health Report”

DN 30 nov 2012:
Ny rapport.

“Abortfallen väcker avsky i Europa”

“ London. Abortfrågan skapar åter starka känslor i Europa. I Irland dog en kvinna efter att läkare vägrat utföra en abort. Samtidigt kritiserar en europeisk domstol Polen sedan en våldtagen och gravid flicka tvingats åka från sjukhus till sjukhus innan en läkare gjorde ett ingrepp. “

“ Irland måste se till att det finns tydliga regler för när en kvinna har rätt till abort. Det kravet kommer från en utredning som presenterade sin rapport tidigare i veckan.

– Regeringen ska bestämma sig för en linje innan december är slut, sade hälsominister James Reilly efter att regeringen diskuterat rapporten.

Den irländska abortlagstiftningen är bland de strängaste i Europa. Abort är i princip förbjudet i det katolskt dominerade landet. Men efter ett utslag i högsta domstolen på 1990-talet tillåts abort om kvinnans liv är i fara.

Men ingen regering har hittills ändrat lagar eller förordningar efter HD-utslaget, vilket öppnat dörren för godtyckliga bedömningar, menar kritiker. För två år sedan manade också Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter Irland att förtydliga lagen. Det var efter det utslaget som utredningen tillsattes som nu publicerat sina förslag.

Rapporten kommer, av en händelse, samtidigt som abortfrågan i flera veckor dominerat den irländska debatten sedan en gravid kvinna dött på ett sjukhus.

31-åriga Savita Halappanavar kom till sjukhuset och klagade över ryggsmärtor i sjuttonde graviditetsveckan. När hon fick veta att fostrets liv inte gick att rädda bad hon läkarna göra abort. Men de sade nej med hänvisning till att fostrets hjärtljud fortfarande hördes. Savita och hennes make Praveen Halappanavar, som är hinduer födda i Indien, fick också höra att ”detta är ett katolskt land”.

Först tre dagar senare, när hjärtljud inte längre hördes, togs fostret bort. Då var Savita Halappanavar så svag att hon dog av blodförgiftning.

Fallet har rört upp starka känslor, och tiotusentals personer har i demonstrationer och upprop krävt att politikerna agerar.

Samtidigt har Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter riktat skarp kritik mot Polen, också det ett land med restriktiv lagstiftning.

Fallet handlar om 14-åriga P, hon kallas bara så, som blev gravid efter en våldtäkt.

Tillsammans med sin mamma åkte P till sjukhuset i hemstaden Lublin. Där skickades hon först till en katolsk präst som försökte övertyga henne om att föda barnet. Sedan vägrade sjukhuspersonalen att utföra ingreppet, trots att abort är lagligt efter en våldtäkt.

På ett sjukhus i Warszawa blev det också nej sedan personalen förklarat att den var utsatt för påtryckningar. Till slut utfördes ingreppet på ett sjukhus i Gdansk, 500 kilometer från P:s hemstad.

I sitt utslag för ett par veckor sedan slog Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter fast att flickan skulle ha haft direkt möjlighet till abort och att hennes rättigheter åsidosatts flera gånger.

Grupper som vill ändra Polens strikta abortlagar kallar domen för en milstolpe. Men abortmotståndarna rasar.

– Det är svårt att veta om hon verkligen var ett våldtäktsoffer, hävdar juristen och abortmotståndaren Gabriel Olearnik för den katolska nyhetsbyrån CNA.

I Irland verkar Savita Halappanavars död nu leda till nya lagar och regler. Abort kommer fortfarande att vara förbjudet, men politikerna lovar att klargöra reglerna för när en abort kan tillåtas.

– Savitas fall har förändrat stämningen i landet, säger Orla O'Connor, ordförande i Women's National Council, en organisation som arbetar för en tydligare abortlag.

Utredningen som presenterades i veckan föreslår en kombination av nya lagar och regler, men listar ytterligare tre möjligheter.

– Innan året är slut ska regeringen ha bestämt vilket förslag som ska gälla, sade James Reilly efter ministrarnas diskussion om rapporten.

Thomas Hall thomas.hall@dn.se "

DN 30 nov 2012:

4 500 svenskar

kunde ha sluppit att drabbas av cancer varje år om de inte hade rökt, visar en ny studie i åtta europeiska länder. Forskarna uppskattar att rökning orsakar 12,7 procent av alla cancerfall i Sverige. Studien, där 440 000 personer ingått, publiceras i Journal of Clinical Oncology.

TT "

DN 30 nov 2012:
Positiv utveckling.

“Tidigt födda barn klarar sig bra”

“ Framtiden ser ljus ut för de barn som föds många veckor för tidigt. Merparten överlever och en majoritet ser ut att utvecklas normalt. – Det går bättre än väntat för de här barnen, säger barnprofessorn Fredrik Serenius. “

“ Varje år föds ett antal barn extremt mycket för tidigt, mellan graviditetsvecka 22 och 27. Till skillnad mot för bara några år sedan, överlever merparten av dessa barn i dag.

Men hur går det sedan?

– Det har funnits en diskussion om att den förbättrade överlevnaden kommer att skapa en grupp människor med mycket svåra handikapp, säger Fredrik Serenius, professor i neonatologi vid Uppsala universitet.

På Medicinska riksstämman i Stockholm redovisade han resultat från en uppföljning av alla barn som föddes extremt mycket för tidigt mellan 2004 och 2007, den så kallade Express-studien. Det visar sig att prognosen för dessa barn inte är så negativ som den har framställts.

– De allra flesta ser ut att klara sig riktigt bra.

Vid 2,5 års ålder bedömdes nästan tre fjärdedelar av barnen som helt normala. 16 procent bedömdes ha måttliga funktionshinder som dövhet eller blindhet och resterande 11 procent ansågs ha svåra funktionshinder, som grava cp-skador. Resultaten från nästa uppföljning – vid 6,5 års ålder – är ännu inte klara, men Fredrik Serenius är hoppfull.

En annan fråga är hur för tidigt födda klarar sig senare i livet, i skolan och som vuxna. Detta har barnläkaren Anders Hjern med kolleger vid Centre for Health equity studies (CHESS) studerat.

Nästan oavsett vilken parameter forskarna studerar, så syns ett samband mellan för tidig födsel och olika typer av problem som unga vuxna. Som adhd, skolbetyg, universitetsstudier eller sluten psykiatrisk vård. Men skillnaderna är förhållandevis små, säger han.

– För nästan alla utfall är de sociala faktorerna viktigare. Vilken familj man föds i har alltså större betydelse för betygen eller vad det nu kan vara än i vilken vecka man är född i. Det stora flertalet verkar få ett mycket normalt liv.

TT “

“ Fakta. Få föds i vecka 32

Risken att ett barn föds för tidigt är liten. År 2009 föddes drygt 5 000 barn i Sverige i vecka 36 eller tidigare. Av dessa föddes färre än 1 000 mycket för tidigt, i vecka 32 eller tidigare. Det ska jämföras med de 100 426 som föddes samma år mellan vecka 37 och 42.

Andelen graviditeter som resulterar i ett för tidigt fött barn har varit konstant de senaste 25 åren. Däremot har antalet för tidigt födda barn som överlever ökat. Ett bättre medicinskt omhänder-tagande anses vara den främsta orsaken. “

DN 30 nov 2012:
Sjuksköterskeutbildningen.

”Sjuksköterskor i Europa ska vara högskoleutbildade”

“ Tyskland vill sänka kraven. Tyska EU-politiker arbetar intensivt för att få med sig andra länder på ett kompromissförslag om en lägre nivå på sjuksköterskeutbildning i Europa. Vi tar kraftfullt avstånd från detta och menar att patientsäkerheten hotas och legitimationen urholkas, skriver företrädare för de svenska sjuksköterskorna. “

“Tyskland är ett mansdominerat samhälle där kvinnodominerade utbildningar inte står särskilt högt i kurs. Där genomförs sjuksköters-ke- och barnmorskeutbildning på gymnasienivå. Utbildningen till sjuksköterska motsvarar undersköterskans kompetens i Sverige.

I Sverige och i många andra länder har en legitimerad sjuksköterska tre års högskoleutbildning. En specialistsjuksköterska har fyra års högskoleutbildning och en barnmorska fyra och ett halvt års universitetsstudier bakom sig efter treårigt gymnasium.

Genom fri rörlighet på arbetsmarknaden inom EU ges tyska sjuksköterskor tillträde till svensk arbetsmarknad. Detta resulterar i stora problem eftersom tyska sjuksköterskor har svårt att klara sina arbetsuppgifter eftersom de har en lägre kompetens. Vi anser att detta måste stoppas!

European Federation of Nurses (EFN) som företräder sex miljoner sjuksköterskor, däribland Sveriges, arbetar för att alla sjuksköterskeutbildningar inom EU ska vara på högskolenivå, med antagningskrav på 12 års skolutbildning. Detta är ett utbildningskrav som Sverige och ytterligare 22 länder i Europa redan antagit.

Inför ministerrådets diskussioner i sina arbetsgrupper under veckan har Tyskland hittills hårdnackat vägrat gå med på kravet på tolv års grundläggande utbildning innan du söker till sjuksköterskeutbildning. De tycker att det räcker med tio år, vilket motsvarar vår grundskola.

Därför har Cypern som är ordförandeland kommit med kompromissförslaget om två olika nivåer, vilket vi tycker är mycket olyckligt.

Svenska sjuksköterskor och barnmorskor har ett gott renommé i Europa och övriga världen. De arbetar med stor självständighet och är omvårdnadsexperter vilket innebär att vårdsökande patienter och närstående möts utifrån individuella förutsättningar och behov.

Svenska sjuksköterskor och barnmorskor utför även ett flertal arbetsuppgifter som i andra länder utförs av läkare, vilket är både kostnadseffektivt och ger goda resultat.

För att ta några tydliga exempel så sätter en tysk läkare dropp, vilket svenska sjuksköters-kor gör. I Sveriges sköts en normal förlossning självständigt av barnmorskan, läkaren tillkallas med sin expertkunskap om komplikationer tillstöter. I många andra länder sköts både mödrahälsovård och förlossningsvård i huvudsak av läkare till mycket högre kostnader.

Våra unika system med förebyggande hälsovård som mvc, bvc och skolhälsovård drivs i huvudsak av barnmorskor och specialistsjuksköterskor med goda resultat. Vi har bland annat världens lägsta spädbarns- och mödradödlighet.

En sjuksköterske- och barnmorskeutbildning på gymnasienivå innebär att patienternas säkerhet äventyras eftersom kunskap inom både omvårdnad och medicin ligger på en mycket lägre nivå. I dag måste sjuksköterskor kunna föra in ny kunskap och nya behandlingsåtgärder i

vården, men även utvärdera gamla metoder. Om vi ska få god kvalitet och säker vård måste sjuksköterskor kunna koppla ihop sin kunskap om sjukdomar med kunskapen om vilka omvårdnadsåtgärder som krävs. Sjuksköterskan måste hålla sig uppdaterad på den senaste forskningen och arbeta i team.

Det tyska systemet med en sjuksköterskeutbildning på gymnasienivå går också stick i stäv mot utvecklingen i exempelvis Storbritannien och USA. I dessa länder arbetas det för fler sjuksköterskor och barnmorskor med hög specialistkompetens inom omvårdnad och medicinsk vetenskap, vilket internationell forskning stöder. I exempelvis Storbritannien har sjuksköterskor med särskild utbildning nu full förskrivningsrätt av läkemedel, precis som läkare.

Den rörliga arbetsmarknaden inom Europa kräver en sjuksköterske- och barnmorskeutbildning på högskolenivå i alla länder. Professionella yrkesutövare som ansvarar för att patienter ska få bästa möjliga vård på lägsta möjliga tid. Annars hotas patientsäkerheten, effektiviteten och omvårdnadsutvecklingen.

Vi uppmanar våra svenska politiker att stå upp för den sjuksköterske- och barnmorskeutbildning som vi har i Sverige och de kompetenskrav som finns i den svenska hälso- och sjukvården, så att vi kan fortsätta vara ett föregångsland inom EU och världen för en god hälso- och sjukvård.

Låt oss fortsätta att utvecklas i stället för att stödja ineffektiva utbildningssystem som varken är patientsäkra eller kostnadseffektiva.

Sineva Ribeiro, ordförande Vårdförbundet
Ingela Wiklund, ordförande Barnmorskeförbundet
Ania Willman, professor i vårdvetenskap och ordförande i Svensk sjuksköterskeförening “

DN 1 dec 2012:
Världsaidsdagen.

”Hiv/aidssjuka i Sydafrika drabbas hårt av Jasaffären”

“Utred Sveriges roll. Den av korruptionsanklagelser omgärdade Jas-affären innebar att Sydafrika ”inte hade råd” att ge vård till miljoner hivsmittade. För varje krona som satsas på hiv/aidsbehandling går 7:60 kronor till betalning för vapenaffärerna. Jas-affären måste granskas politiskt, etiskt och juridiskt, skriver ärkebiskop emeritus Desmond Tutu med flera. “

“Försäljningen av Jas Gripen till Sydafrika 1999 har omgärdats av mutanklagelser. Nya avslöjanden av högst otillbörliga, kanske även korrupta uppgörelser, mellan svenska organisationer och sydafrikanska politiker kastar ännu en skugga över Sveriges roll i den korrupta Jas Gripen-försäljningen. Det är av största vikt att Sveriges roll i vapen-affären utreds och att åtal väcks om brott kan styrkas.

Sydafrika köpte vapen och krigsmateriel som landet inte behövde för 66 miljarder kronor enligt färska beräkningar, där Jas Gripen var den enskilt största utgiftsposten. Utrustning som i dag knappast används. Detta skedde under samma tidsperiod som Sydafrikas regering uppgav att den inte hade råd att förse de nästan sex miljoner sydafrikaner sjuka i hiv/aids med bromsmediciner och sjukvård.

Tillsammans med brittiska BAE Systems och med aktivt stöd från den dåvarande svenska regeringen var Saab inblandat in den mest korrupta affären, gällande Jas Gripen och ett brittiskt övningsflygplan. Brittisk polis hävdar att 1,5 miljarder kronor betalades ut i mutor bara i det kontraktet.

Efter nästan ett årtionde av förnekelser erkände Saab förra året att den sydafrikanske försvarsministerns närmaste politiska rådgivare erhöll 24 miljoner svenska kronor.

Sverige har en stolt historia av att ha stött kampen mot apartheid, en av den moderna världshistoriens viktigaste insatser när det gäller mänskliga rättigheter.

Den svenska regeringens exportsatsning till stöd för Jas Gripen-försäljningen är det största exportinitiativet hittills i Sverige. Dåvarande opposition, nu i regeringsställning, gav affären sitt fulla stöd.

Men redan från början motsatte vi oss affären – kyrkor, fackförbund och ideella organisationer, såväl i Sverige som i Sydafrika. Vi konstaterade att den socioekonomiska kostnaden för ett land som just rest sig efter 350 år av ras- och ekonomiskt förtryck var alltför tung att bära. Sydafrika stod inte inför något militärt hot, varken då eller nu, och många av flygplanen står i dag närmast oanvända.

Vi varnade också tidigt för faran för korruption. Erfarenheter visar att mutor är vanligt i samband med vapenaffärer. I undersökningar från 2005, från det globala nätverket mot korruption, Transparency International, konstateras också att handeln med vapen står för cirka 40 procent av all korruption inom världshandeln.

Den massiva korruptionen i samband med vapenaffären, och försöken att dölja den, har underminerat Sydafrikas unga demokrati och ANC som parti. Även den nuvarande presidenten har anklagats för 783 fall av korruption och bedrägeri i samband med affärerna. Anklagelser som avskrevs på tvivelaktigt sätt.

De socioekonomiska villkoren för landets fattiga har dessutom försvagats. Uppemot 30 procent av befolkningen är arbetslösa. Pengarna som lades på vapeninköpen hade kunnat användas till att årligen skapa

100 000 nya instegsjobb i tio års tid, samt kunnat finansiera byggandet av två miljoner bostäder.

För varje krona som i dag används till att bekämpa hiv/aids läggs motsvarande 7:60 kronor på vapeninköpen. Studier från Harvard school of public health visar att under åren 2000–2005 kunde 365 000 människoliv ha räddats.

Mark Heywood från organisationen för de hiv smittades rättigheter, TAC, anger att tre miljoner har dött i onödan, bland annat på grund av vapenaffärerna.

Det sydafrikanska parlamentets och rättsväsendets självständighet undergrävdes när de blev verktyg i det regerande partiets ansträngningar att stoppa oberoende utredningar. Två av landets främsta antikorruptionsorgan sattes så ur funktion. Sydafrikas vicepresident har bekräftat att regeringen och ANC genomsyrats av korruption på alla nivåer. I vapenaffärerna förlorade ANC sin moraliska kompass och regnbågsnationen Sydafrika miste sin lyster.

Den svenska korruptionen i affären var enorm och gjorde stor skada. Enligt utredningarna gavs ”öppna” mutor – som gåvor och så kallade motköp – till en rad organisationer med nära koppling till ANC under pågående upphandling. Genom ett komplicerat system av bulvanföretag i skatteparadis betalades ”dolda” mutor från Saab/BAE till mellanhänder, ledande politiker och militärer, samt till ANC som parti.

Efter omfattande utredningar i USA och Storbritannien bötfälldes BAE i samband med Jas Gripen-försäljningen på sammanlagt 475 miljoner dollar av USA:s regering. Bolaget dömdes för korruption och otillåtna kommissioner gällande en rad olika uppgörelser, bland annat i Sydafrika, och för att ha ljugit för amerikanska myndigheter. Men domen innebar också en förlikning där alla inblandade slapp undan offentlighet och ansvar.

Själva vapenhandeln förs i ett legalt tomrum där involverade företag, förhandlare och politiker nästan aldrig ställs till svars.

Saab har ännu inte granskats ordentligt. Om Sverige som land verkligen engagerar sig för mänskliga rättigheter globalt, är det avgörande att Jas Gripen-affären granskas till fullo av rättsvårdande myndigheter. Inblandade företag och individer måste ställas till svars.

Dessutom måste hela den svenska vapenexporten utsättas för en omfattande prövning. Om inte detta sker kommer den globala handeln med vapen att fortsätta göra världen mindre demokratisk, mer korrupt och, ironiskt nog, en mer osäker plats för oss alla att leva i.

Desmond Tutu, ärkebiskop emeritus, mottagare av Nobels fredspris 1984

Andrew Feinstein, fd parlamentsledamot för ANC, författare och forskare kring vapenhandel, direktor för Corruption Watch

Bo Forsberg, generalsekreterare Diakonia

KG Hammar, ärkebiskop emeritus

Anna Ek, ordförande Svenska freds- och skiljedomsföreningen

Sofia Walan, generalsekreterare Kristna Fredsrörelsen “

DN 3 dec 2012:
Framtidens vård.

“Vi behöver både mer och mindre”

“Stockholmsmässan har under veckan hyst den årliga medicinska riksstämman. Under ett antal seminarier avhandlades flera av de frågor som sällan eller aldrig ges utrymme i den politiska debatten. Men som förstås borde finnas där.

Som till exempel den om hur vi ska klara framtidens vård. Men den politiska insikten finns uppenbarligen. Orden rann som ett vattenfall ur Anders Ekholm, analyschef från socialdepartementet, när han berättade om hur behoven kan se ut 2050 och vad man kan göra för att möta dem. Det är uppenbart att det har tänkts i regeringskansliet.

Men det gör bara krocken mot realpolitiken än märkligare. Samtidigt som man vet att utmaningen i framtiden handlar om att ge mer vård till färre, bedriver alliansvännerna i Stockholms landsting en politik som handlar om att ge mer till fler med ett ersättningssystem som driver fram onödig vård.

När Anders Ekholm beräknar vårdbehovet för 2050 enbart utifrån demografiska förändringar hamnar han på 70 procents ökning för äldreomsorg och 30 procent för hälso- och sjukvård. Var och en inser att systemet inte håller.

Så vad göra? Anders Ekholm pratar om empati och high-tech. Om att vårdpersonalen måste kunna ge mer än en kvart åt en människa med dödsångest, men att förhållandevis lite vårdtid i dag faktiskt används för att ”skära i människor” eller annat som absolut inte kan ersättas av teknik. Mycket går i stället åt till att kommunicera.

Anders Ekholm pratade också om hur välståndsutveckling generellt genererar ökade förväntningar och krav på vården. Så till det faktum att färre ska försörja fler, att vi blir äldre och mer vårdbehövande, ska också läggas att de hyfsat friska blir mer krävande. Det är i det ljuset alla tillgänglighetsreformer ska ses.

Vidare bör landstingsmajoriteten betänka att pluspoäng av utökad välfärd alltid väger lättare än de minuspoäng som följer av nedskärningar och indragningar.

För att vården ska räcka till de sjuka måste de relativt sett friska lära sig att inte söka vård för allt och intet. Och det är smartare att lära sig det från början än att tvingas lära om senare.

Hanne Kjöller hanne.kjoller@dn.se “

DN 4 dec 2012:

Aids.

“Torka alltid tårar”

“Det är lätt att med facit i hand ha åsikter om hur Sveriges första aidssjuka behandlades av vården. Mycket svårare om man väger in vad vi då faktiskt visste. “

“ Det är någonting som skaver efter filmatiseringen av Jonas Gardells ”Torka aldrig tårar utan handskar” och den efterföljande debatten. Det vi sett är ett tidsdokument. Men också, har i alla fall jag läst in, ett slags anklagelseakt.

Titeln och vinjetten där döda kroppar packas i gråa plastsäckar och förses med gula klistermärken om smittfara. Ungefär som om syftet var att de homosexuella männen skulle skämmas lite till, även när de var döda.

Att det inte bara är jag som uppfattat ett underliggande budskap om skuld visar ett pressmeddelande från Miljöpartiet. Rubriken lyder: ”MP kräver en offentlig ursäkt till alla som kränktes under den första tiden hiv var känt i Sverige”. Därefter sägs att många människor skuldbelades och behandlades ovärdigt av ”det svenska samhället”.

I slutet av 80-talet gjorde jag min första praktikplacering som sjuksköterskestuderande vid Roslagstulls infektionssjukhus i Stockholm. Där vårdades bland annat aidssjuka.

Jag vet inte vilka det är som kränkt, skuldbelagt eller behandlat dessa patienter ovärdigt. Men inte sjutton var det vårdpersonal vid infektionsklinikerna i alla fall.

Infektion är en udda specialitet på flera sätt. Ett är att man där alltid – i högre grad än inom andra specialiteter – vårdat narkomaner, homosexuella män och asylsökande. Hepatit, gonorré och syfilis har åtminstone periodvis varit överrepresenterat inom dessa grupper. Skillnaden när hiv kom var alltså inte att man helt plötsligt tvingades vårda homosexuella och narkomaner. Det var att man inte visste hur infektionen smittade. Det var därför man aldrig skulle torka tårar utan handskar. Och det var därför kropparna etiketterades som smittfarliga.

I en artikel från Göteborgs-Posten intervjuas ett föräldrapar (26/11 -85). Hon är laboratorieassistent. Han polis. Rubriken lyder: Rädda varje dag: ”Vi lämnar barnen om vi får aids.”

Ska de, som utifrån vad man då visste riskerade sina liv, be om ursäkt för att de var rädda och för att de använde handskar när de kom i kontakt med hivpositiva?

Häromdagen mötte jag professor Hans Rosling. Han berättade om sitt arbete som distriktsläkare i Moçambique. En dag får han ett telefonsamtal om hur en ny allvarlig sjukdom brutit ut i en region. Var det en smittsam sjukdom eller förgiftning? Ingen visste. Hans Rosling berättade hur han såg det som sin plikt att även med det egna livet som insats åka dit. Men hur han först skickade i väg sin familj från huset för att inte ta hem smittan till dem.

Hans Rosling har en bestämd uppfattning om hur man torkar tårar på människor när smittorisken är oklar. Man använder handskar.

Efter svepande kritik mot ”sam-hället” landar MP i slutsatsen att det är regeringen som ska be om ursäkt. Vad då, den sittande borgerliga eller den socialdemokratiska som styrde när det begav sig? Den som utifrån statsrådet Gertrud Sigurdsen (S) och Aids-delegationen med en enig riksdag bakom sig klubbade igenom en lagstiftning som gjorde det möjligt att tvångsinternera hivpositiva. En lagstiftning som för övrigt bara fanns i Bayern och på Kuba.

Är det någon som ska be om ursäkt för det är det väl företrädare för alla de partier som då satt i riksdagen, vilket är lika med alla utom MP och SD. Eller vilar skulden på den socialdemokratiska regeringen som drev på sina propositioner trots varningar från professionen.

Det kan finnas enskilda som var mer fördömande än rädda – inte minst inom frikyrkorna – och som borde säga förlåt. Men det lär de inte göra, eftersom vissa av dem alldeles oavsett hiv anser att homosexualitet är en synd.

Det finns föräldrar och familjer, som skrev ”Tänk på cancerfonden” i dödsannonsen för att de inte orkade stå upp för sin homosexuelle son även om just deras barn var en av dem som slagits för homorättigheter hela sitt vuxna liv. Jag ska inte skriva att dessa föräldrar borde skämmas, för det var ju just det de gjorde. De skäms säkert än i dag. Men då mer av motsatt skäl.

Men de som vårdade hivsmittade i epidemins början har ingen anledning att känna skuld. Alla som gick in i sjukrummen med skyddsoveraller av rymddräktskaraktär, som alltid torkade tårar med handskar och som hanterade döda kroppar som smittfarliga har i stället skäl att känna sig stolta.

Och man får hoppas att de sätter på sig handskarna igen nästa gång ett nytt virus slår till. Att de slipper se personer som med facit i hand pekar finger åt dem som faktiskt riskerat sin egen hälsa för att ta hand om andra.

Hanne Kjöller hanne.kjoller@dn.se “

DN 8 dec 2012:

Situationen kritisk. Landstingets plan håller inte för trycket

“Larm: Läget för akuten är akut”

“Landstingets plan för akutsjukvården håller inte. För att klara trycket måste samtliga närakuter ha öppet dygnet runt. Och det kan behöva byggas ett eller flera nya sjukhus, utöver Nya Karolinska. Det konstateras i en opublicerad rapport som DN tagit del av. “

“Läget är akut för akutsjukvården. Radikala åtgärder måste till för att klara den kraftiga ökningen av besök på sjukhusens akutmottagningar. Det framgår av den ännu interna rapporten ”Framtidens akuta omhändertagande”.

Utredningen har letts av Per Anders Flordal, tidigare chefsläkare på Södersjukhuset. Och i rapporten konstateras följande:

Om fyra år, 2016, öppnar Nya Karolinska universitetssjukhuset i Solna. Dit kommer bara patienter i ambulans eller helikopter. Alternativt med en remiss från ett annat akutsjukhus. Eftersom Nya Karolinska blir mindre än dagens Karolinska i Solna blir ett stort antal av dagens akutpatienter över.

Det betyder, enligt utredningen, att cirka 50 000 akutbesök 2018 måste hanteras av de andra sjukhusen. Lika många som i dag görs på Akademiska sjukhuset i Uppsala under ett år. Och detta utöver att Stockholmssjukhusen ska klara den patientökning som redan sker på deras egna akutmottagningar.

Som DN nyligen skrivit ökar trycket på akuten mycket snabbare än befolkningsökningen. Akutbesöken ökar med cirka 6 procent per år, befolkningen med närmare 2 procent.

Men i Framtidsplanen för Stockholms sjukvård, som landstinget tidigare har presenterat, finns inga planer på någon ny dygnetruntöppen akutvård. ”Detta är mycket utmanande” konstaterar utredningen.

I rapporten klargörs att Stockholms sjukhus redan i dag är större än i nästan alla andra länder i Europa. I USA är få sjukhus så stora som i Sverige, i Japan och Kanada finns de inte. Akutsjukhusen i Stockholms är större än vad som enligt forskning är effektivt.

Att i det läget bygga ut dagens sjukhus för att hantera både patientökningen och de besök som blir över när dagens KS Solna stänger är tveksamt, enligt rapporten.

En mängd förslag på åtgärder listas. Däribland att det ska byggas 1–2 nya närakuter, vilket totalt ger 5–6 stycken. En av dessa bör byggas i nordvästra Stockholm. Närakuterna ska ha öppet dygnet runt, och ha tillgång till röntgen och ultra-ljud.

Dessutom bör det byggas lättakuter vid varje sjukhus för lindrigt sjuka patienter, som sannolikt kommer att fortsätta att söka sig till akutsjukhusen.

Om detta inte räcker: inför remisstvång till sjukhusen. Lättakuterna bör då också ersättas av fler dygnetruntöppna närakuter.

”Om inte heller detta räcker så kan det vara bättre att bygga något eller några nya akutsjukhus än att låta de redan stora bli ännu större”, skriver rapportförfattaren.

Något som också är viktigt, enligt rapporten, är att det blir tydligt för stockholmarna vad som menas med en närakut, jourakut, lättakut. I dag råder stor förvirring. En närakut kan betyda allt från en avancerad mottagning till en vanlig vårdcentral som vissa dagar har lite längre öppettider. Det är en orsak till att många åker till akuten; där finns en hög kompetens, det är alltid är öppet och man slipper boka tid.

Utöver de 50 000 akutsökande som måste tas om hand när NKS esätter Karolinska i Solna behöver landstinget ta fram 250 nya vårdplatser som också försvinner när KS Solna läggs ned.

Annika Folcker Aschan annika.folcker@dn.se “

“**Fakta. Nya Karolinska**

Nya Karolinska universitetssjukhuset, NKS, börjar ta emot patienter 2016.

Sjukhuset kommer att ha två helikopterplattor och en stor intensivvårdsavdelning. Hit ska patienter komma i ambulans eller helikopter, alternativt med en remiss från en specialistläkare.

Sjukhuset ska fokusera på högspecialiserad vård av människor med komplicerade sjukdomar/skador som kräver behandling från flera olika specialister.

NKS är landstingets största investering någonsin. Bygget kostar 14,5 miljarder och driften cirka 27 miljarder fram till 2040, i löpande penningvärde. Sedan tillkommer kostnader för IT och medicinteknik.

NKS är mindre än dagens Karolinska i Solna, samtidigt som Stockholm växer. Ett stort pussel läggs nu för hela Stockholms sjukvård.

Så mycket som möjligt av bassjukvården ska flyttas ut från sjukhusen till privata specialister.

DN 9 dec 2012:

Folksjukdom. Stress på jobbet ökar risken för stroke

"Högt blodtryck är den största risken"

"Stroke är en av Sveriges vanligaste folksjukdomar. En femtedel av alla som drabbas är i yrkesverksam ålder. Oregelbunda arbetstider och negativ jobbstress är riskfaktorer. "

"Risken för stroke, eller slaganfall och hjärninfarkt, som det också kallas, har minskat de senaste årtiondena. Fortfarande insjuknar dock runt 30 000 individer varje år i förstagångsstroke, och ytterligare cirka 7 000 drabbas på nytt.

Den stora majoriteten överlever sin stroke, men får ofta långvariga problem, och i många fall bestående men. Stroke är den vanligaste orsaken till neurologiska funktionshinder hos vuxna.

Enligt en studie i år från Arbetsmiljöverket har mellan 1 och 15 procent av alla strokefall arbetsrelaterade orsaker. Det innebär någonstans mellan knappt tio och nära 130 dödsfall i arbetsrelaterad stroke per år. Medianvärdet av de studier som publicerats tyder dock på att bara några enstaka procent av hjärninfarkterna skulle vara direkt arbetsrelaterade.

Sambandet mellan stroke och arbetsmiljöfaktorer gäller främst stress. Där pekar många studier på ett samband. Samtidigt varierar innebörden av begreppet stress. Skadligast anses negativ stress i form av "job strain" vara. Alltså hög arbetsbelastning i kombination med lågt och inflytande över jobbets planering och uppläggning.

Sådan stress ökar i dag bland anställda inom skola/utbildning, samt inom vård och omsorg. Enligt SCB upplevde 2007 hela 44 procent av de anställda inom utbildning job strain, och nära 40 procent inom vård och omsorg. Minst drabbade var hantverksyrkena.

Många av orsakerna till hjärt-kärlsjukdomar, där stroke ingår, kan du själv påverka: rökning, kost, inaktivitet, höga kolesterolnivåer, övervikt, fetma och psykosociala faktorer, inklusive stress.

Den enskilt viktigaste riskfaktorn är högt blodtryck. Därför är det viktigt att från medelåldern kontrollera sitt blodtryck regelbundet, och vid behov medicinera.

Direkt efter ett slaganfall är det som regel aktuellt med hel sjukskrivning i upp till två månader. Efter det akuta skedet kan många patienter börja arbetsträna eller deltidsarbeta om arbetsplatsen skapar goda förutsättningar.

Efter cirka fyra månader brukar det gå att göra en relativt säker bedömning av hur arbetsförmågan förväntas utvecklas under det närmaste året. I de flesta fall behövs en fortsatt arbetsträning eller partiell sjukskrivning.

Hos vissa patienter kan funktionsförmågan – och arbetsförmågan – förbättras även efter relativt lång tid.

Tove Nandorf tove.nandorf@dn.se "

"Stroke.

En tredjedel avlider inom ett år

Stroke, eller slaganfall, är en akut sjukdom i hjärnans blodförsörjning.

Vanligen sätts den motoriska och sensoriska funktionen ned. Patienten får kommunikationssvårigheter, kognitiva svårigheter, yrsel, balansproblem, synfältsbortfall och huvudvärk.

Andra vanliga konsekvenser är hjärntrötthetssyndrom, känslomässiga förändringar och personlighetsförändringar.

Cirka en tredjedel av de drabbade avlider inom ett år. En tredjedel får bestående funktionsnedsättningar och en tredjedel får lindriga, eller inga, synliga men.

För svenska män tycks risken att dö i stroke vara större i norra Sverige. För kvinnor är nivån ganska låg i hela Sverige. "

DN 10 dec 2012:
Vårdsmutsen.

“Sjukhusen slarvar med att städa sina toaletter”

“På bensinmacken städas toaletterna åtta gånger om dagen – på landets sjukhus oftast bara en gång. DN:s granskning visar att endast 7 av landets 53 största sjukhus följer vårdens nya städriktlinjer. “

“Enligt riktlinjerna för städning i vården som kom i höstas ska vårdsalar städas varje dag och toaletter minst två gånger om dagen. DN:s granskning av landets 53 största sjukhus visar att bara en dryg handfull lever upp till miniminivån.

På knappt hälften av sjukhusen städas alla vårdsalar dagligen av städpersonal, på de övriga endast sex dagar i veckan eller bara måndag till fredag.

– Självklart ska en avdelning öppen sju dagar i veckan också städas sju dagar. I dag har vi dessutom väldigt korta vårdtider och många sjuka patienter, säger Mall Kriisa, hygienläkare och en av författarna till riktlinjerna för Svensk förening för vårdhygien.

Toaletter är högriskzoner för smitta från tarmen och bör därför städas minst två gånger om dagen. Endast sju sjukhus, Södersjukhuset och S:t Görans sjukhus i Stockholm, Akademiska i Uppsala, Länssjukhuset i Sundsvall, Skånes universitetssjukhus i Malmö, Centrallasarettet i Växjö och Landskrona lasarett, klarar städkraven. Många städar bara en gång – och inte ens varje dag.

– Toaletter i fyrbäddssalar måste städas minst två gånger och på akuter och entréhallar ännu oftare. De allmänna toaletterna är ett visitkort för sjukhusets patientsäkerhet, säger Mall Kriisa.

På Länssjukhuset Ryhov i Jönköping som drabbades av ett bakterieutbrott i somras städas toaletten på akuten med hundratals besökare bara en gång per dag.

– Vi har redan utökat städningen på Höglandssjukhuset till sju dagar efter problem med Clostridiumbakterier. Med de nya riktlinjerna ska vi utreda om vi ska städa oftare även på andra sjukhus mer systematiskt, säger hälso- och sjukvårdsdirektör Mats Bojestig.

Jämfört med städfrekvensen på allmänna toaletter på flygplatser, hamburgerrestauranger och bensinmackar ligger landstingen i lä. Statoil har sedan 2005 en städpolicy där kundtoaletter kontrolleras och rengörs var tredje timme.

– Schyssta toaletter är jätteviktigt för oss. På en snittstation ska den städas var tredje timme, större stationer kan städas oftare. Några gånger städas mer grundligt på kakel och väggar, annars gäller golv, toalettstol och tvättställ, säger Karl Lidmalm, utveckling och support på Statoil.

Flera landsting har insett vikten av regelbunden städning även om de nya riktlinjerna inte är bindande.

– Vi i offentlig sektor måste också börja titta på det, en städning håller ju inte i 24 timmar eftersom det är en färskvara. Återsmutsningen beror på trycket på lokalerna och det gäller att hitta rätt nivå. Vi har precis ökat städningen av toaletter på akuten i Hudiksvall till två gånger om dagen, säger Margareta Pantzare, avtalscontroller, landstinget Gävleborg.

Några sjukhus har tvingats skärpa städrutinerna efter lokala epidemiutbrott.

– I Sundsvall har man infört sjudagarsstädning med gott resultat. I Örnsköldsvik har man inte haft några allvarligare utbrott, så där har man endast veckostädning. Det är en prioriteringsfråga, med de skärpta kraven får vi ta ställning till hur vi gör framöver. Om vårdrelaterade smittor minskar så minskar förmodligen kostnaden totalt, säger Hans-Erik Fahlén, verksamhetschef städ, landstinget i Västernorrland.

Vissa landsting desinficerar toaletter mellan städningarna för att hindra smitta.

– Man tror att bara för att vi spritar av så är det avdödat för alltid men så är det inte. Det räcker att en människa sitter på toalettstolen så är desinfektionen borta. I stället borde man bli bättre på handhygien, säger Camilla Artinger, hygiensjuksköterska i Uppsala.

De flesta landsting följer svensk städstandard som är anpassad för friska personer och otillräcklig för bedömning av städkvalitet i vården enligt riktlinjerna.

– Man kan inte städa ett sjukhus som man städar ett kontor. Ribban måste vara högre, säger Camilla Artinger.

Den patientnära städningen är extra viktig men faller ofta mellan vård- och städpersonalens stolar.

– Man måste bestämma vem som gör vad och ta fram ordentliga rutiner. Vårdpersonal måste utbildas i städmetoder och städpersonalen i basal hygien, säger Camilla Artinger.

Alla vårdgivare är skyldiga att ge vård med god hygienisk standard. Socialstyrelsen sköter tillsyn av vårdlokaler men entréhallar är kommunens ansvar.

Socialstyrelsen har hittills inte gjort någon nationell tillsynsinsats men ska nu se över patientsäkerheten kring vårdhygien och städning.

– Vi gör vad vi kan för att det här kunskapsunderlaget ska omsättas i praktiken. Det första är att fråga landstingsledningarna vilket fokus de har på städning. Nästa år hoppas vi följa upp om riktlinjerna är i bruk i verksamheten, säger Michael Soop, medicinalråd på Socialstyrelsen.

Jessica Ritzén jessica.ritzen@dn.se “

“ **<u>På Länssjukhuset Ryhov</u>** i Jönköping städas akuttoaletterna en gång om dagen av städpersonal. Akuten har cirka 150 patienter per dag och flera hundra besökare.

<u>På Statoil i Länna</u> städas toaletterna åtta gånger om dagen. Stationen har omkring 700 kunder under ett dygn. I företagets städpolicy ska kundtoaletter kontrolleras och städas var tredje timme. ”För oss är det viktigt att ha den renaste toaletten, guldmuggen, så vi kontrollerar dem varannan timme”. “

DN 12 dec 2012:
DN granskar. Vårdsmutsen

”Vi måste hitta sätt att minska smittan”

“Nästan var tionde patient smittas av sjukdomar när de lagts in på sjukhus. Det visar nya siffror som DN tagit del av. En förklaring kan vara dålig hygien. – Vi måste hitta nya sätt att minska smittan, säger Petra Hasselqvist på Sveriges Kommuner och landsting (SKL). “

“Andelen vårdrelaterade infektioner har minskat stadigt de senaste åren. Men nu är trenden är bruten. 9 procent av patienterna på sjukhusen drabbades av vårdrelaterade infektioner i höstas jämfört med 8,9 procent i våras, visar undersökningen som presenteras i dag.

– Tyvärr verkar minskningen vi sett tidigare ha planat ut. Det är vi naturligtvis inte nöjda med, säger Petra Hasselqvist, som är handläggare för vård och omsorg på SKL.

Mätningen visar att 1 729 patienter fick en vårdrelaterad infektion under andra halvan av oktober. Smittan sprids mest på stora regionsjukhus. Flest infekterade, 12 procent, har Linköpings universitetssjukhus, Karolinska universitetssjukhuset och Skånes universitetssjukhus i Lund. Orsaken anses vara att dessa har flest svårt sjuka patienter. På Mälarsjukhuset i Eskilstuna har andelen fall ökat från 7,8 procent till 12,3 procent sedan i våras.

– Vi har drabbats av ett oförklarligt bakslag och måste analysera vad som hänt. Följsamheten till basala hygienregler har ju förbättrats sedan förra mätningen, säger Svante Sjödin, patientsäkerhetschef på landstinget Sörmland.

DN har granskat smutsen och städningen på landets sjukhus. Någon direkt koppling mellan dålig städning och vårdrelaterade infektioner görs inte av landstingen, även om rengöringsmedlet Klorin ofta är den självklara lösningen när smitta sprids. Fokus ligger i stället på persona -lens hygienregler och handdesinfektion.

Varför kopplas inte städning till smittorisken?

– Självklart är det viktigt att det är rent runt patienterna. Men det finns inga studier som påvisar att dålig städning leder till vårdrelaterade infektioner, även om sunda förnuftet säger det. Det kanske är nästa steg för att hitta nya sätt att minska spridningen, säger Petra Hasselqvist.

Region Skånes revisorer har i höst slagit fast att städningen är en fara för patientsäkerheten vid Skånes universitetssjukhus.

– Städkvaliteten här är ett bekymmer ur patientsäkerhetsperspektiv, kontrollen av både vårdhygien och städning måste bli bättre, säger revisorn Jan-Åke Leijon.

Stockholms läns landsting har just tagit fram en handlingsplan som ska minska de vårdrelaterade infektionerna till 9 procent före 2015.

– Ett av våra vapen är bättre städrutiner, framför allt för att stoppa diarrésjukdomar. Vi kräver också att inte bara vårdpersonal utan även patienter och anhöriga följer hygienreglerna och tvättar händerna ordentligt eller informerar dem om att det är olämpligt att besöka sjukhusen, säger chefsläkare Henrik Almkvist.

SKL:s undersökning visar att vårdpersonalen blir bättre på vårdhygien. Sju av tio följer de basala hygien- och klädreglerna. I Dalarna och Kronoberg följer bara hälften hygienreglerna jämfört med nio av tio i Jönköping och Västmanland. Sämst är läkarna.

– Alltför många struntar i att sprita händerna före besök. Det är ju en enkel sak som är väldigt effektiv för att minska smittspridning, säger Petra Hasselqvist.

Kostnaden för en vårdrelaterad infektion innebär att patienten i snitt tvingas till fyra extra vårddygn på sjukhus.

– Det är en stor samhällskostnad men framför allt ett lidande för patienter. Vårt mål är att få bort alla undvikbara vårdrelaterade infektioner, säger Petra Hasselqvist.
Jessica Ritzén jessica.ritzen@dn.se “

“<u>Sjukhus med flest vårdrelaterade infektioner</u>
Linköpings universitetssjukhus **12,8**
Mälarsjukhuset, Eskilstuna **12,3**
Karolinska **12,2**
Skånes univ.sjukhus, Lund **12,0**
Uddevalla sjukhus **11,8**
Gävle sjukhus **10,8**
Sundsvalls sjukhus **10,7**
Akademiska, Uppsala **10,5**
Sahlgrenska sjukhuset **10,3**
Norrlands universitetssjukhus **10,2**
Skånes univ.sjukhus, Malmö **10,1**
Örebro univ.sjukhus **9,7**
Helsingborgs lasarett **9,4**
Växjö centrallasarett **9,3**
Hallands sjukhus, Halmstad **8,9**
Södra Älvsborgs sjukhus **8,8**
Visby lasarett **8,8**
Blekingesjukhuset, Karlskrona **8,5**
Kalmar länssjukhus **8,0**
Falu lasarett **8,0**
Vrinnevisjukhuset, Norrköping **8,0**
Kristianstads sjukhus **7,9**
Södersjukhuset **7,9**
Skaraborgs sjukhus, Skövde **7,6**
Östersunds sjukhus **6,6**
Norra Älvsborgs länssjukhus **6,3**
Centralsjukhuset, Karlstad **6,3**
Sunderby sjukhus **6,0**
Capio S:t Görans sjukhus **5,8**
Västerås sjukhus **5,2**
Länssjukhuset, Ryhov **4,7**
Källa: SKL

<u>Läsarnas reaktioner på artiklarna om den dåliga hygienen på våra sjukhus.</u>

En del äldre patienter hade svårt att hålla tätt. Städaren svepte runt på golvet på toaletten och fortsatte sedan med golven i patientsalen – samma mopp utan rengöring. Riktigt, riktigt snuskigt!
Per-Erik, patient, Karolinska universitetssjukhuset

Mannen bredvid mitt rum hade en resistent bakterie och jag smittades. Nu måste jag alltid uppge det när jag blir sjuk. Varför inte ge städet mer pengar så folk kommer hem friska från sjukhusen?
Annika, patient, Södersjukhuset i Stockholm

Jag fick MRSA när jag låg på S:t Görans sjukhus. Nu ska jag få 17 000 kronor i ersättning, men det vore bättre om det var rent. Det är inte rimligt att man ska drabbas av infektioner på svenska sjukhus.
Birgitta, patient, S:t Görans sjukhus, Stockholm

Det känns som om de gör konstiga prioriteringar när de inte satsar på bra städning.
Markus, patient, Danderyds sjukhus

Det är grisigt på många ställen. Man skäms inför patienterna. Städpersonalen får bara städa toaletter och golv, apparaturen måste vi städa själva. Det är inte alltid man har tid med det.
Sköterska på ett universitetssjukhus

De ålderdomliga dusch-utrymmena visade upp gammal, avlagrad smuts, hår och fett. Jag och flera andra patienter avstod från att duscha.
Per-Inge, patient, Akademiska sjukhuset i Uppsala

Jag blir förbannad när jag tänker på möjligheten av att dö snuskdöden.
Lars, patient, Stockholm “

13 dec 2012:

DN granskar. Vårdsmutsen

“Socialministern säger nej till skärpta städregler”

“Efter DN:s granskning kommer nu krav från borgerliga partier på bindande rikt-linjer för landstingen. Men socialminister Göran Hägglund säger nej och tycker i stället att sjukhusen ska ta efter hamburgerkedjan McDonald’s och införa tidslistor för städning på toaletter. “

“Socialstyrelsen ansvarar för tillsynen av städningen, men har inte gjort en enda kontroll sedan 2010. Och den gången gjordes bara en enstaka kontroll av sjukhusen i Jönköpings län.

– Vi har inte haft någon nationell tillsynsinsats och heller inte kunnat prioritera det i vår budget. Vi kan bara göra en skarp tillsyn om det finns riktlinjer för hur ofta och var man ska städa och det finns inga sådana, säger Gunnar Moa, ställföreträdande avdelningschef för tillsynsenheten på Socialstyrelsen.

Enligt en rundringning som DN gjort till de åtta riksdagsparterna vill flera partier vill ha bindande riktlinjer för städningen. Även bland de borgerliga regeringspartierna höjs nu sådana röster, främst från Centerpartiet.

– Jag tror stenhårt på nollvisionen för undvikbara vårdskador. Städningen är uppenbart en enkel metod som skulle göra det bättre. Skillnaden mellan sjukhusen visar att det är en av de skärpningar man bör fundera på, säger Anders W Jonsson, C-ledamot i riksdagens socialutskott.

Socialminister Göran Hägglund (KD) har läst DN:s artikelserie av den bristfälliga städningen på många av landets sjukhus. Han är bekymrad.

– Jag tycker att det är bedrövligt. Det är ett hot mot patientsäkerheten, förutom att det är obehagligt i största allmänhet. Därför måste sjukhusledningar och landstingen säkerställa att man har en städning som fungerar och lever upp till de krav som man har rätt att ställa på varje toalett, särskilt de på sjukhus, säger han till DN.

Ändå säger han nej till bindande riktlinjer på nationell nivå.

– Jag tror inte att det är lösningen. Lösningen är att landstingen måste skaffa sig en helhetsbild av patientsäkerheten, och dålig städning och dålig hygien är ett sådant problemområde, säger Göran Hägglund.

Men borde inte Socialstyrelsen kontrollera städningen?

– Socialstyrelsen har ansvar för tillsynen, men vi vet att tillsyn är bara stickprovskontroller. Jag tror att det är viktigare att landstingen bygger system för städning och kontroll av detta.

I stället lyfter Göran Hägglund fram den amerikanska hamburgerkedjan McDonald’s som förebild för svenska sjukhus när det gäller städningen.

– Det är ju slående att när man går på McDonald’s så finns det ett kort vid lysknappen som visar hur det städas timme för timme. Ett system av den karaktären borde vara mönster även för sjukhusen, säger han.

Men vad tänker du göra åt städningen? Uppenbarligen fungerar den ju inte.

– Det här är landstingens sak, det är de som driver sjukhusen. Från regeringens sida satsar vi stora pengar på patientsäkerhetsfrågorna för

att sätta ett tryck på att landstingen ska arbeta systematiskt och ihärdigt med hygienfrågor. Men det är landstinget som har ansvaret.

Inte heller Socialdemokraterna, det största oppositionspartiet, vill skärpa dagens regler, utan lägger ansvaret på landstingen.

– Det här måste vara något som landstingen måste känna en otrolig angelägenhet om att det fungerar. Varenda landstingspolitiker borde få lite ont i magen av det här och gå hem och undersöka hur rutinerna är i det egna landstinget., säger Lena Hallengren, S-ledamot i socialutskottet.

Jens Kärrman jens.karrman@dn.se "

"Tre frågor till …

Björn Bragé, läkaren som 2008 inledde upproret om dålig städning på sjukhusen.

1 Vad tycker du om att social-- minister Göran Hägglund lägger kontrollansvaret för sjukhusstädningen på landstingen?

– Landstingen ansvarar ju för allt inom vården. Men man kan inte ha en instans som är både utförare, finansiär och samtidigt tillsynsansvarig för verksamheten.

2 Borde Socialstyrelsen utföra fler stickprovs-kontroller?

– De anser inte att städning är en prioriterad fråga. Det kommer aldrig att bli det, inte förrän vi haft vårt första stora utbrott av smitta.

3 Socialministern anser att sjukhus borde ha städ-listor på toaletten som till exempel McDonald's har. Vad tycker du om det?

– Det ska han ha en eloge för, äntligen säger han något vettigt. Men det är ju tråkigt att stat och landsting ska behöva lära sig av McDonald's hur man ska städa i vården. **Jessica Ritzén**

Granskningen av vårdsmutsen

DN i måndags:
Bara 7 av 53 sjukhus gör rent på toaletterna enligt vårdens riktlinjer.

DN i tisdags:
Var femte patient tycker att svenska sjukhus städas för dåligt.

DN i går:
Nästan var tionde patient drabbas av infektioner på sjukhus.

Så svarar partierna.

1. Bör de nya städriktlinjerna i vården vara bindande?

2. Bör Socialstyrelsen göra fler tillsyns-kontroller av städningen på sjukhus?

Saila Quicklund (M), ledamot i socialutskottet:

1. – Det är upp till Socialstyrelsen att sätta upp nationella riktlinjer som landsting och sjukhus måste rätta sig efter.

2. – Socialstyrelsen är tillsynsmyndighet och ansvarar för detta.

Anders Andersson (KD), ledamot i socialutskottet:

1. – I princip ja.

2. – I första hand ligger ansvaret på varje landsting, men kontrollen kan kompletteras med tillsyn av den nya tillsynsmyndigheten.

Barbro Westerholm (FP), ledamot i socialutskottet:

1. – Nej, men det ska vara bindande för kommuner och landstingen att ha egna riktlinjer för hur lokalerna ska städas.

2. – Ja.

Anders W Jonsson (C), ordförande i socialutskottet:

1. – Ja, absolut. Det här är en uppenbar källa för vårdrelaterade infektioner.

2. – Ja, tillsynen av städning måste göras av -Socialstyrelsen eftersom det finns en klar koppling till patientsäkerheten.

Lena Hallengren (S), vice ordförande i socialutskottet:

1. – Nej, riktlinjer som Socialstyrelsen utfärdar är aldrig bindande. Det borde vara en självklarhet att det är bra städat.

2. – Nej, tycker inte att det är rimligt att Socialstyrelsen ska ägna tid till att åka runt och titta på toaletthandtag.

Eva Olofsson (V), ledamot i socialutskottet:

1. – Nej, jag tror inte vi behöver gå in och ta riksdagsbeslut. Jag tror att det handlar om att ändra synsätt.

2. – Socialstyrelsen måste fundera på om de måste skärpa till riktlinjer eller kontroller.

Agneta Luttropp (MP), ledamot i socialutskottet:

1. – I de fall där landstingen gör upphandlingar av städning bör landstingen ha ett tydligare upphandlingsansvar.

2. – Nästa år får vi en ny myndighet (Inspektionen för vår och omsorg). Det är min förhoppning att inspektionerna kan bli tätare då.

Per Ramhorn (SD), ledamot i socialutskottet:

1. – Ja, personligen tror jag att man behöver strama upp detta. Sedan krävs ett batteri av åtgärder där landstingen jobbar mer aktivt med detta. Jag tror exempelvis att fler enkelrum i vården skulle göra stor skillnad.

2. – Ja, problemet är att Socialstyrelsen har för lite resurser. De har ingen möjlighet att göra alla de kontroller som skulle behövas.

Läsarkommentarer

Jag fick själv hjälpligt sanera toalett och golv med duschtvål och handsprit. Någon städning av rummet förekom inte.
Per-Olov, patient, S:t Görans sjukhus

Har man en minut för städningen så blir det inte rent. Jag har varit både chef och konsult inom städ på sjukhus och kostnaderna har minskat vid varje upphandling.
Städkonsult

Trots att jag ofta legat på infektionsavdelningen de senaste åren har det aldrig förekommit städning av rummen eller toaletterna på helgerna.
Ann-Marie, patient, Karolinska i Huddinge

Soppåsarna var överfyllda med pissblöjor, bajsränder på golvet och toaletten. För att själv kunna använda toaletten gick jag och hämtade desinfektionsmedel och skurade rent.
Kvinnlig patient, Huddinge

Läkaren tog på sig sin smutsiga rock dag efter dag utan att lämna den för tvätt. Städerskorna var mer intresserade av att prata.
Tidigare anställd, Karolinska i Solna "

DN 31 okt 2012:

Förstora, förminska, förändra. En serie om skönhetsingrepp. Del 2: Skönhetsbranschen får skarp kritik

“Hårdare tag väntar Sveriges skönhetskliniker”

“Skönhetsbranschen i Sverige påminner om Vilda västern, tycker Socialstyrelsens utredare Karin Lindell. Kunderna är helt rättslösa. Men om två veckor går remisstiden ut för ett nytt lagförslag som ska reglera branschen. “

“Sverige är ett av få länder i Europa där vem som helst kan öppna en skönhetssalong och ge sina kunder sprutor med nervgiftet Botox. Och i kraft av sin läkarlegitimation kan exempelvis en psykiater öppna en plastikkirurgisk klinik och helt utan tidigare erfarenhet genomföra bröstförstoringar. Men efter ett antal uppmärksammade fall där behandlingarna gått brutalt fel är vi nu på väg mot en ändring.

Förra året gav Socialstyrelsen juristen och före detta riksrevisorn Karin Lindell uppdraget att utreda behovet av en speciallagstiftning för estetiska behandlingar. I juli i år var hon klar med sin genomlysning av branschen och hade formulerat ett förslag till nytt regelverk. Karin Lindell är mycket kritisk till hur det ser ut i dagsläget.

– Det här är en bransch som totalt saknar reglering, säger hon. Den som utsätter sig – om jag uttrycker mig så – för de här behandlingarna är helt rättslösa i dag.

Karin Lindell har inte bara tittat på kirurgiska ingrepp utan på alla estetiska behandlingar som görs utan medicinsk grund och där det föreligger risk för biverkningar.

Det omfattar även så kallade fillers, förändringar av organs storlek, blekning av kroppsdelar, laserbehandlingar och behandlingar med det som kallas IPL, Intense pulsed light, och som används för att behandla pigmentfläckar, acne, synliga blodkärl med mera.

Bristen på reglering gör att många lockas in i branschen med förhoppningen att tjäna pengar.

– Själva operationerna måste utföras av legitimerade läkare men det kan vara en allmänläkare eller en gynekolog som helt plötsligt får för sig att öppna en plastikkirurgisk verksamhet. Det är lite som Vilda västern, säger Karin Lindell.

Andra estetiska behandlingar som genomförs med laser eller injektioner kan vem som helt genomföra.

– På nätet kan alla köpa en laser-apparat från Kina som saknar CE-märkning och är helt okontrollerad. Men felaktiga laserbehandlingar kan orsaka svåra brännskador. Och vem som helst kan ge fillers i läppar eller kindben, men har man otur så hamnar nålen fel och patienten riskerar en tillfällig förlamning.

Karin Lindell tror att det finns ett samband mellan teknikutvecklingen inom skönhetsindustrin, bristen på reglering av branschen och många av de rådande skönhetsideal vi har i dag. Hon beskriver hur skönhetsindustrin är en mångmiljardverksamhet som hela tiden ökar sin omsättning.

– Skönhetsindustrin växer lavinartat. Och det kommer i princip en ny laserapparat i veckan till Sverige.

Det genomförs 25 000 operationer om året, och bara dessa omsätter 600 miljoner kronor. Estetiska behandlingar i sin helhet växer med 15 procent årligen. Hur många som skadas av estetiska behandlingar vet man inte eftersom det inte finns någon tillförlitlig statistik i dag.

– Men många som skadas drar sig för att söka hjälp eller anmäla på grund av att de skäms. Utöver de skador som faktiskt anmäls är mörkertalet stort.

Utredningen är nu klar och skickad på remiss till bland andra Konsumentverket, Allmänna reklamationsnämnden och olika branschorganisationer. I november går remisstiden ut. Men redan när arbetet pågick väckte det mängder av reaktioner hos patienter och ut--övare. Många var positiva till att branschen genomlystes, men Karin Lindell har också mötts av mycket skepsis.

– En del är rädda för att de ska bli av med sin födkrok, framför allt sjuksköterskor och hudterapeuter, säger hon. Jag har också pratat med åtskilliga patienter som ringt mig och berättat hur de fått sitt ansikte eller sin kropp förstörd. Jag har gjort många utredningar i mina dagar men så här mycket samtal och respons har jag aldrig fått.

I sina rekommendationer har Karin Lindell bland annat föreslagit en 18-årsgräns som inte går att häva med målsmans tillstånd.

– Jag tycker inte att 15-åringar ska ta sms-lån för att förstora läpparna, något som faktiskt sker i dag, säger hon. Jag har också lämnat förslag på betänketid för alla typer av behandlingar. Man ska alltså inte kunna gå in på en klinik på impuls och göra en behandling som kan ge biverkningar.

Men lagförslaget fokuserar framför allt på aktiv myndighetstillsyn. Det ska finnas patientförsäkringar och krav på journalföring. Inga behandlingar ska kunna utföras utan att en läkare först träffat patienten.

– En hudterapeut som ska ta bort en pigmentförändring har inte kompetens att avgöra om det rör sig om en ofarlig fläck eller ett malignt melanom. Det kan bara en läkare avgöra.

Socialstyrelsen ska föra register över utövarna och även hantera anmälningar som kommer in. Men tillsyn och handläggning av tillstånd kostar pengar. Detta ska bekostas av branschen själv, genom olika avgifter.

När Danmark införde reglering av branschen år 2007 så var det många kliniker som fick slå igen eftersom de inte uppfyllde kraven.

– Tyvärr flyttade en del av dessa kliniker till Sverige. Så kan vi inte ha det, säger Karin Lindell. Just nu är estetiska behandlingar en laglös bransch i Sverige. Det jag hoppas på är ökad trygghet för patienterna. Förhoppningsvis har vi en lag 2014.

Lotten Wiklund lotten.wiklund@dn.se “

“Lagförslaget i korthet

Alla som utför estetiska behandlingar ska ha tillstånd från Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen ska föra ett offentligt register över utförarna och ha tillsynsansvar.

Alla utförare jämställs med hälso- och sjukvårdspersonal och ska ha samma skyldigheter.

Kostnader i samband med det nya regelverket får branschen stå för.

En åldersgräns på 18 år införs.

Den som behandlar minderåriga eller utför behandling utan tillstånd kan dömas till böter eller fängelse. “

DN 1 nov 2012:

Förstora, förminska, förändra. En serie om skönhetsingrepp. Del 3: De som opererar

”Vi plastikkirurger har ett stort ansvar”

“ Att estetiska ingrepp blivit mer tillgängliga har fått fler att förstora läppar eller bröst. Men trenden med kraftiga förstoringar är vikande. Allt fler efterfrågar naturlighet, enligt plastikkirurgen Ulf Samuelson. “

“Teknikutvecklingen inom estetiska behandlingar i allmänhet går snabbt framåt. Ulf Samuelson, ordförande i Svensk förening för estetisk plastikkirurgi, håller med om att branschen behöver regleras. I framtiden hoppas han på bättre och mer skonsamma metoder för estetisk kirurgi, där resultaten blir naturligare och biverkningarna mindre.

Skönhetsindustrin växer med enorm kraft. Branschen för estetiska behandlingar ökar med 15 procent årligen. Det tror Ulf Samuelson delvis beror på medierna.

– Mediernas skriverier skapar ett ökat intresse hos allmänheten. Men det är också ett generellt fokus på estetisk kirurgi i vårt samhälle, exempelvis bland framgångsrika artister och skådespelare.

Det är Ulf Samuelson kritisk till. Han tycker att det förmedlas osunda kroppsideal som får unga människor att tro att man inte kan nå framgång om man inte har en viss typ av utseende.

Synen på plastikkirurgi och estetiska ingrepp har förändrats mycket de senaste åren.

I dag, menar forskare, håller hela företeelsen på att genomgå en normaliseringsprocess i vårt samhälle. Det anses inte längre udda eller fel att genomgå den här typen av behandlingar på samma sätt som för några decennier sedan.

Hur bidrar branschen själv till den här normaliseringsprocessen?

– I dag är vi som jobbar med detta ofta specialister som gör det här på heltid. Det bidrar nog till att göra verksamheten mer rumsren, säger Ulf Samuelson. Föreningen för estetisk kirurgi, som jag företräder, arbetar med att informera om begränsningar och fördelar. Vi har också riktlinjer för hur exempelvis marknadsföringen bör se ut. Om någon av våra medlemmar beter sig olämpligt så diskuterar vi det med vederbörande och kan i värsta fall utesluta. Det handlar om att städa på sin egen bakgård och det kan nog bidra till den här normaliseringen av estetisk kirurgi.

En viktig orsak till att branschen växer är att behandlingarna blivit mer tillgängliga. Under senare år har det kommit nya tekniker där ingreppen blir mindre, snabbare och billigare och där resultaten är mer förutsägbara. En sådan teknik är Botoxinjektioner för att minska rynkor. Tillgängligheten påverkar efterfrågan, menar Ulf Samuelson.

– Läppar är ett annat bra exempel. Dem kunde man förändra för tjugo år sedan också, men då använde man kanske fett eller Gore-Tex och ingreppen blev permanenta, vilket stoppade många. Men när väl fillers kom slog trenden hårt. Nyhetens behag gjorde att det blev vanligt med onaturligt stora läppar. Men den trenden är på tillbakagång.

Efterfrågan på olika typer av behandlingar speglar delvis de skönhetsideal som råder vid en viss tidpunkt. Bröstförstoringar har man visserligen sysslat med sedan 1800-talet. Bland annat sprutade man in flytande paraffin eller opererade in glaskulor med katastrofala resultat.

I dag är bröstoperationer det i särklass vanligaste ingreppet. Men hur brösten ska se ut ändrar sig över tid.

– Allt fler efterfrågar naturlighet. För några år sedan var det mycket vanligare att patienterna ville ha väldigt stora bröst jämfört med i dag.

Det har blivit allt vanligare att man bygger upp strukturer under huden med kroppseget material, som fett, ben eller brosk som man helt enkelt plockar från andra delar av kroppen. De här metoderna används i estetiskt syfte men kanske framför allt när det handlar om rekonstruktioner efter olyckor eller skador.

Även utvecklingen av apparatur är en viktig faktor bakom skönhetsbranschens ökning.

– Det kommer en hel del nya apparater för till exempel olika laserbehandlingar. Det är ett hårt tryck från industrin där det finns ett stort ekonomiskt intresse för att ta fram nya tekniker. Det är nästan som på bilmarknaden – det kommer en ny modell varje år.

Men enligt Ulf Samuelson och Socialstyrelsens utredare är många apparater dåligt testade och dessutom finns det i dag inga regler för vem som får utföra behandlingarna.

Ett exempel är laserfettsugning, som nyligen togs upp i tv-programmet ”Uppdrag granskning”. Där testade man sig i början fram med tekniken och orsakade en hel del skador på patienter som fick grava problem, bland annat svåra brännskador.

Ulf Samuelson tror att metoderna att använda kroppseget material kommer att utvecklas ytterligare. Länge fanns en oro för att metoden att flytta fett från delar av kroppen till brösten skulle öka risken för bröstcancer, men enligt Ulf Samuelson vet man nu att det inte är så.

– I dag är det möjligt att odla brosk, urinblåsor, hud eller blodkärl av patientens egna celler i ett laboratorium. Den tekniken tror jag även kommer att vara ett viktigt redskap inom den estetiska och rekonstruktiva kirurgin i framtiden, säger han.

Men plastikkirurgi är fortfarande behäftat med en hel del risker. Vilket ansvar har branschen för att utvecklingen inte går över styr?

– Det finns alltid skäl att diskutera och ifrågasätta varje ingrepp, och att ställa fördelarna i relation till nackdelarna. Som bransch har vi ett stort ansvar. Även om det kan vara svårt ibland kan vi ju faktiskt också säga nej till ingrepp som vi anser onödiga, oetiska eller farliga.

Lotten Wiklund lotten.wiklund@dn.se “

“Fakta. Skönhetsingrepp

Vanligaste icke-kirurgiska ingreppen:

1. Injektionsbehandlingar med Botox eller fillers.

2. Laserbehandlingar.

Vanligaste kirurgiska ingreppen:

1. Bröstoperationer; förstoring, lyft och förminskning.

2. Fettsugning.

3. Ansiktskirurgi. Ögonlocks-, pann- och ansiktslyft, näsplastik med mera.

Bland kvinnor är de vanligaste ingreppen bröstoperationer, fettsugning och ansiktskirurgi. Bland män är det fettsugning, bukplastik och intimkirurgi. Ungefär 20 procent av dem som genomgår estetisk kirurgi är män. “

DN 14 dec 2012:
Sjukskrivning.

“Sjuka skillnader”

“Försäkringskassan lyckas i sin rapport om sjukskrivningsmönster i olika branscher besvara ett flertal intressanta frågeställningar. Men under varje sten som kassan vänt på ligger nya frågor som saknar svar.

Med den rapport som presenterades i går vet vi att kvinnor är mer sjukskrivna än män i alla branscher, även om skillnaden mellan könen varierar mellan olika typer av jobb.

I topp, med störst skillnader (men låga absoluta sjuktal), ligger samhälls- och språkvetare, dataexperter, universitetslärare, specialister inom jord- och skogsbruk, civilingenjörer och arkitekter. Där är kvinnliga anställda sjukskrivna två och en halv gång mer än männen.

Varför? Inom dessa yrken finns både egna företagare och anställda, privata arbetsgivare och offentliga.Möjligen med undantag för jord- och skogsbruket rör det sig inte om fysiskt krävande jobb. Så varför hittas det största könsgapet här?

Kan det möjligen ha något att göra med att det i dessa yrkesgrupper ofta finns en manlig dominans? Att det helt enkelt är svårt att vara kvinna i en manlig värld?

Men om man tittar på de arbeten där skillnaderna är minst så trillar man igen över hyfsat ”manliga” yrken som slaktare, bagare, målare, lackerare och skorstensfejare. Ska man dra någon slutsats om tunga jobb så får det väl vara att om det är tungt för kvinnor så är det också tungt för män.

Att arbeta inom offentlig sektor och att vara hänvisad till en och samma arbetsgivare, brukar ibland lyftas fram som en förklaring till att så många kvinnor inom vård och omsorg blir sjukskrivna. Men torsdagens siffror ger en mer svårtolkad bild. Kvinnor inom vården – och hit räknar Försäkringskassan bland annat personliga assistenter och undersköterskor men inte sjuksköterskor och läkare – har i snitt 9,6 sjukpenningdagar per år. Nästan dubbelt så många – 18,7 – har kvinnor som arbetar vid en biltvätt eller bilmek. Därefter kommer i fallande ordning fordonsförare (taxi och buss), maskin-operatörer inom trävaruindustrin, lokförare, processoperatörer inom kemisk basindustri och byggarbetare. Först på sjunde och åttonde plats hittas två insprängda ”kvinnoyrken”: städare respektive vårdanställda.

Bland män ser det ungefär likadant ut. Högst sjukfrånvaro finns i traditionellt manliga yrken som chaufförer, sopgubbar, vaktmästare och byggnads-arbetare. Insprängt här hittas biblioteksassistenter, fritidsledare och pastorer. Det enda som säkert går att säga är att det på en övergripande nivå finns en närmast rät linje mellan utbildningsnivå och frånvaro.

Sjukfrånvaron är högst i arbeten utan krav på särskild utbildning och lägst i yrken som kräver hög teoretisk kompetens. Om det är arbetet i sig, grad av stimulans, utveckling, variation och självbestämmande som påverkar eller om det handlar om ett snett urval från början, vet inte Försäkringskassan.

Ytterligare ett frågetecken rör de graviditetsrelaterade sjukskrivningarna. Här riskerar statistiken att slå fel om det i en arbetsgrupp finns ovanligt många eller ovanligt få kvinnor i barnafödande ålder. Siffrorna hade varit mer användbara om man justerat dem för sjukskrivningar som har med graviditet och barnafödande att göra.

Slutligen måste man konstatera att svenska folket gått igenom en medicinsk metamorfos. Kvinnliga anställda inom samtliga yrken har minskat sin sjukfrånvaro från 22 dagar per år till 7 mellan år 2002 och 2010. Männen har fallit från 11 dagar till 4. Det är helt lysande.

Visst kan det bakom siffrorna finnas människor som nekats sjukpenning, fast det – sett till deras tillstånd – hade varit rimligare om de fått sin ansökan beviljad. Men det fåtal som fallit mellan stolarna när sjukförsäkringen reformerats kan inte förklara den stora skillnaden från år 2002. Däremot finns det bakom talen garanterat människor som räddats från att bli sjukskrivningsskadade och förtidspensionerade. Det borde få större utrymme i diskussionen. **DN 14/12 2012 “**

DN 14 dec 2012:

“Om det förunderliga hjärtat”

”Hjärtat” av Mårten Rosenqvist och Per Tornvall (red).

“Kärlek, sorg och iver – allt känns i hjärtat. Inte så konstigt då att vi gärna tänker oss att det är där våra känslor bor (även om det nog vore mer rätt att placera dem i hjärnan.)

I alla tider har människan försökt förstå sig på hjärtat. Att blodet rör sig konstaterade redan den romers-ke läkaren Galenus, som dock såg det som en pendlande ebb och flod-process. Tankar om att blodet rör sig mellan hjärtat och lungorna hade framförts av Ibn an-Nasif på 1200-talet. Men det är den engelske läkaren William Harvey som anses ha upptäckt blodomloppet i början av 1600-talet.

Dock är det först under de senaste decennierna som de verkligt stora framstegen gjorts när det gäller att lindra och reparera hjärtbesvär. I nya boken ”Hjärtat” beskriver **femton av landets främsta hjärtspecialister** lättillgängligt både hjärtmedicinens historia och vad man kan göra för att få behålla ett starkt hjärta livet ut.

En bok att lära och fascineras av. För nog är hjärtat ett förunderligt organ. Lever man i 80 år beräknas hjärtat förflytta mer än 200 miljoner liter blod. Hjärtmuskeln slår 4 200 slag i timmen, hjärtklaffarna öppnar och stänger drygt 100 000 gånger per dygn – det är nästan tre miljarder gånger under ett helt liv. Inte illa av ett muskelknippe knappt större än en knuten hand.

PS. Karolinska institutets storsäljare **”Hjärnan”** (av Lars Olson och Anna Josephson, red) har uppdaterats och i höst kommit ut i ny upplaga (University press). Fullspäckad med fakta om vad vi har i huvudet och hur hjärnan fungerar. Nya kapitel har tillkommit, om hörseln och om infektioner.

Astrid Johansson astrid.johansson@dn.se “

DN 16 dec 2012:
Ny forskning.

“Rehabilitering gör människor sjukare”

“Den som lider av antingen stress, ångest eller depression alternativt långvarig smärta i rygg, nacke eller axlar kan genom sin vårdcentral komma i åtnjutande av rehabiliteringsgarantin. Eller åtnjutande, förresten. Ny forskning visar att det kanske inte är det mest passande substantivet.

Det är Inspektionen för socialförsäkringen som tillsammans med Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering genomfört en studie där forskarna granskat effekterna av rehabiliteringsgarantin. De rehabiliterade har delats in i fyra grupper. Sjukskrivna respektive inte sjukskrivna med psykiska diagnoser som har behandlats med kognitiv beteendeterapi, KBT. Samt sjukskrivna respektive inte sjukskrivna med smärttillstånd som i stället erbjudits multimodal rehabilitering.

Till varje individ har man försökt hitta en ”tvillingsjäl” med liknande sjukdomsbild, svårighetsgrad, tidigare vård- och läkemedelskonsumtion samt en rad socioekonomiska faktorer. Och det är mot dessa som forskarna har mätt hur rehabiliteringen påverkar sjukskrivning, vårdkonsumtion, läkemedelsförbrukning och de offentliga finanserna.

Resultatet är uppseendeväckande. Bara en av de fyra grupperna behandlade uppvisar någon form av positivt resultat. I gruppen psykiskt sjuka, icke-sjukskrivna, faller utbetalningarna av sjukpenning med 26 procent jämfört med dem som inte fått KBT. I de andra grupperna är effekten noll eller rentav negativ.

Den verkligt anmärkningsvärda statistiken finns bland smärtpatienterna, som oavsett om de är sjukskrivna vid behandlingens start eller inte, blir mer sjukskrivna än de från början var. Vid ett års uppföljning har kostnaderna för utbetalningarna ökat med hela 60 procent i gruppen som var i arbete innan människorna de facto rehabiliterades till sjukskrivning.

Inte i någon av grupperna finns några pengar att hämta hem på rehabilitering. Sett till förändringar i utbetalningar i sjukförsäkring, vård- och läkemedelskostnader har det offentliga vid en sammanräkning efter ett år gått minus vid varenda behandling. I gruppen med smärttillstånd går notan på ungefär 50 000 kronor per deltagare. Det hade varit billigare att skicka värkpatienterna på semester till Söderhavet. Sannolikt hade det också varit bättre.

För här kommer det allra märkligaste. När de behandlade värkpatienterna själva skattar smärta, rörlighet, hälsa och förmåga att klara vardagen visar så gott som alla siffror plus. Tre gånger så många av de sjukskrivna uppger ”inga problem” att klara sina huvudsakliga aktiviteter vid behandlingens slut jämfört med starten.

Den enda parametern där värkpatienterna genomgående tycks ha fått det sämre är uppgiften om oro eller nedstämdhet. Bland sjukskrivna har oron tredubblats under behandlingen.

Studien är gjord i Region Skåne och på landstingets hemsida står att syftet med garantin är ”att stödja den som är sjukskriven att återgå i arbete”. Så sker alldeles uppenbart icke. Landstingen kan inte erbjuda människor en behandling som gör dem mer oroliga och mer sjukskrivna.

Den förklaring som ligger närmast till hands är att hjälpnödiga vårdgivare bekräftar patientens sjukidentitet så att hon ”blir” mer sjuk fast hon skattar sin hälsa högre och sin smärta lägre. Än en gång påminns vi om att sjukskrivning handlar mindre om hur man har det. Och mer om hur man tar det.

Hanne Kjöller hanne.kjoller@dn.se “

DN 20 dec 2012:
Folkhälsa.

”Socialstyrelsen vill registrera osunda svenskar”

“Etiskt tveksamt.Socialstyrelsen vill att sjukvården skall arbeta mer med patienternas livsstil. För att få fart på en sådan utveckling föreslås en lagstadgad rapporteringsskyldighet av vidtagna vårdåtgärder – till exempel samtal om alkoholvanor – till ett centralt register. Detta blir i praktiken ett register över osunda svenskar, skriver läkare och forskare.”

“På luciadagen publicerade Socialstyrelsen en sammanfattande rapport med öppna jämförelser av olika enkätundersökningar som genomförts av bland annat SKL (Sveriges kommuner och landsting). Frågorna hade ställts dels till ett urval av befolkningen, dels till patienter som besökt en vårdinrättning.

Som man frågar får man svar: Fyra av fem tillfrågade är positiva till att levnadsvanor diskuteras vid läkarbesök. Bara en av fyra patienter uppger att de tillfrågats om rökning vid sitt senaste besök i primärvården. De flesta håller med om att sjukvården i vissa fall ska ”kräva att patienterna ändrar sina vanor i stället för att skriva ut läkemedel”. I rapporten kommenteras att det ”finns goda förutsättningar för att arbeta med frågor om levnadsvanor inom hälso- och sjukvården”, underförstått att det inte görs i tillräcklig utsträckning i dag.

Här är en fråga som borde ha ställts:

”Vill du att läkaren ska få en extra summa pengar till sin mottagning om han eller hon kan notera i din patientjournal att det förts samtal om din livsstil (till exempel om du röker, dricker för mycket alkohol, rör på dig för lite eller äter ohälsosamt)?”

Inom många landsting utgör sådan registrering redan bas för målrelaterad ersättning till vårdcentraler. Någonting finns därmed närvarande i mottagningsrummet, som läkaren känner till men inte patienten. Detta något kan beskrivas som en konflikt mellan att arbeta individcentrerat och att följa myndighetsdirektiv för att dra in pengar till verksamheten.

Samtal om andra faktorer i livet, som till exempel sömnvanor eller stressminskning, kan ekonomiskt sett vara bortslösad tid. Den samvetesgranne läkaren kan grubbla över hur många minuter det egentligen pratades om rökningen; var det ett enkelt, ett rådgivande eller ett kvalificerat samtal de hade? Olika taxor!

Vidare är själva registreringen ytterligare ett exempel på administrativt merarbete som minskar den direkta patienttiden. Det är alltså både etiskt tveksamt och ineffektivt att med ekonomiska styrmedel försöka förmå sjukvården att diskutera levnadsvanor på förutbestämda stelbenta sätt eller oftare än vad den professionella bedömningen och patientens egen agenda ger anledning till.

En annan fråga som också borde ha ställts:

”Vill du att det ska byggas ett nationellt register över vilka svenskar som fått vårdåtgärder mot osunt leverne?”

Socialstyrelsens beklagar nämligen i sin rapport att ett sådant register inte finns:

”På nationell nivå saknas för närvarande tillgång till personnummerbaserade uppgifter för primärvårdens insatser/…/Det innebär att uppgifter om hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande åtgärder i primärvården inte kan redovisas på nationell nivå/…/Socialstyrelsen har lämnat ett förslag till regeringen om att primärvården bör ges

lagligt stöd för att omfattas av rapporteringsskyldigheten till patientregistret.”

Mycket riktigt, detta förslag kom i mars och innebär att det från varje besök i primärvården skall rapporteras personnummerbaserade diagnoser och åtgärder – inklusive vårdåtgärder mot ohälsosamma levnadsvanor. I praktiken innebär detta ett register över osunda svenskar.

Dataintrånget i Västra Götalandregionens patientdatabas nyligen visar dock att säkerhetsfrågorna för masslagring av känsliga data ännu inte är lösta. Levnadsvanorna är för övrigt bara en liten del av dessa.

Men även vi önskar att folkhälsan ska förbättras. Några av de mest avgörande faktorerna för hälsan är människors möjlighet att försörja sig själva, en acceptabel arbetsmiljö, en egen bostad i ett välfungerande bostadsområde, skolor med goda resurser, frihet från våld och en omvärld utan miljöhot.

Dessa faktorer, som delvis ligger utanför individens kontroll, har starkt samband med levnadsvanorna rökning, alkoholintag, matvanor och fysisk aktivitet. I folkhälsodebatten i dag nämns sällan de bakomliggande faktorerna. I stället ligger fokus på den enskildes beteende, och på hälso- och sjukvården som ska påverka denne att ändra sig.

Det är talande att ett svarsalternativ har tagits bort ur den senaste versionen av Nationella patientenkäten. Tidigare kunde patienten svara ”Nej, det behövdes inte” på frågan om de olika levnadsvanorna tagits upp vid besöket. Många valde att svara så, till exempel 86 procent när det gällde alkoholfrågan (2010).

Varför har detta alternativ försvunnit, om inte som ett uttryck för en glidning mot ökad förmyndarmentalitet?

Det är för oss en självklarhet att all sjukvård skall genomsyras av ett hälsofrämjande förhållningssätt. Men den bärande principen vid sjukvårdens engagemang i människors levnadsvanor måste vara att utgå från individens delaktighet och inflytande. Detta synsätt är förankrat i hälso- och sjukvårdslagen.

En kontinuerlig kontakt med flera möten över tid och successivt ökande förtroende är ofta det bästa verktyget för att hjälpa människor förändra sin livsstil i något som de själva bestämt är en positiv riktning. Ibland är det däremot inte görligt och sjukvården måste då stötta på andra sätt.

Av och till innebär stödet att begränsa kraven på individen och minska det skuldbeläggande som dagens ”hälsohets” kan ge upphov till. När det gäller folkhälsan i stort behöver vi där-emot vända blicken från individen och ut mot samhället.

Catarina Canivet, allmänläkare, Lund.

Saskia Bengtsson, allmänläkare, Bankeryd.

Josabeth Hultberg, allmänläkare, Norrköping.

Jonas Sjögreen, allmänläkare, Västerås.

Per-Olof Östergren, professor i socialmedicin, Lunds universitet. “

DN 20 dec 2012:
Nu ska orsaken utredas.

“Barn ärver föräldrars sjukfrånvaro”

“Barn till föräldrar med hög sjukfrånvaro löper stor risk att själva vara mycket sjukskrivna som vuxna. Nu ska regeringen ta reda på orsaken till det arvet.”

“Det är Inspektionen för socialförsäkringen, ISF, som ska utreda varför barn ärver sina föräldrars sjukskrivningsmönster.

– Vi vill bland annat veta hur mycket det handlar om ärftliga sjukdomar och om det även finns diagnoser om ickeärftliga sjukdomar som barnen har ärvt socialt sett, säger socialförsäkringsminister Ulf Kristersson, (M).

Tidigare i år kom ISF med en rapport som konstaterade att sjukfrånvaro överförs från föräldrar till barn. Genomgången av 463 000 döttrar och söner i åldrarna 27 till 36 år visade att det sambandet fanns när mamman eller pappan hade haft stor sjukfrånvaro då de var drygt 40 år

– Det rör sig om en väsentlig överrisk bland barn till föräldrar som har den största sjukfrånvaron, säger Ulf Kristersson.

Döttrarna till den femtedel av mammorna som hade flest sjukdagar var i genomsnitt sjukfrånvarande drygt 20 dagar mer per år än döttrarna till den femtedel av mammorna som hade lägst sjukfrånvaro.

– Frågan är vilket samband som finns med andra sociala riskfaktorer. Kan det vara så att det är de med sämst ekonomi som löper ökad risk att bli sjukskrivna? Vi vet nästan ingenting om de här orsakssambanden, men vi borde ha upptäckt dem för länge sedan. Barn ska inte predestineras av sina föräldrars framgångar och misslyckanden, säger Ulf Kristersson.

Annika Carlsson annika.carlsson@dn.se “
“30 procent fler sjukfrånvarodagar hade söner vars mammor hade haft någon sjukfrånvaro, jämfört med söner vars mammor inte hade någon sjukfrånvaro.”

DN 27 dec 2012:

“Fallskador bland äldre ett gissel”

“Fallskador är ett gissel för den som drabbas. Men också för sjukvården som överbelastas. Drygt 2 500 personer dog av fallolyckor förra året – sju varje dag. Personer över 65 år dominerar i skadestatistiken. Fallolyckorna väntas öka dramatiskt de närmaste decennierna med tanke på att gruppen äldre blir allt större.

Kvinnor råkar oftare illa ut, enligt statistik som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) sammanställt.

TT “

DN 27 dec 2012:

“Remisser som skickas runt försenar vård”

“Remisser skickas runt utan att patienten informeras – och därmed fördröjs vården. Det är ett av flera remissproblem som Patientnämnden nu lyfter fram. “

“Ett fall handlar om en kvinna som fått en remiss till magtarmcentrum. Hon väntade på en kallelse som aldrig kom. Då ringde hon sjukhuset som sa att de skickat tillbaka remissen för att de inte hade resurser att ta hand om henne. Något kvinnan inte hade blivit informerad om. Ett halvår senare fick hon komma till en annan magtarmmottagning för utredning.

Ett annat fall gäller en kvinna som behövde kontrollera sina leverfläckar. En rad turer kring remissen ledde till att undersökningen försenades drygt ett halvår. I sin anmälan till Patientnämnden skriver kvinnan att hon varit orolig för att tidsfördröjningen skulle leda till att hudförändringar upptäcktes för sent, och att det är ”obehagligt när patientsäkerheten äventyras på grund av bristande rutiner”.

Chefsläkaren konstaterar att vårdgivare aldrig får skicka tillbaka remisser om inte utrustningen är trasig eller en läkare med avgörande kompetens har slutat.

Patientnämnden konstaterar en rad brister:
* Remisser registreras inte korrekt.
* Det tar för långt tid att skicka och bedöma remisser.
* Remisser skickas felaktigt tillbaka till primärvården när det finns köer i specialistvården.
* Patienten får inte information om att en remiss skickats vidare.
* Patienten får ingen bekräftelse på att en remiss har tagits emot.
* Remisser bevakas inte som de ska.

I sitt principärende skriver nämnden att man ser allvarligt på att reglerna inte följs. Problemen skapar oro och fördröjer människors vård, vilket sin tur kan påverka patientsäkerheten.
Annika Folcker Aschan annika.folcker@dn.se “

DN 28 dec 2012:
Den svenska sjukvården.

“Patienterna får lida när sjuksköterskor städar”

Det är mycket prat om städningen på sjukhusen just nu. Lokalvårdarna har för lite tid och för många rum för att hinna få riktigt rent. Och golv och väggar tål inte för starka rengöringsmedel.

Men det är inte bara lokalvårdaren som städar på en vårdavdelning i Sverige. När en patient gått hem är det mycket som ska göras, både administrativt och praktiskt.

Slutstädningen åligger vårdpersonalen trots att vi varken är utbildade lokalvårdare eller prioriterar städning framför omvårdnad.

Dessutom leder städningen ofta till osämja på arbetsplatsen. Undersköterskorna vill ha hjälp med städningen och sjuksköterskorna känner sig tvingade att ta av sin lagstadgade journalföringstid för att vara ”en god sjuksköterska och lagkamrat”, vilket leder till övertidsarbete.

Tar vi studielån och lägger flera år på utbildning för att, liksom 1700-talets sjukvakterskor, sköta allt markarbete på sjukhus? Hur ska vi stärka vår yrkesroll och visa att ämnet omvårdnad är lika viktigt som medicin när vi måste prioritera andras arbeten i stället för vårt eget?

Socialdemokraterna i Stockholm vill att all personal ska kunna städa när det behövs (sjuksköterskor, läkare, sjukhusledning). Från vilken tid ska det tas? Vad ska prioriteras bort? Ofta får vi höra att vi sitter för mycket vid datorn, men i dag utförs mycket av arbetet framför datorn. Dokumentationen är ett av våra viktigaste redskap och dessutom lagstadgad, den kan vi inte prioritera bort. Sedan tillkommer allt administrativt, till exempel överflyttningar av patienter, dokumentationer, kunskapsuppdateringar och så vidare.

Vad finns kvar att skära ner på? Patienttiden?

Och i dessa tider av sjukhusburna smittor, mitt i städningen kan någon tvingas springa in till en patient som larmar? Vi är få som arbetar, speciellt när det inte är kontorstid.

Städning och hygien är extremt viktigt på ett sjukhus, men vem ska utföra den?

Hanna Stenberg och Eva Dahlberg, leg sjuksköterskor “

DN 30 dec 2012:
Sjukvård.

”Universitetssjukhusen behöver vanliga patienter”

“Ortopedutbildning hotas. Patienter med ”vanliga” sjukdomar flyttas i dag ofta från universitetssjukvården till mindre enheter. Det kan förefalla rationellt, men innebär samtidigt att patientflödena blir för låga för att den kliniska kompetensen ska kunna upprätthållas, skriver professorer och verksamhetschefer vid svenska universitetssjukhus.”

“2009 utgick mer än 90 procent av all klinisk forskning och drygt 30 procent av hela rikets sjukvård från universitetssjukvården. Sedan flera år pågår en omfördelning av sjukvård från universitetssjukhusen till andra fristående enheter. Med färre ”vanliga” patienter kommer universitetsklinikerna i framtiden inte att kunna upprätthålla den kliniska kompetens som krävs för att ta hand om de mest komplicerade fallen.

Verksamheten vid ortopediska kliniken på Karolinska universitetssjukhuset i Stockholm har avlövats så att man i dag saknar möjligheter till en sammanhållen utbildning av ortopeder. De aktörer som tagit över den vård som tidigare skett på kliniken medverkar varken i utbildning eller i jourverksamhet, eftersom detta inte ingår i deras avtal med landstinget. Resultaten är att inget sjukhus i Stockholm, privat eller offentligt, i dag ensamt kan utbilda specialister i ortopedi.

Patientnära forskning på de vanligaste diagnoser som ortopedin har att behandla har samtidigt försvårats. Vi ser med oro på att liknande förändringar pågår eller planeras inom andra regioner i Sverige. Professor Olle Stendahls utredning – ”Klinisk forskning – Ett lyft för sjukvården” – som genomfördes på uppdrag av regeringen framhåller att ombildning av universitetssjukhusen till universitets-medicinska centra (UMC) där forskningsuppdraget tydliggörs och integreras i vården utgör den enskilt viktigaste åtgärden för att stärka den kliniska forskningen.

Sjukvård och utbildning kräver precis som den medicinska forskningen tillräckligt stora patientflöden vid de akademiskt verksamma klinikerna. Den pågående förändringen av verksamhetens profil inom universitetssjukvården medför att rutinfallen decimeras eller försvinner helt, samtidigt som utbildningen av framtida läkare, forskare och annan personal successivt försvåras.

Alla anser att sjukvården ska hålla god kvalitet. Svårigheten är att mäta kvaliteten. Sverige har i detta avseende kommit långt genom nationella kvalitetsregister som inkluderar patientrapporterat utfall. Dessa, tillsammans med vetenskapliga studier, har bildat grunden för en god vård i Sverige.

Två av de äldsta nationella kvalitetsregistren finns inom ortopedin och grundades, liksom de flesta efterföljande kvalitetsregister, i nära samverkan med universitetssjukvården.

Sverige har de bästa resultaten i världen vid proteskirurgi i höft och knä till följd av akademiskt pionjärarbete inom universitetssjukvården. I Sverige kunde nyligen en ny, dålig höftprotes stoppas tidigt genom akademiskt registerarbete, medan den amerikanska sjukvården drabbades av mångmiljardkostnader då man saknade instrument att utvärdera resultat.

Vi är oroliga för att den förändring som pågår, med minskad patientbas för universitetssjukvården, även urholkar rollen att i framtiden leda forskning och utveckling. Exempelvis gör sedan 2009 de svenska privatsjukhusen fler höftprotesoperationer än universitetssjukvården.

Universitetsmedicinska centra skulle underlätta möjligheterna att säkerställa följsamhet till nationella riktlinjer, konsensus avseende indikationer för behandling och utvärdering, samt att alla enheter rapporterar patientbesök och åtgärder till Patientregistret.

De medicinska fakulteternas ledande roll i detta arbete, i nära samarbete med universitetssjukvården, ja alla dagens vårdgivare, måste stärkas.

För att säkerställa kvaliteten av Sveriges framtida sjukvård föreslår vi följande:

Låt universitetssjukvården behålla en tillräckligt stor patientbas för att klara sina uppdrag på både kort och lång sikt.

Låt universitetssjukvården konkurrera på lika villkor med övriga aktörer i vården genom att ge universitetssjukvården möjlighet och uppdrag att bedriva basal verksamhet i specialiserade och från akut verksamhet åtskilda enheter inom och i universitetssjukvårdens omedelbara geografiska närhet.

Alla aktörer som etablerar sig i samband med vårdvalsprocessen måste åta sig ett utbildnings- och jouransvar i samråd med universitetssjukvårdens företrädare.

Dessa åtgärder skulle underlättas av bildandet av universitetsmedicinska centra där landsting, medicinsk fakultet och privata vårdgivare, formaliserat och strukturerat, samverkar kring sjukvård, forskning och utbildning.

Förändringar inom universitetssjukvården medför att rutinfallen decimeras eller försvinner helt, samtidigt som utbildningen av framtida läkare, forskare och annan personal successivt försvåras.

Klinikchefer och professorer vid samtliga ortopediska kliniker på landets universitetssjukhus.

Akademiska sjukhuset Uppsala:
Katarina Lönn, verksamhetschef Olle Nilsson, professor

Universitetssjukvården i Stockholm: Li Felländer-Tsai, professor,

Karolinska universitetssjukhuset, Huddinge Gustaf Neander, verksamhetschef,

Danderyds sjukhus Sari Ponzer, verksamhetschef och professor,

Södersjukhuset André Stark, professor,

Danderyds sjukhus Lars Weidenhielm, professor,

Karolinska universitetssjukhuset, Solna

Norrlands universitetssjukhus: Niklas Lindberg, verksamhetschef Olle Svensson, professor

Sahlgrenska universitetssjukhuset: Helena Brisby, professor Jon Karlsson, professor Magnus Karlsson, verksamhetschef Johan Kärrholm, professor Björn Rydevik, professor

Skånes universitetssjukhus: Leif Dahlberg, professor Magnus Eneroth, verksamhetschef Magnus Karlsson, professor Hans Wingstrand, professor Kristina Åkesson, professor

Universitetssjukhuset i Linköping: Lars Adolfsson, professor Per Aspenberg, professor Andreas Meunier, verksamhetschef Hans Tropp, professor Ola Wahlström, professor

Universitetssjukhuset, Örebro: Gunnar Bergentz, verksamhetschef Rolf Norlin, professor “

DN 30 dec 2012:
Dödsorsaker förändras.

“Fler överlever hjärtsjukdomar”

“Färre svenskar dör i hjärt- och kärlsjukdomar. I årtionden har akut hjärtinfarkt varit den vanligaste dödsorsaken i Sverige. Nu har demens gått om, visar DN:s genomgång. Samtidigt har antalet svenskar som dör i cancer legat kvar på samma höga nivå de senaste tio åren. “

“Lennart Lauenstein, 67 år, har vunnit mot döden. Han är en av många hjärtsjuka svenskar som har överlevt tack vare bättre vård och ökad kunskap.

För fyra år sedan drabbades Lennart Lauenstein plötsligt av kraftig smärta i bröstet, vilket visade sig vara kärlkramp. Efter händelsen följde flera sjukhusbesök, operationer och rehabiliteringar.

– Nu är jag fysiskt återställd. Jag ser till att motionera ofta. Jag går ”powerwalk” uppför en lång backe i Göteborg. Jag brukar tänka: jag kom upp den här gången också. Om jag hade blivit sjuk för 20–30 år sedan är det ju inte säkert att jag hade överlevt, säger Lennart Lauenstein.

Förra året dog 34 666 personer av hjärt- och kärlsjukdomar, vilket kan jämföras med 42 695 personer tio år tidigare.

Uppgifterna bygger på statistik från Socialstyrelsens dödsorsaksregister. Dagens Nyheter har studerat vad svenskarna dog av förra året jämfört med år 2001.

Resultatet visar att flera av våra vanligaste sjukdomar minskar. Exempelvis har antalet människor som dör av influensa eller lunginflammation minskat med 25 procent.

– Nedgången av hjärt- och kärlsjukdomar beror på att sjukvården har blivit bättre – fler överlever. Dessutom insjuknar färre, vilket i huvudsak beror på att färre röker och att vi äter mindre mättat fett, säger Maria Danielsson, forskare och utredare på Socialstyrelsen.

Däremot är det högst oklart om utvecklingen av hjärt- och kärlsjukdomar fortsätter nedåt. De senaste åren har det blivit trendigt med LCHF-dieter som innebär hög konsumtion av fet mat, något som bekymrar Socialstyrelsen. En kommande studie i Umeå antyder att befolkningens kolesterolvärde ökar.

– Denna utveckling är oroande. Vi får se vad som händer. Det är inte säkert att antalet människor som dör av hjärt- och kärlsjukdomar fortsätter minska i samma takt, säger Maria Danielsson.

I många år har akut hjärtinfarkt varit den vanligaste dödsorsaken i Sverige. Nu är det i stället olika former av demens, till exempel Alzheimers sjukdom, som är högst upp på listan.

Förra året dog 8 097 människor av någon form av demens (inklusive senilitet) – en ökning med mer än 32 procent jämfört med år 2001. Trenden har sannolikt att göra med en åldrande befolkning.

De senaste tio åren har forskningen gjort framsteg när det gäller såväl hjärt- och kärlsjukdomar som cancer.

Ändå är det lika många svenskar som dör av cancer då som nu. För prostatacancer och bröstcancer är utvecklingen stabil.

För cancer i bronker och lunga har det till och med skett en ökning.

Kristoffer Örstadius kristoffer.orstadius@dn.se “

Dödsfallen under året

Här kan du se när vi dör och vad vi dör av.

Fakta: Kristoffer Ornadius. Grafik: Johan Andersson

Det dör vi av

Av de 89 943 som dog 2011 dog 8 097 av demens*.

Dödsorsaksregistret

- Dödsorsaksregistret är en unik databas på Socialstyrelsen som registrerar samtliga avlidna svenskars dödsorsak. Registret används som underlag för insatser i hälso- och sjukvården och för forskning.
- De senaste tio årens statistik är jämförbara, men registret har funnits sedan mitten av 1900-talet.
- Åldersdom anges inte som dödsorsak, utan i sådana fall registreras den underliggande dödsorsaken.

DN 30 dec 2012
Dödsorsaker förändras.

“Färre dör på sommaren än på vintern”

“Under årets mörkare period dör betydligt fler människor än under sommaren. Det visar ny statistik från SCB. Enligt experter beror skillnaden bland annat på vädret och influensaepidemier.”

“De senaste fyra åren har trenden sett likadan ut. I snitt dör 29 procent fler svenskar i januari månad än i juni månad, enligt Statistiska centralbyrån.

SCB har på uppdrag av DN räknat fram hur många människor som dog i Sverige förra året per dag (se grafik). Resultatet visar att dödsstatistiken pekar uppåt under årets mörkare period, i synnerhet perioden efter jul och nyår.

– En förklaring kan vara att det går många influensaepidemier under den perioden. En annan förklaring kan vara vädret. Temperatur är något som ibland har samband, säger Örjan Hemström, demograf vid Statistiska centralbyrån.

Ytterligare en förklaring kan vara att flera svåra trafikolyckor inträffar i samband med jul- och nyårshelger, samt att självmorden ökar efter att många människor firar jul ensamma.

Förra året dog flest människor på nyårsdagen (329 personer), tätt följt av 2 januari (321 personer) och 4 januari (309 personer).

Anders Ahlbom, professor i epidemiologi på Karolinska institutet, tror också att skillnaden kan förklaras med influensan och vädret. Faktum är att studier har påvisat att den mest optimala temperaturen för svenskar är tolv grader.

– Vi är anpassade för den temperaturen. Tittar man på länder i Sydeuropa är man anpassade till betydligt högre temperaturer, säger Anders Ahlbom.

Kristoffer Örstadius kristoffer.orstadius@dn.se “

62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion od)

SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Särskilda underområden är inte föreskrivna men följande kan användas:

620 Allmänt.
621 Ingenjörsverksamheter: maskinbyggnad, kärnteknik, elektroteknik, mekanisk teknologi.
6211 Kärnteknik, kärnenergi, atomkraft, allmänt om värmekraftmaskiner, ånga, ångkraft.
6212 Hydraulisk energi, vattenkraft.

6213 El- och telekonstruktion o d, elektronik.

6214 Värmekraftmaskiner, förbränningsmotorer od.
6215 Pneumatisk energi, kylteknik, värmepumpar od.
6216 Maskiner o d för lagring o transport av gaser o vätskor.
6217 / 6219 Plastisk bearbetning, maskinelement, verktyg, verktygsmaskiner.
6217 Plastisk bearbetning, smidning, gjutteknik, valsning, dragning, värmebehandling, ytbehandling, sammanfogning, lödning, limning. 6218 Transmissioner, växlar, kuggar, lyftdon, hissar, transportdon, fästelement, smörjning.
6219 Verktyg, vektygsmaskiner, bearbetningsmetoder.
622 Gruvkonstruktioner o d.
623 Militärkonstruktioner .
624 Konstruktion av byggnader o d.
625 Konstruktion av trafikleder till lands. Järnvägar, gator, vägar o d.
626 Vattenbyggnad i allmänhet, kanaler, anläggn. för jordbruk, fiske.
627 Anläggningar i hamnar, vattendrag och öppet hav, dammar.
628 Hygienkonstruktioner, vatten o avlopp,belysning od
629 Transportmedelskonstruktion o d.

Libris/SAB:

P **Teknik, industri och kommunikationer: Till 62 hör delar av P som gäller ingenjörskonstruktion o d. Delar som gäller tillverkning i industrier o d ingår i 66-69.**
P(x) Tekniklexikon
P:b Teknisk forskning och tekniska institutioner
P:d Teknisk teori och filosofi
P:k Allmän teknikhistoria
P:k. Särskilda perioder
P:ka Europa: allmänt
P:kb Norden: allmänt
P:kc Sverige
P:kd Övriga Norden
P:ke Brittiska öarna (Storbritannien)
P:kf Mellaneuropa
P:kg Nederländerna, Belgien och Luxemburg
P:ki Italien (inkl Vatikanstaten, San Marino och Malta)
P:kj Frankrike och Monaco
P:kk Spanien (inkl Andorra och Gibraltar)
P:km Östeuropa
P:ko Asien
P:kp Afrika
P:kq Amerika
P:oa Allmänt: sociologiska aspekter
P.0 Allmänt: särskilda aspekter, amatör- och hobbyverksamhet
Pa Teknisk fysik
Paa Teknisk akustik
Pab Teknisk optik
Pac Teknisk värmelära
Pb Maskinteknik
Pc Elektroteknik och elektrisk industri (drift av energisystem till 644)
Pc:bf Allmänt: institutioner
Pc:oe Allmänt: lagstiftning
Pc.0 Alllmänt: särskilda aspekter
Pca Elektrisk kraftproduktion
Pcb Elektrisk kraftöverföring och distribution
Pcc Elektriska maskiner
Pcf Elektrisk ljusteknik
Pcg Elektrisk värmeteknik
Pch Teknisk elektrokemi
Pci Elektronik
Pcj Radio- och teleteknik
Pd Bergsbruk
Pe Metallbearbetning och metallindustri
Pf Stenindustri
Pg Glas, keramik, porslin
Ph Träteknik och träindustri
Pi Pappersindustri
Pj Textil- och beklädnadsindustri
Pk Läder- och pälsvaruindustri
Pl Övriga produkter
Pm Kemisk teknik och kemisk industri
Pn Fotografi o filmteknik (drift av fotoverksamhet till 77)
Po Tryckeri och bokbinderi
Pp Byggnadsteknik, byggnadsproduktion, teknisk hygien (drift av hygien till 644)
Pp.01 Materiallära
Pp.02 Mätteknik och mätinstrument
Pp.03 Maskiner och redskap
Pp.05 Industri

Pp:bf Allmänt: organisationer och institutioner
Pp:oe Byggnadslagstiftning
Pp.0 Allmänt: särskilda aspekter
Ppa Byggnadsteknik
Ppb Byggnadsproduktion: husbyggnad
Ppba Projektering, produktion
Ppbb Byggnadsdelar
Ppbc Värme, vatten, ventilation, kyla
Ppbd Byggnader för särskilda ändamål
Ppc Bygnadsproduktion: väg- och vattenbyggnad
Ppca Väg- och gatubyggnad
Ppcb Järnvägsbyggnad
Ppcc Tunnelbyggnad
Ppcd Brobyggnad
Ppce Flygplatsbyggnad
Ppcf Vattenbyggnad
Ppcg Vattenkraftbyggnader
Ppch Torrläggning och bevattning
Ppd Teknisk hygien, vatten o avlopp, värmeförsörjning m m
Ppda Vattenförsörjning och avlopp
Ppdb Renhållning och avfallshantering
Ppdd Buller
Ppde Gatu- och vägbelysning
Ppdf Värmeförsörjning
Pr Transportmedel och kommunikationer (drift av transporter till 656)
Pra Landsvägsfordon och landsvägstrafik
Prb Järnvägar och spårvägar
Prc Fartyg och sjöfart
Prd Luft- och rymdfarkostteknik
Prf Svävare, amfibiefarkoster m m
Prt Transportväsen
Ps Brandteknik och brandväsen (räddningstjänst till 61)
Pt Patentbeskrivningar
Pu Datorer och databehandling (användning av datorer o d till 651) (tele även 654)

(DC, DK 62, delar om konstruktion. Delar om tillverkning till 66/69) DC:

620 Engineering & Applied verksamhet
621 Tillämpad fysik
622 Mining & därmed förenlig verksamhet
623 Militär & nautiska engineering
624 Väg-och vattenbyggnad
625 Konstruktion av järnvägar och vägar
626 Ej tilldelad eller inte längre används
627 Vattenbyggnad
628 Sanitär & kommunaltekniken
629 Andra grenar inom tekniken

63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske

SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

Särskilda underområden är inte föreskrivna men följande kan användas:
630 Allmänt.
631 Allmänna lantbruksverksamheter, allmän lantbruksekonomi.
632 Växtsjukdomar, växtförädling o d.
633 Växtodling (åkerbruk) o d.
634 Skogsbruk o d , frukt- o bärodling.
635 Trädgårdsodling o d.
636 Djurhållning.
637 Djurprodukter.
638 Biodling, silkesodling o d.
639 Jakt, viltvård, fiske, fiskevård, sjövård, o d.

Libris/SAB:
Qd Lantbruk
Qd(x) Lantbrukslexikon
Qd:bf Lantbruksorganisationer och -institutioner
Qd:k Lantbrukets och lantbruksforskningens historia
Qd:oe Lantbrukslagstiftning
Qd- Särskilda länder och områden
Qda Lantbruksekonomi
Qdb Lantbrukets byggnader, redskap och maskiner
Qdc Jordbrukslära
Qdd Växtodlingslära
Qde Växternas sjukdomar och skadedjur, växtskydd
Qdf Husdjurslära
Qdg Mjölkproduktion
Qdh Äggproduktion
Qdi Köttproduktion
Qe Trädgårdsskötsel
Qe(x) Trädgårdsexikon
Qe:k Trädgårdsskötselns och trädgårdsforskningens historia
Qe- Särskilda länder och områden
Qec Trädgårdsarbete
Qed Köksväxtodling
Qee Frukt- och bärodling
Qef Prydnadsväxtodling
Qf Skogsbruk
Qf(x) Skogsbrukslexikon
Qf:bf Skogsbruksorganisationer och -institutioner
Qf:k Skogsbrukets och skogsforskningens historia
Qf- Särskilda länder och områden
Qfb Skogsekonomi
Qfd Skogsbotanik
Qfe Skogsvård
Qfh Avverkning och transport
Qfj Skogsuppskattning och virkesmätning
Qfk Flottning och sortering
Qg Jakt och fiske
Qg- Allmänt: ärskilda länder och områden
Qga Jakt
Qgb Fiske
Uh Miljöfrågor och naturskydd (vetenskap till 57, för övrigt till 71 och praktiska skyddsarbeten o d till 63)
(DC, DK 63, industrier dock till 66/69)

(DC, DK 63, industrier dock till 66/69) DC:
630 Jordbruk
631 tekniker, utrustning , material
632 Plantera skador, sjukdomar och skadedjur
633 Field & plantering grödor
634 Orchards och frukter och skogsbruk
635 Trädgård grödor (trädgårdsnäring)
636 Djurhållning
637 Bearbetning mejeri & relaterade produkter
638 Insect kultur
639 Jakt , fiske , bevarande av
Veterinärverksamhet till 61

DN 13 maj 2012:
Skolmaten.

”Lantbruksintressen hindrar barnen från att äta fisk i skolan”

“ Mer fisk ger bättre skolmat. Landsbygdsministern kritiserade nyligen kommunerna för brister i skolmaten. I hans förslag till åtgärder ligger fokus ensidigt på svenskt lantbruk. Samtidigt minskar fiskkonsumtionen i svenska barnfamiljer. Fisk är en viktig näringskälla. Att kunna välja fisk måste bli lika självklart som att kunna välja vegetariskt, skriver Yngve Björkman och Terje Martinussen. “

“ **B**ara sex procent av landets skolmat har ett näringsinnehåll som motsvarar de svenska kostrekommendationerna. Denna nyhet fick landsbygdsministern tillsammans med chefen för Livsmedelsverket att kritisera landets kommuner. Säkert kan mycket mer göras i kommunerna men det är inte bara där det behövs nytänkande.

Det är nämligen inte bara så att den fria skolmaten saknar rätt näringsinnehåll. Den är dessutom väl kryddad med politik och lantbruksintressen.

Intressant nog är det bonderörelsen LRF som står bakom organisationen Skolmatens Vänner, som säger sig arbeta för bättre skolmåltider. Även landsbygdsministerns hjärtebarn ”Matlandet Sverige” har starka relationer mellan skolmat och svenskt lantbruk högt på agendan. Inom ramen för projektet bjöds nyligen skolkockar in att besöka bönder. Och Livsmedelsverkets råd i ”Bra mat i skolan” lyfter fram den svensk-producerade maten från bonden, när man propagerar för närodlat och säsongsanpassat. När Filippa Reinfeldt delar ut pris till Sveriges bästa skolkockar i tävlingen ”SkolmatsGastro”, där landsbygdsministern suttit i juryn, innehåller fjorton av femton tävlingsbidrag produkter från svensk lantbruksnäring. Inget bidrag är baserat på fisk och bara ett bidrag innehåller räkor.

Bristen på fisk i skolan kompenseras inte heller av matvanorna i hemmet. Norges sjömatråds senaste årliga rapport om svenskarnas fiskkonsumtion talar sitt tydliga språk om vad svenska barn äter. Bara det senaste året har fiskkonsumtionen i svenska barnfamiljer gått ner med 14 procent. Men portionerna i de svenska hemmen blir inte bara färre, utan också allt mindre. I genomsnitt äter barnfamiljen 104 gram fisk per person och vecka. Och bara 37 procent av alla svenska hushåll med barn äter fisk och skaldjur mer än två gånger i veckan.

En rad undersökningar visar samtidigt hur viktigt det är att barn, liksom vuxna, äter fisk och framför allt fet fisk. Den gamla sanningen att man blir klok av fisk bekräftas av forskningen. Och att hjärtat mår bra av fisk vet vi redan. Detta torde också vara bakgrunden till att Livsmedelsverket i sina allmänna kostråd propagerar för fisk tre gånger i veckan liksom att ett av dessa mål ska bestå av fet fisk. Mer svårförklarligt är däremot att verket är så försiktigt när det gäller fisk i skolan. ”Fisk varje vecka” står det till exempel i ”Bra mat i skolan”. När fisk varken serveras i skolan eller i hemmet, går barnen miste om en viktig näringskälla som ligger till grund för god hälsa.

Den frånvarande fisken skylls ibland på barnen. Att barn inte gillar fisk är en väl omhuldad myt, som inte har mycket med verkligheten att göra. Barn runt om i världen älskar fisk och många skolmatsansvariga kan berätta att det är likadant i Sverige. En annan myt är att det är svårt att laga fisk i storkök. Här finns det lyckligtvis rader av duktiga kockar som kan visa på motsatsen. Fisk är snabbt och enkelt att laga. Det kräver självfallet yrkeskunskap, men den ser vi inte som någon bristvara.

Fisk är miljövänlig mat. I FN:s Brundtlandrapport definierades hållbar utveckling som en utveckling som ”tillfredställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”. Norge har som ett av världens största exportländer av fisk tagit kraven på högsta allvar och är i dag världsledande inom hållbart fiske. Inte mindre än 75 procent av den norska vildfångade fisken som går till export är i dag godkänd för MSC-certifiering. Sverige är på god väg att nå lika långt. Dessutom är fisken klimatsmart – få djurproteiner visar lika låga koldioxidutsläpp som fisk.

Hållbart fångad fisk som en självklar del av skolmaten är vårt mål. Precis som det varje dag ska finnas ett vegetariskt alternativ i skolmaten bör det därför varje dag finnas ett alternativ baserat på fisk eller skaldjur. Att kunna välja fisk måste bli lika självklart som att kunna välja vegetariskt. Och nu vill vi ha hjälp av såväl landsbygdsminister Eskil Erlandsson som av Livsmedelsverket och Folkhälsoinstitutet liksom självklart landets alla kommuner.

Bättre skolmåltider med mer nyttigt protein och fiskens livsviktiga omega 3 kommer att ge friskare befolkning och piggare skolbarn. Och fisken blir ett helt naturligt inslag i skolans matsal, precis som den är i vuxnas lunchrestauranger.

Yngve Björkman, ordförande Fiskbranschens Riksförbund
Terje Martinussen, vd Norges sjömatråd “

“I korthet. För lite fisk i maten
Det finns starka relationer mellan den mat som serveras i Sveriges skolor och det svenska lantbruket. I landsbygdsministerns hjärtebarn ”Matlandet Sverige” och i Livsmedelsverkets ”Bra mat i skolan” lyfts den svenskproducerade maten från bönderna fram.

Bristen på fisk i skolan kompenseras inte heller av matvanorna i hemmet. Det senaste året har fiskkonsumtionen i svenska barnfamiljer minskat med 14 procent.

Att kunna välja fisk måste bli lika självklart som att kunna välja vegetariskt. “

DN 30 maj 2012:
Svensk skogspolitik.

”Landsbygdsministern har fel – kalhyggen inte klimatsmarta”

“ Skogsvårdslagen måste ändras. Landsbygdsminister Eskil Erlandsson tänker helt fel när han hävdar att en ökad avverkning av skogen är gynnsam för klimatet. I verkligheten är det precis tvärtom. Bäst är om vi helt kan undvika kalhyggena, skriver klimatforskare vid Lunds universitet. “

“ **F**för några veckor sedan presenterade den svenska regeringen med landsbygdsminister Eskil Erlandsson i spetsen en programförklaring för det internationella skogpolitiska arbetet. Nyckelorden är hållbarhet, ansvar och konkurrenskraft.

Ett av målen är att ”Sverige ska sprida kunskap om den svenska modellen och om hållbart skogsbruk och därigenom bidra till ökad fattigdomsbekämpning och motverka den globala uppvärmningen”. Skogen viktiga roll i arbetet med att bekämpa klimatförändringarna framhålls särskilt och man får det intrycket att nu ska Sverige exportera sin skogsbruksmodell till resten av världen för att rädda just världen.

Från representanter för skogsindustrierna framhålls också den svenska modellen som ett föredöme och att det är den bästa tänkbara modellen när det gäller skogen förmåga att fungera som kolsänka. Häromdagen gick landsbygdsministern ut och propagerade för ökade avverkningar (=flera kalhyggen) med motivet att vi måste ersätta mera fossila bränslen med förnyelsebara sådana, underförstått för att minska klimatpåverkan.

Vi hävdar med bestämdhet att detta är helt fel tänkt och att sådana åtgärder har motsatt verkan.

Sant är att skogen i dag fungerar som en viktig kolsänka, det finns mätningar som visar detta. Men att den nuvarande skogsbruksmodellen med kalhuggning som helt dominerande avverkningsmetod skulle vara den bästa modellen för att suga upp så mycket koldioxid från atmosfären som möjligt finns det inga bevis för. Sanningen är att ett kalhygge släpper ut enorma mängder koldioxid under de första 10–15 åren efter kalavverkningen.

Studier i Europa och Nordamerika visar att kalhyggen släpper ut 7-18 ton koldioxid per hektar under det första året efter avverkning och mätningar på svenska kalhyggen visar att dessa ligger i överkant av detta. Om man räknar med att ett hygge har kommit i balans efter 10 år betyder detta att varje hektar kalhygge i Sverige har släppt cirka 90 ton koldioxid under sina första 10 år. Eftersom vi kalavverkar cirka 200 000 ha varje år i Sverige så motsvarar detta 18 miljoner ton koldioxid per år. Detta i sin tur motsvarar cirka 27 procent av Sveriges totala årliga utsläpp av koldioxid.

Som klimatforskare ställer vi oss frågan – är detta verkligen det bästa ’världens bästa skogsbruksmodell’ kan åstadkomma? Det finns uppenbarligen en mycket stor möjlighet att ytterligare öka skogens förmåga att ta upp koldioxid från atmosfären om dessa utsläpp kan undvikas.

Ett argument som framförs när det gäller möjligheterna att öka avverkningarna är att vi har ett stadigt ökande virkesförråd i skogen och har haft så under lång tid. Landsbygdsministern menar då att vi kan öka avverkningarna ytterligare och använda denna biomassa för att ersätta fossilt kol utan att påverka skogens förmåga att fungera som kolsänka. Detta är tyvärr fel tänkt. Man måste nämligen beakta både hur upptaget från atmosfären påverkas och på vilket sätt utsläppen påverkas.

Det är samma sak som att man inte både kan äta kakan och ha den kvar. Om man skapar flera kalhyggen så omvandlar man en bit skog från en sänka till en källa, och om man dessutom förbränner denna biomassa så får man en lika stor emission till atmosfären som om man hade använt fossila bränslen. Effekten blir således att man spär på klimatförändringarna och det var väl inte det som var tanken?

En vanlig uppfattning i detta sammanhang är att all användning av förnyelsebar biomassa är 'klimatneutral' och att all användning av biomassa som ersätter fossila bränslen har samma klimatpåverkan. Detta stämmer inte. Vid användning av avverkningsrester i stället för fossila bränslen får man en minskning av koldioxidutsläppen men inte heller denna metod är helt klimatneutral. Besparingen av utsläppen är utsträckt över längre tid och dessutom påverkas näringsförhållandena i skogen på ett negativt sätt, vilket i sin tur påverkar skogens förmåga att ta upp koldioxid. Ingen av dessa negativa effekter beaktas i dagen 'bokföringsmodell' över utsläppsminskningar.

Hur skulle då en skogsbruksmodell som klarar att undvika dessa utsläpp och ändå förmår att upprätthålla ett högt koldioxidupptag från atmosfären kunna se ut? Det bästa är sannolikt om man kan undvika kalhyggesfasen helt och hållet. Det finns i dag förespråkare för det som kallas kontinuitetsskogsbruk där man avverkar särskilt utvalda träd eller mindre grupper av träd så att skogen kontinuerligt bibehåller en förhållandevis stor bladyta och därigenom har kapacitet att utnyttja resurser i form av näring och ljus som frigörs i samband med avverkningen.

En sådan avverkningsmetod har många andra fördelar; den minskar risken för näringsläckage och den får högre värden för biodiversitet och rekreation. Hur kan vi då veta att en sådan selektiv avverkningsmetod inte ger lika höga utsläpp som en kalavverkning räknat per avverkad volym skog? Ja, tyvärr finns det väldigt få sådana skogar i Sverige i dag och dessutom är de inte av sådan storlek att man med modern metodik kan mäta hur ett sådant skogsekosystem fungerar ur kolupptagssynpunkt.

Men vi kan använda resultat från gallringsstudier som surrogat för selektiv avverkning. Våra och andras studier av effekter av gallringar där man avverkat 25–30 procent av stående volym visar att effekterna på kolbalansen är mycket små och kortvariga. Vi ser en liten nedgång i kolupptaget under cirka ett halvårs tid men därefter tar skogen upp lika mycket koldioxid som före gallringen. Detta är i våra ögon starka incitament för att ett kontinuitetsskogsbruk med selektiv avverkning skulle kunna ha en mycket mindre negativ påverkan på kolupptaget och därmed utgöra en mycket större kolsänka än skogar som sköts enligt dagens modell. Men eftersom nästan all skogsforskning varit inriktad på kalhyggesbruket saknar vi tyvärr kunskap om hur kontinuitetsskogar skulle kunna utformas för att på ett optimalt sätt ta upp koldioxid från atmosfären.

Sverige har en unik möjlighet att verkligen bli ett föregångsland när det gäller skogsbruket genom att visa att man kan bedriva ett skogsbruk som är ännu mera i samklang med naturen och människan och som utgör en ännu större klimatresurs än dagens skogsbruk. För att genomföra detta krävs en ändring av skogsvårdslagen som styr i riktning bort från kalhyggen och inte tvärt om. Detta herr landsbygdsminister, vore ett Skogsrike värt att förmedla till andra länder!

Anders Lindroth, professor
Ben Smith, professor
Martin Sykes, professor
Håkan Wallander, professor
Patrik Vestin, doktorand
Forskare vid LUCCI, ett forskningscentrum vid Lunds universitet för studier av växelverkan mellan kolets kretslopp och klimatet. "

DN 2 juni 2012:
Genmodifierade livsmedel.

”Populistisk miljörörelse demoniserar gentekniken”

“ Genmodifierad mat lösningen. Om 40 år finns det nio miljarder människor på jorden. För att producera livsmedel till denna befolkning måste vi utnyttja den senaste gentekniken. Miljörörelsens aggressiva motstånd mot detta är fullständigt obegripligt för oss växtforskare, skriver Jens Sundström och Sten Stymne vid Lantbruksuniversitetet. “

“ **F**för 50 år sedan ökade jordens befolkning mycket snabbare än livsmedelsproduktionen, och återkommande svältkatastrofer skördade många miljoner människors liv. Forskare utmålade ett katastrofscenario för hela mänskligheten. Denna katastrof uteblev tack vare den produktivitetsökning i lantbruket som brukar kallas Den gröna revolutionen.

Den var följden av en kraftig publik satsning på jordbruksforskning. Den kraftigt höjda produktionen i jordbruket hade dock ett pris för miljön och även om de farligaste bekämpningsmedlen i dag är förbjudna i de flesta länder så utgör fortfarande jordbruket en stor miljöbelastning.

Om 40 år kommer jordens befolkning att vara 9 miljarder. Utmaningen vi står inför är att föda denna befolkning på ett bra och uthålligt sätt på nästan samma åkerareal som vi har i dag. Vi skall samtidigt ersätta fossil olja med biomaterial och bioenergi. Vi behöver därför återigen kraftigt öka skördarna och samtidigt minska miljöbelastningen i jordbruket. Är det inte självklart då att vi måste utnyttja vetenskapens allra senaste framsteg och alla de tekniker vi har för att klara detta?

Tekniken att införa gener som ger önskvärda egenskaper direkt i växterna i stället för att bara vara hänvisade till korsningar är en väsentlig del i att klara dessa stora globala utmaningar. Tyvärr måste vi konstatera att detta självklara faktum aggressivt bekämpas av många ideella miljöorganisationer. Vi växtforskare som brinner för miljöfrågarna finner detta fullständigt obegripligt. Vi vill här ge några exempel på miljörörelsens märkliga agerande i genteknikfrågan.

Forskare har utvecklat en bladmögelresistent potatis, Fortuna, genom att föra över två gener från en vild potatissläkting till vår odlade potatis. Bekämpningsmedel mot bladmögel i potatis står för 20 procent av all bekämpning mot skadesvampar i svenska jordbruket trots att potatis bara odlas på 3 procent av jordbruksarealen.

Trots de stora omedelbara miljövinsterna så protesterar Greenpeace mot denna potatis. Argumentet de framför är att generna också kan föras över med hjälp av traditionell förädling. Sanningen är att efter drygt 40 år av växtförädling är det bara en resistensgen som man har lyckats överföra från en vild potatissläkting till en odlad potatis. Sorten heter Toluca och är usel i alla andra agronomiska egenskaper än just den partiella bladmögelresistensen (se bild). Traditionell förädling av potatis är en extremt långsam process eftersom de egenskaper man vill ha i potatisknölen måste fixeras genom kloning, men detta har medvetet förtigits av Greenpeace.

Organisationen utförde också en aktion mot den genmodifierade potatisen Amflora med förändrad stärkelsekvalitet och blockerade ett lagerhus för utsäde i Norrland. Ett argument var att man kan förädla fram samma typ av stärkelsepotatis med hjälp av konventionell mutationsförädling. Det är möjligt, men det tar flera decennier att få fram en godtagbar sort. Ett annat argument var att potatisen innehåller en markörgen som gör den resistent mot antibiotikan kanamycin.

På sin hemsida säger Greenpeace mycket riktigt att antibiotikaresistenta bakterier är ett stort problem i sjukvården och att kanamycin kan användas (som ett sista desperat försök) i behandlingen av multiresistenta tuberkulosbakterier. Slutsatsen man skall dra av deras informa-

tion är att kanamycinresistensgener i växter bidrar till att göra sjukdomsframkallande bakterier resistenta mot antibiotika.

Noggranna undersökningar har visat att dessa gener när de sitter i växter inte har ett skvatt med uppkomsten av antibiotikaresistens i bakterier att göra. Men här utnyttjar Greenpeace den befogade rädslan för antibiotikaresistenta bakterier för att skrämma allmänheten för växtbiotekniken. Samma debattknep använder sig Naturskyddsföreningens ordförande Mikael Karlsson av. På en debatt på Kungliga Vetenskapsakademin nämnde han flera gånger att man inte kunde lita på den myndighet i EU som granskar säkerheten hos genmodifierade grödor (EFSA) eftersom den inte reagerat på att det fanns bisfenol i nappflaskor.

Avsikten var att allmänheten skulle associera till att också genmodifierade grödor hotar våra barns hälsa och att myndigheterna ser mellan fingrarna. Detta i stället för att tala om vilka verkliga risker han ser med genmodifierade grödor. Mer än 130 oberoende forskargrupper har spenderat 2 miljarder kronor från EU i riskforskning rörande genmodifierade grödor och slutsatsen är att genmodifiering i sig inte innebär några risker ('A decade of EU-funded GMO reserach').

Denna riskforskning viftar dock Mikael Karlsson bort genom att hänvisa till att forskarsamhället inte är enigt i frågan. Men det finns inte en enda fråga där forskarsamhället är helt enigt, inte ens om riktigheten i evolutionsteorin. Frågan är vilka slutsatser som står sig i granskning med vedertagna vetenskapliga kriterier.

Greenpeace administrerar en webbsida som heter "Hej Då GMO" och är en tummelplats för lögner och desinformation om genmodifiering. Trots att Naturskyddsföreningen och Greenpeace säger sig inte vara emot gentekniken som sådan så har de aldrig fört fram budskapet att tekniken kan användas i miljöns tjänst, och aldrig har de bemött de lögner om gentekniken som florerar på nätet och i medier och som sprids av deras stormtrupper på sidor som "Hej Då GMO".

Visst kan man önska en jämnare fördelning av jordens resurser, att vi skall äta mindre kött och sluta kasta bort ätbar mat och visst skall man propagera för det. Men att detta skulle stå i motsättning till utvecklingen av ett hållbart och högproduktivt jordbruk som använder genteknik, som dessa organisationer hävdar, begriper vi inte alls logiken i.

Vi vädjar därför till er, lyssna på forskarsamhället utan ideologiska öronproppar, sluta hänge er åt populistiska utspel för att vinna medlemmar och låt oss gemensamt bidra till en bra användning av gentekniken för miljöns och kommande generationers skull.

Jens Sundström, docent i växtfysiologi, Sveriges lantbruksuniversitet

Sten Stymne, professor i växtförädling, Sveriges lantbruksuniversitet "

"I korthet. Skribenternas argument

För att producera livsmedel till världens växande befolkning måste vi utnyttja den senaste gentekniken. Inom miljörörelsen finns ett motstånd mot detta som är fullkomligt obegripligt för oss växtforskare, skriver artikelförfattarna.

Några argument:

Om 40 år finns det nio miljarder människor på jorden. Utmaningen vi står inför är att föda denna befolkning på nästan samma åkerareal som vi har i dag.

Mer än 130 oberoende forskargrupper har kommit fram till slutsatsen att genmodifiering i sig inte innebär några risker.

Naturskyddsföreningen och Greenpeace säger att de inte är emot gentekniken som sådan. Men de har aldrig bemött de lögner om gentekniken som florerar på nätet och i medier. "

DN 16 nov 2012:

“Fiskeripolitikens prepositioner”

“I senaste numret av Naturskyddsföreningens medlemstidskrift berättar Europaparlamentarikern Isabella Lövin (MP) om turerna kring EU:s nya fiskepolitik. För närvarande tröskas den i parlamentet.

Det stora problemet är överfisket. Knäckfrågan är om politikerna förmår låta Maximum sustainable yield, MSY – hållbara, vetenskapligt fastställda nivåer – bestämma fångstgränserna.

En del vill att bestånden ska ligga precis på MSY-nivån. Andra strax över och några under. Nära och omkring är andra förslag som dessvärre öppnar för fortsatt överfiske. Bäst skrivning vore förstås över, för att skapa en säkerhetsmarginal.

Susanna Birgersson susanna.birgersson@dn.se “

22 nov 2012:
Fiskmarknad i city.

“Så ska färsk fisk få stanna i Stockholm”

“Riktigt färsk fisk i Stockholm är en lyx enbart förunnad den som fiskar själv. Nu ska det bli bättre. Yrkesfiskarna själva ska se till att fisken slipper åka till Göteborg tur och retur innan den hamnar i en fiskdisk i Stockholm. “

“Yrkesfisket i skärgårdarna runt Stockholm är blygsamt, men småskaligt och utan ens en möjlighet att störa den ekologiska balansen i Östersjön. Samtidigt finns Sveriges största marknad för färsk fisk i Stockholm. Men här finns inga grossister och inga fiskauktioner. Det som fiskebåtarna får upp ur skärgårdens vatten körs till Göteborg, auktioneras ut där och körs tillbaka till Stockholm.

– Det är väl inget fel på fisken, men den är ju inte färsk, säger Anders Jansson, yrkesfiskare på Björkö i södra skärgården och ordförande i Föreningen Stockholms fiskmarknad.

Landshövding Chris Heister lämnade i går över länsstyrelsens undersökning om förutsättningarna för en fiskmarknad i Stockholm till landsbygdsminister Eskil Erlandsson. Länsstyrelsen har kommit fram till att det finns ett 80-tal yrkesfiskare inom en radie av 25 mil från Stockholm som skulle kunna leverera 800 ton färsk fisk om året till stockholmarna.

Efter länsstyrelsens utredning och kartläggning tar nu yrkesfis--karna själva över fortsättningen av projektet.

– Vi har två huvudmål. Det ena är att ge stockholmarna en möjlighet att köpa riktigt färsk fisk. Det andra är att vi som fiskar ska få bättre betalt för våra fångster, säger Anders Jansson som tillsammans med and-ra fiskare sålde fisk till lågpris på Stureplan och Nytorget i går.

Det finns både fiskare och företagare i grossistbranschen som är beredda att satsa på projektet Stockholms fiskmarknad. Var den kommer att ligga är i dag oklart, men det får inte vara för långt från Stockholms innerstad. Anders Jansson tror att en lyckosam lokal fiskmarknad skulle locka ett antal skärgårdsfiskare som i dag nästan inte fiskar alls att lägga nät på allvar igen.

– Men då måste reglerna bli sådana att inte kvoterna skänks bort till industrifiskare från västkusten, säger Anders Jansson.

Anders Sundström anders.sundstrom@dn.se “

“Fakta.
De 800 ton fisk regionala yrkesfiskare kan leverera till Stockholms fiskmarknad är främst torsk, strömming, abborre och gös.

Torsken har blivit vanligare i skärgården, och strömmingen är vanligare – och fetare – än på åtskilliga år. Gösen är inte längre vanlig i skärgården men finns i Mälaren. Abborre finns både i Mälaren och i skärgården, ganska mycket i vissa områden. Sik och plattfisk finns men är inte lika vanliga. En och annan lax och havsöring landas också.”

22 nov 2012:
EU:s fiskeripolitik.

”Fattiga länder ska inte lockas att sälja ut sina fiskevatten”

“ Förändring är möjlig. En fjärdedel av EU-fisken är fiskad av EU-fartyg utanför EU:s vatten, vilket hotar livsmedelssäkerheten i många fattiga länder. Jag har lagt fram en rad förslag för en mer ansvarsfull internationell fiskeripolitik som EU-parlamentet röstar om i dag, torsdag, skriver Isabella Lövin, ledare för den gröna gruppen i fiskeriutskottet. “

“Mer än varannan fisk som äts i EU är i dag importerad. Det är ett sorgligt facit av en havererad fiskeripolitik som i årtionden har tömt Europas egna vatten på fisk. Men självförsörjningsgraden i Europa i dag är i själva verket ännu lägre. En fjärdedel av det som klassas som EU-fisk är i själva verket fiskad av EU-fartyg utanför EU:s vatten. Fisken kan komma från Västafrika, Indiska oceanen eller ända från Stilla havet.

Dessa fångster sponsras för närvarande av EU:s skattebetalare genom fiskeriavtal som EU träffar med framför allt länder i tredje världen. I dag finns omkring tjugo sådana i kraft. Utöver dessa officiella avtal finns mängder av privata avtal mellan EU-företag och utvecklingsländer med kust. EU är i dag världens största fiskkonsumtionsmarknad, följd av Japan och USA.

FN:s särskilde rapportör för livsmedelssäkerhet och rätten till mat, Olivier De Schutter, varnade häromveckan för att de rika ländernas långdistansflottor och ständigt ökande efterfrågan på fisk utgör ett allvarligt hot mot livsmedelssäkerheten i fattiga länder. ”Ocean grabbing” – ljusskygga investeringar som tränger undan småskaligt inhemskt fiske – är lika allvarligt som det uppmärksammade problemet med ”land grabbing”, enligt rapporten.

Problemen har varit kända länge. Men historien har också visat att lösningen på problemet inte är så enkel som att avskaffa EU:s fiskeriavtal helt. När EU och Senegal avslutade ett avtal 2005 ledde det till att en rad EU-operatörer träffade privata avtal med den dåvarande senegalesiska regeringen. Enligt det senegalesiska civilsamhället ökade detta trycket på fiskbestånden. Dessutom fanns avtalen inte i offentligheten och därmed ingen information om vilka summor som betalats ut.

Den gröna gruppen i Europaparlamentet, liksom Miljöpartiet på nationellt plan, har arbetat hårt för att förbättra EU:s fiskeriavtal. Och vi har fått alltmer gehör. Tack vare krav från EU-parlamentet har det nya fiskeriavtalet med Mauretanien blivit mer hållbart; EU-fartygen får endast fiska utanför 20 sjömil, inte längre fånga den bläckfisk som nyttjas av lokala fiskare, och avgifterna för tillträdet har ökats mycket kraftigt för industrin.

Fiskeindustrin protesterar därför högljutt och vägrar faktiskt att nyttja avtalet eftersom de anser att det nu inte är lönsamt. Vilket sätter saken i blixtbelysning: om flottan inte kan göra pengar på att fiska hållbart måste de avveckla sin verksamhet. Om EU däremot inte hade haft ett avtal alls hade de kunnat fortsätta fiska under olika former av privata avtal.

Ytterligare ett stort steg framåt i detta avtal var den så kallade icke-diskrimineringsklausulen. Mauretanien har skrivit under på att samma hårda villkor ska gälla även andra fjärrfiskenationer – som Kina, Korea, Taiwan med flera. Genom fiskeriavtalet har alltså EU nu tagit på sig ledartröjan och stoppat oansvarigt fiske från alla fjärrfiskenationer i detta ytterst fattiga västafrikanska ökenland!

Förändring är alltså möjlig. Principerna i fallet Mauretanien går att göra allmänna. Jag har lagt fram en rad förslag för en mer ansvarsfull internationell fiskeripolitik som redan fått stöd i EU-parlamentets fiskeriutskott. I dag, torsdag, röstar parlamentet om frågan. Här presenteras några av huvudförslagen som ska stoppa plundringen av andra länders fiskevatten, och försöka göra EU till en ledande ansvarsfull aktör i fråga om fjärrfiske.

• Endast fiske på överskott. I framtida fiskeavtal ska EU-flottan inte få tillgång till annat än fiskbestånd där det finns ett vetenskapligt bevisat överskott av fisk. Överskott ska förstås som den fisk som inte behövs för att tillgodose behoven hos lokalbefolkningen i kuststaten och närliggande länder, enligt FN:s havsrättskonvention.

• Frikopplat bistånd från fiskeriavtal. Fattiga länder ska inte lockas att sälja ut sina fiskevatten för att få mer bistånd. I dag finns stora summor bistånd till den inhemska fiskesektorn inbakat i det belopp pengar som länderna får enligt modellen för fiskeriavtalen. Biståndet ska inte vara villkorat till fiskemöjligheter för EU.

• Fiskare ska betala själva. Skattepengar ska inte gå till fiskelicenser; företagen ska själva betala för tillträde till andra länders vatten.

• Krav på mänskliga rättigheter. EU ska bara träffa avtal med demokratiska stater och om det sker allvarliga brott mot mänskliga rättigheter i avtalsländerna ska fiskeriavtalen upphöra.

• Stopp för flagghoppning. Ett EU-fartyg som fiskar under unionens fiskeriavtal med tredjeland ska inte kunna flagga över till bekvämlighetsflagg, för att sedan återvända till EU-flagg när det passar. Fartyg som flaggar ut kommer inte att få återvända till EU-flagg på 24 månader. Inga EU-fartyg får heller fiska under privata avtal i länder med vilka EU har fiskeriavtal.

• Bättre kontroll av privata avtal. EU-företag bedriver verksamhet utanför de officiella fiskeriavtalen med åtminstone 321 fiskefartyg flaggade i 24 länder. Information om fångster under privata avtal mellan europeiska fartygsägare och tredjeländer måste göras tillgänglig. Enskilda medlemsländer måste ta ansvar för att deras fiskeföretag uppträder ansvarsfullt utanför unionen.

Fisket på hemmaplan och världen runt hänger ihop. Mina förslag för långdistansflottan är en del av den övergripande reform av EU:s fiskeripolitik som nu sker.

För fiskeripolitiken på hemmaplan arbetar vi för att förbjuda överfiske. Med måttliga minskningar i kvoterna i dag kan EU:s egna fångster öka mycket dramatiskt bara inom ett årtionde. Behovet av fjärrfiske kommer att minska, liksom den komplicerade kontrollen av laglighet och hållbarhet av all den fisk som kommer in i Europa.

Först då kan vi vara trygga i att vi inte exporterar EU:s överfiske till resten av världen.

Isabella Lövin (MP), föredragande för Europaparlamentets betänkande om reformen av den internationella fiskeripolitiken, gruppledare för den gröna gruppen i fiskeriutskottet. “

DN 15 dec 2012:
Fiskeripolitik.

”Svenska fiskare dumpar räkor för att öka vinsten”

“Omfattande fusk. I EU:s förhandlingar om ny fiskeripolitik vill Sverige förbjuda utkast av fisk och skaldjur i havet. Men en ny undersökning visar att vi inte ens lever upp till det förbud som redan gäller. Svenska yrkesfiskare slänger årligen över 500 ton räkor i havet för att öka vinsten, skriver företrädare för miljö-organisationen Greenpeace. “

“Överfiske, tjuvfiske och dumpning - yrkesfiskets påverkan på havens ekosystem är stor. Den viktigaste orsaken är att EU:s fiskeflotta kan fånga två till tre gånger mer fisk än vad bestånden tål. Resultatet är ett kraftigt överfiske som nästintill utplånat många fiskbestånd, minskat den biologiska mångfalden och rubbat balansen i hela havsmiljön.

Trots forskarnas varningar fiskas i dag bara ett av fem fiskebestånd i EU hållbart, vilket är följden av en ohållbar fiskeripolitik och yrkes-fiskets lobbying.

Nästa vecka röstar EU-parlamentets fiskeutskott om en ny gemensam fiskeripolitik för EU. Under 2013 kommer den nya politiken att fast-slås av EU-parlamentet och fiskeministrarna för att träda i kraft 2014. I fiskeriförhandlingarna prioriterar Eskil Erlandsson frågan om att stoppa det oacceptabla slöseri som utkast av fisk och skaldjur innebär. I juni röstade han till och med nej till förslaget på ny fiskeripolitik för EU eftersom det inte förbjöd utkasten.

Det finns emellertid redan ett förbud mot den mest oetiska formen av dumpning, så kallad uppgradering, av fisk och skaldjur inom EU. Yrkesfiskarna får inte dumpa fångst som är kvoterad, men som har ett lågt ekonomiskt värde, i syfte att kunna fylla sin kvot med fisk som har ett högre värde.

Sedan 2009 är uppgradering förbjuden i Skagerrak, Kattegatt och Nord-sjön och sedan 2010 gäller förbudet i hela EU.

Greenpeace har granskat hur väl Sverige lever upp till detta förbud och särskilt studerat det svenska räkfisket. Vår nya rapport ”Fiskare som fuskar” visar att den svenska räkflottan dumpade i genomsnitt var tredje svenskfiskad räka under åren 2001–2010.

Sedan förbudet mot uppgradering trädde i kraft 2009 har den svenska räkflottan fortsatt att kasta var fjärde räka över bord i syfte att öka vinsten i fisket. Det betyder att över 500 ton räkor fortfarande kastas tillbaka i havet, varje år. Varenda dag, året om, dumpas i genomsnitt 1,4 ton exklusiv mat i havet. Yrkesfiskarna dumpar de mindre räkorna, råräkan, för att kunna ta upp mer av de större räkorna, kokräkan, som kan säljas fjorton gånger dyrare än de små.

Dödligheten bland de fångster av räka som dumpas är i princip total.

En granskning av den svenska räkflottans struktur förklarar det om-fattande fusket. I Sverige fiskar 65 fartyg efter räka. Danmark fiskar på samma räkbestånd som Sverige och har de senaste åren haft en nästan dubbelt så stor räkkvot som Sverige, men har endast tolv fiskefartyg som fiskar efter räka. Enligt Internationella havsforskningsrådet, ICES, dumpar de danska räkfiskarna enbart två procent av sina räkfångster.

Slutsatsen är att den svenska räkflottan är alltför stor för att vara miljö-mässigt och ekonomiskt hållbar. För att öka sina intäkter dumpar de olagligen stora delar av de mindre räkorna de fångar.

Jakten på intäkter driver också de svenska räktrålarna att fiska i det marina skyddade området Bratten i Skagerrak, ett Natura 2000-område med koraller och andra unika arter och miljöer. Omkring 20 procent av räkorna som landas i Sverige är fångade i Bratten.

Den svenska räkflottans fusk har upprört danska räkfiskare. De har skrivit till EU-kommissionen och fiskeriministrarna i Danmark samt Sverige och krävt att något görs åt det svenska yrkesfiskets fuskande. Därmed är Eskil Erlandsson informerad om denna fråga.

Havs- och vattenmyndigheten känner också till dumpningen. Faktum är att det tidigare Fiskeriverket har publicerat statistik över dumpningen så långt tillbaka som 1988. Men trots att dumpningen är förbjuden sedan flera år tillbaka har inte en enda fiskare bötfällts eller dömts för den, och Eskil Erlandsson har inte heller agerat i frågan.

För att komma åt såväl överfisket som dumpningen föreslår Greenpeace att regeringen och Sveriges EU-parlamentariker nu ska fokusera på en central punkt i slutstriden om reformen av EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Ambitiösa och bindande mål för hur och när EU:s fiskeflotta ska bantas till en fiskekapacitet som matchar fiskbestånden, och ger utrymme för att återuppbygga redan kraftigt decimerade bestånd. EU:s kapacitet att fånga fisk är två till tre gånger för stor i förhållande till fiskbestånden, varför minst hälften av fiskekapaciteten behöver skrotas.

Vi föreslår att de fiskefartyg som använder sig av de allra mest miljöskadliga fiskemetoderna, såsom bottentrålning, eller som tjuvfiskar, skrotas först.

I väntan på att EU:s nya fiskeripolitik kommer på plats måste regeringen vidta åtgärder för att minska den svenska fiskeflottan. Som ett första steg föreslår vi följande.

Den hårt subventionerade, fuskande och destruktiva svenska räkflottans fiskekapacitet måste minskas med minst hälften för att få förutsättningar att bedriva ett mer ekonomiskt och miljömässigt hållbart fiske. Då kommer även den omfattande, illegala dumpningen av räkor att upphöra.

När och på vilket sätt tänker Eskil Erlandsson agera för att Sverige ska leva upp till EU:s dumpningsförbud samt säkerställa att den svenska fiskeflottan minskas till hållbara nivåer?

Annika Jacobson, chef för Greenpeace i Sverige. Jan Isakson, havsmiljöexpert för Greenpeace. “

DN 15 dec 2012:
På stan. Följ med på en promenad i city

“Stan är full av okända djur”

“Djurlivet i stenstaden är i gång också på vintern. Här guidar Lars-Åke Janzon kärleksfullt bland duvhökar, råttor, gruvdvärgspindlar och vägglöss. “

“Det är kallt när Lars-Åke Janzon traskar på längs Skeppsbron. Men hans upptäckarglädje är obruten.

– När bussen gled in till Slussen såg jag ett gäng **skrattmåsar** på den stora pontonbryggan intill Djurgårdsfärjan. Plötsligt lyfte alla måsar som på ett kommando. I skyn såg jag en **duvhök**. Nu ser du flocken där ute på vattnet.

Duvhöken är en rovfågel som brukar finnas i stan. Vanligast är **sparvhöken** som inte drar sig för att fälla en duva på minsta lilla gård i Gamla stan. Pampigast är **havsörnen**. En av Europas största fåglar, som numera nästan dagligen syns i Stockholm, speciellt på vintern när det är gott om sjöfågel på Strömmen och havsörnen kan käka någon död fågel den hittar.

– Det gäller bara att flytta blicken uppåt skyn vid rätt tillfälle för att se havsörn, säger Lars-Åke Janzon.

– Många sjöfåglar som **sothöna**, **storskrak, vigg**, **gräsand** och **knölsvan** kommer till Strömmen när isen börjat lägga sig på småsjöarna. Strömmen blir deras hemtrakt under den kalla årstiden. Det finns svanar som återvänt i tjugofem år.

När det blir riktigt kallt är Strömmen ett av få öppna vatten i länet. Båttrafiken öppnar upp ännu mera och fåglarna kan komma i stort antal. Då finns chans att se sällsynta arktiska arter som **vittrut** och **vitvingad trut**.

Har man riktig tur kan det dyka upp en **gråsäl**. Efter att ha varit försvunnen från Stockholms vatten i decennier har säl observerats flera gånger sedan början av 2000-talet.

Som DN berättat om de senaste dagrna finns nu även **bäver** på Långholmen.

Under promenaden längs Skeppsbron upptäcker Lars-Åke Janzon genast en **berguv** på ett av taken i Gamla stan. Fågeln kan visserligen förekomma i Stockholm, men detta exemplar är en attrapp som en fastighetsägare satt upp för att skrämma bort duvor och måsar.

– Ett ruffel och båg som fåglarna snabbt genomskådar därför att avbildningen inte rör på sig.

Nu snubblar vi nästan på några **duvor** som uppenbarligen tror att vi har mat med oss. Fåglarna är några av stadens mest urbaniserade invånare. I botten handlar det om **klippduvor** som blivit halvtama **stadsduvor**. I vilt tillstånd återfinns klippduvan längs europeiska havs vindpinade klippor.

– Tvärtemot vad många tror är duvor inga klumpiga fåglar och betydligt skickligare flygare än de ger sken av. I vissa lägen kan det till och med vara svårt att skilja dem från en **pilgrimsfalk**. Smidigheten gör att de klarar sig i stadens myller av trafik. Duvor, i motsats till **kråkor** och **skator**, tar sig utan vidare ner i de djupaste t-banestationer för att leta efter mat.

Längs Skeppsbron blir Stockholms kontraster påtagliga. Stenstaden visavi den mitt emot liggande Skeppsholmen som påminner om en skärgårdsö.

– På Skeppsholmen för till exempel **stenknäcken** ett stillsamt liv i gamla trädkronor året runt. Men den är svår att få syn på.

Framför oss ligger Strömbron där man mellan stenarna kan träffa på den korsspindellika **brospindeln**.

– För bara några årtionden sedan var den sporadisk i Stockholm. Numera återfinns den på väldigt många byggnader där den på vintern blir en del av födan för **talgoxar** och andra stannfåglar.

Vi har kommit fram till Kungsträdgården. Operahuset tornar upp sig och själv minns jag ett besök på Café Opera för sisådär 25 år sedan. På en balustrad kröp en **kackerlacka**. När jag gjorde servitrisen uppmärksam på djuret replikerade hon: ”Då har du inte varit i köket”.

– Det är just en sådan varm, go och näringsrik plats som kackerlackorna gillar. Det du såg kan ha varit en amerikansk kackerlacka som kan bli upp till fem centimeter lång. Djuren kommer till oss genom semesterpackningen eller direktimporterade livsmedel. Vintertid klarar de sig inte utomhus, säger Lars-Åke Janzon.

Han styr stegen mot Kungsträdgårdens t-banestation och rulltrappan ner i de underjordiska valv där man för 32 år sedan upptäckte den lilla **gruvdvärgspindeln** även kall-ad tunnelbanespindel. Det tar inte lång tid att hitta deras nät på moss- och lavbelupna ställen där det är fuktigt.

– Man kan undra vad den ska ha de här rätt taffliga näten till för den lär knappast fånga några byten i dem här nere. Spindlarna livnär sig på att plocka smådjur på direkten, som **kvalster**, ett pyttelitet spindeldjur som vi också har i våra sängtäcken hemma.

Lars-Åke Janzon observerar en bara någon millimeter kort snabb vit spindel som förmodligen är en baby till gruvdvärgspindeln.

– Den finns annars bara kring Medelhavet, hur den fördes hit kommer för alltid att förbli en gåta. Men den trivs verkligen det ser man på mängden av äggkokonger.

Sedan upptäcker Lars-Åke Janzon en 1,5 centimeter lång mask som han säger är en **harkrankslarv**. Inte helt underligt eftersom dessa djur om sommaren kan flyga ner i underjorden eller komma med en tunnelbana.

Åter utomhus möts vi av ett gäng **gråsparvar** i Kungsträdgården som söker kontakt.

– De är oerhört bundna till människor, man hittar dem inte längre ute i naturen. Förut trivdes de i det gamla jordbrukslandskapet. I parken finns också **pilfinken** med betydligt brunare hjässa än gråsparven, en fågel som man fortfarande kan stöta på långt utanför städerna.

Vad som inte syns just för tillfället är **råttorna**. Det ska finnas en miljon i stan, till exempel under korvkiosker där de kan hitta mat.

– De är inte farliga, men kan i sällsynta fall vara smittspridare. Och akta dig för att tränga in en råtta i något hörn. Då kan den bita dig.

Gråskimlig fladdermus finns också mitt i stan. Just nu har de fallit i dvala och övervintrar i någon ihålighet. Det är för övrigt den enda fladdermusen en människa kan höra när den om somrarna svirrar i luften på oförtrutlig jakt efter myggor och flugor.

På kaféet där vi dricker kaffe flyger en pytteliten fluga runt kakan. De flesta av oss har nog stött på sådana inomhus.

– Det här är förmodligen en **svart sorgmygga**, ingen fluga, räkna antennlederna får du se.

– Flugor har få sådana, en mygga oftast fler än tio. Men utan en stark lupp är det svårt att räkna på så små varelser. Det kan för övrigt också vara en **bananfluga**, särskilt under hösten kommer de in direkt från naturen. Vid jultid när vi köper mycket extra frukt följer de med från affären där larverna bor i någon del av en skadad frukt. De här djuren är helt ofarliga men kan vara irriterande.

Men aldrig så irriterande som de allt vanligare **huvudlössen** eller kraftfullt blodsugande **vägglöss**. Vinter som sommar. De sistnämnda har folk släpat hem från utlandsresor.

Lars-Åke Janzon säger att det aldrig går att förutsäga hur svår den kommande vintern blir.

– Om kylan biter och marken blir snötäckt kan fåglarna behöva hjälp med extra mat. Men blir vintern mild kan plötsligt vit- och blåsippor visa sig. Eller så ser man en **husfluga** sola sig i den svagt lysande solen.

Marcus Boldemann marcus.boldemann@dn.se “

DN 16 dec 2012:

“Vildsvin ska gå i fällan”

“Vildsvin är en växande ekonomisk plåga i landet. Men nu ska de kunna gå i fällan: ett nytt fångstredskap har godkänts av Naturvårdsverket.

Redskapet, som testats av Statens veterinärmedicinska anstalt, är anpassad för att fånga årsungar. Det får användas mellan den 1 september och den 30 april och från solnedgång till en timme före soluppgång. Redskapet ska ha larm och måste vittjas senast två timmar efter att larmet gått. **TT ”**

DN 16 dec 2012:

“Lantbrukare på Öland får djurförbud”

“Kalmar. Två lantbrukare på Öland får djurförbud efter att ha vanvårdat sina djur under flera år. Länsstyrelsen förbjuder dem att ha andra djur än sällskapsdjur. Gården har bland annat 45 mjölkkor och flera ungdjur. **TT “**

DN 18 dec 2012:
Naturvårdsverket anmäler miljöministern.

"Öppning för ny vargjakt sätter fart på debatt"

"Naturvårdsverket flaggar nu för att tillåta selektiv och riktad jakt för att minska inaveln i vargstammen. Ett besked som på nytt kommer att sätta fart på vargdebatten. Samtidigt har Naturskyddsföreningen ännu en gång anmält Sveriges miljöminister till EU-kommissionen för hennes uttalande om att hon vill minska stammen till 180 vargar i landet."

"Sverige står inför en ny, het vargdebatt. Naturvårdsverkets besked om att det överväger att tillåta jakt på varg denna vinter betyder att miljöminister Lena Ek (C) kan få som hon vill. Lena Ek sade nyligen att hon vill ha ett tak på maximalt 180 vargar i Sverige. Något som man på Naturvårdsverket är förvånad över.

Det finns ännu inga uppgifter om hur många vargar som ska skjutas. Enligt Naturvårdsverket fanns det förra vintern mellan 200 och 270 vargar i Sverige.

Frågorna om stammens storlek och jakt på varg är mycket känsliga. Naturvårdsverket har efter år av utredande kommit fram till att det krävs 380 vargar för att klara en "gynnsam bevarande-status".

Frågan om det krävs 180 eller 380 vargar beror helt på i vilken omfattning man lyckas tillföra nya gener. De senaste fyra åren har bara två nya vargar etablerat sig i Sverige.

Ytterligare en "frisk" varg har just slagit sig ner i renskötselområdet norr om Junsele. Naturvårdsverket har sagt ja till detta, vilket samerna omedelbart protesterat mot.

Förra årets försök med vargvalpar misslyckades helt, bland annat på grund av den snöfattiga vintern. Efter de senaste licensjakterna på varg fick Sverige kritik av EU-kommissionen eftersom vargen är utrotningshotad.

Naturskyddsföreningen har anmält Lena Ek till EU-kommissionen för hennes uttalande om ett tak på 180 vargar.

– Vi blev extremt förvånade när vi hörde detta, säger Mikael Karlsson, Naturskyddsföreningens ordförande. När Andreas Carlgren – den förre miljöministern – införde ett tak på 210 vargar och sade ja till licensjakt anmälde vi honom till EU-kommissionen som inledde en process mot Sverige. Då Sverige tog bort taket och stoppade licensjakten avvaktade kommissionen med att gå vidare. Då kommer Lena Ek plötsligt och lägger ett tak på 180. Det kommer aldrig att hålla i EU-domstolen.

Miljöministern tror det eftersom Sverige nu har en bevarandeplan för vargen, vilket vi inte hade när kommissionen inledde sin process. I planen finns förslag på en "populationsbegränsande" selektiv vargjakt. Ett förslag som möts med lättnad av många på den svenska landsbygden.

– Den växande vargstammen har skapat stor oro och försämrat livskvaliteten för många människor på landsbygden, säger Michael Arthursson, partisekreterare för Centerpartiet. Människor som har får och tamdjur har drabbats av stor förödelse efter rovdjursattacker. Vi behöver en snabbt organiserad jakt för att begränsa vargstammen till rimliga nivåer.

– Även om vargen inte är direkt farlig för människor så släpper man inte gärna ut sina barn ensamma om man sett en varg stryka runt gården eller på vägen mot skolbussen. Levnadsvillkoren på landsbygden blir allt svårare och vargen har blivit en symbolfråga för hur folk i Stockholm bestämmer.

Mikael Karlsson på Naturskyddsföreningen säger att man måste ta landsbygdens oro på allvar.

– Men det är få saker i samhället som är helt skadefria och man kan lära sig leva med rovdjur. Det är viktigt att alla får full ersättning för

sina skador och att ingen ska behöva höra att ”pengarna är slut” när de ber länsstyrelsen om skyddsstängsel.

Dagens Nyheter har under två veckors tid försökt få en intervju med miljöminister Lena Ek för att fråga varför hon beslutat att 180 vargar är ett bra antal, när hennes eget verk sagt 380. Men hon säger sig inte ha haft tid att svara.

Ole Rothenborg ole.rothenborg@dn.se “

“Fakta. Vargjägarna ville vara anonyma

Under licensjakten i januari 2010 sköts 28 vargar. Det var en varg utöver tilldelningen på 27. Året efter var tilldelningen 20 vargar och 19 fälldes.

Efter riksdagens beslut 2009 att begränsa den svenska vargstammen till högst 210 djur fick Naturvårdsverket i uppdrag att utföra licensjakten. Till den första jakten anmälde sig 18 188 jägare, men bara mellan 4 000 och 5 000 deltog.

I en utvärdering konstaterades att jakten präglats av ”ett mindre gott skytte”. Sex av de 28 fällda vargarna hade bara skadeskjutits och fick avlivas efter eftersök.

Till jakten 2011 var det inte tillåtet med snöskoter. Utvärderingen visade att åtta vargar fällts med ett skott, fem med två skott, en med tre och en med hela sex skott. Några dödades med ett okänt antal skott.

Jägarna framförde önskemål om att deras namn skulle hållas hemliga då både de själva och deras familjer utsatts för hot.

Efter kritik från EU-kommissionen stoppades vidare licensjakter på varg. Miljöminister Lena Ek vill nu i stället införa ”urvalsjakt” i revir där stammen har dåliga gener. “

DN 18 dec 2012:

Östersjön. Lokal fiskmarknad kan garantera ursprunget

“Skärgårdens strömming ätbar igen”

“Strömming från Stockholms skärgård och Östersjön klarar gränsvärdena för dioxin och PCB. Det betyder att pestflaggen för strömming kan tas bort den dag Stockholms fiskmarknad finns och kan garantera att strömmingen är fångad i godkända vatten. “

“Östersjöns strömming innehåller så höga halter av miljögifterna dioxin och PCB att Livsmedelsverket avråder barn, gravida och kvinnor i fertil ålder att äta den. Finland och Sverige har kämpat till sig ett undantag från EU:s miljöregler för att alls få sälja strömming i det egna landet.

Nu visar Havsmiljöinstitutets undersökningar av strömming från de senaste åren att det enbart är strömming fångad i Bottenhavet och Bottenviken som har för höga gifthalter. Strömming från Stockholms skärgård och vattnen söder-ut klarar gränsvärdena.

– Redan tidigare klarade små strömmingar – under 17 centimeter – gränsvärdena. Nu klara även stora strömmingar gränsen, konstaterar, länsfiskekonsulenten Henrik C Andersson.

Livsmedelsverket kommer ändå inte att ändra sina rekommendationer om stor försiktighet med strömming från Östersjön. Skälet till det är att ingen vet var den fisk som i dag säljs i fiskaffärerna fångats. Men det betyder att Stockholms fiskmarknad som länsstyrelsen och yrkesfiskarna tillsammans försöker åstadkomma i framtiden kan sälja ursprungsmärkt strömming.

– När vi etablerar en lokal fiskmarknad som har full kontroll över hanteringen av fisk från fiskarens nät till fiskdisken kan vi garantera att fisken kommer från zoner med tillåtna halter av miljögifter, säger Henrik C Andersson.

Han är mannen bakom utredningen om Stockholms fiskmarknad och han hoppas att det inte ska dröja alltför länge innan den blir verklighet.

– Det är vansinnigt att den fisk från Östersjön som säljs i Stockholm ska ha åkt tur och retur till Göteborg på lastbil. På den långa vägen ska en rad mellanhänder tjäna pengar på fisken. En lokal fiskmarknad betyder både bättre betalt för fiskarna och lägre priser för konsumenterna, säger Henrik C Andersson.

Anders Sundström anders.sundstrom@dn.se “

“Fakta. Fiskmarknad

Projektet ”Stockholms fiskmarknad” startades av Länsstyrelsen för två år sedan. Var marknaden ska öppna är oklart liksom när den ska öppna.

Omkring 75 yrkesfiskare är involverade i planerna på att leverera fångster till Stockholm i stället för att sälja dem till underpris till storgrossister i Göteborg. Torsk, strömming och gös från Mälaren är de tre vanligaste arterna i de lokala fiskarenas fångster. “

DN 18 dec 2012:

Vi och våra djur. Del 1: Ideell förening räddar liv

“Ambulansen som rycker ut när djuren behöver hjälp”

“Chihuahuan Håkan har artros. Terriern Mickan kan inte stödja på bakbenet. Och en en duva verkar misstänkt trött. I den första artikeln i Insidans nya serie följer vi med på ett kvällspass i djurambulansen. “

“18.00 Ambulansföraren Andreas Nilsson möter oss utanför DN-skrapan. Vi ska följa med på ett av hans jourpass. Med i djurambulansen finns även chihuahuan Håkan. Han har artros, en sjukdom som bryter ned brosk i olika leder, och Andreas ska köra Håkan till Väsby djursjukhus i Upplands Väsby för en kontroll. Han vrider om nyckeln. Färden kan börja.

Andreas har volontärarbetat för den ideella föreningen Djurambulansen sedan i juni. Den grundades i Göteborg 2008 och täcker hela västra Götalands och Stockholms län. Syftet är att minska smådjurs lidande vid olyckor eller sjukdomsfall genom att transportera dem till djursjukhus och viltrehabiliterare.

Djur har alltid varit en naturlig och stor del av Andreas liv. Han växte upp på landet i Skåne, nära morföräldrarna som drev en bondgård. Hemma väntar två hundar och en katt på att hans jourpass ska avslutas.

– Djur är liv. När hösten kommer, fåglarna flyttar och vissa djur går i ide blir det så tyst.

18.24 –Vad var det där? undrar Andreas när vi åker längs E4:an ungefär halvvägs till Upplands Väsby.

Han har uppfattat någonting vid vägrenen och måste vända om för att försäkra sig om att det inte är ett djur. Förutom husdjur transporterar djurambulansen även påkörda och lidande djur till vårdinrättningar, oavsett om de är vilda eller tama. Vilda djur körs först till veterinär, sedan vidare till viltrehabiliterare – exempelvis Viltjouren eller Djurens ö.

– Vi transporterar vilda djur, men inte grävling, räv och arter som är större än dem. Det blir många ekorrar och duvhökar, men på den vilda sidan är faktiskt duvor allra vanligast då de lätt skadas i stadsmiljön, säger Andreas.

– Vårt uppdrag är att hjälpa djur som lider, men det är ett dilemma att duvor anses vara skadedjur. Det blir så dubbelt när Stockholms kommun skjuter en massa duvor varje år för att de stör för mycket och sedan kommer vi och räddar en enda duva.

18.40 Vi är tillbaka vid vägrenen men det visar sig vara falskt alarm. Andreas hade uppmärksammat en stor och smutsig snöklump. Påkörda djur, främst katter, brukar dock vara vanligt i samband med halka och dålig sikt, vilket är fallet just i kväll. Vi sätter oss i ambulansen igen.

Vad händer med alla skadade husdjur som saknar halsband?

– Vi kollar alltid om djuren har ID-märkning, men tyvärr är det ganska ovanligt. Dessutom finns det väldigt många hemlösa katter. Vi tar alla skadade djur till sjukhus, men om det sedan visar sig att de inte har någon ägare eller om ingen hör av sig inom tio veckor, måste vi placera dem på djurhem.

Andreas volontärarbetar minst två dygn varje månad. Då ska han vara tillgänglig dygnet runt. Han berättar att han inte klarar av djurs lidande och därför vill hjälpa till genom att köra ambulansen.

Men vad får du tillbaka av att göra det här?

– Alltså... djurambulansen har med tråkiga saker att göra, det är många djur som dör. Men när allting går vägen, då får man någonting. Volontärarbetet ger inga pengar, men jag får väldigt mycket kärlek tillbaka, säger Andreas.

18.55 Vårt samtal blir avbrutet av att det plingar till i Andreas mobiltelefon: ett sms-larm. Han ringer upp hundägaren, får veta att hunden

blivit halt och att ägaren vill låta undersöka den för säkerhets skull. Andreas lovar att hämta dem så fort han lämnat av chihuahuan Håkan på Väsby djursjukhus. Han lägger på, blir tyst en stund, och fortsätter sedan:

– En gång fick jag vara med när en duvhök släpptes ut i det fria. Vi hade hämtat den med djurambulansen och skjutsat den till veterinär. Det var så befriande att se den i luften igen. Livet är skört, men att se den flyga i väg ... det var otroligt mäktigt.

19.14 Håkan är avlämnad. Utanför ett hus i ett villaområde i Vallentuna står Angelika Bergander med yorkshireterriern Mickan i famnen. Mickan vill inte stödja på ena bakbenet. Andreas skjutsar dem till Väsby djursjukhus.

19.56 fikapaus i personalrummet. Marie Jury, veterinär och vice vd, har precis undersökt Mickan. Hon var halt för att hennes knäskål hade hoppat ur led. Som tur var gled knäskålen tillbaka av sig själv, men i framtiden kan Mickan behöva en operation. Även chihuahuan Håkan är färdigundersökt. Artrosen gör att Håkans leder är mindre rörliga än normalt och därför måste han behandlas med antiinflammatoriska mediciner och eftervård för att hålla musklerna i skick.

Varför har husdjur blivit en så stor del av våra liv?

– De har blivit familjemedlemmar. Hunden och katten har flyttat in i sängen med husse och matte, förut låg de i en hundkoja ute på gården, säger Marie.

Kan det även handla om att fler har råd nu?

– Ja, det ska man ju ha i åtanke när man skaffar ett djur. Det är ett stort ansvar och det är inte billigt. Ett veterinärbesök kan bli väldigt dyrt, särskilt om man inte har försäkring, fortsätter Marie.

20.50 Andreas telefon ringer. En hundägare har upptäckt en väldigt trött duva under sin kvällspromenad. Duvan flyttade inte på sig, trots att hunden sprang fram och nosade på den. Han valde att lägga duvan i en kartong och låta den vila i garaget under natten. Andreas rekommenderar honom att ringa Viltjouren i morgon om den inte blivit piggare.

Det är ganska otroligt att folk ringer er för en trött duva.

– Ja, man blir verkligen förvånad över människors engagemang. En gång var det en tjej som upptäckte en duva med en skadad vinge på T-centralen. Hon ringde både SL och polisen, men ingen kunde hjälpa henne.

–Till slut fick hon tag på mig, men jag kunde inte komma direkt för jag hade en akut körning. Då vaktade hon duvan i två timmar tills jag kunde komma och hämta den.

21.57 Chihuahuan Håkan är utvilad och redo för hemfärd till Södermalm. Andreas lägger honom i den lilla militärmönstrade hundväskan och stänger dörrarna till ambulansen. Snart är jourpasset över för denna gång.

Frida Oskarsson frida.oskarsson@dn.se “

“Djurambulansen
Den ideella föreningen Djur-ambulansen bildades i Göteborg år 2008 av William Wright och täcker Västra Götalands och Stockholms län. Den går runt tack vare medlemsavgifter, volontärarbetare och sponsorer. Grundtanken med föreningen är att det aldrig ska vara en kostnadsfråga att ta sig till veterinär och det viktigaste uppdraget är att rädda liv och minska tama och vilda djurs lidande vid olycka eller plötsligt sjukdomsfall. Djurambulansen samarbetar bland annat med polis och räddningstjänst och transporterar till alla större djursjukhus och viltrehabiliterare. Larmnumret är 0771–999 112 (dygnet runt).
djurhjalp.se “

DN 19 dec 2012:
Gullistade fiskar.

“Se upp för röding och siklöja”

“ Älskar du röding, sik, siklöja och havskräfta? Tänk dig för innan du köper dem och många fler arter, manar Världsnaturfonden som gulmarkerat dem i sin årliga fiskguide. “

“Gult betyder att det finns en osäkerhet kring fisket och odlingsmetoder, och att du som konsument bör fundera över en extra gång i affären.

– Problemet med de här värdefulla arterna är att är de inte rätt förvaltade garanteras inte återväxten. De gullistade har inte en god förvaltning. Man fiskar på och hoppas på det bästa. Det tycker vi är för dåligt. Vi vill se en hållbar produktion och konsumtion, säger Charlotta Järnmark, handläggare i fiskefrågor på Världsnaturfonden.

Hon konstaterar att till exempel både sik och siklöja är framträdande kommersiella arter.

– Man borde ha fler kontinuerliga mätningar av hur de bestånden mår. Havs- och vattenmyndigheten rapporterar inte statusen för de här arterna i någon större utsträckning. Då anser vi att man ska tillämpa försiktighetsprincipen och då hamnar de på gult.

Rödlistade arter från överfiskade bestånd och odlingar som skadar miljön eller andra arter bör man undvika. Där finns bland annat ål, östersjölax, hoki, marulk och många fler.

De grönmarkerade fiskarna är delade i två grupper, dels de certifierade, där en miljögodkänd hajmal (pangasius) hamnar för första gången, dels ett fåtal arter som ändå anses gröna.

– De åtnjuter den delikata statusen att antingen fiskas för lite eller att det inte gör så mycket att de har dålig förvaltning.

Till denna gröna grupp hör bland annat burfångad hummer och krabba från Sverige.

– Men bättre förvaltning kan vi få fler gröna arter. Vi skulle vilja se fler arter på den gröna sidan, säger Charlotta Järnmark.

Staffan Kihlström staffan.kihlstrom@dn.se “

“Fakta. Färglistning av fisk och skaldjur
Grönt: Ett 20-tal miljögodkända MSC- ASC och kravmärkta arter, och bland annat skarpsill, norsk kungskrabba, garn- och linfångad kolja, svensk burfångad krabba och hummer med flera.

Gult: Gös, kummel, odlad lax från norra Europa, odlad regnbåge och röding, sej, sötvattenkräfta och ytterligare ett 20-tal arter.

Rött: Östersjölax, ål, flodkräfta, haj, havskatt, hoki, marulk, och trålade blåmusslor och ostron, trålad havskräfta, hälleflundra, kummel, långa och plattfisk, och ytterligare ett drygt tiotal arter.

Källa: wwf.se “

DN 19 dec 2012:

Vi och våra djur. Del 2: Djur fyller många funktioner för barn

“Varför fascineras de flesta barn av djur?”

Birgitta Tullberg, professor vid zoologiska institutionen, Stockholms universitet:

– Små barn är på väg att upptäcka världen, och småkryp och andra djur är en levande del av den världen. Jag tror att barn kan identifiera sig även med så små djur som myror. De lever – och de kan dö. Barn kan identifiera sig med känslor som lidande. När det gäller större sällskapsdjur som kanin, katt eller hund finns så klart gullighetsaspekten med. De flesta barn, och vuxna, tycker att hundvalpar, katt- och kaninungar är söta. Men skulle vi människor inte själva vårda våra ungar kanske vi inte skulle tilltalas av den hjälplösheten som andra arter, särskilt deras ungar, visar. Om man ska se någon funktion med barns intresse för djur så tror jag att det är just det att barn lär sig att ta hand om och att vårda. Människor har haft husdjur i över 10000 år, det tror jag också bidrar till vårt intresse för djur.

Malin Bergström, barnpsykolog:

– Jag tror att det är för att djur kommunicerar på den frekvens som barn egentligen förstår bäst, den känslomässiga. Med djur kan man gosa, anförtro sig, hämta tröst, busa, leka och så kan man ha makten över dem, även om man i alla andra sammanhang måste lyda och vara minst och svagast. Att man kan leka med djur, och att de kan vara lika outtröttliga som barn, är förstås en annan anledning. Sedan är de söta, mjuka och sköna att känna på. Kanske väcker de samma känslor i barn som barn kan göra hos oss vuxna: ömhet, omsorg och leklust.

Emma Lofors emma.lofors@dn.se “

DN 20 dec 2012:

Vi och våra djur. Del 3: Djuren behandlas allt mer som människor

“Våra djur accepterar oss hur vi än är”

“ Förr vaktade hunden våra hus och var med på jakten, medan katten fick hålla till i ladugården och fånga råttor och möss. I dag låter vi hunden sova i vår säng och ger katten mat som ibland är dyrare än det vi själva äter. “

“Från husdjur som ofta behandlades ganska illa till sällskapsdjur som vi nästan älskar lika mycket som människor – förändringen under de senaste hundra åren är enorm. Det säger Johan Beck-Friis, informationschef vid Sveriges veterinärförbund och chefredaktör för Svensk veterinärtidning. Han har länge intresserat sig för den moderna människans förhållande till hundar, katter och andra sällskapsdjur.

– Sverige betraktas som ett ganska djurvänligt land. Därför är det förvånande att det finns så lite forskning här om samspelet mellan människa och djur. På andra håll i världen har man kommit betydligt längre, fortsätter Johan Beck-Friis.

Människan har omgett sig med tama djur långt tillbaka i historien. Vi använde tidigt till exempel hundar för att vakta, valla och jaga – efter hand lärde hundarna sig att läsa av oss människor.

– Djuren tycker om oss oavsett hur gamla vi är, vilket yrke vi har och hur vi mår. De är okritiska och ett djur ser alltid sin ägare som den bästa personen på hela jorden. För många människor ger djuren sällskap i en alltmer granskande och dömande värld, de ställer upp i alla lägen.

Hundar, katter, fåglar, ödlor, fiskar, illrar, möss, hamstrar, marsvin, hängbuksvin ... listan på olika sällskapsdjur blir allt längre. Men fortfarande är hunden högst rankad.

– Hundens popularitet beror på att den levt så nära oss i årtusenden. Men vi stimuleras av umgänget med alla sorters sällskapsdjur. De fysiska och medicinska effekterna är påtagliga, bland annat sänks blodtrycket och forskningen visar att personer med djur i närheten lever längre efter en hjärtinfarkt.

Men sällskapsdjuren betyder även mycket för vår psykiska hälsa, förklarar Johan Beck-Friis.

– Vi har allt fler singelhushåll och då fungerar ett sällskapsdjur bra som just sällskap. Tidigare levde flera generationer under samma tak och det fanns alltid någon att prata med. För den som bor ensam kan ett djur bli en ersättare, då finns det alltid någon att prata med.

Finns det någon fara i att männi-skor blir för beroende av sina djur?

– Nej, det tror jag inte. Snarare kan det bli en fara för djuren. Vi är sämre på att läsa av dem än vad de är på att läsa av oss. Några kanske inte förstår vilken typ av foder djuren ska ha för att må bra och hur mycket motion det behöver. Men vi blir allt bättre att förstå vilka behov ett djur har.

En risk kan vara att vi förmänsk-ligar djuren, tror Johan Beck-Friis. Och att vi ser det som naturligt att de ska vara med överallt.

– Om djuret är som en familjemedlem kan det vara svårt för djurägaren att förstå andra som inte ser det på samma sätt. Men en del är allergiska, andra kan vara rädda eller tycka att det är obehagligt när djuret nosar närgånget. Det är något som alla djurägare måste acceptera, menar Johan Beck-Friis.

Om nu många sällskapsdjur behandlas som människor i livet blir det också vanligare att de får en ”mänsklig” behandling som döda. Etno-

logiprofessorn Anders Gustavsson har skrivit mycket om vårt förhållande till döden och intresserat sig för vad symbolerna på gravstenar kan berätta. Under senare år har han funderat över den relativt nya företeelsen att begrava djur på särskilda kyrkogårdar, och har studerat det ökande antalet sidor på nätet där människor minns döda katter, hundar eller andra djur.

I det gamla bondesamhället hade alla tamdjur, även katter och hundar, ett förhållande till gårdens produktion. Tanken att de kunde fungera som sällskapsdjur existerade inte. När katten avled förekom inga ceremonier, döda djur grävdes ned i gödselstacken eller i en sophög.

– Så var det på lantgården där jag växte upp. I städerna, där djuren mer fyllde en sällskapsfunktion, behandlades de något mer respektfullt när de dött. Ofta begravdes de nära hemmet, säger Anders Gustavsson.

Hans hustru som är uppvuxen i en stad hade en sådan inställning. När en av familjens katter dog för flera år sedan ville hon ha en ”riktig” begravning.

– Vi placerade katten i en låda och begravde den i trädgården. Min lille son var med och det blev en vacker ceremoni.

Anders Gustavsson säger att särskilda djurkyrkogårdar började anläggas under senare delen av 1900--talet.

– Jag minns hur en släkting till min mormor gjorde en kista i trä åt ett djur som dött. Omgivningen skrattade och tyckte att han var lite konstig. Men det här var många år sedan och förståelsen för att man kan sörja ett djur är större i samhället i dag, tror Anders Gustavsson.

Han tycker att gränsen mellan djur och människor är på väg att suddas ut, i alla fall när det gäller vad som sker efter döden. För ett par år sedan studerade han minnessidor på nätet där människor sörjer något djur som dött, särskilt då sidor om katter.

– Det verkar som om minnet och känslorna när ett sällskapsdjur dött mer och mer antar former som liknar hur anhöriga sörjer människor som avlidit. Sällskapsdjur ses som en naturlig del i familjen. På minnessidorna uttrycks också tron på att det finns en tillvaro efter döden även för djuren.

Minnessidorna har ökat kraftigt i antal under de senaste tio åren. På dem brukar djupa och svåra känslor främst utryckas i samband med beskrivningar av djurets sjukdomstid och beslutet att låta en veterinär avliva det.

– Den psykiska smärtan över att katten fick lida verkar svår att bära, och då återstår bara en avlivning. Jag har själv haft katter i min närhet hela livet. Just nu springer Svarten och Gulis omkring där hemma. Tidigare fanns också Vitis med i gänget, men vi fick avliva honom. Det var svårt och jag förstår hur andra känner när de förlorar ett djur som varit med länge.

Thomas Lerner thomas.lerner@dn.se “

DN 20 dec 2012:

“Hunden skäms inte som vi tror”

“Många hundägare menar att deras hund känner skam när den har gjort något den inte får. Öronen faller ner och den får sänkt huvud och skuldtyngd blick. Men är det i själva verket ägarens reaktion som hunden reagerar på?

I ett amerikanskt försök skulle hundar vara lydiga och låta bli att äta en kaka. Ägarna fick lämna rummet. När de kom tillbaka fick de veta om hunden lytt eller inte – men forskarna ”lurades” och gav vissa ägare fel information.

Hundar som blev förmanade av sina ägare betedde sig som ”skyldiga”, oavsett om de faktiskt var det eller inte. Hundar som hade varit lydiga, men som fått skäll av sin ägare för att denne trodde att de ätit kakan, bedömdes till och med se mer skyldiga ut än de som verk-ligen ätit kakan.

Källa: Forskning och Framsteg “

DN 20 dec 2012:

“Kattunge? Jaaa … Spindel? Bläh …”

“Varför gullar vi med kattungen och hundvalpen, men ser med sådant ogillande på spindlar och kackerlackor? Forskare har hittat förklar-ingen. Vår hjärna är programmerad att reagera olika på olika djur, enligt amerikanska forskare i tidskriften Nature Neuroscience. Deras studier visar att amygdala, en äldre och primitiv del i hjärnan, spelar en stor roll för hur vi känner igen djur. Att snabbt kunna identifiera farliga djur var nödvändigt och ofta helt livsavgörande för de första människorn. Men varför reagerar vi då så positivt på kattungar och hundvalpar? Kanske beror det på att människor tidigt fångade in små vilda djurungar som vi tyckte var söta, snarare än att vi medvetet fångade större djur för att tämja dem. **Källa: TT “**

DN 21 dec 2012:

“Vill ha stopp för vargjakt”

“En klar majoritet av svenskarna vill förbjuda jakt på varg för att minska stammen från dagens cirka 350 djur till 180. Det visar en opinions-undersökning som Naturskyddsföreningen låtit genomföra. I skogslänen var cirka 55 procent mot jakten, medan 26 procent var för.

Samtidigt riktar EU:s miljökommissionär hård kritik mot Sveriges planerade vargjakt i vinter och menar att vargstammen då inte kan uppnå ”gynnsam bevarandestatus”. EU uppmanar regeringen att behålla det nuvarande jaktförbudet.

Ole Rothenborg ole.rothenborg@dn.se “

DN 28 dec 2012:
Naturvårdsverket.

“Planer på vargjakt stoppas efter den hårda EU-kritiken”

“Planerna på vargjakt senare i vinter har tills vidare stoppats. Efter EU-kommissionens hårda kritik nyligen blir det svårt att fatta beslut om den så kallade urvalsjakt som miljöminister Lena Ek (C) förespråkat. Den slutsatsen drar Naturvårdsverket. “

“– Efter helgerna får vi sätta oss och gå igenom brevet från EU-kommissionen för att se vad den fortsatt efterfrågar och hur vi kan bemöta det, säger Naturvårdsverkets generaldirektör Maria Ågren till DN.

Hon är bekymrad över EU-kommissionens brev till Lena Ek i vargfrågan.
– Det är ju ett ganska skarpt uttalande som kommissionen gör, suckar Maria Ågren.
I höstas sade miljöminister Lena Ek (C) att hon ville införa urvalsjakt på varg. Urvalsjakt innebär att man jagar vargar i revir där man anser att den genetiska statusen är dålig.

Naturvårdsverket har lagt fram en förvaltningsplan för vargens bevarande i Sverige. Planen byggde på att det i framtiden skulle finnas 380 vargar i landet.

Lena Ek ansåg att det skulle räcka med 180.

Hon menade att med ett lägre antal skulle det bli lättare att förbättra genetiken hos stammen genom utsättning av valpar och naturlig invandring.

Men i brevet från EU-kommissionen sågas planen jäms med fotknölarna:

”Planen anger inte när och hur gynnsam bevarandestatus för vargen ska uppnås, vad som anses vara en livskraftig population eller vilka åtgärder som kommer att vidtas för att förbättra stammens genetiska status.” Och sågningen fortsätter:

”Det förefaller som den enda möjlighet som återstår för Sverige är att döda vargar för att på konstlad väg eller rent statistiskt förbättra den genetiska situationen.”
– Kritiken var helt väntad, säger Mikael Karlsson, ordförande i Naturskyddsföreningen.
– Kommissionen stoppade ju licensjakten på varg för två år sedan. Att nu kalla den för urvalsjakt förändrar ju inget i grunden.

Miljöminister Lena Ek har skriftligen kommenterat brevet:

”Kommissonen anser att en urvalsjakt bryter mot EU:s regelverk. Naturvårdsverket ska analysera brevet och bedöma vilka konsekvenser det får för deras beslut om jakt på varg under 2013. Verket ska också diskutera förutsättningarna och utformning av en eventuell genetiskt förstärkande urvalsjakt med EU-kommissionen”.

Ole Rothenborg ole.rothenborg@dn.se “

“Fakta. Vargstammen
Den svenska vargstammen är kraftigt inavlad. Naturvårdsverket vill förbättra den genetiska variationen genom naturlig invandring och utsättning av vargvalpar från djurparker.

De senaste fyra åren har bara två nya vargar etablerat sig i Sverige. Ytterligare en ”frisk” varg har under hösten slagit sig ned i renskötselområdet norr om Junsele, något som samerna omedelbart protesterar mot.

Förra årets försök att sätta ut vargvalpar misslyckades helt på grund av den snöfattiga vintern. Den planerade urvalsjakten skulle ha bedrivits i vargrevir med, som det heter, ”genetiskt svaga individer”. “

Här finns vargkullarna
JÄMTLAND
GÄVLEBORG
Tandsjön
Temskog
Julussa
SVERIGE
Slettås
Görsjön
Sjösveden
NORGE
DALARNA
Långsjön
Gimmen
Korsån
Rotna
Tråg
Skugghöjden
Acksjön
Norn
Gåsborn
Jangen
Aurskog
Sandsjön
VÄSTMANLAND
Skultuna
Riala
Brattfors
Färna
Djurskog
VÄRMLAND
Loka
Hedbyn
Nora
ÖREBRO
Kynnefjäll
VÄSTRA GÖTALAND
Hasselfors

64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

Länkgrupper som gäller flera av dessa områden kan placerats på 645 Användning av inventarier o d.

Libris/SAB:
Qc Hem och hushåll (till 640-649)
Qc(x)Allmänt: lexikon
Qc- Särskilda länder och områden

(DC, DK 64, delar 62. DK 687.5) DC:
640 Hemkunskap och familjen bor
641 Mat & dryck
642 Måltider och bordsservering
643 Bostäder & hushållsutrustning
644 Hushållens Utilities
645 Hushållens inredning
646 Sömnad , kläder , personlig levande
647 Hantering av offentliga hushåll
648 Städning
649 Barnuppfostran & hemvård av sjuka

641 Matlagning. 642 Måltider, servering, restauranger.

SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.

Libris/SAB:
Qca Mat och dryck (inkl kulturhistoriska arbeten)
(DC 641, DK 641). (DC 642, DK 642).

DC:
641 Mat & dryck
642 Måltider och bordsservering

DN 13 sep 2012:
Hälsa.

”Dåliga matvanor hotar den svenska folkhälsan”

“ Ny undersökning. Dåliga matvanor har skapat ett folkhälsoproblem i Sverige. Vi äter för mycket socker och mättat fett, men för lite frukt och grönt. Och många av oss är alldeles för feta. Det är hög tid för en gemensam nationell strategi för mat och hälsa, skriver Inger Andersson, generaldirektör på Livsmedelsverket. “

“ I dag presenterar Livsmedelsverket resultaten av en rikstäckande undersökning av svenskarnas matvanor. Nästan 2000 vuxna har registrerat allt de ätit och druckit under fyra dagar. Resultatet gör oss bekymrade.

Så här ser svenskarnas matvanor ut i korthet:

Åtta av tio äter för lite frukt och grönt.

Sju av tio äter för lite fisk.

Nio av tio äter för lite fullkorn.

Åtta av tio äter för mycket mättat fett.

Fyra av tio äter för mycket socker.

Sju av tio äter för mycket salt.

15 procent av energiintaget – kalorierna – kommer från godis, läsk, bakverk och snacks, många unga dricker över fyra liter läsk per vecka. Även i övrigt äter yngre sämre än äldre och allra sämst äter unga kvinnor.

De flesta får dock i sig tillräckligt med vitaminer och mineraler. Det som är svårast att få tillräckligt av är vitamin D, folat och järn. Det gäller främst de yngre – som äter mindre fisk, grönsaker och frukt än genomsnittet, och mer läsk och pizza. För unga kvinnor, som har ett högt behov av dessa näringsämnen, är detta särskilt tydligt. Många av dem får i sig mindre än rekommenderat av vitamin D, folat och järn.

De svenska matvanorna har förändrats under de senaste tjugo åren. Vi äter mer grönsaker, rotfrukter, baljväxter, frukt och bär. Framför allt är det kvinnorna som har ökat sin konsumtion, med nära 30 procent, medan männen ökat sin med 15 procent sedan 1989.

Vi äter mer fisk och skaldjur, konsumtionen har ökat med cirka 30 procent bland kvinnor och med hela 60 procent bland män. Tre gånger så många väljer flytande margarin eller olja till matlagning jämfört med 1997. Men användandet av smör har också ökat.

Vi äter mindre potatis än tidigare. Däremot ökade konsumtionen av ris och pasta under 90-talet, för att sedan ligga kvar på samma nivå. Vi äter ungefär lika mycket bröd som tidigare. Vi äter ungefär lika mycket socker som tidigare, men sockerkällorna varierar – unga väljer läsk och godis medan äldre väljer kaffebröd och efterrätter. Konsumtionen av pizza och paj har ökat.

Det är glädjande att vanorna förbättrats inom vissa områden, men det finns mycket kvar att göra innan matvanorna är tillräckligt bra.

Mat är gott, mat är livskvalitet, mat är roligt. Och nödvändigt. Samtidigt kan maten förkorta våra liv. De största folksjukdomarna hjärt-kärlsjukdom, typ 2 diabetes, fetma och vissa cancerformer är starkt kopplade till mat och livsstil; Genom att äta mycket frukt och grönsaker, fisk, fullkorn, välja bra fetter och inte dricka för mycket alkohol kan risken att drabbas av hjärt-kärlsjukdom minska med 30–50 procent. Upp till en tredjedel av alla cancerfall skulle kunna före-

byggas med bra matvanor, fysisk aktivitet och normalvikt. Om detta finns en stor samsyn bland experter och läkare världen över.

Fetma är ett annat folkhälsoproblem. Vår undersökning visar att övervikt och fetma fortsätter att öka bland vuxna. I dag finns det fler överviktiga eller feta män i Sverige än normalviktiga, hos kvinnorna är situationen något bättre. Och viktökningen kostar, framför allt för den enskilde genom sämre livskvalitet och för tidig död. Men den kostar också för samhället genom ökade sjukskrivningar och minskad arbetskapacitet. Därför måste viktökningen hejdas.

Det finns också stora sociala skillnader när det gäller mat och hälsa. Generellt äter personer med låg inkomst mer godis och snacks men mindre grönsaker och drabbas i högre utsträckning av fetma, typ 2-diabetes, hjärt-kärlsjukdom och cancer. Skillnaderna i hälsa har ökat under hela 1990- och 2000-talet. Dessa skillnader är ohållbara både samhällsekonomiskt och mänskligt.

För de flesta är det inte brist på kunskap som leder matvanorna åt fel håll. Andra drivkrafter styr människors livsstil och vad vi äter. Drivkrafter som säkert mer handlar om njutning och glädje, bekräftelse, identitet, behov av tröst och belöning än viljan att göra allt rätt för hälsan.

Poängen är att vi både måste få njuta av maten och äta nyttigt – det måste bli lättare att leva på ett sätt som både ger glädje och hälsa. För ett framgångsrikt folkhälsoarbete behöver många aktörer samarbeta och dra åt samma håll. Det räcker inte med att upplysa om vad som är goda matvanor. Det måste också skapas förutsättningar för människor att göra sunda val; det ska vara lätt att hitta nyttig och god mat i butiken, enklare att röra på sig i vardagen, man ska få stöd och motivation av vården att ändra sina levnadsvanor, fler måste få en livssituation där man orkar leva hälsosamt.

Vi är många som har ansvar för folkhälsan i landet: myndigheter, politiker på olika nivåer, hälso- och sjukvården, livsmedelsindustrin, handeln och föreningslivet. Det är bra att socialminister Göran Hägglund föreslagit en nationell kraftsamling om hur vi får stopp på fetmaepidemin.

Vi delar synen att det är dags att gemensamt utarbeta en nationell strategi för mat och hälsa. Livsmedelsverket är gärna motor i ett sådant långsiktigt nationellt folkhälsoarbete

I korthet. Sociala skillnader
En ny rikstäckande undersökning visar att svenskarna äter för mycket socker, salt och mättat fett men för lite frukt och grönt, fisk och fullkorn.

Fetma är ett folkhälsoproblem. Upp till en tredjedel av alla cancerfall skulle kunna förebyggas med bra matvanor, fysisk aktivitet och normalvikt.

Det finns stora sociala skillnader när det gäller mat och hälsa. Generellt äter personer med låg inkomst mer godis och snacks men mindre grönsaker.

Det är dags att gemensamt utarbeta en nationell strategi för mat och hälsa. Livsmedelsverket är gärna motor i ett sådant långsiktigt nationellt folkhälsoarbete.

Inger Andersson, Generaldirektör, Livsmedelsverket “

DN 6 nov 2012:
DN granskar skolmaten.

“Tidig lunch kan ge sämre inlärning”

“ Mängder av barn äter lunch redan på förmiddagen och riskerar att gå länge innan de får i sig nästa mål – något som kan påverka inlärningsförmågan.
– Skolans planering bör utgå från mattiderna, anser Johan Beer, prisbelönt kökschef vid Runstensskolan i Haninge. “

“Tusentals barn går hungriga varje dag. Och det handlar inte alltid om att man av någon anledning inte har ätit skolmaten. Det kan lika gärna vara att man har ätit för tidigt eller inte hann klart förrän en ny omgång elever måste få komma in.

Ofta beror det här på för små matsalar, ett problem som har förvärrats med friskolereformen eftersom man inte sällan använder lokaler som aldrig var tänkta som skolor.

Mängder av mejl till DN Stockholm vittnar om allt från riktigt dåliga till väldigt bra exempel. 10.20, berättar en elev – och menar att det inte är så konstigt att hon ofta får huvudvärk på eftermiddagen.

På Livsmedelverket projektleder Eva Sundberg sedan ett år tillbaka myndighetens arbete med att förbättra våra offentliga måltider. Det är en del av regeringens satsning: Sverige – det nya matlandet.

För närvarande arbetar gruppen med att uppdatera den 30-sidiga skriften ”Bra mat i skolan” från 2007. Här finns rekommendationer om allt från folkhälsoansvar och livsmedelsval till servering och matråd. Inget är tvång.

– Det ska vara klart senast den 1 februari 2013. I grunden finns den nya lagen om näringsriktighet, men vi diskuterar också måltidsmiljön och utvecklar frågan om hållbara måltider ur ett miljöperspektiv. Vi kommer också bli tydligare med hur lång tid man behöver avsätta och mängden mat för att man ska må väl, säger Eva Sundberg.

Behövs det en utökad lagstiftning som täcker in mattider?

– Vi har inte varit med i en sådan diskussion. Förhoppningsvis kan vi tillsammans med andra aktörer lyckas sprida att det finns ett stort värde i måltiderna. Att man schemalägger på ett bättre sätt, ger barnen en lugn miljö och gott om tid att äta. Lunchen bör ätas mellan 11 och 13. Det blir lite tokigt att äta lunch 10.20.

Annika Unt Widell vid Skolmatens vänner menar att det finns kök och kommuner som drar utvecklingen framåt, men att alla inte hänger med – resurserna är för knappa.

Varför är skolmaten så viktig?

– Vi har ett fantastiskt, nästan världsunikt system, där vi lagar mat till varenda unge i hela landet. Det är en rättighet, men också en skyldighet att se till att skattepengarna används på bästa sätt. Det är dessutom ett bra integrationsverktyg och den bästa folkhälsoförsäkringen. Det är också därför det finns ett internationellt intresse för den svenska skolmatstanken. Mätta elever är mer fokuserade än hungriga.

Johan Beer är kökschef på Runstensskolan i Haninge, som 2011 vann Arla Guldko för Bästa matglädjeskola. Han menar att problemet med för små matsalar, som gör att lunchpasset måste påbörjas tidigt, är utbrett i hela landet.

– Ju mer man komprimerar lunchen, desto stressigare blir det. Stressen blir mindre om man börjar tidigare, men det är inte bra att börja för tidigt. Det är en svår fråga, men det går att lösa med frukt och mellanmål, säger han.

Behöver politikerna göra något?

– Inte lagstifta om att barnen måste äta 20 minuter, men ju mer man satsar, desto bättre. Det känns som ett brott att skicka i väg ett barn som inte har hunnit äta upp sin mat, men ibland kan allt annat få stora

konsekvenser för nästa matlag. Det är alltid stressigt i matsalar och är det för stressigt så spelar det ingen roll om maten är näringsriktig, det blir inte roligt.

Så vad bör man göra?

– Det idealiska vore att hela skolans planering utgår från mattiderna. Då behöver man inte ändra på lagarna men man får fram att man måste ta väldigt allvarligt på skolmaten för att skolan ska fun-gera. Köket är ett hems hjärta, det är samma sak i skolan.

Behrang Behdjou behrang.behdjou@dn.se "

"<u>När äter du själv lunch?</u>

Bertil Östberg, statssekreterare åt utbildningsminister Jan Björklund (FP):

– Halv tolv ungefär. Jag har ingen uppfattning om när man har skollunch, det beror väl mycket på när man börjar och när man slutar på dagen. I den nya skolan har vi förtydligat det här med att man ska ha näringsriktig mat.

Michael Svensson (M), suppleant i utbildningsutskottet:

– Jag äter lunch i princip klockan tolv varje dag. Jag har ju sett på mina egna barn att de får äta mat extremt tidigt ibland, det kan ju vara kvart i elva-elva. Det är klart att det har att göra med logistiken. I vissa fall äter de tidigt och går i skolan till fyra och då är det ju klart att skolarbetet blir lidande.

Louise Malmström (S), ledamot i utbildningsutskottet:
– Tolv, om jag kan hålla ut så länge. Jag pendlar till jobbet och går upp väldigt tidigt på morgonen. Om eleverna börjar klockan åtta på morgonen så tror jag att det går en smärtgräns ungefär vid elva-halv tolv. Annars blir det för sent. Jag tycker att man ska ha lunch i minst en halvtimme i alla fall.

Rossana Dinamarca, skolpolitisk talesperson V:

– Ungefär vid halv tolv. Jag äter tyvärr lite för kort tid, ibland kan det gå på en kvart. Skolmaten ska naturligtvis vara näringsriktig, och du ska ju inte behöva betala för den som en del gymnasieelever tvingas göra. Jag vet att man äter vid halv elva på vissa ställen och det tycker jag är väldigt tidigt.

Jabar Amin, skolpolitisk talesperson MP:

– Vanligtvis vid 12. Det är orimligt att våra förskolebarn och gymnasister inte omfattas av lagen om att maten ska vara näringsriktig. Jag har motionerat två år i rad om detta och har fått avslag med diverse svepskäl. Alliansen hävdar att gymnasiet är en frivillig skolform, men det är irrelevant.

Håkan Edman, Grundskolechef Stockholms stad:

– Som regel äter jag lunch vid kvart över elva-halv tolv. Vi har som ambition att vi inte äter före halv elva, gärna 11 om det går. Om man slutar vid halv två, som de yngsta eleverna gör, och börjar vid klockan åtta så är ju det bra. Då ligger det mitt i skoldagen.

<u>När äter eleverna i er skola lunch?</u>

Rålambshovsskolan, Stockholm, 600 elever åk 6-9, rektor Gunilla Olsson.
"Mellan 10.30 och 12.30, för att hinna med. På högstadiet slarvar en del barn med frukosten och skulle därför önska att de kunde äta ännu tidigare. Vi har haft frågan uppe i elevrådet som tycker att det är jättebra. Om jag fick önska skulle jag vilja ha en större matsal och ett tillagningskök. Vi har alltid en vegetarisk rätt och en kött- eller fiskrätt, ett jättestort salladsbord, bröd och mjölk."

Runstensskolan, Handen, 340 elever åk F-6. Rektor Helena Lindqvist.
"Från strax före 11 till 12, förskolebarnen äter sist så att de inte ska

känna tidspress. För sex år sedan var det inte bra, så jag anställde Johan Beer som chefskock. Han sitter med i ledningsgruppen och är del av kunskapsuppdraget. Som rektor skriver man kvalitetsrapporter efter varje läsår och det ville jag att även Johan skulle göra. 2011 vann vi Arla Guldko för Bästa matglädjeskola.”

Rudanskolan, Haninge, 500 elever åk 4-9. Rektor Josephine Wallenberg.
”Mellan 11 och 12, ele-verna har inte önskat att det ska justeras. Vi har en ganska stor matsal så barnen sitter ibland länge, det finns ingen tidspress. Eleverna får välja mellan flera olika rätter, men vi ligger ganska nära McDonald’s... Det är jätteviktigt att de får sitta ned i lugn och ro och att vi lär barnen att äta rätt. Jag önskar att någon myndighet åkte ut och testade maten i skolorna.”

Sjöstadsskolan, Stockholm, 765 elever åk F-9. Rektor Lena Lindblad-Petersen.
”Vi äter mellan halv elva och halv ett. Vi är 850 personer som ska ha mat här. Det är rimligt tycker jag. Hos oss får de större eleverna en smörgås att äta på förmiddagen så att de ska stå sig fram till sin senare lunch. Halv elva är ju ganska tidigt att äta lunch men vi har mellanmål för de barnen på eftermiddagen. Det är otroligt viktigt för oss att barnen har mat i magen och att de orkar dagen. Vi har jätteduktiga kockar och en fin matsal. Vi har ett väldigt rikt salladsbord som varierar väldigt mycket från dag till dag.”

Fruängens skola, Stockholm, 490 elever åk F-9. Rektor Margita Norberg.
”10.30 till 12.30. Lågstadielärarna säger att barnen är jättehungriga då och inte orkar mellanmålet vid 14 annars. I matrådet tycker många barn att 12 är för sent. Vi fördelar barnen för att de ska få plats och för att det ska vara lugnt. Låg- och mellanstadiet ska sitta minst 20 minuter, högstadiet kan sitta hur länge som helst. Vi har ett eget tillagningskök och jobbar jättemycket med att följa Livsmedelsverkets rekommendationer. Maten är jätteviktig.”

DN 18 nov 2012:

“Våra vitaminer sjunker under horisonten”

“Krönika. Inte ens om du gick omkring naken en lång stund mitt på dagen skulle det hjälpa. Nu står solen så lågt att vår största källa till D-vitamin har försvunnit för säsongen. “

“Det finns anledning att reflektera över denna aspekt av årets mörkaste tid. För låga halter av vitamin D är en av de få brister som kan vara utbredda i vårt välnärda land. (De andra är främst järnbrist och brist på folsyra, i synnerhet hos kvinnor i fertil ålder.)

Några saker är solklara: Allvarlig brist på D-vitamin leder till rakit, engelska sjukan, och bidrar till benskörhet. Men i övrigt är kunskapen otillräcklig och forskare är oense. Det finns dock en del tecken på att tillräckliga halter av D-vitamin i kroppen skyddar mot bland annat tuberkulos, influensa, förkylning, hjärtinfarkt, en del cancerformer och multipel skleros. En del tror också på ett samband med depressioner.

Svenska myndigheter rekommenderar extra D-vitamin i form av droppar eller tabletter till alla barn under två år och till mörkhyade barn under fem år. Dessutom till gamla som sitter inne mycket och till människor som bär täckande kläder.

Frågan är hur alla vi andra ska tänka. Det finns fördelar och nackdelar med vitaminkällorna och forskare är som sagt oense.

Solen är den viktigaste källan eftersom vår hud bildar D-vitamin när den träffas av ultravioletta strålar. Den dosen kan inte överdoseras eftersom kroppen stänger av produktionen när vi har fått tillräckligt. Men man kan ju överdosera själva solstrålningen på annat sätt – för mycket ultraviolett ljus kan ge hudcancer.

Det gäller alltså att sola med måtta på sommaren, men se till att kroppen får välgörande solstrålar på våren och under tidig höst.

När solen sjunker lågt på himlen hejdas de ultravioletta strålarna av ozonlagret. Då får vi leva på lagret från sommaren och komplettera med D-vitamin från maten. Det finns naturligt i feta fiskar som lax och sill och i lägre halter i äggulor, kött och vissa svampar. Smör som är producerat på sommaren innehåller en del D-vitamin. Tillsatt D-vitamin finns i margariner och en del mjölksorter, vilket framgår av förpackningen.

En del människor kompletterar med D-vitamin i tablettform. Frågan är om ett sådant tillskott är motiverat eller om det gör mer skada än nytta.

Mycket höga doser av D-vitamin är akut giftigt, men då måste man äta många piller på en gång. Mer intressant är om lite för höga doser under lång tid kan vara skadligt. Det finns en del resultat som pekar i den riktningen.

När man väger mellan olika D-vitaminkällors risk och nytta gäller det att räkna med sina egna personliga faktorer. Risken för bristsymtom minskar om du är smal, ljushyad, friluftsmänniska och om du äter lax, sill och dricker berikad mjölk. Risken ökar om du är barn, gammal, överviktig, mörkhyad, stugsittare, har täckande kläder och äter lite D-vitaminrika livsmedel.

I veckans nummer av den amerikanska medicintidskriften Jama presenterade en internationell forskargrupp ytterligare en faktor: en vanlig genetisk variation som finns hos över hälften av alla svenskar.

Forskarna har undersökt flera tusen människor – däribland 970 män från Uppsala. De jämförde halten av D-vitamin i blodet och såg hur många som dog eller drabbades av hjärtinfarkt eller cancer.

Det syntes faktiskt ett tydligt samband, men bara för dem som bar på den genetiska varianten. Detta är en första upptäckt som behöver bekräftas i nya studier.

Men det verkar alltså som om en del personer av genetiska skäl är extra känsliga för brist på solens vitamin.

Karin Bojs karin.bojs@dn.se”

DN 21 nov 2012:

“Fler barnfamiljer saknar matpengar”

“Allt fler barnfamiljer söker akut stöd hos Frälsningsarmén och Stadsmissionen. Vissa socialtjänster till och med hänvisar dem dit.

Förra året kom 64 familjer utan pengar till mat för dagen till Stadsmissionen, i år blir de över hundra.

– Det är alla typer av människor, svenskar med långa rötter här eller invandrare. De flesta är ensamstående mammor som en dag ser att de inte har en enda krona till mat, säger Camilla Götlund, socionom vid Stadsmissionen.

Bert Åberg på Frälsningsarmén menar att det beror på kommunernas neddragningar och utförsäkringen från Försäkringskassan.

– Människor hamnar i ett vakuum utan socialt stöd över huvud taget, de saknar även det mest basala, säger Åberg.

TT “

DN 16 dec 2012:
Hälsotillståndet i världen.

"Nu är för mycket mat största problemet"

"Människor i världen lever längre i dag än för tjugo år sedan. Men det är till stor del extra år av sjukdom. Visserligen har många sjuk-domar minskat. Men samtidigt har andra sjukdomar – som beror på välstånd ökat. "

"I fredags kom medicintidskriften The Lancet med ett alldeles speciellt nummer. Ett stort antal forskare har samlat statistik från 187 länder – den största sammanställning som någonsin har gjorts över hälsotillståndet i världen. Alla texter finns gratis att läsa på The Lancets hemsida för den som vill fördjupa sig.

De tre faktorer som orsakar mest ohälsa och förtidig död är, i nämnd ordning:
1 Högt blodtryck
2 Tobaksrökning
3 Alkohol
Hälsoforskare brukar använda ett mått som kallas för DALY, disability-adjusted life years. Det beskriver hur många friska levnadsår som går förlorade, antingen av svår sjukdom eller av död. Högt blodtryck står nu för sju procent av alla förlorade friska levnadsår i världen, enligt WHO:s sammanställning. Det ökar risken för stroke, hjärtinfarkt, njursvikt och många andra sjukdomar. Orsaken är i viss mån genetisk, men blodtrycket påverkas i hög grad av övervikt, stillasittande och för mycket alkohol. Självklart är det bra att sluta sitta stilla, dricka för mycket och vara överviktig. Men ofta är det bra att äta mediciner också. Gör det, ni som behöver!

Man kan jämföra sjukdomsstatistiken från år 2010 med motsvarande siffror från 1990. I många avseenden har vår värld blivit bättre på dessa tjugo år, precis som KI-professorn Hans Rosling brukar framhålla i sina fantastiskt pedagogiska föredrag.

Dödlighet som hänger samman med fattigdom har minskat globalt, exempelvis diarréer och undernäring. Mest av allt har antalet barn som dör av mässling minskat, tack vare framgångsrika vaccinationskampanjer.

För tjugo år sedan var undernäring i barndomen den vanligaste orsaken till sjukdom och för tidig död. Nu är det alltså högt blodtryck som ligger etta och undernäring i barndomen har åkt ned till åttonde plats.

Fetma och övervikt som orsak till sjukdom har däremot klättrat: från att vara den tionde viktigaste orsaken till sjukdom och död år 1990 till att vara den sjätte viktigaste i dag. Övervikt är alltså ett större problem för världen i dag än undernäring.

Det nya sjukdomsmönstret hänger samman med att människor blir rikare. Att de kan köpa bilar och mera mat, att de slipper arbeta så mycket fysiskt och att de lägger pengar på cigaretter och läskedrycker. Följaktligen dör fler människor i dag av exempelvis trafikolyckor, hjärtsjukdomar och tarmcancer jämfört med för tjugo år sedan.

Det finns undantag. Afrika söder om Sahara plågas fortfarande i första hand av fattigdom. Hiv och aids som dödsorsak har ökat kraftigt på tjugo år. Malaria och tuberkulos minskar, men bara i långsam takt.

Men på de flesta håll i världen är infektionssjukdomar inte det stora problemet längre. De fem vanligaste orsakerna att människor blir handikappade och oförmögna att arbeta är ryggont, depression, järnbrist, ont i nacken och kol. Ångestsyndrom, schizofreni och bipolär sjukdom ligger också högt – en viktig påminnelse om hur underskattade psykiska problem är.

Statistiken visar att vi lever längre än för tjugo år sedan. Men det handlar delvis om år i sjukdom och handikapp. De friska levnadsåren har inte alls ökat i samma takt.

Det finns alltså mycket i världen som blir bättre. Men det finns sådant som blir sämre också – och den nya ohälsan kräver helt andra åtgärder än de gamla sjukdomarna.

Karin Bojs karin.bojs@dn.se "

DN 16 dec 2012:

“Gammal ost äldre än tidigare känt”

“Redan för över 7 000 år sedan kunde människor i norra Europa tillverka ost av komjölk. Det visar kemiska analyser av lerkärl funna i Polen.

De oglaserade lerkärlen, som hittades i regionen Kuyavia, har varit kända av polska arkeologer i över trettio år. De har länge tolkats som silar för att ysta ost, eftersom de är genomborrade av hål och liknar moderna silar för osttillverkning.

Men först nu har en internationell forskargrupp kunnat analysera små mängder fett som finns bevarat på kärlen. Analyserna bekräftar att det handlar om mjölkfett.

Att använda komjölken till just osttillverkning hade två stora fördelar vid denna tid.

Dels var osten lätt att förvara och transportera, dels innehåller ost mycket mindre laktos än färsk mjölk. Vid denna tid var de flesta människor i norra Europa överkänsliga mot laktos i vuxen ålder, enligt dna-analyser.

Källa: Nature 13/12 “

DN 20 dec 2012:

Kokboksboom. Länder som USA älskar det nordiska köket

“Svenska kokböcker en exportsuccé”

“Intresset utomlands för svenska kokböcker är större än någonsin. Flera av titlarna säljer mer internationellt än hemma. “

“Efter det svenska deckarundret kommer kokboksundret. ”Glass”, utgiven av Natur och Kultur, har sålts i 5 000 exemplar i Sverige. Internationellt har den sålt 25 000. ”Macarons” från samma förlag har haft en svensk försäljning på 15 000 böcker medan den utomlands har sålt i hela 60 000 exemplar. Förutom de nordiska länderna är intresset stort framför allt i Nederländerna och USA.

Inte bara matmässor, matbloggar och matlagningstävlingar exponerar det ökade intresset för svensk mat. På förlagen kommer förfrågningarna allt tätare om svenska kokböcker. Bonnier Fakta ökar sin mat- och dryckutgivning med 60 procent nästa år. Inför 2013 har förlaget sålt rättigheter för 20 titlar som ska på export. Tio av dem till USA, landet där de svenska förlagen bryter ny mark.

– Intresse utifrån på den här nivån har vi inte sett tidigare, säger Maria Nilsson, fackboksförläggare på Natur och Kultur.

Kokboksboomen är knappast ny, och svenska kokböcker produceras i en omfattning som är den största i världen per capita. I år ges 362 böcker om mat ut i Sverige. Ett tydligt tecken på det globalt ökade matintresset är att 171 länder deltar i den prestigefyllda kokboksmässan i Paris nästa år. Det är ungefär 50 fler länder än för bara tre år sedan. Slår man ihop antalet priser som Sverige kammat hem i i den internationella tävlingen Gourmand world cook book awards ligger Sverige, sedan starten på 1990-talet, på femte plats totalt.

– Jag tror att det stora intresset för Sverige och Skandinavien beror på att deckarboomen nu avspeglar sig i matböckerna. Det handlar om mat som livsstil men också om att det svenska köket har ett mycket gott renommé internationellt, säger Lina Wijk, publicistiskt ansvarig på Bonnier Fakta.

Vad den internationella publiken suktar efter är kanske inte svenska smaker lika mycket som svensk enkelhet, naturlighet och hantverksskicklighet. Något svenska kokboksförfattare är bra på att gestalta. Framför allt i bild. Maten ger motsvarande intryck: rena råvaror med specifik smak serverad utan krusiduller.

– Det ska vara coffee table-känsla. Recept räcker inte utan boken ska förmedla en upplevelse när man bläddrar. Det ska se oerhört snyggt ut, säger Maria Ramdén, utgivningsansvarig på Ica Bokförlag.

Kokboksmakarens eventuella kändisskap i Sverige har ingen betydelse för bokens exportpotential. Per Morberg och Plura må vara hur folkkära som helst, ingen utanför Sveriges gränser vet vilka de är. Då fungerar böcker som Lisa Lemkes ”Till grillat” och ”Till sommaren” bättre som framgångsrikt marknadsför drömmen om det svenska.

Om kockarna är internationella stjärnor kan de dock, i kraft av sina namn, lyckas med böcker utanför hemlandet. Magnus Nilsson är uppmärksammad kock i elitserien på berömda restaurangen Fäviken utanför Åre. En stor andel av restaurangens kunder kommer utrikes ifrån. Stjärnkocken Nilsson har skrivit ”Fäviken” på engelska och gett ut den på ett engelskt förlag. Översatt till svenska är upplagan 7 000 böcker vilket är betydligt mindre än den engelska.

Ett annat exempel på det svenska uppsvinget i världen är att Tareq Taylor, kock i ”Trädgårdsonsdag” i SVT, nästa år gör en serie på BBC kallad ”Nordic cookery”.

Fredrik Söderling fredrik.soderling@dn.se “

“Recept på svensk exportkokbok
Ingredienser:
Högklassiga, rena råvaror. En kock som inte krånglar till maten.
Lika delar svensk natur och rustikt kök.
Tillagning:
1. Lägg upp maten på fat och styla den så att den ser läcker ut.
2. Fotografera därefter tallriken i miljö, exempelvis ett traditionellt Sommar-Sverige.
3. Bilderna ska vara enkla och se naturliga ut.
4. Sätt samman bild och text till en coffee table-produkt.
5. Krydda med mycket livsstil. Recept räcker inte.
6. Din succé är färdig för export! “

DN 20 dec 2012

Kokboksboom. Länder som USA älskar det nordiska köket

“Stjärnkockarna väcker intresset för svensk mat”

“När alla världens matnördar har siktet inställt på Sverige och Norden är det inte konstigt att intresset för svenska kokböcker också växer. ”Det nya nordiska köket” har blivit en trend även på andra sidan av jorden, och nyfikna gastroturister vallfärdar till svenska restauranger som Mathias Dahlgren, Frantzén/Lindeberg och Fäviken Magasinet. För att maxa upplevelsen kan man också slå till på restaurangens egen kokbok (de hundralapparna är ändå bara en bråkdel av vad resa och restaurangbesök har kostat).

Men en kokbok på svenska gör inte så stor nytta om gästerna till stor del är utländska. Så när Magnus Nilsson, kock på Fäviken, ger ut en kokbok gör han det på engelska förlaget Phaidon. Och Frantzén/Lindebergs kokbok som släpptes i våras har även getts ut på engelska.

Stjärnkockarna har väckt intresset för den svenska gastronomin, och i deras spår finns utrymme för annan, mindre spektakulär matlagning.

I år har det getts ut omkring 350 böcker inom ämnet ”mat och dryck” i Sverige. Långt ifrån alla är kokböcker, och alla är definitivt inte bra, men de flesta är gjorda med en stor portion värme och kärlek till matlagandet. Så när intresset nu växer för skandinavisk matlagning finns det mycket att välja bland, från stjärnkockar till bloggande tårtbakerskor.

Utomlands associeras Sverige ofta med design, hållbarhet och hälsa. Bra egenskaper, visst, och när det kommer till vår livsstilslitteratur – och kokböcker i synnerhet – är de ännu bättre. Fräsch, nyttig mat, hållbart producerad, i snygg förpackning – kan det bli bättre?

Till det kommer en lång tradition av standardiseringsinstitut och provkök. Den präktigheten är lätt att raljera över, men när man lagar mat är pedagogik och exakta mått inte att förakta, särskilt inte när det handlar om kök vars smaker man kanske inte är så bekant med.

Detta har gett svenska kokboksmakare ett självförtroende som gör att de vågar satsa och vässa produkterna. Här hemma har kändiskockar som Nigella Lawson och Jamie Oliver fått stå tillbaka för namn som Per Morberg och Leif Mannerström. Och nu börjar även Europa och USA få upp ögonen för våra svenska kokböcker.

Elin Peters elin.peters@dn.se “

DN 20 dec 2012:

“Han vet varför vi slänger maten”

“Först rensar butikerna sina diskar och sedan gör vi andra samma sak hemma i kylskåpet. Mängder med mat slängs bort trots att den är fullt ätbar. Carl Yngfalk har undersökt varför. “

“Hållbar konsumtion har blivit ett begrepp; vi ska hushålla med resurserna, spara energi och tänka långsiktigt för att inte tära på miljön. Ändå slänger svenskarna uppemot en miljon ton livsmedel om året trots att det är inte är något fel på maten.

– Jag började själv fundera på det där när jag var ute och handlade. Man kollar på förpackningen och ser att där står ett bäst före-datum och letar vidare i hyllorna efter något som är mera färskt. Ändå syns inget fel på maten – den luktar bra och ser fräsch ut. Det där med ett bäst före-datum gör att man ändå tror att maten är för gammal. Men så är det ju inte, ett passerat bäst före-datum betyder inte att maten plötsligt blivit oätlig, konstaterar Carl Yngfalk.

I början på året doktorerade han på en avhandling om matsvinnet och hur det kommer sig att så mycket fullvärdig mat kasseras och hur staten, handeln och industrin påverkar konsumenternas hantering av livsmedel. Sedan dess har han intervjuats i radio, tv och tidningar. Häromdagen var det Naturvårdsverket som ville lyssna på honom. Och nu har han fått ett stipendium som garanterar honom ytterligare tre års forskning i marknadsföring på Företagsekonomiska institutionen på Stockholms universitet.

– Man kan få uppfattningen att det bara är vi konsumenter som är slösaktiga i vår natur och att vi borde ändra beteendet. Men det är format på samhällsnivå – från EU:s regelverk och Livsmedelsverkets rekommendationer till butikernas agerande och konsumenternas förväntningar. Butikerna vill att livsmedlen ska se så nya och fräscha ut som möjligt och rensar därför hyllorna till och med långt innan bäst föredatumet gått ut. Och vi konsumenter dras med på samma sätt; vi slänger och köper nytt hela tiden. Det finns stora krafter som uppmuntrar det här och mycket av problematiken handlar om maktrelationer och kontroll på marknaden. Allt bygger på att det finns ett överflöd av livsmedel på marknaden och att vi hela tiden konsumerar, i grunden ren kapitalism, säger Carl Yngfalk.

Men det finns väl organisationer som till exempel Stadsmissionen som kan ta hand om dessa fullvärdiga livsmedel så att de åtminstone kommer till någon nytta?

– Jo, det förekommer men det stöter på motstånd från oroliga producenter som inte vill att deras varumärken ska hamna i sammanhang de inte har kontroll över.

Det märkliga är att det är den lilla stämpeln med datumet som får oss till detta beteende – svenskarna är tydligen ett lydigt folk. För när kött, frukt och grönsaker plötsligt saknar etikett struntar vi helt i bäst föredatum.

– Det är bara att gå in i saluhallen bredvid butiken. Här finns inga förpackningar med datum utan folk tycks lita på vad de ser med ögat och känner med luktsinnet. Precis som man gjorde förr i tiden, konstaterar han.

Att han skulle komma att intressera sig för hur och varför staten, handeln och konsumenterna agerar kring våra livsmedel är långt ifrån Carl Yngfalks ursprungliga planer. Åren efter att han gått ut Värmdö gymnasium arbetade han som programmerare på ett IT-bolag och med egen konsultverksamhet. Sedan blev det universitetsstudier i historia. Hans magisterexamen i bland annat historia handlade om den svenska kolonialpolitiken i Kongo.

– Jag har alltid gillat magiken i hi-storia och inser vikten av att förstå vår samtid utifrån historiska perspektiv. Det har jag nytta av även nu, säger han.

I den fortsatta forskningen vill han bland annat studera spänningen mellan ekonomiska drivkrafter och hållbarhetstänkandet.

– Företagen måste ta ett större ansvar och jag tror att hållbarhet måste få kosta.

Jan Falk jan.falk@dn.se “

“Carl Yngfalk, 32
Gratuleras till: Ett stipendium på ca 1,5 miljoner kronor ur Jan Wallanders och Tom Hedelius stiftelse samt Tore Browaldhs stiftelse för att kunna forska på heltid under tre år.

Gör: Forskare i marknadsföring vid Centre for consumer culture theory, Företagsekonomiska institutionen, Stockholms universitet.

Bor: Södermalm.

Familj: Hustrun Anna Fyrberg Yngfalk, forskare i marknadsföring och sedan juni innehavare av samma stipendium som maken.

Bakgrund: Blev i februari doktor i företagsekonomi och marknadsföring.

Firar: Med champagne. “

DN 21 dec 2012:

“Bra lax och dålig lax”

“Hur är det nu igen, kan man äta lax med gott samvete? undrar kanske den som hör larm om utfiskning, trålning, förgiftad mark runt fiskodlingar och annat otrevligt. Svaret är ja, nja och nej – helt beroende på fiskens ursprung.

Beskeden om matfisk skiftar år från år och det är lätt att missa de löpande uppdateringarna. Det enklaste är förstås att titta efter miljömärkningar i frysdisken. Nästan lika enkelt är att ladda ner Världsnaturfondens senaste lista med grön-, gul- och rödlistade arter. Det ska vara lätt att göra rätt, som det brukar heta. Och ju lättare det är, desto färre ursäkter för att göra fel.

Susanna Birgersson susanna.birgersson@dn.se “

DN 22 dec 2012:

Julfirande. Alternativ för en jul i gemenskap

“Här är alla välkomna i jul”

“Många av oss ser fram emot julledigheten och tid med våra nära och kära. Alla har inte den möjligheten. Kanske har man ingen bostad eller så har man ingen lust att sitta ensam i den man har. Det finns alternativ.”

1. Jul i gemenskap, 24–26 december.

I Immanuelskyrkan (Kungstensgatan 17) firas Jul i gemenskap för sjätte gången i ordning. Hit är hemlösa och andra välkomna för mat, underhållning och en julklapp. 12 arrangörer har gått ihop och välkomnar människor som av olika anledningar inte har möjlighet eller vill fira jul någon annanstans.

– Vi ordnar ett värdigt julfirande. Man blir serverad vid ett bord, det är hygieniskt framfört och man får känna sig som en gäst, säger projektledare Magnus Helmner, som till vardags arbetar för Ny gemenskap.

Förra året kom ungefär 600 gäster på julafton och 400–500 övriga två dagar. Nästan 200 volontärer jobbar under sin lediga tid.

Artisterna som uppträder är hemliga, men Helmner berättar att en av dessa är Peter Hallström.

2. Julöppet, 24–25 december.

På Rosenlundsgatan 44A arrangerar Fatima-unionen och Södermalms frivilligcentral Viljan ”trevlig samvaro utan alkohol och andra droger”. Julaftonsfirandet inleds klockan 12.30 och under dagen blir det allsång. På eftermiddagen, när det är dags att lämna firandet, får gästerna med sig en present.

Även på juldagen blir det umgänge och allsång med Lennart Andin.

Båda dagarna bjuds det på julgröt, smörgås, kaffe och te samt kaka.

3. En kväll för hemlösa, natten till den 24 december.

Startades 2009 av Jenny Schäfer och första natten kom ett 30-tal personer och delade ut bland annat kläder och filtar, skinkmackor och kaffe. Förra året kom hela 250 personer för att hjälpa till. Mellan 11 och 14, på Malmskillnadsgatan 38, tar man emot allt möjligt – och det ska vara så varmt som möjligt: vinterkläder, sovsäckar, filtar, vinterkängor och gärna ryggsäckar. Inte gardiner och julpynt.

Från klockan 23 går man ut till olika platser och härbärgen och delar ut sina julklappar.

– Jag startade detta som ett kompisevent, men nu har det blivit enormt stort. I år har ett antal härbärgen fått vara med och berätta i förväg vad de behöver till de boende, säger Jenny Schäfer.

En kväll för hemlösa ordnas även i Malmö, i år för första gången.

– Sociala medier har ökat möjligheten för privatpersoner som vill hjälpa människor som har det lite svårare. Utan Facebook, för min del, så hade det här inte blivit av.

Behrang Behdjou behrang.behdjou@dn.se “

“Hur firar du jul? *Text: Behrang Behdjou*

“Calle Svanell, präststudent, 28: – Jag kommer att vara på Jul i gemenskap alla tre dagarna. Min familj kommer hit och vi firar här tillsammans på juldagen och annandagen.

Carolina Nilsson, föreståndare vid Frälsningsarméns sociala center, 39: – Julafton firar jag med min familj hemma. På juldagen och annandagen är jag på Jul i gemenskap och arbetar.

Ulla-Britt Henriksson, husmor vid Immanuelskyrkan, 64: – Jag börjar på Jul i gemenskap. -Sedan åker jag ut till min yngsta dotter i nordvästra Stockholm och firar helt vanlig jul med familjen.”

DN 28 dec 2012:

“Krogmaten inte billigare trots att momsen sänkts”

“Lägre restaurangmoms skulle ge billigare mat på krogen. Ändå har bara 13 procent av restaurangerna i de svenska storstäderna genomgående sänkt sina priser. Det visar en granskning av 298 restauranger som DN gjort.”

“För knappt ett år sedan sänktes restaurangmomsen från 25 till 12 procent. Regeringen lovade då att förändringen skulle leda till lägre priser och fler jobb.

I en debattartikel på Brännpunkt i Svenska Dagbladet i november 2011 skrev finansminister Anders Borg (M) och näringsminister Annie Lööf (C) att det var viktigt ”att i osäkra och oroliga tider kunna genomföra åtgärder som sänker priserna”.

Dagens Nyheter har genomfört en prisundersökning på 657 maträtter på 298 restauranger i Stockholm, Göteborg och Malmö. Granskningen visar att priset på maträtterna, tvärtemot regeringens förhoppning, stigit med i genomsnitt en procent. Till exempel har den populära pizzan capricciosa i snitt blivit tre procent dyrare, visar DN:s rundringning.

Ökningen av restaurangpriserna har skett samtidigt som Sverige under samma period haft deflation, alltså sjunkande priser.

Bara 40 av de 298 restauranger som DN granskat – cirka 13 procent – har genomgående sänkt sina priser. Ytterligare 28 restauranger har sänkt sina priser på vissa maträtter. Bland de ställen som inte har sänkt priset alls återfinns såväl lyxrestauranger som kvarterskrogar och pizzerior.

DN har gjort nedslag vid tre tidpunkter, den 12–18 december 2011, 4–9 januari 2012 och 6–14 december 2012. I januari 2012 visade vår genomgång att 14 procent av restaurangerna genomgående hade sänkt sina priser.

Bland prissänkarna för knappt ett år sedan fanns McDonald’s, något hamburgarkedjan lät meddela i en stor reklamkampanj.

Men nu har flera av McDonald’s restauranger på vissa produkter höjt sina priser eller gått tillbaka till samma priser som före momssänkningen.

– Vi kan bara konstatera att våra franchisetagare är fria att sätta sina priser efter de lokala marknadsförutsättningarna. Jag vill samtidigt påpeka att vi faktiskt har sänkt priset på flera produkter, säger Håkan Ström, tillförordnad presschef på McDonald’s.

Även restaurangkedjan Jensen’s Bøfhus med ett 40-tal serveringsställen i Sverige har höjt priset på flera av sina maträtter. I december 2011 kostade en whiskeybiff 184 kronor, vilket månaden senare kraftigt sänktes till 159 kronor. Nu kostar maträtten 189 kronor.

– Det har med ökade råvarupriser att göra. Vissa av våra maträtter har vi varit tvungna att höja priset på, säger Jens Arnborg, presschef vid Jensen’s Bøfhus.

Statistiska centralbyrån följer varje månad prisutvecklingen i samhället, vilket ligger till grund för konsumentprisindex.

SCB-siffrorna för restaurangbranschen visar att priserna sjönk i januari 2012, men att de sedan successivt har höjts.

Skatteverket har beslutat sig för att inte ändra förmånsvärdet för en lunch år 2013.

Det är oklart vilka konsekvenser momssänkningen har haft på sysselsättningen, men statistik från Arbetsförmedlingen antyder att effekten

har varit positiv. Siffror visar att antalet lediga tjänster på platsbanken har ökat.

Staffan Kihlström staffan.kihlstrom@dn.se

Kristoffer Örstadius kristoffer.orstadius@dn.se

Gunnar Sörbring gunnar.sorbring@dn.se

Emma Löfgren emma.lofgren@dn.se “

“Fakta. Undersökningen

DN har granskat hur sänkningen av restaurangmomsen från 25 till 12 procent har påverkat priserna.

Vår undersökning baseras på 657 maträtter från sammanlagt 298 restauranger i Stockholm, Göteborg och Malmö. Vi har undersökt priser vid tre tidpunkter: den 12–18 decem-ber 2011, 4–9 januari 2012 och 6–14 december 2012.

DN har ringt till restaurangerna och frågat efter maträtter och priser. I undersökningen ingår såväl lyxrestauranger och krogar som pizzerior och gatukök.

Ursprungligen kontaktades 350 restauranger. Av dessa ingår inte längre 52 i undersökningen, antingen eftersom maträtterna vi valt inte finns kvar på menyn eller på grund av att restaurangerna upphört.

Går du oftare på restaurang nu?
Text: Linus Fremlin

Britta Ygberg, 76, Stockholm, pensionär:– Nej. Jag går inte ut så ofta. Ibland med väninnorna, men inte mer än så.

Olle Bärgsten, 47, Stockholm, arbetar inom idrottsförvaltningen:– Nej. Mycket beror ju på ekonomin, så vid löning kan det ju bli att jag går till den lokala kinakrogen.

Sofie Lind, 28, Stockholm, student:– Nej. Jag vet inte riktigt varför, men jag är ju student.

Håkan Larsson, 58, Stockholm, systemtestare – Nej. Jag går lika mycket, eller snarare lika lite, på restaurang som före sänkningen.

Henrik Biverstål, 35, Stockholm, forskare:– Nej. Som småbarns-förälder är det många parametrar som krävs för att man ska komma ut på restaurang över huvud taget. “

DN 29 dec 2012:
Livsmedel.

“Ekologisk barnmat är här för att stanna”

“Föräldrar vill ge sina barn det bästa – och för många framstår hemlagad barnmat som ett sundare alternativ. För den stressade småbarnsföräldern som väljer burkmat finns numera en uppsjö av ekologiska alternativ. Under det senaste året har ekologisk barnmat på burk vuxit med 6 procent medan ickeekologisk tappade nästan 8 procent. “

“Ekologisk barnmat är här för att stanna. Sedan 2010 har över 100 nya kravmärkta barnmatsprodukter lanserats på marknaden och i dag är mer än var sjätte barnmatsburk som säljs ekologisk. Under perioden 2010–2011 ökade försäljningen av kravmärkt barnmat med 17,5 procent, enligt organisationen Krav. Därmed stod barnmatssegmentet för den procentuellt största ökningen, även om kaffe och mejeri-produkter, som utgör en större del av den ekologiska marknaden, ökade mer i kronor.

Allt fler barnmatsaktörer lanserar ekologiska alternativ. Först ut med ekologisk barnmat på burk var tyska Hipp som kom till Sverige för tio år sedan.

Med 40,2 procent av marknadsandelarna är Hipp störst inom ekosegmentet. Därefter kommer Semper vars Ecoserie står för cirka 35 procent av marknadsandelarna. Bland uppstickarna på marknaden finns bland andra brittiska Ellas kitchen och svenska Ottos barnmat.

– Vi ser en ökad efterfrågan på ekologisk barnmat bland småbarnsföräldrar vilket speglar den allmänna trenden kring mat, säger Malin Westling som är kommunikationschef på Semper.

Att den totala försäljningssiffran för färdiglagad barnmat gått ned kan eventuellt kopplas till trenden att laga mat hemma. Men det finns flera faktorer som spelar in – som hur många barn som föds och läget i ekonomin.

För all barnmat som säljs i Sverige gäller stränga lagar och regler angående tillsatser och konserveringsmedel. Skillnaden för de ekologiska produkterna ligger snarare i de övriga reglerna som kravmärkta produkter uppfyller när det gäller utökat klimatansvar, djurskydd och socialt ansvar.

– Om man jämför kraven på barnmat kontra vuxenmat ser man att reglerna för barnmat är betydligt strängare när det till exempel gäller gränsvärden för kemiska bekämpningsmedel. Detta gäller all barnmat. Vad gäller ekologisk mat, inklusive ekologisk barnmat är reglerna ännu hårdare. Varken kemiska bekämpningsmedel, konstgödsel eller GMO är tillåtet, säger Agneta Kjällman, nutritionsansvarig för Hipp i Norden.

Näringsmässigt kan man inte säga entydigt att ekologisk mat är nyttigare än konventionell mat, men en del studier visar på högre innehåll av bland annat omega 3 i ekologiskt kött och mjölkprodukter samt c-vitamin och naturliga antioxidanter i frukt och grönt.

Enligt Agneta Lundin som är barndietist på Södersjukhuset i Stockholm är det inte fel att ge barnmat på burk. Det finns dock inga belägg för att konserverad barnmat skulle vara mera näringsriktig oavsett om den är ekologisk.

– Det är inte speciellt svårt att laga sin egen barnmat. Det man bör tänka på är framför allt konsistensen. Är barnet under ett år gammalt ska man inte ha salt i maten, starka kryddor bör också undvikas. Från tvåårsåldern är det ingen större skillnad.

Helen Preutz helen.preutz@dn.se “

“Köper du ekologisk barnmat?

Anton Lundberg, 39 år, med döttrarna Bianca Lundberg Sigfridsson, 2,5 år, och Ester Lundberg Sigfridsson, 5 år, Stockholm: – Våra barn är två och ett halvt och fem år gamla och äter inte så mycket barnmat längre. Den minsta åt burkmat tills hon var två år och fick ofta ekologisk mat. När Ester var liten fanns det däremot inte så mycket att välja på.

Frida Medén, 33 år, med dottern Emma, snart två år, Stockholm: – Emma slutade äta barnmat när hon var ett år gammal så vi köper det inte längre, men när vi gjorde det köpte vi ekologisk mat i den mån det gick. Utbudet är begränsat, framför allt vad gäller mellanmål, så det gick inte helt och hållet.

Niklas Jonasson, 38 år, med sonen Alfred Hallgren, 2,5 år, Stockholm: – Jag köper bara ekologisk barnmat. För ett halvår sedan såg min tjej en dokumentär om matproduktion och sedan dess är det mesta av maten vi köper ekologisk. Man har råd även om det är lite dyrare.

Tips. Om du vill laga din egen barnmat

Enligt Livsmedelsverkets rekommendationer är det lagom att börja vänja barnet vid att äta vanlig mat vid cirka sex månaders ålder.

Man kan börja med pyttesmå smakportioner som ökar i storlek successivt.

Det finns inga regler för vad man ska börja med, det viktiga är att maten har mjuk konsistens så att barnet inte sätter i halsen.

Som exempel ges mos av rotfrukter och grönsaker, kokt, mosad eller mixad kyckling, fisk, köttfärs, bönor, linser och tofu.

Eftersom barn under ett år inte har ett helt utvecklat immunförsvar är de känsliga för bakterier och virus som kan orsaka magsjuka. Därför är det viktigt att vara noggrann med hygienen och att snabbt kyla mat som ska sparas.

Barn kan äta det mesta av den mat som vuxna äter. Följande livsmedel bör dock undvikas före ett års ålder: gröna bladgrönsaker, honung, opastöriserad mjölk, salt, socker och hela nötter.

Barnmat och ekologisk märkning

EU:s barnmatsdirektiv styr via svensk lagstiftning detaljerat vad som ska finnas och vad som inte får finnas i barnmaten.

Barnmaten är strikt reglerad och har särskilda gränsvärden för bekämpningsmedelsrester och vissa främmande ämnen.

Krav är Sveriges mest kända miljömärkning för ekologisk mat. Märkningen ställer höga krav på bland annat:

- bra miljö och klimat
- god djuromsorg
- god hälsa
- socialt ansvar

Kravcertifierad mat odlas utan bekämpningsmedel och konstgödsel. Syntetiska ämnen är förbjudna vid framställningen av Kravmärkta livsmedel, liksom härdade fetter och genetiskt modifierade organismer.”

DN 31 dec 2012:
Livsmedel.

”Sverige saknar strategi för trygg livsmedelsförsörjning”

Klimatförändringen ett hot. I Sverige tar vi för givet att tillgången på mat är säkrad genom egen produktion och import från en fungerande marknad. Men verkligheten ser annorlunda ut. Sverige är sårbart för globala förändringar och regeringen bör säkra en strategi för tryggad livsmedelsförsörjning, skriver Johan Kuylenstierna och Lisa Sennerby Forsse. “

“Världens fokus på livsmedelsförsörjning ökade i samband med matkrisen 2007–2008, då priset på jordbruksprodukter snabbt sköt i höjden. Orsakerna var klimatrelaterade omständigheter, låg lagerhållning, höga energipriser (och därmed höga kostnader för konstgödning), ökad konkurrens om mark från biobränslen, marknadsspekulation samt nationella panikåtgärder kopplade till handel och tullar.

Eftersom råvarukostnaden är en väldigt liten andel av slutpriset i svenska affärer märkte vi inte av krisen i någon nämnvärd omfattning på hemmaplan. Detta faktum invaggade oss dock i en falsk känsla av trygghet.

Vad händer om klimatförändringarna slår allt hårdare mot de handfull länder som i dag står för en dominerande del av den globala exporten av baslivsmedel? Hur påverkas vår egen försörjningskapacitet av att allt mer produktiv jordbruksmark hamnar under asfalt och byggnader? Hur påverkar de snabbt växande ekonomierna i Asien och Latinamerika priser och tillgänglighet?

Hur säkrar vi en fortsatt hög produktion i Sverige om konkurrensen om ändliga resurser och näringsämnen, framför allt fosfor, ökar och priserna stiger kraftigt? Vilka effekter kommer den nödvändiga omställningen till biobränsle inom energisektorn att medföra?

Av den olyckliga kombination av orsaker som påverkade prishöjningen på mat 2007–2008 finns det några som kan betraktas som underliggande drivkrafter och som förväntas öka i betydelse i framtiden:

Klimatförändringar riskerar att slå hårt mot den globala livsmedelsförsörjningens viktiga jordbruksområden, till exempel i USA, Argentina och Australien. Den senaste sommarens svåra torka i USA, som drabbade 80 procent av jordbruksmarken, är ett smakprov på vad vi kan förvänta oss. I en nyligen publicerad rapport från Världsbanken lyfts detta fram som en av de riktigt stora framtidsfrågorna, i en värld där medeltemperaturen i slutet av detta århundrade kanske är fyra grader högre än i dag.

Det kommer att ha enorm inverkan på jordbrukssektorn, men utfallet från klimatförhandlingarna i Doha ger oss inte mycket hopp om tillräckliga åtaganden på global nivå. Anpassning blir allt viktigare.

Konkurrensen om naturresurser som mark och vatten, men även näringsämnen och energi kommer att öka. Vi måste producera mer mat åt en växande befolkning, som är sju miljarder i dag och kanske tio miljarder år 2050. Redan i dag ser vi en massiv urban expansion över tidigare jordbruksmarker och förändrade konsumtionsmönster som ökar trycket på jordens resurser.

Omställning av jordbruksmark från direkt livsmedelsproduktion till produktion av andra produkter och tjänster, till exempel biobränsleproduktion, fiberproduktion eller foder till nötkreatur.

Starka förändringsprocesser fortsätter således att påverka utvecklingen – och följaktligen Sverige. Vi måste ha ett bättre beslutsunderlag och en tydligare strategi för att kunna hantera både förväntade och möjliga förändringar som på kort och lång sikt påverkar vår egen livsmedelsförsörjning.

Vi föreslår därför att regeringen tar initiativ till att arbeta fram en svensk strategi för tryggad livsmedelsförsörjning med sikte på 2030 och 2050.

Strategin bör:

vara långsiktig och brett, politiskt förankrad;

presentera en överblick av olika drivkrafter som påverkar och kan komma att påverka tillgång, pris och försörjningskapacitet och hur dessa kan hanteras;

presentera förslag till åtgärder för att reducera riskerna i samband med kraftiga prissvängningar samt hur Sverige kan hantera eventuella risker kopplade till livsmedelsbrist;

presentera åtgärder för särskilt utsatta grupper; utifrån den tendens av ökad livs-medelstrygghet som kan skönjas i såväl Sverige som andra OECD länder i spåret av den ekonomiska krisen;

tydliggöra Sveriges roll i det internationella arbetet med att säkerställa globalt tryggad livsmedelsförsörjning (inom ramen för Politiken för Global Utveckling)

presentera förslag till hur det svenska jordbruket kan utvecklas som en mer integrerad del i arbetet med nationell och internationell tryggad livsmedelssäkerhet; här finns en stor potential;

tydliggöra hur Sveriges nuvarande och framtida livsmedelsförsörjning är kopplad till internationell handel, investeringar i andra länder med mera;

belysa hur svensk forskning bör utvecklas för att svara upp mot identifierade behov och trender.

Strategin bör utarbetas genom bred samverkan mellan relevanta myndigheter, forskningsinstitutioner och representanter från jordbrukssektorn. Det är också centralt att få med delar av näringslivet; företag som är direkt involverade inom sektorn men även finanssektorn, vars roll som drivande aktör inom den globala livsmedelshandeln har uppmärksammats under senare tid.

Strategin bör presentera olika scenarier för att bättre adressera risker, alternativa utvecklingsvägar samt förändrade omvärldsförutsättningar.

Vi hoppas att regeringen ser det strategiska värdet av en samlad svensk strategi för tryggad livsmedelsförsörjning och att arbetet därmed kan påbörjas så snart som möjligt, med målsättningen att vara färdig senast 2014.

Johan Kuylenstierna, vd Stockholm Environment Institute och adjungerad professor vid Stockholms universitet

Lisa Sennerby Forsse, rektor Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) “

643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

Libris/SAB:
Qm Hotell och turistväsen (4 895) (transporter till 656, reseskildringar till 91)
Qm(x)Hotell- och turistlexikon
Qm:k Hotell- och turistväsendets historia
Qm- Särskilda länder och områden
(DC 643, DK 643 Bostad).

DC:
643 Bostäder & hushållsutrustning

18 juli 2012:
Aldrig har så många studenter haft så få bostäder att söka

”Vi kan få se folk tälta igen”

“Rekordmånga studenter är antagna till Stockholms universitet – och byggandet av studentlägenheter ligger helt nere.
– Vi kan få se folk tälta i år igen, säger Martin Sahlin på SSCO. “

“Förra veckan fick 47 400 studenter besked om att de har kommit in på en utbildning eller kurs på något av Stockholms lärosäten i höst. Det är drygt 2 000 fler än förra året.

I Stockholm finns drygt 12 000 studentbostäder. För att täcka behovet skulle det behövas ytterligare 7 000–8 000 bostäder enligt Stockholms studentkårers centralorganisation, SSCO.

– Det är fortfarande akut brist på studentbostäder. Alla bor inte i studentbostad, många tvingas söka boende på annat håll. Men vi räknar med att 25 procent behöver student-lägenhet, säger Martin Sahlin, ordförande för SSCO.

Förra året byggdes bara 83 studentbostäder i Stockholm.

– Jag är orolig, det har byggts alldeles för lite och det finns inget som talar för att det blir bättre i år.

Han tror att många studenter kommer att tvingas tacka nej till utbildningsplatser för att det inte finns något boende. Och att det slår mot Stockholm på lång sikt.

– Om inte framtida högutbildade personer kommer att komma hit och bidra till företagandet och med arbetskraft så hotar det Stockholms utveckling och tillväxt på sikt, säger Martin Sahlin.

Nyproduktionen av studentbostäder har de senaste åren minskat kraftigt. I Stockholms stad gick politikerna i höstas ut med ett löfte om att skapa 4 400 studentbostäder till 2015. En siffra som SSCO har svårt att tro på.

– Det är mycket luftslott i de siffrorna. En markanvisning är inte en bostad. Politikerna måste följa upp hela processen och säkerställa att de bostäder som är planerade faktiskt blir av. Det är inte säkert att byggherrarna får ekonomi i projekten och då händer det att de bygger annat.

Han berättar om hur hundratals personer varje år köar vid annonstavlor för andrahandsbostäder och lediga rum.

– Vi vet att det inte finns en chans att alla de hittar någonstans att bo. Vi kan få se folk tälta i år igen, särskilt studenter från andra länder som inte har koll på bostadsmarknaden i Stockholm, säger han.

Tobias Olsson, strateg på enheten för analys, vid Länsstyrelsen i Stockholms län, bekräftar bilden av att det byggs för lite.

– Just nu ligger byggandet i princip nere. Det beror på att studentbostäder är bland det svåraste att få till. Det är ofta dyrare att bygga små lägenheter och svårare att klara bland annat bullerregler, dessutom till en kundgrupp med begränsad ekonomi.

Han tror att bostadsbyggande kommer att komma i gång ordentligt först 2013–2014.

– Vi kommer att se fler bostäder i nyproduktion Men i nuläget är många studentbostäder på planstadiet, det tar ett par år att valsa fram dem.

Tobias Olsson tror att problemen kommer att hålla i sig ett par år till.

– Det kommer fortfarande att vara en otrolig ansträngd bostadsmarknad. De studenter som inte får studentlägenhet måste ut på den vanliga bostadsmarknaden och där blir ju situationen också svårare för varje år eftersom det är så stor inflyttning, säger Tobias Olsson.

Matilda Lann matilda.lann@dn.se “

“Studentbostäder i Stockholm
Nybyggda studentbostäder 2011: 93 stycken.
Totalt antal studentbostäder 2012: 12 500 stycken.
Totalt antal studenter 2012: ca 80 000 personer.
Antal studenter som antagits vid Stockholms universitet höstterminen 2012: 47 400 personer.
Bostäder som saknas: 7 000–8 000 stycken.
Källa: SSCO, Länsstyrelsen, VHS “

24 juli :

Ny undersökning. Livet som äldre

”Svårt att flytta till billigare boende”

“Fyra av tio framtida stockholmspensionärer vill flytta till en billigare bostad, visar en ny undersökning.
– Det blir svårt, säger Anders Nordstrand, vd för stadens omsorgsfastigheter. “

“Undersökningen om framtidens äldre har tagits fram av analysföretaget Kairos future, i samarbete med bland andra Micasa, det bolag som förvaltar Stockholms omsorgsfastigheter. Den inriktar sig på ”rekordgenerationen” – de som föddes 1945–1954 – och hur de tänker om framtiden.

De stockholmare som är på väg mot pensionen skiljer sig på många sätt från genomsnittet i Sverige. Fler vill slippa bli omhändertagna av anhöriga, fler är universitetsutbildade och fler tror att livet blir bättre efter pensionen. Däremot är det färre blivande pensionärer i Stockholm som tycker att de har tillräckligt med tid och pengar, och färre som har barn och barnbarn.

Det största bekymret för stockholmare mellan 57 och 67 år är att inte kunna ta hand om sig själv i framtiden. Åtta av tio oroar sig för att bli beroende av andra. Fyra av tio oroar sig för att tvingas flytta.

– Vi är intresserade av bostadsfrågorna: hur tänker man inför sitt eventuella bostadsbyte, hur vill man ha det? De flesta vill bo kvar hemma, men en del orkar inte hålla på med trädgården och vill lämna sitt hus, säger Anders Nordstrand.

Undersökningen visar, enligt honom, att morgondagens pensionärer är mer medvetna om bostadsfrågan och har börjat fundera på den.

– Men det är svårt att flytta till ett billigare boende i Stockholm. Trygghetsboende ligger något under vanlig nyproduktion, men de krav vi har på oss för att få statligt stöd är till exempel att badrummet ska vara lika stort som på ett vård- och omsorgsboende. Gamla fastigheter måste vi renovera och då åker hyrorna upp, säger Anders Nordstrand.

Micasa som företag har inga instrument för att sänka boendekostnaden, menar han.

– Men det finns annat samhället kan göra för att underlätta för pensionärer, till exempel se över reavinstbeskattning och bostadstillägg, säger Anders Nordstrand.

Enkäten visar också att rekordgenerationen är mer benägen att köpa tjänster och service.

– Intresset ökar och jag tror att det kommer att öka väldigt kraftigt de närmaste tio åren. Och det gäller inte bara städning utan också ledsagartjänster eller kanske en färdigklädd julgran, säger Anders Nordstrand.

De blivande pensionärerna är dessutom mer vana att gå ut och äta än tidigare generationer. Till hösten presenterar Micasa ett måltidsmiljökoncept som ska förvandla matsalar till restauranger. Tanken är att det ska vara kul att gå och äta även på äldreboenden.

– Vi tittar på allt. Möbler och belysning – det ska gå att läsa menyn – bestick och färger – inga vita fiskfiléer på vita tallrikar på vita dukar – rullatorhörnor och ljudnivå – det ska gå att föra ett samtal, säger Anders Nordstrand.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se “

“Så skiljer sig Stockholms rekordgeneration (födda 1945–54) från riksgenomsnittet. Rikssiffrorna inom parentes.

Källa: Kairos Future

34 procent umgås med barnen varje vecka (28).

41 procent har inga barnbarn (28).

46 procent pratar i telefon med barnen flera gånger i veckan (43).

30 procent umgås aldrig med barnbarnen (18).

15 procent ger sina barn stöd och hjälp med vardagssysslor flera gånger i veckan (13).

9 procent har behov av vård och omsorg (7).

26 procent har universitets/högskoleutbildning (17).

25 procent arbetar trots att de har gått i pension (34).

41 procent tycker att de har tillräckligt med pengar (48).

29 procent oroar sig ofta för sin hälsa (23).

62 procent tycker att de har tillräckligt med tid (65).

23 procent har inga barn (16).

18 procent besöker föräldrarna minst tio gånger i månaden för att ge vård och omsorg (29).

19 procent har en förmögenhet på över en miljon (18). “

26 juli 2012:
Bostadspolitik.

”Vi vill öka bostadsbyggandet med statliga kreditgarantier”

“Alarmerande bostadsbrist. Det låga bostadsbyggandet är ett av de allvarligaste hindren för tillväxt. Kreditgarantier skulle minska risken med bostadsinvesteringar och ge byggherrar bättre villkor. Vi föreslår också regionala bostadskommissioner och byggbonusar för studentbostäder. Utse en statlig förhandlingsperson för vidare dialog, skriver Veronica Palm (S). “

“Globaliseringen har i grunden förändrat förutsättningarna för svenskt bostadsbyggande. Den stora utmaningen kan sammanfattas med att det måste bli lika attraktivt att investera i nya svenska bostadsfastigheter som i till exempel indiska IT-företag eller kinesiska biltillverkare. Sverige tillhör de länder i västvärlden som haft lägst investeringar i bostadssektorn sett över de senaste tio åren. Insatser behöver göras för att göra svenskt bostadsbyggande mer investerarvänligt. Utveckling av de statliga kreditgarantierna behöver övervägas och särskilda kommissioner bör inrättas för att vässa bostadsförsörjningen i storstäderna. Byggbonus bör införas för studentlägenheter och små hyresrätter för unga, bostäder som det i dag råder akut brist på.

Jag har fått den socialdemokratiska partistyrelsens uppdrag att leda en grupp med uppdrag att ta fram förslag för hur svensk bostadsmarknad kan förbättras, bostadsbyggandet öka och fler ska kunna uppnå sina bostadsdrömmar. Det gäller inte minst hushåll i egna hem och bostadsrätter i tillväxtområden. Förutom mig består gruppen av tolv bostadspolitiskt verksamma socialdemokrater från hela landet, en blandning av människor med kommun-, företags- ungdoms- och löntagarperspektiv. Vi kommer att överlämna vår rapport till den socialdemokratiska partistyrelsen i oktober.

Läget på svensk bostadsmarknad är alarmerande. Bostadsbristen ökar. Fler kommuner har brist på bostäder. Nära 9 av 10 kommuner har otillräckligt med hyresrätter och hälften av landets kommuner saknar bostäder som unga efterfrågar.

För att Sverige ska kunna utvecklas med fler jobb och ökad konkurrenskraft krävs en fungerande bostadsmarknad. När det är svårt att få tag på en bostad blir det svårare för näringsliv och offentlig sektor att rekrytera medarbetare med rätt kompetens och arbetssökande får svårt att kunna ta de nya jobben.

Även bristen på studentbostäder är alarmerande. Bristen påverkar inte bara den enskilde studentens möjligheter att bedriva sina studier utan försvårar även lärosätenas möjligheter att attrahera studenter vilket i förlängningen påverkar utbildningens kvalitet.

Trots stor bostadsbrist och kraftig befolkningsökning, inte minst i storstadsområdena, sjunker bostadsbyggandet från redan låga nivåer. För att bygginvesteringarna ska kunna öka krävs stabila statsfinanser och en ansvarsfull ekonomisk politik som fokuserar på ökad sysselsättning och tillväxt. Men det måste också bli mer attraktivt att investera i nya svenska bostadsfastigheter.

Mot bakgrund av detta avser vi i den bostadspolitiska arbetsgruppen att föreslå insatser som underlättar bygginvesteringar. Genomförandet av våra förslag ska givetvis ske i den takt de -offentliga finanserna tillåter.

1. Statliga kreditgarantier för nyproduktion.

Bostadsproduktion, från idé till färdigställda bostäder, sträcker sig över flera år. Det tar lång tid att anpassa utbud och efterfrågan. För enskilda byggherrar innebär en prisnedgång eller minskad efterfrågan ekono-

miska risker som gör att bygginvesteringarna hålls tillbaka. Därför är det centralt att skapa en mer förutsägbar och flexibel plan- och byggprocess. Vår bedömning är också att det finns anledning att överväga hur statliga garantier vid nyproduktion kan utvecklas för att ytterligare bidra till att investeringarna ökar.

Genom kreditgarantier skulle man kunna minska risken i bostadsinvesteringar och därmed ge byggherren tillgång till finansiering på bättre villkor. Vi föreslår att en statlig förhandlingsperson ges i uppdrag att i dialog med bostadsmarknadens parter och centrala aktörer på finansmarknaderna se över förutsättningarna för hur ett garantisystem skulle kunna understödja ett ökat bostadsbyggande till lägre byggkostnader. Rätt utformat kan systemet också ge starkare drivkrafter för ökad produktivitet och kreativitet i byggsektorn. Med ett stärkt garantisystem ökar även förutsättningarna för mindre byggherrar att ta sig in på byggmarknaden och därmed bidra till ökad konkurrens.

2. Byggbonus för studentbostäder.

Byggandet av studentbostäder har näst intill avstannat. Samtidigt byggs nu äldrebostäder som i dag ges produktionsstöd. Vi föreslår att en byggbonus införs riktade mot små hyresrätter för unga och studentlägenheter, bostäder som det i dag råder akut brist på. Med en byggbonus skulle de ekonomiska incitamenten att bygga sådana bostäder öka. Byggbonusen kan utformas som ett skatteavdrag för fastighetsägarna.

3. Storstadskommissioner för regional bostadsmarknad.

Samtidigt som befolkningen har ökat kraftigt i de tre storstadsregionerna har arbetsmarknaden blivit allt mer regionalt integrerad. Därför krävs ett ökat regionalt samarbete för att klara bostadsförsörjningen där fler kommuner tar ett större ansvar för att det byggs tillräckligt med bostäder. Vi föreslår att det bildas bostadskommissioner för de tre storstadsregionerna för att vässa bostadsförsörjningen. Kommissionerna ska lägga förslag på hur samarbetet mellan kommunerna kan stärkas och bostadsbyggandet öka. En viktig fråga är att se över förutsättningarna för hur allmännyttiga bostadsbolag ska kunna verka på regional nivå.

Både OECD och Stockholms Handelskammare har pekat ut bostadsbristen och det låga bostadsbyggandet som ett av de allvarligaste hindren för tillväxt i Stockholmsregionen. En växande arbetsmarknad utvecklas som bäst när det finns kunnig och kompetent arbetskraft som känner sig lockade av, och ges möjlighet till, att bo och verka där jobb eller utbildning finns. En politik som skapar förutsättningar för en fungerande bostadsmarknad måste ses som en viktig del i en framgångsrik jobbpolitik.

Jag och den bostadspolitiska gruppen återkommer senare i höst med ytterligare förslag för hur bostadspolitiken kan bidra till fler jobb och ökad tillväxt. Vår övertygelse är att det krävs en aktiv politik både nationellt och lokalt, för bostadsbristen har alltför höga kostnader och hämmar Sveriges möjligheter i framtiden.

Veronica Palm, Socialdemokraternas bostadspolitiska talesperson “

DN 20 aug 2012:
Studentbostäder.

“Extremt lite nytt byggs för studenterna”

“ För ett år sedan lovade den borgerliga alliansen i Stadshuset 4 400 nya studentbostäder till 2015. Hittills är 86 klara. Sannolikheten är stor att staden inte ens når upp till hälften. “

“ Den största ungdomskullen sedan 40-talisterna är på väg att lämna föräldrahemmet. Varningsrapporterna om akut brist på studentbostäder har duggat tätt och redan i valrörelsen 2010 förde Moderaterna i Stockholm fram den som en valfråga.

I ”Studentpaketet för Stockholm” lovade de 3 100 studentbostäder samt 1 000 markanvisningar för framtida byggen. På Stockholmsdebatt i DN i september 2011 höjde de ribban till 4 400 nya studentbostäder fram till 2015.

– De hade väldigt tydliga vallöften, det är viktigt att de efterlevs, men det gör de inte på studentbostadsfronten. Det har inte gått så bra som det lät, det har byggts mindre nu än under förra mandatperioden, säger Martin Sahlin, ordförande i SSCO, Stockholms studentkårers centralorganisation.

SSCO har gått igenom alliansens löften – och kontrollerat resultatet. Hittills, när halva mandatperioden har gått, har det inte byggts mer än 86 nya studentlägenheter.

Under 2010 byggdes inte en enda, däremot tillkom 21 genom ombyggnation. 2011 blev 65 lägenheter klara och 28 började byggas om. Hittills under 2012 har inga nya studentbostäder blivit klara eller påbörjats, däremot har 172 lägenheter börjat byggas om.

Stockholms stad har också ökat takten när det gäller att anvisa mark till studentbostäder – 2010 gällde det totalt 331 studentlägenheter, men hittills i år har 590 fått markanvisning.

Stadens egna tjänstemän kom i maj med en lägesrapport där de beräknade att 2 684 studentlägenheter kan ha börjat byggas mot slutet av 2015 – om planprocesserna går smidigt.

Men det gör de sällan i Stockholm, menar SSCO. Eftersom byggen oftast överklagas är risken stor att löftet om 4 400 nya studentbostäder krymper ihop till färre än 2 000.

Trots det ångrar inte Martin Sahlin att SSCO utsåg finansborgarrådet Sten Nordin (M) till årets Studentvän 2012.

– Nej, han fick delvis utmärkelsen för annat han gör. Sten Nordin lyfter ofta studentfrågor, säger Martin Sahlin.

Men hur går det för studenterna, terminen börjar snart?

– En del har pengar, en del har kontakter och kan skaffa en bostad den vägen. Men för majoriteten blir det att sova på soffor och flänga omkring på den otrygga andrahandsmarknaden, säger Martin Sahlin.Av 47 000 nyantagna på Stockholms universitet och högskolor i höst har 16 000 redan tackat nej.

Beror det på att de inte hittar någonstans att bo?

– Vi får indikationer på att det kan vara så för en del, säger Emilia Wikström Melin, vice ordförande i SSCO.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se “

“ Studentbostäder

I Stockholmsregionen finns det cirka 80 000 studenter och enbart 12 500 studentbostäder, varav cirka 7 600 i Stockholms stad.
Den genomsnittliga kötiden för ett korridorsrum hos SSSB, Stiftelsen Stockholms studentbostäder, är i dag över två år. För fem år sedan var motsvarande kötid tre månader.
Att få en studentbostad genom Stockholms kommunala bostadsförmedling tar i dag i genomsnitt fem till sex år.
De senaste studentbostäderna i Stockholm blev inflyttningsklara förra sommaren – 63 lägenheter på 25 kvadrat på Valborgsmässovägen i Midsommarkransen. Väntetiden hit är ungefär fem år, enligt Martin Sahlin och Emilia Wikström Melin, ordförande och vice ordförande i SSCO. “

DN 22 aug 2012:
Bostadsbristen.

”Använd statens överskott till nya och billiga bostäder”

“ Ett nytt miljonprogram. En satsning på billiga bostadsrätter kan vara svaret på storstadsregionernas bostadsbrist. Men för att det ska bli verklighet måste staten gå in med garantier som gör att ”vanligt folk” kan och vågar köpa sin bostad, skriver Hans Lind, - professor i fastighetsekonomi vid KTH. “

“ **U**nder de senaste tio åren har -befolkningen i storstadsregionerna växt betydligt snabbare än bostadsbeståndet. Bostadspriserna har stigit kraftigt liksom kötider till hyres-lägenheter och sannolikt också svarta överlåtelser av hyresrätter och svart andrahandsuthyrning. Det som byggts har till stor del varit bostäder med mycket hög kvalitet i centrala lägen och vänt sig till hushåll med inkomster över genomsnittet.

Miljonprogrammet har i dag dåligt rykte. Om det är orättvist eller välförtjänst spelar mindre roll, men det är viktigt att se att *kärnan i miljonprogrammet var stor bostadsproduktion i förorter med syftet att skapa prisvärda bostäder som ”vanligt folk” hade råd med*. Och är det inte just detta som behövs?

Billigare bostäder behöver inte vara fula och tråkiga. Med noggranna marknadsunder-sökningar av vad människor i olika grupper anser är attraktivt och kreativa arkitekter som kan skapa extra kvaliteter inom snäva ekonomiska ramar borde det gå att båda bygga spännande och billigt. Vill människor bo i miljöer med gator och kvarter som innerstäderna ska vi självklart bygga ett nytt miljonprogram på det sättet.

Det framgångsrika området Jakriborg utanför Lund inspirerades av medeltidstaden, så de nya förorterna kan väl inspireras av Gamla stan eller andra attraktiva innerstadsmiljöer om det är det människor vill ha – även om självklart bostäderna kommer att bli mer dominerande i förorten än i stadskärnan.

Det är dags att konstatera att de institutionella strukturer vi har i dag inte klarar av att genomföra storskaligt bostadsbyggande. Kommunerna ser till sina egna intressen och det är för stora samordningsproblem mellan kommunalt planmonopol, landsting som styr kollektivtrafiken och staten som finansierar väginvesteringarna. Jag har svårt att se att regionerna även om de fick större makt skulle kunna gå emot lokala intressen som till stor del är deras väljare.

Ett nytt miljonprogram förutsätter att staten ser detta som ett riksintresse och är beredd att satsa resurser på infrastruktur, ge ekonomiska garantier till dem som investerar (se vidare nedan) och genomdriva planer mot kommunernas vilja. Staten måste direkt ansvara för genomförandet av Nya miljonprogrammet.

Vare sig vi vill det eller inte är bostadsmarknaden i dag en marknad. Hyror och priser i nyproduktionen styrs av utbud och efterfrågan. Det innebär att om vi bygger nya förorter runt om i regionen så kommer priser och hyror att bli lägst i de delar där de med högre inkomster av någon anledning inte vill bo. Bygger vi till exempel nya bostäder i Nacka kommer priserna att bli relativt höga helt enkelt därför att det är ett attraktivt område för hushåll med högre inkomster. Lite tillspetsat kan vi säga att billiga bostäder kan på en marknad bara finnas där de med högre inkomster inte vill bo. Även om Nya miljonprogramsområden byggs i alla delar av regionen kommer de att bli billigare i de södra regiondelarna i Stockholm än i de norra.

Det är ingen mening med att hyckla: billiga bostäder och minskad inkomstmässig segregation är mycket svåra att förena på en marknad

där olika områden har olika status för de mer välbärgade. Enligt mina värderingar är dock bra och billiga bostäder i trevliga stadsdelar överordnat målet om minskad inkomstmässig segregation. Sedan kan man alltid diskutera hur kommuner med mer ”fattiga” invånare ska kompen-seras för att de som bor i dessa kommuner inte ska få sämre service eller högre skatt.

Långsiktigt finns det fördelar med att människor äger sin bostad och till skillnad från det gamla miljonprogrammet bör ägda bostäder - dominera i det nya miljonprogrammet. Centrala frågor är hur vi ska få företag att våga investera i dessa nya områden, och hur hushåll med lägre inkomster ska kunna och våga köpa en bostad.

En möjlighet är följande:

Att staten utfärdar en ”säljoption” till alla som bygger och köper en bostad i dessa områden. Under de följande 5–10 åren erbjuder sig staten att köpa huset eller lägenheten till ett förutbestämt pris. Då vet aktörerna vilka risker de tar. Och ju attraktivare områden som skapas desto mindre blir riskerna att staten förlorar pengar.

Att undantag görs från bolånetaket och att staten garanterar lån upp till 100 procent av priset i de här områdena. Ett amorteringskrav på två procent införs i stället. På det sättet kan hushåll som saknar ekonomiska reserver ändå köpa en bostad så länge deras löpande --inkomster täcker de löpande kostnaderna. Och många gånger blir dessa löpande utgifter i den ägda bostaden ändå lägre än hyran, bland annat på grund av ränteavdragen.

Det första steget mot ett nytt miljonprogram är att regeringen tillsätter en kommission för varje storstadsregion med uppdraget att peka ut de områden där nya stadsdelar kan byggas. I uppdraget ska också ingå att peka ut vilka regler som det kan vara motiverat att göra undantag från för att få rimliga kostnader och för att få en genomförandeprocess som flyter smidigt. I kommissionerna ska självklart både lokala politiska grupper och tänkbara byggare finnas representerade men de ska arbeta utifrån -tydliga statliga direktiv om att områden för ett visst antal bostäder ska pekas ut.

Därefter lyfts de utvalda områden ut från den vanliga beslutsprocessen och ansvaret för genomförandet läggs till exempel på särskilda utvecklingsbolag som också får ekonomiska resurser för att genomföra utbyggnad av infrastruktur för biltrafik och kollektivtrafik. Dessa utvecklingsbolag är också de som formellt -utfärdar de säljoptioner som nämndes ovan.

Regeringen kritiseras i dag för att de ”satsar” för lite med tanke på hur goda stadsfinanserna är. Nya infrastrukturprojekt nämns som exempel på lämpliga satsningar. Enligt min mening borde dock nya billiga bostäder med en väl utbyggd infrastruktur ges högsta prioritet.

Hans Lind, professor i fastighetsekonomi vid KTH “

DN 8 sep 2012:
Debatt. Stockholm

”Akut behov av härbärge för hemlösa EU-migranter”

“ Brutet löfte. Snart är vintern här och uteliggarna blir allt fler i Stockholm. Många av dem är migranter från EU-området. Trots det akuta läget har Moderaterna backat från sitt tidigare löfte att finansiera någon form av härbärge. De anser att det blir för dyrt, skriver Roger Mogert, oppositionsborgarråd i Stockholm. “

“ Under föregående vinter fördes en intensiv debatt om möjligheten för Stockholms stad att finansiera eller medfinansiera någon form av härbärge för EU-migranterna. Efter en längre tvekan lovade socialborgarrådet Anna König Jerlmyr (M) i TV 4 att ett sådant härbärge skulle finnas till kommande vinter. Men strax därefter drogs dock löftet tillbaka. Det skedde i tysthet kvällen före midsommarafton. På så sätt kunde frågan passera i stort sett obemärkt förbi.

Alla som lever i Stockholm eller över huvud taget rört sig i Stockholms innerstad det senaste året har kunnat se hur antalet människor som tigger på gatan och sover ute – på parkbänkar, under broar eller i portar – ökat markant. Det är inte den gamla typen av hemlösa som ökar, den gruppen är ganska konstant. I stället är det en för Stockholms del ny grupp som hamnat på våra gator. Det är migranter från EU-området som kommit hit, ibland på eget initiativ, ibland hitlockade med fagra löften om arbete och bostad som sedan inte infriats.

Fenomenet är tämligen nytt i vår stad, men inte på något sätt nytt eller unikt inom EU-området. Tvärtom har man kunnat se samma utveckling i städer som London, Berlin och Amsterdam långt innan den syntes i Stockholm. Den diskussion och debatt vi haft i Stockholm det senaste året har alltså haft förlagor i andra städer. Många andra städer har också hittat någon form av tillfälliga lösningar med sovsalar eller härbärgen för att lösa den akuta nöden.

Moderaterna i Stockholm går en annan väg. Och för att legitimera det använder de sig inte oväntat, men ganska obehagligt, av en falsk skrämseltaktik: Humanistisk politik ställs mot att ”det skulle innebära enorma kostnader” att lösa den akuta hemlösheten. För P 4 omtalade det moderata socialborgarrådet då att det rörde sig om ”flera hundra miljoner kronor som det innebär, upp till en miljard kanske i utsträckningen”. Skulle detta stämma vore det naturligtvis ansvarslöst att ens tänka tanken på ett härbärge för EU-migranter.

Summorna är naturligtvis enkla att genomskåda som fantasifoster. Dels för att det i andra städer i Europa finns enkla härbärgen för detta syfte, utan att dessa städer spenderat ”flera hundra miljoner”. Och dels för att frivilligorganisationer i Stockholm redan utan stadens stöd – snarast mot stadens vilja – har gjort ett arbete på detta område. Så öppnade exempelvis Frälsningsarmén ett mindre härbärge i vintras.

Det behövs varken hundratals miljoner eller någon miljard för att få bort den mest akuta nöden från Stockholms gator. Tvärtom har socialborgarrådet alla möjligheter att själv sätta ambitionsnivån. Genom att bjuda in frivilligorganisationer och kyrkor till ett samtal, skulle man sedan kunna enas om en mänsklig och hållbar ekonomisk lösning. Problemet är bara att Moderaterna har satt denna ambitionsnivå till noll.

Av detta lär vi oss dessvärre bara en sak: bäst-före-datumet på moderata löften är detsamma som på mellanmjölken i kyldisken på Konsum – de står sig som bäst några veckor framåt i tiden.

Roger Mogert (S), oppositionsborgarråd i Stockholm “

DN 19 sep 2012:
Bostad. Allmännyttan minskar mest

“Färre hyresrätter – så är läget i stadsdelarna”

“ De senaste 20 åren har drygt 82 000 hyreslägenheter försvunnit i Stockholm. I 14 stadsdelar är allmännyttan helt utraderad.
– Staden skiktas, det har plötsligt blivit väldigt noga var man bor, säger Vänsterpartiets gruppledare Ann-Margarethe Livh. “

“ 1990 hade Stockholms kommunala bostadsbolag hyreslägenheter i Norra Ängby, Alvik, Smedslätten, Stora Mossen, Höglandet, Mälarhöjden, Nälsta, Vinsta, Marieberg, Lilla Essingen, Roslagstull, Pungpinan, Södra station och Universitetet.

I dag är de borta, visar en rapport där Vänsterpartiet har gått igenom bostadsutvecklingen mellan 1990 och 2011. I 124 av 132 stadsdelar ökar bostadsrätternas andel av lägenheterna. Hyresrätterna minskar kraftigt och allmännyttan minskar mest.

– Borgarna ska aldrig mer komma och säga att de vill ha blandade bostadsområden. De måste börja tala klarspråk, rapporten visar tydligt att de *inte* värnar om allmännyttan, säger Ann-Margarethe Livh.

I stadsdelsområdet Enskede-Årsta-Vantör har andelen bostadsrätter mer än fördubblats och utgör nu hälften av lägenheterna.

– Titta på Årsta till exempel, även om jag avskyr den klyschan så har det varit en stadsdel där ”vanligt folk” kan bo. Med den utveckling som pågår så är det snart inte längre så, och det ser likadant ut runt Liljeholmen, säger Ann-Margarethe Livh.

1990 bestod Östermalms stadsdelsområde till 70 procent av hyresrätter, i dag är 69 procent av lägenheterna bostadsrätter. På Kungsholmen är drygt 70 procent bostadsrätter.

De senaste åren har fler hyresrätter fått klartecken. Men det är bara en droppe i havet, enligt Ann-Margarethe Livh, som dessutom menar att ingen normal människa har råd att betala hyrorna i nyproduktion.

– Om borgarna vill ha en stad rensad från låginkomsttagare och fattiga problemfall så måste de säga det och stå för det. Segregationen ökar med lavinartad fart, vi ser en återgång till ett gammaldags klassamhälle där du kan pricka in folks ställning i samhället efter adressen, säger hon.

Borgarrådet Joakim Larsson (M), som ansvarar för bostadsbolagen, svarar att Svenska Bostäder fortfarande är Sveriges största bostadsbolag, med hyresgäster som aldrig har varit mer nöjda än i dag.

– De 35 miljarder kronor Stockholms allmännytta har fått in på ombildningar och försäljningar innebär att vi klarar underhåll, upprustningar och nyproduktion, säger han.

Joakim Larsson invänder att den som delar upp Stockholm i småområden kan bevisa nästan vad som helst med statistikuppgifter. Men den borgerliga alliansens linje är enligt honom att staden ska ha en jämn fördelning av hyres- och bostadsrätter.

– Självklart är vi inte nöjda med att vissa områden bara har kommunala hyresrätter, och det finns delar av innerstan där vi gärna ser fler hyresrätter, säger han.

Men segregation och utanförskap handlar, menar Joakim Larsson, inte bara om bostadspolitik utan också om att skapa arbetstillfällen i olika delar av Stockholm.

– Jag skulle vilja ha en öppen debatt om det: Är det så här vi vill ha det? Vill vi ha en stad med höga murar, där ungdomar från olika områden inte möts, där de sociala spänningarna ökar? säger Ann-Margarethe Livh.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se “

Till artikeln hör grafiska tabeller, som av utrymmesskäl utelämnas här.

DN 30 okt 2012:
Äldreboenden.

”Orimligt paragrafrytteri tvingar äldre att flytta”

“ För små badrum. Arbetsmiljöverkets rigida inspektioner av äldreboenden tvingar fram evakueringar över hela landet. I processen drabbas många äldre av fyrkantiga, byråkratiska beslut och tvingas till omilda flyttar. Det skriver ansvariga äldreomsorgspolitiker i Stockholms stad och Sveriges Kommuner och landsting. “

“ **N**yligen arrangerades Arbetsmiljöriksdagen i Stockholm. Där redovisades resultatet av myndighetens landsomfattande inspektioner som handlar om samverkan för att förebygga skador och ohälsa. Vad som inte redovisades är hur myndighetens orimliga regeltillämpningar under året inneburit tvångsevakueringar av tusentals äldre människor från äldreboenden i Sveriges kommuner.

Debatten om omvandlingar av servicehus till trygghetsboenden i svenska kommuner, inte minst i Stockholm, har varit ständigt återkommande de senaste åren. Vi har kunnat ta del av många beskrivningar av den otrygghet som de äldre upplever när servicehus läggs ned. Anledningarna till varför detta skett har dock inte diskuterats lika ingående.

I flera av de fall som förts fram i medierna handlar det om att Arbetsmiljöverket vid sina inspektioner ansett att badrummen på servicehusen är för små för att personalens arbete ska kunna utföras på ett tillräckligt bra sätt. Som en följd av detta har Arbetsmiljöverket beslutat att verksamheten inte kan fortsätta drivas om inte badrummen byggs om.

Bara i Stockholms stad riskerar kommunen viten på flera miljoner kronor om inte badrummen i äldreboenden byggs om på exakt det sätt och efter det tidsschema som Arbetsmiljöverket begär. Liknande exempel finns för närvarande till exempel i Älvkarleby kommun.

Om servicehus i stället omvandlas till trygghetsboende behöver de äldre inte flytta eftersom det då räknas som arbete i den äldres hem och inte som arbete på en arbetsplats. Detta trots att samma arbete utförs på samma plats och samma människor bor kvar. Det här är ett konkret exempel där utövandet av byråkrati i en statlig myndighet allvarligt ställer tillvaron på ända för ett stort antal äldre, som minst av allt på ålderns höst vill flyttas omkring mellan olika boenden.

I nuläget riktas alltför mycket av fokus kopplat till arbetsmiljöproblemen i vården på just diverse utrymmens storlek. Arbetsmiljöverket kräver ett fritt arbetsutrymme om minst 0,8 meter vid sidan av toalettstolen och 1,3 meter framför toalettstolen. Viten utdöms på flera äldreboenden för att några centimeter saknas. Badrum och hela boenden byggs om för att tillgodose Arbetsmiljöverkets krav, men blir arbetsmiljön bättre?

Flera av de medarbetare vi talat med, på boenden som dömts ut, ser det som problematiskt att de äldre behöver flytta och att verksamheten hotas av nedläggning. Vi undrar vad Arbetsmiljöverket baserar sina krav på?

Få fullskalestudier har gjorts för att mäta den yta som behövs för att utföra ett bra arbete på äldreboenden. Endast en dokumenterad studie har gjorts. Denna genomfördes 1979 av Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut. Institutet är numera nedlagt.

På de över trettio år som gått sedan studien genomfördes har mycket skett som ändrat förutsättningarna radikalt. Nya hjälpmedel har utvecklats för att underlätta personalens arbete och öka säkerheten för

den som förflyttas. Numera finns mobila liftar och de flesta vård- och omsorgsboenden har takliftar monterade.

Som huvudmän och arbetsgivare anser vi att kraven på en bra arbetsmiljö alltid måste balanseras mot de krav som ställs på verksamheten enligt annan lagstiftning. Bra arbetsvillkor för medarbetare ser vi som förutsättning för att arbetet ska kunna ske på ett tryggt sätt som säkerställer kvaliteten på omsorgen för den som behöver den.

Vi vet att det finns en önskan att Arbetsmiljöverket, i stället för att fokusera på stelbenta vitesförelägganden som SKL ser gäller både kommunerna och landstingen, borde lägga mer krut på att ge råd och tips om hur olika arbetsmiljöproblem ska lösas.

Det råder inget tvivel om att äldreboenden i många fall behöver moderniseras och rustas upp. Det arbetet pågår för fullt såväl i Stockholm som i andra delar av landet. Men parallellt med detta pressar Arbetsmiljöverkets krav fram ombyggnationer enligt en standard fastslagen på 1970-talet. Detta beskär kraftigt kommunernas möjligheter att planera långsiktigt och verkligen bygga de bostäder som behövs för framtiden.

I Norge pågår också en debatt kring badrummens storlek. Helsodirektoratet, Norges motsvarighet till svenska Socialstyrelsen, har i ett brev till det norska byggtekniska rådet ansett att kravet på badrummens storlek bör revideras och inte vara ett absolut krav. I vissa fall anser man att små badrum kan vara att föredra eftersom det då, både för boende och hemtjänstens medarbetare, finns väggar att lättare hålla sig i och luta sig mot. I ett stort badrum kan fallolyckor bli både vanligare och allvarligare.

Norska Helsodirektoratet anser att det är viktigt att de äldres vilja att, så långt det är möjligt, klara sina egna toalettbestyr respekteras. Ett perspektiv som helt och hållet saknas i Sverige.

Arbetsmiljöverket måste börja ta hänsyn till de individer som bor i de fastigheter som döms ut av arbetsmiljöskäl. Det är viktigt att i första hand betrakta servicehus och vård- och omsorgsboenden som de äldres hem och det måste finnas oerhört starka skäl för att flytta människor från sina hem. Detta är en grundsyn vi, som företrädare för Stockholm stad och SKL, ställer oss bakom.

Arbetsmiljöverket måste genast ompröva sin tolkning av dagens regler. Flera kommuner vittnar att samtal med Arbetsmiljöverket på tjänstemannanivå ofta inte resulterat i någonting, så även i Stockholm. Vi vill därför lyfta debatten politiskt för att få till en ändring. Varje dag hamnar äldre och deras anhöriga i kläm när onödiga och tärande tvångsförflyttningar sker, både i Stockholm och i resten av landets kommuner.

Joakim Larsson (M)

Äldreborgarråd och ord-förande i äldrenämnden i Stockholms stad.

Anders Knape

Ordförande, Sveriges Kommuner och landsting.

Helen Jäderlund Eckardt (FP)

Gruppledare i äldrenämnden.

Madeleine Sjöhage (C)

Gruppledare i äldrenämnden.

Ewa Samuelsson (KD)

Biträdande socialborgarråd.

Olle Andretzky (M)

Gruppledare äldrecentrum. “

DN 21 dec 2012:

Studentbostäder. 7 200 lägenheter ska byggas

“Kommunerna som bygger för studenter”

“Det går fler än sex studenter på varje studentbostad i länet. En del väljer bort Stockholm på grund av bostadsbristen. Nu ska landstinget se till att 7 200 nya lägenheter byggs. – Vi måste tänka om och tänka nytt, alla kan inte bo i innerstan, säger biträdande finanslandstingsrådet Charlotte Broberg (M). “

“Målet är 7 200 nya studentbostäder till 2030, men inte nödvändigtvis i Stockholms city.

– Vi kanske måste titta på regionala kärnor, det är oerhört viktigt att pressa kostnaderna. Det finns önskemål om att bygga i centrala lägen, men det viktiga är rimlig restid, säger Charlotte Broberg.

En restid på 30–40 minuter är ett bra riktmärke, anser hon, framför allt om det är utan byten. Stockholmarna har ofta en restid till jobbet på 40 minuter. Genomsnittet, enligt en studie som Trafikanalys gjorde 2011, är 29 minuter.

– Om man frågar studenterna vill de förstås gärna bo i innerstan. Men en enkätundersökning som landstinget har gjort visar att betalningsviljan är 3 700 kronor i månaden, säger Charlotte Broberg.

Ett sätt att få ned priserna är att lyfta blicken och titta en bit bort, menar hon.

– Det blir inte lika dyrt, markpriserna i Stockholms innerstad är mycket höga.

Sju kommuner i länet har planer på att bygga nya studentbostäder, tillsammans 7 857 stycken fram till 2017. Stockholm vill bygga

överlägset flest, 5 448. Därefter följer Huddinge 970, Sundbyberg 520, Nacka 450, Solna 320, Täby 105 och Upplands Väsby 44.

– Det finns ganska mycket planer men det blir väldigt dyrt. Det finns många bolag som vill bygga men de når inte ända fram, det finns hinder av byråkratisk karaktär, säger Charlotte Broberg.

Som exempel tar hon en kommun som villkorar en markanvisning för studentbostäder med att byggföretaget också ska bekosta en överdäckning.

– Det är kanske inte en kostnad man ska lägga på studenterna, det är svårt att sätta villkor när det gäller studentlägenheter, säger Charlotte Broberg.

Hon ser gärna lite större studentområden lite längre bort – studenter vill gärna bo i närheten av andra visar undersökningar – men med bra kommunikationer så det inte behövs tre byten för att ta sig till lärosätet.

Landstinget har haft ett första möte för att få i gång studentbostadsbygget. Ett antal kommuner, de största lärosätena, Stiftelsen Stockholms studentbostäder och landshövdingen deltog.

– Jag är förvånad över att det inte har byggts mer, det är oerhört viktigt för Stockholmsregionen att vi får hit fler studenter. Kommunerna måste inse det. Ibland väljer studenter bort Stockholm för att det inte finns någonstans att bo, så ska det inte vara, säger Charlotte Broberg.

Martin Sahlin, ordförande för Stockholms studentkårers centralorganisation, SSCO, säger att de länge har påpekat att det är viktigt att bygga också längre ut från city.

– När studenterna i en enkät fick vikta låg hyra i ytterstan mot högre hyra i innerstan var det många som valde det billigare alternativet. Men närhet till kollektivtrafiken är a och o, det är så studenter transporterar sig, säger Martin Sahlin.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se “

“Hej student! Hur bor du?

Isabel Norlin, 21, rättsvetenskap, Solna: – Jag bor hemma hos mina föräldrar i Solna. Jag står i bostadskö, jag har stått i kö i tre år.

Hamza Harrami, 19, samhällsplanerar-programmet, Skärholmen– Jag bor hemma, men jag står i bostadskö. Det är ganska tight med student-bostäder i Stockholm. Man får leta andrahandskontrakt.

Maya Kvam, 20, socialantropologi, Kungshamra – Jag har ett rum i Kungshamra. Rummet fick jag genom universitetet, de har rum vikta för utbytesstudenter. Det är tur att bostaden är fixad, jag har hört av kompisar att de måste flytta omkring.

Hannah Zieve, 20, socialantropologi, -Lappkärrsberget – Jag bor i ett rum på Lappkärrsberget. Jag fick mitt boende genom universitetet, de har ett antal rum reserverade för utbytesstudenter.

Pontus Testad, 25, IT, Södermalm – Jag bor i en bostadsrätt i andra hand som jag fick tag på genom kontakter. Jag hade jobbat i Stockholm i fyra år innan jag började plugga så jag kände redan folk här. “

644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

Drift av energi- och hygiensystem.

SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

Libris/SAB:

Pc Elektroteknik och elektrisk industri (drift av energisystem till 644)
Pp Byggnadsteknik, byggnadsproduktion, teknisk hygien (drift av hygien till 644)
Ppd Teknisk hygien, vatten och avlopp, värmeförsörjning m m (Drift till 644)
Ppda Vattenförsörjning och avlopp
Ppdb Renhållning och avfallshantering
Ppdd Buller
Ppde Gatu- och vägbelysning
Ppdf Värmeförsörjning
(DC 644,DK 644 samt delar av 62 som gäller användning av anläggningar för kraft- o hygienförsörjning o d.).

DC:

644 Hushållens Utilities

DN 15 juni 2012:
Sophantering.

“Avskaffa monopolet på hämtning av hushållssopor”

“ En fastighetsägare kan i dag inte välja en miljövänlig entreprenör för att hämta hushållsavfallet. Kommunen har upphandlingsmonopol. Som fastighetsägare har man ingen möjlighet att påverka leverantörens sätt att arbeta, inte ens när de misskött sig, som i fallet Sollentuna, skriver Sara Haasmark, på Fastighetsägarna Stockholm.”

“Jag, och säkert många med mig, blev mycket upprörda när Mitt i Sollentuna och SVT ABC avslöjade att sophämtningen i Sollentuna genomförs utan respekt för den miljöinsats som boende och fastighetsägare ägnar sig åt varje dag. Den av kommunen anlitade entreprenören blev fångad på film när matavfall blandades med övriga hushållssopor.

I dag kan en fastighetsägare inte välja vilken entreprenör som hämtar hushållsavfallet. Kommunen har upphandlingsmonopol. I Sollentuna är det företaget Sita som hämtar allt hushållsavfall på kommunens uppdrag.

Som fastighetsägare har man liten eller ingen möjlighet att påverka leverantörens sätt att arbeta. Eftersom kommunen handlat upp hämtningen har kommunen också ett stort ansvar att kontrollera att hämtningen sker på rätt sätt.

Det är tydligt att kommunens kontroll har brustit. Oavsett om entreprenören varit lat eller medvetet fuskat borde kommunens kontroll ha upptäckt det.

Så vad kan en fastighetsägare göra i det här fallet? Är det möjligt att komma till rätta med problemet? Det enda rimliga i fallet Sollentuna är att kommunen kompenserar fastighetsägare och hushåll nu när tjänsten bevisligen inte tillhandahållits på rätt sätt. Annars finns en uppenbar risk att både boende och fastighetsägare tappar förtroende och intresse för miljövänliga lösningar. Ett helt system med miljösmart avfallshantering kan på kort tid komma att raseras.

I förlängningen behövs en översyn av dagens system med monopol på hämtning av hushållssopor. Med valmöjlighet och konkurrens minskar risken för såväl fusk som slarv betydligt.

En fastighetsägare som själv kan välja entreprenör kan också ställa krav och följa upp hur hämtning genomförs. Med valfrihet följer en möjlighet att välja bort den som inte sköter sitt åtagande.

Monopolet för hämtning av hushållsavfall är inte något som är unikt för Sollentuna utan gäller i hela Sverige. Att Sollentuna nu har hamnat i fokus beror på att den felaktiga hanteringen kom på film.

En enkel lösning är att införa den modell som gäller för hämtning av grovsopor i många städer. Då har fastighetsägaren ett antal entreprenörer att välja bland. Dessa är kontrollerade och godkända av kommunen, men ingen har monopol på hämtning i hela kommunen.

För hushållssopor gäller i dag att kommunen handlar upp en entreprenör som fastighetsägaren sedan är tvungen att använda. Fastighetsägaren betalar en avfallstaxa till kommunen, oavsett om entreprenören sköter sig eller inte. Alla klagomål måste gå genom kommunen, som har ett avtalsförhållande till entreprenören.

I fallet med Sollentuna säger boende i bostadsrättsföreningen i Sollentuna att problemet pågått under mycket lång tid trots upprepade klagomål, vilket tydligt visar på kommunens bristande förmåga att följa upp entreprenörens åtagande.

Sollentuna kommun måste omedelbart agera så att förtroendet för den egna avfallshanteringen inte ytterligare försvagas. En första viktig signal är att ge Sollentunaborna kompensation för det fel som pågått under en längre tid. Sollentuna kommun har nu en möjlighet att göra något bra av den eländiga situationen. Inför en större valmöjlighet, avskaffa monopolet och underlätta för fastighetsägare att göra miljövänliga val.

Sara Haasmark, på Fastighetsägarna Stockholm.”

DN 24 maj 2012:
Energiförsörjning

“Dagens energipolitik kommer att leda till dieselransonering”

“ Den globala produktionen av olja minskar. Samtidigt leder politiska beslut i Sverige och Europa till att vi använder mer diesel och mindre bensin. Konsekvensen kan bli en akut brist på diesel inom tio år, skriver Kjell Aleklett, professor i globala energisystem. “

“ Den genomsnittliga produktionen av olja i världen har de senaste sex åren (2005-2010) varit i stort sett konstant. I medeltal producerades 81,5 miljoner fat per dag (Mb/d) med 2010 som toppår med 82,1 Mb/d. Världsproduktionen har aldrig varit större. Maximal oljeproduktion för ett oljefält, för en region och för världen brukar kallas ”Peak Oil”.

För 10 år sedan, i maj 2002, organiserade Colin Campbell och jag världens första konferens om Peak Oil i Uppsala och samtidigt bildade vi ASPO, The Association for the Study of Peak Oil & Gas. I ett pressmeddelande visades ett diagram där beräknad framtida oljeproduktion presenterades och den angav en platåproduktion för 2009, 2010 och 2011 med maximala 85 Mb/d. Vår analys publicerades som en vetenskaplig artikel 2003 och ansågs då som alltför pessimistisk. Många betraktade den som rena fantasier. Vi kan nu konstatera att vi faktiskt var för optimistiska.

Det är framför allt produktionen i Irak som är lägre. En slutsats är att en högre oljeproduktion i Irak förmodligen hade medfört ett lägre pris på olja och vi ser nu att ”krig för olja” inte var en bra affärside.

Alla länder i världen använder olja och de kan delas upp i sådana som exporterar olja och sådana som importerar olja. I min bok ”Peeking at Peak Oil”, som publiceras i Wien 30 maj har jag studerat förändringar i exportvolymen sedan slutet av 1990-talet fram till 2010.

Från 1999 fram till 2005 ökade volymen med 6 Mb/d till 48 Mb/d för att sedan minska till under 44 Mb/d fram till 2010. Under den tid då produktionen varit konstant har välfärden liksom oljekonsumtionen ökat för exportländerna medan volymen som kan exporteras har minskat. Samtidigt kan vi konstatera att importen till Indien, Kina och de länder i Sydostasien som ligger mellan dessa giganter har ökat från 7 Mb/d till 10 Mb/d. Det betyder i verkligheten att oljeimporten för framför allt OECD-länderna har minskat med 15 procent.

Minskningen i oljeexporten är signifikant och så stor så att det betyder att vi år 2005 nådde Peak Oil för exporten. Oljeimporterande OECD-länder i Amerika, Europa och Asien har ekonomiska problem. Historien visar att ökad användning av olja skapar välfärd, vi har ännu inte sett exempel på motsatsen. Den ekonomiska kris som vi nu brottas med kan bero på att det inte finns tillräckligt med olja att konsumera.

I en vetenskaplig artikel som publicerades i Energy Policy 2010 visade vi att den globala oljeproduktionen, inklusive okonventionell olja som Kanadas oljesand, kommer att minska fram till 2030. Låt oss trots det anta att den är konstant fram till 2020. Under de kommande 10 åren kan vi räkna med att de oljeexporterande länderna blir rikare, de kommer att fortsätta att öka sin konsumtion. Samtidigt kommer Kina, Indien med flera länder i Sydostasien att öka sin import. Om den trend som vi haft de senaste fem åren fortsätter så medför det att den volym som oljeimporterande OECD-länder har tillgänglig för konsumtion 2020 kommer att minska med ytterligare 13 Mb/d. Att den skulle öka är uteslutet. Jämfört med 2005 innebär det en minskning runt 50

procent. Det kommer att hjälpa EU att med god marginal nå upp till sina mål för minskad oljeanvändning.

Nio procent av det som kallas olja används direkt som råvara för industrin och som fordonsbränsle. Resten raffineras och delas upp i bensin, flygfotogen, diesel och tyngre produkter. Den globala fördelningen är ungefär 24 procent bensin, 6-7 procent flygfotogen och 33 procent diesel. Den olja som nu kan köpas på världsmarknaden är tyngre än tidigare och den innehåller också mer svavel. Raffinaderiet Preemraff i Lysekil har de senaste åren gjort stora investeringar för att anpassa sig till denna olja. Det går inte att drastiskt förändra den procentuella uppdelningen i produkter.

Med utgångspunkt från dessa förhållanden är det intressant att studera resultaten av de politiska åtgärder som vidtagits och som planeras inom Sverige och EU. En tioprocentig inblandning av etanol för EU medför att efterfrågan och behovet av bensin minskar, men det faktum att etanolproduktionen kräver maskiner som använder diesel gör i stället att behovet av diesel ökar. Dessutom innebär miljökrav på minskade utsläpp av koldioxid att nya miljöklassade bilar till större del använder diesel. Till detta kommer att den kustnära sjöfarten nu av miljöskäl måste överge bunkerolja och övergå till diesel.

Dessa politiska beslut leder alltså till att behovet av bensin minskar medan behovet av diesel ökar. Men raffinaderier kan inte förändra dagens produktion i takt med de politiska ambitionerna.

Verkligheten är att de europeiska lagren av bensin redan är överfulla medan det råder stor brist på diesel. En fortsatt politisk styrning in på den väg som påbörjats kommer att leda till att man tvingas stänga några av EU:s raffinaderier då man inte får avsättning för bensinen, lagren kan inte vara mer än fulla. Det är därför mycket troligt att dagens politiska beslut kommer att driva fram en ransonering av diesel.

Det är svårt att säga när det händer, men det sker sannolikt inom de kommande 10 åren. En ny nedgång i ekonomin kan medföra en minskning av konsumtionen och skjuta upp problemen. Men när dieselbristen kommer måste vi självklart prioritera mattransporter, kollektivtrafik och våra godstransporter i allmänhet. Energimyndigheten har nu börjat förbereda sig för denna krissituation.

Det finns politiska mål att minska konsumtionen av drivmedel genom att öka kostnaden för dem. Men konsumtionen kommer att minska även utan dessa åtgärder. Studier i bland annat Australien visar att ekonomiskt svaga familjer drabbas hårdast av höga bensinpriser och om samma förhållande gäller i Sverige så medför höga bensinskatter en snedbeskattning av det svenska folket. Alliansen borde därför fundera på att dra tillbaka den höjning av bensinskatten som man införde då man tillträdde. Samtidigt måste man naturligtvis vidta åtgärder för att parera för den verklighet som väntar oss.

Den situation som vi just nu har framför oss kräver bland annat en kraftig satsning på biogas. Det allra viktigaste för samhället är mat och mattransporter, och därför borde lantbruket stimuleras till att anpassa sin produktion för att bli självförsörjande på biogas. Vad jag vill se framför mig är inte en politik med piskor, nu krävs det ökade lass av morötter.

DN Debatt 24/5 2012

Kjell Aleklett, President of ASPO International
och professor i globala energisystem,
Uppsala universitet “

DN 19 nov 2012:
Världens energi.

“Gas ritar om kartan”

“Klimatfrågan är så global en fråga kan vara. Effekten blir densamma var i världen koldioxid än släpps ut.

Den svenska debatten om energi och utsläppsmål har med de globala verkningarna att göra. Valet mellan att avveckla och utveckla kärnkraften påverkar vårt bidrag till växthuseffekten. Det kan också avvägningen mellan begränsningar inom landet och bidragen till fattigare länders klimatpolitik göra.

Men en titt på årsrapporten från Internationella energirådet (IEA), som kom förra veckan, får de svenska stridsfrågorna att framstå som om inte betydelselösa så ändå mycket perifera.

Att Kina spelar huvudrollen i en global analys är självklart. Landets snabba tillväxt har varit extremt energiintensiv och i hög grad byggt på kol, som är den viktigaste inhemska energikällan.

Under åren 2001–2011 ökade Kinas andel av den internationella kolmarknaden med ofattbara 18 procentenheter. Landets kolkonsumtion kommer enligt IEA:s huvudscenario att fortsätta öka till år 2020. Då planar kurvan ut, 23 procent över 2010 års nivå.

Kineserna satsar stort även på förnybara energikällor. Men under åren 2010–2035 beräknas dessa ändå tillsammans ge ett mindre tillskott till elproduktion än det som kommer från nybyggd kolkraft.

Bakom Kina seglar Indien upp som en av de dominerande kolkonsumenterna. På ett decennium har dess efterfrågan på kol fördubblats. Landet passerade 2009 EU och blev världens tredje största förbrukare av kol, efter Kina och USA.

I ett klimatperspektiv är sådana fakta förfärande. Kolet är inte bara det allra smutsigaste av de fossila bränslena. Det är också billigt och finns i mycket större mängd än oljan.

Teoretiskt skulle kärnkraft tillsammans med de förnybara energikällorna successivt kunna minska efterfrågan på kol och därmed också koldioxidutsläppen. Kina bygger ut kärnkraften. Men tillskottet av el därifrån beräknas inte ens bli hälften så stort som det från kol.

Även i Indien finns planer på kärnkraftsutbyggnad. Inom OECD-området däremot går kärnkraften ingen ny vår till mötes. Självklart beror det delvis på olyckan i Fukushima. Årsrapporten från IEA visar dock att det finns en joker i den globala energigiven som kan få ännu större betydelse.

Av alla förändringar i världens energiproduktion under de senaste tio åren är ingen så överraskande som den som skett på den amerikanska marknaden. Genombrott inom utvinningstekniken har plötsligt gjort skiffergas till en snabbt växande energikälla.

En blandning av vatten och kemikalier pumpas ned till 1 000–3 000 meters djup. Därmed kan gas frigöras som tidigare varit alltför kostsam att exploatera.

Metoden är omstridd eftersom det inte har klarlagts hur stora riskerna är att grundvattnet förgiftas. Flera länder har förbjudit den. Även dess framtid i USA är osäker.

Men potentialen är enorm. På några år har den amerikanska energimarknaden översvämmats av billig gas, vilket fått intresset för nyinvesteringar i kärnkraft att snabbt svalna.

Samtidigt öppnas ett framtidsperspektiv där USA i stället för att vara importör av gas blir en stor exportör. Producenter i Mellanöstern som byggt upp kapacitet för export av flytande gas till Nordamerika kan i

stället låta den gå till Europa. Priserna faller i så fall, och Rysslands ställning som gas-leverantör försvagas.

Skiffergasen kan också förändra energimixen i Kina, som vid sidan av USA har världens största exploaterbara fyndigheter. För klimatet är det olyckligt att gas tränger undan kärnkraft. Där-emot är den över

gång från kol till gas som nu redan sker i USA mycket positiv.

Om Kina i stor skala ersätter kol med skiffergas trängs en smutsig hantering tillbaka till förmån för en annan. Det är ingen vacker bild av framtiden. Men som världens energiekvation i dag ser ut får man glädja sig varje gång dåliga alternativ kan ersättas med något som är lite bättre.

DN 19/11 2012 “

27 nov 2012:
Energipolitik.

"Kärnkraft nödvändig för att bromsa temperaturökningen"

“ Tysk felprioritering. Tyskland har beslutet att avveckla kärnkraften. Istället producerar man el i kolkraftverk, med enorma koldioxidutsläpp som följd. Det är fel väg att gå. Ska vi ta klimathotet på allvar behövs kärnkraften i Tyskland, Sverige och övriga världen, skriver Stephan Pomp, professor i tillämpad kärnfysik. “

“I dagarna är världens ledare återigen samlade för att diskutera klimatfrågan. Denna gång är det i Doha, Qatar, där miljöminister Lena Ek, hennes tyska motsvarighet Peter Altmaier och många fler under FN:s paraply ska hitta lösningar på hur man säkerställer att den globala temperaturökningen stannar under två grader Celsius.

Tyvärr verkar deras ansträngningar redan från början vara dömda att misslyckas.

Dels för att Världsbankens nyss släppta rapport varnar för att temperaturökningen riskerar att bli hela fyra grader under detta århundrade. Och dels för att det kommer att bli svårt att övertyga andra länder om behovet av att minska sina växthusgasutsläpp om Tyskland, som ligger på en sjätte plats i den globala utsläppsligan, följer upp sitt beslut att stänga sina kärnkraftverk till år 2022.

Det tyska beslutet om kärnkraftavveckling bejublas av många inom miljörörelsen. Men är det verkligen ett bra beslut för klimatet? Är det verkligen etiskt försvarbart att avveckla kärnkraft istället för kolkraft?

Borde inte Tyskland, där varje producerat kilowattimme elektricitet orsakar cirka 20 gånger högre koldioxidutsläpp än i Sverige, prioritera stängningen av sina fossila kraftverk?

Svaret på den sista frågan borde rimligen vara ett ja - oavsett vad man tycker om kärnkraftens långfristiga vara eller ickevara.

Att Tyskland ändå föredrar att stänga kärnkraftverken har förstås sina orsaker. Det handlar om Merkels politiska överlevnad - i sviterna efter Fukushima - men också om att bevara den betydande och statligt subventionerade kolgruvsindustrin. Och detta samtidigt som man kan visa upp en gigantisk satsning på sol- och vindenergi.

Det handlar alltså om en win-win-win situation för den tyska regeringen. Men bra för klimatet är det inte.

En nationell satsning på sol- och vindenergi - där flera tiodels procent av Tysklands BNP varje år kommer att investeras - är på många sätt beundransvärd. Det kan ju vara värt att pröva vad de så kallade alternativa energislagen förmår, och att se om Tysklands elproduktion och elnät klarar av den planerade snabba och storskaliga omställningen.

Men det handlar också om att göra tuffa val. Och tyvärr prioriterar Merkel och hennes Tyskland helt fel när kärnkraften fasas ut.

En satsning med målsättningen att stänga merparten av kolkraftverken - vilka i dag tillsammans med gas- och oljekraftverk står för runt 60 procent av Tysklands elproduktion - hade däremot varit värd en stående ovation. Där hade industrilandet Tyskland kunnat visa vägen och att klimatfrågan är viktig.

Istället stänger man kärnkraftverk som producerar el med mycket låga koldioxidutsläpp och annonserar, utan att möta större protester, byggandet av nya kolkraftverk. Att detta förhärligas av den stora merparten inom miljörörelsen är svårt att begripa.

I det globala perspektivet, som måste tillämpas i miljöfrågor, lägger man de facto över ansvaret på andra länder att reducera utsläppen av växthusgaser. Ofta handlar det om länder i exempelvis Afrika och Asien som har svårt att minska sina utsläpp - och som tvärtom kan ha behov av att öka dessa i syfte att höja levnadsstandarden.

Några hårda och lätt kontrollerbara siffror är på sin plats. Enligt International Energy Agency (IEA) är medelvärdet för hur mycket koldioxidutsläpp en kilowattimme el orsakar 22 g för Sverige och 468 g för Tyskland (åren 2008-2010).

Sverige producerar cirka hälften av sin el från vattenkraft och den andra hälften från kärnkraft. Tyskland använder till 60 procent fossilkraft.

Motsvarande siffra för Frankrike, som har cirka 75 procent kärnkraft, ligger på 77 g. Polen, med nästan bara kolkraft, ligger på hela 798 g medan Danmark, med världens högsta andel vindkraft, ligger på 385 g per kilowattimme el.

Att Danmark ligger så högt är inte vindkraftens fel, utan beror på att man föredrar det fossila framför nukleär baskraft.

Med tanke på dessa siffror och det allt större klimathotet borde miljörörelsen ta sig en funderare. Man borde åtminstone omvärdera sina prioriteringar istället för att med blind eufori heja på Tysklands fossila vägval.

Glädjande steg i rätt riktning noteras i Storbritannien, där namnkunniga personer som George Monbiot numera argumenterar för kärnkraft och där tidningen The Independent nyligen kunde berätta att företrädare för både vindkraft- och kärnkraftsindustrin för första gången tillsammans uppmanade premieministern David Cameron att skärpa lagstiftningen i syfte att begränsa koldioxidutsläppen från elproduktionen.

I Tyskland är det tyvärr andra tongångar. Den redan verkställda avstängningen av nästan hälften av alla tyska kärnkraftverk har lett till ökad användning av fossilkraft och ökar därmed Tysklands koldioxidutsläpp.

I en rapport av den grönfärgade Heinrich Böll Stiftung lyckas dock skribenten Craig Morris med konststycket att hävda att Tyskland faktiskt har rätt att öka sina utsläpp eftersom man alldeles säkert kommer att uppfylla Kyotoprotokollets mål och hävdar dessutom att handeln med utsläppsrätter säkerställer att koldioxidutsläppen är begränsade.

Är det slutet på den gröna rörelsen? Betyder det att man är nöjd med nuvarande utsläppshandel och menar att denna handel kommer att rädda länder som Bangladesh från allt värre översvämningskatastrofer när både Arktis och Grönlandsisen håller på att helt smälta bort?

Betyder det att man menar att Kyotoprotokollet kommer att begränsa ökenutbredningen runtom i världen och förhindra fler värmeböljor som numera nästan årligen orsakar tusentals döda även i Europa?

Jag hävdar inte att kärnkraft är helt problemfri. Precis som med alla teknologier behöver säkerheten förbättras.

Men kärnkraft är en kraftfull energikälla med mycket låga koldioxidutsläpp per kilowattimme och bör därför spela en betydande roll i den globala energiförsörjningen. Därför hävdar jag att vi, om vi tar klimathotet på allvar och tänker globalt, behöver kärnkraft såväl i Sverige, Tyskland och övriga världen.

Det är bara att hoppas att den breda miljörörelsen inser detta när tid är.

Stephan Pomp, professor i tillämpad kärnfysik vid Uppsala universitet, tysk och svensk medborgare. “

DN 5 dec 2012:
Förnybart.

“Ta inte rygg på Tyskland”

Du ljuger. Nej, du ljuger. Det är du som vilseför. Jag säger bara sanningen, och nu backar du. Varför ljuger du? Jag säger som det är.

Ungefär så lät det i Aktuellt på måndagskvällen när Miljöpartiets ekonomisk-politiska talesman Per Bolund och energiminister Anna-Karin Hatt (C) debatterade MP-förslaget om att införa ett högre fastpris på småskalig förnybar energiproduktion. Hatt varnade för prishöjningar på 10 000 kronor om året för en ägare av en normalstor villa. Bolund framhöll Tyskland som föredöme och sa att det inte skulle kosta mer än ett par hundralappar.

Nyhetsankaret fördelade ordet. Mot slutet avbröt hon: ”Ni har ju båda koll på dessa frågor. Som konsument blir man väldigt förvirrad. Vad ska man dra för slutsats?” Och så fortsatte beskyllningarna: Du ljuger, nej du ljuger och så vidare tills moderatorn avslutade med att säga att siffrorna var oklara och att det fanns anledning att återkomma till saken.

Inte i något enda avseende blev tittarna klokare.

Att fastpris automatiskt skulle medföra 10 000 kronor i höjda kostnader för vanliga villaägare är trams. Beräkningen utgår från att vi skulle göra exakt samma saker som har gjorts i Tyskland. Så långtgående är inte MP:s förslag.

Däremot är det vådligt att ta rygg på just Tyskland. Ja, där byggs massor av solpaneler och vindkraftverk eftersom staten infört ett rejält högre fastpris för all sådan el. Men systemet är ineffektivt. Under kalla, vindstilla nätter och dagar med mulet väder behövs andra energikällor än sol- och vindkraft. I Tyskland är det brunkol och naturgasanläggningar som i allt högre utsträckning får fylla det behovet eftersom kärnkraften håller på att avvecklas.

Nätverksbolagen ska betala samma höga pris för sol- och vindkraft oberoende av marknadspriset. Konsumentpriserna blir markant högre, investeringarna riskerar att bli överdimensionerade och felriktade.

Vi har ett annat system. Elcertifikaten har fungerat bra för att stimulera nyproduktion av el och värme från vindkraft och biobränslepannor. Det är inte perfekt, men det är transparent, förutsägbart och leder till framväxten av en rätt effektiv energimix.

Susanna Birgersson susanna.birgersson@dn.se “

DN 16 dec 2012:
Nya regler nästa år.

“Bostäder ska klassas utifrån energiåtgång”

“Nästa år kommer bostäder att energiklassas på samma sätt som kylskåp och andra vitvaror. Med hjälp av en skala från A till G ska spekulanter på hus lätt kunna se hur mycket energi det krävs för att hålla det varmt. “

“– Vi tror att den här klassningen driver på energieffektiviseringen. Nu blir det möjligt för köparen att värdera om objektet är intressant från energisynpunkt, säger Thomas Johansson, ansvarig för energideklarationer på Boverket.

Från den 1 mars nästa år ska klassningen finnas med när man annonserar ut ett hus eller en lägenhet till försäljning, förutsatt att bostadsrättsföreningen gjort en energideklaration. Boverket har ännu inte fattat det formella beslutet om den föreskrift som styr energi-klassningen men det väntas ske inom några veckor.

Redan nu finns det krav på att den som säljer ett hus ska kunna visa upp en energideklaration. Men den är inte lika enkel att förstå som en klassning från den bästa energiklassen A till den sämsta G.

Dessutom har man inte alltid kunnat lita på energideklarationen eftersom en del oseriösa besiktningsmän upprättade sådana utan att ens besiktiga huset på plats.

Men vid halvårsskiftet i år infördes krav på att besiktningsmännen måste besöka huset för besiktning.

– Hus i låg energiklass kan bli svårare att sälja nu, åtminstone i vissa områden. Det borde kunna leda till att säljaren kanske vill se om sitt hus innan han säljer, bedömer Thomas Johansson.

DN är med en tidig morgon när besiktningsmannen Per Lagerling besöker Claes Eldebrandt för att göra en energideklaration för familjens villa på Värmdö.

– Jag vill titta på din elräkning och gärna också på fakturan för pelletsen till pelletspannan, säger Per Lagerling när de satt sig ned vid köksbordet.

Claes Eldebrandt har god ordning på räkningarna och känner dessutom till alla detaljer på både uppvärmnings- och ventilationssystemet. Sedan familjen köpte huset för tio år sedan har han förbättrat båda systemen själv.

När Per Lagerling gått husesyn och dessutom stuckit upp huvudet genom vindsluckan för att kolla vinden är han nöjd. Mest imponerad är han nog av den lilla pelletspannan som likt en braskamin står i det stora allrummet och sprider en gemytlig stämning.

– Jag fyller på fyra säckar i veckan här och kan också elda med ved, säger Claes Eldebrandt och visar ett litet skåp för pelletsen som står i på andra sidan väggen i uterummet och berättar att han gjort förbättringarna både för att spara pengar och skona miljön.

Efter ungefär tre kvart har Per Lagerling fått svar på frågor om uppvärmning av garage, motorvärmare, avfuktare och mycket annat som har betydelse för husets energiförbrukning.

– Det ser bra ut, är hans sammanfattning av energiläget.

Claes Eldebrandt är inte överraskad.

– Jag vet att jag har bra koll, säger han.

Nu återstår det för Per Lagerling att åka hem och skriva ut energideklarationen. Som bakgrund hade han redan före besöket tagit reda på diverse formella uppgifter om huset.

Innan deklarationen skickas i väg till Boverkets register för dessa kommer Claes Eldebrandt att få möjlighet att läsa den och även ha invändningar.

I deklarationen ska det också framgå hur huset klara sig i jämförelse med andra liknande hus och om man kan göra förbättringar för att spara energi.

– Möjligen kommer jag att föreslå en luft/luft-värmepump och kanske bättre isolering på vinden. Men jag vet inte om det lönar sig, säger Per Lagerling innan han tar adjö av Claes Eldebrandt.

Lars-Ingmar Karlsson lars-ingmar.karlsson@dn.se “

DN 19 dec 2012:

“Energiprojekt får miljard”

“Tre svenska energiteknikprojekt får tillsammans cirka 1 miljard kronor i EU-bidrag. Enligt Energimyndigheten är det full pott – högst tre projekt från varje land kan få bidrag.

Ett av projekten drivs av Billerud och syftar till att tillverka grön olja av skogsrester som grenar, toppar och stubbar. Det andra gäller andra etappen av Göteborg Energis satsning för produktion av biogas av restprodukter från skogen, och det tredje är Vindpark Blaiken, en vindkraftpark vars turbiner är optimerade för kallt klimat. Bidragen finansieras genom försäljning av utsläppsrätter.

TT “

DN 19 dec 2012:

“Kol går om olja inom tio år”

“Kol väntas gå om olja som världens mest använda bränsle inom ett decennium, enligt en rapport som OECD-ländernas rådgivande energiorgan IEA publicerat på tisdagen.

Växande marknader som Kina och Indien spelar störst roll i att driva upp användningen av kol globalt. Enligt den senaste pro-gnosen kan kol nästan vara i kapp olja inom fyra år, vilket väntas få konsekvenser för klimatet genom de större utsläppen som bränslet avger.

TT-AFP “

DN 22 dec 2012:

“Full gas krävs för grön omställning”

“Metan är Volvo Lastvagnars huvudspår för att ersätta diesel i tung trafik. Metan som i fossil naturgas eller som i förnybar biogas. I Sverige kallas blandningen fordonsgas. I fjol var den ungefär 60/40 i biogasens favör.

– Etanol av spannmål tror vi inte på. Det finns inte nog med råvara och vi får konflikter med andra områden, förklarar Lennart Pilskog, chef för Public Affairs på Volvo vid en lunch med Anders Mathiasson, vd för branschföreningen Energigas Sverige.

Metan? Är det framtiden? Energimyndigheten säger i en analys att potentialen är för begränsad. Energigas håller inte med, analysen beskrivs som undermålig. Fordonsgasen kan svara för tio procent av alla fordonsbränslen redan år 2020. I dag är siffran cirka 1,5 procent. Men andelen grön biogas ökar inte längre. Flera projekt ligger i vänteläge. Det anses för politiskt osäkert att satsa. Det gäller exempelvis Eons planerade jätteanläggning i södra Sverige.

Några få procent låter kanske lite, men kan få stor betydelse. Fossil naturgas ger direkt tio procent lägre utsläpp av koldioxid än diesel och lägre halter av gifter i avgaserna. Biogas sänker klimatgaserna med uppemot 70–80 procent!

Naturgas har länge varit politiskt tabu, särskilt när den kopplades samman med den ryska gasledningen. Nu håller detta tabu ”på att luckras upp”, säger bordssällskapet.

Den tunga industrin tittar alltmer på naturgas. För sjöfarten erbjuder den ett dramatiskt miljöskifte från den svavelosande tjockoljan. Viking-Line sätter inom kort in en stor passagerarfärja mellan Stockholm och Åbo som går på naturgas, fri från svavel och tungmetaller.

Hemligheten är LNG, gas nedkyld till flytande form, så man får mer energi i mindre volym bränsle. Det gör att det kan användas effektivt även i tung trafik, som i lastbilar för långa transporter. Flera Volvolastbilar rullar redan i Sverige och snart i övriga Europa som ett led i ett EU-projekt. Naturgasen banar sedan väg för grön biogas, som kan framställas ur en mängd olika råvaror genom förgasning. Så resonerar Volvo och Energigas. Men hur ska detta skifte ske om ingen vågar investera?

Lasse Swärd lasse.sward@dn.se “

DN 23 dec 2012:
Fackbok. Lars Myttings ”Ved” en storsäljare

“Konsten att välja rätt ved”

“Lars Mytting har lyckats slå an en sträng i folksjälen med sin bok ”Ved”. Den har länge legat skyhögt på försäljningslistorna och väntar säkert under många julgranar. Boken innehåller allt som tänkas kan om ved. “

“Inför vintern köpte vi kamin till stugan. En modern sak. Miljömärkt, elegant, med stora glasfönster och hög lägereldsfaktor.

– Det kommer bli varmt, sa sotarn menande när han inspekterat den.

Och det var ju avsikten, så vi såg fram mot en riktigt sträng vinter med snöskottning, vita skogspromenader och vintoddy framför brasan. Med grannens hjälp skaffade vi tio 60-liters säckar prima björkved från trakten.

Moderna kaminer är fantastiska. De är inte bara snygga, de är också vetenskapligt utformade med efterbränning för att krama mesta möjliga energi ur träet. Partikelutsläppen är försumbara och man eldar inte för kråkorna.

Det är bara ett problem med dem. Det blir varmt.

Redan under den högtidliga invigningshelgen började vi förstå undertonen i sotarens avskedsreplik. Det tog drygt en timme att jaga ut höstkylan ur stugan. Ytterligare en timme senare var temperaturen i rummet på väg mot trettio grader.

Vi fick öppna fönstren medan den sista vedpinnen brann ut, och med den slocknade även drömmen om den stilla sprakande kvällsbrasan. Den nya myskaminen visade sig vara en brutal värmepanna som ger begreppet stugvärme en helt ny innebörd. Sex vedträn räcker för att göra stugan till bastu.

Med den verkningsgraden kommer de där säckarna att räcka i åratal, och min vaga idé om en ny, hälsosam tillvaro med vedhuggning och konstfull stapling i stor skala lär aldrig bli verklighet.

Lika bra det kanske, den var nog ändå mest en hägring av det goda livet på landet. En bild som är djupt ingrodd i den nordiska mannen, förstår jag när jag läser en insiktsfull bok i ämnet, norrmannen Lars Myttings ”Ved”.

Att Mytting gått till botten med sitt ämne är för lite sagt. Här står precis allt som gärna kan finnas att veta om trä för eldning, från rot till aska. Om konsten att välja rätt träd, rätt såg och rätt yxa. Om hemtransport, torkning, huggmetoder, stapling, eldstäder och eldningsteknik.

Med boken har han tydligen också lyckats slå an en sträng i folksjälen, eller om det är i tiden – den har legat skyhögt på försäljningslistorna hela hösten och väntar säkert under många granar i jul, adresserad ”Till pappa”.

Att rätt hantera sin ved, konstaterar Mytting, har varit en livsnödvändighet på våra breddgrader så länge här funnits människor: ”Hade man lite ved, frös man. Hade man *för* lite, dog man.”

En ansvarsfull familjefar måste alltså se till att det fanns ved för vintern. Vilket innebär att träden ska fällas när de är som torrast, ofta i djupsnö före påsk. Sedan ska de släpas hem, kapas och vila över sommaren. Till hösten ska veden huggas och staplas – men *inte* användas förrän vintern därpå.

En åretruntsyssla med lång framförhållning, med andra ord, och inget för veklingar. Så har vedstapling också varit en klassisk tuppkamstävling, lite som värstingbilar och inglasade verandor i dag. I skogsstaten Maine i USA, berättar Mytting, värderade unga kvinnor förr potentiella makar efter deras vedstaplar: hoprasad stapel – svag vilja; lite ved – ett liv ur hand i mun. Bästa stapeln och bästa mannen är rak och stabil.

I våra dagar handlar det inte längre om giftermål, intresset för vedhantering bland yngre vuxna män är också noll. Däremot tycks något

hända när de kommer över femtio. De uppnår vedåldern. Som om urgamla instinkter att göra rätt för sig och sörja för familjen på gammalt hederligt vis till sist börjar göra sig påmin.

Och sedan blir det bara värre: ju större vedhög, desto äldre gubbe.

Fast ibland kanske det bara handlar om att hitta en begriplig undantagssyssla på gamla dar. När ord och minne tryter kan man alltid stapla ved. Mytting berättar en rörande historia om åldringen som alltmer förlorat kontakten med omvärlden – men ved ville han hålla på med. Familjen var rädd att han skulle skada sig och gömde motorsågen. Varje morgon efter frukost utspelade sig sedan samma ritual. Han kom in och frågade efter motorsågen, fick svaret att den var på service, och sa då alltid lika lätt resignerat:

– Ja, ja, då får det bli bågsågen i dag. Det går bra det med.

I mitt fall har den högeffektiva kaminen bränt sönder varje eventuell tanke på en lyckligt dimmig livshöst vid huggkubben. Att fylla trädgården med obrukbara staplar känns trots allt inte riktigt bra (och skulle se lite väl gubbigt ut).

En möjlig lösning skymtar i vedbokens utförliga tabeller över energiinnehållet i olika träslag. Högst i ädelträ. Lägst i gråal. Med den sämsta sorten borde man ju rent teoretiskt kunna elda mer och ändå få lägre rumstemperatur.

Nu går jag och sneglar på raden av alar nere vid ån. Kanske dags att fälla dem till våren?

Lars Linder lars.linder@dn.se “

“Lars Mytting: ”Ved. Allt om huggning, stapling och torkning – och vedeldningens själ” Övers. Ulf Gyllenhak. Natur & kultur “

645 Användning av inventarier o d.

SW . 645 Användning av inventarier o d.

Här även länkgrupper som gäller fler av områdena 641-649

Libris/SAB:
(DC 645, DK 645).

DC:
645 Hushållens inredning

24 nov 2012:
Test. LED-lampor

“Billigaste lampan ljuset i mörkret”

“ Flera LED-lampor klarar knappt nivån för inomhusbelysning och vissa ger onödigt mycket flimmer, visar Testfaktas test. Bäst resultat får lågprislampan från Clas Ohlson. “

“Sedan 1 september i år råder förbud mot traditionella glödlampor. Men hur ser alternativen ut? Testfakta har undersökt åtta rundstrålande LED-lampor och jämfört dem med den glödande föregångaren. Lamporna i testet motsvarar ungefär en 40-watts glödlampa.

– En stor skillnad ligger i hur LED-lamporna sprider ljuset. Men det som förvånade mig mest var tiden det tar att tända ett par av lamporna, samt att vissa ger onödigt mycket flimmer, säger Håkan Skoogh, testledare på Sveriges Tekniska Forskningsinstitut.

Testfaktas test visar att LED-lamporna ger mellan fem och sju gånger så mycket ljus per watt som glödlampan. Samtidigt skiljer det hela 30 procent mellan den effektivaste lampan från Jula och den minst effektiva från Ikea.

– I sammanhanget är Ikeas energieffektivitet i lägsta laget. Samtidigt har den bra färgåtergivning och detta brukar hänga ihop – ska du ha en bra färgåtergivning får du ofta en sämre effektivitet, säger Håkan Skoogh.

Men det går att få både hög effektivitet och bra färgåtergivning. Det visar den totala testvinnaren V-Light från Clas Ohlson som dessutom är bland de billigaste lamporna i testet. V-Light är den enda lampa som kommer i närheten av glödlampans förmåga att återge färger. Osram, Megaman och Cosna ligger däremot strax under gränsen för vad som rekommenderas för hemmamiljö.

– Tyvärr är detta ett problem som vi får leva med ett tag till när det gäller LED-tekniken. Vill man ha perfekt färgåtergivning i badrummet eller ovanför hallspegeln, för att till exempel se hur kläderna matchar, får man tyvärr sätta upp en halogen-lampa i stället, säger Håkan Skoogh.

En annan utmaning för LED-industrin är att ljuset i de små lysdioderna är så riktat. Det passar perfekt för spotlights, men sämre då man vill ersätta glödlampans rundstrålande effekt. Laboratoriets mätningar visar tydligt hur de flesta av LED-lamporna sprider ljuset i en vinkel framåt och inte så mycket åt sidorna.

– Har man till exempel en prydnadslampa med sidoskärm så vill man att ljuset ska komma ut via skärmen. Men med exempelvis Osrams lampa kommer en stor del av ljuset i stället att gå rakt upp i taket.

Martin Hansson/Testfakta “

DN 11 dec 2012:

“Risk för brist på julgranar”

“Försäljningen av julgranar har rivstartat – och det kan bli brist på träd på grund av snön. Antalet granar som säljs som lockvaror ökar kraftigt. Men även hugg-din-egen-julgran-konceptet växer, visar DN:s genomgång. “

“Som helgerna ligger i år lär de flesta inte våga vänta till sista helgen före jul med att köpa julgran. Om du inte vill tvingas köpa ruskorna som blivit över kan det vara bra att veta att branschen räknar med att den 15–16 december blir den stora julgransköparhelgen. Men granarna försvinner redan i rask takt:

– Vi har aldrig tidigare sålt så många julgranar så tidigt på säsongen. Jag tror att folk fick julstämning vid första advent när snön kom, säger Johan Saxne, pressansvarig på Bauhaus.

Byggkedjan är en av de stora julgransförsäljarna med 80 000 importerade danska julgranar årligen.

De professionella aktörerna brukar såga ned sina sista granar vecka 46–50, medan skogsägare och jordbrukare som har granplanteringen mer som en sidoinkomst brukar vara ute de sista veckorna. Då vill det till att det inte snöat för mycket. Har man inte märkt upp granarna är det svårt att skilja ut de fina, och snön gör jobbet väsentligt svårare.

De kraftiga snöfallen kommer därför troligen att minska utbudet på julgranar och öka konkurrensen om dem som finns.

De senaste årens trend att handlare och företag köper upp stora partier julgranar för att ge bort i olika kundjippon eller för att ha som lockvaror fortsätter att öka kraftig.

– Vår försäljning av sådana event-julgranar stiger med 50 procent per år. Ungefär 40 000–50 000 julgranar säljer vi på det sättet i år, säger Michael Nyholm, vd på julgran-sajten.se

Han har till exempel Vällingby city som kund. Där skänker man bort granar till de 3 000 första kunder med ett kvitto på 500 kronor från någon butik i köpcentrumet.Mäklare och bilförsäljare är andra företag som använt sig av granen som lockvara. Elektronikkedjan Netonnet gör det i år igen.

– Vi gjorde det första gången förra året, vi hade pratat länge om att göra det, men det är ju lite utrymmeskrävande. Det är många som är ute och ska köpa gran och då vill vi gärna ha den trafiken. Det blir ganska mycket extra pengar eftersom folk är ute och storhandlar, säger Jonas Järrenfors, marknadschef.

Att försäljningen av jippogranar ökar så kraftigt beror på den professionalisering som skett i julgransbranschen under den senaste tioårsperioden. Granarna blir mycket lika varandra till form och storlek. Det gör att företagen kan använda dem som vilken produkt som helst.

Eventjulgranar brukar vara billiga eftersom företagen ser försäljningen som en marknadsföringskostnad. Den billigaste rödgranen kostar då runt 200 kronor. Hos den traditionella julgransförsäljaren ligger de annars kring 350 kronor, och för den finaste kvaliteten kungsgranar får man betala runt 600 kronor.

Enligt branschen toppade priset förra året och kommer snarare att minska, eftersom produktionen av julgranar har ökat kraftigt.

Ett annat sätt att köpa julgran billigt, och som växer kraftigt utanför storstadsområdena, är hugg-din-egen-julgran-konceptet. Man bjuder familjer på glögg och pepparkaka och tillhandahåller en handsåg.

Det blir inga kostnader för transporter eller hanteringen av granarna, och odlaren får lite mer betalt jämfört med att sälja till en grossist. Samtidigt får kunderna granen nästan till inköpspris. På julgransodlarna.org finns en lista över hugg-din-egen-julgran-försäljare.

Juan Flores juan.flores@dn.se “

DN 11 dec 2012:

”Fulgranen” är på nedgång

“ Glöm den spretiga julgranen med kala partier och lång hals. Granen som den ser ut i naturen, fulgranen, tappar mark. I stället tar kommersiella aktörer med perfekt trimmade och täta Disney-granar över alltmer. Men många känner inte till att granar på storodlingar utsätts för mycket kemikalier. “

“Naturen är dessvärre inte särskilt bra på att göra julgranar. Varma år växer granen mycket på höjden och blir gles, spretig och föga julfähig.

För odlarna är det ett bekymmer, för när det kommer till julgranen är konsumenterna rätt kräsna.

– Om jag inte klipper och formar dem blir bara 10 av 100 dugliga, formar jag dem kan jag komma upp i att 90–95 procent blir det, säger julgransodlaren Gunnar Göthner.

Han klipper till exempel granarna på höjden för att de ska växa långsammare och bli tätare, det har han gjort i många år nu.

I Sverige finns inte särskilt många stora kommersiella julgransodlare. Branschföreningen har ett 80-tal medlemmar, och den största odlaren planterar nu omkring 90 000 granar per år.

I Danmark är däremot julgransindustrin big business, med tusentals odlare och omkring 10 miljoner producerade granar per år. De flesta går på export till Tyskland, men uppskattningsvis 600 000–800 000 importas till Sverige, enligt branschen.

Skogsindustrin hävdar att det går åt runt tre miljoner granar i det svenska julfirandet.

Rödgranen formas med en sabel, man hugger av delar av grenar, toppen och årsskott. Kungsgranen är känsligare och formas genom att man nyper av det mittersta av grenens årsskott, de övriga två lämnas kvar och förtätar granen. Beskärningen av granar görs årligen.

Enligt Margareta Hoas, delägare i den första Kravcertifierade granodlingen i Sverige, känner inte många till att

– Först är det ogräsmedel för att förhindra att granplantorna kvävs av ogräs. Men det mår de dåligt av, vilket kan leda till insektsangrepp, och då måste man bespruta mot det också, säger hon.

I Danmark rollas också topparna på kungsgranarna med tillväxthämmande medel på våren, alternativt kan man nypa i toppen med en tång för att hämma tillväxten.

Att inte kemikalieanvändningen leder till mer diskussioner tror Margareta Hoas beror på att man inte äter granen.

– Då tycker många att det inte spelar någon roll.

Juan Flores juan.flores@dn.se “

DN 11 dec 2012:

“Så sköter du om din gran

* Lossnar barren lätt närmast skottens toppar är granen redan torr.
* Låt den stå ute tills den ska kläs.
* Kapa några centimeter nedtill och barka av med en kniv en centimeter upp från kanten.
* Vattnet ska nå till skruvarna på foten. Det första dygnet kan man få vattna flera gånger.
* Granen mår inte bättre av whiskey eller socker i julgransfoten.

Plastgran eller riktig?
De flesta hushållen hade 2010 en riktig gran.
32% ingen gran.
44% riktig gran.
24% plastgran. “

DN 18dec 2012:
Hushållsarbete.

”Nedlåtande pigdebatt ett arbetsmiljöproblem”

“Ny forskning. Problemet för dagens hushållsarbetare är inte arbetet i sig, vad de gör eller hur de blir bemötta av kunderna. Däremot upplevs allmänhetens syn och den så -kallade pigdebatten som nedlåtande. Denna nedlåtenhet är ett av hushållsarbetarnas viktigaste arbetsmiljöproblem, skriver forskarna Vesa Leppänen och Lars Dahlberg. “

“Den så kallade ”pigdebatten” har pågått i snart två decennier och var som mest intensiv i anslutning till att rutavdraget infördes 2007. I debatten jämförs ofta de anställda hushållsarbetarna med forna tiders pigor och med utsatta hushållsarbetare i andra länder som har helt andra arbetsvillkor.

Denna jämförelse är felaktig och nedlåtande och bidrar faktiskt till att skapa en dålig arbetsmiljö. En stor andel av de vitt anställda hushållsarbetarna trivs med sitt arbete, framför allt med kundkontakterna och flexibiliteten. Samtidigt upplever många att andra ser ner på deras arbete, vilket faktiskt betyder att ett stort arbetsmiljöproblem är allmänhetens syn.

De grundläggande arbetsvillkoren för de hushållsarbetare som är anställda i företag är helt andra än de som fanns för pigorna under 1900-talets början och de som gäller för många av de drygt 52 miljoner hushållsarbetare som enligt ILO finns i 117 av världens länder.

Forna tiders pigor var, liksom många av dagens hushållsarbetare i stora delar av världen, direkt anställda av familjerna, inneboende, saknade möjlighet att bilda familj, hade långa arbetstider, arbetade utspritt över veckans alla dagar och arbetet blandades ofta ihop med fritiden. Många arbetade med allehanda sysslor, både i lantbruket och i hushållet och med sådant som vi i dag kallar barn- och äldreomsorg.

De saknade socialförsäkringssystem i form av sjukpenning och föräldrapenning och möjlighet att ansluta sig till fackförening och a-kassa och de kunde inte söka hjälp hos arbetsmiljöinspektion, socialtjänst eller polis. Många hushållsarbetare internationellt är socialt isolerade, särskilt de som flyttat och inte kan språket i det omgivande samhället. Sådana arbetsvillkor leder ofta till olika former av utnyttjande.

När de moderna vitt anställda hushållsarbetarna blir kallade för ”pigor” ger det ett sken av att forna tiders arbetsvillkor fortfarande är aktuella. Detta är felaktigt och upplevs nedlåtande av hushållsarbetarna.

De moderna hushållsarbetarna har egna -bostäder, egna familjer, är ofta anställda vid företag och dessa företag förhandlar med kunderna om betalning och arbetstider. De har reglerad lön, möjlighet att organisera sig fackligt och kan söka råd och stöd hos olika myndigheter. Och de har tillgång till föräldraförsäkring, socialbidragssystem, a-kassa, polis, arbetsmiljöinspektion och annat.

Nedlåtenheten kommer till uttryck också på -andra sätt och även när ordet ”piga” inte används. Ett färskt exempel är SVT Rapports inslag om den ”fruimport” som vissa svenska män satt i system. Där sades att ”när en svensk man tar hit utländska kvinnor på löpande band i avsikt att med hot och våld nyttja dem som sex- och hushållsarbetare då är kärleken satt på undantag”.

Naturligtvis är denna ”fruimport” förkastlig, men även liknelsen mellan dessa kvinnors slavliknande situation och hushållsarbetarnas situation är beklaglig.

Men vilka är då hushållsarbetarna, vilket -arbete utför de och hur trivs de? I två nyutkomna rapporter som handlar om hushållsarbetare som är anställda i företag med minst fem anställda visar vi att åtta av tio är kvinnor. En stor andel är inrikes födda och de har en högre utbildningsnivå än städare i allmänhet.

De kommer från arbetaryrken. Nästan alla har tidigare arbetat inom lågavlönade yrken med låga utbildningskrav, framför allt inom städning, vård och omsorg, restaurang och tillverkningsindustri. De vanligaste arbetsuppgifterna är storstädningar, flyttstädningar och fönsterputsning. En mycket liten andel utför omsorg, omvårdnad och hjälp med läxläsning.

Männen i branschen utför oftare traditionellt manliga arbetsuppgifter såsom trädgårdsskötsel, snöskottning och mindre reparationsarbeten medan kvinnorna oftare utför traditionellt kvinnliga arbetsuppgifter. Drygt hälften arbetar heltid, till skillnad från 76,6 procent inom hela den svenska arbetskraften.

Samtidigt är det nästan sex av tio deltidsarbetande i hushållsbranschen som säger att de arbetar deltid därför att de till exempel studerar, inte kan arbeta mer av hälsoskäl eller har andra anställningar. Därför kan man säga att det är fyra av tio deltidsarbetande som är ofrivilligt deltidsarbetande.

I motsats till vad många verkar tro så är det påfallande många som trivs med sina arbeten. Ungefär nio av tio håller med om påståendet ”jag trivs med mitt arbete” och nästan åtta av tio säger att arbetet är roligare än de först trodde att det skulle vara. Det bästa, säger de, är kundkontakterna (att få hjälpa andra människor och få uppskattning för det de gör), självbestämmande och flexibilitet.

Det hänger samman med att många hushållsarbetare själva kommer överens med sina kunder om när de ska göra sitt arbete och sålunda har möjlighet att planera sina arbetstider så att de kan få ihop dem med vardagens olika krav. Vid intervjuer berättar de om hur de kan anpassa arbetet efter till exempel barnens fritidssysslor och egna läkarbesök.

Hushållsarbetarna är i allmänhet inte heller lika övervakade som anställda inom många andra yrken som står till buds för denna grupp. Med tanke på att många tidigare har arbetat inom yrken där de närmaste cheferna och/eller kunderna övervakat dem och nu slipper det, är det kanske inte särskilt förvånande att många trivs. Det verkar som att denna frihet tas för given av många journalister, debattörer, forskare och andra inom medelklassen.

Det är tydligt att nedlåtenheten är ett av hushållsarbetarnas viktigaste arbetsmiljöproblem. Mer än var fjärde uppger att påståendet om att andra människor ser ner på deras arbete stämmer ganska eller mycket väl. Mindre än fyra av tio säger att påståendet inte stämmer alls. Var tionde säger att de skäms över sitt arbete och inte vill berätta för andra vad de arbetar med.

Det betyder att ett av de viktigaste problemen för denna yrkeskår inte ligger i arbetet i sig, i vad de gör eller hur de blir bemötta av kunderna, utan i det synsätt som uttrycks offentligt i bland annat den så kallade ”pigdebatten”.

Vesa Leppänen, biträdande professor, hög-skolan i Kristianstad,

Lars Dahlberg, fil.mag, högskolan i Kristianstad “

“<u>Bakgrund. Ny forskning</u>

I motsats till vad många verkar tro är det många som trivs med sina arbeten. Det bästa, säger de, är kundkontakterna, självbestämmande och flexibilitet.

Uppgifterna i artikeln kommer dels från rapporten “Arbetsvillkor och trivsel bland -anställda inom hushållsnära tjänster” som publiceras i dag. Dels från rapporten “Vilka arbetar med vita hushållstjänster?” som publicerades för några veckor sedan. Rapporterna finnas att läsa på Högskolan Kristianstads hemsida (www.hkr.se). “

646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).

SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)

Libris/SAB:
Qcd Personlig hygien
Qcc Kläder och sömnad
(DC 646, DK 646 Kläder, kroppsvård).

DC:
646 Sömnad , kläder , personlig levande

647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter mm.

SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

Inklusive fastighetsförvltning.

Libris/SAB:
Qci Privatekonomi
(DC 647, DK 647 Hushållsekonomi

DC:
647 Hantering av offentliga hushåll

DN 14 nov 2012:

Andrahandsuthyrning. Hyregästföreningen varnar för regeringens förslag

”Unga kommer inte ha råd”

“Andrahandshyrorna för bostadsrätter kan fördubblas nästa år, visar beräkningar som Hyresgästföreningen gjort. Orsaken är att regeringen vill släppa hyressättningen fri – samtidigt som oppositionen i riksdagen stoppar ett förslag för att få fram fler lediga lägenheter.”

“I går beslutade de borgerliga i civilutskottet att gå vidare med sitt förslag om ändrade regler för andrahandsuthyrning av bostadsrätter – trots att den viktigaste planerade förändringen ser ut att stoppas av de rödgröna och Sverigedemokraterna.

– Regeringspartierna väljer att fullfölja den del som innebär att man får hyror av marknadsmodell. Det är sorgligt för bostadsmarknaden, säger Veronica Palm (S), ordförande i civilutskottet.

Regeringens förslag innebär att bostadsrättsinnehavare ska kunna ta ut hyra även för ränte- och kapitalkostnader. I dag är det bara tillåtet att ta ut hyra som motsvarar en liknande hyresrätt plus 10 procent.

Dessutom vill regeringen ta bort möjligheten för andrahandshyresgäster att i efterhand vända sig till hyresnämnden för att få tillbaka det man anser är en alltför hög hyra.

För dessa två förslag har regeringen stöd av Sverigedemokraterna. Men SD och de rödgröna är emot regeringens tredje förslag för att få fram fler lediga lägenheter i storstäderna: att bostadsrätteinnehavare som bott i sin lägenhet minst ett år under de senaste tre åren ska kunna hyra ut utan, som det står i lagtexten, ”beaktansvärda skäl”.

Konsekvensen blir, enligt beräkningar som Hyresgästföreningen gjort, att andrahandshyror för bostadsrätter i centrala Stockholm mer än fördubblas över en natt när förslaget är tänkt att träda i kraft den 1 februari 2013.

Enligt beräkningarna skulle andrahandshyran för en etta i centrala Stockholm stiga från dagens 5 440 kronor till 10 300 kronor – en ökning med 89 procent. En tvåa skulle kosta 15 000 kronor och en trea 19 500 kronor – en ökning med 124 respektive 132 procent.

– Det blir mest företag som kommer att betala sådana hyror. De flesta unga människor kommer inte att ha råd, säger Barbro Engman, ordförande i Hyresgästföreningen.

Regeringspartierna motiverar sitt beslut med att fler bostäder nu kommer till uthyrning och att en svart marknad blir vit.

– Det är ett tak för vilken hyra man kan ta ut. Det blir ökad transparens för den som är andrahandshyresgäst, säger Nina Lindström (FP), vice ordförande i civilutskottet.

Sverigedemokraterna vill att det även i fortsättningen ska krävas ”beaktansvärda skäl” för att en bostadsrättsinnehavare ska få hyra ut.

– Har man verkligen skäl att hyra ut så framför man de beaktansvärda skäl man har, säger Carina Herrstedt (SD), ledamot i civilutskottet.

Sedan i april hyr 21-åriga Virginia Svensson en del av en lägenhet på Östermalm i Stockholm. Som resurskonsult inom reception och växel blir hon inringd vid behov. Hennes inkomst varierar från månad till månad men i snitt lägger hon nästan halva lönen på hyran. I december löper kontraktet på hennes lägenhet ut och Virginia Svensson har

påbörjat sökandet efter ny bostad. Hon tror att en höjning av hyrorna skulle slå hårt.

– Det skulle bli jobbigt för många – inte minst för ungdomar.

Hon har inte hunnit sätta sig in i alla turer kring regeringens förslag men tror att förenklade regler för andrahandsuthyrning skulle få positiv effekt.

Mats J Larsson matsj.larsson@dn.se

Helen Preutz helen.preutz@dn.se “

“Fakta. Så mycket beräknas hyrorna öka

Område Bostad	Ny hyra	Hyra i dag Ökning %
Centrala Stockholm 1 rok	10 300 kr	5 440 kr +89 procent
Storstockholm 1 rok	7 000 kr	4 666 kr +50 procent
Centrala Göteborg 1 rok	7 400 kr	4 895 kr +51 procent
Centrala Malmö 1 rok	4 900 kr	4 869 kr +1 procent
Centrala Stockholm 2 rok	15 000 kr	6 699 kr +124 procent
Storstockholm 2 rok	10 300 kr	6 078 kr +69 procent
Centrala Göteborg 2 rok	10 800 kr	6 325 kr +71 procent
Centrala Malmö 2 rok	7 300 kr	6 334 kr +15 procent
Centrala Stockholm 3 rok	19 500 kr	8 423 kr +132 procent
Storstockholm 3 rok	13 400 kr	6 764 kr +98 procent
Centrala Göteborg 3 rok	14 000 kr	7700 kr +82 procent
Centrala Malmö 3 rok	9 400 kr	7 706 kr +22 procent

Källa: Hyresgästföreningen “

DN 14 nov 2012:
Andrahandsuthyrning.

“Regeringen borde veta bättre”

“ Kommentar. Regeringen har återfallit i sitt gamla mönster att strunta i oppositionen och köra sitt eget race. Efter två år i minoritet borde regeringen kunna hantera känsliga och viktiga frågor bättre. “

“Nya regler vid andrahandsuthyrning av bostäder för att bekämpa bostadsbristen var ett av regeringens stora nummer i vårbudgeten. Förslagen gick ut på att det skulle bli både lönsammare och lättare att hyra ut i andra hand.

Men regeringen, med bostadsminister Stefan Attefall i spetsen, underskattade svårigheterna med att få igenom förslagen i riksdagen. Tricksandet med att bädda in bostadsförslagen i höstbudgeten misslyckades och förhandlingarna med de rödgröna partierna kom i gång alldeles för sent.

Som det ser ut nu blir resultatet att regeringen får igenom en del av förslagen med hjälp av Sverigedemokraterna som också vill att den som hyr ut ska kunna ta mer betalt än i dag.

Men det är väldigt optimistiskt att tro att andrahandsmarknaden kommer att växa kraftigt bara för att den blir mer lönsam. Särskilt som bostadsrättsföreningarna, och i sista hand hyresnämnden, ska fortsätta att avgöra vilka skäl som är tillräckliga för att få hyra ut.

Man kan tycka vad man vill om regeringens ursprungsförslag som består av flera olika delar. Men det var åtminstone tänkt att fungera som en helhet.

Det vi riskerar att få är en ny lagstiftning som enbart består av de delar som går att få igenom i riksdagen. Och det är aldrig bra.

Som det ser ut nu kommer vi att få en i stort sett oreglerad hyressättning på andrahandsmarknaden samtidigt som bostadsbristen är lika stor som tidigare. Plusvärdet med ett ökat utbud som kunde hålla nere hyrorna uteblir helt.

Att alliansregeringen åkte på sådana här bakslag i början av mandatperioden berodde sannolikt på att regeringen fortsatte på samma sätt som när den var i majoritet. Men nu har alliansen regerat i minoritet i drygt två år och borde veta bättre.

Maria Crofts maria.crofts@dn.se “

DN 22 nov 2012:

“Fattigdom då, nu och sedan”

“I boken ”Fattigdom utan gränser” (Carlssons Bokförlag) belyser nordiska forskare fattigdomsfrågan. Historia, nutid och framtid presenteras ur olika perspektiv. Redaktörer för boken är journalisten Lena Engelmark och professorn Hans Swärd. “

DN 29 nov 2012:

“Var sjunde nästan fattig”

Var sjunde person, eller 14 procent, har så liten inkomst att de tangerar gränsen för fattigdom, enligt SCB. Allra vanligast är detta bland ensamstående med barn. För ett hushåll med en vuxen och ett barn går gränsen för fattigdom vid 13 952 kronor per månad, för två vuxna och två barn vid 22 538 kronor.

TT “

DN 4 dec 2012:

“22 kvadratmeter borätt

får du för en miljon kronor i Stockholm. I andra kommuner får du så här mycket:
Danderyd 27
Sundbyberg 28
Solna 28
Lidingö 29
Nacka 33
Göteborg 36
Uppsala 37
Täby 39
Vaxholm 39
Sammanställningen baseras på genomsnittspris per kvadratmeter från november 2011 till och med oktober 2012. Källa: Svensk Fastighetsförmedling/Mäklarstatistik “

DN 5 dec 2012:

“Lättare uthyrning stoppas”

“De rödgröna och Sverigedemokraterna stoppar regeringens förslag att göra det lättare att hyra ut bostadsrätter. Beslutet fattades i riksdagens civilutskott i går.

Däremot fick regeringen stöd för förslaget att den som hyr ut en bostadsrätt, villa, ägarlägenhet eller annan bostad att ta ut hyra som täcker ränte- och kapitalkostnader. Samtidigt höjs gränsen för hur mycket man får hyra ut skattefritt från 21 000 kronor till 40 000 kronor per år. Förändringarna ska träda i kraft den 1 februari nästa år.

Mats J Larsson matsj.larsson@dn.se “

DN 13 dec 2012:
Andrahandsuthyrning.

“Nya regler gynnar borättsägare”

“Uthyrning av bostadsrätter kan bli en ny guldgruva. Nästa år införs nya regler som gör att andrahandshyrorna kan mer än fördubblas i Stockholms innerstad. Men föreningens tillstånd behövs fortfarande.”

“Nästa års budget innehåller ett par riktigt generösa julklappar till alla bostadsrättsägare. Dels förändras uthyrningsreglerna så att marknadshyror i praktiken införs vid andrahandsuthyrning av bostadsrätter, dels höjs schablonavdraget för sådan uthyrning från 21 000 till 40 000 kronor.

Syftet är att få ut fler bostäder på en marknad där bostadsbristen på många håll är skriande. Men det förutsätter att de som behöver bostad också har råd med de andrahandshyror som nu blir tillåtna.

I dag har bostadsrättsägare bara rätt att ta ut en andrahandshyra som motsvarar hyran i en likvärdig hyresrätt – med ett tillägg på cirka 10 procent om lägenheten hyrs ut möblerad.

Med de nya reglerna får andrahandshyran i stället sättas med utgångspunkt från lägenhetens eget marknadsvärde. Det spelar alltså ingen roll hur stora lån som bostadsrättsägaren har på sin lägenhet.

Följden blir att andrahandshyrorna kommer att stiga mycket kraftigt i framför allt Stockholm och Göteborg – och allra mest i Stockholms innerstad, där skillnaden mellan bruksvärdet, som tillämpas för hyreslägenheter, och marknadsvärdet är störst.

I Malmö skulle förändringarna bli betydligt mindre, och för de minsta lägenheterna skulle ägarna till och med förlora på nyordningen i vissa områden.

Hyresgästföreningen har räknat ut hur mycket andrahandshyrorna skulle förändras för olika lägenhetstyper i de tre storstäderna. Här är några exempel som utgår från en avkastningsränta på 4 procent på marknadsvärdet plus månadsavgiften:

För en trea i centrala Stockholm kan andrahandshyran höjas från dagens 8 400 kronor till 19 500 kronor med de nya reglerna, en höjning med 131 procent. En tvåa kan på motsvarande sätt höjas från en månadshyra på 6 700 kronor till 15 000 kronor, en höjning med 124 procent. För en trea i Göteborgs centrum kan andrahandshyran höjas från dagens 7 700 kronor till 14 000 kronor, en ökning med 82 procent.

Fortfarande krävs dock bostadsrättsföreningens tillstånd för andrahandsuthyrning, något som regeringen också ville förändra men inte fick gehör för.

Bo Westmar bo.westmar@dn.se “

“Så här blir det

De nya reglerna för andrahandsuthyrning av bostadsrätter, som nu klubbas igenom av regeringspartierna med stöd av Sverigedemokraterna, börjar gälla den 1 februari nästa år.

På marknadsvärdet bör ägaren, enligt förslaget, få tillgodoräkna sig en avkastningsränta som är ”så hög att den ger kostnadstäckning”. I förarbetena till regeringens förslag har 4 procent angetts som en skälig avkastningränta. Dessutom får månadsavgiften till föreningen läggas på andrahandshyran.

Nästa år höjs också det fasta schablonavdraget vid uthyrning av privatbostad höjs från 21 000 till 40 000 kronor.

Andrahandsuthyrning kräver fortfarande tillstånd från bostadsrättsföreningen.

<u>Så mycket kan andrahandshyran höjas med de nya reglerna</u>
I procent
1 rok, 2 rok, 3 rok,
Stor-Stockholm: 51, 70, 98
Centrala Stockholm: 90, 124, 131
Stor-Göteborg: 25, 46, 55
Centrala Göteborg: 50, 70, 82
Stor-Malmö: -4, 13, 22
Centrala Malmö: 1, 15, 22

<u>Så höga blir andrahandshyrorna med de nya reglerna</u>
I kronor
1 rok, 2 rok, 3 rok
Stor-Stockholm: 7 000, 10 300, 13 400
Centrala Stockholm: 10 300, 15 000, 19 500
Stor-Göteborg: 5 800, 8 500, 11 100
Centrala Göteborg: 7 400, 10 800, 14 000
Stor-Malmö: 4 500, 6 600, 8 600
Centrala Malmö: 4 900, 7 300, 9 400

<u>Andrahandshyrorna med dagens regler</u>
I kronor
1 rok, 2 rok, 3 rok
Stor-Stockholm: 4 700, 6 100, 6 800
Centrala Stockholm: 5 400, 6 700, 8 400
Stor-Göteborg: 4 600, 5 800, 7 200
Centrala Göteborg: 4 900, 6 300, 7 700
Stor-Malmö: 4 700, 5 900, 7 100
Centrala Malmö: 4 900, 6 300, 7 700
Källa: Hyresgästföreningens hyresdatabas “

DN 15 dec 2012:

Socialbidrag. Socialförvaltningen bryter mot lagen

“JO slår fast: Stockholms stad får inte se din shoppinglista”

“Stockholms stad får inte rutinmässigt begära uppgifter om vad social-bidragstagare gör med pengarna. Det slår justitieombudsmannen fast och nu ska staden se över sitt regelverk. “

“En stockholmare har lämnat in ett klagomål till JO: ”Att behöva redovisa för eventuella kortköp gjorda på krog, systembolag eller liknande är en kränkning av den personliga integriteten”, står det i anmälan.

JO ger den klagande rätt – det strider mot Socialtjänstlagen, som talar om respekt för människors självbestämmanderätt och integritet.

– Vi håller med JO, den som vill kan stryka över uttagen i kontoutdraget, säger Fredrik Jurdell, chef för stadsövergripande frågor på socialförvaltningen.

I maj 2010 antog kommunfullmäktige nya riktlinjer för ekonomiskt bistånd, eller socialbidrag som det kallas till vardags. Där står att ”Vid nybesök ska kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste tre månadernas transaktioner uppvisas. Kontoöversikt och kontoutdrag ska därefter kontrolleras minst var tredje månad”.

– Vi begär in kontoutdrag varje månad, för att se vilka inkomster den som ansöker om, eller redan har fått, socialbidrag har. På kontoutdragen står även uttagen med, det kommer vi inte ifrån, säger Fredrik Jurdell.

Justitieombudsmannen har inte någon invändning mot att socialförvaltningen generellt ber om kontoutdrag. Men, skriver JO i beslutet, ”den enskilde har emellertid stor frihet att själv bestämma hur han eller hon använder ett beviljat försörjningsstöd”.

Men vad händer om någon stryker i kontoutdragen?

– Socialsekreteraren kan inte utan vidare säga att man inte ska stryka uppgifter om uttag. Det måste finnas särskilda skäl, att man till exempel misstänker ett regelbrott, säger Fredrik Jurdell.

Hur menar du då?

– Om man, till exempel, får matpengar och de tar slut den 12:e flera månader i rad, då får socialsekreteraren inleda ett samtal. Vi måste säkerställa att bidraget går till rätt saker, säger Fredrik Jurdell.

Om Stockholms stad skulle säga nej till socialbidrag för att den som ansöker inte vill lämna ut alla uppgifter blir det en fråga för domstol, enligt JO.

Vad ska ni göra nu?

– Vi får titta på om vi ska förtydliga det som står i handboken. Men den bild jag har är att de uttag en biståndstagare gör inte är av intresse i normalfallet utan bara när det finns särskilda skäl att titta på dem, säger Fredrik Jurdell.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se “

DN 18 dec 2012:

Hemlöshet. ”Regeringens nollvision är bara en vision”

“Familjer med barn vräks fortfarande”

“I februari 2007 lovade barn- och äldreminister Maria Larsson (KD) att inga barn ska vräkas. Sex år senare har över 3 000 barn kastats ut från sina hem av Kronofogden, visar färska siffror som DN tagit del av. Bara i år har minst 411 barn vräkts. “

“I samband med Kristdemokraternas kommundagar, den 3 februari 2007, presenterade Maria Larsson en åtgärdsplan mot hemlöshet.

En av de fyra punkterna i programmet var en nollvision för vräkningar av familjer med barn.

Under de nästan sex år som passerat sedan dess har vräkningarna av barn fortsatt. Till och med den sista september i år har 3 040 barn vräkts.

– Det tar tid att ställa om till ett mer strukturerat arbete i kommunerna. Det här tar tid, säger Maria Larsson.

Johan Kranz, verksamhetscontroller på Kronofogden, den myndighet som genomför vräkningarna, tvivlar på att nollvisionen är realistisk.

– Det kommer alltid att finnas ett visst antal som inte går att rädda. Nollvisionen är bara en vision, jag tror aldrig att man kan komma riktigt dit, säger han.

Men Maria Larsson ger inte upp målet att inga barn ska vräkas.

– Det är en mycket stark otrygghet i ett barns liv att mycket hastigt behöva flytta vid den här typen av förhållanden som ofta råder vid vräkningar, det riskerar att bli väldigt traumatiskt. Det är därför vi har satt upp det här målet. Jag insåg från början att det här blir tufft att uppnå.

– Hälften av Sveriges kommuner vräker inga barn. Det innebär att det här är möjligt att göra i varje kommun. Så målsättningen ligger fast, säger Maria Larsson.

Under de nio första månaderna av 2012 vräktes 411 barn, en minskning med 21 procent jämfört med samma period förra året.

Maria Larsson ser årets minskning som ett resultat av ett målmedvetet arbete. För ett år sedan utsåg regeringen en nationell samordnare mot hemlöshet.

– Vi har kommit en bra bit på väg, med framtagande av dokument till kommunerna och så skjuter vi på med hemlöshetssamordnaren. Uppenbarligen har det gett bra resultat, med en minskning på 20 procent det senaste året. Det är faktiskt en fantastisk sifra, säger hon.

Sten-Åke Stenberg, professor vid Institutet för social forskning, som tidigare utrett barnvräkningar åt regeringen, är inte imponerad av minskningen.

– Det går upp och ned men ligger över tid ungefär på samma nivå. Det är min bild av det hela, säger han.

I en rapport som presenterades för Maria Larsson våren 2011 lade han och tre kolleger fram en rad förslag om hur vräkningarna av barn kan stoppas. Inget av förslagen genomfördes.

I stället utsågs en samordnare.

– Det är bra att samordnaren är ute och talar med kommunerna. Det är anständigt, men jag tror inte att det kommer att påverka sifrorna särskilt mycket, säger Sten-Åke Stenberg.

Maria Larsson säger till DN att en dialog med kommunerna är bättre än ett knippe nya lagar som skulle ta flera år att skriva och införa.

– Nu handlar det om att se hur mycket vi kan uppnå med frivillighet från kommunerna. Sedan får vi se om det krävs andra åtgärder, säger hon.

Jens Kärrman jens.karrman@dn.se
Mattias Carlsson mattias.carlsson@dn.se “

“<u>Kronofogden eller domstol fattar beslutet</u>
För att en vräkning ska kunna genomföras krävs ett beslut från Kronofogden eller domstol.

Om hyresgästen inte flyttar frivilligt blir det Kronofogdens uppdrag att se till att bostaden töms en viss dag.

Innan vräkningen kan genomföras måste både hyresvärden och Kronofogden ha underrättat socialförvaltningen.

Källa: Kronofogden“

DN 18 dec 2012:

Hemlöshet. ”Regeringens nollvision är bara en vision”

“Peter och hans son kastades ut”

“Socialtjänsten tittade på när Kronofogden vräkte ensamstående pappan Peter och hans 12-årige son. Efter ett halvårs kamp ska de nu få flytta från sitt tillfälliga boende på ett vandrarhem till en egen lägenhet. “

“De kom i en samlad tropp, Kronofogden, låssmeden och socialtjänstens handläggare. Det var i juni 2012, Peter och hans tolvåriga son satt vid köksbordet och väntade. Det var slutet på en plågsam och utdragen process som lämnat Peter helt utan utvägar.

Peter var tvungen att flytta från sitt hem men betalningsanmärkningar och miljonskulder gjorde att han omöjligen kunde få en ny bostad. Efter ett liv som egenföretagare gick allt snett under krisåret 2008. Hans bolag gick i konkurs och Peter blev skyldig miljoner i borgensåtaganden. Nu vill inte ens det kommunala bostadsbolaget godkänna honom som hyresgäst.

Han kunde inte mer än se på när låssmeden bytte ut låset på ytterdörren.

Socialtjänstens handläggare slog sig ned vid köksbordet och gav ett sista erbjudande: Att Peter som är ensam vårdnadshavare skulle lämna över sonen för tillfällig fosterhemsplacering – annars fanns det inget de kunde göra.

Men sonen vägrade och Peter vägrade.

– Då säger kronokommissarien: Jag får be dig packa ihop det ni behöver och lämna huset. Jag hade redan packat kläder, datorn och lite mat, säger Peter.

Sedan fick de lämna huset. De blev ett av alla 3 040 fall sedan 2008 där ett barn kastats ut från sitt hem.

Första nätterna bodde de på ett motell, under sommarlovet hos en nära vän. Sedan augusti bor de i ett litet rum med våningssängar på ett vandrarhem. De får hjälp från socia-len med hyran.

Sonen som nu hunnit bli 13 år går i skolan någon mil från vandrarhemmet. Pappa Peter som är pensionerad åker och hämtar honom efter skolan varje dag.

– Hade jag gått med på en tillfällig fosterhemsplacering hade han rasat ihop fullständigt. Det finns inte i hans fantasi att han skulle vara någon annanstans än med mig. Jag är hans trygghet, säger Peter.

Utanför vandrarhemmet ligger minigolfbanorna täckta av snö, en kvarglömd flagga för GB-glass fladdrar i den isande vinterkylan.

Sonen tar aldrig med sig några skolkompisar hem, inne på rummet har de ett tv-spel, en dator och lite kläder. Resten av deras ägodelar ligger inlåsta i ett förråd.

– I skolan har han sagt att vi bor på hotell, det verkar fungera inför kompisarna men rektorer och lärare känner till vår situation, säger Peter.

De knappa inkomsterna som de får från pension och försörjningsstöd räcker inte långt och sonen sitter mest framför datorn. På vandrarhemmet finns inte mycket att göra för en 13-åring. Helgerna ägnar de åt att sortera sina ägodelar som ligger nedpackade i kartonger i ett förråd.

De har dusch och toalett i korridoren och i ett kök kan de laga mat.

– Det blir mest nudelsoppor, kokta ägg och ibland pizza. Jag försöker att ge honom vad han vill ha, vi klarar oss, säger Peter.

Efter ett halvårs kamp har de nu fått en ny bostad, kommunen har gått in med borgen för hyreskontraktet med det kommunala bostadsbolaget. De får flytta in bara några dagar före jul.

– Min son är mest glad över att få ett eget rum och en riktig internetuppkoppling. Till jul ska vi göra en egen julskinka, säger Peter.

Han är mycket kritisk mot att inte ens de kommunala bostadsbolagen godkänner skuldsatta hyresgäster.

– Det här ska barn inte råka ut för, socialen måste ha några lägenheter i beredskap. Man kan inte slänga ut familjer på gatan, säger han.

Mattias Carlsson mattias.carlsson@dn.se "

"Peter bor med sin son i ett rum på ett vandrarhem. Deras ägodelar finns i ett förråd och sonen tar aldrig hem några kamrater. "

DN 19 dec 2012:

Barnfamiljer vräks. Oppositionen kritisk

”Hyresvärden ska vara skyldig att slå larm”

“Barn- och äldreminister Maria Larsson (KD) menar att kommunerna ska stoppa vräkningarna av barn. Men oppositionen lägger skulden på regeringen. – Hon gör ingenting, det är lätt att lova nollvisioner men det krävs politisk handling, säger Veronica Palm (S). “

“Regeringen har mycket långt kvar till att klara målet att inga barn ska vräkas från sina hem.

Dagens Nyheter kunde i går visa att 3 040 barn vräkts sedan barn- och äldreminister Maria Larsson 2007 lovade ett stopp för vräkning av barnfamiljer.

Nu får Maria Larsson hård kritik från oppositionen som anser att regeringen är för passiv.

– Det är ovärdigt av Sverige på 2000-talet att vi fortfarande har barnfamiljer som vräks. Det krävs politisk handling och inte bara målformuleringar. De medborgare som inte har rösträtt har rätt att kräva mer av oss vuxna, säger Veronica Palm, Socialdemokraternas bostadspolitiska talesperson och ordförande i riksdagens civilutskott.

Kronofogden, som verkställer vräkningar, menar att det bästa sättet att minska vräkningar av barnfamiljer är att myndigheter agerar innan det gått så långt. I dag rapporterar många hyresvärdar till socialtjäns-ten innan ett ärende går till Kronofogden för vräkning.

Ett system som Veronica Palm vill lagstifta om.

– Det krävs att man ger hyresvärdarna en skyldighet att anmäla till socialtjänsten, det är ett enkelt, klart, tydligt lagförslag som skulle betyda väldigt mycket ute i verkligheten i kommunerna. Så vårt förslag är att lagstifta om skyldigheten att anmäla före vräkningar där barn berörs, då ger man socialtjänsten möjligheten att göra någonting, säger Veronica Palm.

Maria Larsson har i stället för lagstiftning valt en modell där kommunerna på frivillig väg ska förmås att agera. För att sätta press på kommunerna har en nationell samordnare mot hemlöshet utsetts.

Inte heller Miljöpartiet tycker att det räcker. Gunvor G Ericson, partiets ledamot i socialförsäkringsutskottet, tycker att det behövs ett starkare skydd som omöjliggör vräkningar av barnfamiljer.

– Det är inte barnens förskyllan att de hamnar i en sådan här situation. Det finns massor av studier som visar att barn bär med sig det och att det blir komplikationer senare i livet, säger hon.

Både Socialdemokraterna och Miljöpartiet menar att problemen med vräkningar av barnfamiljer förvärras av bostadsbristen.

– Det är bara effekten av att det är uthyrarens marknad, ju fler människor som söker bostad och ju färre bostäder det finns, desto mer kan man välja och vraka och välja bort, säger Veronica Palm.

Mattias Carlsson mattias.carlsson@dn.se
Jens Kärrman jens.karrman@dn.se

“ **Veronica Palm (S)** vill ha en lag som gör hyresvärden skyldig att rapportera till socialtjänsten före vräkningar där barn berörs. KD:s Maria Larsson har i stället valt en modell där kommunerna ska agera frivilligt.”

“Fakta. Kommunerna som 2012 vräkt flest barn i förhållande till antal invånare:

1. Landskrona
2. Gislaved
3. Haninge
4. Sundsvall
5. Gävle
6. Kristianstad
7. Södertälje
8. Botkyrka
9. Karlstad
10. Eskilstuna

Läsarnas kommentarer från DN.se

Hyran ska gå direkt till värden

Har man hamnat i situationen att man lever på bidrag så ska inte hyran betalas till bidragstagaren utan direkt till bostadsföretaget. Så skedde tidigare o det gynnade barnen som inte riskerade att bli vräkta. Eva Rugg

De skiter i sina löften

Så jäkla typiskt alliansen. Går ut och lovar guld och gröna skogar. Sedan skiter de fullständigt i sina löften. Hur kan folk välja alliansen till att regera? Roger Svensson

Ansvaret är föräldrarnas

Det var inte ett dugg bättre med den rödgröna röran och det handlar inte om politikerna utan om föräldrarna. Ingen barnfamilj behöver bli vräkt men om föräldrarna kör familjen i botten är det inte mycket man kan göra. Messer

Hoppas att de blå når hela vägen

Jag gillar inte allt de blå gör, men problemen med barnvräkningar var inte mindre under de röda. Skillnaden är att nu vet vi för de blå lyfter och försöker förbättra. Det här är kanske det enda som de blå gör rätt under hela perioden, så hoppas att de når hela vägen! Cohen Trooper “

DN 19 dec 2012:

Barnfamiljer vräks.

“Ovanligt många barn har vräkts i Stockholm”

“ 184 barn har vräkts i Stockholm de senaste fyra åren, det skrev DN i går. Enligt kommunens egen statistik har dessutom antalet vräkningar ökat i år. “

“Mellan januari och september i år har 38 barn vräkts under 19 avhysningar. Det är nästan en fördubbling jämfört med de senaste åren då vräkningarna legat på lite över tjugo barn per år. Socialborgarråd Marie Ljungberg Schött (M) är ändå nöjd med det arbete som görs.

– Under många år har vi haft ett systematiskt vräkningsarbete mot just barnfamiljer och för det är vi stolta. Jag vill inte säga att vi är nöjda, långt ifrån, men vi har kommit en bit på vägen, säger hon.

Arbetet mot vräkningar fokuserar på kontakt med värdarna. Den sköts från stadsdelsförvaltningarna

Jonatan Martinson jonatan.martinson@dn.se “

“Fakta. Det händer
En vräkt barnfamilj placeras på ett lämpligt boende i väntan på en ny lägenhet. I värsta fall blir det hotell. “

DN 19 dec 2012:

Bostäder. Fem fastighetsägare specialgranskade

“Hyresvärdar är en direkt fara för hälsan”

“ Ventilation som inte fungerar, hälsofarligt kallt varmvatten, sopor i trapphuset. På Södermalm rinner smältvatten från ett otätt tak rakt ner i ett barns sovrum. Nu har Stockholms miljöinspektörer specialgranskat fem utvalda hyresvärdar. “

Projektledaren Shahryar Hatami var själv med och inspekterade Fastighets AB Senators hus på Skyllbergsgatan i Hagsätra.
I en lägenhet har hyresgästen satt silvertejp runt balkongdörren för att slippa drag och vatten som läcker in.
– Det är ett äldre par som har bott där länge, när vi kände på silvertejpen var den blöt, säger han.
I andra lägenheter hittades mögel som växt i hallar, badrum och vardagsrum. Hos en hyresgäst bröt värden upp golv och väggar när en rörledning spruckit. Det var för drygt ett år sedan, skadorna är inte åtgärdade och hålen är kvar.
– I en annan lägenhet finns en vattensamling under badkaret som avdunstar successivt. När kaklet spricker går vatten in bakom och när ventilationen inte fungerar väl sätter sig fukten i väggar och tak, det blir fukt- och mögelskador, säger Shahryar Hatami.
I värdens hus på Swedenborgsgatan blir vatten stående på det ojämna golvet i badrummet. I en lägenhet som inspekterades har barnens rum synliga fuktskador.
Både hos Fastighets AB Senator och i Lars Edmans fastigheter på Gärdet och Östermalm fann inspektörerna varmvatten som bara höll 44 grader.
– Varmvattentemperaturen ska åtgärdas omedelbart, det finns en risk för legionella om det är kallare än 50 grader, säger Shahryar Hatami.

Inte heller i Lars Edmans hus fun-gerade ventilationen överallt. Miljöförvaltningen såg smutsiga och igensatta frånluftsdon och ventilationskanaler.

– Ventilationsproblemen kan ha orsakat fuktskadorna. Det är självklart inte något som hyresgästerna ska leva med, fastighetsägaren får ett föreläggande av oss med en tidsgräns när det ska vara åtgärdat. Man mår dåligt om man inte får frisk luft.

– I längden är det hälsoskadligt. Luftkvaliteten försämras av icke välfungerande ventilation genom att luften i bostaden belastas med föroreningar både från mänskliga aktiviteter och från själva byggnaden. Det blir ännu värre för allergiker, säger Shahryar Hatami.

Hos Nyumba fastigheter i Vårberg är sopor ett stort problem.

Hushållssopor låg i en korridor när inspektörerna var där, det blev dock borttagna efter några timmar. Kartonger låg slängda på flera våningsplan, och en tydlig soplukt kändes i trapphuset. Enligt hyresgästerna ligger det hushållssopor i trapphuset varje vecka.

Grovsoprummet var överfullt och värdens avfallshantering bedöms utgöra en risk för olägenhet för människors hälsa.

När det gäller de fastigheter som ägs av Jan Fredegård och Wonna I de Jong är inspektionsrapporterna inte klara. Från Wonna I de Jongs hyresgäster har miljöförvaltningen fått in närmare 100 formulär, men inte allt gäller hälsoproblem.

– Det vi kan ställa krav på är skador som kan påverka människohälsan, inte att värden ska byta köksluckor eller måla i hallen, säger Shahryar Hatami.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se “

“Fakta. Dålig värd

Så gör du för att klaga:

1 Du som har problem och brister i din lägenhet kan ringa och mejla miljöförvaltningens direkt-service.

2 Den som upptäcker något mitt i natten kan direkt gå in på miljöförvaltningens hemsida www.stockholm.se. Välj Synpunkter & klagomål och klicka vidare därifrån.

3 E-post skickas till: direktservice.miljoforvaltningen@stockholm.se. Det går också att ringa till miljöförvaltningens hälsoskydd på nummer 08-508 28 900, helgfria vardagar kl 8.00-16.00. “

DN 20 dec 2012:

Bostadsrätter. Förslag om andrahandsuthyrning ratades av riksdagen

“Regeringen röstades ned”

“Trots att riksdagsledamöter kallats hem från när och fjärran fick regeringen stryk av oppositionen på det viktigaste förslaget från vårbudgeten: att göra det lättare att hyra ut bostadsrätter i andra hand. Men nu överväger bostadsminister Stefan Attefall att göra ett nytt försök. “

“– Nu ska vi analysera riksdagens beslut. Vi får återkomma till hur vi ska gå vidare i frågan, säger Attefall (KD) till DN.

Besvikelsen var i går stor i det borgerliga lägret sedan oppositionen vunnit omvoteringen om nya regler för bostadsrättsuthyrning med siffrorna 173–170. I tisdags slutade samma omröstning oavgjord och fick därför tas om.

Den gången nekade de borgerliga att kvitta ut en socialdemokrat vars mor nyligen avlidit och miljöpartisten Agneta Luttropp som var utsänd av riksdagen på en konferens på Cypern. I går hann hon hem med mindre än en halvtimmes marginal.

Dessutom dök oväntat sverigedemokraten Erik Almqvist upp, som inte deltagit i riksdagsarbetet sedan filmbilder publicerades där han bär järnrör och uttalar sig nedsättande om kvinnor och invandrare.

Därmed blev marginalen tre röster till oppositionens fördel.

– I dag speglade omröstningen valresultatet och det tycker jag är bra, sade Mikael Damberg, gruppledare för Socialdemokraterna.

Moderaternas gruppledare Anna Kinberg Batra var besviken:

– Det hade varit bra om vi hade kunnat ge tusentals bostadslösa möjlighet att hyra lägenhet. Det är klart att jag beklagar det.

I dag ska partiernas gruppledare träffas för att reda ut kvittningskaoset.

Mats J Larsson matsj.larsson@dn.se “

“Fakta.

Från årsskiftet höjs taket för hur mycket en privatperson kan hyra ut sin bostad eller sommarhus för från 21 000 kronor till 40 000 kronor per år.

Den 1 februari blir det tillåtet för bostadsrättsinnehavare att ta ut ränte- och kapitalkostnader vid andrahandsuthyrning.

Däremot krävs även i fortsättningen ”beaktansvärda skäl” för att en bostadsrättsförening ska ge sitt godkännande. “

DN 20 dec 2012:

“Anmälningsplikt när barn vräks”

“Socialdemokraten Veronica Palm krävde i gårdagens DN att hyresvärdar ska åläggas att alltid kontakta socialtjänsten när en barnfamilj är på väg att avhysas.

Nu säger barn- och äldreminister Maria Larsson (KD) att ett sådant förslag bereds.

– Det är på gång, säger hon.

Där-emot kan Maria Larsson inte säga när förslaget kan vara klart.

– Det ska stämmas av med andra departement och med andra partier. Det går aldrig att spekulera i tid, säger hon.

DN “

DN 30 dec 2012:

Gör en budget för 2013

“ Så får du koll på ekonomin”

“ Det är lättare än många tror att få koll på sina utgifter och inkomster och lägga in allt i en budget. Din Ekonomi visar hur du fixar budgeten för 2013 – och ger dig privat-ekonomernas bästa tips. “

“Vill du veta vart pengarna tog vägen 2012 och vad du kan spara på 2013? Det går att göra, om du är beredd att offra lite tid vid datorn. Det underlättar också om du kan använda något kalkylprogram, som Excel eller gratisprogrammet Calc (Open Office).

Men det går faktiskt att använda papper och penna också, ibland är det rent av att föredra, om du är rädd för att fastna i tekniken.

De flesta internetbanker har olika sorterings- och summeringsfunktioner där du kan gruppera dina bankbetalningar på olika sätt. Det är lite av en aha-upplevelse att välja hela senaste året, sortera på betalningsmottagare och förfasa sig över hur mycket man egentligen betalat sammanlagt till exempelvis mobiloperatören.

Att sedan tanka ned betalningslistorna till sin dator – genom att välja att exportera till Excel – går med en knapptryckning. Därefter öppnar du filen, det kan du göra med gratisprogrammet Calc – och sedan är du redo att gå i närkamp med budgeten.

Flera av internetbankerna – Skandiabanken, SEB, Swedbank till exempel – har dessutom olika smarta funktioner och budgetverktyg som gör sorteringar åt dig. SEB har till exempel en Ipad-app.

Förra årets bankbetalningar kompletterar du sedan på samma sätt med utdrag från ditt kontokortskonto. Exportera alla fakturor/betalningar under det föregående året.

Dessa kan du sedan klippa ihop i kalkylprogrammet. Använd sedan de olika funktionerna som finns för att gruppera och summera poster med samma namn. Eftersom det i fakturorna står exakt samma text för alla betalningar som gjorts i en och samma butik, är det ganska enkelt att samla ihop och summera.

Är du som de flesta svenskar, som betalar nästan allt med kortet, har du med enbart de här två åtgärderna i stort sett hela din ekonomi under ett helt år framför dig.

Då är det dags att göra budgeten.

Du har de fasta kostnaderna i form av bankbetalningarna, och det mesta av de rörliga i kortkontoutdraget att utgå ifrån. Du kan sedan kolla hur kostnaderna ligger till genom att jämföra med Konsumentverkets broschyr ”Koll på pengarna” på www.konsumentverket.se.

– Där finns beräkningar på hur mycket livsmedel, kläder, nöjen etcetera kan kosta. Kostnaderna räknas om årligen. Sedan får du göra jämförelser med ditt eget konsumtionsmönster och lägga in de siffror du tycker känns rimliga, säger Gunilla Nyström, SEB:s privatekonom.

Mallar för hushållsbudgetar finns gratis att tanka ned från nätet. Titta på privatekonomisajter, Ikanobanken har till exempel sådana, liksom Swedbank och de flesta andra banker.

Använder du Excel så finns det även färdiga mallar för hushållsbudgetar i programmet som du kan använda.

Juan Flores juan.flores@dn.se “

“<u>Tips</u>

Vad gör man om det ser ut som om pengarna inte kommer att räcka? Här är privatekonomen Ylva Yngvesons tre åtgärdspaket:

1. Motorvägen
Snabbast. Dra ned på telefoni, elanvändning, vattenanvändning och inomhustemperatur. Minska utgifter genom smartare matplanering, köp mer begagnat, kör bil mindre, avsluta prenumerationer/ medlemskap, minska på eventuell rökning. Ta med matlåda i stället för lunch ute (cirka 800 kronor mindre per månad). Tänk på att alla småutgifter blir stora per år och att många ”tröstköp” gör hål i plånboken.

2. Landsvägen
Tar lite längre tid. Sök billigare avtal för el, telefon, bredband, tv-kanaler, försäkringar, lån och bensin.

3. Grusvägen
Mer långsiktig och jobbig förändring. Ibland kan det krävas mer drastiska beslut. Sälja bilen, flytta till billigare eller mindre bostad, kanske till en billigare bostadsort. Utbilda sig för att få jobb med möjlighet till högre lön. Eventuellt kan förändring av lån, sammanläggning eller neddragning på amortering vara en möjlighet att klara vissa perioder av svackor.

<u>Fakta. Privatekonomernas bästa tips för 2013</u>

Gunilla Nyström, SEB: Alla behöver en buffert för oförutsedda utgifter och kostnadspucklar. Att ha en automatisk månadsöverföring till sitt sparkonto eller fondkonto är ett bra sätt att lura sig själv att spara. Den som inte vill göra en budget men ändå ha koll på pengarna kan spara sina kvitton under några veckor, det ger en god hint om just ditt konsumtionsmönster. Den totala kommunalskatten kommer att öka i 140 kommuner. För den som endast betalar kommunalskatt innebär det en skattehöjning vid oförändrad inkomst. Men de som tjänar över cirka 35 500 kronor i månaden respektive cirka 50 400 kan räkna med en liten skattesänkning.

Ylva Yngveson, Swedbank: Bygg inte in utgifter eller ingå nya avtal så att hela din inkomst är intecknad. Ju mer prylar, bilar och ju större bostad du skaffar, desto större behöver din marginal vara. Lägg in buffertsparande, till exempel 10 procent av din inkomst tills du uppnått två bruttomånadslöner. Har du bil behöver du lägga undan minst 700 kronor per månad för underhåll och reparationer. Har du ett inte alltför stort småhus behöver du reservera runt 2 500 per månad. Ta absolut inte nya lån för att försöka rädda en ekonomi som inte går runt månad efter månad! Tänk på att en ekonomi som inte längre ger dig stark oro skapar bättre grund för din hälsa och din relation!

Bodil Hallin, Ikanobanken: När man letar pengar att spara ska man börja med de största posterna, där finns mest att hämta utan att man behöver offra för mycket. Boendet är den klart största utgiften. Har man ett eluppvärmt hus skulle jag gissa att elen är den andra största möjligheten att spara, både genom att jämföra avtal och påverka förbrukningen. När det gäller maten finns det mycket att spara på genom att ta till vara resterna bättre. Var fjärde eller femte matkasse slängs. Genom att få koll på utgifterna kan man lägga pengar på det man verkligen vill.

Maria Landeborn, SBAB: På grund av lågkonjunkturen kommer de som har jobb sannolikt få ett ganska bra 2013 med låga räntor. Har du jobb, se till att du är med i a-kassan. Om du inte klarar dig på de 11 000 kronor du maximalt får ut, komplettera med en inkomstförsäkring. Just nu är inflationen nära noll och den kommer med största sannolikhet inte bli mycket högre nästa år. Förutsatt att det inte hänt något i hushållet som gör att kostnaderna blir större 2013 kan du räkna med att utgifterna ökar med en procent. Har du bostadslån kommer de förmodligen att kosta mindre 2013 än de gjorde 2012. Ta tillfället i akt att spara eller amortera. “

648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

Libris/SAB:
Qcb Hemmets vård
(DC 648, DK 648 Tvätt, rengöring od)

DC:
648 Städning

DN 11 dec 2012:

“Städa och rädda liv”

“I gårdagens DN berättades om bristande städning på Sveriges sjukhus. Av granskningen framgick att toaletterna på Statoilmackar rengörs långt oftare än sjukhustoaletter – som i regel inte gås igenom mer än 1–2 gånger per dag.

Man skulle kunna le åt jämförelsen, om det inte vore för att lortiga patientutrymmen går ut över sjuka och vårdanställda.

Vi lever i en tid då multiresistenta bakterier utgör en tickande hälsobomb – och dessa bakterier frodas och sprids i smutsiga miljöer.

Städskandalen på sjukhusen bör därför kallas för vad den är: en vårdskandal.

Peter Wolodarski peter.wolodarski@dn.se “ 649

Personvård: barn, hemsjukvård.

SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård. o d.

Libris/SAB:
Qcg Umgängeskonst, etikettfrågor och andra personliga förhållanden (Även 7911)
(DC 649, DK 649 Vård i hemmet, gäster).

DC:
649 Barnuppfostran & hemvård av sjuka

16 juli 2012:

Hemtjänsten. Ytterligare en aktör säger upp avtalet

“Avhopp slår mot äldrevård”

“Nu hoppar ännu en välrenommerad aktör av hemtjänsten. Blomsterfonden har sagt upp avtalet med Danderyds kommun. – Vi kan inte förena god kvalitet med den ersättning vi får, säger vd Ulf Thörnevik. “

“Redan tidigare har Ersta diakoni och Stockholms borgerskap slutat med hemtjänst, med motiveringen att Stockholms stad betalar för dåligt. Den ideella organisationen Blomsterfonden står för 30 procent av hemtjänsten i Danderyd, avhoppet berör cirka 230 kunder.

– Vi är väldigt ledsna för det, hemtjänst är en del i vår kärnverksamhet. Men vi klarar inte av det, helt enkelt. Blomsterfonden har inga ägare som kan skjuta till pengar, vi måste gå runt, säger Ulf Thörnevik.

Medarbetarnas löner har ökat med 25 procent på fem år, den ersättning Blomsterfonden får av kommunen har under samma tid ökat med 8 procent, enligt Ulf Thörnevik.

– Det borde handla om att utveckla och förbättra äldreomsorgen, här blir det tvärtom, säger han.

Danderyd betalar 349 kronor i timmen, den summan ska räcka till allt, löner, administration, restid, chefslöner, bilar med mera.

Blomsterfonden har bedrivit hemtjänst i Danderyd i 18 år och ligger, enligt Ulf Thörnevik, i topp i kommunens kvalitetsmätningar. I förra årets brukarundersökning delade de förstaplatsen.

– Det känns väldigt tråkigt att behöva avveckla en del av tryggheten i Danderyd, säger Ulf Thörnevik.

Kommunalrådet Siv Sahlström (C) lovar att kommunen kommer att höja ersättningen till utförarna. Den kommunala hemtjänsten går också med underskott, vilket hon menar pekar på att ersättningen är för låg.

– Socialnämnden har fått i uppdrag att ta fram ett nytt och mer utförligt beslutsunderlag. Vi ska behandla frågan i kommunstyrelsen i början av september och jag är förvånad över att Blomsterfonden inte har tålamod och väntar, säger hon.

Däremot tror inte Siv Sahlström att kommunfullmäktige fattar beslut om en så hög ersättning som Blomsterfonden vill ha.

– Jag förstår att de inte kan driva verksamheten med underskott men de 386 kronor i timmen de kräver för att få en avkastning på tre procent är en stor höjning. Enligt uppgift är högsta nivån i Stockholms län 370 kronor, säger hon.

Även om Blomsterfonden har en tredjedel av kommunens hemtjänst försäkrar socialkontoret enligt Siv Sahlström att Danderyd klarar omsorgen utan dem. Det finns, enligt henne, många andra utförare som gärna vill ha fler kunder.

– Men jag är oerhört ledsen för det här. Jag är övertygad om att Blomsterfonden håller hög kvalitet och beklagar mycket att de nu väljer att säga upp sitt avtal, säger Siv Sahlström.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se “

DN 6 aug 2012:
Äldreomsorg.

”Äldre far illa i dagens system för hemtjänst och hemvård”

“Vi behöver riksnormer. Bristen på resurser inom sjukvård och socialtjänst samt för få särskilda boenden tvingar många äldre att leva under ovärdiga former i hemmet. Ädelreformens princip om valfrihet fungerar inte heller, då besluten om hjälpbehov och insatser ligger på biståndsbe-dömare. Inför enhetliga bedömningsmetoder och lägsta garantinivåer, skriver Tarja Brandeus. “

“Enligt socialtjänstlagens värdegrund för äldreomsorgen ska våra äldre kunna ha en vardag som är begriplig och hanterbar. Ofta behöver de då vård och stöd. Generellt kan sägas att vårdbehoven uppstår vid 80 års ålder och blir som mest omfattande vid 85–90 års ålder. Denna grupp kommer att fördubblas till år 2035.

Jag arbetar själv med biståndsbedömning av äldre inom den kommunala socialtjänsten. Jag är med när patienten skrivs ut från sjukhus och även i andra situationer när den enskilde behöver hjälp för att kunna uppnå en skälig levnadsnivå hemma. Men systemet med socialtjänstens biståndsbedömning är enligt min uppfattning inte rimlig som den ser ut i dag. Låt mig förklara.

Innan en person kan få plats på ett särskilt boende hamnar den ofta i en period med omfattande hemtjänstinsatser samt svåra förhållanden hemma. Den äldre är ensam och otrygg och tvingas kanske också till ofta återkommande sjukhusbesök. Varför blir det så? Jo för att prioritering är nödvändig då det råder brist på särskilda boenden.

Bristen på resurser kan också leda till att man tvingas besluta att den äldre ska bäddas ned i sängen och göras i ordning inför natten redan klockan sex. Morgontillsynen inleds femton timmar senare, klockan nio påföljande dag. Det känns inte värdigt, om den äldre inte kan ta sig upp ur sängen på egen hand.

Ett annat exempel: En person med nedsatt syn och hörsel upplever enligt hemtjänsten ångest över att bli lämnad ensam, har svårt att kommunicera och saknar kraft att ta sig upp ur sängen på egen hand. Personen kan inte hantera ett trygghetslarm, så man har tagit bort det. Men trots det så bedöms hemtjänstinsatser vara den bästa lösningen.

Varför? För att vårdbehov inte påkallats och för att anhöriga vill att mamma eller pappa ska få vara hemma.

Ofta sker det snabba utskrivningar från vården av personer i skört tillstånd, exempelvis efter en stroke eller efter ortopedisk kirurgi. Det leder inte sällan till återinläggningar och oetiska förflyttningar mellan hem och vårdinrättningar där den redan svaga personen kommer i kläm. Den enskilde betraktas utifrån dagens geriatrik som medicinskt färdigbehandlad i princip oavsett omvårdnadsbehov.

Varför? För det första är vårdavdelningarna tänkta att fungera för omvårdnadssocial planering efter en specifik behandling eller utredning av akut vårdbehov. För det andra handlar det om ett ersättningssystem där prestation baseras per besök, behandling eller ingrepp/åtgärd. Ett system där de sjukaste och mest tidskrävande patienterna ger minst ersättning.

I hemtjänsten finns en på förhand given ram för varje individs omsorgskonsumtion i form av ett biståndsbeslut. Där regleras i detalj hur många timmar och även vilka tjänster den äldre har behov av. Många kommuner har separerat ersättningen baserat på service, omvårdnad, hemsjukvård, eller tätort – glesbygd, eller dag, kväll, helg, natt. I

särskilda boenden utgår däremot ofta en bedömning av individens totala vårdtyngd.

Enligt den så kallade betalningsansvarslagen, inträder kommunens betalningsansvar dagen efter att en läkare har förklarat en patient utskrivningsklar och en vårdplan är upprättad, dock tidigast fem vardagar efter det att kommunen mottagit kallelsen till vårdplaneringen. Men lösning och samförstånd med den vårdbehövande och anhöriga måste då också ske inom dessa fem dagar för att inte kommunen ska tvingas betala för patientens sjukhusvård.

De lagar som reglerar detta är inte helt samstämmiga. Enligt socialtjänstlagen har den enskilde rätt till stöd om behov föreligger, men snabba förändringar i tid blir svårare att till-mötesgå. Hälso- och sjukvårdslagen ger bättre möjligheter till ett situationsanpassat arbetssätt. Lagarna har dessutom olika sekretessklausuler vilket innebär att den enskilde måste lämna sitt medgivande, vilket kan försvåra samverkan kring äldre med demensproblematik eller som vårdas i livets slutskede.

Behoven hos äldre och vårdbehövande är ofta svårdefinierade eftersom de kan förändras från dag till dag. Trots det saknas utrymme för flexibilitet och anpassning, som ju kräver hög bemanning och resurser. Exempelvis får den äldre betala för en insats som promenad med ledsagning om det inte avbokas tre dagar innan. Då kan det vara enklare att inte binda upp sig.

Vården i hemmet ställer höga krav på ut-föraren som ofta är lågavlönad och har en stressig arbetssituation. Hemtjänsten utför ibland uppgifter som att ge mediciner, på delegering av sjukvården men får då inte ersättning för det.

Hur ska vi uppnå en värdig och säker situation i hemmet med primärvård och hemtjänstutförare, utan för många inblandade och slippa bristen på kontinuitet?

Ädelreformen genomfördes med intentionen att alla som vill och kan ska få bo kvar i den egna bostaden, med det stöd den enskilde behöver. Ett centralt tema var att komma ifrån känslan av institution på vårdinrättningar och begreppet ”särskilt boende” myntades. Oavsett ålder och vårdbehov skulle människor få välja var eller hur de ville bo och samhället skulle tillgodose hjälpbehoven bland annat via social hemtjänst och hemsjukvård. Men som det är i dag så är det inte den enskilde som väljer, utan en biståndsbedömare avgör insatserna hemma och hur länge den enskilde ska ha det så.

Lagen om valfrihetssystem öppnade möjligheten för den enskilde att välja utförare utifrån egna önskemål. De flesta utförare uppnår god kvalitet med sina tjänster och kan anpassa utformningen. Man måste titta närmare på behovsbedömningen av en viss utgiven insats för att se svårigheterna. Det sker utifrån kommunens riktlinjer eftersom kommunen har självstyre. Utrymmet för variationer är litet. Den enskilde kan inte få städning en gång i veckan om riktlinjerna säger att det ska vara en gång var tredje vecka.

Därför behöver biståndsbedömningen ses över. Man behöver titta på maximala insats-alternativ och införa en riksomfattande enhetlig bedömningsmetod, med lägsta garanterade nivå, likt försörjningsstödets riksnorm och dess utformning i socialtjänstförordningen.

Tarja Brandeus “

DN 29 nov 2012:
Äldreomsorg.

”S och Alliansen vill tillåta tvång i vården av dementa”

“ Ny lag föreslås. Regeringen och Socialdemokraterna är överens: I vissa lägen måste det bli lagligt med tvångsåtgärder mot personer i demensvården. Med dagens lagstiftning måste personalen ofta avgöra om man ska bryta mot lagen eller inte för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Det är inte rimligt, skriver Maria Larsson (KD) och Lena Hallengren (S).”

“ Tänk er en person som bor på ett demensboende. Hon vill ofta och utan förvarning ta längre promenader. Men demenssjukdomen gör att hon har glömt hur man klär sig mot kylan, och hon går lätt vilse. Strax utanför boendet finns en trafikerad väg och ett vidsträckt skogsområde.

Detta är en vanlig situation som personal på demensboenden måste hantera. Men får personalen låsa ytterdörren till boendet och planera utevistelser i förväg? Svaret är nej. Om personalen låser dörren, och förhindrar den boende att komma ut, bryter man mot lagen. Varje person är i Regeringsformen skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten och mot frihetsberövanden.

Socialtjänstlagen bygger helt och hållet på frivillighet och samtycke. Nödvärnsrätten är endast avsedd att kunna åberopas i nödfall. Anhörig eller god man kan heller inte samtycka till åtgärder som den enskilde motsätter sig.

Den demenssjuke förlorar alltmer av sin förmåga att föra sin talan själv. Den drabbade personen blir undantagslöst beroende av en värdig och god vård och omsorg.

Att vårda och ge omsorg till demenssjuka skiljer sig från annan äldreomsorg. Beroendet av omsorg är ofta mer omfattande. En annan skillnad är att den sjuke kan utsätta sig själv eller andra för risker att drabbas av allvarlig skada. Det kan handla om andra situationer än den ovan nämnda, som att någon vill resa sig upp ur rullstolen men har glömt att benen inte längre bär.

Frustration, smärta och svårigheter att göra sig förstådd kan leda till fysiskt våld som riktas mot personal eller grannar. En del demenssjuka som motsätter sig vård och skötsel av sin personliga hygien får svåra sår och infektioner. Personalen inom demensvården ställs då inför svåra avvägningar.

Personalen känner helt naturligt ansvar för att förhindra att någon kommer till allvarlig skada. I regel är det möjligt att hjälpa och skydda utan att det behövs åtgärder som innebär tvång och begränsningar. Det är dock inte alltid som det går.

I många praktiska situationer rör det sig om åtgärder som är relativt vanliga och kanske inte framstår som särskilt tvingande; en sänggrind som fälls upp eller ett brickbord som fästs på rullstolen. Men likväl kan det vara åtgärder som den enskilde motsätter sig. Eftersom rörelsefriheten begränsas måste det finnas lagstöd för det.

I våra nordiska länder finns speciallagstiftning som medger användande av skydds- och begränsningsåtgärder när det finns risk för allvarlig kroppsskada. Men i Sverige har denna fråga diskuterats sedan början av 1980-talet, utan att någon riktigt bra lösning har kunnat genomföras.

Komplicerade avvägningar måste göras. Det handlar om att hitta en väg där varje persons grundläggande fri- och rättigheter respekteras, där det finns en möjlighet att skydda den som riskerar att komma till allvarlig skada och där det blir tydligare för personal vad man får göra.

Och det handlar om att en ny lag måste bidra till minskande användning av tvång till förmån för mer utbildning och metodutveckling.

Mot den bakgrunden tillsatte den dåvarande regeringen 2005 en statlig utredning. Den visade att skyddsåtgärder vidtas trots att lagstöd saknas och att förekomsten av dessa åtgärder varierar. Studier visar att variationen i stor utsträckning kan förklaras med personalens kunskaper eller attityder, tillgång till arbetsledning, lokaler med mera. Det finns ofta andra sätt att lösa svårigheter än genom tvång och begränsningar.

Men utredningen visade också att det inte är realistiskt att helt utesluta att tvingande skyddsåtgärder kan behövas för att skydda den enskilde. Det är därför inte rimligt att överlåta till personal att ta ställning till om de måste bryta mot lagen eller inte för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

Vi kan i dag presentera en lagrådsremiss, som bygger på utredningens betänkande. Ett särskilt lagstöd skapas för att – i de undantagsfall där det är nödvändigt – kunna ta till åtgärder som behövs för en god och säker demensvård, även när den enskilde motsätter sig det.

Alliansregeringen och Socialdemokraterna är överens om förslaget. Vi ser ett stort värde i att skapa långsiktiga regler på detta område. Frågan om skyddsåtgärder inom demensvården har dragits i långbänk, sannolikt beroende på att man sett en risk för att ett nytt regelverk kan missbrukas.

Det motiverar dock inte att man låtit många svåra situationer vara oreglerade, riskerat att demenssjuka utsätts för mer tvång än nödvändigt, och låtit personalen inom demensvården leva i osäkerhet om man bryter mot lagen eller inte.

Målet med lagen är att minimera användningen av tvång och begränsningar, skapa större rättssäkerhet och uppnå en bättre och värdigare demensvård. Lagförslaget kräver att kommunen genomför en utredning i varje enskilt fall, så att beslut om skyddsåtgärder inte fattas godtyckligt. Beslutsordningen ska tillgodose rättssäkerheten inklusive en rätt att överklaga.

Den enskildes rättssäkerhet skyddas genom att utredningen måste visa att andra åtgärder har prövats och visat sig otillräckliga. I lagförslaget finns en uppräkning av skyddsåtgärder, det vill säga inga andra åtgärder är tillåtna att vidta mot personens uttryckta eller på annat sätt visade vilja.

Socialnämndens beslut måste omprövas minst var tolfte månad. Endast personal med föreskriven teoretisk och praktisk utbildning om åtgärderna i lagen får utföra dem. Socialstyrelsen har nyligen beslutat om föreskrifter om bemanning inom särskilda boenden för personer med demenssjukdom. Dessa föreskrifter kommer att verkningsfullt minska risken för att den föreslagna lagstiftningen missbrukas.

Socialstyrelsen ska få tid för att ta fram vägledning kring lagens tillämpning och kommunerna få tid för sina förberedelser. Därför föreslås att lagen träder i kraft den 1 juli 2014.

Det vilar även fortsättningsvis ett stort ansvar på huvudmännen för verksamheten. Lokalutformning, bemanning, personalens kompetens och individuell planering kan i mycket stor utsträckning förebygga risker att demenssjuka personer kommer till allvarlig skada.

Maria Larsson (KD), barn- och äldreminister

Lena Hallengren (S), vice ordförande social-utskottet

DN 15 dec 2012:

“Otillräcklig äldreomsorg blir ovärdigt för alla inblandade”

“Nedskärningarna inom äldreomsorgen har gått så långt att föräldrarna blivit beroende av hjälp från sina ”gråhåriga barn” som tvingas gå ned i arbetstid för att hinna med. Det är ovärdigt för alla inblandade.”

“Att ställa upp när släkt och vänner behöver hjälp är ett naturligt inslag i det sociala livet. Det är inte ett arbete utan en tjänst som många gånger är rolig att utföra och ger naturliga tillfällen att träffas. Fråga bara de mor- och farföräldrar som får chans till egentid med barnbarnen när de hämtar på dagis en eller ett par gånger i veckan.

Samhället varken kan eller ska ta över ansvaret för väntjänster. De flesta äldre vill inte heller ha hjälp av sina vänner och anhöriga och behöva stå i ständig tacksamhetsskuld. För att inte tala om hur kränkande det är att behöva be en närstående om hjälp med intima behov.

När det gäller hjälp som är nödvändig för att en person ska kunna leva ett fullvärdigt liv eller, i värsta fall, över huvud taget överleva ska ingen behöva lita till anhöriga och vänner. Lika lite som någon ska behöva gå runt med en ständig oro för om föräldrarna klarar sig medan man själv är på jobbet.

Det kan låta självklart men en ny rapport från fackförbundet Kommunal, ”Åtstramningens pris – Hur påverkas de medelålders barnen av äldreomsorgens minskning?”, ger en helt annan bild.

Under 1980- och 1990-talen var det framför allt hemtjänsten som minskade. Under 2000-talet har även antalet platser i äldreomsorgen bantats kraftigt. Mellan 2001 och 2012 försvann 30 000 platser i äldreomsorgen, det motsvarar var fjärde plats.

I takt med att samhället har dragit ned på hjälpen har de anhöriga fått träda in. Mellan 2002 och 2009 ökade andelen hemmaboende äldre som fick hjälp av sina anhöriga från 48 till 63 procent.

Så många som 360 000 svenskar i arbetsför ålder hjälper en anhörig varje dag eller flera gånger i veckan. Var femte medelålders svensk ger så mycket hjälp till en anhörig att det är svårt att hinna med på jobbet.

Man kan alltså lugnt säga att en stor del av den äldreomsorg samhället utförde tidigare har förts över till vänner och släktingar. Och då framför allt till de medelålders barnen.

Därför är det inte förvånande att just fackförbundet Kommunal beställt rapporten. Många av medlemmarna arbetar i äldreomsorgen och det är deras arbeten som har försvunnit.

Men det finns fler skäl till att förbundet vill lyfta frågan. Att hjälpa äldre anhöriga är vanligare bland kvinnor än bland män och bland kvinnor med lägre utbildning och deltidsarbete. Kommunals medlemmar saknar ofta högskoleutbildning och arbetar deltid. De här grupperna är också sjukskrivna i större utsträckning än högutbildade med heltidsarbete.

Om man frågar de politiska partierna vill samtliga självklart ha en utmärkt äldreomsorg. Men faktum är att de borde ha svårt att skylla ifrån sig för att det ser ut som det gör i dag. Förändringarna har pågått under flera decennier och med olika politiska majoriteter.

Om den här utvecklingen fortsätter kommer vi att bli ett folk som nästan ständigt lever med kravet på att ha omsorg om andra. Först för barnen och när de vuxit upp är det dags att ta hand om föräldrarna.

De gråhåriga barnen som hjälper sina föräldrar består i dag till stor del av den generation som kämpade för utbyggd barnomsorg under 1960- och 1970-talen. Denna stridbara grupp verkar inte ha samlat sig än. För hittills har det inte synts till några paroller med ”Ropen de skalla hemtjänst åt alla”. Men de kanske kommer.

Maria Crofts maria.crofts@dn.se “

DN 17 dec 2012:
Omsorgspolitik.

”Radikalt ökade resurser krävs för säkrad välfärd”

“Ny strategi. Det svenska välfärdssamhället håller på att rustas ned. Resurserna minskar drastiskt samtidigt som behoven av välutbildad personal inom vård och omsorg ökar. Ytterst handlar det om politisk kortsiktighet och ovilja. Det krävs tuffa beslut för att vända utvecklingen, skriver Annelie Nordström, ordförande för Kommunal. “

“Den 11 oktober 2011 dök de första svarta tidningsrubrikerna om vanvård och blöjvägning på Koppargårdens äldreboende i västra Storstockholm upp. För många innebar händelserna ett brutalt uppvaknande, men för oss i Kommunal kom de inte som någon överraskning.

Vi har under många års tid larmat om situationen i äldreomsorgen, om den ökade prispressen och de minskade resurserna som gör att kvaliteten sjunker i både offentligt och privat driven äldreomsorg. Om en vårdpersonal som töjer och töjer på sig för att kunna erbjuda en värdig omvårdnad till våra äldre.

Kommunal har sedan kongressen 2010 arbetat med en ny strategi för att presentera ett alternativ till de nedskärningar som nu pågår inom välfärden: Vägval välfärd.

I dag presenteras denna strategi. Vi vill radikalt flytta fram positionerna för de offentligt finansierade välfärdstjänsterna och i grunden förbättra förutsättningarna för verksamheten.

Det svenska välfärdssamhället håller på att rustas ned och det sker genom de tusen små stegens reträtt. Resurserna minskar drastiskt till stora delar av välfärden och i andra delar hänger de inte med de ökade behoven. Ytterst handlar det om politisk kortsiktighet och ovilja.

Politikerna har inte velat ta i dessa svåra frågor utan sökt enkla utvägar. En sådan utväg var att introducera marknadslösningar och privata alternativ i hopp om att de skulle lösa den omöjliga ekvationen av allt större behov utan att behöva tillföra resurser.

Men det privata marknadstänkandet och valfrihetsmodellerna har varken lett till bättre kostnadseffektivitet eller kvalitet. Stora delar av välfärden går inte att rationalisera med samma metoder som annan tjänsteproduktion och är dessutom svårmätbar vad gäller utförande och kvalitet. Det handlar inte bara om vad som ska göras utan också hur det görs.

Men lika lite som marknadstänkandet och privata alternativ är lösningen på välfärdens problem är de heller inte det huvudsakliga problemet. Ingen gagnas av att vända upp och ned på hela välfärden utan nu måste vi skapa ett robust system som säkerställer kvalitet i alla verksamheter, både i de offentligt drivna såväl som i de privata. Lösningen är tredelad:

1. Nya bindande nationella regler för bemanning i välfärden. Trots att stora delar av välfärdsverksamheten är personalintensiv och att det är belagt att kvaliteten är helt beroende av bemanningen finns i dag inga regler kring detta. Det måste ändras. Ansvariga ministrar måste ge i uppdrag till respektive tillsynsmyndighet att skapa nationella bindande regler för antal brukare per personal, utbildningsnivå för personalen samt kring arbetsvillkor för alla verksamheter inom den skattefinansierade välfärden, oavsett om verksamheten drivs offentligt eller privat.

Det här är ett långtgående krav, men nödvändigt för att garantera kvaliteten i välfärden. Denna typ av bindande regleringar förhindrar

också stora vinstuttag ur välfärden då det enda sättet att göra stora vinster i välfärden är att skära ned på personalen, vilket också skett.

Bemanningsreglerna för äldreomsorgen bör exempelvis se ut så här: Minst 90 procent av personalen ska vara tillsvidareanställd och minst 90 procent av personalen ska vara anställd på heltid för att skapa kontinuitet i verksamheten. 100 procent av personalen ska vara yrkesutbildad eller under utbildning och det får gå max ett bestämt antal äldre per personal.

Kommunal kommer nu att inleda ett arbete för att ta fram konkreta rekommendationer för vad som är lämplig bemanning för de olika välfärdsverksamheterna.

2. Radikalt ökade resurser. Vill man ha en stark välfärd måste det få kosta. Välfärden kräver radikalt ökade resurser om den på riktigt ska vara garanterad alla efter deras behov. Statsbidragen måste vara på en nivå så att ovanstående bemanningskrav uppfylls. I första hand ska de nya resurserna skapas genom en effektiv jobbpolitik där fler arbetar och betalar skatt.

Men det finns också ett stort stöd från allmänheten för att betala högre skatt om det går till välfärden. I en färsk undersökning genomförd av Novus på uppdrag av Kommunal säger sex av tio personer i Sverige att de är beredda att betala högre skatt om det går till en bättre äldreomsorg.

3. Politiskt ansvarstagande. I grund och botten är det ett politiskt misslyckande som är orsaken till den försvagade välfärden och de vårdskandaler vi ser i dag. Därför måste det politiska ansvarstagandet öka. Myndigheterna ska mäta omsorg och reglera kvaliteten i verksamheterna och meddelarfrihet ska gälla alla anställda.

Alltför stort ansvar för kvalitetskontrollen skjuts i dag över till den enskilda, äldre och barn, vilket bevisligen inte fungerar. Kommunerna måste ha ett större engagemang och ansvar i valet av lämpliga utförare i välfärden. Lagen om valfrihet, Lov, bör därför avskaffas i sin nuvarande form och lou, lagen om offentlig upphandling, förändras.

Till syvende och sist får inte bemanningen och därmed kvaliteten i välfärden variera med konjunkturer och privata vinster. En stark välfärd är inte bara bra för de som nyttjar den, utan också för samhället i stort. Den är ett fundament för både jämställdhet och jämlikhet men också för tillväxt och sysselsättning.

Exempelvis har 100 000 personer gått ner i arbetstid eller helt slutat jobba för att vårda äldre anhöriga när den offentliga äldreomsorgen inte räcker till. Det rimmar illa med alla former av arbetslinjer.

Politikerna står inför ett vägval. Å ena sidan en tynande välfärd med ökade klyftor och försvagad ekonomi. Det andra valet innebär tuffa beslut men också framtidstro och utveckling. Det som krävs är politiskt mod.

Annelie Nordström, Ordförande för Kommunal. “

DN 19 dec 2012:
Äldreomsorg.

“Hyran höjdes 48 procent på slitet demensboende”

“ I slutet av november fick Eva Landelius 97-åriga dementa mamma, Paula, brev från stadsdelsförvaltningen. I brevet stod att hyran skulle höjas med nästan 48 procent. Höjningen beror inte på någon standardhöjning – tvärtom ska demensboendet i Blackeberg läggas ned 2014 eftersom standarden är så dålig. “

“– Hade det handlat om en nybyggd lägenhet så hade jag inte sagt något, men det här gäller ett äldreboende i ett 60-talshus i en förort med slitna lokaler.

Det drar kallt i det lilla personalrummet på Blackebergs äldreboende. Akvareller täcker väggarna och i fönstret står några blå glasfåglar. Eva Landelius sitter på en stol med stadsdelsförvaltningens brev i handen. Hon är upprörd eller rättare sagt, förbannad.

– Det är skandal tycker jag, säger Eva Landelius.

Det hon reagerar starkast mot är att hyreshöjningen inte beror på renovering eller att standarden har blivit bättre.

Blackebergs äldreboende ska läggas ned 2014, bland annat för att Arbetsmiljöverket har underkänt lägenheterna från arbetsmiljösynpunkt, det är för kort avstånd mellan toaletten och badkaret. De anser att det är skadligt för personalen när de ska lyfta de gamla. Men på Blackebergs äldreboende har personalen lyftanordningar – de behöver inte lyfta själva. Arbetsmiljöverket menar att det ändå måste åtgärdas. Eftersom en renovering skulle kosta för mycket så flyttas de boende i stället till ett annat hem.

Eva Landelius säger att äldreboendets lokaler är jätteslitna på sina håll och att standarden inte är särskilt hög. Hon jämför med sin egen lägenhet längre ned på gatan.

– Jag bor i en 50-talslägenhet som är något större än den här och har en bättre standard. Ändå betalar jag lägre hyra, säger hon.

Hyreshöjningen har två orsaker, enligt Terje Gunnarsson, Hyresgästföreningens ordförande i Stockholmsregionen. När fastighetsförvaltaren Micasa tog över upptäckte de att lägenheten var sju kvadratmeter större än vad de tidigare fått uppgifter om. Den andra orsaken är den så kallade Stockholmsmodellen, en ny modell för hyressättning, som införts.

Hyresgästföreningen protesterade mot Micasas hyreshöjning och fallet drogs till både hyresnämnden och hovrätten. Hovrätten gick på Micasas linje.

– Vi var tvungna att följa hovrättens riktlinjer och förhandlade fram ett ramavtal för att göra det så bra som möjligt för dem som vi företrädde. Hyreshöjningarna kunde ha blivit högre, säger Terje Gunnarsson.

Hovrättsdomen blev prejudicerande för vilken hyra 4 000 gruppboenden i Stockholm får betala. De flesta av de boende har fått en sänkt hyra, andra, som till exempel Paula Landelius, har fått en hyreshöjning. Hennes hyra går från 5 082 kronor till 7 514 kronor i tre steg fram till flytten 2014.

– Personligen tycker jag att det är vansinnigt dyrt. Höjningen slår mot människor som inte är ekonomiskt starka, säger Terje Gunnarsson på Hyresgästföreningen.

På Micasa tycker man att hyran är skälig.

– Det är rimligt med tanke på det hyressättningssystem vi har. Det går inte att jämföra hyran med en vanlig lägenhetshyra. I en gruppbostad

tillkommer gemensamt vardagsrum och kök, säger Anders Nordstrand, vd för Micasa.

Eva Landelius hoppas att hennes mamma får högre bostadsbidrag, men hon oroar sig för de andra på demensboendet.

Skillnaden kan bli kännbar.

Lisa Dahlberg lisa.dahlberg@dn.se "

"Fakta. Stockholms- modellen

Stockholmsmodellen från 2010 handlar om att det är läget och standarden som ligger till grund för hyran i stället för vilket år bostaden är byggd och renoverad.

I Stockholmsmodellen klassas bostadsområdena i en skala från A till K. A är bostadsområden i innerstan och K är stadsdelar med en hög andel hus från miljonprogrammets tid.

Tidigare kunde en likvärdig lägenhet i förorten kosta lika mycket som en i innerstan. "

65 Administration, distribution, kommunikation, organisation o d

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 653 Handelsverksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

DC:
650 Hantering & extratjänster, ingår i 651, 657, 658, 659
654 Ej tilldelad eller inte längre används
655 Ej tilldelad eller inte längre används
656 Ej tilldelad eller inte längre används

380 Commerce , kommunikation , transport, ingår 653-656

651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

Libris/SAB:
Bv Informationsteknik (IT) (delar även till 654)
Bv- Särskilda länder och områden
Pu Datorer och databehandling (användning av datorer o d till 651)(tele även 654)
Qbg Kontorsteknik

(DC, DK 651 mm) DC:
651 Office -tjänster
652 Processer för skriftlig kommunikation
653 Shorthand

000 Datavetenskap , kunskap & system
000 Datavetenskap , kunskap & allmänna verk
001 Kunskap
002 Böcker
003 Systems
004 Databehandling & datavetenskap
005 Dataprogrammeringstjänster och program och uppgifter
006 Särskilda datormetoder
007 [Ej tilldelad]
008 [Ej tilldelad]
009 [Ej tilldelad]

DN 21 dec 2012:

“ Alla skulle tjäna på ett rörligt skrivbord”

“ Det är en riktig arbetstagarjul i år. Om några timmar går, på denna årets kortaste dag, en stor del av det lönearbetande svenska folket ut i jul- och nyårsledigheter som är de längsta på länge.

Varje gång som de röda dagarna infaller på vardagar innebär det, enligt Svenskt Näringsliv, ett produktionsbortfall i den svenska ekonomin med uppåt tio miljarder kronor per helgdag eftersom de flesta har månadslön som betalas ut oberoende av hur helgerna ligger. Det är en förlust som, förutom alla andra ekonomiska problem, ska snålas in genom att vi arbetar mer, smartare och – framför allt mer hoppressade.

Sparprogrammen på svenska företag har de senaste 20 åren lett till att kontorsytan per anställd mer än halverats. På en del arbetsplatser har man redan avskaffat de ”privata” skrivborden och dimensionerat kontoren efter det faktum att nästan hälften av skrivborden står oanvända en genomsnittlig dag. På storföretagen kan förtätningen av personalen ge resultatförbättringar i miljardklassen och är i dag ett av de enklaste sätten att spara pengar.

Frågan är hur mycket vi kontorsanställda verkligen behöver ett eget arbetsbord. I fjol intervjuade jag den amerikanska författaren Nicole Krauss om hennes nya bok ”Det stora huset” (Brombergs) som till stor del handlar om ett skrivbord som hela tiden bytte ägare. Hon berättade att hon själv var som besatt av sitt eget skrivbord hemma i New York. Det hade byggts på med lådor och fack och var nu så stort att det inte gick att få ut ur rummet med mindre att man sågade sönder det.

Jag tänker ofta på hennes skrivbord eftersom jag har ett något mindre men lika viktigt skrivbord hemma i Enskede som vi köpt av vår lokala antikhandlare. Det är svartmålat och klätt med mörkgrönt skinn ovanpå. Jag kan fort-farande se avtrycken på bordsytan av bokstäver som för länge sedan skrivits på tunna papper med alltför spetsiga pennor.

Enligt antikhandlaren har bordet tillhört skriftställaren och kåsören Kar de Mumma (Erik Zetterström, 1904–1997). När vi fick hem det så hittade vi en av hans klippböcker med kåserier från 1955 i en av lådorna. Fortfarande sitter det en adresslapp på den översta skrivbordslådan med texten: ”Redaktör Erik Zetterström, Floragatan 16, Stockholm”. Enligt pressarkiven fick Kar de Mumma ihop tiotusentals texter för Svenska Dagbladet. Hur många han skrev vid detta skrivbord vet jag förstås inte, men jag kan se på slitaget att han måste ha suttit där en stor del av sitt arbetsliv.

Alla vi som använder tangentbord i jobbet är beroende av ett ”eget” skrivbord. Men det kanske inte behöver finnas på kontoret. Det kan stå hemma. Eller vara ett stambord på ett kafé, ett bibliotek eller i en hotellobby med trådlöst internet där man kan arbeta ostört utan att trängas. Kontoret blir kanske i framtiden en plats där vi möts och planerar tillsammans några timmar per dag. Resten av arbetstiden kan då bli fri att förläggas till någon bättre plats. Det skulle inte bara företagen, utan alla, tjäna på.

Clas Barkman clas.barkman@dn.se

Clas Barkman är medarbetare på DN:s kulturredaktion.”

6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

SW .6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Libris/SAB:
Od Förvaltning
Od(x)Allmänna förvaltningslexikon
Od:d Allmän förvaltningseori och metodlära
Od:k Allmän förvaltningshistoria
Od.0 Allmän central- och lokalförvaltning
Odb Förvaltningsrätt
Odc Förvaltning: Sverige
Odf Främmande länders förvaltning
Odg Samhällsplanering (Till 71)

(DC, DK opolitiska delar av 35) DC:
350 Offentlig förvaltning
351 av centrala
352 av kommunerna
353 av USA: s federala & delstatsregeringarna
354 av specifika nationella regeringar

DN 26 okt 2012:
Offentlig förvaltning.

”Professionalism nedvärderas i den marknadsstyrda staten”

“ Perfekt valfråga för S. Med idéer hämtade från det privata näringslivet skulle svensk förvaltning bli effektiv och resultatstyrd. Men verkligheten blev en annan. Nu har vi nått en punkt där skattepengar förslösas och servicen till medborgarna försämras. För Socialdemokraterna borde det vara öppet mål på regeringen, skriver två statsvetare i Uppsala. “

“I dagarna sätter Socialdemokraterna ned foten i ett antal sakfrågor som kommer att lägga grunden för den kommande valkampanjen. Utmaningen för S är att definiera en politisk profil som i väljarnas ögon kan te sig som ett tydligt alternativ till alliansens politik.

Länge nog har S allför mycket liknat alliansen i profilfrågor om *vad* staten bör göra. Därmed har svensk politik hamnat i ett dilemma. När de stora etablerade koalitionerna lägger sig alltför nära mittfåran så upplöses delvis syftet med demokrati. Om inte medborgarna erbjuds tydliga alternativ från de stora blocken läggs grogrunden för intoleranta och populistiska politiska rörelser (till exempel SD).

Men vi vill, mot bakgrund av den senaste forskningen om hur välfärdsstater förvaltar sina resurser, hävda att det inte alls saknas viktiga alternativ till ”mittfåran”. Det finns oexploaterade skiljelinjer som oppositionen möjligtvis har större intresse av att lyfta fram än regeringspartierna.

Den mest ”uppenbara” frågan handlar inte bara om vad staten bör göra. Det handlar mer om *hur* den bör agera. Frågan blottar nämligen ett land i kris som gradvis bryts ned inifrån av ett omfattande ”New public management-välde” där skattepengar år efter år förslösas och där förvaltningens effektivitet, kvalitet och därmed servicen till medborgarna försämras.

New public management (NPM) är samlingsnamnet på den administrativa trend som dragit över västvärlden under de senaste decennierna. NPM-reformerna handlar om ett kluster av idéer hämtade från det privata näringslivet och de blev svaret på kritiken mot efterkrigstidens kostsamma byråkratiska organisationsformer som behandlade medborgarna i välfärdsstaterna alltför stelbent.

NPM-lösningarna ledde till att den offentliga verksamheten konkurrensutsattes, och att nya styr- och ledningsformer hämtades från det privata näringslivet. Decentralisering, resultatstyrning, utvärdering, revision konkurrensutsättning blev nyckelord i en omstrukturering med ökad effektivitet som huvudmål.

Till en början rådde stor enighet om att detta var precis vad svensk förvaltning behövde. Men i dag är bilden annorlunda. Samhällsvetenskaplig forskning visar att den tänkta medicinen inte längre är medlet för att skapa en effektiv förvaltning – den har snarast blivit den huvudsakliga verksamheten.

Självfallet är NPM:s fokusering på tydliga resultat i viss mån nödvändig. Men nu tycks vi i Sverige ha kommit till en punkt där systemen för utvärdering och granskning har byggts ut så till den milda grad att de i sig själv skapat en egen byråkrati som skapar nya effektivitetsproblem.

Vi talar här om de ymniga återrapporteringskrav som regeringens styrning av myndigheterna innehåller. Vi talar om de särskilda myndigheter för uppföljning och utvärdering som växt som svampar ur jorden under senare år – till exempel Inspektionen för socialförsäkringar,

Tillväxtanalys, Vårdanalys, Myndigheten för Kulturanalys, Trafikanalys och så vidare – i kombination med att tidigare inrättade myndigheter blir mer detaljstyrda och förväntas ägna sig mer åt utvärderande och uppföljande verksamhet.

Vi talar om Skolverkets, Högskoleverkets och universitetens egna utvärderingsapparater som undersöker kvalitetsnivåer i alla utbildningsområden så ofta att lärare får skära ned på undervisningen. Myndigheter har tvingats inrätta särskilda enheter som ska hantera återrapporteringskrav och granskarnas anspråk.

En sorglig effekt av ”utvärderingssamhället” är att den offentliga tjänstens tidigare konkurrensfördel – som ju aldrig har varit lönen – att kunna ta ett självständigt verksamhetsansvar inom vissa ramar håller på att elimineras. Detaljstyrningen i ekonomistyrningen har blivit så stor att litet utrymme lämnas till de yrkesverksammas professionella omdöme inom exempelvis skola, vård och omsorg.

De mått som man är ålagd att återrapportera stämmer nämligen sällan överens med de yrkes-verksammas förståelse av vad som utgör väl utfört arbete; ekonomernas dominerande ställning som uttolkare av kvalitet är här slående. Det har bland annat inneburit att utvärderingarna i regel koncentrerar sig på det som går att mäta, och man blir slav under metoden – det som inte går att mäta finns inte (samtal med äldre i vården, extra läxhjälp till elever med behov och så vidare).

Här framträder ett omfattande tillitsproblem som nu tycks prägla förvaltningar i många välfärdsstater. Professionalism och genuint kunnande har nedvärderats och konsekvensen tycks bli lägre kvalitet på tjänster och service.

Styrningen av den svenska skolan utgör ett paradexempel. Den professionella autonomin inskränks, kostnaderna ökar. Vi får för sönderstressade handläggare. Läkare, lärare och domare vittnar om att de ägnar alltmer tid åt administration. Vi får forskare och utredare som inte längre belönas för självständigt tänkande. Helhetsperspektiven går förlorade.

Forskningen visar tydligt att det finns skäl till omprövning av de helt dominerande marknadsinfluerade idéerna, och att återigen lyfta fram vad som är det särskilda med den offentliga verksamheten.

Sverige står inför en stor utmaning där det gäller att förhindra att våra skattepengar dunstar bort i en värld som styrs av konsulter och kostsamma och ofta onödiga utvärderingssystem. Vad som behövs är en styrning av den offentliga verksamheten som premierar upprätthållandet av ett gott omdöme.

Frågan om hur man bygger en mänsklig och professionell förvaltning är långt ifrån ny. Olof Palmes inrättande av civildepartementet 1983 kan i detta sammanhang ses som ett tydligt och medvetet försök att politiskt lyfta upp frågorna om den offentliga förvaltningens organisering och arbetssätt.

Visioner som inte då blev verklighet kan bli det nu. Det är öppet mål, särskilt för (S). Frågan är om man har någon i laget som är beredd att lägga straffsparken mot managementväldet.

Shirin Ahlbäck Öberg, Docent

Sten Widmalm, Professor, statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet “

6525-6529 Militära verksamheter o d.

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

Libris/SAB:

S	Militärväsen
S(x)	Militära lexikon
S:bf	Militära institutioner
S:do	Allmänt: militär psykologi
S:k	Allmän krigshistoria och krigskonstens historia
S:oa	Allmänt: militär sociologi
S.0	Allmänt: särskilda militära aspekter
S-	Allmänt: särskilda länder och områden
Sa	Lantkrigsväsen
Sb	Sjökrigsväsen
Sc	Luftkrigsväsen
Se	Total krigföring
Sf	Kärnvapenkrigföring
Sg	Kemisk och biologisk krigföring
Sh	Psykologiskt försvar
Si	Civilförsvar
Sj	Ekonomiskt försvar
Sk	Frivilligt försvarsarbete
Sv	Vapen

(DC, DK opolitiska delar av 355-359) DC:

355 militärbranschen
356 Foot krafter & Krigföring
357 Monterade krafter & Krigföring
358 Andra specialiserade krafter och tjänster
359 Sea (sjö) krafter & Krigföring

DN 4 sep 2012:
Försvarspolitik.

”Rysk upprustning skärper hotet mot vårt närområde “

“ Ny försvarspolitik behövs. Ryssland rustar samtidigt som USA:s militära styrka i Europa – vårt skydd – håller på att avvecklas. Mot detta ska ställas Europas ovilja att finansiera de egna försvaren. Detta borde leda till nytänkande i den svenska försvarspolitiken, här och nu, skriver Mats Johansson (M). “

“Vid ett besök i Natohögkvarteret för några år sedan ställde jag en fråga till en hög chef om hur man såg på kritiken från baltiskt håll att föga hade gjorts för att uppfylla åtagandet att försvara de nya medlemmarna. Frågan ställdes mot bakgrund av den ryska upprustningen, invasionen i Georgien, IT-attacken på Estland, Arktis-offensiven, Gazprom-projektet i Östersjön och återfallet i diktatur under Putin.

Svaret förvånade i sin uppriktighet: ”Vi kan inte försvara Baltikum. Alltså finns inget ryskt hot.” Dess värre är logiken inte förbehållen någon enstaka figur i Natobyråkratin. Logiken känns igen från svensk försvarsdebatt. 2004 års försvarsberedning konstaterade att vår insatsförmåga var låg och att organisationen led av system- och strukturfel. Detta bestämde synen på det ryska hotet:

”Under ledning av president Putin fortsätter den ryska utrikespolitiska orienteringen mot Västeuropa och USA, framför allt eftersom en västvänlig utrikespolitik är ett viktigt medel att främja ekonomisk utveckling… Integrationen av Ryssland i de euroatlantiska säkerhetsstrukturerna fortgår vilket förbättrar förutsättningarna för att utveckla samarbetet med omvärlden…”

Mot denna positiva bakgrund drogs slutsatsen att ”ett enskilt militärt väpnat angrepp i alla dess former från en annan stat direkt mot Sverige är osannolikt under överskådlig tid (minst en tioårsperiod)”.

Som grund för omstöpningen av vårt territorialförsvar gav det ett magert intryck. Besparingskraven fick dimensionera hotbilden, inte tvärtom.

2008 var Försvarsberedningen inte lika positiv. Ökade ryska militärutgifter noterades, liksom oro över agerandet i Kaukasus. Men inga slutsatser drogs om ökade resurser. Beredningen hade otur; några månader senare invaderade Ryssland Georgien.

Sedan dess har den vita elefanten i rummet blivit synligare. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) konstaterar i årets Rysslandsrapport att landets ”militära förmåga kan komma att höjas avsevärt redan fram emot år 2020. De väpnade styrkor som då kommer ut på andra sidan processen kommer att se annorlunda ut jämfört med dem Ryssland förfogade över i Georgienkriget.”

FOI-studien underbygger inte vårt försvars urholkning ner till en kostnad av en procent av BNP, som biståndet. Ryssland har skapat ”strukturella förutsättningar att stärka förmågan… Återkommande stora övningar indikerar en hög ambition. Om reformarbetet lyckas kan den militära förmågan börja öka fram mot 2015 och i snabbare takt därefter.”

Mot detta ska ställas Europas ovilja att finansiera försvaren. Natos generalsekreterare Anders Fogh Rasmussen påtalade 2011 att på två år hade försvarsutgifterna bland Natos europeiska medlemmar minskat med 45 miljarder dollar, motsvarande Tysklands försvarsbudget. Få medlemsländer når utgiftsmålet (2 procent av BNP till försvaret).

Det rimmar illa med den amerikanska tanken om europeisering av

Nato, så kallad burdensharing; vad ska ersätta USA:s permanenta basering inom Europakommandot? Den ryska upprustningsplanen på 767 miljarder dollar till 2020 ska också ställas mot USA:s bantning av det federala budgetunderskottet med 1 200 miljarder dollar på tio år, varav hälften beräknas träffa försvaret. Det leder enligt Pentagon till att USA om tio år får den minsta markstyrkan sedan 1940, det lägsta antalet fartyg sedan 1915 och det minsta flygvapnet någonsin. USA:s försvarsanslag, i dag 4,7 procent av BNP, möter på väg ned Rysslands 2,9 på väg upp.
Frågan är vilka ändrade slutsatser de senaste årens ryska vägval i denna kontext kan leda till i den nya Försvarsberedningen. Ska analysprocessen av budgetskäl kortslutas redan från början?

Den ryske utrikesexperten Alexander Sjumilin analyserar den nya ryska utrikesdoktrinen under Putins tredje presidentperiod i en artikel (Novaja Gazeta 7/7 2012): ”Nostalgin efter den tid då man fortfarande ’fruktade oss’ håller märkbart på att få överhanden inom Rysslands politiska klass. Följden blir att utrikespolitiken framstår som alltmer konfrontatorisk, västfientlig, antiamerikansk och Asiencentrerad …”

Sjumilin hävdar att Ryssland är på väg in i ett tillstånd av ”Kalla kriget 2”, vilket understryks av stödet för Assadregimen i Syrien. Målet om

Rysslands integrering i Europa överges till förmån för tanken på en euroasiatisk union: ”Den dikterar uppfattningen om väst som ’den lömske fienden’, som försöker ’splittra en stark kärnvapenmakt’ genom att hetsa terrorister (?) mot den, undergräva den inifrån genom ’färgrevolutioner’ och ’på nytt tvinga landet ner på knä’.”

Det håller alltså inte längre att förlita sig på propagandan från mer västorienterade ryska röster. I ett tal på en försvarskurs i Helsingfors (5/6 2012) klargjorde den ryske generalstabschefen Nikolaj Makarov vad som väntar Norden vid fortsatt Natosamverkan. ”Preventiva anfall” kan drabba stater som medverkar i västs missilförsvar. Finlands samarbete med Nato måste upphöra, liksom övningar vid ryska gränsen. Det nordiska försvarssamarbetet brännmärktes.

Som provokation toppar Makarovs föreställning det mesta sedan ”finlandiseringen” upphörde för tjugo år sedan. Reaktionen i Finland blev därefter; statsledningen avvisade påtryckningarna och slog fast att frågan om Natomedlemskap avgörs av finska folket, inte av Kreml.

Men Makarov var inte först. Före presidentvalet presenterade Vladimir Putin sitt program i form av en artikelserie. En text handlade om säkerhetspolitiken, där fokus var alla hot som omger moderlandet, från invasioner till demokratisering. Fienden utpekades: USA, Nato, internet. Det påminde om Putins antiamerikans-ka linjetal i München 2007.

En ny generation ryska vapen ska produceras: interkontinentala missiler, kärnvapenbärande ubåtar, flygplan, helikoptrar, tusentals stridsvagnar. Den ryska kapaciteten ökar i vårt närområde, medan USA:s europeiska styrkeengagemang – vårt skydd – håller på att avvecklas.

Förre finansministern Kudrin har sagt att Ryssland förvandlas till en militariserad polisstat som folket får betala notan för. Det borde leda till nytänkande i den svenska försvarspolitiken. Här och nu.

Mats Johansson, riksdagsledamot (M) 2

“<u>I korthet. Stärkt hotbild</u>
Ryssland rustar och landets militära kapacitet ökar inom vårt närområde. Hotbilden stärks av att USA – vårt traditionella skydd – bantar sin militära närvaro i Europa samtidigt som det finns en påtaglig ovilja i Europa att finansiera de egna försvaren.

Mot den bakgrunden krävs ett nytänkande i den svenska försvarspolitiken. Här och nu. “

DN 14 nov 2012:

Försvarsmakten. 13 000 anställda har gett sin syn på ledarskapet

“Lågt förtroende för försvarets ledning”

“Hela 43 procent av Försvarsmaktens anställda saknar förtroende för hur försvaret leds. Endast 29 procent har förtroende. Det visar en intern enkät bland drygt 13 000 av de anställda.
– Det är inget bra resultat och vi har redan börjat vidta åtgärder, säger överbefälhavaren Sverker Göranson till DN. “

– Direkt när vi fick resultatet tillsatte vi en särskild analysgrupp i Försvarshögkvarteret. Vi kommer att ge oss på både styrning och ledning, chefskap och personalens utvecklingsmöjligheter, säger ÖB.

Det har gått över fyra år sedan Försvarsmakten senast undersökte hur de anställda ser på organisationen och ledarskapet. Då gjordes en mycket noggrann kartläggning som blev hårt kritiserad på grund av slutnotan, drygt 113 miljoner kronor. I den svarade 57 procent av de anställda att de har stort eller mycket stort förtroende för den dåvarande ÖB:n, Håkan Syrén. Förtroendet för ÖB:s ledningsgrupp var lägre, 36 procent. I år är det alltså 29 procent som uttrycker förtroende för hur hela myndigheten leds. Förtroendet för de närmaste cheferna är däremot mycket högt, 78 procent.

– Den viktigaste förklaringen till det låga förtroendet för hur Försvarsmakten leds är att vi är inne i en våldsam omställning, med sådan magnitud att det gravt påverkar oss alla enskilda medarbetare i Försvarsmakten, säger Sverker Göranson.

– Den reformen innebär att vi springer medan tåget redan har lämnat perrongen. Vi lyfter på en sten och då hittar vi en näve grus. Vi bygger efter hand. Här ligger en stor del av förklaringen till att medarbetarna inte är riktigt nöjda med hur det leds. Organisationen är van vid att överbefälhavaren brukar ha svaret klart.

Lars Fresker är ordförande i Officersförbundet. Han anser också att det låga förtroendet speglar den omstrukturering som nu pågår.

– Det har varit en turbulent tid. Många av våra medlemmar tycker att det har funnits en negativ attityd till personalen, som om den mest vore en kostnad och inte en tillgång.

Slutnotan för den nya undersökningen är inte klar.
Grundundersökningen kostade omkring 900 000 kronor.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se “

“Försvarsreform
Försvarsmaktens stora omställning innebär bland annat att:

Värnplikten har avskaffats och ersatts med anställda soldater. En del varvar sin tjänst i försvaret med ett civilt arbete, andra är soldater på heltid.

Officerskåren har delats upp i två olika grupper, i och med att den nya kategorin specialistofficerare har skapats.

Officerare och soldater måste vara beredda att tjänstgöra utomlands. “

DN 16 nov 2012:

Försvarsmakten. Nytt IT-system kostar ytterligare en halv miljard kronor

“19 000 timmar har personalen suttit sysslolös “

“Försvarsmakten behöver låna ytterligare en halv miljard kronor för att ha råd med sitt nya IT-system. Därmed förvärras försvarets ekonomiska situation ytterligare. Införandet av datasystemet har skapat stora problem – bara i arméns verkstäder har personal suttit sysslolös i nästan 19 000 arbetstimmar.”

“Den totala kostnaden för IT-systemet kommer därmed att uppgå till fyra miljarder kronor, enligt uppgifter som Försvarsmakten lämnat till regeringen.

Det nya halvmiljardlånet som försvaret behöver ta ska betalas av med 100 miljoner kronor årligen under åren 2015–2019.

ÖB har tidigare slagit larm om att försvarsbudgeten inte räcker till de åren.

Försvarets köp av datasystemet Prio från IBM har tidigare fått hård kritik. Statskontoret och en offentlig utredning har föreslagit att projektet ska avbrytas.

I februari flyttade hela reservdelssystemet över till Prio, med resultatet att militära fordon inte kunnat repareras och att flygplan fått stanna på marken. Flygtiden i försvaret har minskat med mellan 1 000 och 1 500 timmar i år beroende på Prio, enligt uppskattningar från Försvarsmakten.

I verkstaden på Livgardet i Kungsängen samlas motorer, växellådor och framaxlar i ett förråd sedan i februari, i stället för att skickas till motorverkstaden i Boden.

– Vi kan inte skicka dem dit därför att det saknas rutin för det i Prio, berättar Kaj Hansson som är sektionschef på verkstaden.

Det nya datasystemet gör att verkstadspersonalen inte kommer åt reservdelarna. Kaj Hansson kikar i ett block och berättar att de i denna verkstad suttit sysslolösa och väntat i 2 680 timmar hittills i år.

– I Markverkstäderna i hela landet är det nästan 19 000 timmar.

Försvaret har låtit en konsultfirma utreda möjligheten att lägga ned IT-systemet. Men myndigheten har beslutat att fortsätta.

– När jag tillträdde som överbefälhavare var jag avvaktande till det här. Så började jag prata med min norska, finska och danska ÖB-kollega. Under resans gång har de övertygat mig genom att säga att de inte hade kunnat leva utan detta system. Nu är jag övertygad om att det här är rätt väg, säger ÖB Sverker Göranson.

När Prio köptes räknade Försvarsmakten med att man kunde spara en miljard kronor om året genom effektiviseringar. Nu räknar myndigheten försiktigare, på dryga 300 miljoner kronor om året.

Flottiljamiral Thomas Engevall är ansvarig för införandet av Prio. Han säger att det finns flera olika förklaringar till att kostnaderna har ökat kraftigt. En är att Försvarsmakten underskattat omfattningen av arbetet, en annan är att man har ställt nya krav på vad systemet ska användas till.

Men Thomas Engevall tror att den senaste fördyringen på en halv miljard kronor också är den sista.

– Jag bedömer riskerna för ytterligare fördyringar som relativt låga. Vi har problemen bakom oss och har skapat oss bättre kontroll över projektet än vi någonsin haft.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se “

“<u>IT-systemet kostar cirka 4 miljarder kronor</u>

I somras varnade ÖB Sverker Göranson för att delar av försvaret, som flyget eller marinen, kanske måste läggas ned om försvaret inte får mer pengar.

ÖB anser att de pengar som riksdagen har anslagit inte går ihop med de krav som riksdagen har ställt. Dessutom vill Försvarsmakten köpa nya vapen- och ledningssystem, där stridsflygplan, ubåtar och transportflyg tillhör de mest kostsamma.

I april i år begärde Försvaret ytterligare miljarder i anslag och i sin långtidsbudget redovisas ett behov av två miljarder kronor årligen från 2015 för att klara av kostnader för försvarsmateriel.

Regeringen vill höja försvarsanslagen med 300 miljoner per år 2013 och 2014 och 200 miljoner därefter för att klara kostnaden för modernare Jasplan. “

DN 17 nov 2012:

“Svidande kritik mot försvarets IT-fiasko”

“Efter DN:s avslöjande om de fortsatta problemen med Försvarsmaktens nya IT-system kommer svidande kritik från flera av landets ledande försvarspolitiker. – Om det påverkar den operativa kapaciteten är det oerhört allvarligt, säger socialdemokraten Peter Hultqvist, ordförande i Försvarsutskottet. “

“DN rapporterade i går att försvaret behöver plöja ned ytterligare en halv miljard för att få IT-satsningen Prio att fungera. Samtidigt visar det sig att införandet har skapat omfattande problem för verksamheten.

Bland annat har personalen vid försvarets Markverkstäder suttit sysslolös sammanlagt 19 000 timmar hittills i år därför att det nya datasystemet gör att medarbetarna inte kommer åt reservdelar för att reparera fordonen.

Brister i systemet har också medfört att flygplan tvingats stanna på marken. En beräkning från Försvarsmakten visar att flygtiden minskat med mellan 1 000 och 1 500 timmar bara i år beroende på Prio.

Försvarsutskottets ordförande Peter Hultqvist är oroad över att detta påverkar försvarsförmågan.

– Det känns oerhört allvarligt om det påverkar försvarets operativa förmåga. Jag har inte hunnit fördjupa mig i saken i dag men nästa vecka ska jag informera mig ordentligt och det kan bli så att Försvarsmakten får komma till utskottet för att redovisa hur det ligger till, säger Peter Hultqvist.

Folkpartiets försvarspolitiske talesman Allan Widman är en av projektets hårdaste kritiker och menar att det är obegripligt att regeringen inte satt ned foten och stoppat det i tid.

– Redan för två år sedan kom en utredning fram till att projektet borde stoppas. Det borde ha avbrutits redan då, säger han.

Tillsammans med flera andra politiker i Försvarsutskottet har Allan Widman återkommande grillat de ansvariga och krävt besked om projektet.

– Pengarna är en sida av saken. En annan sida är att detta under perioder har lamslagit delar av Försvarsmaktens verksamhet. Det har fått effekter för försvarets förmåga, säger Allan Widman.

Mikael Oscarsson, KD:s representant i Försvarsutskottet, instämmer i kritiken.

– IT-systemet är ett fiasko. Det har varit ett bekymmer en lång tid och hittills kostat fyra miljarder, säger han.

Mikael Oscarsson skräder inte orden i sin kritik av Prio.

– Jag tycker att Försvarsmakten tappar trovärdighet när man nu säger att man behöver mer pengar.

– Systemet är behäftat med så grava fel och brister att man borde inse att det aldrig kommer att funge-ra som det var tänkt. Det är inte rimligt att stoppa in mer pengar, säger han.

Cecilia Widegren, moderat och vice ordförande i Försvarsutskottet, har känt till att Försvarsmakten behöver mer pengar för att få Prio att fungera.

– Jag förväntar mig att försvaret gör allt man kan för att få systemet att fungera men jag tycker att det är oförsvarligt att kräva att det stoppas nu. Då kastar man skattebetalarnas pengar i sjön, säger hon.

Hon vill inte svara på om det är rimligt att försvaret får ytterligare en halv miljard för att ro projektet i land.

– Det är ett sedvanligt budgetäskande som regeringen får ta ställning till, säger Försvarsutskottets vice ordförande.

DN har utan framgång sökt försvarsminister Karin Enström för en kommentar.

Pea Nilsson pea.nilsson@dn.se **“**

“**Behöver en halv miljard**

Försvarsmakten behöver låna en halv miljard kronor för att ha råd med sitt nya IT-system. Därmed förvärras försvarets ekonomiska situation ytterligare.

ÖB anser att de pengar som riksdagen har anslagit inte går ihop med de krav som riksdagen har ställt.

I april i år begärde Försvaret ytterligare miljarder i anslag och i sin långtidsbudget redovisas ett behov av två miljarder kronor årligen från 2015 för att klara av kostnader för försvarsmateriel.

Regeringen vill höja försvarsanslagen med 300 miljoner per år 2013 och 2014 och 200 miljoner därefter för att klara kostnaden för modernare Jasplan. “

DN 2 dec 2012:
Efter värnpliktens avskaffande.

“Dubblad budget för reklam”

“Försvarsmakten mer än fördubblar sin reklambudget nästa år för att kunna locka nya soldater och officerare till sin utbildning. Det innebär en nota på 151 miljoner kronor nästa år – vilket motsvarar en reklamkostnad på drygt 36 000 kronor per person som ska anställas. “

“Försvarsmakten har fått både pris och kritik för sina reklamfilmer, som ska locka unga att söka sig till Försvarsmakten. Nu ökar myndigheten budgeten än mer, från 61 miljoner kronor i år till 151 miljoner kronor 2013. Men Folkpartiets försvarstalesman Allan Widman menar att satsningen är felriktad.

– Sverige borde titta på de länder som under lång tid rekryterat till frivilliga försvar. De satsar mycket mer på personliga möten. Man sitter ute på shoppingcenter och andra platser där unga människor rör sig, säger han.

– Försvarsmaktens satsning på reklam kan jämföras med RPS som ansvarar för rekrytering av poliser. Nästa år är deras budget för samma sak 500 000 kronor, säger Allan Widman, som utöver riksdagsledamot också är reservofficer.

Han känner inte igen sig i den bild av försvaret som filmerna ger.

– Det går inga flyglarm i stridsledningscentraler och folk springer inte ned varandra för att komma åt sitt vapen. Det finns en risk att man skapar en bild som den enskilde soldaten inte riktigt känner igen. Det riskerar leda till ett skadat förtroende.

Henrik Kristensson är ordförande i Svensk Soldat, en intresseorganisation för soldater. Han är också tveksam till satsningen.

– Om jag skulle rekrytera soldater till Försvarsmakten så skulle jag gå till väga på ett annat sätt. Då skulle jag gå ut i skolorna och berätta om försvaret, så att eleverna får veta vad soldater gör, säger han.

Henrik Kristensson tror att Försvarsmakten skulle ha lättare att rekrytera och behålla soldater om de höjde lönerna ytterligare (den lägsta grundlönen är nu 18 000 kronor i månaden) och införde något slags premiesystem eller rätt till betald utbildning för dem som arbetar en längre period.

Fakta
I över 100 år försvarades Sverige av värnpliktiga. När riksdagen med tre rösters övervikt beslutade att avskaffa värnplikten i fredstid, hyste många kritiker farhågor att försvaret skulle förlora sin folkliga förankring.

För att öka den och göra försvaret billigare och flexiblare beslutades att en stor del av soldaterna skulle ha vanliga civila jobb eller studera. De ska kunna arbeta några veckor per år åt Försvarsmakten, öva och delta i internationella insatser.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se “

DN 2 dec 2012:
Efter värnpliktens avskaffande.

“Svårt rekrytera soldater att sätta in vid kris”

“Det nya försvaret har stora svårigheter att locka soldater. Av den ursprungliga målsättningen 4 700 deltidssoldater i år har man bara lyckats rekrytera en femtedel, visar DN:s granskning. “

“I veckan riktade Riksrevisionen kritik mot försvarets bristande bemanning av flygvapnet och marinen. Detta minskar det svenska försvarets insatsförmåga betydligt.

Men problemen är större än så. Också när det gäller soldater, framför allt i armén, finns det stora luckor. I ursprungsplanen skulle Försvarsmakten ha 4 700 deltidssoldater anställda när det här året är slut. Men i oktober fanns det bara 873, enligt nya siffror till DN.

Deltidssoldaterna är till för att kunna öka försvarets insatsförmåga kraftigt vid kriser, i Sverige och utomlands. De stora bemanningsproblemen betyder att regeringens mål, ett försvar som kan sättas in här och nu, är långt borta.

Tanken när värnplikten avskaffades var att deltidssoldater skulle utgöra merparten av den svenska militära beredskapen som sätts in vid en kris. Deltidssoldaterna, som Försvarsmakten kallar tidvis tjänstgörande soldater, har andra jobb eller studier och kallas in för övningar och insatser i försvaret, i Sverige eller utomlands. Samtidigt finns heltidsanställda yrkessoldater, men de ska utgöra den mindre delen av armén.

I praktiken har det nu blivit tvärtom. De knappt 900 rekryterade deltidarna är att jämföra med 4 000 nu heltidsanställda soldater.

Folkpartiets försvarstalesman Allan Widman tycker att Försvarsmakten varit för fokuserad på heltidssoldaterna.

– Sverige har inte behov av en stor stående armé. Storbritannien och Frankrike har ömsesidiga försvarsförpliktelser med många länder i Afrika, de behöver det. Men vi får ett större försvar och ett effektivare försvar med många deltidstjänstgörande. Dessutom får vi in civila kompetenser, precis som Sverige fick under värnpliktstiden medan repövningar fortfarande genomfördes, säger han.

Försvarsmakten har gradvis skrivit ner planerna för deltidsgruppen. I år halverades målet till 2 450 deltidssoldater, men inte ens halva det nedprutade målet kommer att kunna uppnås.

En förklaring är att den lag som bland annat ger deltidssoldaterna rätt till tjänstledighet från deras ordinarie arbeten trädde i kraft först i somras.

Ordföranden i riksdagens försvarsutskott Peter Hultqvist (S) menar dock att det krävs nya beslut för att systemet med deltidssoldater ska fungera bra.

– Vi har kommit överens med regeringen om att det ska göras en översyn av löner, försäkringsvillkor, premier och utbildning efter tjänstgöringens slut. Det är väldigt viktigt att den kommer i gång så att tjänsterna blir mer attraktiva och soldaterna inte hoppar av, säger Peter Hultqvist.

Försvarsminister Karin Enström (M) säger att en övervägande del av soldaterna i armén ska vara tidvis tjänstgörande. Hon förklarar det låga antalet anställda med att den nya lagen om tjänsledighet trädde i kraft vid halvårsskiftet och att Försvarsmakten inte har hunnit med att

permanenta de tillfälliga avtal som finns. De är dock inte bindande, utan liknas av Försvarsmakten vid intresseanmälningar.

David Bertilsson är en av dem som kan tänka sig en deltidstjänstgöring som soldat. I dag har han och kollegerna Karl och Tim heltidskontrakt och de ska snabbt kunna sättas in var som helst, i Sverige eller utomlands, och vara övade och välutrustade.

I veckan övade deras grupp på fälten utanför Livgardet, det regemente som har ansvar för skyddet av Stockholm och kungafamiljen.

När de gav sig i väg längs grusvägen i Kungsängen med laddade automatkarbiner övade de att de var i norra Afghanistan, på patrull. Plötsligt blev de beskjutna när de passerade genom en träddunge. Efter en serie skottsalvor lade de benen på ryggen och sprang tillbaka till jeeparna. Sergeanten Karl, som tjänstgjort i norra Afghanistan, samlade gruppen när alla var åter och bad dem att inte tjurrusa nästa gång.

– Rör er som ormar i stället. Då blir det svårt att träffa er, sade han och visade hur slingrande de ska springa.

David Bertilsson gjorde värnplikten i armén 2007 och började sedan arbeta som driftstekniker på en fabrik. Men han längtade tillbaka till den gröna uniformen och sökte sig därför tillbaka till försvaret. Men efter årsskiftet ska han börja studera till mäklare.

– Jag känner att jag har gjort min grej, säger han men tillägger att han kan tänka sig en anställning som tidvis tjänstgörande soldat under studietiden .

– När man är ifrån försvaret så saknar man det gröna livet. Vännerna, att en dag inte är den andra lik.

Slutmålet för försvaret är dock fortfarande högt satt: 2018 ska antalet deltidssoldater vara 9 500.

Försvarsmakten har inga uppgifter om hur många av deltidssoldaterna som har sagt upp sig eller vill lämna verksamheten. Men av heltidssoldaterna beräknas 19 procent sluta i år. Det är fler än vad Försvarsmakten räknat med.

DN har förgäves sökt Försvarsmaktens personaldirektör hela veckan.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se “

“Försvaret efter värnplikten

År 2009 beslutade riksdagen att avskaffa värnplikten. Nu består försvaret i huvudsak av följande yrkesgrupper:

6600 kontraktsanställda soldater, sjömän och gruppbefäl. Målet är 6600. I dag finns 4144.

9500 tidvis tjänstgörande soldater, sjömän och gruppbefäl. Målet är att det ska finnas 9500. I dag finns 873.

22000 hemvärnssoldater och officerare. Totalt ska Försvarsmakten anställa cirka 17000 i hemvärnet. Frivilligorganisationer står för ytterligare 5000.

3300 yrkesofficer. I dag finns det ett överskott, men på grund av pensionsavgångar väntas det bli brist. Målet är 3300 personer.

5900 yrkesofficer – specialist. Cirka 5900 behövs, men det råder brist.

2450 reservofficer. Målet är 2450, men det är långt ifrån nått.

6300 civilanställda. Cirka 6300 behövs, i dag finns det för många.

Källa: Försvarsmakten (budgetunderlag 2013) “

DN 3 dec 2012:
Nobels fredspris. Ett EU utan ork för visioner

“Fredspris till en frånvarande union”

“Redan från början var marknaden EU-projektets enande kraft. Handel skulle omöjliggöra fler krig. Men fred- och välfärdstankar har nu reducerats helt till konkurrensens förmån, skriver Carsten Jensen. “

“När vapenvilan i Gaza skapades stod en stol vid förhandlingsbordet tom. Hillary Clinton hade kommit flygande från Washington. Egyptens nyvalde president Mursi spelade en avgörande roll. Turkiet bullrade i kulissen. Halva världen var församlad.

Men Europeiska unionen var inte där. Det var krig på Europas bakgård, och ”fredens kontinent”, som Europa kallas vid högtidliga tillfällen, var frånvarande.

En månad tidigare hade Nobels fredspris tilldelats Europeiska unionen.

När jag läser Nobelkommitténs motivering kommer jag att tänka på den franske generalen de Gaulles ord, att vid andra världskrigets utbrott var Frankrike fullt förberett på utbrottet av det första världskriget. Europeiska unionens stora insats har varit att förhindra andra världskriget från att bryta ut igen.

Från början var huvudtanken att ekonomi är viktigare än politik. Marknaden är den stora integrerande kraften. Nationer som handlar med varandra mördar inte varandra.

Det är därför Frankrike och Tyskland har hållit fred i snart sjuttio år, inte för att de förstår eller älskar varandra, utan för att de tjänar på varandra. Det var därför det sovjetiska imperiet kunde avvecklas fredligt i Östeuropa efter sammanbrottet och de tidigare kommunistiska lydstaterna komma över på demokratins sida som medlemmar av Europeiska unionen: för att det fanns vinstmöjligheter.

Det finns avsnitt i kommitténs motivering för att ge EU fredspriset som vittnar om en viss oro för Europas framtid. Ekonomiska svårigheter och en stigande social oro nämns. Vad som inte nämns är att försöket att övervinna dessa svårigheter mest av allt påminner om det den amerikanske ekonomen Joseph Stiglitz har kallat en självmordspakt.

Den nuvarande krisen har inte skapats av en statlig överkonsumtion. Den är skapad i samarbete mellan lögnaktiga kreditvärderingsinstitut och internationella storbanker med en oansvarig utlåningspolitik. Ändå har svaret på krisen blivit brutala nedskärningar av statsbudgeten. Välfärdsstaten ska avvecklas till förmån för en konkurrensstat vars viktigaste mål är att tjäna den skenande marknaden, inte att utgöra en motvikt till den. Priset är en dramatiskt stigande arbetslöshet som en politikerklass som är fångad i ett nyliberalt vanetänkande tycks betrakta med stor sinnesro, eftersom den felaktigt antar att marknaden kommer att korrigera sig själv.

Men fortsätter de drakoniska nedskärningarna kommer fattigdomen att breda ut sig, levnadsstandarden falla, systemen för vård och hälsa drastiskt skäras ner, hopplösheten leda till missbruk och politiskt våld till sist bli de desperatas sista utväg.

Ungdomsarbetslösheten är redan nu högre i de sydeuropeiska länderna från Spanien till Grekland än den är i nordafrikanska länder som Tunisien och Egypten, de som till sist exploderade i vad som optimistiskt döptes till den arabiska våren, men som på vår sida av Medelhavet snabbt kan visa sig vara den europeiska hösten.

Det finns andra krig än de som förs mellan två nationer. Det finns också länder som likt det tidigare Jugoslavien kollapsar och med sin

kollaps utlöser ett omfattande blodbad. I de sydeuropeiska länder som i dag hemsöks av en historiskt hög arbetslöshet har demokratin bara haft en kort tid på sig att slå rot. Det är inte mycket som antyder att det gryende upproret kommer att leda någon annanstans än till de slagfält som den yttersta högern alltid har föredragit.

I motiveringen för att tilldela EU fredspriset nämns också det positiva inflytande utsikten att upptas i unionen haft på den stora maktspelaren i det nya Mellanöstern, Turkiet. Men det är helt enkelt inte sant. Det finns ingen i Turkiet som efter att ha hållits utanför i snart ett decennium längre tror på att dörren till Europa någonsin kommer att öppnas. Besvikelsen och bitterheten är enorm, och det är inte en besvikelse som kommer att inspirera det religiöst-konservativt styrda landet till att gå i någon demokratisk riktning.

Nej, Europeiska unionen var inte på plats när vapenvilan i Gaza förhandlades fram. Mellanösterns stater och styrelseformer ligger i stöpsleven i en farlig vacklan mellan krig och fred, och ”fredens kontinent”, den stora grannen i norr, är frånvarande eller passiv åskådare medan det Turkiet som kunde ha varit EU-medlem under demokratiskt inflytande är i färd med att bli en tvetydig förebild för de nya staterna.

Europas problem är inte de låga födelsetalen eller den höga genomsnittsåldern. Vi har blivit gamla på ett annat och mer fatalt sätt. Vi söker oss tillbaka till uttjänta idéer och orkar varken tänka eller handla i nya banor.

Det är lätt att få den oroande tanken att kommittén bakom Nobels fredspris hade så bråttom med att ge priset till Europeiska unionen för att den insåg att det snart inte kommer att finnas någon union att ge det till.

Har Nobels fredspris gått till en tom stol?

Carsten Jensen Övers. från danska: Lars Linder “

DN 9 dec 2012:
Färre ansökningar sedan värnplikten avskaffades

“Få söker till officersutbildning”

“Medan det går 16 sökande på varje plats på polishögskolorna så är det bara fyra sökande per plats på officersutbildningen. Chefen för Militärhögskolan, Mats Danielsson, är bekymrad över hur Försvarsmakten ska kunna få de officerare som behövs i framtiden.”

“– Sedan jag började som chef 2009 har vi aldrig haft färre sökande än i år. Med bara 375 ansökningar är urvalet begränsat. Vi lyckades ändå att få ihop en kurs med 94 kadetter. Men i framtiden ska vi utexaminera 240 stycken. Det kommer att bli en utmaning, säger överste Mats Danielsson till DN.

Sedan den allmänna värnplikten i praktiken avskaffades 2010 har förutsättningarna för den treåriga högskoleutbildningen, som i huvudsak sker på Karlbergs slott i Solna, förändrats radikalt.

– Tidigare valde vi i Försvarsmakten ut vilka ungdomar som var lämpliga under värnplikten. Vi plockade ut kadetter ur alla samhällsgrupper. Nu är det ungdomarna som väljer oss. Vi har nästan ingen med invandrarbakgrund som vill bli officerare längre, säger Mats Danielsson.

Han kan dock glädjas åt rekordmånga kvinnliga kadetter.

Skolchefen är orolig över att studenterna över lag inte håller samma kvalitet som förr. I dag bedöms bara en fjärdedel som mycket väl lämpade i de tester som genomförs. Resten har lägre lämplighetsgrader. Översten, som själv är sextiotalist, säger att det är curlinggenerationen som nu ska bli militära befäl.

– Den här generationen har aldrig behövt ta sig själv till träningen, utan man har blivit skjutsad. Sedan har man blivit hållen under armarna genom hela skolan och haft stor valfrihet.

– Nu helt plötsligt ställs man inför helt andra krav på att komma in i en militär hierarki och lyda givna order.

Polisutbildningen har betydligt fler sökande än officersutbildningen. I år sökte 6 511 till 409 platser. Mats Danielsson frågar sig hur det kommer sig att hans skola inte lockar lika många.

– Jag tror att det handlar om synlighet. Polisen finns runt omkring oss i vardagen, oavsett var man bor i Sverige. De är ute i skolorna och informerar och det väcker intresse.

–Vi officerare syns ju knappt i samhället längre. Den folkliga förankringen är ett jätteproblem för oss. Nu är det inte ens 1 procent av årskullarna som kommer att hamna i Försvarsmakten, säger han.

Nästa år fördubblas reklambudgeten.
DN berättade för en vecka sedan att Försvarsmakten hade som mål att, när värnplikten avskaffades, rekrytera 4 700 deltidssoldater fram till det kommande årsskiftet.

I oktober fanns det bara 873. Detta trots att Försvarsmakten våren 2011 skrev ned målet till 2 400 soldater som skulle varva civila jobb eller studier med tjänstgöring i Försvarsmakten.

För att kunna locka nya soldater och officerare fördubblar man sin reklambudget nästa år.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se “

DN 23 dec 2012:

“Försvaret medger brister”

Efter en incident 2010 med en svensk soldat i utlandsstyrkan i Afghanistan medger Försvarsmakten brister i det egna omhändertagandet av personal som drabbats av mental ohälsa.

Försvaret betonar att soldaten tjänstgjorde under en tid när den svenska styrkan var utsatt för stor press. Soldaten kom i konflikt med sina chefer och insjuknade efter hemkomsten.

En undersökningskommission föreslår en rad förbättringar i arbetsmiljöarbetet. Danska försvarets arbetsmetoder med hemkomna soldater framhålls som förebild.

TT “

653 Handelsverksamheter.

SW . 653 Handelsverksamheter.

Libris/SAB:
Qi Handel
Qi(x) Allmänt: lexikon och uppslagsverk
Qi:k Handelns historia
Qi:oe Handelslagstiftning
Qi- Särskilda länder och områden
Qia Handelsteknik
Qik Varukännedom
Qil Handelskalendrar och -lexikon
Qim Handel med speciella varor
Qis Marknader och varumässor
Qiv Handelskammare, handelsrepresentation

(DC 381/382. DK 339) DC:
381 Intern handel (Inrikeshandel)
382 internationella handeln (utrikeshandel)
337 Internationell ekonomi

DN 12 maj 2012:
Sveriges handel.

”Utrikes födda anställda är bra för Sveriges affärer”

“ Mångfald stärker välståndet. En ny studie, med beräkningar som är helt unika, visar att svenska företag som anställer personer med utländsk bakgrund tydligt ökar både sin export och import. Den kompetens som finns bland de utrikes födda innebär enastående möjligheter att stärka Sveriges position som ledande exportnation, skriver Ewa Björling. “

“ En färsk studie visar att utrikes födda främjar företagens handel med omvärlden. En procentenhets högre andel utrikes födda i arbetskraften ökar i genomsnitt exporten med nio procent. Nu gäller det att inse mångfaldens underskattade potential. Detta är avgörande för jobben och hela landets välstånd.

Som en del i arbetet med att stärka företagens konkurrenskraft samt bryta utanförskapet vill regeringen agera för att utrikes föddas kunskaper och erfarenheter bättre ska tillvaratas i näringslivet.

Den globala konkurrensen är fortsatt stenhård i kölvattnet av den ekonomiska krisen. Samtidigt brottas Sverige med en betydande arbetslöshet bland utrikes födda personer. Sverige är i akut behov av nytänkande för att bemöta dessa utmaningar.

En central del av regeringens agenda för att skapa jobb och tillväxt handlar om att undanröja hinder som försvårar för svensk exportindustri. Utrikeshandeln är en hörnsten för Sverige välstånd. Företag som handlar med omvärlden är mer produktiva och anställer fler. Ändå hindras många företag, särskilt små och medelstora, att handla med omvärlden på grund av för höga handelskostnader.

Att minska utanförskapet bland utrikes födda utgör en annan av vår tids stora utmaningar. Arbetslösheten är omkring 40 procent högre för utrikes födda jämfört med inrikes födda. Vi kan aldrig blunda för det misslyckande som i decennier har präglat svensk politik i detta avseende. Viktiga steg har tagits sedan 2006, men utanförskapet inom många grupper är fortfarande oacceptabelt stort och segregation utgör ett fortsatt problem. Det vill regeringen möta genom en bred agenda med arbetslinjen som kärna.

Trots att utrikes födda personer har goda och inte sällan unika kunskaper om främmande marknader, lagar, normer, affärskulturer, politik, religion och språk i sina tidigare hemländer, tvekar många företag inför att anställa personer med utländsk bakgrund.

Majoriteten av de svenska tillverkningsföretagen har en relativt låg andel utrikes födda i arbetskraften. Problembilden vad gäller den låga anställningsgraden är komplex. Matchningen mellan utbildning och arbete fungerar sämre för utrikes födda, särskilt kvinnor. En annan orsak är bristande kännedom i näringslivet om att de utrikes föddas kunskaper och kontakter faktiskt kan hjälpa till att bygga kommersiella broar till omvärlden.

Inom kort publiceras en ny studie som undersöker betydelsen av mångfald i arbetskraften hos närmare 7 000 svenska företag under en tioårsperiod (se faktaruta). Beräkningarna som är helt unika i världen visar att svenska företag som anställer personer med utländsk bakgrund signifikant ökar både sin export och import.

Tidigare har det funnits tecken på att invandring generellt är positivt sammankopplad med mer utrikeshandel, men det är först nu som vi uttryckligen ser att mångfald har en direkt betydelse för företagens egen internationalisering.

Mångfald ökar handeln både genom högre export- och importvolymer samt genom att utöka antalet produkter som företagen handlar med. Detta tyder på att utrikes födda har en viktig roll att spela när det kommer till att sänka såväl fasta som rörliga handelskostnader.

Utbildningsnivån hos de utrikes födda stärker förmågan att bidra till företagens internationalisering. Eftergymnasial utbildning förbättrar

påtagligt de utrikes föddas positiva effekt på företagens handel. Orsaken är att mångfaldens handelshöjande potential delvis beror på hur väl information om främmande marknader kan omsättas i reella affärsmöjligheter för svenska företag.

Analysen visar däremot att de utrikes föddas förutsättningar att öka handeln försvagas ju längre tid som passerat sedan invandring. Utrikes födda som invandrat inom en treårsperiod har betydligt starkare effekt på handeln än personer som befunnit sig i landet en längre tid. Anledningen är att tillgången till nätverk i ursprungslandet tenderar att mattas av om de inte aktivt underhålls. För nyanlända invandrare är kontakterna fortfarande färska, vilket ger bättre möjligheter att agera dörröppnare för företagen.

Utrikes födda ökar inte bara exporten till sina födelseländer utan även med angränsade länder och regioner. Detta speglar det faktum att kunskaper om marknader, kulturer och språk, liksom tillgången till nätverk och kontakter, ofta spänner över nationsgränser. En anställd person som exempelvis är född i Irak, med arabiska som modersmål, har sålunda potential att bistå svenska företag med affärer i fler länder än Irak.

Sammantaget tyder de färska siffrorna på att företagen kan använda mångfald som ett instrument för att öka handeln och förbättra sin konkurrenskraft. Studiens beräkningar antyder att ett typiskt svenskt tillverkningsföretag i genomsnitt ökar sin export med drygt två miljoner kronor genom att anställa ytterligare en utlandsfödd person.

Mångfaldens positiva inverkan på företagens internationalisering belyser vikten av utbildning samt att de utrikes föddas nätverk och kontakter bibehålls. Eftersom det främst är genom anställning i svenska företag som den handelsfrämjande kapaciteten omsätts i praktiken är en tydlig arbetslinje avgörande.

Det är hög tid att lyfta blicken för att identifiera nya initiativ och förhållningssätt som kan möta både globaliseringens och integrationens utmaningar. Ett förnyat fokus på mångfaldens ekonomiska betydelse är motiverat.

Mot bakgrund av vad vi nu vet om utrikes föddas potential att öka företagens handel med omvärlden satsar regeringen extra resurser på att stärka Projekt Kosmopolit (se faktaruta). Denna insats syftar till att bygga affärsnätverk där svenska företag enkelt ska kunna komma i kontakt med personer som har relevant kunskap och rätt fingertoppskänsla för affärer på främmande marknader. Projektet samlar i dag flera hundra medlemmar i sex olika nätverk runtom i landet. Den danska regeringen beslutade nyligen att följa Sveriges exempel och starta ett motsvarande projekt i Danmark.

Hela ansvaret vilar dock inte på politiken. Genom att näringslivet i högre utsträckning börjar tillvarata mångfaldens fulla potential kan de förbättra sina möjligheter till fler utlandsaffärer.

Den kompetens som återfinns bland de utrikes födda innebär enastående möjligheter för Sverige att stärka sin position som en ledande exportnation. Ökad mångfald utgör ett hittills förbisett instrument i detta avseende med potential att skapa jobb, öka tillväxten och stärka Sveriges välstånd.

Ewa Björling.

“I korthet. Unik undersökning

En viktig del av regeringens arbete med att skapa jobb och tillväxt handlar om att undanröja hinder för exportindustrin.

En annan utmaning är att minska utanförskapet bland de utrikes födda.

En ny och unik undersökning visar att företag som anställer utrikes födda ökar både sin export och import.

På så sätt kan företagen använda mångfald som ett instrument för att öka handeln och stärka sin och Sveriges konkurrenskraft. “

6 juli 2012:

Internationell vapenhandel.

”Rätt vapenavtal kan rädda liv”

“Risk för svag kompromiss. Under juli pågår slutförhandlingarna i FN om ett internationellt vapenhandelsavtal. Sverige måste göra sitt yttersta för att avtalet ska bli starkt och verkningsfullt, skriver representanter för bland annat Amnesty, Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen och Svenska kyrkan. “

•

Nationella och regionala kontroller är inte tillräckliga i dagens globaliserade värld, där handeln med konventionella vapen i stort sett är oreglerad. Faktum är att internationell handel med andra varor som vi använder i vår vardag, såsom kaffe och bananer, ofta är mer reglerad än handel med vapen och ammunition.

Den oreglerade vapenhandeln orsakar mycket död och lidande. Vapen används bland annat vid tortyr, folkfördrivningar och i sexualiserat våld, dvs. i kränkningar av mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt (krigets lagar).

Ett exempel är den syriska Assad-regimens övergrepp på den egna befolkningen. Trots den pågående tragedin fortsätter Ryssland att förse den syriska regimen med vapen. Den ryska regeringen menar att den fortsatta vapenhandeln inte bryter mot internationella regler. Hur otroligt det än låter stämmer det. Det finns i dag inga internationella regleringar av vapenhandeln som förbjuder Ryssland att exportera vapen till Syrien. Därför är det lika nödvändigt som bråttom att få till stånd ett internationellt bindande vapenhandelsavtal. Överföringar av vapen i situationer som den i Syrien måste kunna stoppas.

För att vapenhandelsavtalet ska bli verkningsfullt krävs att det har tydliga humanitära mål. Sverige bör vara pådrivande för att avtalet måste ha starkt formulerade kriterier för när vapenöverföringar ska förbjudas. Kriterier bör finnas som bland annat förbjuder överföringar om det finns en allvarlig risk att vapnen kommer att användas för kränkningar av de mänskliga rättigheterna, för kränkningar av internationell humanitär rätt och om vapnen används för att undergräva fattigdomsbekämpning.

Avtalet bör också förbjuda vapenöverföringar om vapnen riskerar att bidra till systematiskt sexualiserat våld. Det bör även reglera risken för korruption och att vapnen förs vidare till annan användare än den tilltänkta.

En Arms Trade Treaty måste omfatta alla konventionella vapen, inklusive små och lätta vapen, för att bli effektivt. Små och lätta vapen har kallats för de riktiga massförstörelsevapnen av Kofi Annan, FN:s förre generalsekreterare. Dessa vapen dödar både i länder med konflikt och i länder med fred. Små och lätta vapen används i stor utsträckning vid sexualiserat våld för att genom hot underlätta våldtäkter före, under och efter konflikter i stater såsom DR Kongo. Spridningen av små och lätta vapen bidrar till väpnat våld och en oreglerad handel med dem påverkar till exempel Latinamerika där dödstalen på grund av väpnat våld är särskilt höga.

Ett avtal som inte kontrollerar vapnens ammunition riskerar också att bli verkningslöst, varför Sverige måste driva på för att ammunition inkluderas i ett ATT.

Ett effektivt ATT kräver också tydliga uppföljningsmekanismer, såsom återkommande rapportering från staterna om hur de implementerar avtalet, samt förstärkning av nationella kontrollsystem och etablering av kontrollsystem i stater som i dag står utan. Ett avtal måste bidra till

att öka transparensen i den internationella vapenhandeln, som i dag präglas av mycket sekretess och korruption.

Det är kort om tid för att förhandla ett avtal som ska täcka så mycket. En av svårigheterna är att få med alla stater utan att kompromissa för mycket angående innehållet och förlora chansen att kunna åstadkomma en verklig förändring. Vi ser dock en risk att Sverige kan komma att göra alltför stora kompromisser. För Sverige handlar ATT om exportkontroll till skillnad från vårt grannland Norge som antar ett mer humanitärt perspektiv.

Ett svagt ATT riskerar också att legitimera vapenöverföringar som i dag är förbjudna i vissa regionala avtal eller nationella lagar. Vi kräver att Sverige och EU driver på för ett verkningsfullt vapenhandelsavtal som har tydliga effekter och hindrar mänskligt lidande. Sverige får inte falla till föga och kohandla bort chansen att åstadkomma en verklig förändring. Kostnaden för ett misslyckande kommer att räknas i människoliv.

Sofia Walan, Generalsekreterare Kristna Fredsrörelsen

Karin Wiborn, Generalsekreterare Sveriges Kristna Råd

Christoffer Burnett-Cargill, Generalsekreterare Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen

Lise Bergh, Generalsekreterare Amnesty

Josefine Karlsson, t.f. generalsekreterare Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet

Erik Lysén, Internationell chef för Svenska kyrkan “

DN 30 nov 2012:
Både säljare och köpare betalar provision.

“Auktionshus behåller uppåt 50 procent”

“De stora auktionshusen tar upp till 50 procent av försäljningssumman för föremål som klubbas på auktionerna. Både säljaren och köparen får betala – och avgifterna är i stort sett samma i hela branschen. “

“Det finns vissa likheter mellan att sälja föremål på auktioner och att sälja bostäder genom fastighetsmäklare. Båda ska värderas, fotograferas och marknadsföras för att nå ut till så många spekulanter som möjligt, och båda säljs ofta under auktionsliknande former.

Men där stannar likheterna. För de flesta är det självklart att säljaren ska ge provision till fastighetsmäklaren vid försäljningen av en bostad. I Stockholm ligger den i regel på cirka 1,5 procent av försäljningssumman.

Men det är bara säljaren som betalar mäklaren, inte köparen.

Den principen gäller inte när ett föremål säljs på auktion. Här får både säljaren och köparen betala ersättning till auktionshuset för förmedlingen av föremålet. Köparen betalar till och med mer provision än säljaren.

Och det är inga små summor det handlar om. Landets största auktionshus tar i regel 15 procent av försäljningssumman i provision av säljaren och 22,5 procent av köparen. Dessutom tillkommer i många fall kostnader för försäkring, fotografering, klubbslag och en speciell avgift för konst.

DN har undersökt vad sex av landets största auktionshus tar för att förmedla ett konstverk, som klubbats för 64 000 kronor. Den genomsnittliga kostnaden för köpare och säljare ligger på närmare 44 procent av försäljningssumman – med Uppsala auktionskammare i topp på 52,7 procent och Metropol Auktioner i botten på 39,3 procent.

Omräknat till kronor innebär det att säljaren i genomsnitt får punga ut med 10 802 kronor, som dras från försäljningssumman. Köparen betalar 17 333 kronor, som läggs ovanpå försäljningspriset. Om det inte hade rört sig om ett konstverk från nyare tid hade köparen sluppit en speciell avgift, följerätt, på 5 procent.

I slutänden får alltså säljaren 53 198 kronor för sin tavla – samma tavla som köparen betalar 81 333 kronor för. Det mesta av mellanskillnaden, 28 135 kronor, behåller auktionshuset självt.

De höga provisioner som både säljare och köpare får betala förklarar alla auktionshus med de stora omkostnader som är inbyggda i verksamheten. Och att bara ta ut provision av säljaren skulle inte vara möjligt.

– Vi behöver ta ut en provision på cirka 35 procent för att täcka våra kostnader, och det skulle aldrig fungera att ta ut så hög avgift bara av säljaren, säger Jani Andersson, informationsansvarig vid Metropol Auktioner.

Paulina Sokolow på Bukowskis påpekar att alternativet till auktion antingen är att köpa via antikhandeln eller gallerier, där påslagen ofta är 100 procent, eller att köpa privat utan att ha ”tryggheten av expertis och katalogisering”.

Avgifterna som auktionshusen tar ut är ofta identiska ned på decimalen, visar DN:s genomgång – och många av företagen har höjt procentsatserna under 2011 och 2012, ungefär samtidigt.

– Det följer ett gemensamt mönster, men det finns en viss variation. Vi har till exempel en nedtrappning av arvodet efter 3 miljoner, andra har

5 miljoner som gräns, säger Niclas Forsman, vd på Stockholms Auktionsverk.

För några veckor sedan avslöjade DN att Bukowskis hade sålt en piratkopierad designmöbel som äkta vid två olika tillfällen. Hur kan man vara säker på att förfalskningar eller kopior inte finns med i auktionshusens kataloger?

– Vi tillämpar principen att ”hellre fälla än fria” om vi inte känner oss bekväma med ett föremål, säger Jani Andersson, Metropol Auktioner.

Juan Flores juan.flores@dn.se

Bo Westmar bo.westmar@dn.se “

DN 3 dec 2012:
Ekonomi. Dagligvaruhandel

“Lågpriskedjan har förlorat tre miljarder”

“Det är svårt för de utländska lågpriskedjorna att tjäna pengar i Sverige. Efter snart tio år har Lidl samlat på sig tre miljarder kronor i förluster. Även danska Netto går dåligt. “

“Svensk dagligvaruhandel domineras av ett fåtal stora aktörer som Ica, Coop och Axfood (Hemköp, Willys och Prisextra). Coops lönsamhetsproblem har DN tidigare beskrivit, men även i de utlandsägda lågprisföretagen rullar förluster in år efter år.

Sedan 2002, då danska Netto öppnade sina första butiker i Sverige, har man bara gått med vinst ett enda år: 2010. För Lidl, som hade premiär 2003, är det än värre. Förlusterna hittills uppgår till hela tre miljarder kronor.

– Företagen är stora och starka, men de har underskattat den lokala marknaden, säger Egil Bråthe, konsult hos Movement Consulting, som arbetar med nordisk detaljhandel.

När det gäller Lidl exemplifierar han med att sortimentet uppfattades som udda när kedjan startade och att företagets ledningsfilosofi gjorde att man hamnade i konflikt med Handelsanställdas förbund. Nu har Lidl anpassat sig, men Egil Bråthe är ändå tveksam till om kedjan klarar sig långsiktigt i Sverige.

– Många svenskar tycker det är bra att gå till Willys eller Ica och få köpt det de behöver på ett ställe. Till Lidl går de framför allt för att kompletteringshandla. Man har få lojala kunder och har inte lyckats attrahera hela kylskåpsshoppandet, säger han.

Med det menas att Lidl har en förhållandevis stor försäljning inom enskilda varugrupper, Egil Bråthe nämner drycker, men mindre inom andra.

– Frågan är om de tjänar pengar på den försäljningen, säger han.

Thomas Svaton, vd för branschorganisationen Svensk Dagligvaruhandel, är övertygad om att Lidl stannar i Sverige.

– Lidl har känt av vad som är framgångsfaktorerna och anpassar sig kontinuerligt till lokala förhållanden. Man har aldrig sviktat vad gäller Sverige och jag tror att man kommer att fortsätta expandera, säger han.

Thomas Svaton noterar att många svenskar ser Netto och Lidl som prispressare, och det påverkar stora kedjor som Ica, Willys och Coop.

– Framför allt Lidl har visat vad livsmedel kan kosta inom vissa kategorier och det måste övriga handeln förhålla sig till, säger Thomas Svaton.

Senaste året, som bokslutsmässigt slutade den sista februari, hade Lidls förlust före skatt krympt till 14 miljoner kronor. I analytikerkretsar ryktas det att Lidl numera visar vinst i Sverige.

– Vi kommenterar aldrig siffror, men ser positivt på utvecklingen, säger Caroline Forsshéll, kommunikationschef hos Lidl.

Hon medger att företaget i början hade svårt att bli accepterat i Sverige, men hon framhåller att man lyssnat på kunderna och bland annat tagit in fler kända varumärken och byggt om kassadiskar.

Tänker Lidl fortsätta i Sverige?

– Absolut, nu investerar vi i ett nytt lager norr om Stockholm för att säkra vår framtida expansion, säger Caroline Forsshéll.

När det gäller Netto gick bolaget först in i Sverige i samarbete med

Ica. Det avslutades 2007, då bland annat butikerna i Mälardalen försvann. Förra året blev förlusten 19 miljoner kronor före skatt.

– De senaste åren har varit lite utmanande, bland annat har vi installerat ett nytt affärssystem som tagit kraft från oss. Vår organisation är liten och sådant gör att vi tappar fokus på kunder och butiker. Nu är vi inne i en nystart och ser väldigt positivt på Sverige, säger Carsten Hansen, vd för Netto i Sverige.

Enligt honom har Netto numera så många butiker i landet att det går att nå vinst. Hur det blir i år vill han dock inte avslöja. Netto fortsätter att expandera och nästa år återkommer man till Stockholm och öppnar två butiker.

Pia Gripenberg pia.gripenberg@dn.se **“**

“Lidl och Netto

Lidl grundades i Tyskland i början av 1970-talet och har cirka 10 000 butiker i 25 länder. Första svenska butiken öppnade 2003. I dag finns drygt 150 butiker här. Lidl ingår i privatägda Schwarz-Gruppe.

Netto grundades i Danmark i början av 1980-talet och har drygt 1 200 butiker i 4 länder. Första svenska butiken öppnades 2002. I dag finns 151 butiker här. Netto ingår i Dansk Supermarked som ägs av A P Møller-Mærsk och F Salling.

Marknadsandelar 2011
Ica 49,4 %
Coop 21,4 %
Axfood 15,0 %
Bergendahls 7,4 %
Lidl 3,2 %
Netto 2,2 %
Vi-butikerna 1,4 %
Källa: DLF/Fri Köpenskap “

DN 5 dec 2012:
Förslag från EU-kommissionen.

“Förlusten ett hårt bakslag för regeringen”

“Bryssel. Regeringen har misslyckats i sitt arbete för att häva exportförbudet för snus och får nu i stället ägna sig åt en försvarskamp för att det inte ska bli förbud även i Sverige. EU-kommissionen har dragit undan en bundsförvant för regeringen med sitt nya förslag.”

Jag har med mig en julklapp till Sverige. Ni får behålla snuset! Det lovade EU-sidans förhandlare, Belgiens utrikesminister Willy Claes, i december 1993 efter att snusfrågan tragglats under månader i medlemsförhandlingarna.

Sverige fick ett undantag inskrivet i anslutningsfördraget till EU. Och därmed borde snuset vara säkrat för alltid på den svenska marknaden. Regeringen har vetorätt mot varje försök att upphäva det svenska undantaget.

Men de svenska politikerna har haft högre ambitioner. De har hoppats kunna få EU att upphäva exportförbudet med argument om att snuset är mindre farligt än cigaretter och att det är utsatt för diskriminering på inre marknaden. Samtliga partier i riksdagen har ställt sig bakom den linjen.

Samtidigt har Swedish Match lobbat hårt för att få sälja snus i hela Europa. Tobaksindustrin hoppas att snus ska kunna bli en storsäljare när allt fler rökare inser riskerna med cigaretter.

Motkrafterna mot snuset är dock starka. Läkemedelsindustrin ser snuset som en konkurrent om marknaden för antirökprodukter och driver därför en hård kampanj. De finansierar tillsammans med EU-kommissionens hälsodirektorat flera av lobbyorganisationerna mot tobak.

Det förslag som hälsodirektoratet lade fram i somras, som DN kunde avslöja, innebar en radikal skärpning av tobaksreglerna. All rökfri tobak skulle förbjudas och cigaretter skulle inom fem år säljas i helt neutrala paket utan varumärke.

Efter ”snusskandalen” med kommissionären John Dallis avgång har kommissionens ledning agerat snabbt för att den ska glömmas bort. Ett viktigt led i det är att försöka undanröja alla risker för att få igenom det nya tobaksdirektivet.

Med det nya förslaget undviker kommissionen en strid med mäktiga Tyskland om näs-snuset. Sverige förlorar också en möjlig bundsförvant i kampen mot snusförbudet.

På samma sätt minskar risken för storkonflikt med cigarrettindustrin när förslaget om neutrala paket slopas.

Henrik Brors henrik.brors@dn.se “

Svenskt Näringsliv 2012-12-05:

“Svensk exportframgång en myt”

“ Ekonomer och politiker lyfter ofta fram Sveriges exportfram-gångar. Men Sverige tappar marknadsandelar globalt sedan flera decennier. Vår exportandel av BNP kommer först på 17:e plats i EU. Det framgår av rapporten "ExportTruismen", som Svenskt Näringsliv presenterar i dag. "Företagen väljer i allt högre grad att investera och lägga produktion i andra länder", säger Björn Lindgren, nationalekonom.

Sverige har många framgångsrika exportföretag. Exporten skapar jobb och efterfrågan i hela landet och är motorn i vår ekonomi. Men på senare år har exportmotorn börjat hacka.

– Företagen väljer i allt högre grad att investera och lägga produktion i andra länder. Och när det sker missar Sverige exportmöjligheter, säger Björn Lindgren, en av rapportens författare.

Exporten av högteknologi har utvecklats bättre i nästan samtliga andra EU-länder än i Sverige sedan 1995. Även för varor med medelhögt teknologiskt innehåll har vi tappat marknadsandelar.

En förklaring är att kostnaderna för arbetskraft ökat snabbare än pro-duktiviteten. Kraftig beskattning av kapitalinkomster, hög marginalin-komstskatt och en oflexibel arbetsmarknad gör också att färre innova-tiva investeringar hamnar i Sverige.

Potentialen för den svenska exporten är dock stor. Om exportandelen i Sverige ökade till samma nivå som EU-snittet skulle svensk BNP växa med 55 000 kronor per invånare och år.

Handelsminister Ewa Björling har satt som mål att den svenska exporten ska fördubblas till 2015, och presenterade i våras en lista med åtgärder för att nå detta.

– Handelsministerns mål är offensivt, men åtgärderna fokuserar på att ta bort handelshinder. Det räcker inte. Problemet är inte att handel är svårt, utan att företag inte investerar i Sverige. Trenden för svensk export kan brytas, men det förutsätter en bred översyn av nærings-klimatet så att Sveriges internationella attraktionskraft ökar, säger Björn Lindgren.

Läs hela rapporten
ExportTruismen - En studie av Sveriges exportandel och exportutveckling “

DN 5 dec 2012.

Förslag från EU-kommissionen.

“Svenskt snus hotas av nya tuffare regler”

“Sverige förlorar striden om snuset. Exportförbudet blir kvar och smaktillsatserna i det nya trendiga snuset begränsas. Det visar EU-kommissionens förslag, som DN tagit del av.”

“ Exportförbudet för det svenska snuset står fast i det förslag som EU-kommissionen nu diskuterar, och som DN tagit del av. Svenska regeringens och Swedish Matchs försök att få förbudet upphävt med argumentet att snuset är mindre farligt än cigaretter har inte haft någon som helst effekt.

Tvärtom vill kommissionen skärpa reglerna med krav på att snus och annan tobak inte får ha smaker från frukter eller örter som gör den mer lättillgänglig och kan göra den mer lockande för ungdomar. I förslaget nämns också tillsatser som mint, vanilj och koffein.

Flertalet snussorter har smaktillsatser och kravet kan därför innebära en kraftig inskränkning. Det mycket populära snuset General innehåller till exempel bergamott och Göteborgs Rapé lockar med enbärssmak. Det finns i dag mängder av trendiga snussmaker som mint, citrus, lakrits, eukalyptus och tranbär. Denna del av marknaden, som vuxit på senare är, är populär bland många unga kvinnor, i många fall tidigare rökare.

Öppningen för Sverige och snustillverkarna är att kommissionens förslag lämnar öppet för hur det ska avgöras om tillsatserna i snuset är för höga. Medlemsländerna får ansvar för kontrollen, men det sägs samtidigt att kommissionen får rätt att ingripa på egen hand mot produkter som man anser bryter mot dessa regler.

Den svenska regeringen har slagits hårt för att stoppa exportförbudet. Både folkhälsominister Maria Larsson (KD) och handelsminister Ewa Björling (M) har satsat mycket prestige i frågan.

I debattartiklar och på EU-möten har ministrarna framhållit det svenska snusets fördelar jämfört med cigaretter.

Ewa Björling är besviken över EU-kommissionens förslag.

– Vi befarar att det inte är någon positiv julklapp för svensk del som kommissionen kommer att ge, säger hon. Den svenska regeringen kommer att försöka påverka EU-kommissionen in i det sista.

Ewa Björling träffar inom kort den nya hälsokommissionären Tonio Borg.

– Baserar man direktivet på vetenskapliga fakta då kommer det visa sig att det svenska snuset är mindre skadligt än annan oral tobak som florerar fritt på EU:s inre marknad i dag.

DN har förgäves sökt Maria Larsson för en kommentar.

EU-kommissionen har mycket bråttom att driva igenom förslaget och beslut om tobaksdirektivet ska därför enligt planerna tas redan den 19 december.

Det innebär att kommissionen arbetat intensivt med tobaksreglerna även när det inte funnits någon ordinarie hälsokommissionär.

Generaldirektören för hälsodirektoratet, Paola Testori Coggi, skriver i ett brev till kommissionens ledning att det hållits en rad möten sedan i våras och att tio länder och parlamentet krävt att förslaget ska läggas fram snabbt.

Enligt generaldirektören orsakar tobak 700 000 förtida dödsfall i EU varje år. Medan den tuffa linjen mot det svenska snuset kvarstår i det nya förslaget backar kommissionen inför andra protester.

Förslaget om förbud mot att all rökfri tobak utanför det land det säljs av tradition har tagits bort. Tyskland har hårt kritiserat dessa planer eftersom nästobak är en stor produkt i främst Bayern.

Förslaget om att införa ”plain -packaging” för cigaretter, där samtliga cigarettpaket ska se exakt lika ut och inte ha några varumärken, har också tagits bort.

Tobaksindustrin har kämpat emot planerna på neutrala paket i flera länder, och det ska nu prövas i världshandelsorganisationen WTO. Kommissionen har valt att inte ta den striden i det här förslaget.

Däremot föreslår kommissionen utökade varningstexter och avskräckande bilder om riskerna med rökning på upp till tre fjärdedelar cigarettpaketen.

Henrik Brors henrik.brors@dn.se “

“Dessa sorter kan försvinna

Catch Lakrits minisnus
LD Salmiak portionssnus
Catch White Eucalyptus portionssnus
Offroad Eucalyptus White minisnus
Mocca Mint mini-portion
Göteborgs Rapé Lime White portionssnus
Göteborgs Rapé Enbär portionssnus
Skruf Tranbär White portionssnus
General portionssnus

Sveriges långa kamp för snuset

1995
Sverige blir medlem i EU och ska följa unionens lagstiftning. Men efter en långdragen förhandling får Sverige igenom ett undantag i anslutningsfördraget. Snus får fortsätta säljas i Sverige, men får inte exporteras till något annat medlemsland. Svenskar får dock ta med sig snus utomlands för privat bruk.

2001
EU antar ett nytt tobaksdirektiv. Men förbudet för snus behålls.

2003
Finlands högsta domstol säger nej till Ålands begäran om ett undantag från snusförbudet.

Swedish Match går till EU:s domstol och kräver att snusförbudet upphävs. Bolaget hävdar, med stöd av svenska regeringen, att snuset är diskriminerat jämfört med andra tobaksprodukter. Men domstolen slår fast att snusförbudet är förenligt med EU:s fördrag.

2008
Handelsminister Ewa Björling kräver i ett brev till kommissionen att exportförbudet för snus upphävs. Regeringen står i strid med grundreglerna för EU:s inre marknad.

2010
Samtliga partier i riksdagen röstar för kravet att EU:s exportförbud för snus ska upphävas.

2011
EU-kommissionen inleder arbetet med en ny tobakslagstiftning. Sverige argumenterar för att snus är mindre farligt än cigaretter. Swedish Match hänvisar till forskning om att snus kan bidra till att fler slutar röka.

2012
Hälsokommissionären John Dalli tvingas avgå sedan Swedish Match meddelat kommissionen att det erbjudits att få snusförbudet upphävt av Dalli mot en muta på 60 miljoner euro.

1992
Våtsnus förbjuds i EU:s tobaksregler efter en skandal där amerikanska tobaksföretag satsat stort på att sälja det till ungdomar. “

14 dec 2012:

Näthandel. Posten vinnare

“Butiker kan slås ut i takt med att e-handeln ökar”

“I år väntas e-handeln fortsätta att sätta nya rekord och omsättningen beräknas bli över 30 miljarder kronor. Under december är hushållen extra pigga på att beställa varor på nätet – och hos Posten blir det bråda dagar. Utvecklingen kan leda till att fler butiker slås ut.”

“Tekniken utvecklas och allt fler har smarta mobiler, vilket sätter fart på e-handeln. Till det kommer att företagen blivit duktigare på att sköta sina nätbutiker och att konsumenterna numera litar på att betalningar och leveranser fungerar.

– Utvecklingen de senaste tio åren är ingenting mot vad som kommer att hända de kommande tio åren, spår Jonas Arnberg, analytiker på HUI Research.

Just julen är ett tillfälle då e-handeln ökar extra mycket. I år väntas var tredje konsument köpa julklappar på nätet enligt den så kallade e-barometern.

– Är det någon gång folk tycker det är jobbigt att gå i butiker är det runt jul. Då kan det vara lockande att få grejerna levererade hem i stället, säger Jonas Arnberg.

I dag är det vanligt att köpa kläder, böcker och elektronik på nätet. De nya varugrupperna som ökar är mat, sport, byggvaror, heminredning och möbler.

När försäljningen flyttar till nätet påverkar det detaljhandeln som helhet i Sverige och hur stora butiksytor som efterfrågas av företagen. Jonas Arnberg ser den ökade e-handeln som en strukturell förändring som kommer att snabba på utslagningen av butiker.

– Handlarna kommer att försöka få ned sortimentet i butikerna och fokusera på det som säljer bra, säger han.

Enligt Arne Andersson, e-handelsexpert på Posten, står nätet för omkring 5,5 procent av all handel.

– Det ökar med 13–14 procent per år och utvecklingen sedan 2006 har varit formidabel. När vi ställde frågor till konsumenterna tidigare svarade de att de handlade på nätet någon gång i halvåret. I dag är det varje vecka eller varje månad, säger han.

Jämfört med länder som England, USA och Frankrike ligger Sverige fortfarande lite efter.

– De har en mognare marknad där. Det är viktigt att de stora svenska detaljistkedjorna jobbar mer med att integrera den fysiska butiken med nätbutiken, säger Arne Andersson.

Elgiganten, Clas Ohlson, Stadium och Lindex är kedjor som kommit långt.

– Elgiganten har jobbat med multikanalstrategi i flera år, där är det total valfrihet för konsumenten. Det är en ganska stor andel som beställer på nätet och hämtar i butiken.

För Posten har det lett till en stor ökning av antalet paket som ska hanteras. Enligt Arne Andersson är konkurrensen hård med bland andra DHL, Schenker och Bring.

– Men det går bra för oss, vi växer snabbare än marknaden.

I Stockholm finns den stora paketterminalen i Segeltorp, med två över 500 meter långa paketsorteringsmaskiner.

Där ser det nästan ut som tomteverkstan på julafton. Trailrar kommer, paketen lastas i och ur, upp på banden, kors och tvärs på rullband med vippbrädor som automatiskt tippar paketen ned i rätt utgång.

– I normala fall sorterar vi omkring 100 000 paket per dag, men i jultid ökar det till 150 000. Vi har redan lika mycket paket som vi hade sista veckan före jul förra året, konstaterar Åsa Sigurdh, regionchef i Stockholm. Det blir paketrekord i år, igen.

Pia Gripenberg pia.gripenberg@dn.se
Juan Flores juan.flores@dn.se “

Klicka för att förstora.

“Fakta. Så handlar du tryggt på nätet
Ta reda på fakta om företaget: adress, e-post, telefonnummer, information om kundtjänst etcetera.

Ta reda på fakta om produkten: garantier, fungerar den i Sverige (om utländsk elektronik) etcetera.

Priset: ingår leveransavgift, tull, fakturaavgift, fri returrätt.

Betalning: Undvik att betala i förskott eftersom du då mist rätten att vänta med betalning om varan blir försenad.

Ångerrätt: Inom Sverige kan du inom 14 dagar ångra ditt köp och bara behöva betala returporto. Inom EU är det minst 7 arbetsdagar.

Åldersgräns: Den som är under 18 år kan normalt inte ingå avtal utan målsmans godkännande. Som målsman har du rätt att skicka tillbaka varan och få igen pengarna.

Om du handlar av en privatperson är konsumentskyddet inte lika starkt.

Mer information finns på www.konsumentverket.se

Vanligast i glesbygd
Här handlar flest julklappar på nätet:

Kommuner:
1. Sorsele
2. Storuman
3. Arjeplog
4. Jokkmokk
5. Dorotea
Län:
1. Norrbotten
2. Jämtland
3. Dalarna
4. Västerbotten
5. Gotland
Källa: Posten, avser leveranser i november och december 2011. “

DN 17 dec 2012:

“E-handeln lär få fler kedjor än Expert att gå i graven”

“Julkommersen till trots – det är kärva tider för handeln. Vid sidan av en besvärlig konjunktur står stora förändringar för dörren när e-handeln ändrar spelplanen. Fler kedjor lär följa Onoff och Expert i graven.”

“2011 var ett svagt år för detaljhandeln. De tidigare förhoppningarna om ett betydligt bättre 2012 och 2013 har bytts till besvikelse när branschbedömaren HUI Research i förra veckan skrev ned sin prognos för åren.

Framför allt är det de många varslen som minskar lusten att konsumera. Denna gång berörs dessutom fler än industriarbetare. Medie-, finans- och IT-företag drar också ned, vilket slår mot bland annat Stockholm.

Konjunkturnedgångar är en sak att hantera. Strukturförändringar är en helt annan. En sådan är på gång nu. Många spådde att den skulle komma redan vid millennieskiftet när företag som Boo.com och Letsbuyit var i ropet. Men e-handeln tog längre tid på sig att slå igenom. Nu är den dock här för fullt. Drygt fem procent av detaljhandelns totala försäljning går i dag via nätet och andelen ökar stadigt.

Butiksägarna klagar därför på att de tillhandahåller servicen när kunderna letar kylskåp, golfklubbor eller skateboard, men går miste om försäljningen när kunderna går hem och beställer samma vara billigare på nätet. Visst är det så. Problemet lär snarare öka än minska.

Inför 2013 har detaljhandelns trendspanare, särskilt de amerikanska, i klatschiga rubriker utnämnt året som The Year of Mobile. Åter talas om ett tekniksprång som ändrar förutsättningarna. Och det är inte konstigt. Till exempel har shoppingsajten Ebay, som äger svenska Tradera, numera appen Ebay Now. Kunder i New York och San Francisco som beställer på den får sina varor levererade hem inom några timmar

Men tekniska genombrott tar alltid längre tid än vad entusiasterna tror. Likt bakslaget för e-handelsföretagen vid millennieskiftet lär det dröja innan mobilen blir ett alternativ till kund-vagnen eller för den del plånboken.

Butikskedjorna måste ändå vara med på det digitala tåget. Tidigare lärdomar visar att företag som varit duktiga på den traditionella postorderhandeln med inarbetade, starka varumärken klarat sig väl gentemot nystartade bolag. Även för dem skärps konkurrensen när e-handeln har en så kraftig tillväxt som nu. Priser och sortiment gäller fortsatt, men en seg och svårbegriplig webbshop är lika förödande som att ha fel affärsläge på gatan.

Allra hårdast har konkurrensen varit inom elektronik, böcker och kläder – de varugrupper som är vanligast inom den så kallade distanshandeln. Elektronik-kedjor som inte satsar digitalt har tappat marknadsandelar.

När dessutom tyska Mediamarkt pressat priserna tog det stopp för Onoff (konkurs sommaren 2011) och Expert (konkurs i höstas).

Bland bokhandlarna och modeföretagen finns kedjor som dras med förluster och behöver mer kapital för att kunna investera. Någon eller några av dem försvinner sannolikt de närmaste åren. Detsamma gäller vitvaruhandlarna – alltså försäljarna av kylskåp, tvättmaskiner och liknande - liksom byggvaruhandeln.

Brutalast blir det för enskilda butiksägare, om de nu heter Malmqvists mode eller Ekbergs el, som inte har en kedja i ryggen som stöttar med webbutveckling. Många av dessa har redan försvunnit. Vartefter e-handeln ökar går utslagningen än snabbare eftersom det här är butiker som vi gärna vurmar om -i tanken, men inte stöttar ekonomiskt.

Den konsumtionsboom vi tidigare haft i Sverige under många år har också skapat jobb. E-handeln skapar nya företag, men inte särskilt många handelsjobb (se grafik intill). Däremot finns kringtjänster som transport- och installationsservice.

På den här fronten ska man inte underskatta kreativiteten hos de politiska rådgivarna. Eftersom de nya Moderaterna precis som de gamla gillar att sänka skatterna kan ett utvidgat rutavdrag komma att se dagens ljus före valet 2014. I kombination med en miljövänlig touche går det att få med sig andra partier. Ekologisk mat transporterad i elbil till dörren hos familjer som vill få livspusslet att gå ihop är därför en oslagbar kombination.

Pia Gripenberg pia.gripenberg@dn.se “

DN 18 dec 2012:

Köpruschen har uteblivit.

“Julen kritisk period för detaljhandeln”

“Den kommande helgen blir mycket viktig för detaljhandeln. Snön har fått fart på sporthandeln som är en vinnare i december – men vädervarningarna från SMHI har också fått folk att hålla sig hemma.”

“Hittills har det inte varit någon större rusning till butikerna, enligt Mikael Sandström, ordförande i Svensk Handel Stil – branschorganisationen för handlare inom kläder, skor och sport.

– Folk står inte direkt i kö. Helgen som gick snöade också bort när SMHI gick ut med varningar att inte ge sig ut i trafiken. Särskilt lördagen blev sämre än väntat, säger han.

I lördags var det klass 1 varning i hela Sverige frånsett Jämtland och övre Norrland. I Götaland och Svealand var det besvärligt med flera trafikolyckor.

Mikael Sandström tror att köpcentrum som är beroende av kunder som måste resa en längre bit märkte av detta i högre utsträckning än de som hade sina kunder nära.

Hos Unibail-Rodamco, som bland annat äger Forum Nacka och Täby centrum, anser operativa chefen Lars-Åke Tollemark att vädret gynnat centrum som har p-platser inomhus.

– Vi har byggt ut p-möjligheterna i både Täby och Nacka och har haft fler besökare i år, säger han.

Snön har också inneburit ett litet lyft för till exempel skohandeln, som fått sälja mer av årets modejulklapp galoscher.

– Redan nu går det att utnämna sporthandeln till vinnare i december. Att snön kom så tidigt har gjort att sportbutiker även fått sälja hårda klappar som skidor och pjäxor, säger Mikael Sandström.

Han konstaterar att folk handlar sina klappar allt närmare julafton, trots handelns idoga uppmaningar att köpa dem i god tid.

– Helgen som kommer blir därför väldigt avgörande och det gör mig lite fundersam när den 23 december infaller på en söndag.

Den 23:e är traditionellt den största shoppingdagen, men kunderna är osäkra om alla butiker verkligen är öppna på söndagar och framför allt under vilka tider.

– Dessa korta timmar är inte bra för julspurten, säger Mikael Sandström och ser i stället fram mot nästa jul.

2013 är julafton nämligen på en tisdag och han räknar med att måndagen blir en klämdag då ”alla” tar ledigt för att julhandla.

När det gäller väderutsikterna i helgen spår SMHI snöfall i Götaland. Eventuella varningar utfärdas ett dygn i förväg.

Pia Gripenberg pia.gripenberg@dn.se”

DN19 dec 2012

“Exportförbudet för svenskt snus blir kvar”

“Fortsatt kalla handen för snus utanför Sveriges gränser. Klartecken för enskilda länder att införa strängare regler och tvinga tobaksindustrin till exakt likadana trista och avskräckande förpackningar utan någon som helst reklam. Det väntas EU-kommissionen föreslå i dag. “

“Den svenska kommissionären Cecilia Malmström har med stöd av några andra kommissionärer från grannländer försökt få snusförbudet upphävt, enligt uppgifter till DN. Men utan framgång.

Den nye hälsokommissionären Tonio Borg kan därmed efter två års dragkamp och intensiv lobbying lägga fram förslaget till nytt tobaksdirektiv. Kommissionens hälsodirektorat, Sanco, har fått majoritetsstöd för sin linje om fortsatt snusförbud.

Däremot föreslår kommissionen inte exportförbud för all rökfri tobak, som ingick i de tidigare förslagen, som DN kunde rapportera om i höstas. Efter protester från Tyskland, där nässnus är en stor produkt, har kommissionen backat från det förslaget.

Enligt förslaget kommer hälsovarningarna på cigarettpaketen att bli betydligt större, med varningstexter och avskräckande illustrationer på tre fjärdedelar av paketen. Där ska stå varningar som:

”Rökning orsakar 9 av 10 lungcancerfall”.

”Rökning kan döda ditt ofödda barn”.

”Rökning ökar risken för att du ska bli blind”.

På det här sättet hoppas kommissionen att ungdomar ska avskräckas från att börja röka.

EU-kommissionen vill också öppna vägen för ännu tuffare regler med ”neutrala paket”. Enskilda medlemsländer ska kunna besluta att det på cigarettpaketen enbart ska finnas varningar om att det är livsfarligt att röka och varumärket i en fastställd neutral stil, utan någon logotyp.

Tobaksindustrin har redan protesterat mot planerna, som man anser är ett försök att bakvägen införa ”neutrala paket” i hela EU, som kommissionens hälsodirektorat föreslog tidigare i år.

– Det här är klart ett brott mot EU:s lagar, sade Svea Schroeder, från Europas största cigarettillverkare, Reemtsma, till nyhetsbyrån Reuters.

– Förslaget är ett allvarligt ingrepp i våra varumärkesrättigheter och skulle tillintetgöra stora värden som bolagen har byggt upp under lång tid.

EU-kommissionen vill också stoppa tobaksmärken som innehåller smaktillsatser, som gör att cigaretterna eller snuset smakar mindre tobak. I förslaget nämns frukter, örter, koffein och vitaminer.

Henrik Brors henrik.brors@dn.se”

“Fakta. Striden för snuset

När Sverige blev medlem i EU 1995 var våtsnus förbjudet, men Sverige fick ett undantag i anslutningsfördraget för fortsatt inhemsk försäljning.

Swedish Match försökte med stöd av regeringen få snusförbudet upphävt i EU-domstolen 2003 med argumentet att snuset är diskriminerat mot andra tobaksprodukter på EU:s inre marknad. Men domstolen avvisade kravet.

I oktober i år tvingades hälsokommissionären John Dalli avgå efter anklagelser om att han försökt få Swedish Match att betala 60 miljoner euro för att få snusförbudet upphävt.

”Dalligate” har fått EU-kommissionen att snabbt lägga fram det nya tobaksdirektivet för att tysta anklagelserna om att ha fallit undan för tobaksindustrin.

EU-regeringarna och EU-parlamentet ska nu inleda förhandlingar om kommissionens förslag och enas om nya tobaksregler.”

DN 19 dec 2012:

“Julklapp till kunder kan klassas som muta”

“Klappar till kunder är tradition på många svenska företag. Att lämna en korg med delikatesser eller bjuda på julbord är ett effektivt sätt att vårda sitt anseende. Men företagen bör se upp – alltför frikostig givmildhet kan klassas som muta.”

“– De flesta företag anser att det är viktigt att vårda relationen med sina kunder och ger därför bort julklappar som en del av kundvården, säger Martin Jönsson, pr-chef på Delicard som specialiserar sig på kundgåvor.

Enligt företagets egen statistik ligger priset på den genomsnittliga gåvan på strax under 400 kronor. Men företagen kan ha anledning att vara försiktiga, ett alltför frikostigt givande kan få konsekvenser.

– Gåvor och måltider bör vara måttfulla, annars kan de klassas som mutor, varnar Claes Sandgren som är ordförande för Institutet mot mutor.

Några exakta siffror på vad som är godtagbart finns inte. Inom offentlig sektor brukar man sätta gränsen vid en procent av prisbasbeloppet, det vill säga 440 kronor, om inte arbetsgivaren föreskrivit ett lägre belopp. Om den gåvan avser någon som arbetar på en myndighet bör man vara ännu mer försiktig.

– Om det pågår en upphandling bör man nog inte ens ge bort en hyacint, menar Claes Sandgren.

Inte heller för gåvor till personer som arbetar inom den privata sektorn finns någon beloppsgräns. Men måttfullhet gäller. Det är avgörande vad arbetsgivaren accepterar – om denne sätter en låg beloppsgräns är det den som gäller. Men ansvaret ligger inte bara på givaren.

– Den som tar emot en gåva bör vara uppmärksam. Anar man att gåvan kan klassas som muta bör man avvisa den, tycker han.

Julklappar till kunder är inte avdragsgilla. Undantag görs dock för reklamgåvor av obetydligt värde. Att ge bort en kaffemugg med företagets logga är generellt avdragsgillt. Undantag görs även för gåvor vid representation i samband med julhelgen. Att bjuda kunder på julbord är alltså avdragsgillt – men bara om det sker i anslutning till en affärsförhandling.

Helen Preutz helen.preutz@dn.se”

DN 20 dec 2012:

“Osäker framtid för svenskt snus”

“Bryssel. EU-kommissionen vill bestämma över vilka snussorter som säljs i Sverige. Hälsokommissionären Tonio Borg avvisade kategoriskt regeringens krav när han presenterade de nya strängare tobaksreglerna.”

“Det här gör att flera år av osäkerhet nu väntar för snustillverkarna. Alla snussorter innehåller någon form av smaktillsatser och EU-kommissionen presenterade inte några tydliga regler för hur smakregleringen ska gå till. Det kommer senare.

– Vi är inte beredda att utfärda en ”blank check” för någon tobaksprodukt, säger Tonio Borg till DN.

Två svenska ministrar, Ewa Björling och Maria Larsson, har den senaste veckan uppvaktat Borg och krävt att Sverige på egen hand ska få avgöra reglerna för snus om EU behåller exportförbudet.

Maria Larsson (KD), det statsråd som ansvarar för snusfrågan på socialdepartementet, säger att Sverige tänker fortsätta att hävda att det är svenska myndigheter som bestämmer vad snus får innehålla, ingen annan.

– Ges inte snuset tillträde till EU så förbehåller vi oss rätten att reglera den varan själva, kommenterar Maria Larsson gårdagens beslut till TT.

Men hälsokommissionären Tonio Borg står på sig.

– Jag har hört de svenska ministrarnas argument. Men vi ska se till att konsumenterna inte blir lurade. All tobak ska se ut som och smaka som tobak, säger Tonio Borg.

EU-kommissionens hälsoexperter pekar på att antalet snusmärken ökat dramatiskt de senaste tio åren i Sverige, från 22 till 180. Och de nya sorterna innehåller enbär, lakrits och andra smaktillsatser för att göra dem mer attraktiva för kvinnor och ungdomar.

Tonio Borg avvisar regeringens juridiska argument om att exportförbudet gör att EU inte har någon rätt att blanda sig i reglerna för snus i Sverige.

– Våra jurister säger att innehållet i snus också ingår i det nya regelverket, säger Borg till DN.

Enligt planerna ska varje medlemsland inrätta testpaneler som ska avgöra vilka tobaksprodukter som bedöms ha alltför höga smaktillsatser. Men EU-kommissionen vill samtidigt ha rätt att överpröva nationella beslut.

– Men vår avsikt är inte att förbjuda alla snussorter, försäkrade en EU-hälsoexpert för DN.

EU-kommissionens hoppas att de nya skärpta tobaksreglerna ska minska tobakskonsumtionen med cirka 2 procent per år och att färre ungdomar ska börja röka eller snusa.

Henrik Brors henrik.brors@dn.se**”**

“Fakta. De nya hårda tobaksreglerna
Det svenska exportförbudet för snus behålls. Övriga rökfria produkter får fortsätta säljas, men det ska finnas innehållsförteckning på paketen.

Cigaretter och snus som innehåller starka smaktillsatser för att minska tobakssmaken förbjuds. Testpaneler ska avgöra vilka sorter som får säljas. Cigarrer och piptobak undantas.

På cigarettpaketen ska tre fjärdedelar av fram- och baksidan bestå av hälsovarningar i text och bild, om att cigaretter kan leda till cancer. Ingen reklam får finnas på paketen.

Enskilda medlemsländer kan besluta om att införa regler om ”neutrala paket”, vilket innebär att tobaksföretaget inte heller får annonsera med sin logotyp på paketet.

EU-regeringarna och parlamentet ska nu ta ställning till kommissionens förslag. Ett nytt tobaksdirektiv kan beslutas 2014 och vara infört i medlemsländerna 2015-16.”

DN 20 dec2012:

“Konsums medlemmar pumpar in mer pengar”

“Konsumentföreningen Stockholm och dess 630 000 medlemmar tvingas stötta det förlusttyngda modebolaget RNB med ytterligare 150 miljoner. Dessutom ligger föreningen rejält back på sina aktieköp.”

“Konsum Stockholms investering i RNB, som bland annat äger JC samt Polarn o Pyret, har utvecklats till en riktig mardröm. Sedan föreningen klev in som ägare 2009 har man köpt aktier för över 250 miljoner kronor. Det senaste köpet gjordes i september i år då tidigare SAS-chefen Jan Carlzon sålde en stor post till Konsum Stockholm.

I dagsläget är föreningens innehav i RNB värt cirka 60 miljoner kronor och därmed ligger den back med nästan 200 miljoner.

– Vi har inte förlorat några pengar förrän den dagen vi säljer aktierna. Vi tror fortfarande på bolagets långsiktiga potential och på dess ledning, säger Lars Ericson, vd för Konsum Stockholm.

Förutom aktieplaceringen har Konsum Stockholm sedan tidigare amorteringsfritt lånat ut 500 miljoner kronor till RNB. I går kom beskedet att Konsum Stockholm även tar över halva RNB:s checkräkningskredit från en bank, totalt 100 miljoner kronor, samt lånar ut ytterligare 50 miljoner kronor.

Görs den här uppgörelsen som alternativ till en nyemission?

– Det har jag inga kommentarer till, men lånet är på marknadsmässiga villkor, säger Lars Ericson.

Varför kan inte RNB låna hos en bank i stället?

– Banker är inte så villiga att låna ut pengar när ett företag går med förlust.

Konsum Stockholms syfte är att skapa ekonomisk nytta för sina medlemmar. Är det förenligt med investeringen i RNB?

– Ja, eftersom vi tror långsiktigt på företaget. I dagarna kommer vi också att lansera vårt Medmeraprogram i JC-butikerna, vilket är till nytta för våra medlemmar, säger Lars Ericson.

Han understryker att innehavet i RNB är en liten del av Konsum Stockholms verksamhet och att det därmed inte är någon fara med föreningens ekonomi.

RNB gjorde en förlust på 329 miljoner kronor för verksamhetsåret som slutade den sista augusti. I september, oktober och november har bolaget fortsatt att tappa försäljning.

Pia Gripenberg pia.gripenberg@dn.se “

DN 20 dec 2012:
Det kontantlösa samhället. Företagen slåss om att hitta bäst lösning

“Mobilbetalning slår igenom 2013”

“2013 kan bli året när mobila betalningar slår igenom. Just nu krigar många företag om att ha den segrande lösningen – men åtskilliga kommer att misslyckas.”

“Systemen som tampas är många och ingen har ännu kopplat greppet med en helgjuten tjänst som fungerar både i daglig handel och för vanliga penningöverföringar. Traditionella intressenter som teleoperatörer, banker och kortföretag har egna mobila lösningar och dessa konkurrerar på olika sätt med specialister på mobila betalningar, Izettle och Seamless, för att ta två exempel.

Men mycket kan hända nästa år. Det finns undersökningar som visar att 8 av 10 kan tänka sig att betala med mobilen. Åtskilliga pilotprojekt pågår redan – ett av de större gäller dagligvaruhandeln där matjätten Axfood prövar Seqr-lösningen från Seamless i sina butiker Hemköp, Prisxtra, Willys och Snabbgross.

Seqr kan ses som en krigsförklaring mot kortföretagen och deras avgifter. Kunden skannar en streckkod för att godkänna att pengarnas dras direkt från bankkontot eller via en kredit. Tjänsten är gratis för kunden.

En annan lösning som siktar mycket högt är Swish, som backas upp av flera banker, bland annat Swedbank och SEB. Här används mobilt bank-id som säkerhetsryggrad och som första steg vill man ta hand om betalningar person till person och göra det i realtid. Typiska betalningar kan vara köp på Blocket eller kompislån. Men överföringen kostar, hur mycket är det upp till varje bank att bestämma.

– Vi siktar på att bli den ledande mobila transaktionstjänsten, säger Daniel Wahlström, chef för fysiska och digitala kanaler på Danske Bank.

De många projekten till trots är det egentligen bara på ett område där mobil betalning används dagligen i stor skala – biljetter till lokaltrafiken i Stockholm och 13 andra trafikbolag.

Men hur betalningen för resor i Stockholm ska ske efter den 31 januari nästa år är oklart. Då ska alla sms-betalningar skiljas från teleoperatörernas ordinarie verksamhet och till exempel gå via Wywallet, teleoperatörernas samarbete genom bolaget 4T.

SL har gjort en upphandling och har uttalat att man inte tänker använda Wywallet. Eventuellt bygger man upp en egen sms-betallösning. Volymen av de sms som Wywallet kommer att överta kommer ändå att vara mycket stor.

– Vi är redan i dag den största aktören inom mobila betalningslösningar men vi uppger inte hur många kunder vi har, säger Adam Hasslert, Wywallets marknadschef.

– Nu håller vi på och förbereder oss inför nästa år då vi tror att de flesta kunderna kommer att komma in under februari och mars. Vi håller på och gör vår app bättre.

Så vem vinner det slutgiltiga slaget? Det räcker inte med att konsumenter efterfrågar mobila betalningar, något alla aktörerna hävdar. Branschorganisationen Svensk Handel ser enkelheten i hanteringen som absolut avgörande för att tekniken ska lyckas. Men det räcker inte, menar organisationen. Dessutom ser man att kunden måste lockas med någon morot. Det kan till exempel vara riktade erbjudanden och rabattkuponger i elektronisk form.

Johan Smitt johan.smitt@dn.se “

“Betalar du med telefonen?

Märta Salomonsson med Selma, 2 månader, Stockholm: – Ja, det har hänt, men bara på SL. Annars vet jag inte riktigt hur mobilbetalning fungerar, men jag kan tänka mig att det kan vara bra om man har glömt att ta med kreditkortet. Många tycker säkert att mobilbetalning är bekvämt och det kommer säkert att bli vanligare. Helst ska det vara gratis.

Niklas Wermelin, Kungsholmen: – Nej, jag använder bara kontanter eller kort. Jag är lite novis på ny teknik och skulle inte ens vilja pröva på mobilbetalning, som det känns nu. Tekniken känns lite osäker.

Johan Fastbom, Danderyd: – Nej, men senast i går läste jag en broschyr om mobilbetalning, och jag skulle absolut kunna tänka mig att pröva på. Frågan är vad fördelarna är jämfört med kortbetalning.

Aino Sundgren, Lilla Essingen: – Nej, men jag skulle kunna tänka mig att pröva – om jag lär mig hur mobilbetalning fungerar och om det är gratis. Men jag tror inte att det blir så vanligt bland oss äldre.

Cathrine Egnell, Stockholm: – Nej, men jag skulle kunna tänka mig att börja – om tekniken är enkel och säker och om det inte kostar något extra. Och det är viktigt att det finns åldersgränser, så att inte 7-åringar går omkring och köper saker med mobilen.

Undersökning. Viljan finns – men hur säkert är det?

En undersökning som gjordes av banken SBAB under hösten visar att många är positiva till att betala med mobiltelefonen, men det finns farhågor kring säkerheten.

Frågan som ställdes var: ”Är det någon/några aspekt/er av mobiltelefonbetalning du känner dig skeptisk inför?”

58 procent av de tillfrågade var skeptiska till säkerheten.

40 procent var skeptiska till avgifter.

28 procent trodde på tekniska problem.

16 procent ifrågasatte avsaknaden av en standard.

Vanligaste spontana kommentarerna gällde hackningsmöjligheterna, riskerna för långa köer i butiken då folk inte är vana, mobilernas batteritid, dålig mobiltäckning samt virus och trojaner.

I undersökningen deltog 1 055 personer.

Fakta. Så tycker användarna om några olika appar

Från Google Play kan ett flertal av apparna för mobil betalning laddas ned. Bra eller dåliga? Apparna är en het stridsfråga bland användarna.

Så här tycker Google Play-användarna om några av apparna.

SEQR

Användarnas betyg: 4,0 av 5

Användarnas kommentarer:

”Bra men installationssvårigheter.”

”Käckt att ha kvittot direkt i appen.”

”Jag vill inte få riktade erbjudanden baserade på mitt köpmönster.”

”Tanken god men informationen är knapphändig och säkerheten svår att avgöra.”

”Den här är ju helt revolutionerande!”

Wywallet

Användarnas betyg: 1,9 av 5

Användarnas kommentarer:

”Aningen dyr avgift för e-faktura.”

”Förstår inte vitsen med appen, mest bara dyr.”

”Usel kvalitet, går inte att stänga av.”

”Whywallet?”

”Väldigt enkelt faktiskt.”

”Måste man ha en jävla app för att köpa en jävla sms-biljett som kostar 10 kronor?”

Payair
Användarnas betyg: 3,7 av 5

Användarnas kommentarer:

”Inga mer kontanter!”

”Blev mycket besviken på användaravtalet. Kommer att avinstallera.”

”Enkelt och smidigt från installation till sparande av kvitton. Jag vill köpa allt med denna app!”

”Grymt att kunna betala sin dryck innan man kommit fram till baren.”

Izettle
Användarnas betyg: 3,9 av 5

Användarnas kommentarer:

”Jag är lyrisk över Izettle. Äntligen slipper man jaga efter kompisarnas hundralappar.”

”En tjänst som kräver att jag kopplar den till Facebook är inte intressant eftersom jag vill värna om min integritet.”

”Fungerade bara en gång, sedan lade den av. Tappade tusentals kronor i försäljning på en mässa.”

Paypal
Användarnas betyg: 4,2 av 5

”Inte alls lika bra som webbsidan. Mycket som saknas.”

”A very very good app.”

”Dont waste your time installing this piece of shit.”

DN 22 dec
DN Debatt Stockholm. Stadsplanering

”Växande näthandel slår ut jättegalleriorna”

“Butiker måste förändras. Framtidens shopping kommer till stor del att äga rum på internet och det är något politiker och stadsbyggare måste anpassa sig till när de planerar våra städer. Det innebär till exempel att vi måste hitta alternativ till dagens jättegallerior. Lösningen kan vara en kombination av nät och fysisk butik, skriver Niclas Heurlin. “

“Snart ska vi som bor i Stockholms-regionen ta bilen eller tvärbanan till ”framtidens shoppingupplevelse”. Vi förväntas ägna våra lördagar åt att promenera runt i Mall of Scandinavia, den över 100 000 kvadratmeter stora gallerian med 250 nya butiker som just nu byggs vid Friends Arena i Solna.

Eller kommer vi det? Är det verkligen det här som är ”framtidens shoppingupplevelse”, som fastighetsbolaget självt beskriver bygget?

Jag tror inte det. Även om Sveriges mest välrenommerade arkitekt ritat och Europas största kommersiella fastighetsbolag står bakom, så är knappast detta framtiden för handeln. I stället är det utvecklingen inom e-handeln som kommer att förändra våra shoppingvanor. Politiker, stadsbyggare och fastighetsbolag måste därför anpassa sig till att ”framtidens shoppingupplevelse” till stor del finns på internet när de planerar nästa del av stadens utveckling.

Ökningen av sällanköpshandeln i Sverige, som låg på mellan fyra och nio procent år 2000 till 2007 ligger nu stilla på noll procent. Samtidigt väntas näthandeln öka med 13 procent bara i år. Trots detta har antalet köpcentrum fördubblats de senaste tio åren. Det gör att vi måste söka alternativ till jättegallerior:

Hitta exempelvis en bra kombination mellan näthandel och fysisk butik. Ett tydligt framgångsexempel är Apple Store där mängden personal, dyr inredning och stor butiksyta kan motiveras trots att de flesta kunderna faktiskt inte handlar där. Apple Store är i stället en del av helhetsupplevelsen, oavsett om kunden till slut väljer att beställa hårdvara i Apples nätbutik, handlar musik och video på Itunes eller programvara på App Store.

Modebutikernas så kallade ”flagship stores” är andra bra exempel på samma fenomen. Hur många svenskar har inte exponerats för varumärket Superdry i huvudbutiken på Regent Street under en semesterhelg i London? Men när Superdry kommer till Sverige är det inte med fysiska butiker, utan via e-handel som svenskarna handlar.

Men ibland vill man ju få titta, känna och prova, exempelvis kläder och möbler. Och just här kommer nästa spännande kombination av nät och fysisk butik. Här väntar en förändring där fysiska butiker får ersättning av leverantörer för att visa varorna.

I dag är rabatter eller marknadsbidrag från leverantörer ofta kopplade till försäljningsvolym. Men en välplacerad butik som visar upp exempelvis möbler är värd mycket för leverantören. Att kunderna sedan går hem och köper samma soffa från en e-handlare till ett lägre pris är inget som den centrala möbelbutiken kan göra något åt. En smart leverantör hjälper därför till med kostnaden att visa möbler i city, eller i Mall of Scandinavia.

Shoppingmalls har varit de senaste decenniernas bästa sätt att locka kunder. Men butikerna i galleriorna måste nu omvandlas till varumärkesbaserade upplevelser eller kompakta omsättningsmaximerade butiker. Då behövs inte 100 000 kvadratmeter.

Mindre gallerior och innerstadsbutiker har en plats även i framtiden. Men framför allt bör stadsbyggare och politiker ta sig an utmaningen om bättre logistik. Se på matbutikerna på nätet som sköter transporten även kvällstid, när folk är hemma. Och det är inte dyrare än att få en pizza hemkörd. Sådan logistik spar både på miljön och minskar trängseln. Varför är det inte lika enkelt och billigt att frakta hem en tv från en e-handlare?

En annan tanke är välplacerade ”pickup points” där man kan plocka upp sina varor, varför inte utformad som en ”drive through”?

Mall of Scandinavia kan naturligtvis bli en lönsam affär. Jättegallerian kan locka kunder från andra köpcentrum. Men det är inte ”framtidens shoppingupplevelse”. Den finns på nätet.

Niclas Heurlin, medgrundare till e-handels-företaget inWarehouse och styrelseordförande i e-handelsföretagen enferno, Confident Living och Twingly. “

654 Telekommunikationsverksamheter.

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.

Drift av televerksamheter.

Libris/SAB:

Bv Informationsteknik (IT) (delar även till 654)
Bv- Särskilda länder och områden
Pu Datorer och databehandling (användning av datorer o d till 651)(tele även 654)
Qjg Televäsen

DC 384, del 621. DK 654 del 621). DC:

384 Kommunikation, Telekommunikation

DN 14 juni 2012:
Nätneutralitet.

”Öppenheten på internet hotas av teleoperatörerna”

“ Värna nätneutraliteten. Allt fler telekomoperatörer vill blockera tillgången till Skype och liknande tjänster på internet för att slippa konkurrens. Om vi inte agerar för att bevara öppenheten kommer internet att förlora i kraft som motor för innovation och informationsspridning, skriver ledande företrädare för svenska medieföretag. “

“Internet har på mindre än 20 år gått från att vara en angelägenhet för entusiaster, universitet och storföretag till att bli en av det moderna samhällets grundpelare. Internet har skapat en ökad tillgång till information, bidragit till mediepluralism och öppnat nya möjligheter att kommunicera. Medborgare har utrustats med nya redskap som fått stor betydelse för hur vi lever i dag. Den digitala ekonomin har exploderat och skapat en stor mängd nya jobb.

Sverige har länge varit ett av de ledande länderna när det gäller utvecklingen av internet och digitala tjänster. Vi rankas högt inte bara när det gäller utbyggnad av bredband utan även rörande faktisk tillgång, kunnande och användning. Vi har även hittills varit ett av de ledande länderna när det gäller utvecklingen av nya medietjänster. Här kan nämnas tjänster som Spotify, Voddler, Bambuser, tidningarnas nätverksamhet och de olika tv- och radioföretagens Playtjänster.

Detta är en utveckling som nu hotas av flera tele-komoperatörers vilja att styra och kontrollera trafiken i näten. Ett exempel är .SE:s (Stiftelsen för internetinfrastruktur) rapport från i vintras som visade att det fanns tydliga tecken på att trafikprioritering, fördelning och begränsning av tillgång till innehåll, förekommer i de svenska näten – en prioritering som i stor utsträckning inte är känd av bredbandsanvändarna.

Nyligen har Telia, delvis ägt av svenska staten, börjat ta extra betalt av användare som vill använda Skype eller liknande tjänster som konkurrerar med Telias egna telefonitjänster. Trafikprioritering leder till en uppluckring av den i dag rådande ordningen där alla kan ta del av allt.

Ett internet där trafik prioriteras, eller i värsta fall utestängs, är problematiskt ur flera perspektiv: Ur ett konsumentperspektiv är risken påfallande att internetoperatören vid hög trafikbelastning prioriterar egna tjänster högre än andra fria tjänster. Konsumenterna kan alltså komma att få en internetanslutning som egentligen inte kan användas helt fritt, utan där kvalitet och tillgänglighet styrs av operatören.

Ur ett innovations- och konkurrensperspektiv kan inskränkningar av nätanvändandet slå direkt mot företagande och tillväxt. För svenska entreprenörer blir det nästan omöjligt att från grunden bygga nya tjänster som konkurrerar med de stora bredbandsaktörerna. Innovationsföretag kommer att söka sig utomlands och det är svårt att tänka sig att Sverige skulle vidmakthålla sin position som kreativt nav för innehållsindustrin.

Utvecklingen är också djupt oroande ur ett demokratiskt perspektiv. Operatörer får möjlighet att blockera informationen från konkurrerande medier och hindra eller begränsa möjligheterna för alternativa verklighetsbeskrivningar att komma ut. Detta innebär samtidigt ett ingrepp i integriteten, då detta förutsätter en medveten granskning och sortering av vad olika användare skickar till varandra som vida övergår vad som krävs av tekniska och legala skäl.

Enligt vår mening bör möjligheten för telekomoperatörerna att priori-

tera trafiken på det öppna internet begränsas till situationer då det finns absoluta tekniska eller legala skäl för det.

Vi uppmanar EU och den svenska regeringen att agera kraftfullare än tidigare i frågan om nätneutralitet. Det är angeläget att Konkurrensverket granskar hur affärsmodeller som förutsätter prioriterad trafik slår mot konkurrensen på innehållsmarknaden. Regeringen bör i en öppen utredning pröva frågan om och under vilka förutsättningar trafikprioritering på internet kan vara tillåten och möjliga konsekvenser.

I väntan på tydligare regler behöver det ställas hårdare krav på transparens när det gäller den trafikprioritering som faktiskt sker. Kunden vet inte, och kan inte förväntas veta, varför en viss tjänst plötsligt inte är tillgänglig, eller varför hastigheten helt plötsligt blir betydligt lägre.

Det är rimligt att ställa krav på att all trafik behandlas lika oavsett leverantör och att avvikelser från denna princip måste tydliggöras för konsumenterna.

Hur vi organiserar internet säger mycket om vilket samhälle vi vill skapa. Vi tror på ett öppet internet, det internet vi sett hittills. Vi måste alla – konsumenter, politiker, innehållsleverantörer och operatörer – värna om att hålla internet fortsatt öppet.

Casten Almqvist, TV4-Gruppen Erik Fichtelius, Utbildningsradion Eva Hamilton, Sveriges Television Jeanette Gustafsdotter, Utgivarna Joachim Nordlind, MTG TV Mats Svegfors, Sveriges Radio Måns Adler, Bambuser Tomas Brunegård, Stampen “

“Fotnot: I dag, torsdag, samlas några av världens ledande internetexperter i Stockholm för att delta i European Dialog on Internet Governance (EuroDIG). Temat för årets konferens är: ”Vem sätter reglerna för internet?”

DN 21 sep 2012:

Digital infrastruktur.

”Vi tappar bredbandsförsprånget”

“ Digital utmaning. Sverige håller på att förlora den ledande position vi haft på IT-området. Detta sätter både tillväxt och välfärd på spel, men problemet är helt okänt för de flesta. Det är hög tid att regeringen tar ansvar för att hela landet får riktigt bredband via fiber, skriver Karin Ahl och Mikael Ek. “

“ De flesta svenskar ligger förmodligen inte sömnlösa om nätterna och funderar över bredbandsfrågor. Och så bör det förbli. Däremot vill vi uppmana regeringen och IT-minister Anna-Karin Hatt att omvärdera sin politik på bredbandsområdet, om de inte vill bli ansvariga för att ha försämrat förutsättningarna för tillväxt och välfärd i Sverige under många år framöver. Bredband är nämligen en mycket mer central fråga än många tror – och vi ligger mycket sämre till än många, inklusive regeringen, tror.

Som internationellt verksamma inom bredbandsområdet ser vi framför allt tre problem med situationen i Sverige i dag. Det första är att det saknas bredare kunskap om hur viktigt bredband är på väg att bli för samhället och att det enda som är framtidssäkert är fiber.

Det andra är att den officiella svenska bilden är att vi ligger bra till i en internationell jämförelse och därför inte behöver satsa ytterligare. Det tredje problemet är att regeringen inte tar ansvar för bredbandsutbyggnaden, utan tror att marknaden ensam kommer att kunna uppnå de mål som har satts upp.

Låt oss börja med det första problemet, frågan om kunskap och fiber. Räcker det inte med mobilt bredband, adsl eller kabel-tv? En enkel liknelse ger svaret: utan fiber blir bredbandet som att ha en åttafilig motorväg i ena riktningen och en smal grusväg i andra riktningen. Det går snabbt att ladda ner information, men väldigt långsamt att skicka information. Och med de förutsättningarna blir det omöjligt att använda de nya tjänster som växer fram, exempelvis läkarbesök via videolänk, som skulle kunna ge många fler möjlighet att träffa en läkare och väsentligt korta väntetiderna i sjukvården.

Det sistnämnda är del av förklaringen till att bredband är så viktigt: det ger möjlighet att utveckla och använda helt nya tjänster, exempelvis inom vård och utbildning. Bredband ger också möjligheter att leva och verka i hela landet – eller globalt om man vill – och bidrar därmed till tillväxt både nationellt och lokalt.

EU:s IT-kommissionär Neelie Kroes upp-manade nyligen alla svenskar att ta den digitala utmaningen på allvar för att värna bland annat jobben, tillväxten och vården. Andra EU-länder är redan i full färd med att planera och bygga snabba digitala motorvägar med fiber. Om vi inte gör detsamma kommer de snart att ha sprungit i kapp och förbi oss.

Problem nummer två är att den internationella jämförelsen haltar, eftersom regeringen har valt en annan definition av snabbt bredband än övriga EU. Detta ger en skönmålande effekt. Enligt den officiella svenska bilden kan 49 procent av alla hushåll och företag i dag få riktigt snabbt bredband. Om man utesluter kabel-tv, som övriga EU inte räknar med, blir den verkliga andelen i stället knappt 40 procent.

Men även den siffran kan vara för hög: enligt ledande europeiska undersökningsföretag är den snarare 35 procent. Skillnaden kan tyckas liten, men eftersom varje procentenhet innebär minst en miljard kronor i investeringar är den högst väsentlig.

Statistik från EU-kommissionen visar att Sverige har EU:s långsammast växande bredbands-täckning, trots att vi har en av de

starkaste ekonomierna. Detta visar att det finns en svaghet i regeringens nuvarande strategi. Det är inte realistiskt att marknaden ska kunna lösa hela utbyggnaden – framför allt inte om regeringen signalerar att det inte behövs.

Om vi ska kunna hänga med i tillväxt- och välfärdsligan framöver måste det offentliga bidra betydligt mer än i dag, inte minst utanför storstäderna. En satsning på bredband står inte i motsats till satsningar på välfärd som vård, skola och omsorg. Det är tvärtom en förutsättning för en fungerande välfärd i framtiden.

Regeringen och IT-minister Anna-Karin Hatt bör därför göra följande:

Låt Digitaliseringskommissionen beskriva välfärdseffekterna av ett digitaliserat Sverige så att det skapas underlag och förståelse för behovet att klassa fibernäten som samhällskritisk infrastruktur, på samma sätt som vägar, järnvägar, el och vatten.

Se till att den svenska statistiken mäter bredbandstäckning på samma sätt som övriga EU, så vi ser hur vi verkligen ligger till i en internationell jämförelse.

Arbeta fram en ny bredbandsstrategi där målet justeras så att 90 procent av alla hushåll och företag år 2020 ska ha 100 Mbit/s *i båda riktningarna* och där kraftfulla incitament skapas för såväl kommersiella och offentliga aktörer som slutanvändare så att målet kan nås i tid.

Vi vill också rikta en uppmaning till övriga politiker runt om i landet att lyfta upp bredbands- och digitaliseringsfrågorna på bordet. Sveriges framtid ligger i vågskålen och det finns ingen tid att förlora. Låt oss börja nu!

Karin Ahl, ordförande för Fibre to the Home Council Europe

Mikael Ek, vd Svenska Stadsnätsföreningen “

DN 19 nov 2012:
Kommunikationskanaler.

”Sociala medier är en naturlig plattform”

“För Malmöbaserade Coolstuff har sociala medier varit en naturlig del i arbetet sedan starten 2004. Transparens och delaktighet är viktigt – liksom en skämtsam ton. “

“– Sociala medier är en naturlig plattform för vår kommunikation och marknadsföring. Vi använder flera kanaler, däribland Facebook och Pinterest, berättar Patrik Weiland som är ansvarig för sociala medier.

Coolstuff säljer prylar för hemmet, både via sin sajt och i en fysisk butik i Malmö. Samtliga av företagets drygt tjugo anställda är delaktiga i arbetet med sociala medier.

– Det finns vissa regler som vi ska följa, som att vi håller en skämtsam ton i våra inlägg och att vi håller oss ifrån svensk politik, säger Patrik Weiland.

Ett av framgångskoncepten har blivit att låta kunder skicka in bilder och videor som visar när de använder företagets produkter. De bästa bidragen belönas dessutom med ett pris.

Hur mycket tid lägger du ner på sociala medier?

– Det varierar. Vissa dagar kanske jag mest besvarar frågor som kommit in via Facebook. Andra dagar kanske jag lägger ner mera tid på att utveckla egna applikationer. I genomsnitt skulle jag säga mellan åtta och tio timmar i veckan.

Hur använder man sociala medier effektivt som företagare?– Det gäller att försöka hitta sin nisch och göra något kul. Facebook är den största mediekällan i Sverige, så om man vill nå ut till så många som möjligt är det bra att börja där.

Medför sociala medier några risker för företagen?

– Om man skulle missköta sig kan man förstås få det i ryggen. Men så länge man har rent mjöl i påsen har man inget att oroa sig för. Om en kund skulle rikta kritik mot företaget via sociala medier gäller det att agera snabbt och besvara kritiken.

Ser du några trender framöver?

– Det pratas mycket om att man ska kunna handla via Facebook i framtiden. Men jag är skeptisk, personligen tror jag att de flesta vill handla på en riktig sajt.

Helen Preutz helen.preutz@dn.se “

DN 19 nov 2012:

Miljardöverskott för kabel-tv-jätten.

“Comhem snurrar bort skatten”

“ Nära två miljoner svenska hushåll ser till att Comhem är ett av landets mest välmående företag. Men trots miljardöverskott betalar kabel-tv-jätten ingen skatt i Sverige. Vinsten trollas bort med hjälp av så kallade räntesnurror. “

“Sett till hur många svenskar som bokstavligen är kopplade till kabel-tv- och bredbandsbolaget Comhem finns inget blågulare. Men sedan avknoppningen från Telia för tio år sedan har bolaget ägts av utlandsbaserade riskkapitalbolag.

Senaste försäljningen skedde förra sommaren, och Comhems vd Tomas Franzén säger till TT att köparen BC Partners betalade 16 miljarder kronor.

Comhem omsätter över fyra miljarder kronor om året. Rörelseresultatet hamnar en bit över två miljarder. Varannan intäktskrona utgör därmed vinst. Men trots det goda resultatet betalar Comhem ingen skatt i Sverige.

Tvärtom visar senaste bokslutet att Comhem fick tillbaka 60 miljoner kronor på skatten. Främsta orsaken var att ”finansiella kostnader” på 745 miljoner kronor sista halvåret 2011 skapade en stor förlust. Det är helt enkelt räntorna på nästan 11 miljarder kronor som BC Partners lånade när Comhem förvärvades.

– Vid det här köpet, precis som när man köper en lägenhet, måste man låna till en del av köpeskillingen. De som lånat ut pengarna är banker och andra institutioner, och de vill förstås ha ränta, säger Franzén.

Han hävdar att det inte rör sig om en räntesnurra eftersom det här främst gäller externa långivare. Men det är bara delvis sant.

De interna lånen uppgår till hela 4,3 miljarder kronor i bokslutet och löper med räntor på 11–15 procent eller runda slängar 600 miljoner kronor per år – pengar som plockas fram av ägarna där ränteinkomster beskattas lågt eller inte alls.

Enligt Tomas Franzén kommer Comhem inte att betala skatt i Sverige inom överskådlig tid.

– Nej. Vi har omkring två miljarder kronor om året i fria operativa kassaflöden. En miljard går till att -finansiera belåningen och en miljard investerar vi i våra nät, säger han.

Enligt Börje Noring, skatterevisor på Skatteverket, driver myndigheten flera mål som rör höga räntor på interna koncernlån. I höstbudgeten beslutade regeringen att begränsa möjligheten till interna räntеavdrag ytterligare.

– Det är oerhört vanligt, för att inte säga normalt, att det fungerar så här bland större bolag. Kanhända finns det en lite högre grad av skattetänkande bland riskkapitalbolagen, säger Börje Noring.

TT “

“Varannan krona utgör vinst

I 1,75 miljoner svenska hem finns det ett kabel-tv-uttag från Comhem. Antalet kunder var i september dock mindre än hälften eller 831 000.

Rörelseresultat före avskrivningar och engångsposter var under årets nio första månader 1 655 miljoner kronor. Vinstmarginalen var 51,4 procent.

Comhem har omkring 700 anställda.”

DN 19 nov 2012:

Kommunikationskanaler.

“Företagen gillar Facebook – men saknar strategi”

“Företagen gillar Facebook. Men om närvaron på sociala medier har någon effekt finns det liten kunskap om och ofta saknas en strategi för vad de nya kanalerna ska användas till. “

“Sociala medier blir ett allt viktigare redskap för företagen. På kort tid har Facebook och andra sociala forum blivit självklara platser för marknadsföring, varumärkesbyggande och kommunikation.

Enligt Lena Lundgren, som forskar i strategisk kommunikation vid Mittuniversitetet, är intresset för att komma i gång med sociala medier stort bland svenska företag.

– Suget efter kunskap är stort, men viljan är större än kunskapen, säger Lena Lundgren.

På många företag är ledningen beredd att satsa både tid och pengar för att komma i gång. Men att den nya tekniken måste underhållas och kommer att fortsätta kosta tid och pengar är det färre som förstår.

Få företag har någon som är specifikt anställd för att sköta sociala medier och många saknar även en strategi för hur de ska användas.

– Om inte företagen ser till att alla kommer med kommer klyftan att växa mellan dem som kan och dem som inte kan. I ett företagsklimat som ställer att större krav på kunskap om sociala medier kan det annars bli så att vissa halkar efter och till slut inte blir anställningsbara, säger Lena Lundgren.

Klädkedjan Kapp Ahl har jobbat med sociala medier sedan bloggarna började ta plats på modescenen i mitten av 2000-talet. Företaget tror att närvaron hjälper dem att få fler kunder, men något säkert sätt att mäta detta på finns inte. 2010 lanserade man sig på Facebook och sedan dess har övriga forum kommit till allteftersom.

– Vi använder olika sociala medier för olika syften. Bloggarna är en mycket viktig kontaktyta för oss. Med dem kommunicerar vi kring kommande mode och relaterar. På Facebook fokuserar vi främst på att inspirera kunden och svara på frågor, säger Charlotte Högberg, informationschef på Kapp Ahl.

Även dagligvarukedjan Coop har arbetat med sociala medier i flera år. På Facebook har man funnits sedan 2009 och i dag finns företaget även på Youtube och Twitter. Men inte heller Coop har någon säker värdemätare på nyttan av sociala medier.

– Vi lyssnar på vad våra kunder och fans gillar, ger tips och recept för en enklare vardag samt delar ut rabatter och provsmakningar. Vi får ofta frågor och synpunkter som vi hanterar och det ger oss möjlighet att bli bättre, säger Carola Lundell som är chef på Coops avdelning för digitala kanaler.

Medan företagen använder sociala medier för att marknadsföra sig kan samma kanaler paradoxalt nog användas för att rikta missnöje mot dem. Efter det uppmärksammade tv-reportaget om svimningsattacker i H & M:s fabriker har protestaktioner startats bland annat på Facebook och Twitter. Sociala medier erbjuder även en ökad möjlighet för anställda att sprida hemlig information som kan skada företaget utan att de anställda riskerar att bli påkomna.

Helen Preutz helen.preutz@dn.se “

“Ordlista.

Från Blogportal till Wikipedia

Bloggportal: Sa

lar vad som skrivs på bloggar på ett och samma ställe.

Facebook: Världens största sajt för socialt nätverkande.

Twitter: Mikroblogg som möjliggör för användare att läsa och skicka korta meddelanden.

Mikroblogg: Twitter kallas -ibland för mikroblogg, poängen är att man skriver korta meddelanden om max 140 tecken.

Tweet: Ett inlägg på Twitter kallas för tweet.

Twingly: Sökmotor för bloggar och mikrobloggar.

Flickr: Webbtjänst för uppladdning av bilder.

Follow: Följ en person på Twitter för att ta del av personens uppdateringar.

Google: Sökmotor som tillgängliggör det ofantliga innehåll som finns på nätet.

LinkedIn: Webbtjänst där du kan utveckla ditt professionella nätverk.

Mobilblogg: Blogga med hjälp av mobiltelefonen.

Pinterest: En social nätverkstjänst där användare kan ladda upp och dela med sig av sina bilder på digitala anslagstavlor.

Re-tweet: Skicka vidare ett Twitterinlägg du gillar till dina följare.

Statusuppdatering: På Facebook svarar vi på frågan: “Vad gör du just nu?” och delar med oss till våra vänner.

Videoblogg: I stället för att skriva sina blogginlägg använder vissa möjligheten att videoblogga.

Youtube: Webbplats där man delar och tar del av videoklipp.

Wikipedia: Webbaserat uppslagsverk som ständigt utvecklas av användarna.

Källa: Svensk handel “

22 nov 2012:

“Fler SIM-kort än människor”

“Nästa år kommer det att finnas fler mobilabonnemang än människor på jorden. Det finns 6,4 miljarder mobilabonnemang eller SIM-kort i hela världen det här kvartalet. Eftersom många har flera abonnemang är det uppskattade antalet kunder 4,3 miljarder vilket betyder att nästan 2 av 3 jordbor har en mobiltelefon, enligt Ericssons nya analys. I slutet av nästa år räknar Ericsson med att abonnemangssiffran når 7,5 miljarder. Kina står ensamt för en tredjedel av årets ökning.

TT “

DN 5 dec 2012:

Internet. Syrien förlorade kontakten med omvärlden

“Länderna där nätet kan släckas”

Karta utelämnas här av utrymmesskäl.

“I ett 60-tal länder kan internet stängas av med en knapptryckning eftersom de bara har en eller två nätleverantörer med tillgång till internationell trafik. Det avslöjas i en ny rapport. “

“Nyligen försvann internettrafiken i Syrien. Enligt det amerikanska analysföretaget Renesys mätningar innebar det att över 90 procent av användarna inte fick kontakt med yttervärlden. Även Googles trafikrapporter visade att internettrafiken i Syrien nyligen var nere under ett par dagar.

Myndigheterna i Syrien menar att avbrottet orsakades av tekniska problem, underhållsarbete eller terrordåd. Men enligt analysföretaget Cloudfare kopplades samtliga ledningar till omvärlden bort på några minuter. Det pekar på att aktionen var samordnad. Franska analysföretaget Cedexis är inne på samma resonemang och säger till nyhetsbyrån AFP att det ser ut som om någon medvetet släckte ner nätet.

På Renesys lista finns mer än 60 länder och regioner, däribland Grönland, Jemen och Etiopien, där det bara finns en eller två internetleverantörer. Risken är därmed stor för störningar eller avstängning. I mer än 70 länder finns mellan tre och tio operatörer, vilket enligt Renesys minskar sårbarheten. I genomgången listas också ett 30-tal länder som har mer än 40 internetleverantörer, som USA och de flesta EU-länderna, där det är mycket svårt att stänga av internet.

Afghanistan är ett av undantagen. Tidigare fanns ett nationellt nätverk i landet. Kriget raserade dock en stor del av systemet och ett antal nya nätverk har byggts upp med ett tiotal operatörer med förgreningar till bland annat Iran, Pakistan och Uzbekistan. Det betyder, enligt Renesys, att myndigheterna i Kabul inte har samma möjligheter som tidigare att strypa informationen på nätet.

Wikileaks grundare Julian Assange menar i sin nya bok ”Cypherpunks; Freedom and the future of internet” att nätet inte bara är en välsignelse. Tvärtom riskerar det att bli ett farligt verktyg för totalitära stater. Enligt brittiska The Daily Telegraph liknar han nätsurfande med att ha en stridsvagn i sovrummet. Mobiltelefonen kallar han en personlig spårsändare som man också kan ringa med.

Clas Barkman clas.barkman@dn.se “

DN 15 dec 2012:

“Mobilsamtalet blir allt billigare”

“Priserna på mobilsamtal fortsätter att falla, enligt Post- och telestyrelsen. Mellan första kvartalet 2011 och 2012 sjönk priset för en genomsnittsanvändare med 15 procent på det billigaste mobilsamtalet. Under en sjuårsperiod har priset fallit med 65 procent.

Men samtidigt konstaterar myndigheten att de dolda avgifterna tycks vara här för att stanna, vilket gör det svårt för konsumenten att jämföra. **TT “**

DN 17 dec 2012:

Globalt datavirus.

“Bedragarna hotar med böter för barnporr”

“Ett datavirus som ser ut att komma från polisen har ökat kraftigt i hela landet. Bedragarna anklagar användaren för barnporrbrott, fildelning eller terrorism och kräver en lösesumma för att få datorn att fungera igen. Polisen står hittills maktlös.”

“– Det här är ett stort hot. Allt finns ju på datorn i dag, säger kriminalkommissarie Anna Björkegren, chef för Rikskriminalens internetspaningsgrupp.

Viruset blev känt i våras. Datoranvändare berättade att datorn plötsligt låstes och att en bild med en varningstext blockerade hela skrivbordet på skärmen. På bilden finns polisens och även Regeringskansliets logotyp.

Datoranvändaren anklagades för olika brott, som att ha laddat ned barnpornografi, olaglig fildelning eller för terrorbrott.

Användare uppmanades att betala en summa, upp till 100 euro, för att få en kod som låste upp datorn igen.

Polisen gick snabbt ut och förklarade att det hela var ett bedrägeri och att man inte hade något med saken att göra.

Sedan dess har allt fler drabbats av viruset.

I höstas gjorde Rikskriminalen en förfråga hos alla polismyndigheter hur många anmälningar om viruset som hade kommit in.

Det visade sig att totalt 1 600 anmälningar hade kommit in i hela landet under tre månader. Men polisen bedömer att betydligt fler är drabbade.

– Vi är säkra på att de som anmäler till polisen är relativt få. Erfarenheterna från andra länder visar att mörkertalet är stort, säger Anna Björkegren.

Hon tror att många inte vågar polisanmäla, eftersom de anklagas för skamliga brott.

– En del har kanske suttit och porrsurfat och tycker att det är pinsamt.

Anna Björkegren berättar att en dator kan smittas även på helt oskyldiga hemsidor, där bedragarna har lyckats få in viruset.

– Det kan vara hemsidan för en idrottsförening eller en kennelklubb.

Det här viruset finns i olika versioner över hela världen, där polismyndigheter i olika länder påstås ha låst datorerna. Viruset kallas på engelska Ransomware (ransom betyder lösesumma). EU:s polisorganisation Europol bedriver ett intensivt arbete för att komma åt bedragarna.

Men trots att så många är drabbade har arbetet hittills varit utan resultat. Det finns i dag inget känt fall i Sverige eller världen där bedragarna är avslöjade.

Anna Björkegren berättar att i Sverige sprids anmälningarna ut på en mängd olika myndigheter. Eftersom lösesummorna är relativt små i varje enskilt fall så blir polisutredningarna också lågt prioriterade.

– De här anmälningarna hamnar på bedrägerirotlar runt om i landet och där har man ofta dålig kläm på IT-brottslighet. Det är först när man ser helheten som det här blir stort. Nu läggs de flesta utredningar ned snabbt, säger hon.

Bedragarna använder också betalkanaler som polisen inte kan kartlägga på ett enkelt sätt. Eftersom det rör sig om små belopp är prioriteringen låg på att eftersöka identiteten på dem som tar emot pengarna utomlands.

Anna Björkegren känner inte till ett enda fall ute i världen där man har lyckats hitta gärningsmännen.

– Vi tror att det är olika personer som ligger bakom virusen och att de själva har handlat upp viruset på nätet. Bedragarna kan mycket väl finnas utomlands, tror hon.

Den som väljer att betala kan dessutom få nya, större problem. Eftersom viruset ligger kvar i datorn kan bedragarna fjärrstyra datorn, komma åt exempelvis bankkoder och lösenord. Det finns också exempel på att datorns webbkamera har aktiverats.

Hon tycker att den som har drabbats av viruset bör ominstallera sin dator för att vara helt säker på att få bort viruset. Trots det magra resultatet tycker hon också att den som drabbas ska göra en polisanmälan.

– För att se omfattningen av brottsligheten är det bra att folk anmäler, menar hon.

Stefan Lisinski stefan.lisinski@dn.se “

“Fakta. Det ska du göra om din dator drabbas

Betala inte: Pengarna går till bedragare och du kan inte vara säker på att få en kod som låser upp datorn. Även om du får en kod finns en risk att viruset finns kvar och kan utnyttjas i bakgrunden av bedragarna. Gör en polisanmälan.

För att få datorn att fungera igen: Försök starta din pc i så kallat ”felsäkert läge”. Då brukar oftast viruset inte aktiveras.

Välj funktionen Återställ datorn till en tidigare tidpunkt.

Välj ett datum innan viruset aktiverades.

Starta datorn i vanligt läge.

Skanna din dator med ett antivirusprogram. För att vara helt säker på att viruset inte finns kvar rekommenderas att ominstallera hela datorn.”

DN 17 dec 2012:

“50 procent

av Sveriges treåringar använder internet, enligt Stiftelsen för internetinfrastruktur. Allt mer tid framför skärmar kan ha negativa effekter på läsning, lärande, kreativitet och framtida relationer, enligt forskare som TT pratat med. “

DN 18 dec 2012:

Arbetsliv. Forskare slår ett slag för mikropauser

“Slösurfandet har en poäng”

“Ser du dig om över axeln innan du kollar Facebook på jobbet? Lugn, du är inte ensam. Enligt forskaren Lars Ivarsson ägnar vi oss åt annat än att arbeta på jobbet. Men promenaden till kiosken eller surfandet på fotbollssidan ska inte föraktas.
– Mikropauser gör oss mera produktiva på jobbet, menar han. “

“ Tio procent. Så mycket av vår arbetstid ägnar vi i snitt åt att göra annat än att jobba. Det visar en pågående studie vid Karlstads universitet där forskaren Lars Ivarsson just nu genomför 30 djupintervjuer med olika yrkeskategorier.

Vad vi gör när ingen ser beror på vad vi arbetar med. Medan anställda på äldreboenden passar på att använda de rymliga tvättmaskinerna åt familjens kuddar och täcken surfar kontorsanställda på nätet och kopierar inbjudningskorten till barnens kalas.

– Ett är säkert – alla gör det och tidigare studier visar att chefer tenderar att ”göra annat” oftare eftersom de löper mindre risk att bli ifrågasatta, säger Lars Ivarsson.

Medan slösurfande och promenader på arbetstid ses med oblida ögon av många, är han av annan åsikt:

– En socialsekreterare kan till exempel kolla vädret på nätet eller kolla in en fotbollssida mellan två tunga möten. Då blir surfandet en form av självterapi.

Att ta mikropauser han andra fördelar – som att höja koncentrationsförmågan som annars sjunker efter tjugo minuter.

På arbetsplatser där personalen måste vara närvarande om något händer, men där arbetstempot är lågt, har man tidigare dragit sig för att ge tillgång till internet av rädsla för att personalen skulle bli beroende av nätet. Senare studier visar dock att de flesta blir uttråkade relativt snabbt vid slösurfande.

Helen Preutz helen.preutz@dn.se “

“Gör du annat på jobbet än att arbeta?

Bahar Khorsha, 37 år, frisör, med sonen Kevin Madale, 6 år, Stockholm: – Jag hinner bara jobba. Annars tycker jag att det kan vara okej att använda till exempel Facebook i jobbet för att skapa kontakter, men själv gör jag inte det.

Petter Marwig, 34 år, IT-chef, Huddinge: – Det händer väl ibland. Om man planerar något med sin respektive eller med någon annan kanske man behöver kolla upp någonting på internet. Att sitta och slösurfa på nätet är däremot inte okej.

Hannah Wengberg, 31 år, konsult på ett kunskapsföretag inom byggnad och infrastuktur, Stockholm: – Ja, jag och mina kolleger brukar tipsa varandra om bra restauranger och recept på god mat. Jag tycker det är okej när man har tid över. I mitt jobb som konsult har jag flexibla arbetstider, vilket gör att jag ibland kan hinna med annat, men om man står i en butik från åtta till fem kan det nog vara svårt.

Jonas Persson, 40 år, jobbar med patientlarm på sjukhus, Ekerö: – Nej, vad ska man annars göra? Jag driver eget och då måste man arbeta när man är på jobbet. Om man ska göra annat får det ske på lunchen.

Fakta. Vila varje timme

En mikropaus per timme rekommenderar experter.

Stanna till vid kaffemaskinen en stund.

Ta en kort promenad – se omgivningen och känn in årstiden.

Res dig från stolen, andas och sträck på dig.

Ställ klockan eller larmet på telefonen så att du inte glömmer pauserna. “

DN 30 dec 2012: Nätarkeologi:

“I döda avatarers sällskap”

“Vissa av dem är borta för alltid. Andra finns kvar, alltmer öde och övergivna. Hanna Fahl har traskat runt på internets kyrkogård för att ta reda på vad som egentligen händer när de sociala nätverken dör, och hur det känns att vara den sista användaren kvar.”

“Pianomusik skvalar i bakgrunden. Svenska flaggan vajar i vinden bredvid EU:s gula stjärnor. Blomblad singlar långsamt ned från körsbärsträden. Det är tomt och öde, nästan spöklikt. Inne i den stora byggnaden står några informationsskyltar och i ett hörn med Ikeafåtöljer finns gratis chokladkaka. Ingen står bakom receptionsdisken.

– Förr i världen skulle det ha varit snö här. Nu står allt stilla, säger Apmel Goosson.

Apmel, jag och Charlotte Rhino har stämt träff vid Second House of Sweden inuti den virtuella världen Second Life. Vi står ute i parken bland träden, mitt i den eviga våren som råder här nu när ingen längre orkar ändra miljön efter årstid. Apmels avatar har jeans och Converse, Charlotte är strålande vacker i kort klänning och korpsvart hår. I verkliga världen heter de Lennart Nilsson och Camilla Testart, och de har båda hängt i Second Life länge. De var med år 2007 när huset och parken byggdes av Svenska institutet och invigdes med pompa och ståt av utrikesminister Carl Bildt, vars avatar styltigt klampade omkring och råkade fastna i ett träd innan han lyckades klippa det virtuella bandet. Charlotte hade klätt upp sig i folkdräkt inför invigningen.

– Allt var väldigt spännande, det fanns en pionjärsanda, säger Charlotte Rhino.

– Jag kommer ihåg att avatarerna pratade om hur *stort* det var när det invigdes, säger Apmel Goosson.

Second Life startades 2003 av företaget Linden Labs och var den första virtuella världen som fick ett brett genomslag. Vid tiden för Svenska institutets satsning var Second Life oerhört omtalat i medierna och stora företag etablerade sig inuti den virtuella världen. Charlotte, som bor i Schweiz, brukade till och med göra sina bankärenden i Second Life.

– Det vi ser nu är bara början av utvecklingen av Second Life och liknande platser. Vart utvecklingen tar oss vet ingen, men jag är säker på att den här satsningen betalar sig, sade Carl Bildts avatar till den församlade presskåren år 2007.

Och på vissa sätt gjorde den det. Sverige var det andra landet att etablera sig i Second Life (Maldiverna hann före med en vecka) och Svenska institutet fick mycket uppmärksamhet i medierna. År 2007 skrevs nästan fem hundra svenska nyhetsartiklar som nämnde Second Life. Men intresset dalade snabbt. I år har Second Life färre än sjuttio medieomnämnanden, varav en tredjedel inte ens handlar om den virtuella världen utan om rockbandet Soundtrack of Our Lives låt ”Second life replay”.

Hajpen dog. Tiden sprang ifrån Second Life. Vad det beror på är svårt att sätta fingret på. Kanske att plattformen inte utvecklades tillräckligt mycket tekniskt, tror Charlotte Rhino och Apmel Goosson. Men kanske är det helt enkelt så det är med sociala nätverk. Kanske springer tiden alltid ifrån dem, allihop.

I dag finns drygt 4,5 miljoner svenskar på Facebook, och drygt 3 miljoner av dem loggar in dagligen. Jag är en av dem. Jag är inloggad betydligt längre än svenskens genomsnittliga 75 minuter per dag, jag slentriankollar mina kompisars statusar när jag är uttråkad, jag postar bilder. Facebook är så integrerat i mitt liv att det är svårt att minnas hur det var innan; svårt att greppa att Facebooks järngrepp om våra sociala medievanor faktiskt är ganska nytt. Men det är bara drygt fyra år sedan det var Myspace som var världens största sociala nätverkssajt.

Och före Myspace fanns Friendster, och innan dess Lunarstorm, Playahead, Skunk. Sociala nätverkssajter har funnits sedan mitten av 1990-

talet, och varje hajp har följts av en backlash. Något nyare, fräschare, *annorlunda*, har dykt upp. Och kvar blir allt tommare, döende, sajter.

Jag letar upp min gamla Myspace-sida. På profilbilden har jag svart hår och biter en stor tugga av ett äpple. Jag kan inte minnas när jag loggade in sista gången. Fyra år sedan? Fem? Sedan dess har min profil legat där, evigt sovande i en virtuell glaskista. Jag brydde mig aldrig om att radera den, tänkte väl att jag skulle komma tillbaka. Och nu har jag glömt lösenordet, bytt mejladress. Den sista kommentaren någon skrivit på min sida är ett ”Grattis!” på min födelsedag 2008. Min vänlista består fortfarande av 293 personer och artister, och de små bilderna stirrar på mig från högerspalten. Jenny i lugg, Micke som ser så ung ut, Rebecka som jag då knappt kände men som nu är min bästa vän. Alla våra profilsidor finns kvar. En dag slutade vi bara logga in, försvann, och kvar finns bara en tom ruinstad, ett mausoleum.

Under den mest kritiska perioden för Myspace arbetade Lina Thomsgård som pr-ansvarig för sajten i Norden. När hon fick jobbet hade strömavhoppen redan börjat, folk hade bytt ut sina profilbilder mot texten: ”Add me on Facebook instead!”

– Det var kämpigt redan från början. Myspace hade varit allenarådande i vår del av världen, och så kom Facebook som en komet och var så mycket mer användarvänligt. Alla våra styrkor, som att man kunde designa sin egen sida, ville folk inte ha längre. Men det var fortfarande hemvisten för musiker och band, minns Lina Thomsgård.

Hon kommer ihåg hur stämningen förändrades på Myspace. Hur något plötsligt hände.

– Det var som att gå till samma bar man alltid gått till, men plötsligt var det ingen kvar. Man stod ensam med sin lilla dricka i handen och bara: ”Ho-ho?”

Lina Thomsgård och de övriga på Myspace Norden kämpade för att vända trenden och locka tillbaka folk, och lyckades hålla siffrorna uppe ett tag. Men i det långa loppet var det ... kört.

– Det är intressant hur det fungerar rent psykologiskt. De som flyttar uppnår kritisk massa, och plötsligt är det någon annanstans allt händer, säger Lina Thomsgård.

Myspace finns kvar, även om trafiken och intresset minskat. Men många andra sociala nätverk är borta för alltid. När jag loggar in på mitt gamla Friendsterkonto möts jag av en blank grå profil och en tom vänlista – Friendster har byggts om till en samlingsplats för onlinespel, och allt jag gjort där, alla kommentarer jag skrivit på vänners sidor och alla meddelanden jag fått, är borta.

Skunk är också borta. Skunk var en av de tidigaste sociala nätverkssajterna och startades 1998 av den svenske IT-entreprenören Andreas Harnemo för att ett par år senare köpas av Spray, och runt 2000 var sajten Sveriges största community. Skunk var den första sajten jag hängde på regelbundet. Mitt användarnamn var ”hannamärta”. Ibland skrev jag dagbok där, men mest läste jag andras. Skunk var ganska taffligt kodad och kändes obönhörligt daterad när Myspace och Facebook tog över, och antalet användare sjönk drastiskt.

Men sajten fanns kvar ända fram till 2010, och Anton Almqvist var en av dem som var Skunk trogen ända fram till slutet. Bokstavligt talat fram till slutet – han var inloggad i Skunks dödsögonblick när Spray stängde ned servern.

– Jag satt och skickade meddelanden fram och tillbaka med min kompis Johanna, tryckte ”uppdatera” på min sida en sista gång, sedan var den bara borta, säger Anton Almqvist.

Han var förberedd. Han hade redan sörjt, visste att Skunk var dödsdömt. Den sista tiden brukade det bara vara ett par dussin användare inloggade. De två sista aktiva diskussionsgrupperna var ”Skunkgruppen” som diskuterade hur man kunde rädda sajten, och gruppen ”Vilka kända Skunkar har du knullat med?”

– Man känner sig lite patetisk när man tänker på det i efterhand. Vi var som trädkramarna på stan, ”rör inte vår tv-ek!” Vi var de sista överlevarna.

Stämningen under Skunks sista dagar var speciell, berättar Anton. Det var bara de mest hängivna kvar. En ideell grupp bildades och planerade att ta över Skunk och fortsätta driva sidan, men det blev aldrig av.

– På slutet var känslan att vi är så hardcore, vi är kvar här, vi är verkligen fans, säger Anton Almqvist.

– Det har jag sett med alla tjänster jag jobbat med. Det finns hardcoreanvändare som varit med tidigt och som stannar tills någon drar ur sladden. Jag kan förstå det beteendet. Det kan vara svårt att skiljas från något man tyckt var otroligt kul, säger Hans Eriksson.

Numera är Hans Eriksson styrelseordförande för videotjänsten Bambuser, men tidigare har han både varit vd för Lunarstorm och Nordenchef för Myspace. Han har sett det där ödesdigra ögonblicket komma: ögonblicket då allting plötsligt tippar och användarna sviker. För även om ägarna till sociala nätverk önskar att alla användare var som Anton, som de där tappra själarna som är sist kvar på det sjunkande skeppet, så är det inte så. De allra flesta är illojala och drar så fort något bättre dykt upp.

Hittills har det alltid varit så här, säger Hans Eriksson. Alla sociala nätverk har haft ett bäst-före-datum, och när vändpunkten kommer så finns det inget att göra åt saken. Inga drastiska åtgärder som fungerar, inget magiskt knep. Han kan inte komma på ett enda exempel på ett socialt nätverk som lyckats vända en negativ trend.

– År 2006 var Lunarstorm en skitbra business med 100 miljoner i omsättning. Ett år senare var allt bara borta, det gick otroligt snabbt.

Men vad betyder det då, är Facebook och Twitter också dödsdömda? Nja, det ser faktiskt lite annorlunda ut nu jämfört med för bara några år sedan. Den enda satsningen som på allvar har försökt utmana Facebooks dominans är Google Plus, men det blev ett fiasko. Och med Facebooks enorma användarbas och stora dominans är det helt enkelt för dyrt för mindre aktörer att försöka utmana. Förr fanns pengar och investeringsvilja, men de pengarna finns inte på samma sätt i dag, säger Hans Eriksson.

– Skulle du gå till en riskkapitalist med idén att bygga ett socialt nätverk och utmana Facebook skulle de nog skratta, säger han.

Folk satsar på mobila tjänster som Instagram i stället, som är billigare och snabbare att bygga. Någon ny, allomfattande webbplattform kommer det nog att dröja innan vi får se, tror Hans Eriksson.

– Jag brukar vara skeptisk, men när det gäller Facebook ser jag ingen anledning till att det inte skulle finnas kvar om fem, tio år.

Hans Eriksson loggar fortfarande in på Myspace ibland. Senast för någon vecka sedan.

– Det är av ren nyfikenhet, jag vill se vilka förändringar de gjort. Men det såg ut som tidigare.

Hans vänlista ligger kvar, precis som min. Han hade fått ett par vänförfrågningar från obskyra band, men inga meddelanden i inkorgen.

– Jag tittade på instant messenger-klienten men ingen av mina tusen Myspacekontakter var online, säger Hans Eriksson.

Inne i Second Life poserar jag tillsammans med Apmel Goosson och Charlotte Rhino för ett virtuellt fotografi framför Svenska institutets tomma byggnad. Det känns ödesmättat. Men Second Life är inte dött, inte än. Apmel och Charlotte Rhino är fortfarande här, tillsammans med nästan en miljon andra användare varje månad. Apmel håller på med virtuella konstarrangemang, Charlotte designar kläder till avatarer och har nyligen startat en liten butik i Second Life. Men det är en dödsdömd värld, det är de medvetna om. Den har kanske ett par år kvar, tror Apmel. Jag frågar hur det känns.

– Om du frågat mig för fyra år sedan skulle jag ha blivit orolig. Nu bryr jag mig inte så mycket, säger Apmel.

Och nya aktörer har dykt upp. En av de senaste är den virtuella 3D-världen Cloud Party. Apmel är redan medlem.

Hanna Fahl hanna.fahl@dn.se “

“**Mötesplatser. Från Lunarstorm till Google plus.**

Lunarstorm 1996–2010
Skapades under namnet Stajl Plejs och bytte 2000 namn till Lunarstorm och blev Sveriges största community med 1,2 miljoner medlemmar. Målgrupp: tonåringar och unga.

Playahead 1996–2010
Startade under namnet Hångelguiden men köptes 2009 av Playahead och bytte namn. Fokus på tonåringar och unga.

Skunk 1998–2010
Ett av de tidiga svenska nätforumen. Köptes år 2000 av Spray och var en period störst i Sverige, men blev sedan omsprungna av Lunarstorm och Playahead.

Helgon 2002–
Svenskt community fokuserat på ungdomar med alternativmusikintresse.

Friendster 2002–
Skapades i USA men drivs nu från Malaysia. Var den största sociala nätverkssajten i världen innan Myspace gick om 2004. Numera omgjort till spelsajt.

Myspace 2003–
Community som blev mötesplats för band och artister. Under en period världens största sociala nätverkssajt, men våren 2008 gick Facebook om Myspace.

Second Life 2003–
En virtuell 3D-värld skapad av företaget Linden Lab. Var som störst 2009 med 90 000 användare inloggade samtidigt. Sedan dess har antalet användare sjunkit stadigt.

Bilddagboken 2004–
Svenskt community som bygger på att användarna laddar upp och delar med sig av bilder.

Facebook 2004–
Skapades för universitetsstudenter men öppnades snart för allmänheten. Sedan 2008 världens största sociala nätverkssajt. Har nu över en miljard aktiva användare.

Jaiku 2006–2012
Mikroblogg som konkurrerat med Twitter. Köptes 2007 av Google.

Twitter 2006–
Världens populäraste mikroblogg med 500 miljoner aktiva användare.

Instagram 2010–
Uppbyggd som Twitter, men med ett bildflöde i stället för text. Köptes tidigare i år av Facebook.

Google plus 2011–
Googles fjärde försök till Facebookutmanare, efter misslyckade Google Buzz, Friend Connect och Orkut. Har 400 miljoner användare, men kritiker påpekar att många av dem kanske inte ens inser att de använder Google + utan bara gör videosamtal eller chattar i Gmail.

Mer nätarkeologi.
I morgon berättar DN Kultur om aktivisterna som räddat 30 miljoner Friendsterprofiler för eftervärlden. “

DN 31 dec 2012:
Nätarkeologi del 2. Entusiasterna som ger nedsläckta sajter nytt liv

“Aktivister bevarar digitala avtryck”

“Kalla dem arkiveringsaktivister, piratkopierande nostalginördar eller räddare av ett kulturarv. Jason Scott och hans frivilliga har räddat ett par hundra miljoner bortglömda hemsidor från att försvinna. “

“Våren 2009 kom beskedet att en av världens största webbplatser skulle skrotas. Geocities hade sedan 1995 upplåtit gratis utrymme för personliga hemsidor.

När den var som störst fanns där 38 miljoner sidor, skapade av människor vars bristande känsla för design bara motsvarades av deras entusiasm för allt som blinkade eller pep. Nu skulle det försvinna för all framtid.

Lika bra, sa många. Geocities hade blivit sinnebilden för amatörernas afton på nätet, för dålig design och ointressant innehåll. Suddiga bilder på husdjur och förteckningar över favoritfilmer som ingen läste.

Kulturmord, menade dokumentärfilmaren och teknikhistorikern Jason Scott. I hans ögon höll Geocities på att begå den största förstörelsen av internethistoria någonsin.

Tjänsten hade gjort det möjligt för vem som helst att skapa en hemsida, långt före bloggar och Twitterflöden. För många blev det första steget mot att delta på nätet med egna texter och bilder. Det förändrade webben för alltid. Jason Scott började säkerhetskopiera.

– Jag ville få människor att se allt som hade skapats och få dem att säga: Herregud, raderades allt detta?

Han hade några månader på sig innan sladden skulle dras ur. Att spara alltihop på egen hand hade blivit ohanterligt. Materialet var på tok för stort och tiden för kort. I stället skrev han ihop några program som gjorde att den som delade hans passion kunde bidra med sin del. Drygt hundra personer upplät sina datorer och uppkopplingar.

Ur aktionen uppstod Archive Team, en gruppering av hackare, amatörhistoriker och nostalgiker som söker av nätet efter webbplatser som håller på att dö. När de hittar en drar de i gång sina system och laddar hem allt de kommer över. Syftet är dubbelt: dels är det en säkerhetskopia för vanliga användare, dels ett historiskt källmaterial för framtida forskning.

Sedan starten har de räddat 330 terabyte information, motsvarande drygt 70 000 fulla dvd-skivor, från ett hundratal sajter. Flera hundra miljoner enskilda webbsidor finns i arkivet. Troligtvis upp mot en miljard. Kanske kommer vi en dag se de grälla hemsidorna som vi i dag ser på en ask med brev från, säg, första världskriget. Hur alldagliga de än var när de skrevs fungerar texterna efter hand som ett fönster mot en annan tid.

– Enorma mängder data har förstörts så många gånger genom historien. Hela bibliotek och samhällen har försvunnit. Någon har kommit på kant med fel kung och har fått sin historia raderad. Efteråt uppstår föreställningar om hur folk levde vid en viss tid, eller hur en viss idé uppstod. Först när vi upptäcker det som har varit gömt inser vi att vi hade helt fel. Det jag oroar mig för är felaktiga föreställningar om hur människor använde Geocities eller vad de brydde sig om på den tiden.

Jason Scotts arkiv används redan som en ögonblicksbild från tiden då Geocities levde. En samling av tidstypiska ”under construction”-bilder har ställts ut på Museum of the moving image i New York. Flera konstverk har skapats, till exempel ”Deleted city”, en interaktiv kreation där några miljoner avsomnade hemsidor har sorterats i ett grafiskt mönster som påminner om en stad från ovan.

Sajterna raderas oftast för att de inte är lönsamma för sina ägare. Så var fallet med både Geocities och Friendster, den sociala nätverkssajten som krossades av Facebooks framgång.

Andra gånger är det mer dramatiskt. När Muammar Khaddafis regim var på väg att falla i Libyen tog Archive Team en akutkopia av allt propagandamaterial på diktatorns hemsida. I sista stund skulle det visa sig.

– Några dagar senare tvingade rebellerna internetleverantören under pistolhot att plocka bort den, säger Jason Scott.

I dag finns Khaddafis filmer och bilder att skåda på Archive.org, den mer officiella arkiveringssida som i dag samarbetar med Archive Team. Operationerna är inte helt lagliga. Sajterna som ”räddas” har inte gett sitt tillstånd, och Archive Team brukar inte be om lov. Resultatet sprids på fildeningssajter som The Pirate Bay.

Webbplatsers ägare har försökt blockera nedladdningen på teknisk väg, men hittills har det inte fungerat. Förvånansvärt få protesterar. Det gäller både användarna som får sin information förevigad och företagen som äger tjänsterna.

– Mitt svar är alltid: Det där löser vi. Jag har varit med om att lägga ut användarprofiler för 45 000 personer. Högst några tiotal har bett oss ta bort något. Ingen kommer gripa oss för det här, säger Jason Scott.

Så vad hände med Geocities? Hösten 2009 stängdes den för gott, men tack vare Archive Team finns en komplett kopia utlagd på nätet. Sidorna ser likadana ut som när de skapades och kan inte uppdateras. Som ett museum över tiden då webben var ung.

– I dag finns en sådan fixering vid att hela tiden skapa nytt och hålla allt uppdaterat. Men säg att någon har skrivit om sina minnen av att växa upp som barn i ett främmande land. Värdet i det försvinner inte bara för att det inte uppdateras varje vecka, säger Jason Scott.

Linus Larsson “

“ ”Deleted city” är en interaktiv kreation där några miljoner avsomnade hemsidor har sorterats i ett grafiskt mönster som påminner om en stad sedd från ovan.
Friendster, en av de sajter som konkurrerades ut när Facebook tog över. 2011 gjordes det sociala nätverket om till spelsajt, men Archive Team lyckades rädda stora delar av det innehåll som användarna lagt upp.

Tre räddade sajter.

Geocities
38 miljoner enskilda sidor, många från mitten av 1990-talet, skulle raderas i ett slag. Personliga hem-sidor stod för den största delen, men när beslutet togs fanns 100 000 referenser till Geocities-sidor på Wikipedia. Mycket, men inte allt, arkiverades innan webbplatsen raderades av Yahoo 2009.

Friendster
Tidig social nätverkssajt som inte hängde med när användarna gick till Facebook. Hade som mest över 100 miljoner medlemmar. Nylanserades som spelsajt 2011, vilket innebar att användarnas information skulle försvinna. Archive Team lyckades spara ner omkring 30 miljoner av profilerna.

Tabblo
Bildtjänst med flera miljoner fotografier och illustrationer som köptes upp av Hewlett-Packard 2007. I våras skrotades sajten och allt raderades. Innan dess hann Archive Team spara ner samtliga 1,8 miljoner bilder som inte var lösenordsskyddade. Förtvivlade användare som hade missat nedläggningsbeskedet kunde söka upp dem i Archive Teams oauktoriserade kopia.

Frivilliga gör jobbet.
Mellan 400 och 500 personer har deltagit i räddningsaktionerna. Vanligtvis får användare en varning om att deras information är på väg att raderas. Hur lång tid i förväg den skickas varierar – ibland bara några veckor. Frivilliga kan ställa sina datorer och uppkopplingar till förfogande. Det är en förutsättning för att de stora mängderna information ska kunna laddas hem i tid.

Den som vill hjälpa till hittar verktygen på www.archiveteam.org “

655 Förlagsverksamheter o d.

SW . 655 Förlagsverksamheter o d.

Libris/SAB:
Ad Bokförlag och bokhandel
(DC delar 07, 686. DK del 655)

24 nov 2012:
Tidningskrisen. Bonnier AB

“Miljardlån pressar hela mediekoncernen”

“Åtta miljarder i lån, minusresultat och en mediebransch som tappat självförtroendet. Jonas Bonnier, vd för Sveriges största mediekoncern, kallar 2012 för ett riktigt ”skitår”. “

“När Bonniers koncernchef och vd Jonas Bonnier, 48, tillträdde för fem år sedan hade han en plan om en snabb och kraftig expansion. Omsättningen skulle fördubblas från 30 till 60 miljarder. Ett år tidigare, som vice vd, hade han talat inför ledningsgruppen och skämtat om att hans vision för bolaget var ”världsherravälde”.

Familjen Bonnier är sedan länge Sveriges mäktigaste mediebolag och koncernen äger bland annat Dagens Nyheter, TV4, Sydsvenskan, Dagens Industri, Expressen, SF-Bio, C More och Bonnierförlagen.

Trots att bolaget de senaste sex sju åren gjort en rad massiva investeringar har omsättningen inte ökat nämnvärt.

Av Jonas Bonniers visioner om världsherravälde finns bara kontorets heltäckningsmatta med världskartan kvar.

– Det enda man kan konstatera är att man verkar bli klokare med åldern, och det är väldigt positivt att man mognar och förstår mer, säger Jonas Bonnier i en intervju med DN.

De många investeringarna har gjort att Bonnierkoncernen nu är kraftigt belånad. Åtta miljarder kronor i skulder – lika mycket som värdet för hela bolaget.

– Det ger inte utrymme till särskilt mycket, jag skulle hellre se att vi hade mindre lån och därmed större flexibilitet, säger Jonas Bonnier.

Som familjemedlem äger Jonas Bonnier 1,73 procent av koncernen som i fjol omsatte 30 miljarder kronor och sysselsatte drygt 10 000 personer världen över. Hans skrivbord står i ena hörnet av det öppna kontorslandskapet på huvudkontoret vid Hötorget i centrala Stockholm.

Färgglada prickar visar platserna för koncernens många verksamheter. Jonas Bonniers bord står en bit ut i Stilla havet, väster om Kalifornien.

Några hundra mil sydost om Kalifornien, i Winter Park Florida, ligger basen för den amerikanska verksamheten. Jonas Bonnier har de senaste åren ägnat mycket tid åt att försöka rädda mångmiljardinvesteringen i amerikanska tidskrifter. Affären gjordes ett drygt år innan den finansiella kollapsen 2008. Hur mycket pengar som förlorats är svårt att granska, i de amerikanska bolagen finns ingen insyn. Inte ens årsredovisningar är offentliga.

– De operativa förlusterna i bolaget har aldrig överstigit 100 miljoner kronor något enskilt år. Men om man tar det sammanlagt, de senaste tre åren så har vi förlorat en väldig massa pengar, säger Jonas Bonnier.

Sedan 2008 har omsättningen för USA-verksamheten sjunkit med 18 procent. Ett bra resultat, enligt Jonas Bonnier.

– Marknaden i Amerika är tuff, men man kan säga att vi har tagit lite marknadsandelar. Under de fyra år som nedgången har varit så är de 18 procent som vi minskat lite bättre än alla andra.

Ångrar du hela affären?

– Nej, jag har ett dåligt minne, jag har svårt att ångra grejer.

En del har sagt att du aldrig skulle ha fått behålla jobbet efter de här affärerna om du inte hetat Bonnier. Hur känner du inför det påståendet?

– Jag kan inte riktigt kommentera det för jag har ingen annan referens.

Kan du vara kvar och fortsätta som vd?

– Så länge som jag och styrelsen tycker att det här känns bra så fortsätter jag som vd.

Känns det bra?

– Jag tycker absolut att det känns bra.

Det talas både internt och externt om en kris för Bonnier. Är Bonnier i en kris?

– Det beror på perspektivet, om man tycker att det är en kris för att resultatet 2012 är dåligt, då är det tveklöst en kris, men mer kris än så upplever jag inte att det är.

Hur stora blir förlusterna i år?

– Det vet jag inte, men det kommer att bli röda siffror, sedan är det så att en väldigt stor del av den här koncernens intjäning ligger i november och december. Om man tittar till bok och film så är det nästan hela vinsten.

Enligt Jonas Bonnier går 19 av koncernens 24 bolag med vinst i år. Men det pågår omfattande spar-paket runt om i hela verksamheten.

– 2012 är ett skitdåligt år, det finns det ingen tvekan om, säger han.

Personalnedskärningar kan bli aktuella i flera av koncernens bolag.

– I många bolag kommer man att ha minskade intäkter och då måste kostnaderna minska. Hur man får till det är olika i olika bolag. I en del fall handlar det om bemanning, och i en del fall handlar det om infrastruktur, säger han.

Jonas Bonniers egen lön ökade däremot under 2011 med nästan 30 procent, från 6,7 till 8,7 miljoner kronor. Enligt han själv beror det på att han 2011 fick en bonus baserat på resultatet 2010.

De minskade intäkterna är särskilt tydliga för dagspress, annonsförsäljningen har minskat kraftigt under 2012.

Vikande upplagor och kraftigt minskade annonsintäkter har satt hård press på pressen i Sverige.

– Jag upplever att mediebranschen har extremt lågt självförtroende och det gör att man inte vågar agera på det sättet som man bör agera. Jag tycker framför allt att det är helt orättfärdigt. Man borde vara mycket stoltare över det man kan och gör.

Men Jonas Bonnier ser trots allt en ljus framtid.

– Vi sysslar med något som alla älskar och som alla vill ha: korrekt och trovärdig information. Berättelser och historier som är fantastiska, medryckande eller härliga konsumeras mer i dag än någonsin. Har man det då som yrke så tycker jag man befinner sig i en fantastisk situation. Men man får ha respekt för att vi har låst in oss i affärsstrukturer som är skapade för väldigt länge sedan och som vi har svårt att ta oss ur. “

Mattias Carlsson mattias.carlsson@dn.se “

“ Fakta. Jonas Bonnier, 48
Vd för Bonnier-koncernen.
Gift, har 2 barn.
Inkomst 2011: 8 729 273 kronor (727 439 kronor i månaden).
Inkomst av kapital: 1,26 miljoner kronor.
Andel av bolaget: 1,73 procent.

Fakta. Jonas Bonnier om …

… att vara en Bonnier:
"Alla de här projektionerna, det kan vara både på gott och ont, jag kan ses som klokare i någons ögon för att jag heter Bonnier och i någon annans är jag en snorvalp som fick jobbet för att jag heter det jag gjorde. Så har det alltid varit och det är svårt för mig. Jag gör så gott jag kan och själv tycker jag att det räcker ganska bra."

… USA-affären:
"Jag tyckte det var bra affärer och sedan tittar man tillbaka och ser att det var ju alldeles för dyrt. Det var ju tveklöst så att det var alldeles för dyrt. Skulle jag ha köpt samma sak för lika mycket pengar i dag? – nej absolut inte."

… krisen i mediebranschen
"Tror man att det inte är någon skillnad mellan amatörism och professionalism, tror man att jag kan skriva en blogg på kvällen, när jag gjort mitt jobb och innan jag ska gå och lägga mig, tror man att det blir precis lika bra som om man är journalist eller författare på heltid, tror man att det inte finns någon skillnad, då tror jag också att det är kris i mediebranschen."

… tankarna på livet:
"En medelålders europeisk man måste fundera över vad man håller på med på en ganska regelbunden basis. Jag tror inte att jag skiljer mig så mycket från alla andra där. Vad man ska göra med livet ska man alltid fundera på."

… året 2012 och framtiden
"Kris tycker jag är starkt, men att 2012 är ett skitdåligt år, det finns det ingen tvekan om. Redan 2013 kommer det att bli mycket bättre trots att vi tror att det kommer att bli sämre på marknaden. Jag är dessutom extremt positiv inför framtiden men vi måste ställa om och vi måste göra saker på nytt sätt."

DN 5 dec 2012:

“Nedskärningar på Bonniers förlag”

“Detaljerna i nedskärningarna på Bonnierförlagen presenterades på tisdagen, några timmar efter att ett elskåp orsakat en brand i Bonniers konsthall. 20 personer får gå.

– Den svenska bokmarknaden står still eller minskar något i år, och vi har ingen möjlighet att kompensera löneökningar och andra väntade kostnadsökningar på 3–4 procent. Vi får problem om ökningarna fortsätter i den takten, säger Håkan Rudels, förlagsdirektör på Bonnierförlagen.

Efter flera goda år på både produktionssidan och försäljningssidan ska produktionen anpassas efter ett normalår. Det betyder att Bonnierförlagen kommer att ge ut 30 färre titlar nästa år.

Fredrik Söderling fredrik.soderling@dn.se “

656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Drift av transportverksamheter.

Libris/SAB:

Pr Transportmedel och kommunikationer (drift av transporter till 656)
(konstruktion till 62, tillverkning av transportmedel till 68)
Pra Landsvägsfordon och landsvägstrafik
Prb Järnvägar och spårvägar
Prc Fartyg och sjöfart
Prd Luft- och rymdfarkostteknik
Prf Svävare, amfibiefarkoster m m
Prt Transportväsen
Qjf Postväsen

(Delar om användning av transportmedel: DC 383, 385-387, delar 62. DK656, delar 62) DC:

383 Postal kommunikation
385 järnväg transport
386 Inland vattenvägar & färja transporter
387 Vatten , luft , rymdfart
388 transport, marktransporter

Från regeringen.se:

Investeringar för ett starkt och hållbart transportsystem

Prop. 2012/13:25. Utgiven: 15 oktober 2012. Typ: Proposition
Avsändare: Näringsdepartementet
Investeringar för ett starkt och hållbart transportsystem, prop. 2012/13:25 (pdf 7,3 MB)

Sammanfattning

Kapacitetsutnyttjandet i delar av transportsystemet är tidvis högt. Detta är särskilt tydligt i storstadsregionerna, på de högtrafikerade järnvägsspåren och längs de större transportstråken. Den trängsel som ibland uppstår resulterar i stora kostnader för samhället. Under senare år har problemen i järnvägssystemet varit påtagliga och visat på behovet av att stärka drift, underhåll och reinvesteringar i denna infrastruktur. Vidare pågår och planeras en rad investeringar i näringslivet runt om i landet som kräver ökad transportkapacitet samtidigt som allt fler företag, men även enskilda och myndigheter, vill minska sin klimat- och miljöpåverkan.

Det systematiska arbete som regeringen har påbörjat ger nu resultat. Allt fler transporter blir hållbara och kommer fram i tid. Denna proposition har som inriktning att detta arbete intensifieras för att komma till rätta med de problem som finns samt att möta de behov i form av ökad kapacitet som nu förutses.

Regeringen redovisar i propositionen behov av åtgärder i transportinfrastrukturen för perioden 2014-2025 och lämnar förslag till ekonomisk ram och vägledning för prioritering i den planering av åtgärder i nationell plan som följer efter riksdagens beslut.

Regeringen föreslår att den ekonomiska ramen för åtgärder i den statliga transportinfrastrukturen under planeringsperioden 2014-2025 ska uppgå till totalt 522 miljarder kronor. Detta innebär en kraftigt utökad ram i förhållande till tidigare riksdagsbeslut och motsvarar en ambitionsökning med närmare 20 procent i jämförbara priser.

Regeringen föreslår att 86 miljarder kronor avsätts för drift och underhåll och reinvestering av statliga järnvägar och 155 miljarder kronor för drift och underhåll av statliga vägar inklusive bärighet, tjälsäkring och rekonstruktion av vägar. Resterande delar av ramen, 281 miljarder kronor, föreslår regeringen ska användas för att utveckla transportsystemet så att det klarar nuvarande och framtida krav på hållbarhet och för att göra det varaktigt robust.

Regeringen föreslår även att planeringsramen för investeringar i vissa statliga väg- och järnvägsprojekt, för de delar där kapitalkostnaden finansieras med inkomster från trängselskatt eller vägavgifter, totalt ska uppgå till 53 miljarder kronor för perioden 2010-2025.

De åtgärder som prioriteras i den fortsatta planeringen ska vara samhällsekonomiskt effektiva, bidra till begränsad klimatpåverkan och optimal användning av transportsystemet samt till att uppfylla de transportpolitiska målen. Åtgärderna i den långsiktiga nationella planen kan utökas genom att den statliga satsningen kombineras med finansiering från andra intressenter.

Innehållsförteckning, Prop. 2012/13:25.

1 Förslag till riksdagsbeslut 7

2 Ärendet och dess beredning 8

3 Utgångspunkter för fortsatt utveckling av regeringens politik på transportområdet 10
3.1 Övergripande utgångspunkter..... 10
3.2 Transportpolitiska principer 12
3.3 Optimering av transportsystemet 13
3.4 Ett robust transportsystem 14
3.5 Kapacitet för effektivare arbetspendling 15
3.6 Näringslivets behov av effektivare transporter 18
3.7 Infrastruktur för ett långsiktigt hållbart transportsystem 22
3.8 Styrmedel för ökad kund- och samhällsnytta 26

4 Ökad satsning på transportinfrastruktur 28
4.1 Förslag till ekonomisk ram för planering av åtgärder i den statliga transportinfrastrukturen m.m. för 2014–2025 28
4.2 Åtgärder som omfattas av den ekonomiska ramen för utveckling av transportsystemet 31
4.3 Ökade nivåer för drift och underhåll av järnväg och väg 33
4.3.1 Användning av intäkter från banavgifter för drift, underhåll och reinvestering av järnvägen..... 34
4.4 Satsning på trimningsåtgärder för att öka kapaciteten i transportsystemet 36
4.4.1 Åtgärder för funktions- och hänsynsmålet i befintlig infrastruktur 38
4.5 Vissa prioriterade investeringsåtgärder för perioden 2014–2025 39
4.5.1 Utbyggnad av tunnelbanan i Stockholms län 39
4.5.2 Ny stambana för snabbtåg 41
4.5.3 Åtgärder för att möta den växande gruvnäringens behov..... 42
4.5.4 Ett nationellt trafikledningssystem 43
4.6 Planeringsram för vissa väg och järnvägsinvesteringar ... 43

5 Finansiering av statlig transportinfrastruktur 44
5.1 Anslagsfinansiering 44
5.2 Alternativ finansiering 45
5.2.1 Medfinansiering genom bidrag från kommuner, landsting och företag 47
5.2.2 Brukaravgifter 57
5.2.3 Trängselskatt..... 61
5.2.4 Lånefinansiering 64
5.2.5 Offentlig–privat samverkan (OPS) 67

6 Transportsystemet i dag – tillstånd och utmaningar för transportinfrastrukturen 68
6.1 Utveckling av transportsystemet i förhållande till transportpolitiska mål 68
6.2 Uppföljning av den nationella transportplanen 2010–2021 71
6.2.1 Satsningar i Stockholms län 73
6.2.2 Satsningar i Västra Götalands län 74
6.3 Effektiva övergångar mellan trafikslagen 74
6.4 Kostnadsansvaret i svensk transportpolitik 76

6.4.1 Europeiska kommissionens syn på kostnadsansvaret 78
6.5 Tillämpning av riktvärden för buller 79
6.5.1 Bättre samordning i fråga om buller 80
6.5.2 Boverkets roll 81
6.5.3 Buller vid hamnar och industrier m.m. 82

7 Optimerad planering av transportinfrastruktur 83
7.1 Beskrivning av den ekonomiska planeringsprocessen 84
7.1.1 Nationell plan 84
7.1.2 Länsplaner och länens roll i planeringsproce..... 85
7.1.3 Väghållaransvar 87
7.2 Prognosutveckling – ett successivt, kontinuerligt arbete med årlig uppföljning 88
7.3 Planering och samverkan för utbyggnad av elektroniska kommunikationer 89

8 Fyra steg i planeringen av transportsystemet 90
8.1 Fyrstegsprincipen – en viktig utgångspunkt 92
8.2 Steg 1 – att styra efterfrågan 92
8.2.1 Trafikens samhällsekonomiska kostnadsansvar..... 92
8.2.2 Samordning med övrig samhällsplanering 94
8.2.3 Styrmedel för att optimera användningen av transportsystemet 96
8.3 Steg 2 – att underhålla och optimera användningen av befintlig infrastruktur 99
8.3.1 Drift, underhåll och reinvestering 99
8.3.2 Styrning och uppföljning av drift och underhåll 101
8.3.3 Andra steg 2-åtgärder 103
8.4 Steg 3 – att genomföra åtgärder i befintligt system 105
8.4.1 Åtgärder för ökad och säker cykeltrafik 105
8.5 Steg 4 – att genomföra nya investeringsåtgärder 107
8.6 Fyrstegsprincipen och tidsaspekten – en lösning i dag på morgondagens problem 107
8.7 Resultat från Kapacitetsutredningen 108
8.7.1 Paket av kapacitetshöjande åtgärder 109
8.7.2 Transportsystemets utmaningar och möjligheter på lång sikt . 110

9 Forskning och innovation för utveckling av ett hållbart transportsystem 111
9.1 Transportsystemet står inför stora utmaningar 111
9.2 Helhetssyn och trafikslagsövergripande arbete 113
9.3 Ansvaret för forskning och innovation 113
9.4 Nationell samordning och samarbete 115
9.5 Internationellt samarbete 117
9.6 Lärande och kompetensförsörjning 118
9.7 Utvärdering och uppföljning 119

10 Utblick mot 2050 120
10.1 Långsiktiga omvärldstrender 121
10.1.1 Trafikverkets Kapacitetsutredning om framtidstrender 121
10.1.2 Trafikanalys om trender och omvärldsscenarier..... 122
10.1.3 Tillväxtanalys och Tillväxtverket om befolkningsutveckling och arbetspendling 123
10.2 Trafikverkets bedömning inför 2050 123
10.2.1 Bedömningar över trafiktillväxt – en indikation 125
10.2.2 Styrmedel och samhällsplanering ger förutsättningar för effektiv användning 126

10.2.3 Prioritera tillräckliga resurser för att vårda transportsystemet ... 126
10.2.4 Stor nytta av kontinuerliga trimningsåtgärder ... 127
10.2.5 Möjliga utvecklingsstrategier ... 127
10.3 Vitboken om EU:s framtida transportpolitik ... 129
10.3.1 Det transeuropeiska nätverket för transporter, TEN-T ... 131
10.3.2 En godskorridor på järnväg ska inrättas mellan Stockholm och Palermo ... 133

11 Förväntade effekter ... 134
11.1 Effekter på de transportpolitiska målen ... 134
11.1.1 Övergripande transportpolitiskt mål ... 134
11.1.2 Ett funktionsmål om tillgänglighet ... 134
11.1.3 Ett hänsynsmål om trafiksäkerhet, miljö och hälsa ... 135
11.2 Åtgärdsplaneringens konsekvenser ska beskrivas ... 136
11.3 Förändringar i förhållande till tidigare planeringsomgångar ... 136
11.4 Kvalitetssäkring inför åtgärdsplaneringen ... 137
11.5 Konsekvenser för regionförbund och län ... 137
11.6 Konsekvenser för tillväxt och sysselsättning ... 137

Bilaga 1 Sammanfattning Kapacitetsutredningen ... 139

Bilaga 2 Förteckning över remissinstanserna (Trafikverkets rapport) ... 187

Bilaga 3 Sammanfattning av delbetänkandet Medfinansiering av transportinfrastruktur – utvärdering av förhandlingsarbetet jämte överväganden om brukaravgifter och lånevillkor (SOU 2011:12) ... 190

Bilaga 4 Sammanfattning av slutbetänkandet Medfinansiering av transportinfrastruktur – ett nytt system för den långsiktiga planeringen av transportinfrastruktur (SOU 2011:49) ... 196

Bilaga 5 Förteckning över remissinstanser (SOU 2011:12 och 2011:49) ... 217

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 12 oktober 2012 ... 219

DN 26 maj 2012:
Trafikpolitik.

”Det är politikernas fel att tåg är dyrare än flyg”

“ Skattebetalarna står för notan. I stället för att subventionera flyget med gigantiska summor borde politikerna satsa på den miljövänligare tågtrafiken. Få investeringar ger lika säkra och långsiktiga avkastningar som investeringar i järnvägen, skriver Miljöpartiets Åsa Romson, Gustav Fridolin och Stina Bergström. “

“ Miljöpartiet lät Sifo fråga svenska folket vad de tycker att priset på en inrikes tågresa ska vara jämfört med priset på motsvarande flygresa. Oberoende av kön, ålder, bostadsort och partisympati är svaret tydligt – 90 procent tycker att tåget borde vara billigare än flyget.

Trots vetskapen om klimatförändringarna och allmänhetens vilja att göra tågresandet billigare än flyget är det motsatta snarare regel än undantag. En resa fredag till söndag mellan exempelvis Stockholm och Malmö, som bokas en vecka i förväg, kostar mer med SJ X2000 än motsvarande resa med ett lågprisflygbolag.

Det är inte främst marknaden som gör flyget billigare än tåget – det är politiken. Det är politiken som har befriat flyget från koldioxidskatt. Hundratals miljoner pumpas årligen in i flygplatsernas dåliga ekonomi och täcker upp för SAS förluster. Och när politiken subventionerar flyget så är det skattebetalarna – oavsett om de flyger lite, mycket eller inget – som står för kostnaden. Samtidigt har alliansregeringen höjt banavgifterna för tågtrafiken, skjutit upp nödvändiga järnvägsinvesteringar och ställer höga årliga avkastningskrav på SJ.

De senaste månaderna har Miljöpartiet rest landet runt och diskuterat tågtrafiken med allmänhet, näringsliv och kommuner. Många påpekar att priset är för högt och är frustrerade över att tågen inte kommer fram i tid. Företagen är oroade över förseningarna inom godstrafiken och den långsamma utbyggnaden av järnvägen, samt hur detta hotar deras konkurrenskraft och binder fast dem i oljeberoende. Vintern 2011 kostade förseningarna samhället 2,4 miljarder kronor i förlorad arbetstid, industrins omfattande förluster ej inräknade.

I stället för att subventionera flyget så kan politiken välja att satsa på tågtrafiken. Nyligen presenterade Trafikverket en utredning som pekar på behovet av tågsatsningar. Riksrevisionen, som granskar statens verksamhet, har släppt en rapport som visar att Sverige missar klimatmålen med nuvarande prioriteringar i infrastrukturplaneringen. Sammanlagt blir bilden tydlig – Sverige måste satsa på tågtrafiken, nu.

För snart ett år sedan (DN Debatt 2011-08-20) skrev vi att Miljöpartiet gärna samtalar med minoritetsregeringen i syfte att skapa en bred och långsiktig överenskommelse om en järnvägstrafik för framtiden. Några sådana samtal har ännu inte ägt rum, men vår inbjudan kvarstår.

Regeringen har aviserat att hösten 2012 kommer man att presentera sina järnvägssatsningar. Det är ett efterlängtat besked om ett möjligt första steg framåt. Samtidigt måste minoritetsregeringen klara av att förankra detta arbete brett i riksdagen. Bristen på förankring hittills blev uppenbar i veckan när regeringen återigen fick bakläxa i riksdagen, denna gång på infrastrukturområdet.

När Centerpartiets ordförande Annie Lööf för två veckor sedan uttryckte vilja att samarbeta med Miljöpartiet om järnvägsinvesteringar var det ett positivt besked. Nödvändiga framtidsinvesteringar bör arbetas fram och antas av en bred majoritet i riksdagen. Risken är annars att Sveriges utveckling bromsas upp till följd av den osäkerhet

som kan skapas av alliansens oförmåga att skapa riksdagsmajoriteter för nödvändiga framtidsinvesteringar.

Det finns ett stort behov av en ny järnvägspolitik. I de planer regeringen hittills har aviserat ingår endast några av de avgörande projekten. Och i den mån som de finns med så ligger byggstart ofta tio år för sent jämfört med vad som krävs enligt Trafikverkets prognoser.

Sverige behöver dubbelspår och nya spår på flera håll i landet, inte minst i storstadsregionerna och längs Norrlandskusten. Ostlänken mellan Linköping och Stockholm, Götalandsbanan mellan Borås och Göteborg samt Norrbotniabanan mellan Luleå och Umeå behöver byggstart senast 2015 – i regeringens planer har de tidigast byggstart 2025. Behovet av fler spår på Mälarbanan mellan Tomteboda och Barkarby är akut och måste börja byggas senast 2015 – i regeringens planer är de med tidigast 2019. Utbyggnad av spårkapaciteten till gruvorna i Bergslagen behöver komma i gång senast 2014 – i regeringens planer är de med tidigast 2021. Byggandet av fler spår mellan Gävle och Sundsvall samt Flackarp och Lund måste komma i gång så snart som möjligt – i regeringens planer är de med först 2019–2021.

I Miljöpartiets budgetförslag är investeringarna i järnvägen fullt finansierade och med byggstart under denna eller nästa mandatperiod. Sammanlagt är Miljöpartiets satsning 100 miljarder kronor större än regeringens över tio år.

I förlängningen behövs konkreta planer för att knyta samman Stockholm, Göteborg, Malmö, Oslo och Köpenhamn med höghastighetståg. Genom att knyta samman storstadsregionerna med höghastighetståg kan det klimatsmarta resandet, både vad gäller biljettpris och restid, konkurrera ut flyget där tåget blir ett relevant alternativ.

Få investeringar, särskilt i tider av ekonomisk oro, resursbrist och hög arbetslöshet, ger lika säkra och långsiktiga avkastningar som de i järnvägen. Företrädare för Finanspolitiska rådet har pekat ut järnvägsinvesteringar som en av de mest jobbskapande åtgärderna.

Den svenska industrin behöver förutsättningar att bryta sitt oljeberoende och styra över godstransporter till tåg. Och för att Sverige ska klara klimatmålen behöver andelen resande med kollektivtrafik fördubblas till 2020. Genom statliga anslag och regionala satsningar föreslår Miljöpartiet mer kollektivtrafik och cykelvägar. Bland annat avsätter vi statlig medfinansiering till spårväg i städer som Uppsala, Stockholm, Linköping, Örebro, Helsingborg, Malmö och Lund.

Genom att flyget undantas klimatansvar och subventioneras av skattebetalarna blir flygresan billigare än tågresan. Det är ett politiskt val som Miljöpartiet inte accepterar. När 90 procent av svenska folket anser att tåget borde vara billigare än flyget, när resenärer, kommuner och näringsliv unisont efterlyser satsningar på järnvägen så ställs riksdagen inför ett politiskt val: Fortsatta miljöskadliga subventioner till flyget eller investeringar i klimatsmart resande. Miljöpartiets politik är tydlig: Flyget bör stå för sina faktiska miljökostnader och tågtrafiken behöver byggas ut, rustas upp och bli billigare för resenären.

Åsa Romson, Gustav Fridolin och Stina Bergström. “

“<u>I korthet. Debattörernas argument</u>
Nio av tio svenskar anser att tåget ska vara billigare än flyget, enligt en Sifoundersökning.
Det anser också Miljöpartiet som vill:
Slopa subventionerna till flyget.
Bygga ut och rusta upp tågtrafiken.
Samtala med regeringen i syfte att skapa en bred och långsiktig överenskommelse om framtidens järnväg.”

DN 7 sep 2012**:**
Regionalpolitik.

”Upprustad Inlandsbana kan bli nordisk pulsåder”

“ Ett tredje spår. Behovet av godstrafik från norra Sverige väntas öka, inte minst beroende på den expanderande gruvnäringen. En moderniserad Inlandsbana kan bli ett komplement till Norra stambanan samtidigt som den har potential att bli en viktig transportled också för Norge, skriver företrädare för inlandskommunerna. “

“ Rusta upp Inlandsbanan – det löser många av kapacitetsproblemen inom det svenska järnvägsnätet! Samtidigt ger det inlandsregionen en kraftfull och nödvändig injektion för framtiden.

För oss är det ett mycket viktigt framtidsmål att ge Inlandsbanan en reell möjlighet att bli en nationell och nordisk pulsåder för tunga järnvägstransporter. En nyligen genomförd utredning om transportbehov och marknadsförutsättningar visar på betydande vinster i olika avseenden med att etablera Inlandsbanan med flera tvärbanor som ett strategiskt *tredje spår,* som komplement till Norra stambanan och de upprustade kustbanorna.

Detta gör hela järnvägstrafiken mindre sårbar och gör det möjligt att utvidga gruvnäringen och tillföra landet betydande nya exportinkomster. Gruvprospekteringarna visar på stora malm- och mineraltillgångar i flera delregioner. I Pajala och Storuman har man kommit nära en kontinuerlig utvinning.

Inlandsregionen i Sverige – det område som sträcker sig från Tornedalen i norr över hela fjällområdet till Värmland i söder – som var och en av oss företräder delar av, har en fantastisk utvecklingspotential om de rätta förutsättningarna ges. Vi ser i dag stora möjligheter att utveckla hela regionen. En rättfärdig andel av våra samlade infrastrukturmedel skulle kunna vända utvecklingen redan fram till år 2020!

I inlandet finns stora energi- och skogstillgångar som snabbt kan bidra till ett grönare Sverige och högre förädlingsvärden inom en stor del av träbranscherna. Eftersom inlandskommunikationerna sedan många år används av norska företag för transporter av livsmedel och andra varor till ett stort antal europeiska länder kan en modern Inlandsbana också fungera som en strategiskt viktig och tillväxtfrämjande transportled också för Norge. Detta kan dessutom öppna för fler finansieringsalternativ.

Inlandsbanan sträcker sig 1 288 kilometer från Kristinehamn i söder till Gällivare i norr. Banan byggdes genom sammanlänkning av olika bandelar i söder och en sentida utbyggnad i norr som en tänkt pulsåder för Norrlands inland. Ändamålet var således att öka den nationella tillgängligheten till Norrlands råvaror.

Banan har dock aldrig riktigt spelat en strategisk roll för att knyta inlandet till övriga Sverige, utan har utvecklats till en järnväg med i huvudsak regional godstrafik och turisttrafik. Banan har i dag begränsad kapacitet och teknisk standard.

Inlandsbanan AB (IBAB) förvaltar i dag sträckan Gällivare–Östersund och Brunflo–Mora, sidobanan Ulriksfors–Strömsund samt tvärbanan Orsa–Furudal. Trafikverket förvaltar sträckan Mora–Persberg där den regelmässiga trafiken är nedlagd sedan 1969 samt Persberg–Kristinehamn. Sträckan Kristinehamn–Daglösen/Nykroppa har nyligen elektrifierats.

Vår framtidsvision är en etappvis upprustning av hela sträckan Gällivare–Kristinehamn samt anslutande tvärbanor. Det innebär bland annat att sträckan Mora–Vansbro–Persberg åter öppnas.

Vår utredning belyser Inlandsbanans möjliga framtida funktion som järnväg tillsammans med ett utvecklat vägnät för tunga transporter och ändamålsenliga omlastningsterminaler i det omfattande upptagningsområdet längs hela stråket. De nio fallstudier – bland annat Stålpen-

deln Luleå–Borlänge, Uddeholm, Eon, ARE-tåget – som vi redovisar pekar på att Inlandsbanan kan vara en avgörande förutsättning för att områdets många råvaror skall kunna användas på ett kostnadseffektivt sätt.

Regeringar och riksdagar har under flera decennier prioriterat infrastrukturen i storstads- och kustområdena i Sverige och underskattat den stora utvecklingspotentialen och betydelsen av modern infrastruktur i inlandet för att underlätta miljövänliga och hållbara transporter. Vi ser att det nu finns förutsättningar för att ta igen förlorade år med en ny offensiv politik. Fördelarna med att skapa en modern inlandsjärnväg med ett nordiskt uppdrag är utöver det redan sagda:

1. Att vi får en tredje modern transportled för järnvägstrafik som komplement till den så kal-lade Bottniska kustkorridoren och stambanegodsstråket, med långa tunga godståg som kan ta sig förbi kapacitetsproblemen i övre Norrland och Bergslagen/Mälardalen.

2. Att banan kan ta över tunga transporter från sjöfarten i Östersjön vars kostnader kommer att öka kraftigt med de nya EU-direktiven om minskade svavelutsläpp.

3. Att sårbarheten i Norra stambanan och kustbanorna, som väntas få en kraftig ökning av godstransporter, kan minskas radikalt genom att tredje spåret blir en säkerhetsventil.

4. Att ge befintliga företag i inlandet reella chanser att utvecklas och bli konkurrenter i hela landet och på exportmarknaden.

5. Att ekonomin i många av våra små kommuner kan stärkas betydligt genom fler jobb, fler invånare och ett bredare och mer uthålligt näringsliv.

Vi ser vår idé om Inlandsbanan som Tredje spåret som ett perspektivskifte i synen på infrastrukturens roll i att utveckla hela landet, stärka och bredda näringslivet och bidra till en bättre regional balans. Samtidigt främjar vi samarbetet med främst norska företag.

En upprustad Inlandsbana som det Tredje spåret skulle vara ett stort och välbehövligt lyft och ge den framtidstro för hela inlandet som vi och resten av Sverige så väl behöver.

Kommunstyrelseordförandena i 25 inlandskommuner:

Per-Anders Westhed, Vansbro
Mikael Dahlqvist, Hagfors
Bjarne Olsson, Kristinehamn
Hans Jildesten, Storfors
Åke Nilsson, Vilhelmina
Kurt Podgorski, Malung-Sälen
Tomas Mörtsell, Storuman
Marie Olsson, Orsa
Stefan Andersson, Jokkmokk
Karin Paulsson, Berg
Anders Häggkvist, Härjedalen
Bengt-Åke Rehn, Mora
Per Gruvberger, Filipstad
Maria Söderberg, Krokom
Gudrun Hansson, Strömsund
Annsofie Andersson, Östersund
Britta Flinkfeldt-Jansson, Arjeplog
Tommy Nyström, Gällivare
Kristina Zakrisson, Kiruna
Caisa Abrahamsson, Sorsele
Eva Hellstrand, Åre
Roland Backman, Ljusdal
Greger Lindqvist, Dorotea
Kjell Tenn, Älvdalen
Jerry Johansson, Arvidsjaur “

DN 19 sep 2012:

Järnvägstrafik.

”Höghastighetståg inte lösningen”

“Satsa på stambanorna. Begränsade resurser betyder att vi måste välja. För oss är det ett enkelt beslut. En enda höghastighetsbana kan aldrig ersätta ett helt järnvägsnät, skriver tre företrädare för näringslivet.”

“Regeringen satsar 55 miljarder på järnvägen. Det är en viktig och minst sagt välbehövlig satsning, men det löser inte landets infrastrukturproblem. Det gör inte heller den höghastighetsbana som alliansregeringen alltmer frekvent pratar om. De pengarna kommer att behöva satsas på det befintliga järnvägsnätet, annars riskerar Sverige att bli landet som står stilla trots snabba tåg.

Vårt nuvarande järnvägsnät började byggas i mitten av 1800-talet. Under 1900-talet ritade urbaniseringen om kartan när de större städerna upplevde en kraftig befolkningskoncentration. Storstäderna har i sin tur vuxit och utvecklats till dynamiska regioner i takt med att kommunikationerna har byggts ut så att det blir möjligt att pendla längre mellan arbete och boende. Det gynnar både arbetsmarknad, näringsliv och tillväxt, men utvecklingen får inte tas för given. Allt fler resor görs i dag på spår och vägar som ursprungligen planerades och byggdes för att passa ett annat Sverige med väldigt annorlunda förutsättningar.

Sverige har inte bara fått mer trafik utan även nya utmaningar. Befolkningstillväxten till och med 2030 beräknas till 80 procent ske inom de nuvarande storstadsområdena. Samtidigt kommer godstransporterna genom landet att fortsätta öka. Dessutom kommer handeln och trafiken österut att öka. Sammantaget ställer denna utveckling nya krav på hur transportinfrastrukturen skall se ut.

Något måste göras för att komma till,rätta med kapacitetsproblemen i järnvägsnätet. Om inte järnvägen fungerar kommer både resor och transporter att flyttas över på vägarna, som i sin tur kommer att få kapacitetsproblem. Stambanan har redan i dag allvarliga kapacitetsproblem som bara förvärras. Flera befintliga bibanor behöver rustas upp och det behövs nya järnvägsspår för att svara mot nya trafikbehov, inte minst österut. För att flytta mer transporter från land till sjö kommer det att krävas bättre järnvägsförbindelser till hamnarna.

Valet står mellan att dramatiskt höja kapaciteten på befintliga spår eller att bygga en helt ny höghastighetsbana. Det första alternativet handlar om att skapa långsiktig robusthet och en ökad kapacitet i hela järnvägsnätet. Det andra alternativet är tänkt att avlasta delar av trafiken på stambanan och därmed minska behovet av omfattande förstärkningar.

Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är den centrala frågan vad det kostar och vad pengarna kunde ha använts till i stället. Höghastighetståg har flera obestridliga fördelar – kortare restider, miljövinster och mer utrymme för godstransporter på den vanliga järnvägen. Men fördelarna gäller bara för den sträcka där höghastighetsbanan kompletterar det befintliga järnvägsnätet. De 55 miljarder som alliansregeringen satsar på järnvägen räcker inte ända fram, inte ens nästan. Därför är det bekymmersamt att regeringen fortfarande talar om höghastighetsbanans intåg i Sverige som nära förestående.

Handelskammarens utredningsgrupp för höghastighetståg har diskuterat den här frågan ingående. En avgörande faktor för vårt ställningstagande är antagandet att satsningarna på infrastruktur är begränsade. En satsning på höghastighetståg sker på bekostnad av en uppgradering av stambanan med anslutande järnvägar. Det är ett enkelt beslut. En enda höghastighetsbana kan aldrig ersätta ett helt järnvägsnät.

Mot denna bakgrund vill vi framföra följande rekommendationer till regeringen och infrastrukturminister Catharina Elmsäter-Svärd:

Satsa resurserna på att kraftigt förstärka befintligt stamnät för att möta kapacitetsproblemen och samtidigt få med hela södra Sverige på banan.

En väl fungerande stambana är av avgörande betydelse och måste prioriteras. En satsning på höghastighetståg kan aldrig ersätta behovet av en fungerande stambana och järnväg.

Först därefter bör Sverige titta på en internationell höghastighetsbana.

Thomas Carlzon, vd Ikea AB

Lennart Pihl, ordförande Green Cargo

Stephan Müchler, vd Sydsvenska Industri och

Handelskammaren "

DN 17 nov 2012:

“Svar på tal om laddhybriden”

“ Hur länge räcker batteriet, vad kostar det. Varför passar laddsladden inte i alla kontakter? Här ger Bengt Dalström, informationschef på Toyota i Sverige svar på några av de vanligaste frågorna om vår supermiljöbil Toyota Prius laddhybrid. “

“Hur står sig vår förbrukning (0,13 l/mil och 1,47 kWh/mil) med era erfarenheter? Ni har ju kört en testflotta av bilar på olika håll i världen och nu kör ni produktionsklara bilar.

– De som pendlar inom räckvidden för el uppvisar väldigt låga förbrukningsvärden. Vilket är tanken med laddhybrid. Det gäller även när man inkluderar flera längre körsträckor som i ert fall. Men även de som kör mycket på fullhybrids-läget vittnar om låg förbrukning.

Bensinmotorn går ofta i gång när jag sätter på värmen. Finns det något sätt att bara köra fläkten för att få bort exempelvis imma på rutan? Jag vill ju köra på el så mycket det går.

– När man sätter på värme i bilen startar förbränningsmotorn på lågt varvtal utan att belastas. Att använda den för värme är ett energieffektivt sätt att värma kupén. Är bilen laddad drivs den alltid på el även om förbränningsmotorn startar. När önskad värme i kupén är nådd stannar den automatiskt.

Kan man koppla ihop laddaren med motorvärmare? Det vore bra att ha motorn varm också när bilen står ute i kyla.

– På den nuvarande modellen går det inte men frågan har kommit upp på er laddhybridsblogg och vi har förmedlat önskemålet inför kommande modeller.

Jag läste att det finns appar i USA som kan styra vissa funktioner. Varför har vi inte det i Sverige?

– Apparna i USA är en intressant utveckling och utvärderas vid vårt huvudkontor i Europa. Vad det innebär för framtiden är för tidigt att säga.

Kontakten har sladden monterad nedtill, vilket gör att den inte passar i flera offentliga laddstolpar. Det är irriterande. Kan jag köpa en skarvsladd och koppla ihop den?

– Vi valde att specificera de svenska bilarna med vinklad kontakt för att de passar bäst för jordade vägguttag som de flesta har hemma och finns i många motorvärmaruttag. Vi har blivit uppmärksammade på att de inte passar i vissa laddstolpar. Den sista lilla biten på sladden är utbytbar mot en rak kontakt via en bajonettfattning. Vi undersöker nu om vi kan erbjuda den som ett alternativ. Laddfunktionen påverkas inte av en skarvsladd för utomhusbruk.

Hur ställer jag in timern på fjärrkontrollen så att kupén är varm när jag kommer tillbaka? Jag vill inte låta fläkten gå hela natten, bara en halvtimme före planerad avfärd.

– Man kan via fjärrkontrollen styra luftkonditioneringen för att kyla ner kupén men bilen har inte någon inbyggd kupévärmare.

Det står i bilens instruktionsbok att batteriets kapacitet försämras över tid. Vad betyder det? Har jag ingen räckvidd kvar om tre år?

– Litiumjonbatteriet är konstruerat för att hålla bilens livslängd men batteritypen åldras under årens lopp. Efter 10 år är batterikapaciteten ca 70 procent. Detta påverkar inte bilens prestanda när den körs i el- eller fullhybridläge, endast körsträckan påverkas.

Varför sjunker den angivna räckvidden hela tiden? Jag har nu tappat över tio procent, men när jag kör försiktigt kommer jag lika långt som förut, närmare 20 km. Hur kommer det sig.

– Bilen lagrar över tid fakta om körförhållanden som temperatur, körsätt, rullmotstånd i däck och väglag, användning av elförbrukare som AC för att ge en så sann bild som möjligt för körsträckan på el. Den kalla årstiden beräknas det förkorta körsträckan på el.

Hur mycket kostar ett nytt batteri?

Cirka 67 000 kronor.

Navkapslarna till sommardäcken verkar specialdesignade. Hur mycket förlorar jag när jag byter till vinterdäck som sitter på vanliga aluminiumfälgar utan dessa navkapslar?

Navkapslarnas utformning sparar upp till ca 2 procent i minskat luftmotstånd. Till det kommer som för alla bilar ökat rullmotstånd med vinterdäck, regn och snö.

Lasse Swärd lasse.sward@dn.se “

DN 20 nov 2012:
Järnvägstrafiken.

”Stor risk för nytt kaos på järnvägarna i vinter”

“Bristande underhåll. Trots regeringens budgetfyrverkeri om extra anslag till järnvägsunderhåll på 1,8 miljarder kronor under 2012 så är årets pengar redan slut. Vart har pengarna tagit vägen? undrar Sekos ordförande Janne Rudén och Anders Ygeman (S), ordförande för riksdagens trafikutskott. Risken är att vi får uppleva ett nytt vinterkaos i järnvägstrafiken. “

“Årets budget för drift och underhåll av den svenska järnvägen är slut. Enligt Trafikverkets besked till underhållsentreprenörerna var pengarna förbrukade redan i september, detta trots regeringens budgetfyrverkeri om extra anslag till järnvägsunderhåll på 1,8 miljarder under 2012. Vi har under månader sett tecken på detta då flera planerade projekt dragits in samt att pågående projekt avslutats i förtid. Inför år 2013 ser det lika mörkt ut – redan nu varnar Trafikverket för att pengarna inte räcker till för att påbörja arbetet med att komma i kapp det eftersatta underhållsbehovet.

Den senaste tiden har flera företag tvingats varsla personal trots att det finns ett stort behov av ökat järnvägsunderhåll. Så sent som förra veckan varslade Balfour Beatty Rail 55 personer om uppsägning.Även på InfraNord pågår nu en översyn på grund av det ekonomiska läget.

Regeringen påstår sig öka underhållet samtidigt som vi inte ser skymten av fler jobb i de företag som sysslar med järnvägsunderhåll. Det finns en stor risk att Sverige tappar kompetens i järnvägsbranschen. Det blir ytterligare ett steg i fel riktning för den svenska järnvägen.

Nu undrar vi: Vart har pengarna tagit vägen? Klart är att de inte har lett till ökat järnvägsunderhåll, för järnvägsföretagen har inte sett till de pengarna i några upphandlingar. Nästa fråga vi ställer oss: Är regeringen medveten om detta? Har infrastrukturministern koll på att insatserna för att rusta upp järnvägen nu skjuts på framtiden?

Regeringen menade att underhållssatsningen på järnvägen skulle få ganska snabb effekt. Risken är nu att det blir precis som vanligt – kraftiga förseningar som skapar stress och frustration för resenärer, godstransportköpare och anställda. Vi står inför en ny vinter. Risken är överhängande att vi får uppleva ett nytt vinterkaos i järnvägstrafiken. Det tycks bara som om högre makter kan stoppa detta genom att ge oss en riktigt mild vinter.

Redan i dag lider resenärer och godstransportköparna av järnvägens brister. Men läget riskerar att förvärras ännu mer. För järnvägsteknikernas del innebär detta färre jobb och att anställningarna hotas. För företagen innebär snävare budget att många branschföretag tvingas tacka ja till kontrakt som har tydliga brister.

Den aktör som räknar bort behovet av skydd och säkerhet för sina anställda är ibland den som kan lägga det lägsta budet i en upphandling. Eftersom det ofta är lägsta bud som vinner upphandlingen ger det allvarliga konsekvenser vad gäller skydds- och säkerhetsplaneringen för de anställda.

Vi vill ha rätt säkerhetsförutsättningar både för resenärerna och för dem som arbetar på järnvägen. Trafikverket måste ta sitt ansvar för detta redan i upphandlingsskedet. I dag riskerar de entreprenörer som redan i anbudet säger att de vill ta hänsyn till säkerheten, genom exempelvis hastighetsnedsättning eller avstängt spår, att förlora upphandlingen.

Trafikverket säger att de vill öka de generella säkerhetskraven för ar-

bete i spår. Men när företagen sedan inte ges förutsättningar att uppfylla kraven liknar myndighetens hållning mest ett spel för gallerierna. Situationen är så pass allvarlig att Statens haverikommission beslutat att påbörja en egeninitierad granskning av säkerhetsarbetet på järnvägen.

Att bedriva arbetet på järnvägen är riskfyllt. Förbikörande tåg innebär stora risker. Minsta felsteg eller misstag kan få förödande konsekvenser för alla inblandade. Därför bör hänsyn till skydd och säkerhet tas i varje upphandling. Det bör inte alltid vara lägsta anbud som vinner upphandlingen.

Vi ser med oro på utvecklingen inom järnvägsunderhållet. Regeringens löften om utökat underhåll verkar inte vara annat än tom retorik. Det eftersatta behovet av underhåll och reinvesteringar kräver större insatser än regeringens, något som inte minst kapacitetsutredningen pekat på.

Trafikverket måste även ta större ansvar i upphandlingsskedet. Att endast se till lägsta pris utan att ta realistisk hänsyn till skydds- och säkerhetsplaneringen kan få allvarliga konsekvenser.

I slutändan är det resenärerna, industrins transporter och järnvägens anställda som drabbas.

Janne Rudén, förbundsordförande, Seko

Anders Ygeman (S), ordförande för riksdagens trafikutskott "

"Järnvägsunderhåll

Regeringen har anslagit extra pengar till järnvägsunderhåll. Trots det tog årets underhållspengar slut redan i september. Den senaste tiden har flera företag tvingats varsla personal trots att det finns ett stort behov av ökat järnvägsunderhåll. Risken finns nu att resenärerna får uppleva ett kaos i järnvägstrafiken även denna vinter. Inför år 2013 ser det lika mörkt ut – redan nu varnar Trafikverket för att pengarna inte räcker till för att påbörja arbetet med att komma i kapp det eftersatta underhållsbehovet."

DN 16 nov 2012:
Flygbolagets kris.

“Kunderna tvekar att flyga med SAS”

“Osäkerheten kring SAS framtid får nu kunderna att tveka. Bolaget vågar heller inte ge några garantier om hur förhandlingarna med facken ska sluta.
– Det är en mycket svår situation, säger Elisabeth Manzi, presschef på SAS, till DN.”

“Samtidigt som förhandlingarna om sämre villkor för de anställda på SAS inleddes i Köpenhamn på torsdagen stod det klart att flygresenärerna blir alltmer osäkra på om de vågar åka med bolaget.

– Vi kan inte ge några garantier till våra resenärer. Vi märker givetvis av en tilltagande oro från kunderna och får många frågor om hur det ska sluta, men det är svårt att lämna klara besked i det här läget, säger Elisabeth Manzi.

Flera resebyråer DN talat med bekräftar också bilden att kundernas tvekan att flyga med SAS har ökat de senaste dagarna. Framför allt är det frågor om bolagets framtid som har blivit fler, men det finns även klara tecken på minskad försäljning.

Pressen på fackets förhandlare är tuff från politiskt håll, långivare och ledningen.

Enligt vad DN erfar började bankerna ställa krav på bolaget redan i somras.

– När förhandlingarna med bankerna började kärva insåg ägarna att en konkurs var nära för SAS, säger en källa med insyn i förhandlingarna.

Flera källor vittnar om att finansmarknadsminister Peter Norman (M) varit mycket aktiv i kontakterna med de olika bankerna som ska ställa upp med lån.

I Köpenhamn möttes parterna i förhandlingarna öga mot öga för första gången i går sedan den tuffa sparplanen presenterades i måndags.

– Förhoppningen är att de efter dagens möte har fått insikt om vilken allvarlig situation vi befinner oss i. Från företagets sida har vi en stark tro på att planen kommer att lyckas, säger Elisabeth Manzi.

Hon vill inte recensera vad som sagts under förhandlingarna.

Unionen, som organiserar de kabinanställda, var också återhållsam med kommentarer efter mötet med ledningen.

– Vi har fått ett mer detaljerat innehåll som vi ska analysera, säger Jennie Zetterström, pressekreterare på Unionen.

Tidigare på dagen förekom uppgifter om att SAS ville sänka kabinpersonalens löner till 80 kronor i timmen vilket skulle motsvara en månadslön på 13 000 kronor i timmen. SAS tillbakavisade dock unionens siffror och hävdade att det var ett missförstånd.

Pilotfacket ville inte kommentera förhandlingarna men har i ett brev till Peter Norman undrat om SAS tuffa krav innebär en avvikelse från den svenska modellen på arbetsmarknaden att lösa tvister med förhandlingar.

I sitt svar passar dock Peter Norman på den frågan och bollar tillbaka ansvaret till parterna och konstaterar att det finns ett brett stöd i riksdagen för regeringens löfte att lämna säkerhet för de lån SAS behöver.

”Lånelöftet är villkorat av att SAS implementerar sin nya affärsplan”, skriver han i sitt brev.

Hasse Eriksson hans.eriksson@dn.se

Thorbjörn Spängs thorbjorn.spangs@dn.se

Pia Gripenberg pia.gripenberg@dn.se **“**

“Så fungerar konsumentskyddet

Skulle SAS gå i konkurs är konsumentskyddet bra för den som betalat sin resa med kreditkort. Enligt konsumentkreditlagen är kreditgivaren, i Sverige bland annat SEB, skyldig att lämna ersättning.

Den som betalat resan på annat sätt får vända sig till konkursförvaltaren. Den som tecknat en reseförsäkring får kontrollera med sitt försäkringsbolag om konkursskydd ingår.

Mer information finns på www.konsumentverket.se “

DN 20 nov 2012. Ledare:
Krisen i SAS.

"Fel sorts omstart"

Efter en vecka av spänd väntan kom till sist beskedet: fackförbunden i SAS gör långtgående eftergifter för att rädda bolaget.

Därmed borde det akuta konkurshotet vara undanröjt. Så länge styrelse och ledning säger att de fått sina krav uppfyllda framstår det som uteslutet att banker och statliga ägare skulle säga nej (det enda orosmomentet tycks nu vara en kommande medlemsomröstning i det danska pilotfacket).

Vad uppgörelserna exakt innebär är en öppen fråga. Kollektivavtalen i SAS är komplexa. Det är praktiskt taget omöjligt för en extern part att beräkna hur mycket utgifterna nu sjunker, vilket illustrerar ett av SAS problem: den svårgenomträngliga och kostnadsdrivande skandinaviska strukturen.

Klart är att gapet mot konkurrenterna minskar och att de anställda gjort smärtsamma uppoffringar. Men det är inte första gången företaget proklamerar avgörande besparingar. År 2007 lät det på motsvarande sätt efter att de kabinanställda i Sverige accepterat längre arbetstider och försämrade löne- och pensionsvillkor.

Erfarenheten av den uppgörelsen – som föregicks av en stor strejk – tjänar som en påminnelse om att krisen i SAS inte nödvändigtvis är löst efter måndagens besked.

Det är ingen liten sak att kraftigt försämra medarbetarnas villkor. Engagemang och lust ersätts lätt av ilska och bitterhet. För SAS Sverige tog det nästan två år att läka såren efter konflikten 2007. I stället för att ägna sig åt offensivt försäljningsarbete tvingades bolaget att lägga tid och kraft på återuppbyggnad. Och detta samtidigt som konkurrenterna expanderade och tog marknadsandelar.

Nu ska SAS gå igenom samma tuffa process igen, men denna gång handlar det inte bara om kabinanställda i Sverige utom om all flygande personal. I nästa steg kommer förändringarna dessutom att beröra flera tusen medarbetare inom SAS Ground Services.

Det är dessutom långt ifrån säkert att detta är SAS sista sparpaket. Om historien utgör någon vägvisare kommer det att behövas fler nedskärningar med tanke på konkurrensen från lågprisbolag.

Man kan spara pengar på olika sätt. Att försöka "rädda" företag genom kraftigt försämrade villkor för befintliga anställda är en tvivelaktig strategi som lätt slår tillbaka.

Om ett bolag hamnat så pass långt ur kurs som SAS är ett bättre alternativ att upphandla verksamheten från konkurrenskraftiga underleverantörer – en strategi som flera av de traditionella flygbolagen i Europa tillämpat. Om inte det går återstår normalt sett rekonstruktion eller konkurs.

På den svenska flygmarknaden har exempelvis Sverigeflyg visat att det går att driva verksamhet lönsamt med kollektivavtal, om man bygger en rationell organisation från början och använder kostnadseffektiva flygplan (propeller i stället för jet på regionala linjer).

Det är ingen slump att den del inom SAS som tjänar pengar – den norska aktören WiderØe – ligger utanför den komplexa organisationen och använder den av SAS styrelse ratade flygplanstypen Dash Q400. Symtomatiskt nog ska WiderØe säljas som ett led i överlevnadsstrategin. SAS akuta kris är sannolikt över.

Hård kritik kan riktas mot hur fackföreningar genom åren blockerat nödvändiga förändringar, därför att man agerat som om företaget var odödligt och mer till för de anställda än kunderna. Men oansvariga personalrepresentanter fråntar inte ägare och styrelse ett tungt ansvar

för att situationen urartat på detta sätt. Ständiga strategibyten, två misslyckade nyemissioner och motstridiga ledningsdirektiv har bidragit till det prekära läget, något som den senaste veckan förorsakat SAS en svår imageskada.

Den närmaste tiden lär vi få höra att en historisk uppgörelse lagt grunden för ett livskraftigt skandinaviskt flygbolag. Sanningen är att SAS fortfarande behöver mångmiljardkapital för att investera i en modern flotta och att de anställda förlorat mycket av sin lust och arbetsglädje efter den senaste holmgången.

Det troliga är att SAS köpt sig ytterligare några år i väntan på nästa kärva förhandlingsrunda.

DN 20/11 2012 “

DN 20 nov 2012:

Krisen i SAS.

“Räkna med fler ”sista utrop” för flygjätten”

“Analys. De centrala fackliga avtalen är påskrivna i krispaketet som SAS vd sagt är ”final call”. Nu sänker bolaget kostnaderna med miljarder. Men räkna med fler ”sista utrop” för Nordens flygjätte. “

1. Är SAS räddat nu?
Ja, för den närmaste framtiden. Bolagets ledning och styrelse har fått igenom ett krispaket som bankerna har godkänt. Därmed förlänger de sina krediter till SAS till den 31 mars 2015. Fram till dess har SAS möjlighet att låna över tre miljarder kronor. Men inträffar oförutsedda händelser, som ett stort askmoln eller en omfattande terrorattack som drabbar hela resebranschen inklusive SAS, då lär bankerna höra av sig igen.

2015 kommer bolaget att ha stora lån som förfaller. Villkoren för att förlänga de lånen måste förhandlas på nytt, förmodligen redan våren 2014.

I princip har alltså SAS nu ett och ett halvt år på sig att visa att man kan bli ett stabilt och lönsamt företag som det är säkert att låna ut pengar till. Ur bankernas synvinkel är hela flygindustrin en högrisk-bransch eftersom flera bolag gått i konkurs, många redovisar förluster och konkurrensen fortsätter att öka när lågprisbolagen ger sig in på långdistansrutterna.Med andra ord kan räddningen av SAS än så länge bara ses som tillfällig. Det lär bli fler ”final call”.

2. Vågar jag boka resa?
Ja, av allt att döma ska det inte vara några problem att boka resor till jul och nyår, till sport- och påsklov samt till sommaren. För att vara på den säkra sidan är det bäst att betala sin resa med kreditkort eller att se till att det ingår konkursskydd i rese- eller hemförsäkringen. Då får du som resenär tillbaka pengarna om något händer.
Konsumentverket har mer information om reseskyddet på sin hemsida.

När det gäller resor på längre sikt, till exempel till nästa jul och nyår som är tacksamma ur semestersynpunkt eftersom det är många röda dagar mitt i veckan, brukar flygbolagen släppa biljetterna på våren.

De resorna kan det vara klokt att vänta med att boka till efter den 8 mars, då SAS publicerar sin delårsrapport.

I den framgår hur bolagets ekonomiska ställning utvecklats. Ett annat datum att hålla koll på är den 20 mars, när SAS har bolagsstämma.

Då håller vd ett anförande och aktieägarna får ställa frågor, vilket kan ge ytterligare information om bolagets finanser.

3. Hur ser framtiden ut?
Trots gårdagens överenskommelse ser den tyvärr inte särskilt ljust ut för SAS. Dels är avtalen framförhandlade under stor brådska. Det är fullt möjligt att det dyker upp detaljer som leder till tolkningstvister mellan arbetsgivare och fack, till exempel när det gäller krångliga pensionsberäkningar. Eftersom misstron är stor mellan parterna kan tvister bli svårlösta.

Men framför allt är SAS kvar i en struktur där tre stater med olika intressen är delägare i bolaget.
De senaste tio åren har SAS överlevt genom att sälja verksamheter och ta in nya pengar från ägarna. Den metoden har nått vägs ände.
Hur nuvarande ledning ska lyckas med något som inte tidigare ledningar klarat av är en gåta.
Till exempel har SAS fortsatt en spretig och kostsam flygplansflotta som måste förnyas.
Jag tror att en ordnad konkurs skulle rensa bort det dåliga och samtidigt ge förutsättningar att bygga ett nytt bolag som på sikt kan närma sig effektiviteten hos ett lågsprisbolag som Norwegian.

Pia Gripenberg pia.gripenberg@dn.se “DN 20 nov 2012:

“Kan bli en dyrköpt seger”

“ SAS uppgörelser med de flyganställda kapar bolagets kostnader med nära 1 miljard kronor. Det visar en genomgång DN gjort av avtalen som låg klara på måndagen. Men det kan bli en dyrköpt seger för vd Rickard Gustafson. “

Bläcket hann knappt torka på avtalen mellan SAS koncernledning och fackföreningarna förrän kreditvärderingsföretaget Standard & Poor’s slog till och sänkte flygbolagets kreditbetyg. Transportstyrelsen som lämnar tillstånd för bolag att flyga följer också utvecklingen i SAS. Totalt uppgår de kabinanställdas samlade sparbeting till omkring 400 miljoner kronor, enligt Knut-Jørgen Næss, vice ordförande för det norska kabinfacket. Piloternas bidrag uppgår till något mer, omkring 500 miljoner kronor.

– Jag skulle bli förvånad om inte det här hjälper, säger Knut-Jørgen Næss.

SAS chef för investerarrelationer Sture Stölen vill inte kommentera enskilda fackföreningars beräkningar men hävdar att de åtta fackavtal som träffats uppfyller de krav bolaget haft.

– Och de uppfyller också de krav som våra banker ställt, säger han.

Kreditföretaget S & P:s analytiker ser en uppenbar en risk för att SAS kommer in i en likviditetskris. S & P sänkte i går SAS betyg till CCC. Betyget innebär att bolaget fortfarande anses sårbart och beroende av ett gynnsamt företagsklimat.

Kenneth Sivertsen, flyganalytiker på den norska investeringsbanken Articsec, befarar att SAS kan hamna i en ond spiral.

– Biljettförsäljningen har sjunkit under de här åtta dagarna, de som köper betalar med kort och det dröjer innan pengarna ramlar in i kassan. Resultatet kan snabbt bli värre om leverantörerna börjar dra öronen åt sig och kräver kortare kredittider, säger Kenneth Sivertsen.

Även om SAS får igenom sitt sparprogram kommer bolaget inte ned till konkurrenternas kostnadsnivåer, enligt de analytiker DN talat med

– Nej, inte i närheten, säger flygjournalisten Richard Björnelid.

SAS vd Rickard Gustafson fick facken med sig på sparkraven, men han har samtidigt också fått dem ordentligt emot sig.

– Många medlemmar är lättade över att de förhoppningsvis har ett jobb kvar. Men vad jag tycker om ledningens sätt att driva processen tänker jag inte nämna i dag, säger Knut-Jørgen Næss på det norska kabinfacket.

Dan Lucas dan.lucas@dn.se

Thorbjörn Spängs thorbjorn.spangs@dn.se “

DN 20 nov 2012:

Bolaget har fortfarande underläge

“Trots jublet hos SAS styrelse – bolagets lågpriskonkurrenter har knappast anledning att oroa sig. Deras kostnader är fortfarande lägre än SAS. “

SAS möter konkurrens från två håll. Det är dels lågprisbolag, dels ”traditionella” bolag som British Airways.

De avtal som SAS förhandlade fram med åtta fack under helgen sänker bolagets kostnader med uppemot en miljard kronor. Ändå räcker det inte för att ta upp kampen mot lågprisbolagen.

Norwegian Airlines vd Bjørn Kjos sade till tidningen Dagens Industri i förra veckan att SAS sparpaket skulle sänka bolagets kostnader per flygstol och flygkilometer från 78 till 71–72 norska öre. Norwegians ligger på 42–43 öre.

Lågprisbolag som Norwegian och Ryanair använder sig av utländska bemanningsföretag, med lönekostnader långt under de nordiska nivåerna. Dessutom används personalen hårdare med maximal veckoarbetstid på uppemot 60 timmar, mot SAS – med nya avtalet – 47,5 timmar.

Den andra typen av konkurrens kommer från de stora bolagen som Lufthansa och IAG (British Airways och Spanair). De har en betydligt större kundbas, då de är centralt placerade i tätbefolkade områden i Europa.

Långdistanstrafiken är mer lönsam än kort- och medeldistans och det märks hos dessa bolag. British Airways har fler flygningar över Atlanten än något annat europeiskt bolag. Lufthansa planerar att lägga korttdistanstrafiken inom Europa i ett särskilt lågprisbolag och koncentrera sig på långdistansflygningarna.

Alldeles oavsett vilken väg SAS väljer att gå, lågpris eller långdistans, måste den spretiga och ålderstigna flygplansflottan moderniseras. Och det kostar enorma summor.

Dan Lucas dan.lucas@dn.se “

“Konkurrenterna

Ryanair
Antal anställda (mars 2012) 8 438
Antal passagerare: 72,1 miljoner

Norwegian
Antal anställda (2011)**:** 2 500
Antal passagerare: 16 miljoner

IAG (British Airways (BA) och Spanair)
Antal anställda (2011)**:** 56 800
Antal passagerare: 52 miljoner

Finnair
Antal anställda (2011)**:** 7 500
Antal passagerare: 8 miljoner

Lufthansa
Antal anställda (2011)**:** 118 000
Antal passagerare: 100,6 miljoner “

DN 20 nov 2012:

Danskarna andas ut – ”utan SAS dör Kastrup”

“DN i Köpenhamn. För många danskar var beskedet att SAS kommit överens med facken och tagit sig igenom krisen en stor lättnad.
– Jag upplever att SAS betyder mer för oss danskar än för både norrmän och svenskar, säger Mogens Palle, pensionär, som välkomnar beskedet att SAS-ledningen tagit sig förbi det största hindret. “

“ Gårdagens besked att SAS företagsledning lyckades beveka de fackliga organisationerna och nå en överenskommelse som räddar företaget från en hotande konkurs fick många danskar att dra en lättnadens suck.

För danskarna är SAS mer än ett flygbolag. Företaget är inte bara en stor arbetsgivare med många anställda i Danmark. Även för storflygplatsen Kastrup är SAS en viktig samarbetspartner.

– SAS är en tradition. Det är viktigt med ett nationellt flygbolag. Jag flyger allra helst med SAS, säger Mogens Palle.

Han medger att den utdragna SAS-krisen och krisrapporterna om företagets ekonomiska problem har bekymrat honom.

– Därför känns det skönt i dag att det verkar som om SAS kommer att klara sig. Jag har hela tiden tyckt att bolaget ska bevaras, säger Mogens Palle.

SAS betydelse för Köpenhamnsregionen kan inte underskattas. Bolaget är en av Danmarks största arbetsgivare och för flygplatsen Kastrup närmast livsavgörande.

– Det betyder enormt mycket, understryker Andreas Krog, redaktör på flygtidningen Check-In.dk och expert på danskt och nordiskt flyg.

Enligt Andreas Krog är det cirka 25 000 människor som har sin anställning kopplad till Kastrup. SAS står för 40 procent av all flygtrafik på flygplatsen, vilket förklarar bolagets betydelse för Kastrup.

– Att SAS överlevnad är avgörande för Kastrup är därför uppenbart. Det förklarar också varför den danska statsministern och ytterligare tre andra ministrar uppmanat facken att anta SAS-ledningens förhandlingskrav och rädda bolaget.

– Utan SAS klarar sig inte Kastrup. Det skulle äventyra flygplatsens framtid, säger Andreas Krog.

Något som Mogens Palle instämmer i.

– Vi vill behålla både SAS och Kastrup. Det är viktigt för Danmark och för alla dem som arbetar här, säger han.

Aktieanalytiker Jacob Pedersen på danska Sydbank tror dock att SAS kommer att vara sålt inom en fyraårsperiod.

– Men det beror förstås på hur väl ledningen förmår att ta till vara den ökade flexibiliteten och möjligheten man nu fått, säger Pedersen till TT.

Pea Nilsson pea.nilsson@dn.se “

“ **Kastrup – Nordens största flygplats**

22,7 miljoner passagerare hade Kastrup 2011. Kastrup är därmed större än både Gardermoen i Oslo, med 21,1 miljoner passagerare, och Arlanda, med 19 miljoner passagerare.

22 000 personer arbetar på flygplatsområdet i Kastrup, och ytterligare flera tusen i verksamheter som är nära kopplade till Kastrup. Detta betyder att minst dubbelt så många i Köpenhamnsområdet är beroende av Kastrup för sin försörjning.

5 procent av dem som arbetar på Kastrup beräknas bo i Sverige.

40 procent av passagerarna på Kastrup står flygbolaget SAS för, nära 10 000 av jobben på Kastrup är mer eller mindre beroende av SAS.

Kastrup har med undantag för 2009 vuxit i antal passagerare och antal flyglinjer år för år.

3,9 miljarder svenska kronor omsatte Kastrup förra året och gjorde en vinst motsvarande 0,9 miljarder svenska kronor. “

DN 4 dec 2012:

“Klart för ny alptunnel”

“ Frankrike/Italien.

Frankrike och Italien skrev i går på en överenskommelse om att borra en drygt fem mil lång tågtunnel under Alperna, på sträckan Lyon–Turin. Tack vare den ska Paris och Milano bara vara tre timmar ifrån varandra med höghastighetståg. Förhoppningen är också att en miljon färre långtradare på så vis ska passera bergsmassivet. Det är rena glädjekalkylen säger miljövänner. Kostnaden på 8,5 miljarder euro hoppas de båda länderna att EU ska subventionera till 40 procent.

Magnus Falkehed magnus@falkehed.com “

DN 5 dec 2012:
Järnvägen.

“Inga höjda banavgifter från 2014”

“Regeringen förlorade omröstningen mot oppositionen om höjda banavgifter för järnvägen från 2014 i riksdagens trafikutskott i går. Därmed saknas tio miljarder kronor som skulle gå till Trafikverkets underhåll fram till 2021. Men sista ordet är inte sagt, anser de borgerliga. “

– Vi har en järnvägslag som faktiskt säger att vi måste ta ut banavgifter som är i paritet med slitaget. Det vore förödande för Sveriges tågresenärer om man inte gör det, säger Jan-Evert Rådhström (M), vice ordförande i trafikutskottet, till DN.

Han hoppas att de rödgröna partierna och Sverigedemokraterna ”kommer till insikt” och att beslutet ändras när regeringen nästa höst lägger budgeten för 2014.

– Politik är inget sällskapsspel. Det är faktiskt allvarligare än så, säger Jan-Evert Rådhström.

Men socialdemokraten Anders Ygeman, ordförande i trafikutskottet, anser att regeringen måste rätta sig efter den samlade oppositionen beslut och ta pengarna från statskassan i stället.

– Självklart. Vill man ha en funger-ande järnväg så finns det inga fria luncher, säger man.

Anders Ygeman anser att regeringen vill ”ta betalt för en Porsche om man har en Skoda att sälja”.

– Trots att järnvägen inte fungerar höjer man år för år banavgifterna, utan att göra något på lastbilssidan. Det gör att man håller på att prissätta ut järnvägen från marknaden för godstransporter, säger han.

Socialdemokraterna, Miljö-partiet, Vänsterpartiet och Sverige-demokraterna tvingade också – mot regeringspartiernas vilja – igenom ett tillkännagivande där regeringen uppmanas att utarbeta tydliga principer för medfinansiering från kommuner och företag till statlig infrastruktur.

De borgerliga gick däremot med på en utredning av järnvägens framtida organisation.

Dessutom accepterade regeringspartierna förslag från oppositionen om en uppmaning till regeringen att skyndsamt utreda en järnvägsförbindelse mellan gruvorterna Kaunisvaara och Svappavaara i Norrbotten.

Mats J Larsson matsj.larsson@dn.se “

DN 13 dec 2012:

“Fortsatt SJ-biljett på tåg”

“SJ drar tillbaka sitt beslut att sluta sälja biljetter ombord. Möjligheten skulle ha tagits bort den 15 november men förlängdes till den 1 januari 2013. Nu meddelar SJ att resenärerna kommer att kunna köpa biljetter ombord även efter årsskiftet.

Samtidigt slopas planerna på biljettförsäljning med hjälp av mobilen.

– Nu tittar vi brett och förutsättningslöst på hur vi kan hitta smidigare sätt att sälja biljetter till resenärer som är sent ute, säger SJ:s presschef Dag Rosander.

TT “

DN 14 dec 2012:

Riksrevisionen. SJ synas

“Nu ska orsakerna till förseningarna granskas”

“Trots upprepade löften om bot och bättring och mångmiljardsatsningar – resenärernas förtroende för tåget är i botten. Nu planerar Riksrevisionen att syna orsakerna bakom förseningarna. Att skylla enbart på vädret räcker inte.”

“SJ får sämst betyg i klassen av de stora trafikbolagen i Sverige. Kundernas betyg på SJ AB landar långt under till exempel det krisdrabbade flygbolaget SAS, enligt en nyligen gjord undersökning av Svenskt kvalitetsindex. Punktligheten är SJ:s ömma punkt.

Riksrevisionen, som synar hur effektivt statliga myndigheter använder skattebetalarnas pengar, ska ta reda på de verkliga orsakerna till tågförseningarna. Enligt Monica Rupprecht Hjort, revisionsdirektör på Riksrevisionen, räcker det inte att skylla på vädret.

– Det handlar om så mycket mer: spår- och fordonsunderhåll, vilka aktörer som är inblandade i besluten och hur de har organiserat sig, säger Monica Rupprecht Hjort.

– Stora brister i punktlighet, res-tider och antal inställda tåg kan vara tecken på dålig statlig styrning.

Riksrevisionen konstaterar också att SJ:s förseningar och trafikstörningar inte bara påverkar såväl resenärer som godstrafik. Vad värre är, bristerna i järnvägen slår mot Sveriges möjligheter att växa som nation.

Inför varje vinter de senaste åren har både SJ och Trafikverket lovat att ställa sig bättre rustade att klara av en tuff vinter. Även inför denna vinter. Trafikverkets chef, Gunnar Malm, slog i en DN-intervju i oktober fast att de var bättre rustade än någonsin. Någon övre gräns på vad en effektiv vintertrafik på järnvägen fick kosta fanns inte, enligt Gunnar Malm.

Men bara drygt en vecka före den stora julruschen tvingades SJ i en drastisk åtgärd ställa in bortåt 200 avgångar. Bolaget behöver tid till att ordna reparationer av tågsätt och isröjning. Trafikverket däremot har klarat sin uppgift väl så här långt, hävdar Jan Pettersson, verksamhetsområdeschef.

– Självklart är varje inställt tåg ett nederlag och fullt nöjda är vi inte men Trafikverket har i vart fall hållit en så viktig knutpunkt som Hallsberg öppen efter förra veckans kraftiga snöfall. För två år sedan var rangerbangården stängd i en vecka, säger Jan Pettersson.

SJ-ledningens beslut att dra i nödbromsen togs under ett krismöte i tisdags. Bakgrunden är att SJ stod utan tåg efter olyckor och en brand i ett lokstall i Hagalund utanför Stockholm som slagit ut ett helt X2000-sätt.

Enligt Dag Rosander, SJ:s presschef, är de inställda avgångarna en ren omsorgsåtgärd gentemot trafikanter och fordon. Något annat alternativ fanns inte. För vår del är punktlighet det viktigaste konkurrensargumentet mot till exempel flyget, konstaterar han.

– Infrastrukturen är inte anpassad till den kraftiga trafikökning som skett sedan 2005. Underhållen av spåren är också eftersatta, det är det stora problemet i dag.

Riksrevisionen räknar med att genomlysningen av tågtrafiken ska vara klar under hösten 2013.

Thorbjörn Spängs thorbjorn.spangs@dn.se “

DN 14 dec 2012:

DN granskar snöröjningen.

“Politiker om snöbråket: ”Det är kaos” ”

“Stockholms stad betalar 160 miljoner kronor för att få plogat i stan. Kritiken är massiv, men enligt bolagen som sköter snöröjningen har allt fungerat ”bra” – det är datumparkeringen som är problemet.”

“Peab och Svevia är de två bolag står bakom snöröjningen i Stockholms stad. I upphandlingen med Trafikkontoret har de ansvar för att hålla vägnätet framkomligt under vintertid.

Som DN berättade i går har det vällt in tusentals klagomål till trafikkontoret om hur illa plogningen har skötts efter förra veckans snöoväder. Folk har upprörts över att de inte har tagit sig fram på grund av allt snömodd.

Men kritiken är inget som snöröjarna håller med om. Till DN hävdar båda bolagen att de anser att det har fungerat bra.

– Visst finns det fläckar, men det har gått enligt våra planer i stort sett, säger Nils Balstedt, entreprenadingenjör på Svevia.

Där har man ansvar för snöröjningen i fyra områden, Spånga Tensta, Rinkeby, Hässelby, Vällingby, Bromma, Enskede, Årsta, Vantör och delar av Älvsjö. Peab har ansvar för innerstan, Farsta, Skarpnäck, Liljeholmen, delar av Älvsjö och Årsta.

Enligt trafikkontoret kommer man att analysera vad som är orsaken till att man inte har hunnit snöröja i den takt som var tänkt I år.

Men enligt entreprenörerna går det inte att göra arbetet vare sig fortare eller på annat sätt. Dessutom tar det mer tid när man tvingas forsla bort snön vid kraftiga snöfall.

– Systemet är så att det tar en vecka på grund av datumparkeringen. Bilarna är ett hinder och det är först när de är borta som man kan städa gatan, men nu börjar vi komma igenom, säger Lars Thiberg, vd Peab för drift och underhåll i Stockholm.

Det är heller inte en resursfråga. Kontraktet med staden fungerar som ett gummiband. Entreprenörerna får betalt efter hur mycket snö som röjs. Trafikkontoret beslutar vilka gator som ska prioriteras och var man ska anlägga snövallar.

– Vårt anbud är 20,5 miljoner per år för tio snöfall och då ingår även sopning på sommaren. Snöar det mer en vinter tillkommer en summa, säger Nils Balstedt.

Peab ser heller inga brister i upphandlingen.

– Nej, det tycker jag inte. Vi sätter in de timmar det tar och gör en planering för vilka maskiner som behövs för att det ska vara körbart på gatorna, säger Lars Thiberg.

Söderort är ett av de områden som har haft flest klagomål. Förklaringen enligt ansvariga är att det föll mer snö där jämfört med övriga Stockholm.

På Peab försäkrar man att man nu är i kapp med snöröjningen i hela stan. Några klagomål de senaste dagarna känner man inte till.

– Det är förvånande för nu har det gått en vecka. Men det är bara att beklaga om det är så, säger Lars Thiberg.

I Skarpnäck är upprördheten stor och där har politikerna beslutat att utkräva vite av Peab.

– Om man inte sköter det man sagt får man betala för det. Snöröjningen är generellt dålig, men vi i söderort känner oss satta på undan-

tag, säger Ewa Larsson, vice ordförande i Skarpnäcks stadsdelsnämnd och ledamot i Stockholms stads kommunfullmäktige (MP). Dessutom vill politikerna återta ansvaret för vinterhållningen i stadsdelen.

Och att alla gator är plogade håller inte Ewa Larsson med om.

– Det är fullständigt kaos fortfarande för att det inte är plogat. Peab är välkomna hit och titta, säger Ewa Larsson.

Stadens budget för årets snöröjning är 160 miljoner kronor, för bortforslingen av snön tillkommer cirka 40 miljoner kronor.

Katarina Lagerwall katarina.lagerwall@dn.se "

"**2012 är inte som rekordåret 2010**
Antal personer som har sökt sig till Södersjukhusets akutmottagning på grund av halkolyckor.

4 dec: 17 personer
5 dec: 27 personer
6 dec: 41 personer
7 dec: 27 personer
8 dec: 31 personer
9 dec: 18 personer
10 dec: 15 personer
Förra året vid samma tid föll i genomsnitt fyra personer per dag på grund av halka.

– Det är inga konstiga siffror, en vinterdag brukar 17–18 personer sökas sig till akutmottagningen. 2012 är inte som rekordåret 2010. Än i alla fall, säger Moa Ledin, pressansvarig på Södersjukhuset.

Källa: Södersjukhuset

176 personer
sökte sig till akuten på Södersjukhuset för halkskador mellan den 4 och 10 december. "

DN 15 dec 2012:

Vintertrafik.

“Statens eget järnvägskaos”

Var det en dålig eller god nyhet att SJ valde att under en vecka ställa in180 avgångar? På ett plan är saken enkel: Människor som ska ut och resa förväntar sig att tågen rullar. Varje inställd avgång leder till besvikelse, frustration och ilska.

Beslutet påminner också resenärerna om hur illa järnvägstrafiken fungerade vintrarna för två och tre år sedan. Det här var ingen rolig inledning på säsongen.

För ordföranden i trafikutskottet Anders Ygeman (S) var detta tillfälle att tvåla till regeringen uppenbarligen oemotståndligt. I en debatt med infrastrukturminister Catharina Elmsäter-Svärd (M) i torsdagens P1-morgon förklarade han att det går att förstå att det kan ta ett par timmar att röja upp efter ett kraftigt oväder, ”men nu en vecka efteråt då måste trafiken kunna fungera, då ska inte hundratals tåg behöva ställas in”.

Som en allmän beskrivning av vad vi förväntar oss av järnvägssystemet var Ygemans kommentar rimlig. Ingen kräver att trafiken ska fungera perfekt i snöstorm. Under mer normala vinterförhållanden däremot måste systemet fungera.

Som bevis på att regeringen inget gjort och inget lärt av problemen under tidigare vintrar var SJ:s beslut däremot ett vilseledande exempel. Snarare visar de 180 inställda avgångarna att det svenska järnvägssystemet har börjat fungera lite mer rationellt.

För två år sedan visade utredningen ”Förbättrad vinterberedskap inom järnvägen” att Banverket även i lägen med stora påfrestningar på trafiken försökt upprätthålla ordinarie tågplan.

En sådan hållning kan möjligen uppfattas som heroisk: tågen måste fram. Men i ett system som ligger nära sitt kapacitetstak och därför är mycket störningskänsligt bäddar den för större problem.

När ordinarie plan följs ända fram till att trafiken bryter samman blir många fler resenärer drabbade och vägen tillbaka till fungerande trafik längre och besvärligare.

Utredningen konstaterade också att det inte fanns på förhand gjorda överenskommelser mellan Trafikverket och järnvägsföretagen om hur prioriteringarna ska göras i lägen när störningar framtvingar inskränkningar i trafiken. När vintervädret gjorde reduceringar ofrånkomliga hade nödlösningar fått tas fram i stunden.

Visst hade SJ i enlighet med den gamla traditionen kunnat skjuta problemen framför sig och hoppas på ett gynnsamt julväder. Men hade det varit ansvarsfullt? Och hade det visat att bolaget lärt sig något av de eländiga vintrarna 2009/10 och 2010/11?

I ett läge där många lok och vagnar skadats är det helt rätt att göra kontrollerade neddragningar i trafiken. Hellre mindre störningar nu än en stor risk för mer omfattande kaos inom några veckor.

Men att SJ:s beslut om 180 inställda avgångar snarare bör välkomnas än utmålas som ett symtom på järnvägspolitikens förfall innebär förstås inte att allt är gott och väl. I utredningen av vinterberedskapen var förslaget om planer för trafikreducering bara en av fjorton punkter.

Vinterproblemen förvärras av att trafiken ökat och att underhållet under lång tid varit eftersatt. Men det finns också specifika vinterproblem. Utredningen pekade på behovet av fler snölok och större kapacitet för avisning.

Sådana förstärkningar håller nu på att genomföras. För att kapaciteten

ska upprätthållas under längre tid krävs dock ett uthålligt politiskt engagemang. Beredskap står mot kostnader – och frestelsen att chansa på gynnsamt väder finns där hela tiden.

Det som saknats är inte minst stabilitet i planeringen och en tydlig kravnivå.

Över huvud taget har politiken präglats av brist på systematik och framförhållning. Därför var det välkommet att Riksrevisionen i går tog initiativ till en granskning av statens roll i järnvägssystemet.

Oppositionen utmålar upphandlingen av underhåll som roten till det onda. Något som den däremot talar tyst om är att vinterproblemen var likartade på den tid järnvägssystemet var helstatligt.

Mycket talar för att det främst är staten själv som brustit. Både i sin roll som beställare och som samordnande kraft inom systemet.

DN 15/12 2012 “

DN 18 dec 2012:

Anpassas till EU-standard.

“Nya körkortet svårare förfalska”

“Svenskarna kommer att få en ny typ av körkort efter årsskiftet. Körkorten får nytt utseende och förbättrade säkerhetsegenskaper som gör dem svårare att förfalska. Dessutom blir de anpassade till EU-standard. “

“Ungefär 6,2 miljoner svenskar har körkort, och många använder det dagligen för att identifiera sig.

– Därför har säkerhetsaspekterna haft högsta prioritet i arbetet med det nya körkortet, enligt Katarina Fröberg på Transportstyrelsen.

De nya säkerhetsegenskaperna har fastställts i samarbete med Statens kriminaltekniska laboratorium. Körkortet ser också litet annorlunda ut än tidigare.

Körkortet har en annan rosa nyans än tidigare och inslag av gult. På körkortet visas också födelsesiffrorna som i övriga Europa.

– Det nya körkortet saknar också streckkod på baksidan. Körkortet införs i samband med att en hel del nya körkortsregler kommer den 19 januari med flera nya behörigheter, säger Mikael Andersson på Transportstyrelsen.

De nya körkorten kommer liksom nuvarande körkort att vara giltiga som id-kort inom Sverige.

Streckkoden på baksidan ersätts på det nya körkortet av en datamatrix, vilket har med utrymmesskäl att göra. Totalt ska 15 alternativa körkortsbehörigheter presenteras i en tabell på körkortets baksida och därför får streckkoden inte plats. Datamatrixen innehåller dock samma information som streckkoden och kan avläsas i viss kassautrustning.

– Reglerna om det nya körkortet kommer från EU och innebär bland annat att informationen som presenteras på körkortet ska vara likartad i hela EU, säger Mikael Andersson.

Tidigare körkort förblir giltiga och gäller fram till det datum som finns angivet på kortet.

Gunnar Sörbring gunnar.sorbring@dn.se “

“Fakta. Förändrade körkortsregler från januari 2013

Riksdagen har beslutat om nya bestämmelser som innebär en rad förändringar.

Bland annat höjs åldersgränsen för att få köra effektstarka motorcyklar.

Åldersgränserna höjs också för att få köra lastbil och buss för den som inte är yrkesförare. Samtidigt blir det möjligt att köra tyngre fordonskombinationer med B-körkort.

Bakgrunden till förändringarna är ett EU-direktiv, och syftet är att få trafiksäkrare och enhetligare körkortsbestämmelser inom hela EU.

Det införs en utökad B-behörighet, som ger rätt att köra tyngre fordonskombinationer än vad som gäller för vanlig B-behörighet.

Källa: Körkortsportalen”

DN 18 dec 2012:

“Nytt förslag: Spårväg City förlängs till Karolinska”

“Landstingets politiker är djupt oense om huruvida spåren från Odenplan till Nya Karolinska ska gå ovan eller under jord. Stockholms spårvägar dömer ut båda förslagen och vill att det byggs spårväg från City till sjukhuset. “

“Byggkranarna står tätt i Hagastaden. Men medan nya väldiga hus sakta men säkert växer mot himlen är det oklart hur folk ska tas sig till och från den uppväxande stadsdelen. I vinter utlovas ett politiskt beslut som inte minst de som planerar och bygger stadsdelen väntat i många år på. Huvudalternativen i diskussionerna är en gren av tunnelbanans gröna linje från Odenplan till Karolinska eller en spårväg från Odenplan till Solna centrum – via Karolinska.

Socialdemokraterna pläderar hårt för tunnelbana och har stöd av bland annat Stockholms handelskammare och bygg- och fastighetsföretag med intressen i området.

– Egentligen är det bara moderaterna i landstinget som är motståndare till tunnelbana, anser oppositionslandstingsrådet Helene Hellmark Knutsson (S).

Trafiklandstingsrådet Christer G Wennerholm (M), vill invänta SL:s pågående utredning av trafikförsörjningen av Hagastaden innan han uttalar sig. Men han påpekar att Hagastaden är en avlång stadsdel och att en tunnelbanenedgång eller spårvägshållplats i ena kanten inte är tillräckligt.

På Stockholms spårvågar – som driver Spårväg City – har man länge följt debatten om spårväg kontra tunnelbana. Ledningen för Stockholms spårvägar dömer ut både tunnelbana från Odenplan och spårväg från Odenplan. I en debattartikel i branschtidningen Modern Stadstrafiks senaste nummer presenterar ledningen för Stockholms spårvägar en alternativ spårväg – från Spårväg Citys förlängning på Klarabergsgatan via Centralen, Vasagatan och Torsgatan till Haga-staden och Karolinska.

– En tunnelbana med bara en station blir väldigt dyr och frågan är om det finns kapacitet i det centrala nätet och på Odenplans station för att klara den lösningen. Spårvägen måste ha en depå om den byggs som enstaka linje, det blir väldigt dyrt, förklarar Thomas Lange, ordförande i styrelsen för AB Stockholms Spårvägar.

Spårvägen från själva City upp mot Karolinska skulle nästan uteslutande dras på breda gator och Stockholms spårvägar erbjuder landstinget att testa ett billigt och effektivt sätt att bygga spårväg. I stället för att gräva djupa gropar i gatorna och flytta alla ledningar och rör kan man lägga spåren på den befintliga vägbanan. Om elledningar eller fjärrvärmerör går sönder kan man låta spåren ligga kvar och spårvagnarna köra över gropen i gatan på en klätterväxel.

– Så gör man nere i Europa. Vi måste komma bort från att bygga Europas dyraste spårsystem, säger Thomas Lange.

Han tror inte ett ögonblick att landstingets politiker ska bli så begeistrade att de köper den nya spårvägen rakt av och låter Stockholms spårvägar bygga och driva den.

– Nej, men vi hoppas verkligen att vi kan få i gång en debatt om det här innan det är för sent, säger Thomas Lange. En annan vinst med en spårväg från Centralen till Hagastaden är att resenärer till och från Hagastaden, Karolinska och Karolinska institutet som kommer från andra delar av landet – och de är troligen många – får bättre möjligheter att resa kollektivt.

Christer G Wennerholm som läst Stockholms spårvägars debattartikel tycker att det är intressant att det dyker upp nya förslag.
– Men jag anser nog att man ska utgå från Odenplan när man drar nya spår till Hagastaden. Vi utvecklar ju Odenplan till en ny knutpunkt, säger Christer G Wennerholm.
Anders Sundström anders.sundstrom@dn.se “

DN 21 dec 2012:

“Värna vägtraditionen”

“Efter 60 år försvinner en institution från huvudstadens gator när skolpoliserna hänger av sig den brandgula capen för gott. De sjätteklassare som i dag bär den – cirka 1 000 i Stockholm – får nådigt stå kvar vid sina gatukorsningar under våren, men inga nya utbildas efter årsskiftet så hösten 2013 är de helt borta.

När man ingriper i en uppskattad tradition kan det vara en fördel om beslutet är ordentligt förankrat. Det menar polisen att det är; polismästardistrikten, Trafikverket, Stockholms trafikkontor och NTF (Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande) sägs alla hålla med om det kloka i detta.

Och det är alltid trevligt när poliser, byråkrater och organisationer är överens. Tre andra grupper tycks dock inte vara tillfrågade: föräldrarna, väljarna och skolpoliserna själva. Man kan misstänka att dessa skulle ha något att invända mot de argument somUlf Johansson, Stockholms biträdande länspolismästare, anför som skäl till avskaffandet.

”Barn ska inte i onödan befinna sig i trafikfarliga miljöer”, säger Johansson till DN (20/12). Men säga vad man vill om ambitionen att med äldre elevers hjälp säkra skolvägen för yngre, onödigt är det sannerligen inte.

”Det har ju hänt väldigt mycket med biltrafiken under den tiden”, fortsätter Johansson. Det som har hänt sedan starten 1953 måste alltså vara att trafiken blivit glesare och vänligare eftersom slutsatsen är att ta bort det extra skydd som skolpoliserna har erbjudit.

”Jag tycker inte heller att barn ska ta ansvar för andra barns säkerhet. Det är föräldrar och andra vuxna som ska ta det ansvaret. Och det är polisens uppgift att se till att bilisterna håller hastighetsgränserna”, menar biträdande länspolismästaren vidare.

Ja, om de vuxna och polisen verkligen tog det ansvaret skulle det kanske inte behövas några skolpoliser. Men nu är det, som alla som någonsin gått med en liten människa till skolan vet, rätt illa med den saken.

Det är inte första gången man hör argument av den sorten: någon sköter en uppgift väl men fråntas den, för ”privatpersoner ska inte behöva ta ansvar för något som det allmänna ska sköta”. Och så försvinner eldsjälen och något kompetent ”allmänt” finns inte där bakom, så tjänsten blir antingen dåligt utförd eller inte alls.

Skolpoliserna är ett paradexempel just på hur civilsamhället kan lösa uppgifter i konstruktiv samverkan med myndigheterna, polisen och skolan.

”Ansvaret” som de 1 000 sjätteklassarna tar är naturligtvis helt frivilligt, ingen tvingas ut i gathörnen. Huvudinnebörden är heller inte att försöka styra trafiksituationen, utan att ta sig till skolan tre kvart före skolkompisarna samt stå ute och hjälpa dem i hetta och snöstorm. Är det verkligen ett allvarligt problem i dagens Curling-Sverige att barn och ungdomar uppmanas att ta för mycket ansvar? Att de får göra en för stor uppoffring och känner sig för behövda?

Ulf Johansson och hans poliskolleger har mycket angelägna uppgifter att utföra för våra skolbarn. De kan till exempel bekämpa småbrott som kan leda till grov kriminalitet, informera i klasserna om lagar och värderingar, slåss mot droger – och haffa en och annan av de vuxna som till fots eller bakom styre och ratt regelbundet ignorerar skolpoliserna.

Ett synnerligen viktigt och stundom eftersatt polisarbete är dessutom, vilket inte minst visat sig i Göteborg dessa dagar, att förebygga och utreda trakasserier mellan barn och ungdomar både på och utanför skolan

Det finns med andra ord bättre sätt för polisen att få utlopp för sin energi än genom att avskaffa en tradition som är omtyckt av både föräldrar och barn och som dessutom kan ha bidragit till en bättre trafikmiljö. Hittills tycks inga olyckor ha skett på övergångar som bevakats av skolpoliser. Riv upp beslutet, låt dem stå kvar.

DN 21/12 2012 “

DN 22 dec 2012

“Raka vägen mot massbilism”

“1913. Detta år läggs grunden för massbilismen. Två separata händelser i USA samverkar: en väg och en produktionsmetod. Resten är historia. “

“I början av 1900-talet är det järnvägarna som dominerar de långväga transporterna av både folk och gods. Bilar finns, men de är för de välbeställda, och används främst lokalt eftersom det saknas ett nationellt vägnät.

Visst finns det landsvägar men ingen sammanhängande väg genom USA från kust till kust.

Några bilburna entusiaster bestämmer sig för att skapa den första vägen från New York till San Francisco stödda av bilindustrin (men inte Henry Ford som ansåg att myndigheterna borde betala) och bestämmer sig för anlägga Lincoln highway. De bildar en organisation för detta som får sitt huvudkontor i bilstaden Detroit. En av supportrarna är president Woodrow Wilson som tycker mycket om att ta bilturer.

Lincoln highway, döpt efter presidenten Abraham Lincoln, är ett gigantiskt projekt med hela 545 mil bonnvägar som länkas ihop och skyltas till en enda genom 13 delstater, från Atlanten till Stilla havet. Den första delen i New Jersey invigs i slutet av 1913.

Sammanhängande väg eller ej. Det var ingen lek att färdas igenom USA. I guiden från 1916 anses att man ska räkna med 20–30 dagar, tanka närhelst det ges tillfälle, och ta med allt från skyffel, yxa, domkraft, däck och slang samt verktyg med mera. Vid färd genom västra Omaha rekommenderas campingutrustning. Annat går snabbare. Myndigheter anammar tanken vägbyggande och 1926 införs ett federalt nummersystem för USA:s vägar varvid Lincoln highway delas upp i flera vägar.

Samtidigt 1913 i delstaten Michigan. Efter en lång tids utveckling ska Ford den 1 december 1913 börja bygga bilar på ett nytt sätt. Tidigare har en grupp män monterat ihop en bil. Det tar tid. Nu ska man pröva ett bygga bilar längs ett löpande band. Modell T har tillverkats sedan 1908. Nu ska den byggas på rekordtid.

Det lyckas! Det går åtta gånger snabbare. Framtiden för biltillverkningen är utstakad. När produktiviteten ökar så kraftigt kan priset på T-Forden sänkas med 30 procent under loppet av fyra år. Ford Motor Company visar vägen och konkurrenterna följer efter.

Löpandeband-tillverkning har skett på många andra platser och i andra slags industrier dessförinnan. Bland annat hos den amerikanska vapenindustrin. Men hos Ford utvecklas den till en högre nivå. ”Fordism”, blir snabbt ett begrepp.

För bilarbetarna betyder det stora förändringar. De förvandlas från kunniga yrkesmän till lätt utbytbara arbetare som får lära sig enbart de handgrepp de behöver kunna. Det blir enformigare arbetsuppgifter och stressigare. Men bilarbetarna får också bättre betalt till följd av produktivitetsökningen och Henry Fords tro på rejäla löner.

Detta var två händelser 1913 som tillsammans visade vägen till massbilismen, även om den ändå måste sägas få sitt storskaliga genombrott efter andra världskrigets slut 1945.

Jacques Wallnerjacques.wallner@dn.se “

Lincoln highway.

DN 27 dec 2012:

“Nät för snabbtåg växer”

“Kina.
Världens längsta bana för höghastighetståg invigdes i Kina på onsdagen.

Den 230 mil långa resan mellan Peking och Guangzhou ska nu kunna avverkas på 8 timmar, jämfört med tidigare restid på 22 timmar. Genomsnittsfarten beräknas till 300 kilometer i timmen.

Kinas nätverk för höghastighetståg började tas i bruk 2007 och omfattade i slutet av 2010 över 835 mil räls. Enligt planerna ska det byggas ut till 1 600 mil till 2020.

TT-AFP “

DN 18 dec 2012:

“Snösmältare en succé”

“Trafikverkets jättelika rälsburna snösmältare, ”Snow removal 700”, fungerar bättre än väntat.

En maskin i Hallsberg har smält en halv miljon kubikmeter på ”några dagar” enligt Jan Pettersson, verksamhetschef för underhåll på Trafikverket. Enligt de ursprungliga beräkningarna skulle den snömängden ta uppemot en månad att smälta.

– Men vi ser redan nu att det är så pass lyckosamt att vi ser hur vi ska utveckla det här och gå vidare till andra ställen, säger Pettersson. “

DN 29 dec 2012:

”SAS hade bara cash för tio dagar”

“SAS var ytterst nära konkurs i november innan avtalen med fackföreningarna slöts, avslöjar vice ordförande Jacob Wallenberg för DN. – Vi hade cash för tio dagar. De sista två dygnen hade vi en konkursadvokat i styrelserummet, säger han.”

Ett unikt avtal för svensk arbetsmarknad förhandlades fram under en hektisk vecka i november. För första gången sedan 1930-talet öppnades för lönesänkningar i ett kollektivavtal. I debatten efteråt har det antytts att ledningen för SAS målade upp ett skräckscenario som inte stämde med verkligheten för att tvinga facken att gå med på försämringarna.

Vice ordförande Jacob Wallenberg tillbakavisar det påståendet.

– Hade vi inte fått avtalen på plats skulle SAS ha gått i konkurs och 15 000 anställda hade blivit av med sina jobb. Det hade varit den enskilt största konkursen i Skandinaviens historia, säger han.

Redan för ett år sedan började SAS tala med bankerna om att omförhandla sina lån. I våras var SAS överens med långivare och huvudägarna (svenska, danska och norska staten).

– Villkoren från bankkonsortiet var att ledningen måste lägga fram en trovärdig plan för hur bolaget skulle överleva långsiktigt, säger Jacob Wallenberg.

Ledningen tog fram en sådan plan och informerade hela styrelsen på senvåren.

– I början av juni informerade vi styrelserna i alla 37 fackföreningar om planen, inklusive att det skulle krävas förändrade kollektivavtal, och de har fått information löpande sedan dess.

Men det dröjde till oktober innan facken fick veta alla detaljerna.

– Det var drakoniskt.

Jacob Wallenberg förklarar varför man inte informerade alla anställda:

– Vi visste att den dagen vi går ut publikt kommer pengarna att börja rinna ur bolaget. Framtida passagerare slutar boka biljetter och leverantörerna börjar begära pengar i handen.

Måndagen den 5 november presenterades sparplanen offentligt. Ledningen hade räknat ut att pengarna skulle räcka i tio dagar. Eftersom man ville ha en liten buffert sade SAS att förhandlingarna med facken måste bli klara inom en vecka. Måndagen den 12 november kom så den sista signaturen på plats, från det danska kabinfacket.

– Bankerna krävde att all flygande personal skrev på avtalen, annars skulle vi inte få lånen förlängda. Hade vi inte fått krediten förlängd och styrelsen låtit bli att agera hade vi fått personligt betalningsansvar.

Den sitsen vågade inte styrelsen sätta sig i. Därför var man redo att lämna in en konkursansökan på tisdag morgon.

Fanns en sådan förberedd?

– Absolut, vi hade en konkursadvokat i styrelserummet de sista två dygnen.

Förutom att kollektivavtalet är unikt ur facklig synvinkel bryter det också mot den svenska modellen att företag som inte kan betala ingångna löneavtal bör gå i konkurs. Men Jacob Wallenberg anser att SAS är ett undantag.

– SAS uppstod i en reglerad, monopolistisk marknad och hade kostnadsmässigt inte hängt med. Lönerna måste ned till den nya normen för den avreglerade branschen. Alternativet vore konkurs. Med en konkurrenskraftig kostnadsnivå etablerad och nu den stora utmaningen är att visa att vi kan vidareutveckla bolaget, investera i nya flygplan, expandera etcetera.

Jacob Wallenberg tror inte att jättar som Lufthansa, British Airways och Air France kan bli fullgoda ersättare till SAS.

– SAS skapades 1946 för att vara en brygga mellan Skandinavien och övriga världen. Det behovet kvarstår. Jag tror inte att till exempel Lufthansa och de andra kommer att ha samma fokus på Skandinavien. Som företagare i den här regionen är det inte bra.

Vid sidan om SAS är Jacob Wallenberg ledamot i flera andra börsbolagsstyrelser, som ABB, Coca-Cola och Ericsson. Huvuduppdraget är ordförandeskapet i Investor, som är delägare i många av de stora exportföretagen. Jacob Wallenberg är bekymrad för världskonjunkturen under 2013.

– Politiker och tjänstemän använder de verktyg och stödåtgärder de förfogar över, som låga räntor. Men det tar tid innan de verkar och jag tror också att den här konjunkturnedgången blir längre än vad vi är vana vid.

Jacob Wallenberg nämner kraven på att bankerna ska ha mer eget kapital som en faktor.

– När det väl börjar vända upp igen kommer därför tillgången på kapital att bli en trång sektor, vilket i sin tur hämmar tillväxten.

När finanskrisen slog till 2007 och 2008 hjälptes västvärlden av att de så kallade Bric-länderna, framför allt Kina, höll uppe efterfrågan. Så blir det inte riktigt denna gång, bedömer Jacob Wallenberg. Han nämner att Kina mer gagnar sina egna företag och att Brasilien och Indien inte växer särskilt mycket.

Jacob Wallenberg ser därför med oro på utvecklingen i Europa, där arbetslösheten är skyhög, den sociala oron ökar och där extrema politiska partier når väljarframgångar.

– Samtidigt har Europa ett åldersproblem eftersom födelsetalen är låga. Vi har behov att få in fler unga människor. Många finns i länderna nära oss. Europa har en åldrande befolkning och relativt sett färre unga som ska försörja dem.

Borde Europa vara mer öppet för arbetskraftsinvandring än i dag?

– Ja, det måste vi vara. Vem ska ta hand om oss alla? USA har en mer fungerande ekvation. Där är invandringen från Mexiko och Sydamerika en del av vardagen och det är ett land av många nationaliteter med en annan syn på invandring och integration.

Pia Gripenberg pia.gripenberg@dn.se”

“**Fakta. Jacob Wallenberg**
Utbildad i USA
Född: 1956.

Familj: Sambon Annika, tre barn, fyra syskon.

Utbildning: Bachelor och master of business administration, elitskolan Wharton (USA).

Karriär: Bankjobb i USA, Europa och Asien. Har haft chefspositioner inom SEB och Investor och bland annat varit ordförande för SEB.

Uppdrag i urval: Ordförande i Investor, vice ordförande i SAS, SEB, Ericsson. Styrelseledamot i ABB, Coca-Cola, Handelshögskolan i

Stockholm och Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Rådgivare till Shanghais borgmästare.

Intressen: Segling och skidor bland annat.

Jacob Wallenberg om ...
...kritiken från politiker som Anders Borg om höga bonusar och generösa aktieutdelningar.

– Det kommer alltid att finnas synpunkter mellan näringsliv och politik på varandra. Det är en del av ett dynamiskt samhälle och det hade varit värre om det var tyst. Det viktiga är att det är en saklig debatt.

... att svenska män i övre medelåldern borde kliva av styrelserna för att öka mångfalden.

– Matematiskt måste du ta bort en man och ersätta med en kvinna, men vi medelålders män har också något att bidra med. Det viktiga är dock att fler kvinnor befordras inom företagen och på så sätt kvalificerar sig till styrelsemedlemmar. Denna fråga driver vi i våra företag.

... de 1,8 miljarder i forskningsbidrag som Wallenbergstiftelsen betalar ut till 170 forskare under en femårsperiod.

– Universiteten nominerar kandidater som får friheten att forska på vad de vill. För oss är det ett sätt att satsa på att utveckla spetskompetensen i Sverige.

...sin favoritstad vid sidan av Stockholm.

– Det finns många fina, men i Hongkong är jag tagen av dynamiken – man går inte oberörd därifrån.”

657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

Libris/SAB:
Ok Försäkring
Ok(x)Allmänt: försäkringslexikon
Ok- Allmänt: särskilda länder och områden
Oka Försäkringsteknik
Okb Försäkringsrätt
Okc Socialförsäkring
Okd Livförsäkring
Oke Skadeförsäkring
Okz Särskilda försäkringsföretag
Qae Penning- och bankväsen
Qaf Finansväsen med finansrätt (Delar till 657)
Qbc Redovisning

(DC, DK 657, 368, delar 336) DC:
657 Redovisning
330 Ekonomi
332 Finansiell ekonomi
336 Offentliga finanser
339 Makroekonomi och relaterade ämnen

368 Försäkring

DK:
368.0 Försäkring, allmänt. Försäkringsstatistik
368.025 Detaljer i försäkringsavtal
368.04 Frivillig försäkring. Tvångsförsäkring. Oförsäkrade
368.06 Arbetsoförmögenhet ur försäkringsmedicinsk synpunkt. Försäkring med fri medicin.
Kontroll. Missbruk
368.062 Arbetsoförmögenhet på grund av olycksfall.
368.063 Arbetsoförmögenhet på grund av sjukdom
368.1 Sakförsäkring i allmänhet, hemförsäkring.
368.2 Transportförsäkringar, trafikförsäkringar.
368.3 Livförsäkringar.
368.4 Socialförsäkringar.
368.5 Jordbruks-o kreatursförsäkringar.
368.8 Försäkring av enskilda tillgångar.

DN 9 juni 2012:
Bolåneräntorna.

”Bolånen ingen bra affär för de svenska bankerna”

“ Finansinspektionens beräkningar tveksamma. De svenska bankerna tjänar inte så mycket på bolånen som politiker och medier med stöd av FI vill göra gällande. FI:s agerande kan vara kontraproduktivt och på sikt leda till högre bolåneräntor och en husprisbubbla, skriver bankanalytikern Masih Yazdi. “

“Så fick vi det till slut svart på vitt.” Det kunde vi läsa på Dagens Nyheters ekonomisidor för ett par veckor sedan apropå Finansinspektionens (FI) rapport som visade att bankernas lönsamhet på bolån är dubbelt så hög som lönsamheten för övrig verksamhet. Detta förefaller vara den gängse slutsatsen bland journalister, politiker och troligen även allmänheten nu då det är tillsynsmyndigheten själv som satt ned foten kring vad som gäller i denna mycket omdiskuterade fråga.

Jag menar att FI:s beräkningar och antaganden inte bara har brister utan att myndighetens uttalanden och uppmaningar snarare kan leda till att svenska boräntor i framtiden blir högre än vad de annars hade behövt vara.

FI:s rapport visade att bankernas bolånemarginaler är 1,10 procentenheter. Efter avdrag för övriga kostnader hänföriga till bolån, beräknade FI nettomarginalen för bolån till 0,40 procentenheter. Översatt till lönsamhet innebär detta en avkastning på eget kapital på 22 procent för bolån, vilket är dubbelt upp jämfört med bankernas totala verksamheters lönsamhet på 10–13 procent. FI:s slutsatser föranledde uppmaningar från myndigheten att kunderna ska pruta mer på bolånen, vilket skulle leda till sänkta marginaler.

Det finns dock antaganden i FI:s beräkningar som kan ifrågasättas. FI har utgått från att de förväntade kreditförlusterna på bolån är 0,05 procent över tiden. Detta är i linje med de historiska nivåerna och med alla mått mätt en mycket låg nivå. Det är också dessa kreditförlustnivåer som bankernas låga kapitalkrav för bolån är baserade på och som leder till den optiskt höga lönsamheten. FI har tidigare meddelat att dessa kapitalkrav är för låga då de inte är framåtblickande och myndigheten kommer inom kort att meddela förhöjda kapitalkrav för bolån. Därmed kan det tyckas märkligt att deras egna lönsamhetsberäkningar är baserade på historiska krav som de själva anser är för låga.

Att bankernas bolånemarginaler ökat under senare tid kan till stor del förklaras av att de i förväg börjat ta höjd för de framtida kraven. Om bankernas kapitalkrav för bolån justeras för de förväntade framtida kraven visar mina beräkningar att lönsamheten för närvarande är cirka 11 procent, det vill säga i linje med övrig bankverksamhet.

Vidare baserar FI sin bedömning av lönsamheten för bolån på läget vid utgången av mars 2012. Tittar man i stället på hela den period som FI undersökt, det vill säga åren 2002–2012, visar det sig att bruttomarginalen varit cirka 0,70 procentenheter i genomsnitt. Med samma antaganden om övriga kostnader som FI gör innebär detta att nettomarginalen varit nära noll. Eftersom bolån är ett åtagande som en bank har under en 20–30 års period är det betydligt mer intressant att titta på bolånens lönsamhet över hela den period bolånet är beviljat. Här visar FI:s egen analys alltså att lönsamheten över tid varit mycket dålig.

OM FI:s slutsatser ändock skulle vara korrekta är det ett par frågor det ger upphov till. Varför sysslar inte bankerna bara med bolån om detta är dubbelt så lönsamt som övrig verksamhet? Varför hade den mest bolånefokuserade banken, statsägda SBAB, en lönsamhet på 4 procent under 2011 om bolån är så lönsamt?

Sanningen är att bolån knappast är en lönsam produkt för bankerna. Bolånen används som en inkörsport till andra tjänster och produkter som bankerna vill sälja, exempelvis fonder och pensionssparande (som är desto mer lönsamma). Det är beklagligt att FI gjort tveksamma beräkningar och antaganden som, på grund av myndighetens ställning

som en oberoende aktör, riskerar att cementera den felaktiga bilden av att bolån är speciellt lönsamma.

Utöver de brister som finns i FI:s beräkningar och därmed de felaktiga slutsatser myndigheten drar, menar jag att FI:s agerande snarare kan vara kontraproduktiv och i slutändan leda till att bolåneräntorna faktiskt blir högre än vad som annars skulle vara fallet.

För det första kan myndighetens påtryckningar på bankerna, om de är lyckosamma, öka risken för en husprisbubbla i Sverige. Utlåningen för bostadsändamål har under de senaste 15 åren överstigit ökningen i disponibel inkomst, en utveckling som långsiktigt är ohållbar. Att svenska räntor för närvarande är låga beror mer på låga internationella räntor och företagssektorns behov av stimulans än att bolåneräntorna behöver vara låga. Lägre bolåneräntor i det här läget skulle sannolikt leda till en ökad bolånetillväxt, vilket skulle skapa än en större obalans på svenska bostadsmarknaden.

Ovanstående stöds också av Riksbankens uttalanden och man kan utifrån riksbanksprotokollen utläsa att den majoritet i direktionen som valt att inte sänka räntorna mer än vad som varit fallet främst hänvisat till risken för ökad bolånetillväxt och de problem detta skapar för den finansiella stabiliteten. FI:s och politikernas agerande i Sverige går också stick i stäv mot utvecklingen i Norge, där bankernas ökade bolånemarginaler under senare tid stötts av liknande myndigheter och politiker då det bedöms minska risken för en husprisbubbla.

För det andra kan det i detta hänseende vara intressant att ta upp de nedgraderingar av svenska bankers kreditbetyg som Moody's annonserade för en kort tid sedan. Moody's angav i sin motivering till nedgraderingarna de svenska bankernas låga räntemarginaler som en mycket viktig faktor. Detta då låga räntemarginaler innebär en mindre buffert vid eventuella kreditförluster och därmed äventyrar bankernas kapitaltäckning.

Om bolånemarginalerna minskar från nuvarande nivåer kan detta leda till en än större obalans på den svenska bostadsmarknaden och ytterligare nedgraderingar av svenska bankers kreditbetyg. Detta är inte bara ett hot mot den finansiella stabiliteten, utan kan även innebära att internationalla investerare kräver mer betalt för att låna pengar till svenska banker. I slutändan blir resultatet sannolikt att FI:s och politikernas uttalade syften snarare motverkas, det vill säga att bolåneräntorna i framtiden kommer att stiga.

DN Debatt 9/6 2012

Masih Yazdi, bankanalytiker på investment-banken Credit Suisse
Tidigare på Finansinspektionen med ansvar för att beräkna bankernas bolånemarginaler. "

"<u>I korthet. Författarens argument</u>
Finansinspektionens beräkningar har brister och kan leda till att svenska boräntor i framtiden blir högre än vad de annars hade behövt vara, skriver bankanalytikern Masih Yazdi. "

Några argument:

Bankernas ökade bolånemarginaler under senare tid kan till stor del förklaras av att de i förväg börjat ta höjd för framtida krav.

Minskade bolånemarginaler kan leda till större obalans på den svenska bostadsmarknaden och ytterligare nedgraderingar av svenska bankers kreditbetyg.

Bolån är knappast en lönsam produkt för bankerna. Bolånen används som inkörsport till andra tjänster och produkter som bankerna vill sälja, till exempel fonder och pensionssparande (som är desto mer lönsamma). "

16 juli 2012:
Europa.

”Demokratin förlorare i eurokrisens Europa”

“Arroganta makthavare. Runt om i Europa växer missnöjet med den krisande euron. Motsättningar ökar och gamla fördomar får nytt spelrum. Nu ska projektet räddas genom en ”fiskal union”, som i praktiken är en sorts ekonomisk diktatur utövad av tjänstemän i Bryssel, skriver Carl Tham, fd ambassadör i Tyskland. “

“De ledande europeiska politikerna har nu tvingats inse att eurokrisen har sin grund i projektets konstruktion. Vid tillkomsten på 90-talet avvisades alla kritiker som hävdade att man inte kan ha en valutaunion mellan så skilda ekonomier och med så olika förutsättningar utan en politisk centralmakt. Det krävs inte bara en övergripande fiskal makt utan också en förmåga att vid behov rycka ut med stöd till unionens svagaste delar, en omfördelning av samma slag som sker inom federativa stater som till exempel Tyskland eller USA.

Men det politiska etablissemanget i EU sopade undan alla dessa invändningar. Man svepte in projektet i den sedvanliga berusande EU-retoriken. Här gällde det Historia, Freden, och Europas öde! Man övertygade sig själv att projektet skulle smälta samman Europas folk och att ekonomierna skulle bli alltmer lika. Man utlovade tillväxt för alla. Den gemensamma valutan skulle skapa solidaritet men det skulle ändå vara förbjudet att komma till varandras hjälp. Allt skulle modelleras efter det tyska systemet samtidigt som det försäkrades – inte minst av de tyska politikerna – att projektet var det bästa sättet att bädda in Tyskland i Europa och förhindra en tysk dominans.

Nu är man som bekant på full reträtt. Valutaunionen har blivit en ”transfer union” där väldiga summor garanterade av de starka länderna måste till för att förhindra de svaga ländernas kollaps. Huvudmotivet är mindre omsorg om dessa länders befolkningar än omsorg om de egna bankerna och euron som ett politiskt projekt. Konflikterna mellan EU-länderna ökar, Tyskland som skulle bäddas in är nu helt dominerande.

Nu skall projektet räddas genom ett ännu större projekt, vad som kallas för ”en fiskal union” men som i praktiken är en sorts ekonomisk diktatur utövad av tjänstemän och experter i Bryssel under i praktiken tyskt överinseende. Det är ännu osäkert vad som blir av i praktiken men ambitionerna är det inget fel på: demokratin i euroländerna skall pressas tillbaka, makten över centrala politiska beslut förläggas i Bryssel/ Berlin utom räckhåll för medlemsländernas opålitliga väljare.

Men det räcker inte. Nästa steg måste vara en politisk europeisk union. Det är nu den linje som den tyska politiska och mediala eliten formerar sig kring, mer eller mindre preciserat.

Hur skall det gå till? Det vanliga förfarandet inom EU att trixa sig förbi väljarna går inte att tillämpa i detta fall: här rör det sig om helt grundläggande förändringar. Kanske tror de ledande politikerna att de europeiska väljarna nu är så uppjagade och oroliga inför eurosystemets fiasko att de är beredda att köpa ett ännu större projekt. Men det finns inget som tyder på det, snarare tvärtom

Strategin är uppenbarligen att gradvis flytta fram positionerna. Man undviker att ställa frågan på sin spets och kompletterar den nya fiskala pakten med en politisk-fiskal som ger EU direkt makt över finans- och skattepolitiken i medlemsländerna och en bankunion med ömsesidiga åtaganden.

Det ena steget ger det andra, som är brukligt inom EU, den nationella demokratins makt upplöses gradvis i den ekonomiska nödvändighetens dunkel, tjänstemannadiktaturen tar vid och då kommer det federala projektet att marknadsföras som ett sätt att ge systemet ”demokratisk legitimitet”, ett nog så avslöjande uttryck. Det självbyggda valutamonstret skall tämjas med ett ännu större monster!

Men en levande och demokratisk politisk union kan bara skapas i ett läge när de europeiska folken känner en stark samhörighet och solidaritet med varandra, uppfattar sig själva som delar av ett europeiskt folk och har tillförsikt för de politiska institutionerna. Om det ens då är lämpligt eller rimligt kan verkligen diskuteras – men i alla händelser är det uppenbart mycket långt dit.

Att nu med valutaunionen som torped söka baxa in de europeiska folken med deras skilda politiska traditioner och språk i en federation, innebär en enorm demokratiförlust och likaså ofelbart växande konflikter mellan centrum och periferi. Federationen skulle inte hinna med att bildas förrän kraven på utträde börjar göra sig gällande. I denna union blir polis- och övervakningsstyrkor en säker tillväxtbransch. Än så länge har EU ingen polisstyrka, men vem vet?

Europas politiska och byråkratiska eliter har i åratal spelat högt: kört på med alltmer vid-lyftiga projekt, hela tiden utvidgat EU-makten (”fördjupning”), allt fler direktiv, lagar och system som begränsar folkstyret i medlemsländerna. Systematiskt har man kört över allt motstånd, som förklarats vara populistiskt och Europafientligt.

Om folket gavs möjlighet att rösta och resultatet var ”fel” tvingades de till omtagning. Fördjupningen fungerar närmast med automatik genom samspelet mellan kommissionen och domstolen som bland annat den framstående tyska forskaren Fritz Scharpf visat i en viktig studie.

Nu betalar man priset för denna politik, inte bara ekonomiskt. Runt om i hela Europa växer missnöjet. Motsättningar mellan länderna ökar och gamla fördomar får nytt spelrum. Den sociala misären ökar inte bara i de mest utsatta länderna. Den tyska framgångsmodellen som hårt marknadsförs har varit möjlig främst genom omvärldens köpvilja och en stor och växande låglönesektor i Tyskland.

Besparingarna går ut över det som mest behövs, till exempel utbildning. Tilltron till demokratin vacklar, inte utan skäl. De förslag som nu presenterats kommer, om de genomförs fullt ut, att innebära en fortsatt nedmontering av den europeiska demokratin. Valutan är viktigare är folkstyret. De europeiska folken är i full färd med att låta sig omyndigförklaras, skriver Hans Magnus Enzensberger i en nyutkommen melankolisk bok. Det är en europeisk tragedi.

Carl Tham, fd ambassadör i Tyskland “

17 juli 2012:
Eurokrisen.

”Jag tvivlar på överstatlig finanspolitik i Europa”

“Sverige bör vänta med euron. När jag röstade ja till EMU 2003 kunde jag inte föreställa mig att Maastrichtfördragets förbud mot att lösa ut länder med svaga statsfinanser skulle överges. Om förbudet inte återinförs återstår bara centralisering av finanspolitiken – eller en kaotisk upplösning av valutaunionen, skriver Assar Lindbeck. “

“Det är väl känt att den allvarliga ekonomiska krisen i Grekland och Portugal i stor utsträckning beror på en sedan länge oansvarig budgetpolitik. Men det finns en mer grundläggande förklaring till att ett antal euroländer – förutom Grekland och Portugal också Irland och Spanien – råkat illa ut. Jag syftar på att dessa länder inte anpassade den inhemska ekonomiska politiken till de nya förutsättningar som gäller när man är medlem en valutaunion.

Mera konkret: när växelkursrisken försvann fick ett antal länder som i utgångsläget hade höga räntor plötsligt ta del av de lägre räntenivåer som rådde i andra länder, framför allt i Tyskland. Resultatet blev en överhettning både av samhällsekonomin som helhet och av fastighetsmarknaden. Detta skulle regeringarna i respektive land ha kunnat motverka genom en mer restriktiv ekonomisk politik, framför allt finanspolitik. Men någon sådan politik bedrev man inte. Resultatet blev en kraftig ökning i de inhemska produktionskostnaderna och därmed förlorad internationell konkurrenskraft och efter hand ett underskott i bytesbalansen gentemot utlandet. I stället för en profylaktisk konjunkturdämpning via en mer restriktiv finanspolitik uppstod en produktionskris i den konkurrensutsatta delen av samhällsekonomin. Problemet förstärktes av att arbetsmarknadens parter inte anpassat lönebildningen till den nya situation som uppkommit när länderna inte längre hade någon egen valuta som kan deprecieras vid en inhemsk kostnadskris.

Dessutom skulle det ha fordrats riktade inhemska åtgärder för att motverka den prisbubbla som byggdes upp på fastighetsmarknaden som ett resultat av de lägre räntorna. Jag syftar på åtgärder som tillfälliga avgifter på investeringar i fastighet, höjda stämpelavgifter eller ökade krav på egna kapitalinsatser vid belåning i samband med fastighetsköp. Inte heller sådana motåtgärder vidtogs. När prisbubblan så småningom brast, och regeringar ansåg sig tvingade att ge finansiellt stöd till inhemska banker, var en ”dödsspiral” mellan bankkris och statsfinansiell kris oundviklig.

Med andra ord: det räcker inte att finanspolitiken håller statsfinanserna under kontroll, det vill säga att budgetunderskott och statsskuld begränsas. Finanspolitiken har också en samhällsekonomisk uppgift – i detta speciella fall att tygla kostnadsutvecklingen och att motverka prisbubblor på fastighetsmarknaden.

Finanspolitiken i Irland och Spanien före den akuta krisen tog ett klart ansvar för statsfinanserna, men finanspolitikens samhällsekonomiska ansvar försummades.

Men all skuld för den ekonomiska krisen i ett antal euroländer bör inte läggas på krisländerna själva. Det skulle ha varit en stor fördel för europrojektet om Tyskland fört en något mer expansiv ekonomisk politik, och som ett resultat ökat importen från andra euroländer och dessutom drivit upp den inhemska inflationen, exempelvis till ECBs mål på 2 procent per år, i stället för den faktiska inflationen på cirka 1,5 procent. Därmed skulle den stora obalansen i handeln mellan euroländera ha begränsats.

I efterhand, när krisen var ett faktum, är det också enkelt att kritisera euroländernas krishantering. Det dröjde alldeles för länge att organisera skuldnedskrivning, och alltså en statsbankrutt för Grekland, varigenom hela skuldkrisen förlängdes. Dessutom: krisen på marknaden för statsobligationer skulle ha kunnat begränsas om den gemen-

samma centralbanken, ECB, hade bedrivit en mer expansiv penningpolitik, även om man då möjligen tillfälligt skulle ha överskridit inflationsmålet om 2 procent per år. Man skulle exempelvis ha kunnat ställa mer likvida medel till förfogande genom köp av ”paket” av statsobligationer i fixa proportioner från samtliga euroländer. Därmed skulle likviditetsproblemen ha begränsats utan att subventionera länder med skakiga statsfinanser.

En annan befogad kritik av krishanteringen gäller tidsprofilen för konsolideringen av statsfinanserna. Det var utmärkt att regeringarna i euroländerna ställde upp snabba och konkreta beslut om sänkta statsutgifter och höjda skatter som villkor för tillfälligt krisstöd. Men för att minska risken för att krisländerna därmed driver lågkonjunkturen ännu djupare borde man ha beslutat att åtgärderna skall verkställas under ett antal angivna år i framtiden (så kallad ”front-loading”) snarare än omedelbart. Jag medger att det inte alltid är lätt att uppnå trovärdighet för en sådan politik. Men jag menar att en sådan strategi skulle ha varit värd att pröva.

Men det är också oroande att euroländerna tycks vara på väg att omvandla improviserad krisbekämpning till permanenta stödsystem för länder med svaga statsfinanser. Politiker i euroländer och EU-ledare är i full färd med att bygga upp ett slags försäkringssystem för sådana stater. Utvecklingen illustreras inte bara av gemensamma stödfonder utan också av förslag om gemensamt garanterade statsobligationer (”eurobligationer”) och möjligen också överstatlig beskattningsmakt på EU- eller EMU-nivå. Med ekonomjargong kan man säga att euroländerna håller på att bygga upp ett system med permanent ”moral hazard”, det vill säga system med ständiga frestelser för regeringar att bedriva en långsiktigt oansvarig budgetpolitik på andras bekostnad.

Nu är naturligtvis euroländerna medvetna om denna risk. Det är bakgrunden till återkommande förslag om att centralisera finanspolitiken till euronivå genom långtgående övernationella kontroll- och bestraffningssystem. Men då skulle en grundbult i EU-projektet gå all världens väg. Jag syftar naturligtvis på subsidiaritetsprincipen, det vill säga principen att eftersträva största möjliga fungerande decentralisering av offentligt beslutsfattande.

Som jag ser saken är en återgång till Maastrichtavtalets förbud för enskilda stater att låna av varandra (”non-bail out”), också via ECB, en nödvändig förutsättning för att i huvudsak kunna behålla finanspolitiken som en nationell angelägenhet i en valutaunion. Om en sådan återgång inte är möjlig för unionsländerna återstår bara ökad centralisering av finanspolitiken, eventuellt också av socialförsäkringarna, till EU- eller EMU-nivå – vad som numera kallas en ”fiskal union”. Alternativet är en partiell eller total upplösning av valutaunionen – sannolikt en kaotisk process. Men jag tvivlar på att befolkningen i länder med statsfinansiella problem kommer att acceptera förmynderi och bestraffning beslutade av politiker i andra länder. Jag är inte heller övertygad om att befolkningen i länder utan statsfinansiella problem kommer att ta på sig rollen som givmild storebror. Jag har därför svårt att tro på idén om en långtgående centralisering av finanspolitiken till övernationell nivå.

Själv röstade jag ”ja” till att Sverige skulle gå med i valutaunionen vid folkomröstningen 2003. Jag kunde då inte föreställa mig att Maastrichtfördragets förbud mot att ”lösa ut” länder med svaga statsfinanser i praktiken skulle komma att överges genom improviserade stöd till enskilda stater. Än mindre kunde jag föreställa mig permanenta system för försäkring och överstatlig kontroll av statsfinanserna i enskilda länder.

Den valutaunion som vi röstade om 2003 finns inte längre, och det är i dag omöjligt att förutse vilken typ valutaunion som kommer att finnas om fem eller tio år. Jag ansluter mig därför till dem som menar att Sverige bör avvakta EMU:s framtida utveckling innan vi på nytt tar upp frågan om ett svenskt medlemskap.

Assar Lindbeck, professor i nationalekonomi vid IIES, Institutet för internationell ekonomi. 1992–1993 ledde han den s k Lindbeckkommissionen som gav regeringen råd i den dåvarande ekonomiska krisen. “

31 juli 2012:
Eurokrisen.

”En realistisk krispolitik ger bankerna ett större ansvar”

“Utan marknadsliberala skygglappar. Sverige måste slå vakt om sin valuta och låga statsskuld. Storbankernas höga omsättning och vår höga privata skuldsättning gör oss dock känsliga för en bankkris. Vi vill därför se blocköverskridande samtal och överenskommelser för att minska krisens risker i Sverige, skriver Jonas Sjöstedt och Ulla Andersson.”

“Inget tyder på att eurokrisen ljusnar, snarare tvärtom. Grekland är statsbankrutt, den sociala krisen i landet är desperat. Spaniens ekonomi är i snabb utförsbacke med stora förluster i banksektorn och ohållbara kostnader för upplåning. Fler länder står sannolikt på tur för nödlån från eurogruppen där viljan och förmågan att betala minskar. Krisen är bortom kontroll trots alla försäkringar från EU:s makthavare om motsatsen. Miljoner européer betalar ett högt pris med fattigdom och arbetslöshet för drömmen om en politisk stormakt byggd med en valutaunion som verktyg.

För att kunna bekämpa krisen rätt krävs att man förstår dess orsaker. EU och den svenska regeringen har hävdat att krisens främst orsakas av hög skuldsättning i medlemsländerna vilket ska åtgärdas med åtstramning av utgifterna. Med undantag för Grekland är höga budgetunderskott knappast krisens orsak, däremot stiger skulderna snabbt som ett resultat av krisen. Inte minst beror det på att kostnaderna för bankernas förluster vältras över på skattebetalarna som i Irland och Spanien.

En annan huvudorsak till krisen är euron i sig. Genom den låga euroräntan underblåstes skuldsättning och prisökningar i flera länder. Euron gör det dyrare för krisländer att låna pengar. Eurons gemensamma växelkurs låser flera krisländer i en hopplöst dålig konkurrenskraft gentemot Nordeuropa och omvärlden. Mot dessa strukturella problem har EU:s påbjudna åtstramningar, privatiseringar och attacker mot arbetsrätt inte hjälpt, ibland har de istället fördjupat krisen.

EU:s krispolitik syftar till att rädda euron och bankerna. Eurokrisens gyllene regel är att bankernas förluster kan göras offentliga medan vinsterna förblir privata. Sedan EU:s toppmöte i juni med dess beslut om direktutlåning till krisbanker kan bankernas förluster föras över på skattebetalarna i hela EU. Det är ett beslut som kan bli mycket kostsamt och som kommer att resa krav på starkt överstatlig reglering av den ekonomiska politiken.

I detta krisläge måste den svenska politiken bidra mer aktivt till verkliga lösningar även om det kräver att en del obehagliga sanningar får sägas i Bryssel. Krispolitiken måste också se till att priset inte blir för högt för svenska skattebetalare. Med låg statsskuld och en egen valuta har vi klarat oss hyggligt än så länge. Dessa styrkor ska vi slå vakt om. Men i takt med att krisen förvärras drabbas delar av vår export och arbetslösheten stiger. En stor riskfaktor är de svenska storbankernas allt för stora omsättning och den höga privata skuldsättningen. Det gör oss mycket känsliga för en europeisk bankkris. Vi vill därför att regeringen bjuder in företrädare för den rödgröna oppositionen till samtal om hur vi kan minska krisens risker för Sverige. Vi ser gärna att följande punkter tas upp för möjliga blocköverskridande överenskommelser:

1. För att minska hushållens höga skuldnivåer bör en amorteringsplikt på banklån införas.

Stora risker finns i den svenska bolånesektorn vid en större nedgång i

ekonomin. En amorteringsplikt har fördelen att den inte utestänger unga personer som vill köpa en första bostad vilket bolånetaket gör. Vi ser med intresse på att företrädare för banksektorn har fört fram denna tanke och att regeringen inte har avvisat den.

2. Vi vill snabbutreda och genomföra en bankdelningslag. En sådan lag skulle tvinga fram en delning mellan bankernas finansiella handel och egentliga bankverksamhet i separata företag. I dag subventionerar skattebetalarna bankernas upplåning via garantier värda 30 miljarder årligen. Dessa pengar används till stor del för finansiell spekulation – inte bankverksamhet. Samhället kan behöva garantera bankverksamhet som sparande, bolån och krediter till småföretag. Men vi har inte någon anledning att underblåsa finansiell handel eller ta dess risker vid förluster. Tvärtom bör vissa former av finansiell spekulation förbjudas. Vi vill förbättra villkoren för alternativa gemensamt ägda banker som lokala sparbanker.

3. För att möta krisens negativa ekonomiska -effekter bör de samhälleliga investeringarna öka. Det är dessutom i praktiken gratis för staten att låna pengar i dagsläget. Genom samhällsnyttiga investeringar i infrastruktur som järnväg, bostadsbyggande/bostadsrenovering och förnybar energiproduktion kan vi öka sysselsättningen samtidigt som flaskhalsar i ekonomin byggs bort och utsläppen av växthusgaser minskar. I Europa bör länder med bättre ekonomisk utveckling och överskott i bytesbalansen öka efterfrågan i ekonomin för att underlätta vägen ur krisen. Detta bör samordnas och Sverige bör ta initiativ till detta.

Sverige har inget intresse av kaos och sammanbrott i eurozonen. Därför måste Sverige höja rösten för en mer realistisk krispolitik utan EU:s marknadsliberala och federalistiska skygglappar. En sådan politik måste innebära ett större ansvar för bankernas ägare och fordringsägare vid förluster. För de länder som sitter fast i eurons skruvstäd av usel konkurrenskraft och felaktig penningpolitik måste en ordnad väg ut ur euron skapas.

På EU-nivå behövs en politik med socialt ansvar som fördelar bördorna rättvist och som bidrar till ökade investeringar för jobb. Nedskrivningar av delar av den grekiska statsskulden kommer att bli nödvändiga. På EU-nivå måste den svenska regeringen vara tydligare med att den respekterar folkomröstningen från 2003 och svenskarnas nej till euron. Det innebär att vår ekonomiska politik inte ska underordnas en framväxande överstatlig ekonomisk politik på EU-nivå. Inte heller kan vi acceptera att svenska skattemiljarder öses ner i EU:s svarta hål av bankförluster. Vi avvisar att Sverige deltar i varje sådan socialisering av förlusterna i EU:s banksystem. Däremot kan vi från fall till fall ge bilaterala lån till grannländer som behöver stöd som vi har gjort till Island och Lettland.

Vägen ur eurokrisen kommer att bli lång och svår, till att börja med kräver den att vi börjar färdas åt rätt håll.

Jonas Sjöstedt, (V), partiordförande

Ulla Andersson, (V), vice partiordförande “

DN 17 sep 2012:
Budgeten.

”Pensionärernas skatt sänks med en femtilapp per månad”

“ Stark svensk ekonomi. Alliansregeringen genomför en fjärde sänkning av pensionärernas skatt. De flesta pensionärer får mellan 500 och 700 kronor i lägre skatt per år. Samtidigt höjs bostadstillägget för ogifta pensionärer med 170 kronor per månad, skriver alliansens fyra partiledare. “

“ De flesta europeiska regeringar står inför tuffa beslut om omfattande åtstramningar. Stora delar av Europas befolkning kommer under många år tvingas leva med skattehöjningar och neddragningar i välfärden. I Sverige är situationen annorlunda tack vare en ansvarsfull politik som säkrat en stark och stabil grund för svensk ekonomi. I höstens budget kan regeringen därför presentera viktiga framtidsinvesteringar för fler jobb och förstärkningar för ekonomiskt utsatta grupper.

Allt sedan Alliansen vann regeringsmakten 2006 har vi haft fokus på ansvar för de offentliga finanserna och en politik för fler människor i arbete. Tack vare den förda politiken står sig Sverige i dag starkare än nästan varje annat europeiskt land. Att öka drivkrafterna för att arbeta har varit helt nödvändigt. Därför har framför allt jobbskatteavdraget varit viktigt. Den starkaste drivkraften för att arbeta har personer över 65 år fått genom det förhöjda jobbskatteavdraget, som gör det extra lönsamt att stanna kvar i arbetslivet.

Samtidigt som det är viktigt att uppmuntra att fler jobbar längre, är det prioriterat för regeringen att förbättra situationen för de ekonomiskt mest utsatta pensionärerna. Vi har därför, fram till nu, sänkt skatten för pensionärer i tre steg med totalt 12,8 miljarder. Alla tre stegen i skattelättnaderna för personer över 65 år har utformats så att de relativt sett ger mest till dem med små inkomster.

Vi har tidigare också beslutat att genomföra ytterligare skattesänkningar för pensionärer när ekonomin så tillåter. Vi ser inget egenvärde i att pension och förvärvsinkomst beskattas olika. Regeringen ser fortsatt behov av ytterligare stimulanser för fler i arbete. Över tid skall dock skillnaden i beskattning mellan löntagare och pensionärer minska.

Den ekonomiska kris som världen nu upplever får allvarliga konsekvenser för en liten öppen ekonomi som den svenska. Det har bland annat påverkat svenska pensionärer med inkomstpension, som har känt av detta i form av bromsen i pensionssystemet. Till följd av krisen har en del pensionärer fått se sin pension minska.

För att klara en god utveckling av pensionerna på sikt är det därför avgörande att fortsätta bekämpa utanförskapet och sätta jobb och ekonomisk utveckling främst. De åtgärder som har vidtagits för att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden och för att göra det mer lönsamt att arbeta är därför av stor betydelse för såväl dagens som morgondagens pensionärer.

Den budget som regeringen presenterar inom kort ska ses i detta ljus. Kraftfulla satsningar på företagande, infrastruktur, forskning, innovation och utbildning rustar Sverige för att möta framtiden. Ansvar för ekonomin är garanten för en god ekonomisk utveckling också för Sveriges pensionärer.

Tack vare Sveriges relativt starka position går vi vidare och sänker nästa år för fjärde gången skatten på pension. Skattesänkningen uppgår till mellan 500 och 700 kronor per år för de flesta pensionärer. Totalt

uppgår skattelättnaden till 1,15 miljarder kronor.

Vi fortsätter också att prioritera de ekonomiskt sämst ställda pensionärerna. I höstens budget föreslås en ytterligare höjning av bostadstillägget (BTP) för ogifta pensionärer med 170 kronor per månad. En lika stor generell höjning av BTP genomfördes 1 januari 2012.

De som är berättigade till fullt bostadstillägg, nästan uteslutande ensamstående kvinnor, får därmed en förstärkning av sin ekonomi med

ca 2 000 kronor per år. Tillsammans med årets höjning av BTP blir förstärkningen drygt 4 000 kronor per år.

För de ekonomiskt mest utsatta innebär pensionsskattesänkningen, tillsammans med höjningen av BTP, nästa år en förstärkning på drygt 200 kronor per månad. Tillsammans med tidigare genomförda skattesänkningar kommer en genomsnittlig pensionär nästa år att ha cirka 600 kronor lägre skatt per månad än 2006. Garantipensionärer har därmed i princip fått en extra månads pension om året. För 2014 avser regeringen att återkomma med ytterligare förslag om sänkt skatt för pensionärer under förutsättning att de offentliga finanserna så tillåter.

Att stärka våra äldres ställning och villkor, ekonomiskt och i samhället i stort, är och förblir en central prioritering för regeringen. Regeringens arbete på olika områden för att förbättra dessa villkor ska ses som en helhet.

Det är viktigt att vara tydlig med att ansvar för ekonomin, åtgärder för jobb, investeringar och tillväxt, hänger ihop med högre pensioner och bättre villkor för våra äldre. Genom att ta ansvar för ekonomin, stärka arbetslinjen och prioritera rätt blir det möjligt att förbättra pensionärernas villkor. 2013 sänker Alliansen pensionärernas skatt för fjärde gången. För Sveriges pensionärer är det tydligt vilket alternativ som går att lita på.

Alliansens partiledare:

Fredrik Reinfeldt (M)

Jan Björklund (FP)

Annie Lööf (C)

Göran Hägglund (KD) “

DN 24 sep 2012:
Skulder hos Kronofogden.

“Ungas statusjakt – en dyr historia”

“ Unga Stockholmare är mest skuldsatta i landet. Deras snittskuld hos Kronofogden är 47 000 kronor – jämfört med 28 000 i riket.
– Unga är mindre rädda för Kronofogden än för att inte ha vad kompisarna har, säger Jan Åkerlund, på Kronofogden. “

“Drygt 5 900 personer, tre procent, av de unga i Stockholms län har i dag tillsammans mer än en kvarts miljard i skuld hos Kronofogden. Snittskulden bland unga mellan 18 år och 25 år är cirka 47 000 kronor i Stockholms län vilket är högst i landet där snittet ligger på cirka 28 000 kronor.

– Antalet unga i Stockholm är så stort och därför är risken också större att några ungdomar har dragit på sig gigantiska skulder, ofta via skadestånd som handlar om flera hundratusen kronor, säger Jan Åkerlund, förebyggare på Kronofogden.

I Sigtuna, som toppar länsstatistiken, står en 25-åring ensam för 9,3 miljoner kronor av den totala skulden i kommunen vilka är kvarlevor från skadestånd efter bedrägeridomar. Näst mest i skuld står Botkyrkas och Sundbybergs unga med snittskulder runt 60 000 kronor. I Danderyd och på Lidingö är gäldenärerna få och snittskulden mindre än 15 000 kronor.

En dryg tredjedel av skulderna är statliga. Toppar gör obetalda skatter, böter, felparkeringsavgifter och trängselskatt. Tv-avgiften är också vanlig, en av de första räkningarna man hoppar över.

Men den största andelen handlar om enskilda skulder där ungdomar lånat för att betala gamla skulder eller för att shoppa. Sms-lånen har ökat med hela 70 procent bara under det första halvåret i år.

– De unga står för en femtedel av snabblånen. Unga är också överrepresenterade vid kommunikationsskulder och konsumtionsskulder, man handlar både mat, möbler och teknik på avbetalning. Har man svag balans i ekonomin och ingen buffert är det lätt att man förköper sig, säger Jan Åkerlund.

Både snabblån och e-handel är inkörsportar för unga hos Kronofogden.

– Det är en otrolig förändring. På nätet kan du köpa allt på avbetalning. Bara en knapptryckning bort och lockande för unga i jakten att ha det nya. Ofta är kapitalskulden per månad mindre än avi-avgiften för fakturan, och varorna blir väldigt dyra i slutändan.

Unga är särskilt utsatta eftersom de saknar fasta inkomster men drar på sig avbetalningar som ska betalas varje månad under flera år. Kronofogden jobbar även förebyggande och har ett utbildningsmaterial ”Koll på cashen” speciellt för ungdomar.

– Man föds inte med sunt förnuft i privatekonomi. Vi behöver en bildningskampanj, inte bara i skolan. Föräldrar, kommunen, banker, statliga myndigheter, näringsliv och även medier måste informera om risken med att konsumera för pengar man inte har. Det är mycket viktigare än att rapportera om Nasdaq varje dag, säger Jan Åkerlund.

De redan skuldsatta får en tuff uppförsbacke på vägen in i vuxenlivet.

– De unga får inget jobb och de får ingen bostad men skuldsätta sig, det får de. Skulderna är väldigt kontraproduktiva. I dag gör många arbetsgivare kreditkontroller innan de anställer och med en betalningsanmärkning är det svårt att få hyreskontrakt.

Några särskilda regler för ungdomar som tar lån eller handlar på avbetalning tror han inte på.

– Jag är tveksam till åldersgränser, det viktiga är att man alltid gör en god kreditprövning av alla kunder.

Föreningen Sveriges Konsumenter startar nu en kampanj och besöker i vår Stockholms skolor. De varnar unga för köp på internet och avbetalning.

– Väldigt många unga kvinnor hamnar i skuld efter att ha köpt kosmetika på nätet. Vi efterlyser mer stöd från skolan. Vi lever i ett konsumtionssamhälle och dagens konsumentundervisning räcker inte, säger Christin Holm, projektledare på Sveriges Konsumenter.

Jessica Ritzén jessica.ritzen@dn.se "

"10 största skuldtyperna till staten*

Skattekontot 71,6

Bötesmedel 8,9

Felparkering 7,9

Trängselskatt 5,0

Studiemedel 4,8

Brottsofferfond 2,9

TV-avgift 2,7

Fordonsskatt 1,8

Rättshjälp 0,7

Underhållsstöd 0,5

* i miljoner kronor

Varför skuldsätter sig unga i Stockholm?

Love Härning, 18 år, student, Norrmalm:

– Jag jobbar extra och tjänar kanske 6 000 i månaden för att kunna ha råd att köpa det jag vill ha. Jag har en Iphone och min Barbourjacka kostade 4 000 kronor. Jag köpte den inte för märket utan för att jag tycker att den är snygg. Men man måste jobba extra för att ha råd med det.

Daniel Johansson, 18 år, student, Södermalm:

– Många skuldsätter sig för att de vill köpa saker för att passa in. Då tar de sms-lån eller köper på avbetalning. Kraven från omgivningen gör att man vill ha dyra saker. Det kostar otroligt mycket bara att gå ut en kväll i Stockholm, kanske 1 000-1 500 kronor. En del tycker att de ska slå på stort varje helg.

Alexander Mörck, 17 år, student, Sundbyberg:

– Alla i Stockholm vill ha en Iphone, även om det finns andra smartphones, så tror jag inte att det är ute i landet. Här är folk mer märkesmedvetna och accepterar överpriset. Jag har ingen Iphone själv, jag är bara 17 år och de går ju nästan inte att köpa utan abonnemang. Det vore bra om det var hårdare regler när unga tar lån och tecknar abonnemang.

Gustav Englund, 18 år, student, Sollentuna:

– Många unga i Stockholm skuldsätter sig nog för att det finns mycket fler lockelser i en storstad än till exempel i en bruksort i landet. Stockholm har ett mycket större utbud av allt för unga människor. "

DN 29 sep 2012:
Det stabiliseringspolitiska regelverket.

”Ompröva reglerna som styr finans- och penningpolitik”

“ Spelreglerna avgörande. Svensk stabiliseringspolitik har länge fungerat bra. Men det betyder inte att de regelverk som styr finans- och penningpolitiken står sig för alltid. Omprövningar krävs på ett antal punkter. Ett viktigt problem är frågan om riksbanksledningens operativa självständighet, skriver nationalekonomen Hans Tson Söderström. “

“Efter kronans fall 1992 har Sverige skapat sig ett internationellt rykte som föredöme i modern regelstyrd stabiliseringspolitik. Politiken är grundad på nya forskningsresultat om den keynesianska politikens bristande effektivitet och den ekonomiska politikens trovärdighetsproblem. På förvånansvärt kort tid omsattes dessa resultat i praktisk politik. Vi fick ett finanspolitiskt regelverk med utgiftstak och överskottsmål, och vi fick en operationellt självständig riksbank med ett trovärdigt inflationsmål.

Framgångarna har inte uteblivit. Även om arbetslösheten förblivit ett problem kan vi glädja oss åt låg inflation och en internationellt sett hygglig tillväxt parat med stabila statsfinanser och mycket stora överskott i våra utrikestransaktioner.

Det kan framstå som om vi därmed skapat ett stabiliseringspolitiskt regelverk som står sig för all framtid. Så är dock inte fallet. Stabiliseringspolitiken kommer även i framtiden att behöva ett stabilt regelverk, men erfarenheterna föranleder redan i dag omprövningar på ett antal punkter.

Vad gäller finanspolitiken har såväl SNS Konjunkturråd som Finanspolitiska rådet ifrågasatt överskottsmålets nuvarande utformning. Syftet med målet är oklart i dagens läge då statsskulden närmar sig hanterliga 35 procent av BNP och den offentliga sektorn har betydande finansiella nettotillgångar. En fortsatt minskning av statsskulden kräver ett onödigt högt skattetryck och/eller prutning av angelägna offentliga utgifter. I dag vore det rimligare med ett långsiktigt mål för den offentliga skuldkvoten och kanske även för de offentliga investeringarna – gärna med en lagstadgad prövning av deras samhällsekonomiska lönsamhet.

I regelverket ingår också Finanspolitiska rådet, som självständigt ska granska finanspolitiken. Häromåret härsknade finansministern till på rådet och hotade med nedskurna anslag. Det ger anledning att fundera över rådets konstitutionella ställning. Rådet borde enligt min mening sortera under riksdagens finansutskott, inte under den finansminister det är satt att granska. Rådets mandat borde dessutom begränsas till två uppgifter: Dels att se över det finanspolitiska regelverket och komma med förslag till förändringar, dels att undersöka om finanspolitiken följer regelverket eller om det ekonomiska läget motiverar tillfälliga undantag. Det är viktiga och fullt tillräckliga uppgifter för ett expertråd. Den löpande granskningen av finanspolitiken klarar våra politiska partier tillsammans med intresseorganisationer och fristående opinionsbildare alldeles utmärkt.

Regelverket för penningpolitiken har länge ansetts fungera bra. Under senare tid har dock en spricka uppstått i Riksbankens direktion mellan den minoritet av ”duvor”, som länge förespråkat en lägre styrränta och reserverat sig mot direktionens räntebana, och den majoritet av ”hökar”, som regelbundet avvisat minoritetens förslag. Meningsmotsättningar mellan direktionens ledamöter är i sig inget problem för penningpolitiken eller Riksbankens anseende. Tvärtom är syftet med

en direktion om sex ledamöter att de penningpolitiska frågorna ska få en allsidig belysning inför räntebesluten.

Den här gången har emellertid meningsmotsättningarna tagit sig former som mer ger intrycket av ömsesidig brist på förtroende än av konstruktiv debatt. I längden är detta givetvis skadligt såväl för tilltron till penningpolitiken som för Riksbankens allmänna anseende. Riksbankschefen har uppenbarligen misslyckats med uppgiften att ena stridiga viljor genom att väga samman ledamöternas ståndpunkter med hänsyn till deras sakliga tyngd.

Bakom låsningarna i direktionen finns dock ett förhållande av mer principiellt intresse. Två av direktionens ledamöter tillsattes så sent som vid det senaste årsskiftet. I samband med rekryteringen intervjuades Riksbanksfullmäktiges ordförande Johan Gernandt och uppgav då att han ”letar efter någon som ansluter sig till den officiella räntebanan”. Han säger vidare att ”de nya ledamöterna bör … stödja den penningpolitiska åsikten som majoriteten … har”.

Därmed har Gernandt – såvitt jag kan förstå – brutit mot en fundamental regel bakom Riksbankens nya konstitutionella ställning: separationen mellan det politiska bestämda målet för penningpolitiken (att värna om prisstabilitet) och riksbankskledningens operativa självständighet. Genom Gernandts uttalanden måste de två nya ledamöterna veta att de blivit utsedda för att stödja ”majoritetslinjen” i direktionen.

Riksbankskledningens operativa självständighet är en av de viktigaste hörnpelarna i den penningpolitiska regim som visat sig så framgångsrik runt om i världen. Självständigheten värnas bland annat genom ett explicit förbud för direktionen att ta – eller begära – instruktioner från politiska organ. Fullmäktige ska utse ledamöter av direktionen som har de bästa förutsättningarna att självständigt analysera det ekonomiska läget och fatta lämpliga penningpolitiska beslut. Att välja ledamöter av direktionen i syfte att påverka räntebesluten i en viss riktning strider helt mot avsikten med den nya riksbankslagen.

Det är oklart varför Riksbanksfullmäktiges ordförande sökt knyta de två nya ledamöterna till en viss penningpolitisk handlingslinje. Det är också oklart i vilken mån de två nya ledamöterna känner sig bundna av detta urvalskriterium (även om de hittills röstat med majoriteten). Men oavsett detta måste en förstärkning av regelverket till för att förhindra att de penningpolitiska besluten uppfattas som politiskt beställda.

Slutsatsen är alltså att det krävs en kontinuerlig översyn och vidareutveckling av regelverken för såväl finans- som penningpolitiken för att säkra de framgångar som hittills vunnits i stabiliseringspolitiken. Tiden är mogen för de förändringar som jag diskuterat här. De bör dock föregås av en bred debatt för att förankras politiskt och vinna allmän tilltro. Den mediala uppmärksamheten i det ekonomiskpolitiska spelet fokuseras naturligt nog oftast på enstaka händelser, personer och beslut. Men i själva verket är det spelreglerna som är avgörande för politikens kvalitet.

Hans Tson Söderström, adjungerad professor i konjunkturanalys och makroekonomisk politik vid Handelshögskolan i Stockholm. Tidigare mångårig chef för SNS och ordförande i dess Konjunkturråd. “

“<u>I korthet. Omprövningar behövs</u>

Se över överskottsmålets nuvarande utformning och definiera ett långsiktigt mål för den offentliga skuldkvoten och kanske också för de offentliga investeringarna.

Finanspolitiska rådet bör sortera under riksdagens finansutskott, inte under den finansminister det är satt att granska. Rådets mandat bör också begränsas.

Riksbankskledningens operativa självständighet är av yttersta vikt. Att välja ledamöter i syfte att påverka räntebesluten i en viss riktning strider mot avsikten med den nya riksbankslagen. “

DN 24 okt 2012:
Fondbranschen.

”Finansbranschen tar inte ansvar för etik och miljö”

“ Ny undersökning. Finansbranschens ointresse för etik- och miljöfrågor leder inte bara till miljöförstöring och mänskligt lidande – det skadar också trovärdigheten för hur våra pengar förvaltas. Det är hög tid för större öppenhet och större konsumentmakt i finansbranschen, skriver företrädare för Sveriges konsumenter. “

“ Regelbundet avslöjas hur våra pensions- och sparpengar investeras i ansvarslösa företag. Det handlar om allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter, omfattande miljöförstöring, utbredd korruption eller tillverkning av klustervapen och anti-personella landminor. Just nu stormar det kring storföretag som TeliaSonera och Lundin Petroleum på grund av anklagelser om allvarliga missförhållanden.

Ytterst ligger ansvaret på ägarna, det vill säga i stor utsträckning de banker och pensionsfonder som förvaltar allmänhetens pengar. Man kan med fog fråga sig om finansbranschens jakt på kortsiktiga vinster överskuggar intresset för att ställa krav på hållbarhet och ansvarsfulla metoder.

I dag presenteras en unik granskningsrapport där landets 15 största banker och pensionsfonder rankats utifrån sitt ansvarsarbete. Det har skett i projektet Fundwatch, där målet är att göra det enklare för konsumenter att välja och ställa krav på sina fondförvaltare. Genom oberoende och enkel information skapas förutsättningar för ett ökat konsumenttryck. Därmed skapas också incitament för branschen att satsa mer seriöst på ansvarsfrågor.

I Sveriges Konsumenters granskning undersöktes hur svenska fondförvaltare agerar som ägare till 50 av de mest kontroversiella företagen i världen. De 50 företagen har valts ut från så kallade ”svarta listor” hos åtta europeiska banker och pensionsfonder som publikt redovisar vilka företag som man slutat investera i på grund av deras grovt ansvarslösa agerande. Det handlar om företag som kopplats till grova eller systematiska kränkningar av internationella konventioner och normer. Företagen har dessutom inte lyssnat tillräckligt på ägarnas krav om ett ansvarsfullt agerande. Ett av företagen är Lundin Petroleum. Det handlar alltså om några av de tydligaste missförhållandena eller allvarliga anklagelser mot företag där ägarna åtminstone bör redovisa ett tydligt ansvarsarbete.

I toppen av rankningen finns pensionsbolagen Alecta, AMF och KPA medan bankerna Swedbank Robur, Länsförsäkringar och Handelsbanken hamnar i botten. Förvaltarna i toppen av rankningen investerar bara i en handfull av de 50 granskade företagen medan bankerna i botten i över 30.

Bara två av förvaltarna, Första till Fjärde AP-fonderna och Nordea, redovisar strukturerat och regelbundet om sitt aktiva påtryckningsarbete med företagen. Det gör också att dessa två klättrar i rankningen.

Ingen av förvaltarna uppnår en positiv totalpoäng, vilket visar att transparensen är låg och att ingen av förvaltarna kan redovisa ett heltäckande påtryckningsarbete som ägare till dessa företag.

Flera fondförvaltare i Sverige arbetar med aktiv ägarstyrning och det finns flera exempel på hur förvaltare genom aktivt engagemang lyckats påverka företag till ett ansvarsfullt agerande. Ändå satsar branschen minimala resurser på detta område.

De svenska AP-fonderna, som anses ligga relativt långt framme,

avsätter bara ett par tusendelar av sina förvaltningskostnader till etik- och miljöhänsyn. I den kommersiella sektorn förefaller mer pengar

satsas på marknadsföringen än på det faktiska arbetet. Den låga nivån ger en tydlig signal till företagen att dessa frågor inte är prioriterade.

Här finns en stor potential för konsumentmakt. Den största delen av bankers och pensionsfonders förvaltade kapital tillhör allmänheten och de flesta svenskar är därmed indirekt ägare i företagen. Det innebär att bankkunder och fondsparare kan påverka via sitt sparande. Problemet är att insynen i branschen är minimal och det är svårt som konsument att uppfatta skillnader i ansvarstagande mellan förvaltarna. Det hämmar branschen.

Sveriges Konsumenter samarbetar nu med ett antal svenska intresseorganisationer för att etablera Fundwatch på webben. Här ska konsumenter söka upp sina fonder och fondförvaltare och genom enkla indikatorer få vägledning till medvetna fondval och verktyg för att kunna påverka.

Successivt ska fler perspektiv på finansbranschens ansvarsarbete inkluderas. På så sätt skapas en oberoende och publik tävlingsplattform för branschen där fondförvaltare kan tävla om att visa upp det mest ambitiösa ansvarsarbetet.

Ett likartat initiativ har startat i Nederländerna och visat att upplägget är effektivt och stimulerar branschen till ett större ansvarstagande. Ett av de senaste exemplen är nederländska bankers stopp för finansiering av företag som levererar krigsmaterial till regimen i Syrien. På så sätt höjs även förtroendet för branschen.

Sveriges Konsumenter uppmanar nu svenska banker och fondförvaltare att drastiskt höja ribban för sitt ansvarsarbete samt att öppet och strukturerat redovisa hur man arbetar. De flesta andra branscher redovisar strukturerat och öppet hur de tar ansvar för etik- och

hållbarhetsfrågor. Det är dags för finansbranschen att göra detsamma.

Jan Bertoft, generalsekreterare Sveriges konsumenter

Jakob König, projektledare för Fundwatch, Sveriges konsumenter “

“**<u>Undersökningen</u>**

I granskningen identifierades först vilka av de 15 fondförvaltarna som investerar i något av de 50 svartlistade företagen.

Därefter utvärderades i vilken utsträckning dessa fondförvaltare tar ägaransvar genom ett trovärdigt påtryckningsarbete med företagen.

Processens trovärdighet bedöms utifrån 13 kriterier där öppenhet, tydlighet, aktivitet samt högt ställda krav på företagen premieras.

Granskningsmetoden utgår endast från publikt tillgänglig rapportering från fondbolagen.

Sju större svenska intresseorganisationer har ingått i referensgruppen för projektet och forskare på området har granskat rapporten och metoden. “

DN 11 nov 2012:

Svenska skuldberget ökar.

“Hushållens lånefest svår att stoppa”

“Amorteringskrav, sämre ränteavdrag eller höjd egen insats – förslagen om hur man ska komma åt den ökande skuldsättningen hos hushållen är många. Men det finns ingen politisk enighet och i avsaknad av det tvingas Riksbanken att vara försiktig med att sänka räntan.”

“Riksbanken har på senare tid blivit alltmer oroad över hushållens skuldsättning. Det är också ett av skälen till att riksbankschef Stefan Ingves och majoriteten i bankens direktion hittills avvaktat med att sänka räntan ytterligare.

Egentligen vill Riksbanken att regeringen och de politiska partierna ingriper, eftersom svensk ekonomi skulle behöva lägre ränta. ”Ju mindre som görs på annat håll för att minska riskerna med hög skuldsättning, desto mer faller på penningpolitiken”, skrev Ingves i en debattartikel nyligen.

Men de politiska partierna är inte eniga om vilken åtgärd som behövs.

Carl B Hamilton, Folkpartiets ekonomisk-politiske talesman, föreslog i en debattartikel att kapitalskatten skulle sänkas från 30 till 25 procent med en motsvarande sänkning av värdet av ränteavdragen. Det skulle både stimulera sparande och göra det dyrare att ta lån.

– Men redan under förmiddagen stoppades det av statsministern och min egen partiledare, suckar Hamilton.

Han menar att dagens låga räntor underlättar en begränsning av ränteavdragen. Effekten för låntagarna skulle inte bli lika smärtsam som vid en högre räntenivå.

Klarar det politiska systemet att begränsa effekterna av skuldsättningen?

– Jag har i varje fall inte sett några uttalanden i den riktningen, svarar Hamilton efter en lång tystnad.

Hamilton tycks också vara rätt ensam bland riksdagspolitikerna om en begränsning av räntavdragen.

Bostadsminister Stefan Attefall (KD) har föreslagit en amortering ner till 70 procent av bostadens värde under de första tio åren av lånetiden. Han är också direkt avvisande till tanken på att begränsa ränteavdragen, eftersom han tror att det kommer att minska ett redan, enligt honom, för lågt bostadsbyggande.

Inte heller Socialdemokraternas Magdalena Andersson vill ha begränsningar av ränteavdragen.

– Många barnfamiljer har tagit radhuslån utifrån de ränteavdrag som finns. Man kan inte ändra villkoren hur som helst, sade hon till Dagens Industri häromveckan.

Vänsterpartiet vill ha tvingande amortering.

– I vår budgetmotion yrkar vi på att alla lån där skulden är över 75 procent (av bostadens värde) ska ha ett krav om amortering, säger Ulla Andersson, partiets ekonomisk-politiska talesman.

– Det skulle också underlätta för Riksbankens räntesättning, tillägger hon.

Amorteringskrav avvisas av Carl B Hamilton eftersom han befarar att låntagare med svag ekonomi – vid till exempel sjukdom eller arbetslöshet - kanske tvingas ta andra, dyrare, lån för att minska på bostadslånet.

Men det finns de som kan tänka sig att diskutera ränteavdragens storlek. Miljöpartiet är berett att diskutera alla åtgärder som amorteringskrav, ränteavdragen, eller bosparande.

– Hushållens skuldsättning är oroande och vi vill ha en bred politisk överenskommelse för att komma åt den, säger Per Bolund, Miljöpartiets ekonomisk-politiska talesman till DN.

Tidigare åtgärder har gett liten effekt

Sedan en tid tillbaka finns två åtgärder på plats som ska begränsa hushållens skuldsättning.

1. Bolånetaket, som infördes som allmänt råd från Finansinspektionen till bankerna i oktober 2010. Taket innebär att bankerna inte ska låna ut mer än 85 procent av en bostads värde. Kritiker menar att taket försvårar för unga att komma in på marknaden, eftersom de har svårt att spara ihop 15 procent av köpeskillingen, i synnerhet i storstäderna. Riksgälden har kritiserat taket med att det är storleken på hushållens skulder som är problemet, inte belåningsgraden.

2. Amorteringsrekommendationen. Infördes av Bankföreningen i december 2010. Rekommendationen säger att bankerna ska kräva amortering av kunder som har en högre belåning än 75 procent av bostadens värde. Det råder delade meningar om hur effektiv den är – eller hur strikt bankerna följer den.

Dan Lucas dan.lucas@dn.se **“**

“Så tycker partierna

Moderaterna

Påpekar att bolånetaket och rekommendation om amortering i princip halverat tillväxten av lån. Banker kommer också att få nya högre kapitalkrav, som lär påverka skuldsättningen. Därför ej aktuellt med fler åtstramande regler ”men vi följer givetvis utvecklingen”.

Socialdemokraterna

Vill behålla bolånetaket på 85 procent av bostadens värde, men inte begränsa avdragsrätten. Bankerna ska följa sin överenskommelse om amorteringskrav. Viktigt att det finns hög beredskap för nya åtgärder om utlåningen återigen tar fart.

Miljöpartiet

Anser att skuldsättningen är oroande hög, men har inte satt ner foten om vilka åtgärder som är bästa att ta till. Vill ha en bred överenskommelse i riksdagen och är då beredd att diskutera alla typer av åtgärder.

Sverigedemokraterna

Viktigt att bankerna är strikta med amorteringskrav och restriktiva med hög belåning. Om det inte räcker kan det finnas skäl att vidta ytterligare politiska åtgärder, men då måste det finnas en bred majoritet i riksdagen.

Vänsterpartiet

Krav på amortering för låntagare som har lån som överstiger 75 procent av bostadens värde. Bankerna ska tvingas tala om vilka påslag de har för att underlätta för kunderna att jämföra olika banker och därmed pressa räntan.

Folkpartiet

Vill sänka reavinstskatten vid försäljning av bostäder för att öka utbudet av bostäder. Kan tänka sig att diskutera dagens bolånetak då reglerna är generella medan problemet är störst i storstäderna. Föreslår inte sänkta ränteavdrag.

Centern

Bra med rekommendation om amortering. Ränteavdraget bör fasas ut, men genom nedtrappning så att det inte blir orimliga konsekvenser. C vill införa ett grundavdrag på kapitalinkomster som ränta från bankkonton för att stimulera till sparande.

Kristdemokraterna

Bankerna bör följa rekommendationen att kräva amortering på bostadslån som överstiger 75 procent av bostadens värde. Anser att alla alternativ till amortering försvagar hushållets ekonomi, snarare än stärker det.

DN 14 nov 2012:

“Nu inser Kalifornien värdet av att betala skatt”

“Att Barack Obama blev omvald som amerikansk president är förstås märkvärdigt. Men frågan är om inte det delstatliga valresultatet i Kalifornien i förra veckan var minst lika betydelsefullt. När alla röster var räknade visade det sig att väljarna dels godkänt ett lagförslag som ger en sammanlagd skattehöjning på sex miljarder dollar, dels röstat in en demokratisk ”supermajoritet” i delstatskongressen.

Det kanske inte låter så sensationellt; Kalifornien är känt för att vara en liberal delstat där republikanerna backat stadigt under senare år. Men den historiska symboliken är stark. Det var här som den nyliberala skatterevolten som förde Ronald Reagan till makten startade år 1978. Då röstade en majoritet av invånarna för Proposition 13, en författningsomröstning som kraftigt beskar politikernas möjligheter att beskatta medborgarna.

Lagen har två hörnstenar. Den ena är ett förbud mot att höja fastighetsskatten, den andra är ett krav på två tredjedelars majoritet i delstatskongressen för att höja alla delstatliga skatter, inklusive inkomstskatten. Den underliggande tankegången speglar inte bara en ovilja att bidra till det allmänna utan också en djup misstänksamhet mot att ge folkvalda politiker rätt att fatta beslut om medborgarnas gemensamma framtid.

Eftersom Kalifornien är en rik delstat – om det var en egen nation skulle det vara världens åttonde ekonomi – märktes inte effekterna av Proposition 13 de första åren. Jag bodde där i mitten av åttiotalet och imponerades av såväl utbildningssystem som hälsovård.

Men efter hand har effekterna av skattefundamentalismen blivit katastrofala. Kalifornien har gått från att ha varit en av USA:s bäst skötta delstater till att bli ett avskräckande exempel på vanstyre. Eftersom det är fastighetsskatten som finansierar de lokala skolorna har mycket av diskussionen kommit att handla om skolsystemet.

Men kravet på kvalificerad majoritet för att höja skatterna har också utarmat andra offentliga institutioner. Kalifornien hade en gång i tiden ett av världens bästa universitetssystem som stod öppet för alla medborgare (mer demokratiskt än det svenska); i dag befinner det sig i djup ekonomisk kris. Och vad man än tycker om åttafiliga motorvägar så blir inte bilsamhället bättre av sprucken asfalt och trasiga påfartsramper.

Det kommer aldrig att bli häftigt att betala skatt i USA. Nationen är grundad på en skatterevolt, The Boston Tea Party, något som dagens högerrepublikaner har utnyttjat till fullo.

Men USA är också en nybyggarnation där människor slutit upp bakom delstatliga eller federala myndigheter för att bygga skolor, sjukhus, universitet och andra offentliga institutioner. Att döma av 2012 års valresultat verkar det som om allt fler amerikaner har börjat inse att skatter också kan vara en förutsättning för individens frihet.

Henrik Berggren henrik.berggren@dn.se “

Henrik Berggren är författare och historiker.

DN 14 nov 2012:
Tjänstepensionen.

”Undermålig information om våra tjänstepensioner”

“ Svårt välja rätt. Många konsumenter tycker att informationen om tjänstepensionen är otillräcklig och svår att förstå. En ny granskning från Riksrevisionen visar att Konsumentverket och Finansinspektionen inte gjort något för att förbättra situationen. Detta trots att tjänstepensionen har stor betydelse för den slutliga pensionen, skriver riksrevisor Jan Landahl. “

“Undersökningar visar att över 80 procent av dem som har en tjänstepension är dåligt eller inte alls insatta i hur mycket de betalar till pensionsbolagen.

Varje månad får nio av tio anställda pengar avsatta till en tjänstepension, inom ramen för olika kollektivavtal. Som anställd och konsument på tjänstepensions-marknaden finns en möjlighet att påverka placeringen av pengarna genom att aktivt välja förvaltare och sparandeform.

Information om de olika valmöjligheter som finns skickas ut från livförsäkringsföretagen. Informationen bestäms i huvudsak av arbetsmarknadens parter medan staten ansvarar för konsumentskyddet och bedriver tillsyn.

Staten arbetar med konsumentskydd på flera sätt. Det kan handla om utbildning till konsumenter för att höja deras kunskaper i finansiella frågor. Det kan även innebära att myndigheterna via nya eller ändrade regler stärker konsumenternas ställning gentemot företagen. Myndigheterna förutsätts kontrollera att reglerna följs med hjälp av tillsyn, till exempel genom att granska livförsäkringsföretagens information till konsumenterna.

Om myndigheterna inte anser sig ha tillräckliga möjligheter att åtgärda vissa problem har de ansvar för att uppmärksamma regeringen på detta. Ansvaret för tillsynen av information på tjänstepensionsmarknaden ligger hos Finansinspektionen och Konsumentverket.

Riksrevisionen har granskat Finansinspektionens och Konsumentverkets tillsyn av information på den kollektivavtalade tjänstepensionsmarknaden. Granskningen visar att många konsumenter inte har en rimlig möjlighet att göra medvetna val inom tjänstepensionen. Information om till exempel prognosränta och livslängdsantaganden saknas och den information som konsumenten får kan vara svår att förstå.

Ett exempel är redovisningen av avgifter. Avgifterna redovisas oftast i procent i stället för i kronor och för enstaka år, trots att både forskning och undersökningar visar att en genomsnittlig konsument har svårt att förstå hur avgifter påverkar pensionens storlek på lång sikt.

Varken Finansinspektionen eller Konsumentverket har gjort något för att informationen på den kollektivavtalade tjänstepensionsmarknaden ska bli bättre. Finansinspektionen, som har det främsta ansvaret för tillsyn av hur företag informerar om sina produkter och tjänster, har inte prioriterat tillsyn av konsumentinformation.

Konsumentverket har ett brett ansvar för att konsumenterna ska kunna göra medvetna val och för att vid behov vidta eller föreslå åtgärder som stärker konsumenternas ställning på marknaden. Inte heller Konsumentverket har prioriterat tjänstepensionsmarknaden, trots att den omfattar väldigt många människor och har stor ekonomisk betydelse för den enskilde.

Sammantaget kan vi konstatera att myndigheternas arbete inte har haft någon effekt när det gäller att få livförsäkringsföretagen att anpassa sin information efter konsumenternas behov.

Arbetsmarknadens parter har i förhandlingarna om den kollektivavtalade tjänstepensionen inte ställt krav på att all väsentlig information ska redovisas för arbetstagarna. Inte heller parternas överenskommelser har därför medfört att konsumenterna kan göra medvetna val.

Redan 2006 uppmärksammade Riksrevisionen regeringen på att informationen till konsumenter inom den finansiella sektorn var ofullständig, svår att hitta och svår att förstå. Vår granskning visar att många av problemen fortfarande finns kvar.

Det yttersta ansvaret för konsument-skyddet ligger hos regeringen, som också har tagit initiativ till olika satsningar. Ett exempel är utbildning riktad mot särskilda målgrupper, till exempel ungdomar. Samtidigt visar forskningen att effekterna av riktade utbildningsprogram är begränsade.

Regeringen satsar även på att höja kunskapsnivån inom privatekonomi i gymnasieskolan. Detta kan på sikt stärka konsumenternas ställning på finansmarknaden. Men för att minska problemet i närtid menar vi att informa-tionen till konsumenterna behöver förbättras. Regeringen anser att förbättrad information till konsumenter i finansiella frågor är prioriterat – vi kan dock konstatera att prioriteringen inte har fått genomslag i myndigheternas arbete.

För att stärka konsumenternas ställning rekommenderar Riksrevisionen därför regeringen att vidta åtgärder så att myndigheterna tar sitt tillsynsansvar på tjänstepensionsområdet:

Öka tillsynen. Vi anser att Finansinspektionen bör öka tillsynen av livförsäkringsföretagens information till konsumenterna så att de kan göra medvetna val.

Konkretisera målen. Finansinspektionen bör även konkretisera målen med tillsynen av konsumentinformation och göra roll- och ansvarsfördelningen för hur arbetet ska bedrivas tydligare.

Stärk konsumentens ställning. Slutligen anser vi att Konsumentverket bör använda sitt breda mandat på området för att vidta eller föreslå åtgärder som stärker konsumenternas ställning på tjänstepensionsmarknaden.

Min förhoppning är att dessa åtgärder ska minska konsumenternas kunskapsunderläge gentemot de finansiella aktörerna och ge dem bättre förutsättningar att göra medvetna val. Detta är viktigt inte minst i tider av ekonomisk oro, då konsumenten lätt glöms bort.

Riksrevisionen kommer de närmaste åren att fortsätta granska regeringens och myndigheternas insatser inom pensionsområdet. Till våren kommer en granskning av ålderspensionens tilläggsförmåner. Då granskar vi om administrationen är effektiv och om alla försäkrade får de förmåner de har rätt till.

Även Sjunde AP-fondens placeringspolicy, riskhantering och kommunikation till spararna kommer att granskas under nästa år.

Jan Landahl, riksrevisor “

DN 14 nov 2012:

“Dags för tillväxtpolitik”

“Marknaden börjar sakta tro på euron igen. Men för att EU-ledarna ska kunna övertyga sina egna medborgare krävs andra åtgärder än åtstram-ning. “

“Är Europas kris över? Investerare, analytiker och till och med politiker börjar så sakteliga antyda att det kan vara så. Euron har förstärkts med nästan 10 procent mot dollarn sedan Europeiska Centralbankens (ECB) chef Mario Draghi den 26 juli lovade att göra ”allt som behövs” för att hålla ihop valutan.

Euro VIX, ett populärt mått på förväntningar om eurons svaghet, har fallit kraftigt. Kostnaderna för att köpa skydd mot svängningar i växelkursen mellan euro och dollar sjönk förra månaden till sin lägsta nivå på fem år. Spaniens och Italiens kreditkostnader har fallit dramatiskt.

En konsekvent utveckling bekräftar denna förändring i marknadsförhållandena. De europeiska ledarna har satt in mekanismer till stöd för Italien och Spanien. Från oktober har kontinenten en fungerande europeisk stabilitetsmekanism (ESM) som köper nya italienska och spanska statsobligationer om investerarna går i strejk.

Parallellt har ECB gått ut med ett program (”outright monetary transactions”, OMT) för köp av obligationer som redan handlas på andrahandsmarknaden. Vid sitt senaste toppmöte upprepade EU:s ledare sin utfästelse att ha utformat en övervakningsmekanism den 1 januari 2013 och ha satt den i funktion i slutet av samma år.

Med dessa åtgärder anser man sig ha undanröjt risken för såväl statsbankrutt som bankkris. I och med att ESM och ECB sätter ett tak för räntor på statsobligationer får länderna så mycket tid de behöver – och de behöver gott om tid – för att reducera sina underskott till hanterbara nivåer. Och med en enda tillsynsmyndighet på plats kommer ESM att kunna injicera kapital direkt i hårt ansatta banker. Den nya bankunionen kan sedan utvidgas till att omfatta en gemensam fond så att insolventa banker kan läggas ned i ordnade former.

Visst finns det svagheter i det här scenariot. ESM har begränsad eldkraft och kommer liksom ECB att enbart köpa obligationer utfärdade av stater som ber om det, något som stolta ledare inte gärna gör. Den tidsfrist som går ut i slutet av 2013 för införandet av bankunionen ligger långt borta. Även om alla vore eniga om att en gemensam upplösningsfond behövs – och så är det inte – finns det ingen överenskommelse om hur den ska bekostas.

Ändå betraktar marknaderna uppen-barligen detta som en lugnande godnattsaga – desto mer som de europeiska ledarna har sagt ifrån att Grekland inte kommer att knuffas ut ur eurozonen. De inser att Europa skulle få sin Lehman Brothers-krasch om EU drog tillbaka sitt stöd och tvingade ECB att sluta ge Greklands centralbank krediter. Följderna skulle bli katastrofala, inte bara för Grekland utan också för Portugal, Spanien, Italien och vem vet vilka andra länder.

I sin kommuniké den 18 oktober sade eurozonens ledare bestämt ifrån att de inte var beredda att låta det ske. Med tanke på hur uppfinningsrikt Europa är på den kreativa bokföringens område kommer man att hitta något sätt att ge Grekland livsuppehållande behandling.

Är krisen alltså verkligen över? När investerarna enbart lyssnar till toppmötesdeklarationer och löften om vittgående reformer i EU:s institutioner förbiser de den verkliga risken: att allmänhetens stöd för, eller i varje fall offentliga acceptans av, de åtstramningsåtgärder som krävs för att stora skulder ska betas av kollapsar. Liksom stödet för de regeringar som genomför åtgärderna. Massprotester mot åtstramningar

är ett varningstecken, ett annat är ökande folkligt stöd för nynazistiska rörelser som Gyllene gryning, nu Greklands tredje största parti.

Om en europeisk regering som ensidigt avvisar status quo kommer till makten skulle krisen omedelbart kulminera. En grekisk regering som summariskt avvisar EU:s och Internationella valutafondens villkor skulle genast få rött ljus av ECB och tvingas lämna eurozonen. En spansk regering som gör likadant skulle förlora alla utsikter till stöd från ECB:s OMT-program, och marknaderna skulle snabbt slå till.

Här och där hör man att dystra varningar för politiska reaktioner är överdrivna. Hittills har inget land röstat in en regering som avvisar alla åtstramningskrav. Till och med i Grekland, där förhållandena är de värsta, är Gyllene gryning fortfarande ett minoritetsparti. Tiden får ge svaret. Man ska komma ihåg att det tog nästan fyra år efter utbrottet av 1930-talets stora depression i Tyskland innan nazisterna kom till makten.

Europa behöver en tillväxtstrategi för att tvinga tillbaka denna politiska ande i flaskan. Det behöver åtgärder som utlovar lägre arbetslöshet och bättre tider. Att sådana åtgärder dröjer och dröjer är det allvarligaste hotet mot euron. Om ingen förändring sker kommer marknaderna att förr eller senare varsebli det hotet – kanske med ett ryck.

Barry Eichengreen är ekonomiprofessor vid Berkeleyuniversitetet. Han räknas som en av världens ledande experter på finanskriser.

Översättning: Margareta Eklöf

Copyright: Project Syndicate (2012)”

DN 16 nov 2012:

“Även för Sverige är valutaunionens framtid en ödesfråga”

“Krönika. Sverige har valt att hålla fast vid kronan, men vi kommer inte undan det faktum att eurons framtid är en ödesfråga även för oss. En kaotisk upplösning av valutaunionen skulle slå lika hårt mot svenskarna som mot euroländernas invånare.”

“På måndag är det 20 år sedan svenska kronan började flyta. Den 19 november 1992 upphörde kronförsvaret som under en kort period hade tvingat upp Riksbankens styrränta till 500 procent. Beslutet att ge upp den fasta växelkursen var påtvingat och togs sedan de kostsamma försöken att stötta kronan slutligen hade misslyckats.

Men ur fiaskot föddes snart en framgång. Mycket beror på att Riksbanken snabbt satte upp ett inflationsmål som man lyckades göra trovärdigt. Viktigt är också att Sverige efter hand blev ett land med starka offentliga finanser.

När det i september 2003 – lite mer än tio år senare – skulle folkomröstas om en svensk övergång till euron, var det en klar majoritet som sade nej. Så hade det inte blivit om kronan uppfattats som skakig och osäker.

Folkomröstningen föregicks av omfattande utredningar och debatt. Men diskussionen präglades, helt naturligt, av den tidens erfarenheter. Kritikerna pekade med rätta på inneboende svagheter i europrojektet, däribland de stora ekonomiska skillnaderna mellan länderna i valutaunionen. Knappast någon kunde till fullo förutse eurokrisen som har plågat Europa under de senaste åren.

I dagens ljus är nog många, även bland jaröstare i folkomröstningen, tacksamma för att Sverige behöll kronan. Tydligast var fördelarna under den svåra perioden 2008–2009 då en tillfällig kronförsvagning kunde rädda åtskilliga svenska exportföretag. Men det har också varit till hjälp att ha en egen riksbank som kan sätta räntan utifrån inhemska förhållanden, i stället för Europeiska centralbanken (ECB) som måste utgå från genomsnittet för alla medlemsländer.

För svensk del är euroanslutning i praktiken avförd från dagordningen. Men det finns också nackdelar med att stå utanför som för närvarande gör sig påminda:

Kronan flyter nämligen inte alltid i den riktning som skulle vara önskvärd för Sverige. På senare tid har kronkursen mot främst euron varit starkare än vad som känns bekvämt, vilket bromsar exporten och dämpar konjunkturen. Svenska företag har vant sig vid en relativt svag valuta, vilket nu slår tillbaka.

Svenska inflytandet blir begränsat när vi vill kunna påverka. Detta märks just nu när euroländerna ska bilda en bankunion: tillsynen av bankerna som ska ledas från ECB, där Sverige inte har någon plats vid mötesbordet. Därför är det oklart hur Sverige ska delta i bankunionen, trots att svenska banker berörs.

Samtidigt slipper Sverige många av de åtaganden som ligger på euroländerna när det gäller uppbyggnad av räddningsfonder och lån till krisländer. Finansminister Anders Borg kan komma med synpunkter på vad som ska hända med Grekland, men slipper själv ta direkt ansvar. Det är en ganska bekväm position, eftersom svenska skattebetalares pengar inte behöver riskeras.

Eurons framtid är samtidigt en ödesfråga även för Sverige, såsom EU-land och med euroområdet som främsta exportmarknad. En kaotisk upplösning av valutaunionen – vilket fortfarande inte kan

uteslutas – skulle drabba svenskarna lika hårt som euroländernas invånare. Risken finns för både en ekonomisk depression och ett stopp för de breda samarbetssträvanden som EU står för.

Ekonomen Stefan de Vylder hävdar i sin bok ”Eurokrisen” (Ordfront förlag) att DN sysslar med ”hejaklacksjournalistik” när vi berättar hur euron tills vidare har räddats genom beslut vid de senaste årens toppmöten. Dramatiken i skeendet gör att tonläget då kan bli ganska högt. Men vid flera tillfällen har det rört sig om mycket riskabla situationer där ett misslyckande hade kunnat få katastrofala följder.

I Sverige har vi kronan som egen valuta, men för euroländerna finns ingen fungerande väg tillbaka. Deras enda möjlighet är att avhjälpa valuta-unionens brister och få den att fungera. Stora påfrestningar återstår, men allt annat skulle vara mycket sämre.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

DN 16 nov 2012:
Konjunkturläget.

”Regeringen måste ompröva sin överoptimistiska budget”

“Nytt konjunkturläge. Svensk ekonomi går mot dystrare tider och regeringens överoptimistiska budget saknar redan relevans. Nu behövs en framtidsbild som bygger på den faktiska utvecklingen i svensk ekonomi och som tar hänsyn till sjunkande konjunkturindikatorer och stigande varsel, skriver Magdalena Andersson (S) och Fredrik Olovsson (S).”

“Redan när budgeten presenterades kritiserades regeringen hårt för sin överoptimistiska bild av svensk ekonomi. Varselvågen visar att vi som var skeptiska till regeringens verklighetsflykt hade rätt. Nu ska riksdagen fatta beslut om en statsbudget, vars förutsättningar saknar relevans. Det är inte ansvarsfullt.

Innan riksdagens beslut bör regeringen lämna en uppdaterad och realistisk bild av svensk ekonomi till finansutskottet. Därpå bör regeringen vara beredd att föreslå de förändringar av politiken som krävs för att möta det sämre läget.

Arbetslösheten närmar sig åtta procent. De europeiska länder som vi brukar jämföra oss med – Tyskland, Norge, Österrike och Nederländerna – har i dag en lägre arbetslöshet. Ungdomsarbetslösheten är bland de högsta i Europa. Antalet långtidsarbetslösa har nästan tredubblats under de senaste åren.

Sveriges arbetsmarknad underpresterar och fungerar allt sämre enligt en färsk bedömning från Riksbanken. Det begränsar vårt lands utveckling och välstånd.

Utsikterna försämras. Från sommarens normalläge närmar vi oss nu, enligt Konjunkturinstitutets barometerindikator, en dystrare situation. Särskilt oroväckande är att tillverkningsindustrins förväntningar om framtida exportorder inte varit så låga sedan 1980.

Den varselvåg som nu tornar upp sig är ett tydligt tecken på att strukturomvandlingen tilltagit i styrka. Antalet varsel var under tredje kvartalet i år femtio procent högre än ett år tidigare. Hittills har nästan 50 000 människor blivit varslade om uppsägning i år. Det är den högsta nivån sedan finanskrisen.

Förnyelse i näringslivet är nödvändig. Politikens uppgift är att bistå både företag och anställda så att de stärkta kan gå vidare.

Det offentliga uppdraget är att investera i forskning och utveckling, för att nya jobb ska växa fram – och att investera i utbildning för att någon ska kunna ta de nya jobben. I dag är den viktigaste framtidsinvesteringen att ta tag i de sjunkande resultaten i den svenska skolan.

Men politiken ska också fokusera på att aktivt sluta rekryteringsgapet. Det krävs yrkesinriktade utbildningsinsatser och förmedlingstjänster för att se till att företag hittar den kompetens de behöver. Ungdomar ska jobba eller studera – inte vara långtidsarbetslösa.

I vår budgetmotion förde vi fram effektiva förslag för att möta sämre tider i svensk ekonomi. Regeringen valde i stället att dagdrömma om sagolika återverkningar av sin egen politik. Prognosen för arbetslösheten lades väsentligt lägre än oberoende bedömares. BNP-prognosen lades betydligt högre. Prognospengar fick finansiera ett budgetfyrverkeri för goda tider. De insatser som krävs för att möta sämre tider lyser därmed med sin frånvaro.

Förutsättningarna för regeringens budget är ogiltiga. Därmed saknar Sverige den politik som krävs nu.

Vi har dragit slutsatserna av detta:

I stället för att låna stora summor till en vidlyftig bolagsskattesänkning väljer vi att bygga en konjunkturbuffert.

I stället för att föreslå ett ineffektivt skatteundantag för unga som redan har jobb valde vi att föreslå breda efterfrågestimulanser: Höjt barnbidrag, sänkt skatt för pensionärer och stärkt inkomstförsäkring för dem som jobbar.

Vi satsar mer än regeringen på framtida reformer som fungerar, men låter bli att låna till skattesänkningar som inte stärker efterfrågan. På så sätt både följer vi budgetreglerna bättre och stimulerar ekonomin mer än vad regeringen gör i sitt förslag.

Sedan budgetpropositionen presenterades har allt fler reviderat ned sin syn på framtidsutsikterna för svensk ekonomi. Riksbanken valde för några veckor sedan att teckna en sämre utveckling för Sverige än tidigare. Nu signalerar Konjunkturinstitutet skepsis mot att regeringen håller fast vid sin överoptimistiska prognos – trots alla negativa konjunktursignaler. Vi är lika skeptiska mot detta beteende.

I nuläget är det inte seriöst att stå fast vid budgetpropositionens verklighetsfrånvända bild av framtiden. Den är inte relevant. I stället borde regeringen skyndsamt arbeta fram en ny prognos, som bygger på den faktiska utvecklingen i svensk ekonomi – och tar hänsyn till den senaste tidens sjunkande konjunkturindikatorer och stigande varsel.

En sådan prognos bör lämnas till finansutskottet innan riksdagen fattar beslut om budgetpropositionen för år 2013. Det är inte rimligt att riksdagen fattar beslut på basis av önske-tänkande. Nu krävs ett rimligt beslutsunderlag.

Om regeringen delar vår bedömning att budgetpropositionens prognoser saknar verklighetsförankring bör även ytterligare insatser presenteras, som möter de sämre tiderna. Eftersom regeringen bryter mot budgetreglerna måste sådana insatser finansieras. Vi är öppna för att mötas i förnuftiga investeringar för jobb och utbildning, om regeringen är villig att finansiera detta genom att avskaffa ineffektiva skatteundantag och att sluta lånefinansiera vidlyftiga bolagsskattesänkningar.

Tre frågor är centrala för Sveriges finansminister: När kommer jobben? Varför bryter regeringen mot budgetreglerna? Och varför stärker regeringen inte de hårt arbetande hushållens ekonomi?

Verklighetsflykt besvarar inte dessa frågor.

Sverige behöver en politik för full sysselsättning. Vår politik är riggad för en sämre utveckling i Sverige. Vi föreslår en politik som stimulerar efterfrågan och förbättrar tillvaron för hårt arbetande svenska familjer.

Magdalena Andersson, ekonomisk-politisk talesman (S)

Fredrik Olovsson, gruppordförande för S i finansutskottet “

DN 17 nov 2012:

“Nu når nödropen från Europa även oss”

“Kanske finns något för Sverige att lära av orkanen ”Sandy”. Den vek av och missade i stort sett New York – men när den väl dragit förbi stod likafullt tunnelbanor under vatten, hus i brand och stora områden utan el.

Nu mörknar molnen från stormens Europa och varslen börjar dugga in även här.

En finansiell kris, läser jag i den kloke nationalekonomen Stefan de Vylders nya bok ”Eurokrisen” (Ordfront), består ungefär som ett grekiskt ödesdrama av tre akter. I den första drabbas främst de rika, aktie- och fastighetsägare. I den andra företagen: industri, bostadsbyggande och detaljhandel, och arbetslösheten stiger. I den tredje slår omfattande nedskärningar ut trygghetssystemen just när de behövs som bäst.

Kanske är det akt två som nu inletts i Sverige, medan södra Europa redan är långt inne i den sista. Konsekvenserna är grymma. 25 miljoner utan jobb är en kall siffra som inte säger så mycket, men de Vylder pekar på depressioner och självmord, försämrad hälsa, undernäring och ökad brottslighet – och kanske värst: en snabbt sjunkande framtidstro.

Statistiken får än tydligare mänskliga nyanser i den lilla antologin ”Kris” (Astor förlag) som förmedlar några nödrop från de havererade länderna: fyra intellektuella från Grekland, Spanien, Portugal och Italien sätter i var sin text ord på läget.

De är i yngre medelåldern, runt fyrtio, och ser världen som de känt den rasa samman. Det är alltså inte ekonomiska analyser i första hand, flera av dem vägrar närmast demonstrativt att acceptera den ekono-miska människans annars förhärskande perspektiv. De ser sig omkring på gatan därhemma eller söker Europas begynnande urartning någonstans i höjd med Lissabons jordbävning 1755.

Starkast är italienaren Giorgio Vastas essä om förnedring. En förlamande känsla som många italienare sedan länge är väl bekanta med genom erfarenheten – som nu delas av allt fler unga i Sverige – att tvingas leva på föräldrarna och därmed aldrig få växa upp, ta eget ansvar och få en framtid. Ingen lön, inga lån, inget yrke, ingen identitet. Till sist inga rättigheter. Den stumma maktlöshet som blir följden beskriver han med ett bibelord: ”Han var som lammet som leds till slakt eller tackan som är tyst när hon klipps.”

Men bland de på detta sätt förstummade och anonymiserade kan den komprimerade desperationen tvärtom också hota att förr eller senare ta sig utlopp i namnlöst våld. En eventualitet som även de Vylder diskuterar: när avlägsna förmyndare tvingar problemländer att svälta ut sin egen befolkning blir risken för konfrontationer överhängande. Säger makten upp det sociala kontraktet är det ju inte så mycket värt för de maktlösa heller.

En regering under tryck kan då i sin tur känna sig tvingad att införa undantagstillstånd – det kan låta väl dramatiskt men har i praktiken redan inträffat när ”opolitiska” regeringar tillsatts med stöd av EU. de Vylder ser inte för sig någon överhängande risk för ren fascism i Europa, däremot en utveckling mot alltmer auktoritära regimer.

Demokrati? En gång en bra idé som tyvärr måste överges av tvingande finanspolitiska hänsyn.

Nåja, i Sverige ordnar det sig säkert, vi är ju bäst i klassen. Ni ska se att stormen missar oss.

Lars Linder lars.linder@dn.se **“**

DN 20 nov 2012:
Etik och miljö tonas ned. Fyra frågor

”Vi tror på förändring genom dialog”

“AP-fondernas uppdrag är att skapa hög avkastning till så låg risk som möjligt samtidigt som man tar hänsyn till etik och miljö utan att göra avkall på avkastningen. För att säkerställa att man har etik och miljö i åtanke finns AP-fondernas Etikråd, där Ulrika Danielson är ordförande. “

1. Hur arbetar Etikrådet?

– Vi arbetar med att skapa transparens i branscher och föra en dialog med bolag som har kränkt en konvention som Sverige har skrivit under. Vi försöker få bolaget att ta itu med kränkningen och sedan genomföra åtgärder för att förhindra att händelsen upprepas. Just nu har Etikrådet en aktiv dialog med 10–15 av de 2 000 bolag som AP-fonderna har innehav i. Resten av bolagen som kränker konventioner har en etikkonsult hand om.

2. När utesluter Etikrådet ett bolag?

– Så länge vi känner att dialogen går framåt, att bolaget kan ta itu med en kränkning och upprätta ett förebyggande system så vill vi inte utesluta ett bolag. Vi tror på förändring genom dialog.

3. Så ni har stenhård koll på de bolag som ni har investerat pengar i?

– Vi kan aldrig vara 100 procent säkra på att företagen inte bryter mot konventionerna, men två gånger per år gör vi screeningar av bolagen och vi för hela tiden en dialog.

4. Finns Buenaventura med på listan över företag som ni har en aktiv dialog med?

Svaret blir nej, men:

– Vi får löpande stora mängder information om bolag och denna information tas om hand av vår systematiska arbetsprocess. I den processen ingår bland annat information om det bolag du nämner.

Lisa Dahlberg lisa.dahlberg@dn.se “

DN 20 nov 2012:
Etik och miljö tonas ned.

“AP-fondernas pengar i gruvor får hård kritik”

“ Sedan gruvbolaget kom till Oyonprovinsen i Peru har fem sjöar dött, forellen försvunnit och barnen har fått starr, enligt organisationen Conacami. Svenska AP-fonderna har investerat 118 miljoner i bolaget. “

“ Just nu ligger ett förslag om förändring av pensionssystemet ute på remiss, men i utredningen tonas frågan om etik och miljö ned.

– Vi har aldrig fått någon information om hur gruvorna påverkar naturen och vi fattade inga misstankar eftersom vi trodde att staten hade rätt att ta marken. Vi trodde att de skulle ge våra barn jobb i gruvorna, säger Carmen Ugarte, representant för organisationen Conacami, som är i Sverige för att berätta om hur gruvbolagen kränker ursprungsfolkens rättigheter.

För 37 år sedan kom gruvbolaget Buenaventura till provinsen Oyon i Peru, där Carmen Ugarte bor. Sedan dess har fem viktiga sjöar dött av kemikalieutsläpp, forellen har försvunnit och lamorna har blivit färre. Människor har också blivit påverkade.

– Barnen har fått starr och många människor lider av andningssjukdomar, berättar hon.

Gruvjobben som de flesta hoppades på, gick till folk från andra regioner.

Carmen Ugartes situation berör Sverige i allra högsta grad. Första AP-fonden har investerat mer än 118 miljoner i Buenaventura.

Ett förslag om att förändra dagens pensionssystem ligger ute på remiss. Men frågan om etik är nedprioriterad. Den nya utredningen går emot 2008 års utredning ”Etiken, miljön och pensionerna”, som rekommenderar att etik och miljö ska föras in i lagtexterna om AP-fonderna.

2006 krävde Carmen Ugartes grupp att gruvbolaget Buenaventura skulle skriva under ett avtal där de lovade att betala skadestånd för den förstörda naturen, att de skulle flytta anrikningsverket och att de skulle betala arrende för marken som de har använt. Bolaget gick med på att betala arrende. Men det löftet har inte uppfyllts.

Förra året begav sig Carmen Ugarte och några representanter till gruvbolaget för att än en gång kräva att avtalet följs. Gruvbolaget tillkallade polis och en av demonstranterna dödades. I dag står Carmen Ugarte och tolv andra anklagade för demonstrantens död.

DN har varit i kontakt med en representant för Buenaventura. Företaget säger att de beklagar demonstrantens död. Men de motsätter sig påståendet om att byns invånare inte har fått några jobb.

– Nästan 40 procent av arbetsstyrkan kommer från lokalsamhället, säger Alejandro Hermoza, representant för Buenaventura.

Lisa Dahlberg lisa.dahlberg@dn.se “

DN 21 nov 2012:
Hållbar utveckling.

”Flytträtt för pensioner bidrar till en hållbar värld”

“Begränsad pensionsmarknad. Konsumenter gynnar gärna företag som tar socialt ansvar. Men marknaden för hållbart pensionssparande är gravt underutvecklad, skriver nationalekonomen Andreas Bergh och SPP:s hållbarhetschef Stina Billinger. Med full flytträtt för pensionspengarna skulle det samlade sparkapitalet kunna göra skillnad. “

“Världen lever över sina tillgångar. Med en växande befolkning och oförändrat produktionssätt att leverera till vår levnadsstandard behöver vi snart 2,3 jordklot för att klara behovet.

Men konsumenter som medvetet väljer att gynna företag som tar socialt ansvar är på frammarsch i flera sektorer. Det köps lokalproducerat, energisnålt och direktimporterat.

Svenskars pensionssparande har emellertid endast marginellt påverkats av dessa trender. Det är allvarligt, inte minst med tanke på vad som skulle kunna åstadkommas då det samlade sparkapitalet är enormt och kan göra betydande skillnad för en hållbar framtid.

Det finns en positiv rörelse i näringslivet, där ett växande antal företag bygger sitt agerande på hållbarhet. Gör de detta för att vara snälla? Självklart har de insikten att en omställning är nödvändig om man vill överleva. Det är dessutom långsiktigt lönsamt. Vi ser återkommande exempel i medierna när ett kortsiktigt synsätt på affären får katastrofala följder för företagen som inte agerat ansvarsfullt i alla led.

Kraven i omvärlden på ett hållbart agerande leder också till innovation och nya affärsmöjligheter. Att kunna producera mer med mindre resurser, till högre kvalitet och på ett mer effektivt sätt borde vara alla företagares dröm.

Varje år sparar svenskarna cirka 150 nya miljarder till sin egen pension. Inom premiepensionen är det endast var åttonde fond som har så kallad M/E-märkning, en märkning som för övrigt inte innebär mer än att fondförvaltarna själva uppger att fonden tar hänsyn till miljö och/eller etik i sina placeringar.

I praktiken tillämpar de så kallade etiska fonderna en mycket smal definition av etik: de undviker pornografi, alkohol/tobak och våld. Vad gör då den pensionssparare som med sitt sparande vill bidra till en hållbar värld i andra dimensioner, såsom energieffektivitet, jämställdhet, mänskliga rättigheter, eller investeringar och arbetstillfällen i fattiga länder? Genom att investera i företag som tar vara på de affärsmöjligheter en hållbar position innebär finns det stora möjligheter att tjäna pengar samtidigt som du gör skillnad.

Utöver den offentliga pensionen, har 90 procent av Sveriges anställda även tjänstepension – men ungefär var tredje förvärvsarbetande saknar kunskap om vilket bolag som förvaltar deras tjänstepension. I offentlig sektor är medvetenheten ännu lägre.

Mer än hälften av svenskarna tror dessutom felaktigt att man kan flytta hela sitt pensionskapital till valfri förvaltare. I själva verket är rätten att flytta intjänat sparkapital till valfri förvaltare högst begränsad. Det är alltså mycket svårt för nya aktörer att ge sig in på marknaden och konkurrera om svenskarnas tjänstepensionssparande.

De sparare som trots allt är medvetna och vill göra skillnad kan alltså inte alltid placera sina egna pengar som de vill – då marknaden för flytt begränsas av arbetsmarknadens parter.

Marknaden för hållbart pensionssparande är således gravt underutvecklad. En tänkbar förklaring är att folk inte bryr sig om hur deras sparande används – men det verkar osannolikt givet hur hållbarhetsfrågor utvecklas på andra marknader.

Mer troligt är att utvecklingen hämmas av den anmärkningsvärt låga medvetenhet människor har om sitt eget pensionssparande, som i sin tur beror på konkurrensbegränsningar som gör det svårare för nya

aktörer att konkurrera och kommunicera om spararnas pengar. Vi måste fråga oss: Ska vi nöja oss med dagens förutsättningar på pensionsmarknaden, eller vill vi öka medvetenheten om sparandet och gynna tillväxt av hållbara placeringsalternativ?

Full flytträtt av pensionspengar kan tyckas självklart, men så är inte fallet i dagens Sverige. Frågan om flytträtt är en het potatis, regeringen väntas lägga fram sin proposition tidigast nästa år.

Den politiska ambitionen hittills har bidragit till brist på konkurrens och liten eller ingen möjlighet alls för spararen att göra hållbara val, vilket i praktiken skapar färre investeringar i en hållbar utveckling. Detta kanske ändras: i Länsförsäkringars enkät nyligen bland 100 politiker trodde hela 85 procent att fri flytträtt skulle medföra ökade möjligheter för hållbara alternativ.

Förvaltare behöver svara upp och erbjuda alternativ som främjar en hållbar utveckling i fler dimensioner än att bara undvika pornografi, alkohol och vapen. Vi vill hävda att om dagens begränsningar i systemet löses upp bland annat via full flytträtt, så ökar incitamenten för att en normal marknad för tjänstepensioner kommer i gång. Medvetenheten om pensionen och alternativen att påverka hållbarhet kommer automatiskt att öka.

Pengar är makt, och den som har ett kapital att förvalta kan göra stor skillnad genom sitt placeringsbeslut. Möjligheterna för en enskild sparare i Sverige att låta sitt kapital göra nytta i en annan del av världen finns redan i dag. Men förhoppningsvis blir det fler möjligheter i morgon.

Andreas Bergh, docent, nationalekonomi

Stina Billinger, hållbarhetschef SPP “

27 nov 2012:

Kunderna får betala för handlarnas kostnader

“Bankerna tjänar miljarder på dold kortavgift”

“ Korten har blivit bankernas kassako. Avgiften för ditt kort är bara en bråkdel av vad du egentligen får betala. Sju miljarder kronor per år beräknas bankerna ta ut i avgifter – varav de flesta är helt dolda för konsumenten. – Bankerna tar ut minst en miljard i övervinst, varje år säger Bengt Nilervall på Svensk Handel. “

“250 kronor. Ungefär så mycket brukar den årliga avgiften vara för att inneha ett betalkort. Men summan som kortinnehavaren betalar i dolda avgifter är många gånger större än så visar en ny rapport från Handelns utredningsinstitut (HUI Research). Rapporten är unik i sitt slag – för första gången går det att se vad konsumenterna egentligen betalar i extraavgifter för kortköp.

– Den stora delen av avgiften tar bankerna ut ifrån handlaren i form av en serviceavgift vid varje kortköp, säger Bengt Nilervall, betalningsansvarig på Svensk Handel.

Lagen om betaltjänster trädde i kraft 2010 och förbjöd handlare att ta ut en avgift av den som betalar med kort. Att förbjuda kortbetalning under ett visst belopp är heller inte tillåtet. Resultatet blir att handlaren i slutänden lastar över avgifterna på konsumenterna i form av höjda priser på varor och tjänster.

Omräknat för hela samhällsekonomin innebär det att de totala kostnaderna för kortbetalningarna är 7 miljarder per år, eller 1 500 kronor per hushåll, enligt HUI:s rapport. För högt, menar företrädare för Svensk handel, och den färska rapporten slår fast att bankerna tjänar minst en miljard kronor om året för mycket på kortbetalningar – särskilt med tanke på att ny teknik gjort korthanteringen väsentligt billigare.

– Bankerna har monopol på betal-tjänster och tar orimligt mycket betalt. Fler aktörer borde vara med och öka konkurrensen, säger Bengt Nilervall.

I dag görs sju av tio transaktioner i handeln med kort. För bankkort är snittkostnaden som banken tar ut av handlaren cirka 3,30 kronor per transaktion, medan den är cirka 10 kronor för kreditkort.

– Det beror på att kreditkort ofta är kopplade till försäkringar och bonus-system av olika slag. Dessa kommer dock bara kortinnehavaren till gagn, medan även den som betalar kontant och inte får del av fördelarna är med och betalar för notan, förklarar Bengt Nilervall.

Enligt Finansinspektionen är det viktigt att inlösenföretagen, de bankägda företag som ser till att handlarna får pengar för genomförda kortköp, är tydliga gentemot handlarna vad gäller informationen om vilka avgifter som gäller.

– I teorin kan de vända sig till ett annat inlösenföretag om de är missnöjda med prissättningen, säger Karin Boman, pressekreterare på Finansinspektionen.

I verkligheten är friheten dock ytterst begränsad, då marknaden domineras av två företag – Euroline och Babs.

Flera försök görs för att gå runt de dolda kortavgifterna. Just nu pågår olika pilotstudier av betalning via mobilen. Dagligvaruhandelsbolaget Axfood har nyligen börjat använda betallösningen Seamless som möjliggör betalning utan mellanhänder. En rad andra liknande lösningar diskureras och även om dessa skiljer sig åt så innebär de flesta lägre eller inga kostnader för handlarna – vilket välkomnas från HUI:s sida.

– Det är inte rimligt att bankerna har monopol. Om andra företag kom in på marknaden skulle priskonkurrensen öka och bankerna bli mindre systemviktiga, vilket skulle öka den finansiella stabiliteten, säger Per Hortlund, utredare vid HUI.

Helen Preutz helen.preutz@dn.se "

"Så säger bankerna om sina avgifter:

Handelsbanken

Vinst tredje kvartalet 2012: 3 246 miljoner kronor.

Varav vinst på kort: Särredovisar inte kortverksamheten.

Årlig avgift på kort: Varierar mellan 0 och 250 kronor.

Varför är avgifterna för kortbetalning så höga?

– För en handlare har kontanthantering totalt sett högre kostnader än kort. Men medan kortkostnaderna alltid är synliga, så är det kanske lätt att missa en del av vad kontanter kostar när det gäller till exempel risker och tids-åtgång för redovisning, säger Henrik Wessman, presstalesman på SHB.

SEB

Vinst tredje kvartalet 2012: 3 916 miljoner kronor.

Varav vinst på kort: 300 miljoner kronor för tredje kvartalet i år.

Årlig avgift på kort: Varierar mellan 180 kronor och 1 500 kronor.

Varför är avgifterna för kortbetalning så höga?

– Vi tillhandahåller en konkurrensutsatt tjänst som bland annat garanterar att handlarna får betalt för korttransaktioner. I priset har vi tagit hänsyn till den risk som vi alltså har, säger Kerstin Ottosson, Kommunikationsansvarig SEB Kort.

Nordea

Vinst tredje kvartalet 2012: 8 miljarder kronor.

Varav vinst på kort: Banken särredovisar inte kort.

Årlig avgift på kort: Varierar mellan 0 och 1 200 kronor.

Varför är avgifterna för kortbetalning så höga?

– Handlaren måste ställa kostnaden för bankens service och tjänster i relation till hantering, risker och kostnader med andra alternativ. Vi måste skapa ett mervärde, som ökad försäljning om handlaren accepterar kortbetalningar, säger Erik Durhan, presschef på Nordea.

Swedbank

Vinst tredje kvartalet 2012: 3 511 miljoner kronor.

Varav vinst på kort: Redovisas inte separat.

Årlig avgift på kort: Varierar mellan 0 och 495 kronor.

Varför är avgifterna för kortbetalning så höga?

– Priserna för butiker förhandlas individuellt och påverkas av faktorer som volym och helhets-affären med Swedbank, varför vi inte har någon officiell prislista. Vi kan konstatera är att priserna för kort på den svenska marknaden tillhör världens lägsta, säger Emma Bergfeldt, presskontakt på Svensk Bankrörelse. "

DN 28 nov 2012:
Kolumnen. Lars Calmfors

“Goda skäl för en stark krona”

“ Dagens höga kronkurs fördyrar svensk export. Det innebär påfrestningar men är på längre sikt önskvärt. Exportsektorn bör krympas och resurser frigöras för inhemska investeringar och konsumtion. “

“ Den svenska ekonomin befinner sig nu i en kraftig konjunkturnedgång. Varselvågen indikerar att tidigare konjunkturbedömningar varit alldeles för optimistiska. Nedgången drivs av en svag exportutveckling som i sin tur främst beror på recessionen i euro-området.

Ett nytt inslag är att Sverige går in i denna lågkonjunktur med en krona som stigit i värde. I de tre närmast föregående konjunkturnedgångarna – i samband med Asienkrisen i slutet av 1990-talet, IT-kraschen i början av 2000-talet och finanskrisen 2008/09 – deprecierade kronan kraftigt. Det gjorde svenska produkter billigare i förhållande till andra länders och bidrog därför till högre efterfrågan på dem: nedgångarna bromsades av att exporten hölls uppe och importen nere.

Dagens höga kronkurs försämrar svenska företags internationella konkurrenskraft och förstärker därmed lågkonjunkturen. Vi kommer att få en accelererande utflyttning av produktion till låglöneländer.

Man ska inte vara förvånad över kronkursens utveckling. Det anmärk-ningsvärda är att kronan inte stärkts redan tidigare. Sverige har länge haft stora överskott i bytesbalansen (skillnaden mellan landets totala intäkter och utgifter i förhållande till omvärlden). Överskotten innebär att vår finansiella nettoställning mot utlandet kontinuerligt förbättras. Vi blir således mer förmögna. Då kommer vi att spendera mer och spara mindre framöver.

Det minskar det framtida utbudet av kronor för att göra placeringar i utlandet, vilket på sikt måste leda till en högre kronkurs. Rationella aktörer på valutamarknaden har då skäl att redan i dag öka sin efterfrågan på kronor för att göra framtida kursvinster, vilket omedelbart driver upp kronkursen.

En annan orsak till kronförstärkningen är ”kapitalflykt” till Sverige eftersom finansiella placeringar här ses som mycket säkra. De offentliga finanserna är starka och svenska banker är mindre exponerade för risker i samband med eurokrisen än banker i euroområdet.

Om den starka kronan blir bestående får vi med stor sannolikhet en debatt där den nuvarande penningpolitiska regimen kommer att ifrågasättas. Det gäller förstås i ännu högre grad om kronan skulle stärkas ytterligare, till exempel därför att eurokrisen fördjupas.

I så fall skulle det förmodligen uppkomma starka krav på att Riksbanken ska låta penningpolitiken styras av ett växelkursmål i stället för av ett inflationsmål, för att man på så sätt ska värna näringslivets konkurrenskraft. Redan nu kan man ”bakom skål och vägg” möta sådana synpunkter från näringslivsfolk.

Det finns emellertid skäl till att kronan bör vara stark.

Ett skäl är de globala obalanserna. Många länder, till exempel USA och euroområdets krisländer, har haft mycket stora bytesbalansunderskott. Dessa länder har lånat alltför mycket av omvärlden, vilket varit en utlösande faktor för den ekonomiska krisen. Det går inte att minska dessa underskott utan att bytesbalansöverskotten samtidigt faller i de länder som har sådana.- Det är bättre att det sker genom växelkursanpassningar än genom åtstramningar som skapar arbetslöshet i underskottsländerna.

Fortsatta svenska bytesbalansöverskott innebär att vi kontinuerligt ackumulerar finansiella fordringar på omvärlden. Det är inte uppenbart

att vi ska göra det. Ett skäl skulle visserligen kunna vara att vi genom ett sådant sparande vill öka konsumtionsmöjligheterna i framtiden när vi får en äldre befolkning. Men det är svårt att hävda att vi har ett större behov av det än de flesta andra länder, eftersom de demografiska förskjutningarna i Sverige kommer att vara mindre.

En stark krona reducerar bytesbalansöverskotten genom att minska exporten och öka importen. Det frigör resurser för ökad inhemsk förbrukning i form av högre (offentlig eller privat) konsumtion eller högre investeringar (i till exempel bostadsbyggande och infrastruktur som sannolikt ger högre samhällsekonomisk avkastning än finansiella placeringar i utlandet).

Kronförstärkningen kan således vara önskvärd i ett längre perspektiv. Däremot skapar den problem på kort sikt i ett konjunkturläge när det inte finns andra sektorer som expanderar och kan suga upp den arbetskraft som friställs i exportsektorn. Det vore enligt min mening beklagligt om sådana tillfälliga problem skulle leda till att den nuvarande penningpolitiska regimen med inflationsmål – som trots berättigad kritik mot att räntan satts alltför högt ändå på det hela taget fungerat väl – ifrågasätts.

En djup konjunkturnedgång bör i stället mötas med andra medel. Ett sådant är en mer expansiv finanspolitik för att hålla uppe inhemsk efterfrågan. Ett annat är att införa ett system med statligt subventionerat korttidsarbete – av det slag som just nu diskuteras mellan regeringen och arbetsmarknadens parter – i syfte att motverka kraftiga sysselsättningsnedgångar. Men samtidigt måste vi ha klart för oss att en under lång tid undervärderad krona sannolikt lett till en alltför stor exportsektor som på sikt måste krympa. Det kan inte ske utan anpassningsproblem.

Lars Calmfors professor i internationell ekonomi vid Stockholms universitet och fristående kolumnist i Dagens Nyheter. “

DN 29 nov 2012:
Finansiell stabilitet. Ny rapport

“Svenskarnas stora lån oroar Riksbanken”

Eurokrisen innebär det främsta hotet mot stabiliteten i svenska banksystemet. Bankernas växande utlandsupplåning gör dem särskilt sårbara för störningar. Men den höga skuldsättningen bland svenska hushåll utgör också en väsentlig riskfaktor, hävdar Riksbanken.

“Huvudbudskapet från Riksbanken är att de svenska storbankerna visar god motståndskraft mot förluster. De har relativt stora kapitalbuffertar och inga svårigheter att ta upp lån på internationella marknaden.

Den växande utlandsupp-låningen betyder dock samtidigt att de svenska storbankerna är allt mer sårbara, poängterar Riksbanken i sin nya rapport om finansiell stabilitet. Om skuldkrisen i euroländerna förvärras, kan detta leda till stora svårigheter för bankerna. Det gäller särskilt vid en plötslig marknadskollaps, liksom vid Lehmankraschen för fyra år sedan.

Riksbanken vill möta detta hot genom att öka kraven på bankerna när gäller att hålla likvida pengar. Dessutom upprepas kravet att de svenska storbankerna ska ha en kapitaltäckning på minst 10 procent, i förhållande till riskvägda tillgångar, från 2013 och minst 12 procent från 2015.

– Den höga skuldsättningen hos svenska hushåll utgör också ett bekymmer. Genomsnittligt motsvarar skulderna cirka 170 procent av hushållens disponibla inkomster, men det finns en stor spridning. Bland nya låntagare som just köpt bostad i storstäderna förekommer skuldsättning upp mot 600 procent, säger riksbankschefen Stefan Ingves.

Han är positiv till att Finansinspektionen vill höja bankernas riskvikter för bostadslån, även om Riksbanken ännu inte har tagit ställning till utformningen. Stefan Ingves förklarar också att hans tidigare uttalande om en högsta gräns för skuldsättnigen vid 200 procent av disponibla inkomster handlar om hans personliga ståndpunkt, inte om någon fastställd exakt nivå.

Vidare föreslår Riksbanken förändringar när det gäller bankernas referensränta, Stibor, som bland annat används för att bestämma räntan på rörliga bostadslån. I somras avslöjades att brittiska banker hade manipulerat sin gemensamma referensränta, Libor, så att deras kunder fick betala för mycket.

Några tecken på missbruk finns inte i Sverige, konstaterar Riksbanken efter att ha utrett frågan. Men man vill att Bankföreningen ska ta det övergripande ansvaret för Stibor för att se till att kontrollen och insynen stärks. På begäran ska bankerna också bli skyldiga att använda Stibor, som därmed inte enbart ska fungera som referensränta för kunder – utan också gälla för bankerna själva.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

“Disponibel inkomst
Disponibel inkomst är det belopp som man kan använda till konsumtion och sparande.
Den beräknas som summan av de skattepliktiga inkomsterna (löner och bidrag) och skattefria bidrag, minus skatt och övriga negativa transfereringar.
I Europa räknar man inte in reavinst eller reaförlust i den disponibla inkomsten. Men traditionell svensk statistik räknar dessa också. “

DN 29 nov 2012:
Spararnas kritik tog skruv.

“Fondbyten i PPM går nu en dag snabbare”

“ Sparare i PPM kan nu byta fonder snabbare än tidigare. Pensionsmyndigheten ska också göra uppgifter om avkastningen mer exakta. Myndigheten tillbakavisar att förändringarna är ett sätt att bättra på ryktet för det hårt kritiserade systemet. “

“Tidigare tog det minst fyra dagar från det att en sparare beställde ett fondbyte i premiepensionssystemet tills det att förändringen syntes på spararens konto. Lite i smyg har nu Pensionsmyndigheten, som sköter systemet där svenskarna själva får välja fonder, kört i gång ändrade rutiner som kortar bytestiden med en dag.

– Varje gång det har varit turbulent på marknaderna har det kommit synpunkter på att det går för långsamt att byta fonder och vi har velat göra något åt det. Nu är vi inne på andra veckan med kortare bytestid, säger Mats Öberg, chef för fondenheten på Pensionsmyndigheten.

– Tre dagar gäller för alla fonder som har normal handel, förklarar Mats Öberg.

Att tiden kapats beror på nya rutiner med Riksgälden, som står för en kredit för att handeln ska fungera, och banker. För vissa fonder tar handeln en dag längre, som exempelvis Asienfonder. Börserna i den världsdelen stänger tidigare svensk tid vilket påverkar när fondkursen sätts.

– Men även den handeln som tar längre tid kortas en dag, säger Mats Öberg.

Fondaffärer skiljer sig från handel med aktier. För aktier kan spararen bestämma vilken kurs som ska gälla vid affären, men vid fondbyten görs affären till en kurs som sätts senare. I premiepensionssystemet blir det normalt dagen efter att spararen beställt ett fondbyte.

DN kan också avslöja att Pensionsmyndigheten tänker komplettera informationen med en ny redovisning av fondernas avkastning. Hittills har de siffror som angetts inte tagit hänsyn till de rabatter som fondbolagen måste lämna för att få vara med i systemet. Ju fler sparare som väljer ett fondbolag, desto större rabatt måste bolaget ge.

Att rabatten inte är inräknad betyder att fonder med hög avgift som lämnat stora rabatter egentligen gått bättre än vad som anges. Myndigheten har också fått kritik för det här från branschhåll. Skillnaden i avkastningen har dock inte påverkat spararnas kapital på kontot.

Nu tänker myndigheten införa nya nyckeltal som visar avkastningen för fem och tio år som även tar hänsyn till rabatterna.

– Vi vill göra det för att åskådliggöra vilken effekt rabatten har. Låga kostnader i sparandet är oerhört viktigt, säger Mats Öberg.

Premiepensionssystemet infördes år 2000 som en del av det nya pensionssystemet. Det har på senare tid fått kritik från flera håll. För dyrt, för dålig avkastning och för stor spridning i resultatet mellan olika sparare, har kritikerna hävdat. Det har även kommit krav på att systemet bör skrotas. Det pågår också en översyn av systemet som ska bli klar under nästa år.

Mats Öberg tillbakavisar dock att de här förändringarna är ett försök att putsa upp systemet och mildra kritiken.

– Självklart gör vi det här för att förbättra för spararna. De här politiska diskussionerna kom när vi redan bestämt att förändringarna skulle genomföras, säger Mats Öberg.

Hasse Eriksson hans.eriksson@dn.se “

“<u>Fakta.</u>
Detta är premiepension
Den del av det statliga pensionssystemet där svenskarna själva kan
välja vilka fonder pensionskapitalet ska placeras i.
Varje år avsätts 2,5 procent av lönen till premiepensionen.
Antal fondbyten i premiepensionssystemet, miljoner
(Nedgången 2012 beror på att massfondbyten med hjälp av
rådgivningsbolag förbjudits.)
2012 (tom november) 1,1
2011 4,1
2010 3,6
2009 3,6
2008 2,3
**Källa: Pensionsmyndigheten “*

DN 30 nov 2012:

Din Ekonomi. Hälsan sätter stopp

“Alla får inte teckna försäkring”

“Övervikt, diabetes, förhöjda blodfetter, högt blodtryck, ryggbesvär och cancer. De diagnoserna brukar göra det svårt att teckna liv- eller sjukvårdsförsäkring. Men hur många som får nobben varje år är det ingen som vet. “

“För att få teckna en liv-, sjuk- eller sjukvårdsförsäkring krävs en omfattande hälsodeklaration.

Om du ärligt kan svara nej och ”frisk” är det oftast inga problem. Värre är det om du medicinerar mot något eller fått en diagnos. Då vill försäkringsbolagen läsa din journal. Och det läkarna skrivit om dig kan vändas emot dig.

Konsumenternas försäkringsbyrå får kontakt med en del som nekas att teckna försäkring och har viss kunskap om vilka diagnoser bolagen vill undvika.

– För vuxna handlar det främst om övervikt, diabetes, högt blodtryck, ryggbesvär och cancer där det finns en diskussion om hur lång tid det ska behöva gå innan man anses frisk, säger Christina Meder, jurist på Konsumenternas försäkringsbyrå.

Hjärtbesvär av olika slag är sannolikt också en anledning att neka någon personförsäkring, men Konsumenternas försäkringsbyrå har inte haft något sådant fall.

– Vi vet inte riktigt hur många som nekas och varför, säger Christina Meder.

När det gäller barnförsäkringar handlar det ofta om för tidigt födda barn, och barn med låg födelsevikt, Downs syndrom och medfödda hjärtfel. För äldre barn rör det ofta astma, allergi och hörselnedsättningar.

– Sedan beror det på när man tecknar en barnförsäkring. De flesta tecknas förhoppningsvis ganska tidigt innan sjukdomar hunnit visa sig, säger Christina Meder.

En vuxen person nekades livförsäkring med hänvisning till att han tog kolesterolsänkande medicin och hade ”kostbehandlad diabetes”, enligt en journalanteckning om kostråd som läkaren gett på grund av lätt förhöjda blodsockervärden.

– En anteckning i en journal måste sättas in i sitt sammanhang och inte övertolkas. Det ska finnas särskilda skäl för att inte få teckna försäkring. Bara genom att begära omprövning stramar man upp bedömningen. Då går det inte att lite allmänt hänvisa till en mening i en journal, utan bolagen tvingas ta hänsyn till alla omständigheter, säger Christina Meder.

Om bolagen gör en ny riskbedömning kan man erbjudas försäkring till högre premie eller med undantag och klausuler. Då är frågan hur omfattande undantagen blir, och vad försäkringen kommer att ersätta.

Christina Meder anser att det är bra med en ordentlig riskutredning. Då vet kunden vad han eller hon har för skydd.

– Det är långt mycket värre att teckna en försäkring där man tror sig ha ett skydd, och det sedan visar sig att den inte gäller som man trott.

Och det lönar sig inte att mörka om sina krämpor, då riskerar du eller dina anhöriga att bli utan ersättning om det kommer fram i efterhand.

Om du fått nej kan det vara idé att undersöka om det finns gruppförsäkringar genom ditt fack eller din arbetsgivare som du kan teckna med en förenklad hälsodeklaration.

Ofta krävs bara att man är arbetsför eftersom ett stort kollektiv bär risken, men ersättningsbeloppen är ofta låga.

Staffan Kihlström staffan.kihlstrom@dn.se “

“Håll koll på begreppen

Livförsäkring
Kallas ibland dödsfallsförsäkring och kan tecknas på olika belopp och får en premie som knyts till det belopp som faller ut vid ett dödsfall.

Sjukvårdsförsäkring
En försäkring som betalar sjukvård utanför den offentligfinansierade sjukvården. Betalas ofta av vissa arbetsgivare, ibland bara för vissa anställda.

Sjukförsäkring
En försäkring som ger ett extra inkomstskydd utöver vad Försäkringskassan ger vid sjukdom.

Barnförsäkring
Ger skydd för olycksfall och sjukdom och långvarig arbetsoförmåga, så kallad ekonomisk invaliditet.

Låneskydd
En typ av livförsäkring som är direkt kopplad till ett lån och som helt eller delvis betalar lånet vid dödsfall. Kan ofta vara dyrare än en ren livförsäkring på samma belopp.

Olycksfallsförsäkring
Ger ersättning vid olyckor men kan också innehålla ett lägre dödsfallsbelopp.

Gruppförsäkring
Ibland kollektivavtalade försäkringar som erbjuds en bredare grupp och ofta med en förenklad hälsodeklaration. “

DN 2 dec 2012:
Okänd skatteförmån.

“Få utnyttjar avdrag för gåvor till välgörenhet”

“Möjligheten att göra skatteavdrag för gåvor till välgörande ändamål är ingen större succé. Bara var tredje vet att det går att öka sin gåva utan att det kostar mer, enligt en undersökning. “

“Biståndsorganisationen Plan Sverige har låtit undersöka hur väl kunskapen slagit igenom om att det sedan årsskiftet är möjligt att göra avdrag på skatten för gåvor till godkända organisationer. Resultatet är inte lysande. 70 procent av de tillfrågade kände inte till möjligheten.

– Det är otroligt tråkigt att inte fler fått veta att möjligheten finns. Om man kunde få ut budskapet om avdragsmöjligheten ordentligt skulle många fler biståndsorganisationer dra nytt av avdraget, säger Plan Sveriges generalsekreterare Anna Hägg-Sjöquist.

Avdraget är på 25 procent. Den som i dag skänker 1 500 kronor per år skulle kunna ge 2 000 utan att det kostar mer.

Var fjärde givare ökade sina regelbundna donationer med totalt tio miljoner kronor per år.

TT “

“Reglerna
För att få göra avdrag på skatten för gåvor krävs att du skänker minst 2 000 kronor per år, och minst 200 kronor per tillfälle och att organisationen är godkänd av Skatteverket.
Skattereduktionen är 25 procent, och uppgår till högst 1 500 kronor per person och år. Maximal skattereduktion är 1 500 kronor vid en gåva på 6 000 kronor.
Avdraget förtrycks på din deklarationsblankett.
Källa: Skatteverket “

DN 3 dec 2012:
Börskrönika

“Alla kan sova lugnare om riskerna sprids i flera AP-fonder”

“Det finns stora fördelar med att ha en enda AP-fond. Men riskerna ska inte underskattas. Med fler fonder är chansen större att felaktiga strategibeslut i en fond uppvägs av att andra fattar bättre beslut och vi kan alla sova lugnare på nätterna. “

“Buffertkapitalutredningen kvalar inte in på listan över Sveriges tio sexigaste ord. Men de senaste månaderna har känslorna svallat högt i finansbranschen just på grund av utredningen. Hos Svenskt Näringsliv har det hettat till allra mest. Organisationen har blivit så förbannad att den med blossande röda kinder letat sig bakåt ända till Tage Erlanders regeringstid för att hitta svekfulla politiska uttalanden som ska torpedera utredningens förslag.

Den som letar den finner. Visst finns det många exempel på hur klåfingriga (men också vällovliga) politiker styrt och ställt med AP-fonderna utan att ha pensionärernas bästa för ögonen. Att Andra AP-fonden hamnade i Göteborg beror på regionalpolitik eftersom dåvarande finansministern Bosse Ringholm ville stärka Västsveriges finansiella infrastruktur. Dessutom fick han en anledning att gå på IFK Göteborgs hemmamatcher. Och Sjätte AP-fonden har varit ett riskkapitalbolag vars investeringar i nystartade företag varit ett fiasko.

Utredningens syfte har varit att komma med förslag hur AP-fondernas många miljarder ska förvaltas på bästa sätt. Fonderna ska vara en stabiliserande faktor i pensionssystemet och därför ska till exempel inte regionalpolitik blandas in.

Mest häpnadsväckande var att utredningen argumenterar för att det bara ska finnas en AP-fond. I dag finns det fem. Eftersom regeringen hade beställt en rapport som föreslog minst tre fonder visar det på modiga utredare.

Det finns många bra skäl för en enda fond. Kostnaderna sjunker samtidigt som det blir lättare att ha en bred och hög kompetens i förvaltningen. Länder som Australien, Danmark och Kanada har stora statliga pensionsfonder som är framgångsrika.

Problemet är att det är svårt att jämföra dessa fonder med våra AP-fonder. Hur mäter du Första till Fjärde AP-fonden, som måste ha minst 30 procent av sitt kapital i räntor, med danska ATP-fonden, som inte har den begränsningen?

Däremot går det att mäta AP-fonderna med varandra och en titt på kurvorna här intill visar att inte mycket skiljer dem åt. Göteborgarna på Andra AP-fonden klådde stockholmarna de första sex sju åren. (Grattis, Bosse Ringholm!) Fjärde AP-fonden, som hade en svag inledning och låg 20 miljarder kronor efter just Andra, har ryckt upp sig. Förmodligen hade en enda fond, med lägre kostnader, varit ett bättre alternativ.

Historien är en sak. Framtiden är en annan. Utredningen föreslår nämligen mer än bara antalet fonder. Den vill också ta bort dagens placeringsregler för att fonderna bättre ska kunna anpassa sig till vad som händer i omvärlden. Förmodligen ökar då skillnaderna mellan fonderna och det ändrar förutsättningarna för hur många fonder som är vettigt att ha.

En enda fond som förvaltar 900 miljarder kronor – mer än årets statsbudget – blir en maktfaktor att räkna med. Ett felaktigt strategibeslut i den fondstyrelsen gör att många får svårt att sova om nätterna. Då är det bättre att sprida riskerna på fler fonder, åtminstone en eller två till.

Svenskt Näringsliv har rätt i att en samlad AP-fond får stor makt. Ser man på svenska aktier blir den till exempel större än Alecta på Stockholmsbörsen, men trots allt mindre än Swedbank Robur. I lastbilstillverkaren Volvo skulle en AP-fond vara fjärde största ägare. Ingen av dagens fyra fonder är bland de tio största i bolaget.

Oavsett antalet fonder ska förstås maktfrågan klargöras i instruktionerna. Fonden/fonderna ska skötas professionellt.

Det betyder att inga pigga politiker ska få för sig att pensionspengar till exempel ska bygga bort bostadsbristen eller understödja skrytbygget Finansplats Stockholm.

Det betyder också att arbetsmarknadens parter inte ska bestämma vilka som sitter i styrelserna.

Pia Gripenberg pia.gripenberg@dn.se

Pia Gripenberg är börskrönikör “

DN 4 dec 2012:

“Minister ratar franskt uttalande”

“London.
Storbritannien förstår inte den franske centralbankschefen Christian Noyers uttalande att London inte längre bör vara finanscentrum för eurohandeln. Noyer sade att det inte finns någon logik i att navet för eurohandeln ligger utanför eurozonen, förklarade Noyer i Financial Times i går.

Den brittiske näringsministern Vince Cable kallade Noyers uttalande ”illvilligt” och menade att inte ens franska banker håller med.

Thomas Hall thomas.hall@dn.se “

DN 5 dec 2012:

“EU närmar sig bankunion”

“Bryssel.
EU-finansministrarna tvingas ha ett nytt möte nästa vecka för att försöka komma överens om villkoren för en bankunion före toppmötet den 13 december.

Anders Borg sade i går att en kompromiss närmar sig. EU:s jurister arbetar på nya förslag för att klara Sveriges krav på att icke-euroländer som vill delta i unionen ska ha jämbördig ställning med euroländerna, trots att tillsynen ska ligga under Europeiska centralbanken.

Ett alternativ är att göra en förändring av EU-fördraget, vilket skulle leda till att Sveriges inträde i bankunionen skjuts upp.

Henrik Brors henrik.brors@dn.se “

DN 5 dec 2012:
Tjänstepension.

“Nu ska det bli lättare att jämföra fondavgift”

“Nu kommer det även jämförelsepris för den som sparar i fonder i sin tjänstepension. “

“I dag lanserar tjänstepensionsföretaget Collectum ett så kallat Normanbelopp för fonder inom tjänstepensionen för ITP. Normanbeloppet togs fram av analysföretaget Morningstar för fonder på den öppna marknaden Det är en prognos vad det kostar att månadsspara 1 000 kronor i 10 år i olika fonder och kan ses som ett jämförelsepris.

I Collectums variant för tjänste-pensionen beräknas kostnaden på 30 år i stället för 10 år.

– Det ska vara enkelt att förstå vad olika typer av pensionssparande kostar. Vi har inspirerats av Normanbeloppet för fondsparande som i kronor och ören visar -kostnaden, säger Jenny Jeppsson, informationschef på Collectum.

I summan ingår alla avgifter för en sparare, som förvaltningskostnad, fondavgift och valcentralsavgift. Beloppet är framtaget tillsammans med åtta försäkrings-bolag inom tjänstepensionen. Fonderna med lägsta Normanbelopp hamnar strax under 1 000 kronor medan de dyrare får ett belopp på 10 000 kronor och -uppåt.

Hasse Eriksson hans.eriksson@dn.se “

“ Storleken varierar
Hur stor din tjänstepension blir beror på vilket avtalsområde du tillhör.
Du som är egen företagare måste själv se till att kompensera för att du inte får någon tjänstepension. Källa: Pensionsmyndigheten “

DN 13 dec 2012:

“Oenigt om reserv”

“Riksbanken lånar upp 100 miljarder kronor för att tillfälligt stärka valutareserven. Men två av de sex ledamöterna i direktionen tycker att de svenska bankerna kan betala lånekostnaden själva. **TT “**

DN 14 dec 2012:

”Svenska folket får betala för misslyckad EU-politik”

“Tydlig linje saknas. Den svenska regeringen har agerat nyckfullt och obalanserat i höstens EU-förhandlingar om eurokrisen. Förslaget till bankunion har utvecklats i oönskad riktning för Sverige och vår trovärdighet i EU har underminerats. Detta bådar inte gott för de förhandlingar som komma skall, skriver Magdalena Andersson (S) och Ola Pettersson från LO. “

“Den ekonomiska krisen i Europa har tvingat fram ett stort förändringsarbete i det europeiska samarbetet. Just nu ligger flera mycket långtgående förslag om att förändra det europeiska samarbetet på förhandlingsbordet. För några veckor sedan bröt förhandlingarna om EU:s kommande sjuårsbudget samman. Nu behandlas förslaget till bankunion.

Regeringen har haft ett starkt stöd av breda majoriteter i riksdagen inför alla dessa förhandlingar. Trots detta har man haft svårt att få genomslag för Sveriges positioner. Regeringens fokus verkar främst ha legat på att plocka politiska poäng här hemma. Sveriges inflytande i Europa har kommit i andra hand. Det får svenska folket betala för.

Regeringen gick in i höstens förhandlingar med ett osedvanligt högt tonläge. I den inledande processen krävde Anders Borg att Grekland skulle sparkas ut ur eurosamarbetet. Finansministern hotade därpå med ett svenskt veto mot hela bankunionen – om svenskt inflytande inte kunde säkerställas. Europaminister Birgitta Ohlsson dömde ut hela förslaget till långtidsbudget som ”en femtiotalsbudget”.

Utöver dessa teaterkonster har regeringen varit märkligt tyst – osäker och vacklande – om sina åsikter och visioner för det framtida europeiska samarbetet. Linjen i Europapolitiken saknas. De nödvändiga prioriteringarna mellan olika stora frågor har uteblivit.

Nu börjar förhandlingsresultatet av höstens EU-arbete att visa sig. Det ser tyvärr magert ut. I princip alla förhandlingar är på väg i fel riktning.

Vi är grundmurat positiva till idén om samarbete för att reglera finansmarknaden över nationsgränserna. Politiken skall agera över nationsgränserna när verklighetens utmaningar så kräver. Det gäller kapitalmarknaden precis som miljöfrågor och brottsbekämpning. Detta är en viktig anledning till att vi är positiva till ett starkt och välfungerande europeiskt samarbete.

Vi anser att Sverige på sikt bör delta i samarbetet kring finansmarknaden. Det kräver emellertid ett verkligt svenskt inflytande över den europeiska finanstillsynen. I bankunionens nuvarande tappning ska ickeeuroländer, som Sverige, underkasta sig en inspektion som de saknar verkligt inflytande över om de blir medlemmar i bankunionen. Det omöjliggör, enligt vårt förmenande, ett svenskt medlemskap i närtid.

Anders Borg inledde förhandlingarna om bankunionen med att kräva att Grekland skulle sparkas ut ur eurosamarbetet. Det var ett impulsivt felsteg. Motreaktionen lät inte vänta på sig. Den tyska finansministern dömde genast ut Borgs hugskott som meningslösa spekulationer.

Efter denna inte så storslagna inledning har förslaget till bankunion utvecklats i oönskad riktning för Sverige. Vår förhandlingsposition försvagades.

Finansministerns nästa steg var att hota med veto – om tillräckligt svenskt inflytande inte skulle bli verklighet. Det var en tydlig markering. Hot om veto ska användas varsamt. Finansministern framhöll att en tillsyn inom ECB, utan en teknisk fördragsändring, var oacceptabel för svensk räkning. Alternativet var att tillsynen skulle ligga utanför ECB.

Nu har finansministern vikt ned sig. Bankunionen kommer att få den utformning som Sverige inte kunde acceptera för en månad sedan. Därmed vet alla andra europeiska länder att svenska hot om veto är teaterkonster för hemmapubliken, som inte ska tas på allvar. Den

svenska trovärdigheten i EU har därmed underminerats. Detta bådar inte gott för de förhandlingar som komma skall – närmast om långtidsbudgeten.

En bred riksdagsmajoritet har haft ett tydligt krav på långtidsbudgeten: Den skall gå från att subventionera jordbruk till insatser för jobb och tillväxt. Samtidigt ska den svenska medlemsavgiften inte skjuta i höjden – och den svenska rabatten ligga kvar på samma nivå.

Talet om ”femtiotalsbudget” var bara politiskt prat. Jordbrukspolitiken kommer även i framtiden att vara en av EU:s största budgetposter. Regeringens initiala utfall mot hela budgeten tycks inte har burit frukt. Generalangrepp på inriktningen i samarbetet var ingen begåvad förhandlingsstrategi.

Regeringen har förhandlat så att den svenska EU-rabatten riskerar att ligga på en lägre nivå än tidigare. Därmed skulle man inte ha lyckats hålla fast vid samma rabatt som regeringen Persson levererade. Det skulle inte vara något gott resultat. Dessutom ser det svenska nettoflödet till EU ut att försämras, bland annat till följd av oförmågan att förhandla ned jordbrukssubventionerna.

Nu riskerar svenska folket att få betala mer för en budget som riktas mot fel saker.

Regeringen har agerat nyckfullt och obalanserat. Att kräva uteslutning av enskilda euro-länder – och att rya om att övriga medlemsländers prioriteringar tillhör en annan tid – bidrar inte till ett konstruktivt förhandlingsklimat. Att hota med veto ena dagen och vika ned sig den andra inger heller inte respekt. Erfarna förhandlare hade förstått att lägga band på sådana impulser. Vad har Sverige vunnit på regeringens impulsiva utfall?

Regeringen har föredragit att plocka kortsiktiga politiska poäng på hemmaplan– framför att värna Sveriges inflytande i Europa. Det kommer svenska folket att få betala för.

Magdalena Andersson, ekonomisk-politisk talesperson
Socialdemokraterna **Ola Pettersson**, chefsekonom LO “

DN 14 dec 2012:

Meddelarskydd.

“Ny lag kan få finansanställda att våga slå larm”

“En ny lag kan ge bank- och försäkringsanställda möjlighet att anmäla missförhållanden utan att riskera jobbet. I dag saknar de meddelarskydd. Nio av tio finansanställda vill se en lagändring, visar en undersökning som tidskriften Finansliv gjort.”

“Rädslan för att förlora jobbet gör att många bank- och försäkringsanställda inte slår larm om brott och oegentligheter på jobbet.

Som det ser ut i dag kan Finansinspektionen inte garantera att den som slår larm får förbli anonym inför arbetsgivaren. Den som vill uttrycka kritik måste först ha kontaktat en chef och försökt få till stånd en ändring. Att lämna uppgifter till medierna är tillåtet – men arbetsgivaren har rätt att ta reda på vem som läckt.

Inte heller den grundlagsenliga yttrandefriheten gäller privatanställt finansfolk. Att påtala missförhållanden kan alltså vara ett brott mot lojalitetsplikten och ett skäl att bli sparkad.

– Erfarenheterna är inte särskilt uppmuntrande. De människor som har civilkurage råkar ganska illa ut, säger Ingemar Hamskär, senior juridisk rådgivare på TCO och författare till skriften ”Rätten att slå larm”.

Lösningen som både FTF – facket för försäkring och finans – och Finansförbundet efterfrågar är en lagändring som garanterar anonymitet för den som gör en anmälan till Finansinspektionen.

– Det ska finnas möjlighet att slå larm till en myndighet och påtala saker som inte ser bra ut, eller är potentiella överträdelser, menar Magnus Lundberg på Finansförbundet.

Just nu ligger förslaget på Europa-parlamentets bord, där beslutet förväntas fattas under 2013. Finanslivs undersökning visar att en klar majoritet av de tillfrågade stöder förslaget. Av de cirka 700 finansanställda som deltog i undersökningen svarade 91 procent att de ville se en instans där de garanteras anonymitet hos Finansinspektionen när de anmäler brott och oegentligheter. 78 procent svarade att de skulle anmäla oegentligheter på sin arbetsplats anonymt om möjligheten fanns.

Inom den offentliga sektorn skyddas så kallade visselblåsare av meddelarskyddet. Så hindrar exempelvis lagen lex Sarah chefer inom sjukvården att vidta åtgärder om de anställda rapporterar om missförhållanden inom vården.

Helen Preutz helen.preutz@dn.se “

DN 14 dec 2012:

Konsumentpriser.

“Deflation ger ökad köpkraft”

“Konsumentpriserna fortsätter att falla och Sverige har nu deflation. Den kommer att hålla i sig under första halvåret 2013, tror Nordea, som spår en räntesänkning nästa vecka.

För hushållen innebär det att köpkraften ökar.

De svenska inflationssiffrorna är återigen oväntat svaga. Konsumentpriserna sjönk med 0,2 procent från oktober till november, enligt Statistiska centralbyrån (SCB). Inflationstakten uppgår därmed till minus 0,1 procent, vilket innebär deflation, prisfall.

– Det ökar också pressen på Riksbanken att sänka räntan, säger Torbjörn Isaksson, chefsanalytiker på Nordea.

Nordea tror på en räntesänkning nästa vecka, och ytterligare en i februari nästa år. Då kommer reporäntan att ligga på 0,75 enligt bankens prognos, en halv procentenhet under Riksbankens räntebana.

Nordea har justerat ned sin inflationsprognos flera gånger de senaste månaderna och spår nu att deflationen kommer att hålla i sig under första halvan av nästa år.

– Den låga inflationstakten beror mycket på att priserna på de varor och tjänster vi importerar är låga.

Prisfallet är något som hushållen kan dra nytta av, enligt Isaksson, eftersom köpkraften blir större. Nordea tror därför att privatkonsumtionen kommer att öka framöver.

TT “

DN 15 dec 2012:

Ny bedömning av sjukskrivna.

“F-kassans metod kritiseras”

“Nästa år ska Försäkringskassan börja använda en ny metod för att bedöma sjukskrivnas arbetsförmåga. Men bedömningsmetoden välkomnas inte av alla läkare och vissa vägrar att använda den.”

“Bedömningen är en detaljerad genomgång av vad personen kan och inte kan utföra. I första hand ska metoden användas för att undersöka arbetsförmågan hos utvalda som har varit sjukskrivna mer än 180 dagar.

– Den här bedömningen av medicinska förutsättningar för arbete kommer att ge Försäkringskassans handläggare bättre underlag och leda till att det blir bättre kvalitet på besluten om sjukpenning. Men det är inte helt lätt att få in detta i landstingens verksamhet, säger Jan Larsson, som leder arbetet med att ta fram och testa bedömningsmetoden som kallas aktivititetsförmågeutredning.

De diskussioner som Sveriges Kommuner och landsting (SKL) för med ett antal kommuner går trögt. Vissa landsting har meddelat att de inte kan hitta någon vårdverksamhet som vill använda den nya bedömningsmetoden. De tycker inte att det är en uppgift som ska läggas på läkare.

– Det beror på att en del läkare inte är bekväma med att göra den här typen av insatser. De är anställda för att vårda, bota och lindra. Införs det här ska de ena dagen ha en relation med patienten och nästa dag ska de fylla i ett sådant här formulär till Försäkringskassan, säger Anna Östbom på SKL.

Den bedömning som läkaren har gjort av personens förmågor för bland annat syn, balans samt fysisk och psykisk funktion ska ställas mot en checklista utformad för olika yrken. Utifrån den avgör Försäkringskassan om personen har eller saknar arbetsförmåga.

SKL undersöker nu vilka landsting som vill arbeta med den nya bedömningen av arbetsförmåga.

– Jag tror att det löser sig. Det här är ju en mer avancerad bedömning som inte är tänkt att varje landsting ska kunna utföra, men för att ett landsting ska kunna delegera sådana här uppdrag till ett annat landsting krävs en lagändring, och den kan genomföras först 2014, säger Anna Östbom.

Enligt planerna ska mellan 6 000 och 12 000 sjukskrivna få sin arbetsförmåga bedömd på det här sättet varje år, men det kan bli betydligt fler.

Jan Larsson tror att fler sjukskrivna kommer att bedömas ha arbetsförmåga med den nya metoden.

– Det kan röra sig om upp till tio-femton procent fler än i dag, säger Jan Larsson.

Annika Carlsson annika.carlsson@dn.se “

DN 17 dec 2012:
Konjunkturläget.

“Nu sänker Riksbanken räntan trots splittring”

“I morgon sänker Riksbanken räntan med 0,25 procentenheter till 1 procent. Det tror en i stort sett enig analytikerkår. Sänkningen slår igenom på de rörliga bolånen, men kanske inte fullt ut. Den stora frågan är vilka signaler Riksbanken sänder ut om räntan därefter. “

“Något annat beslut än en sänkning i morgon vore en stor överraskning. Vid sitt senaste möte sänkte Riksbanken räntebanan och flera undersökningar visar att förväntningarna på en sänkning är mycket höga.

Bakgrunden är en allt sämre konjunktur med en kraftig ökning av antalet varsel, samtidigt som inflationen är i stort sett obefintlig. En lägre ränta kan bidra till att hålla uppe konjunkturen genom lägre ränta på utlåning.

– Vi tror att Riksbanken sänker räntan. Sverige har en lågkonjunktur med låg tillväxt och svag arbetsmarknad, säger Annika Winsth, chefsekonom på Nordea.

Men om analytikerna är eniga om vad de tror Riksbanken gör i morgon råder det större osäkerhet om vilka signaler den sexhövdade direktionen kommer att sända om framtida penningpolitik. Deras prognos inför framtiden brukar kunna avläsas i den så kallade räntebanan. Vid det senaste penningpolitiska mötet sänktes den och Riksbanken konstaterade att sannolikheten för en sänkning var större än för en höjning under vintern. Vad som händer med ränte-banan på tisdag är mer osäkert.

Cecilia Hermansson, chefsekonom på Swedbank, tror att den lämnas oförändrad:

– Men det betyder inte att det inte kan komma ytterligare sänkningar. Jag tror Riksbanken vill använda ett vapen i taget.

Hon tycker att Riksbanken ofta reagerar lite för sent och att den borde sänka både räntan och räntebanan på tisdag.

Annika Winsth tror att Riksbanken slår till med ytterligare en sänkning, till 0,75 procent, redan i februari.

– När man inte når inflationsmålet är det svårt att inte sänka.

Men Tor Borg, chefsekonom på SBAB, tror att det ska mycket till om Riksbanken ska sänka under 1 procent.

– Jag tror de har ett litet motstånd att sänka under 1 procent så länge finansmarknaden fungerar som den ska. Men det bygger på att det ekonomiska läget inte blir värre. Jag tror att vi står på botten nu, säger Tor Borg och hänvisar till lite ljusare konjunktursignaler i USA, Kina och även Europa.

Riksbankens beslut tas av de sex personer som sitter i direktionen. Här finns delade meningar om vad som är bästa penningpolitik. Två ledamöter, Lars E O Svensson och Karolina Ekholm, har konstant argumenterat för tidigare och större sänkningar än majoriteten i direktionen.

Ett argument är att en lägre ränta kan förbättra arbetsmarknaden.

Ett annat att den svenska styrräntan är högre än många andra länders. Det kan leda till starkare krona och i förlängningen innebära svagare export än annars.
De andra, däremot, har varit mer tveksamma och ofta uttryckt sin oro för hushållens skuldsättning som de är rädda för ska bli ännu högre med lägre ränta.

Cecilia Hermansson på Swedbank tycker att resonemanget med skuldsättning borde börja tappa i vikt.

– Vi har sett att kredittillväxten avtagit och att fastighetsmarknaden kylts ned något. Då är det betydligt värre med alla varsel som har kommit.

En sänkning i morgon är redan inräknad. Bolåneinstituten har börjat sänka sina räntor och marknadsräntorna har sjunkit. De DN har talat med räknar dock med att de rörliga boräntorna kan sänkas ytterligare något efter beskedet.

Marianne Björklund marianne.bjorklund@dn.se “

“Fakta. I början av året låg reporäntan på 1,75 procent

I början av 2012 låg reporäntan på 1,75 procent. Sedan dess har Riksbanken sänkt räntan vid två tillfällen ned till 1,25 procent. Vid samtliga fem möten har Karolina Ekholm och Lars E O Svensson reserverat sig mot majoritetens beslut. Anledningen har varit att de förordat sänkning, velat se större sänkning eller en lägre räntebana. “

DN 18 dec 2012:
OECD-rapport.

“Borg inte beredd slopa avdragsrätten”

“Sverige bör återinföra fastighetsskatten eller slopa avdragsrätten för ränteutgifter, anser OECD. Men finansminister Anders Borg varnar för prisfall och säger att detta är ett råd som han inte ska följa. “

“Sverige bör inte nöja sig med att ha klarat krisen bättre än de flesta andra länder. Tvärtom finns det ett stort behov av att gå vidare med reformer, framhåller industriländernas samarbetsorganisation OECD i ny rapport om den svenska ekonomin. Där finns en blandning av beröm för vad som gjorts och uppmaningar att gå vidare.

Den här gången jämförs styrkan i Sveriges ekonomi med Pippi Långstrump, såsom OECD:s generalsekreterare José Angel Gurria gjorde vid sitt besök här för snart två år sedan. Biträdande chefsekonomen Jørgen Elmeskov gör inte den sortens bombastiska utspel när han presenterar den nya rapporten vid ett möte på Rosenbad. Men grundtonen är fortfarande positiv:

– Under de senaste åren har ni lyckats bättre än till och med Tyskland – och framför allt jämfört med mitt hemland Danmark, säger han.

Men sedan ägnar Jørgen Elmeskov inte sin tid åt att smicker, utan talar i stället om vad Sverige bör göra. Att det hittills har gått så väl beror på tidigare genomförda reformer och därför gäller det att inte stanna upp, förklarar han.

– Det finns både utmaningar och svagheter som Sverige måste möta. Det gäller bankernas höga utlåning till hushållen, liksom bostadsmarknaden där det är ett för litet utbud av bostäder. Ni har en arbetsmarknad där det finns grupper av unga och utrikes födda som inte släpps in.

OECD menar att regeringen ska vara beredd till en mer expansiv finanspolitik, särskilt om den ekonomiska krisen i omvärlden förvärras. I så fall räcker det inte med den automatik som ser till att utgifterna ökar och skatteinkomsterna minskar, när arbetslösheten blir högre. Därutöver behövs aktiva stimulansåtgärder, samtidigt som Riksbanken bör gå vidare med räntesänkningar.

Mot detta har finansminister Anders Borg inget att invända. Men han avvisar däremot OECD:s förslag om återinförd fastighetsskatt – eller annars slopad avdragsrätt för räntesutgifter. För honom är båda förslagen lika omöjliga:

– De riskerar att leda till bakslag på bostadsmarknaden, poängterar han.

Ett annat OECD-förslag som kan visa sig svårsmält är att Sverige ska ta ytterligare steg i riktning mot marknadshyror. Det gäller även förslaget om att minska skillnaderna i villkor mellan tillfälligt anställda och dem med tillsvidareanställning, alltså en förändring av den svenska arbetsrätten.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

“Plus och minus med Sveriges ekonomi

+ Sveriges ekonomi visar uthållighet, tack vare tidigare gjorda reformer.

Den ekonomiska politiken är rimligt avvägd, med utrymme för mer stimulanser.

Hög levnadsstandard, måttliga inkomstskillnader, god hälsa hos befolkningen.

- Risker i banksektorn, där hög utlåning till hushållen kan leda till förluster.

Bostadsmarknaden fungerar dåligt, med alltför litet utbud av bostäder.

Många utlandsfödda, unga och sjuka hamnar utanför arbetsmarknaden.”

DN 18 dec2012:

Avdragsrättigheter.

“Varför ska samhället bekosta de rikas behov”

Ska du ha en grogg?

Är du rik och törstig kan samhället bestå dig med en groggblandare, så att du slipper besväret själv. Låt ”Downtown Abbey”-mentaliteten invadera ditt hem. Förse dig med betjänter och uppassare, staten står för halva kostnaden.

När groggandet är avklarat kan du låta något företag förse dig med en av- och påklädare – staten betalar hälften. När du sedan har ”toalettat” dig kan du bara ropa ”färdig” så får du också hjälp med rengöringen. På så sätt får du hjälp med att klara livspusslet.

Javisst ja, du kan också beställa en lekledare för barnkalaset – staten betalar hälften.

Nog är det ett märkligt behov som uppstår när nutidens rika ska ta ansvar för sitt eget och barnens välbefinnande. Då måste den förhatliga staten träda in för att livspusslet skall fungera. Vi andra får blanda groggen själva om vi har råd. Och städa på toaletten själva. Så skall det se ut i alliansens samhälle.

Vi som inget har blir som vanligt utan. Men vi bidrar genom högre skattesats om vi är pensionärer, arbetslösa eller uppbär sjukpenning.

Hur kunde det bli så här?

Kurt Söderberg “

DN 18 dec 2012:

“Förslag om bemanning”

“Kommunal vill begränsa vinster i välfärdsföretag genom nationella bindande regler för bemanning. Reglerna föreslås gälla i alla delar av den skattefinansierade välfärden.

”Bemanningsreglerna är det bästa sättet att begränsa vinsterna i välfärden och samtidigt säkerställa kvalitet”, skriver Kommunals ordförande Annelie Nordström. Förslaget finns i en rapport som presenterades på måndagen.

TT “

DN 19 dec 2012.

“Ny kommunutjämning”

“På onsdagen lägger regeringen ett nytt förslag till skatteutjämning mellan kommunerna, ibland kallad Robin Hood-skatt. Ingen kommun ska förlora på nyordningen, jämfört med det förslag som en enig utredning lade fram förra året, enligt regeringen.

– Men vissa kommuner får det något bättre än utredningens förslag, sade det ansvariga statsrådet Peter Norman (M) om det kommande förslaget nyligen och antas ha syftat på ett antal rikare, M-styrda förortskommuner till Stockholm.

TT “

DN 19 dec 2012:

“Det kan bli ännu en sänkning”

“ Analys. Riksbankens nya räntebana ger utrymme för ännu en räntesänkning, från 1,0 procent till 0,75 procent. Men frågan avgörs inte förrän en bit in i nästa år, när Riksbanken ser hur det går för Sveriges ekonomi. Vid ännu sämre tider blir det behov av ännu lägre reporänta. “

“I februari nästa år ska Riksbankens direktion fatta sitt nästa räntebeslut. Därefter hålls nästa räntemöte i april. Om reporäntan ska sänkas igen, blir det nog vid något av dessa tillfällen.

Den nya räntebanan, som kommer tillsammans med räntesänkningen från 1,25 procent till 1,0 procent, pekar i första hand mot oförändrad reporänta under hela 2013. Men det ges viss antydan om en räntesänkning genom att räntebanan går strax under enprocentsstrecket. Det kan tolkas som att majoriteten i direktionen, trots allt, vill lämna dörren på glänt.

Avgörande blir dock om Riksbankens nya prognos för Sveriges ekonomi visar sig stämma bättre än den föregående från oktober. Denna gång spår man att Sveriges BNP ska öka med 1,3 procent under 2013 och att arbetslösheten ska stiga till 8,1 procent.

Det är svagare än förut, men kan ändå visa sig alltför optimistiskt. Både Svenskt Näringsliv och Nordea har betydligt sämre BNP-siffror i sina färska prognoser. Även Handelsbanken och SEB tror att arbetslösheten blir högre än vad Riksbanken nu räknar med.

Men vid räntemötet i februari gäller det inte enbart prognoser, utan också vad som faktiskt har hänt. Om varselvågen fortsätter, arbetslösheten stiger och konjunkturbarometrarna pekar brant nedåt, så ökar trycket på Riksbanken. Efter en svag början på året kan det komma en räntesänkning redan då – eller annars i april.

Lägre än till 0,75 procent ser det inte ut att Riksbanken ska komma. Vid krisen 2009 var man visserligen nere på 0,25 procent, men då hade man en situation där Sveriges ekonomi kortvarigt befann sig i fritt fall. Den här gången handlar det inte om en lika djup nedgång men rör sig i stället om ett mer utdraget förlopp.

Tisdagens räntesänkning var redan intecknad och gav ingen större förändring ute i verkligheten, bland vanliga bankkunder. Också därför kan det behövas att reporäntan sänks snart igen så att Sveriges ekonomi får ny stimulans.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

DN 19 dec 2012:

“Oenig riksbank”

“ Riksbanksdirektionen var återigen oenig när den beslutade om tisdagens räntesänkning. Två av ledamöterna reserverade sig mot beslutet. De vill se lägre ränta. “

Vice riksbankschef Karolina Ekholm ställde sig visserligen bakom sänkningen på 0,25 procentenheter men anser att räntebanan, prognosen om framtida styrränta, bör ligga lägre och bottna i 0,75 procent i början av 2013. Det skulle enligt Ekholm medföra lägre arbetslöshet.

Också Lars E O Svensson reserverade sig, som tidigare, mot beslutet. Han ville att reporäntan skulle sänkas med 0,5 procentenheter till 0,75 procent och att Riksbanken signalerar sänkningar ner till 0,5 procent.

Svensson tycker att majoriteten av den sexhövdade direktionen gör en för positiv bedömning av tillväxten utomlands och att dess räntebana skulle föra Sverige närmare en långsiktigt hållbar arbetslöshet.

Marianne Björklund marianne.bjorklund@dn.se **“**

DN 20 dec2012:
Dyster svensk ekonomi. Konjunkturinstitutet pessimistiskt

“Riksbanken får kritik: ”Bör sänka räntan”

“Riksbanken bör överväga att sänka sin styrränta ända ned till 0,25 procent nästa år. Det anser Konjunkturinstitutet som tecknar en mörkare bild av läget i svensk ekonomi än Riksbanken.”

“Det kommer att gå trögt för svensk ekonomi ett bra tag framöver tror en av landets tyngsta prognosmakare, Konjunkturinstitutet. Från att i slutet av förra året ha stretat emot bra och visat större styrka än de flesta industriländer har nu lågkonjunkturen fattat ett grepp om Sverige. Tillväxten bedöms minska årets sista kvartal och endast öka svagt första kvartalet nästa år. Först i slutet av 2013 ser man ljuset i tunneln. Arbetslösheten väntas dock fortsätta stiga och toppar på 8,5 procent 2014.

KI gör en betydligt mer pessimistisk bedömning än Riksbanken. Och man tror att inkommande statistik kommer att få Riksbanken att upptäcka att man gjort en för positiv bedömning och att räntan därför sänks till 0,75 procent i februari eller april.

Men det finns utrymme för ytterligare sänkningar, tycker KI.

– Man bör överväga att sänka räntan till 0,25 procent. Jag tycker inte att man ska göra det i ett alexanderhugg, säger KI:s generaldirektör Mats Dillén.

En sänkning till så låga nivåer skulle medföra en något högre tillväxt och lägre arbetslöshet, tror Konjunkturinstitutet.

Han tycker inte att det motargument som Riksbanken brukar anföra, oro för hushållens höga skuldsättning, är så bekymmersamt. Hushållens skuldkvot stiger inte längre.

För finansminister Anders Borg tycker KI att de starka statsfinanserna ger utrymme för att satsa på tillfälliga stimulansåtgärder. Däremot behöver regeringen strama åt längre fram för att nå sitt mål om 1 procents överskott. Därför bör man inte satsa ett jobbskatteavdrag.

I går riktade också Riksrevisionen kritik mot regeringens budgetförslag 2013. Riksrevisionen efterlyser en bedömning av vilken effekt finanspolitiken har på konjunkturen.

Marianne Björklund marianne.bjorklund@dn.se “

DN 20 dec 2012:.

“Facken pressar bolånen”

“Även LO och Saco överväger nu att, i likhet med TCO, erbjuda billiga bostadslån. Därmed kan över 3,3 miljoner fackligt anslutna få en rejäl ränterabatt på bostadslånen – i TCO:s fall 0,5 procentenheter.”

“TCO:s erbjudande, som nyligen blev klart, ska nu godkännas av de 15 medlemsförbunden innan det – om allt går vägen – träder i kraft i början av mars nästa år. Då får cirka 1,2 miljoner medlemmar i de TCO-anslutna förbunden möjlighet att teckna bostadslån i SEB med villkor som i dagsläget ger minst 0,5 procentenheters ränterabatt jämfört med den officiella listräntan. Det är mer än den ränterabatt på bolån som exempelvis switcha.se nyligen lanserade på nätet.

Bankens motkrav är att vardagsekonomin med lön, sparande, pension, kortbetalning och liknande transaktioner förs över till konton och kort i SEB.

– Hur många som nappar på erbjudandet vet vi inte än, men vi har fått väldigt mycket positiva reaktioner, säger Kerstin Olsson, presschef vid TCO.

LO utreder nu möjligheten att ge sina 1,5 miljoner medlemmar i de 14 medlemsförbunden liknande erbjudanden om billiga bolån.

– Vår ambition är att ha ett lite annorlunda upplägg med erbjudanden från flera banker, men troligen blir inget klart förrän om en månad, säger LO:s ekonomichef Kjell Ahlberg.

Närmast till hands ligger två banker som LO redan i dag anlitar, Nordea och Swedbank.

Även Sacos styrelse diskuterade tidigare i veckan frågan om att erbjuda boränterabatt till sina drygt 600 000 medlemmar i 22 förbund, men har ännu inte kommit fram till något beslut. I Saco har det funnits en viss skepsis mot allmänna ränterabatter, eftersom man tror att många medlemmar – med sina i många fall höga löner och goda ekonomi – på egen hand kan ordna bättre rabatter än så.

För medlemmarna i TCO-förbunden är rabatterbjudandet utformat som ett ”golv”. Enligt TCO kan de alltså räkna med att få minst den rabatt som banken erbjuder – om de blir godkända efter sedvanlig kreditprövning och uppfyller kraven på att ha SEB som sin och medlåntagarens huvudbank.

– Erbjudandet gäller samtliga medlemmar, oavsett var man bor eller vad man har för tjänst. Och det ska gå att förhandla sig till bättre villkor än dem som nämns i avtalet, säger Torbjörn Bredin, kanslichef vid TCO.

I förra veckan tillkännagav SEB att banken från årsskiftet inför amorteringskrav på nya bolån och att lånen ska betalas ned till 70 procent av bostadens värde – och det kommer också att gälla medlemmarna i TCO-förbunden.

– I grunden är det sunt, så det är inget krav som står i vägen för oss, säger Torbjörn Bredin.

Bo Westmar bo.westmar@dn.se “

“TCO:s nya lån

Rabatterbjudandet är knutet till SEB:s upplåningsränta, med ett påslag på 0,9 procentenheter. På onsdagen motsvarade det en ränterabatt på 0,52 procentenheter för ett 2-årslån och 0,54 procentenheter för ett 5-årslån, jämfört med motsvarande procentsatser för SEB:s officiella listränta.

Amorteringstid: 30–60 år.

Maximalt lånebelopp: Fem gånger låntagarnas bruttoinkomst.

Krav: Sedvanlig kreditprövning och att SEB blir huvudlåntagarens och medlåntagarens huvudbank. “

DN 21 dec 2012:
Lågkonjunkturen. Statsministern i stor DN-intervju

“Reinfeldt: Stor risk för nya ekonomiska problem 2013”

“Kris, varselvåg och lågkonjunktur. Det var orden som tog över hösten 2012. Statsminister Fredrik Reinfeldt (M) säger i en intervju med DN att även nästa år kommer att präglas av varsel och ekonomisk oro i Europa. – Vi är definitivt öppna för fördjupade och nya problem under året som följer, säger han. “

“När budgeten för nästa år presenterades i september beräknade finansdepartementets prognosmakare Sveriges tillväxt nästa år till 2,7 procent, och arbetslösheten antogs minska något till 7,5 procent.

Sedan dess har ekonomin bromsat in och tiotusentals människor varslats. Arbetsförmedlingen beräknar att arbetslösheten nästa år uppgår till 8,4 procent.

I dag överger finansminister Anders Borg (M) de ljusa utsikterna från höstens budget och levererar en ny, och mörkare, prognos för 2013.

När DN träffar Fredrik Reinfeldt för en julintervju säger han att ekonomin och jobben kommer att dominera hans agenda under överskådlig framtid.

– I stora delar av Europa står nu ekonomierna still, eller till och med krymper. Sverige ser lite bättre ut men vi påverkas av det som sker i vår nära omvärld. 2013 ser ut att bli ett år väldigt präglat av detta.

I eurozonen är en bankunion på väg att införas och Fredrik Reinfeldt menar att under de senaste månaderna har marknadstrycket på krisländerna i södra Europa lät-tat något. Men risken för nya kriser under 2013 är stor, eftersom grundproblemen – stora skulder, låg efterfrågan och dålig konkurrenskraft – kvarstår.

– Vi är absolut inte ur våra problem, det finns mycket kvar att göra. Inte heller vi står opåverkade eftersom vi är så hopflätade med de andra ekonomierna, säger Fredrik Reinfeldt.

Den största satsningen i nästa års budget är en sänkning av bolagsskatten, en prioritering regeringen har fått kritik för. Kritikerna menar dels att sänkningen gynnar företag som redan går med vinst, dels att mer handfasta stimulanser behövs i en lågkonjunktur.

Men Fredrik Reinfeldt står fast vid att sänkningen av bolagsskatten är en mycket viktig reform för att ta Sverige ur krisen.

– Om vi har rätt i att huvudproblemet är att efterfrågan faller på våra exportprodukter, så är det där man bör sätta in åtgärderna. Vi måste bli bättre på att konkurrera om vår andel av världshandeln. I den delen tror vi att det spelar roll hur man utformar bolagsskatten både när det gäller konkurrenskraft gentemot andra och att vara konkurrenskraftiga så att investeringar landar i Sverige.

Nästa år har Fredrik Reinfeldt varit partiledare i tio år, en period då Moderaterna har fördubblat sitt väljarstöd. Han har inga planer på att dra sig tillbaka.

– Jag känner en fortsatt väldig energi och kraft för det jag gör och förbereder mig nu för en tredje valseger.

I ett tal nyligen varnade Fredrik Reinfeldt sitt parti för att nästa val kommer att bli svårt att vinna. Han förnekar att det är ett sätt att förbereda medlemmar och sympatisörer på en förlust.

– Jag har bara indikerat till partiet att ta det här på allvar. Moderna val med moderna rörliga väljare kan gå på olika sätt och då tycker jag att man ska rusta sig för det.

Alliansen som helhet har med 21 månader kvar till nästa val ett svårare läge än på länge. Två av partierna, Kristdemokraterna och Centerpartiet, löper akut risk att trilla ur riksdagen. Fredrik Reinfeldt glider undan frågan om alliansen klarar en valförlust.

– Alliansen är efterkrigstidens bästa svar på hur vi ska kunna ha ett flerpartisamarbete i en tid då inget enskilt parti ensamt kan göra anspråk på hela regeringsmakten. Därför vet jag inget bättre alternativ. Jag kommer att ta mitt ansvar för att fördjupa och utveckla och hålla kvar vid alliansen som samarbete.

Under hösten har mycket i svensk politik kretsat kring Sverigedemokraterna, partiets ökade väljarstöd och skandalerna som tvingat flera ledande företrädare att avgå.

SD är ett parti som kan få den mestadels lugne Reinfeldt att visa starka känslor. Men nu väljer han att ducka på de flesta frågorna om partiet.

Den beryktade filmen där tre ledande Sverigedemokrater uttrycker sig rasistiskt och drar runt i Stockholm med metallrör har han inte ens sett.

Följderna av ett läge där SD 2014 blir tredje största parti vill han inte kommentera.

– Vi får utgå från det valresultat vi fick 2010. Vi har hittat en formel för att kunna ta ansvar och regera Sverige från en minoritetsposition. I allt väsentligt har det gått bra, säger han.

Jens Kärrman jens.karrman@dn.se “

“Fakta. Så dåligt går det för Sverige

BNP
+0,7 procent tredje kvartalet 2012

(+4,2 procent tredje kvartalet 2011)

Export
–3,1 procent tredje kvartalet 2012

(+10,1 procent tredje kvartalet 2011)

Import
–1,9 procent tredje kvartalet 2012

(+4,5 procent tredje kvartalet 2011)

Inflationstakt
–0,1 procent november 2012

(+2,8 procent november 2011)

Arbetslöshet
7,5 procent november 2012

(6,7 procent november 2011)

Sysselsatta
4 644 000 personer november 2012 (en ökning med 0,3 procent från november 2011)

Antal varsel
9 868 personer november 2012 (6 463 personer november 2011, alltså en ökning med 65 procent)

Nyanmälda lediga platser
12 441 platser vecka 50 2012 (13 460 vecka 50 2011, alltså en minskning med 8 procent)

Konkurser
724 företag november 2012 (657 företag november 2011, alltså en ökning med 10 procent)

Nyregistrerade bilar
26 749 bilar november 2012 (28 256 bilar november 2011 – en minskning med 5 procent)

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen, Tillväxtanalys

DN 21 dec 2012:
Lågkonjunkturen.

“Pressen ökar på regeringen att sätta in krisåtgärder”

“Krönika. Sverige går mot en sträng vinter. BNP-tillväxten är för tillfället mycket svag eller har till och med upphört. Arbetslösheten stiger och har i realiteten redan passerat 8 procent. Någon snabb vändning är inte i sikte och regeringen sätts under allt hårdare press att ingripa. “

“Finansminister Anders Borg (M) ska i dag dela ut en ovälkommen julklapp. Hans nya prognos för Sveriges ekonomi under 2013 blir betydligt kärvare än det glättade budskapet från i höstas, när regeringen presenterade sin budget.

En försmak gavs i söndagens ”Agenda” där Anders Borg förklarade att det blir svag tillväxt och stigande arbetslöshet under nästa år. Enligt finansministern blir sedan även återhämtningen svag och arbetslösheten stannar tills vidare ovanför 8 procent.

Statsminister Fredrik Reinfeldt (M) säger i dagens DN-intervju att 2013 kommer att präglas av krisen i Europa, där ekonomierna står still eller till och med krymper. Han menar att det ser litet bättre ut för Sverige, men förutser en fortsatt diskussion om risker och arbetslöshet.

Allt pekar därmed mot en mer realistisk bedömning i regeringens nya prognos. Alltför länge har man hållit fast vid de siffror som presenterades redan vid Harpsundsmötet i augusti, alltså för omkring fyra månader sedan.

Redan då tycktes det verklighetsfrämmande att tala om en BNP-ökning på 2,7 procent, liksom en arbetslöshet på 7,5 procent, under 2013.

Snart blev också denna prognos från regeringen helt överspelad, inte minst genom den varselvåg som har gått genom svenska företag. Mycket talar för att BNP-utvecklingen har gått med minustal under årets fjärde kvartal, även om ingen statistik ännu finns framme.

Så gott som alla konjunkturbedömare som har kommit med prognoser på senare tid spår nu en väsentligt lägre tillväxt och högre arbetslöshet under 2013. I dag är det relativt optimistiskt att tro på en BNP-ökning strax över en procent, såsom Riksbanken tidigare i veckan. Pessimister som Svenskt Näringsliv ligger endast något över nollstrecket, medan Konjunkturinstitutet hamnar på måttliga 0,8 procent.

Prognosmakarna visar relativt stor spridning när det gäller BNP-utvecklingen, vilket inte är konstigt i dagens osäkra läge. Det råder inte någon enighet om helåret 2013 ska bli starkare eller svagare än 2012 (se grafiken).

Det snart avslutade året började ganska starkt, men slutar betydligt sämre. Beträffande det kommande året kan man, i bästa fall, säga motsatsen. Klart är att det startar svagt, medan fortsättningen däremot är mer otydlig.

Mycket beror på den internationella konjunkturen, men frågan finns också hur de svenska hushållen kommer att reagera när arbetslösheten stiger. Kommer de att spara mer för att ha tillräcklig buffert? Eller använder de ändå sina inkomster till konsumtion, som i så fall håller hemmamarknaden i gång?

Ingen vet säkert, vilket också betyder att konjunkturstimulanser som riktas mot hushållen får en oklar effekt. Inget tyder heller på att regeringen ännu skulle ha ytterligare sådant på gång. Tills vidare nöjer man sig med redan anslagna pengar, bland annat till arbetsmarknadspolitiska insatser, och räknar med att Riksbanken vid behov kan sänka sin reporänta igen.

Men längre fram i vinter kan det se annorlunda ut. Arbetslösheten uppmättes i november till 7,5 procent, men gick redan då strax över 8 procent med säsongsrensade siffror. Inför 2013 är utsikterna ännu sämre.

Här är prognosmakarna dessutom närmast samstämmiga. Alla räknar med att arbetslösheten kommer att stanna ovanför 8 procent under helåret 2013, och knappt någon räknar med en märkbar förbättring under valåret 2014. Det blir bistert för alla som drabbas och betyder inte något gott betyg för regeringens arbetslinje.

Därför kan regeringen längre fram tvingas sätta in fler direkta åtgärder för att hålla uppe sysselsättningen. Det kostar i så fall åtskilligt och betyder att man kommer längre bort från målet att hålla överskott i de offentliga finanserna. Men om något måste offras så blir det nog överskottsmålet snarare än jobben.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

DN 21 dec 2012:

“Ny direktör för Riksgälden”

“Regeringen har i dag utsett Hans Lindblad till ny riksgäldsdirektör och chef för Riksgäldskontoret, statens centrala finansförvaltning.

Hans Lindblad är nationalekonom och har sedan 2006 arbetat som statssekreterare till finansminister Anders Borg. Hans Lindblad efterträder Bo Lundgren och tillträder som riksgäldsdirektör den 1 februari 2013.

TT “

DN 21 dec 2012:

“Välj ny strategi när bolagsskatten sänks”

“Bolagsskatten sänks nästa år från 26,3 procent till 22 procent. Det ger extra möjligheter att sänka skatten nu när årsskiftet närmar sig. Här ger DN:s små-företagsexpert Anders Andersson sina bästa råd. “

“I år ger den sänkta bolagsskatten extra möjligheter för dig som har aktiebolag nu när riksdagen har beslutat att sänka skatten med 4,3 procentenheter.

Strategin blir då att försöka skjuta på inkomster till nästa år. I princip ska intäkter tas upp det år arbetet utförts, men ibland kan det gå att välja faktureringsår och då är det bäst att försöka vänta med fakturering till 2013. 100 000 kronor i uppskjuten fakturering betyder då 4 300 kronor i sänkt skatt.

Det är alltid bättre att köpa en ny maskin i december än i januari året efter. Då tidigareläggs det första årets avskrivning med ett år. Men kring detta årsskifte är detta extra fördelaktigt, eftersom avdraget är värt mer i år än nästa år.

Du får numera göra avdrag direkt för inventarier som kostar mindre än ett halvt basbelopp, nu 22 000 kronor. Så för den som har råd kan det finnas skäl att vara lite extra spendersam med bolagets pengar i december.

Även avsättning till periodiseringsfond är en kostnad i bolaget. Sätt därför av maximalt till periodiseringsfond för räkenskapsåret 2012.

Anders Andersson, chefredaktör Driva Eget. “

DN 22 dec 2012:

“Finansmentor varnar för att ta seniorlån”

“Klagomål på så kallade seniorlån ökar och nu tänker Konsumenternas bankbyrå tydligare lyfta fram riskerna med dem i sin information. Författaren och finansmentorn Ulf Egestrand avfärdar lånen som ”kedjebrev”. – I min värld är det helt fel att belåna sig om man inte ska amortera, säger han. “

“Seniorlån är lån som ges till människor som är 60 eller äldre och som har ett hus eller bostadsrätt som är obelånat eller lågt belånat. Med bostaden som säkerhet kan de ta ett lån där de varken betalar ränta eller amorteringar, utan hela skulden betalas när lånet löper ut.

Räntan är högre än ett vanligt bostadslån, eftersom risken för långivaren är högre. Skulden växer därför kraftigt ju längre tid man tar det. Ett lån på 500 000 kronor hos Svensk hypotekspension, som specialiserar sig på seniorlån, har mer än fördubblats på 15 år. Det är det som Ulf Egestrand vänder sig mot. Han har en lång karriär inom bank och storföretags finansavdelningar bakom sig. Sina erfarenheter har han samlat i en bok, ”The Henhouse”, som kommer ut på svenska i vår.

I dag kallar han sig för finansmentor och han tycker över huvud taget att man ska vara mycket försiktig med lån. Lån ska tas med målet att de ska betalas tillbaka. Och målet borde vara att den dag man är pensionär ska man vara skuldfri.

– För då kan du inte påverka din inkomst längre, förtydligar han.

Det gör att han är skeptisk till seniorlån – för att uttrycka det milt.

– Du spekulerar i ett värde av det du belånar – och det ska dessutom gå upp i värde. Men tänk om det faller i värde, säger han.

Ulf Egestrand råder därför den som tänker sig att ta ett seniorlån att noga gå igenom avtalet. Hur stor kommer skulden att vara om tio år? Om 20? Vad händer om din partner dör eller om du inte orkar bo kvar och måste lösa lånet i förtid?

– Ett allmänt råd är att det är du själv som ska bestämma om du vill bo kvar eller inte. Någon annan ska inte göra det åt dig, säger Egestrand.

På Konsumenternas Bankbyrå håller juristen Ulf Rydstedt med om att den som funderar på lånet också måste få se vilka konsekvenserna kan bli om huset faller i värde. Dessutom tycker han att kostnader för förtidsinlösen av lånet också måste förklaras noga.

På byrån arbetar de just nu med en översikt av den information de ger om seniorlånen. Den ska lyfta fram riskerna tydligare.
– Vi vill göra en ”tänk-på-det-här”-information, säger Rydstedt.
Seniorlånen har ungefär tio år på nacken i Sverige. Får ni många klagomål på dem? – Man kan säga att klagomålen tenderar att komma nu, svarar Rydstedt.

Dan Lucas dan.lucas@dn.se”

Hög ränta
Räntan på ett senior-ån är högre än för ett vanligt bostadslån eftersom risken för långivaren är högre. Skulden växer därför kraftigt ju längre tid man tar lånet. Exempel: Ett lån på 500 000 kronor hos Svensk Hypotekspension har mer än fördubblats på 15 år.

Tips Tänk på detta om du funderar på ett seniorlån.
Vad behöver du lånet till? Klarar du dig ändå?

Vilka alternativ har du? Du kanske kan klara av att betala ett mindre vanligt lån, med räntor och amorteringar, med din inkomst.

Det finns garantier hos till exempel Svenskt Hypotekspension som ger dig rätt att bo kvar hela livet. Men vad händer om du vill sälja för att köpa något mindre? Du måste kunna betala av lånet och reavinstskatten och ändå ha pengar över till en ny bostad.

Var inte rädd för att fråga så fort något är oklart. Det är du som skriver på; då ska banken också kunna förklara varje mening i avtalet. “

DN 27 dec 2012:
Intervju. Finansminister Anders Borg om det kommande året

”Det är klokt att ha fokus på skolan”

“Inför nyåret tornar mörka moln upp sig över den svenska ekonomin. Finansminister Anders Borg är därför beredd att göra förändringar av a-kasseavgifterna redan 2013 och vill dessutom satsa stort på skolan, avslöjar han. “

“– Jag tycker att det är klokt att ha fokus på skolan i ett sådant här läge. Det är bra ur ett långsiktigt tillväxtperspektiv, samtidigt som många av våra arbetsmarknadsproblem beror på bristande utbildning. Mer resurser till skolan kan också bidra något till att hålla uppe efterfrågan i ekonomin, säger Anders Borg.

När DN träffar honom alldeles före jul har han precis lagt fram sin nya prognos som talar om svag ekonomisk tillväxt och stigande arbetslöshet under 2013. Detta är annat än vad finansministern hoppades på i höstas.

– Prognoser är väldigt osäkra och psykologiska faktorer spelar stor roll. Jag talade redan i höstas om risken för en sämre utveckling. Det gör jag nu också, i förhållande till den nya prognosen, betonar han.

Anders Borg hävdar att den ekonomiska politiken är väl avvägd, trots prognosmissen. Samtidigt menar han att regeringen har beredskap för en sämre utveckling.

– Sverige har bättre manöverutrymme än de flesta andra länder. Vi har en trovärdighet som gör att statens budget tillfälligt kan gå med underskott. Det gäller både nästa år och året därpå och kanske även 2015.

Så långt framåt väntas Sverige ha lågt resursutnyttjande i ekonomin, vilket betyder en hög arbetslöshet. Anders Borg räknar nu med att föreslå nya insatser i regeringens ekonomiska vårproposition som kommer i april.

– Man kan komplettera de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Det är sådana klassiska saker som att ta fram utbildningsplatser, praktikplatser och resurser för arbetsmarknadsutbildning.

– Sedan får vi se hur långt förhandlingarna har hunnit om en jobbpakt mellan arbetsmarknadens parter och regeringen. Jag tycker mycket talar för att man kan överväga att tidigarelägga ett slopande av den differentierade a-kasseavgiften, som annars ingår bland de förändringar som är planerade till nästa årsskifte.

Enligt Anders Borg skulle en övergång till lägre a-kasseavgifter betyda att fler väljer att ansluta sig till arbetslöshetsförsäkringen. Det är viktigt när arbetslösheten stiger och dessutom riskerar att bli mer långvarig.

Däremot motsätter sig finansministern en höjning av taket för ersättningar från a-kassan, eftersom följden skulle bli minskade drivkrafter för arbetslösa att aktivt söka jobb. Detta är väl belagt av forskningsresultat, understryker han.

– I höst kommer jobbpakten att stå i centrum för den ekonomiska politiken. Det gäller inte enbart a-kasseavgifterna, utan också att företag som skriver på introduktionsavtal om att ta emot ungdomar ska kunna få lättade arbetsgivaravgifter. Det handlar också om att ordna ett så omfattande handledarstöd att både fack och arbetsgivare kan vara säkra på att det blir en bra utbildning för ungdomarna.

Därifrån är steget inte långt till skolan där Anders Borg hoppas att regeringen ska kunna göra mer. Vad han har att säga blir en vidareutveckling av vad statsminister Fredrik Reinfeldt nyligen sade i sitt jultal på Skansen:

– Vi ska se på möjligheterna att få fram mer undervisningstid i matematik och på vad som kan göras för att få fram fler kvalificerade lärare. Det gäller också att åstadkomma bättre praktik i yrkesutbildningarna, liksom att sätta in mer inlärningsstöd på ett tidigt stadium då det troligen ger störst effekt. Jag kan inte lova något, men alla de här sakerna tycker jag kan vara aktuella i diskussionerna kring den budgetproposition som läggs fram i höst, poängterar Anders Borg.

Bankerna står också, som vanligt, högt på hans dagordning. Finansministern konstaterar att mycket är på gång när det gäller nya regleringar. Kraven på kapitaltäckning ska skärpas, förslag om höjda riskvikter för bostadslån är ute på remiss och nu vill han ta upp frågan om bankernas beroende av finansiering i utländsk valuta.

– Vi ska inte släppa bankerna och nästa steg blir att sätta press på dem kring valutafinansieringen. Den är hög, den avviker från andra länders och den utgör ett väldigt tydligt riskmoment. Man bör vara tydlig mot bankerna: vi kommer att vidta mått och steg för att pressa dem mot en säkrare finansiering.

Syftet skulle vara att få bankerna att i högre grad finansiera sig genom insättningar från sina kunder, i stället för med mer riskfylld upplåning i utlandet. Som exempel på vad som kan bli aktuellt nämner Anders Borg att man kan införa kassakrav på finansiering i utländsk valuta, vilket betyder att en del av beloppet skulle låsas i Riksbanken. Han kan också tänka sig en avgift på valutafinansiering som skulle gå direkt till Riksbankens valutareserv.

Hur ser då Anders Borg på sin egen framtid, efter tiden som finansminister?

– Det ligger väldigt långt fram i tiden. Vi har tänkt vinna nästa val och jag är beredd att fortsätta ännu en mandatperiod. Men det är ingen enmansshow, utan ett gäng som jobbar väldigt tätt ihop med att ta fram den ekonomiska politiken.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

“Fakta. Anders Borg
Född: 1968. **Gift:** Med Sanna, paret har tre barn. **Bosatt:** I Katrineholm. **Partitillhörighet:** Moderaterna. **Finansminister:** sedan 2006.

Anders Borg om…
…räntemarginalerna
Svenska bostadslån är dyrare än danska eller finska, vilket jag tycker är bekymmersamt. Bankerna har valt en finansieringsmodell som ger dem själva en god grund för lönsamhet men blir väldigt dyr och komplicerad för deras bolånekunder.

…skatterna
När det gäller femte jobb-skatte-avdraget och höjning av gränsen för vilka som betalar statlig inkomstskatt, tror jag inte att något svar kan ges förrän i augusti om vad som ryms i nästa budget. Det är annorlunda med skattesänkningen för pensionärerna, som ju har utlovats av partiledarna inom alliansen.

…statliga bolag
Det har förekommit ideologiska övertoner, men regeringen intar en pragmatisk syn. Vi ser inte något behov av att staten ska sälja starka bolag som LKAB och Vattenfall, med risk för att deras vinster rinner ut ur Sverige. När det gäller Nordea, Telia Sonera och ett antal andra företag får vi återkomma till hur vi ska förhålla oss till dem.

…det parlamentariska läget
Regeringen har fått igenom det mesta av sin politik. På ett antal punkter har vi haft gott samarbete med Miljöpartiet och Socialdemokraterna. Det vore bra för Sverige med mer av samförstånd och uppgörelser i riksdagen.

…Europa
Vi anser att Europeiska unionen, EU, ska vara kärnan i det europeiska samarbetet som inte ska urvattnas eller splittras. Där skiljer vi oss från britterna som närmast välkomnar att euroländerna avlägsnar sig. Sverige, Danmark, Polen och de andra öst- och centraleuropeiska länderna är överens om detta.

…eurokrisen
Grekerna har lagt ett omfattande paket. Euroländerna har skrivit ner deras skulder och det är uppenbart att de kommer att få göra ytterligare nedskrivningar vartefter. Det gör att Grekland har en möjlighet att hålla sig kvar i eurosamarbetet. Men osäkerheterna är väldigt stora och jag tycker fortfarande att det är svårt att se hur de ska kunna landa på ett stabilt sätt. “

DN 31 dec 2012:

“Johan Schück: Ekonomin ser ljusare ut än på länge”

“Trots ett dystert år pekar världsekonomin troligen uppåt under 2013. Det är i USA och tillväxtländerna som utvecklingen börjar ta fart, medan euroländerna fortfarande har långt kvar. För Sverige kan vändningen dröja till slutet av året. “

“Utsikterna inför det nya året är faktiskt ljusare än på länge. Det säger kanske inte så mycket med tanke på att världsekonomin har tryckts ner av krisen i Europa och av USA:s långsamma återhämtning. Senast har också en viss avmattning i Kina hållit tillbaka den globala utvecklingen.

Allt har ändå inte varit mörkt, om man ser till världsdelar som Afrika, Asien och Latinamerika. Men de rika länderna i norr, alltifrån Europa till USA och Japan, har under de senaste fem åren varit mer eller mindre oavbrutet i kris. Det finns undantag – och dit kan man delvis räkna Sverige – men annars är det i råvaruekonomier som Australien, Kanada och Norge man klarat sig bäst.

I år finns chansen att vända på denna dystra situation. Det kommer inte att gå fort, men världsekonomin rör sig ändå troligtvis i rätt riktning.

USA har kommit i gång med export och investeringar och kan på nytt spela rollen som motor i världsekonomin. ”Budgetstupet”, som kan slå till vid nyåret, behöver inte nödvändigtvis bli något avgörande hinder.

Kinas ekonomi kommer inte som tidigare att växa med tvåsiffriga tal. Men det räcker långt om kineserna kan klara en BNP-ökning kring 8 procent, särskilt om fler länder i Asien också visar stark tillväxt.

Europa – och inte enbart euroländerna – är fortfarande ett sorgligt kapitel. Men Tyskland, där det sakta börjar röra sig åt rätt håll, kan ändå dra med sig fler länder. Till dessa hör Sverige, även om det dröjer.

Men optimismen om 2013 kan endast vara villkorlig. Det finns mycket som kan gå fel, till exempel när det gäller förhandlingarna kring ”budgetstupet” i USA, förhållandet mellan Kina och dess grannländer, hanteringen av eurokrisen liksom krigsrisken mellan Iran och Israel.

Ekonomi fungerar inte i ett tomrum utan är beroende av politiskt ledarskap. Men många gånger är det politiska avgöranden – eller brist på sådana – som stjälper ekonomin. Inför 2013 ligger åtskilliga av farorna där, även om det också finns många andra tänkbara skäl till bakslag.

Finanssektorn har, exempelvis, en instabilitet som på nytt kan göra sig påmind. Ingen som var med under 2008 kan ha glömt Lehmankraschen och allt elände som den förde med sig. Nu kan man oroa sig för långsiktiga hot, såsom följderna av att världens centralbanker har pumpat ut gigantiska penningsummor under krisen.

Huvudproblemet ligger dock än så länge inte där, utan gäller den massarbetslöshet och utarmning som har följt i krisens spår. Sådant tar lång tid att rätta till och går inte att klara utan att ekonomin börjar växa. I länder med ekonomisk tillbakagång skärps de politiska och sociala motsättningarna, vilket i förlängningen kan hota demokratin.

Därför känns det livsviktigt att vändningen i världsekonomin kommer snart och att det inte händer sådant som sätter hinder i vägen. Detta gäller särskilt för krisländerna i södra Europa som behöver draghjälp från omvärlden. Den europeiska krisen närmar sig ett slut, även om det inte blir under nästa år.

Sverige har länge tillhört de relativt lyckligt lottade, men måste under 2013 räkna med långsam tillväxt och stigande arbetslöshet. Det går trögt för svensk export, vilket påverkar även hemmamarknaden. Men det handlar om en övergående svacka där vändningen väntas komma mot slutet av året, när världsekonomin har börjat gå bättre.

Svenska ekonomin kom in i konjunkturnedgången senare än andra och den dröjer sig kvar litet längre hos oss. Exakt hur lång tid det tar kan ingen vara helt säker på. Men också för Sverige väntar bättre tider runt hörnet, även om det för tillfället ser ganska trist ut.

Johan Schück johan.schuck@dn.se”

DN 31 dec 2012:

“Det händer 2013

Januari: Det orangea kuvertet börjar delas ut

Eurokrisland blir ordförande i EU. Ett av eurozonens krisländer, de så kallade Piigs, blir ordförandeland i EU vid årsskiftet. Det är Irland som kommer att hålla i klubban som EU:s ordförande det närmaste halvåret.

Elektroniknyheter visas upp. 8/1–11/1 Consumer Electronics Show i Las Vegas är en gigantisk elektronikmässa som numera även drar till sig höjdare som Ericssons vd Hans Vestberg.

Nu börjar det orangea kuvertet att delas ut. Pensionärer får det orangea kuvertet från Pensionsmyndigheten 14/1–17/1. Där står prognosen över framtida pensioner.

Världens ekonomiska elit träffas. 23/1–26/1 hålls det årliga mötet Världsekonomiskt forum i Davos i Schweiz. Här möts företagsledare och politiker från hela världen.

Så gick det för export-bolagen 2012. Rapportfloden börjar på allvar i slutet av januari. Nu kommer många av börsens större bolag med sitt bokslut där vi kan se hur förra året gick. 24/1 SCA, 29/1 Sandvik, 30/1 Hennes & Mauritz, 31/1 Telia Sonera, Ericsson.

Nu kommer alla kontrolluppgifter. 31/1 är sista dagen då vi ska ha fått kontrolluppgifter från arbetsgivare och banker. Även sista dag att anmäla hos Pensionsmyndigheten om överföring av premiepensionsrätter för 2013.

Februari: Riksbanken lämnar besked om räntan

Pensionsbesked i norr.

De första orangea kuverten till löntagarna delas ut med start den 11 februari i Norrland.

Slipp ränta på kvarskatt.

Räknar du med kvarskatt på mer än 30 000? Se till att senast till den 12 februari betala skatten om du vill slippa ränta.

Tungviktare rapporterar.

Under första halvan av februari kommer ekonomiska rapporter från många av börsens bolag. Den 5 februari till exempel, får vi veta hur det gick för Alfa Laval, Tele 2 och Intrum Justitia och vad styrelsen föreslår i aktieutdelning.

Riksbanken lämnar besked om räntan. Den 13 februari är det dags för årets första räntebesked från Riksbanken. Beslutet om reporäntans nivå tillämpas från den 20 februari.

Så mycket pengar lånar vi.

Finansinspektionen presenterar den 21 februari nya siffror över bankernas räntor och utlåning under fjärde kvar-talet 2012.

Orangea kuvertet i Stockholm. I slutet av månaden börjar utdelningen av det orangea kuvert i Stockholm.

Nya mobiltrender presenteras. 25–28 februari är det dags för den årliga telekommässan i Barcelona.

Mars: Teknikmässa i Hannover

Teknikmässa fokuserar på att dela. I början av mars är det dags för den årliga teknikmässan Cebit i Hannover. Årets tema på mässan, som pågår mellan den 5 och 9 mars, är ”Shareconomy” – hur ägande har ersatts med att vi delar saker.

Så går handeln. I mitten av mars kommer några av börsens handelsbolag, som har brutet räkenskapsår, med sina delårsrapporter. Clas Ohlson presenterar sina senaste siffror den 12 mars. MQ kommer den 22 mars.

Dags att börja deklarera.

De i förväg ifyllda deklarationsblanketterna delas ut med start den 18 mars och fram till den 15 april.

Så går svensk ekonomi.

Konjunkturinstitutet kommer med prognos den 23 mars.

April: Ekonomisk vårproposition

Bolagen träffar aktieägare.

I slutet av mars och i april håller många av de stora börsbolagen årsstämma. Onsdagen den 3 april väljer Telia Sonera ny styrelse. Tisdagen den 9 april är det dags för telekomkoncernen Ericssons stämma i Kistamässan.

Ekonomisk vårproposition. Lämnas av regeringen den 16 april.

Räntan. Riksbanken kommer med besked den 17 april. Beslutet om reporäntans nivå tillämpas från den 24 april.

Så klarar företagen krisen.

Dags för rapporterna för första kvartalet. En tung dag är tisdagen den 23 april då bland annat Investor, Sandvik, Alfa Laval, Scania och Swedbank kommer med sina.

PPM-byten tar längre tid.

Fondrabatt och arvsvinster sätts in på PPM-kontot den 30 april, samtidigt som betalning av premiepensionsavgift görs. Under utbetalningstiden blir övrig fondhandel fördröjd. Översynen av premiepensionen lämnas till pensionsgruppen.

Maj: Deklarationen

Sista minuten för att deklarera. Ska vara inlämnad till Skatteverket den 2 maj.

Byte i Riksbankens ledning.

Mandatperioden löper ut för vice riksbankscheferna Lars E O Svensson och Barbro Wickman-Parak den 21 maj.

Så klarar sig bankerna.

Riksbanken kommer med sin rapport Finansiell stabilitet 2013:1 den 29 maj.

Juni: Återbäringen

Nu kommer skatteåterbäringen! Den som ska få tillbaka på skatten kan räkna med att pengarna börjar betalas tillbaka den 7 juni. Förutsättningen är att du deklarerat med app, telefon, sms eller på internet.

Så mår svensk ekonomi. Konjunkturinstitutet kommer med prognos den 19 juni.

Juli: Halvtidsresultat från börserna

Nytt ledarland i EU. Vid halvårsskiftet tar Litauen över som ordförandeland i EU.

Almedalsveckan. Den politiska och ekonomiska eliten möts. i Visby första veckan i juli.

Vad händer med styrräntan?

Den 3 juli är det dags för årets tredje räntebesked från Riksbanken. Beslutet om reporäntans nivå tillämpas från den 10 juli.

Halvtidsresultat från börsens bolag. I mitten av månaden börjar rapporterna från börsens stora bolag ramla in där vi kan se hur det första halvåret har gått. Den 17 juli rapporterar Handelsbanken, Nordea och Swedbank.

Sommar och sol. Nu har många svenskar semester. Om även industrin stänger under högsommaren beror på konjunkturläget.

Augusti: Exportindustrin går på lågvarv

Toppar möts i Tylösand.

Studieförbundet Näringsliv och samhälles, SNS, årliga konferens hålls den 21 augusti i Tylösand för 200 företagsledare, toppolitiker och forskare.

Lägesrapport om ekonomin. Konjunkturinstitutet kommer med prognos den 28 augusti.

Nu semestrar Europa. Under augusti stänger stora delar av Europa och exportindustrin går på lågvarv.

Höstens trender inom present, hemtextil och inredning. Branschmässan Formex startar den 16 augusti.

September: Budgetpropositionen lämnas

Räntebesked. Riksbankens räntebeslut publiceras tillsammans med rapporten penningpolitisk uppföljning den 5 september. Beslutet om reporäntans nivå tillämpas från den 11 september.

Budget för nästa år. I september lämnar regeringen sin budgetproposition för 2014.

Förbundsdagsval i Tyskland.

Får förbundskansler Angela Merkel och Kristdemokraterna en tredje mandatperiod eller blir det en rödgrön regering? Svaret får vi efter den 22 september.

Hus på hjul. Elmia husvagnsmässa startar den 12 september. De senaste åren har husbilarnas popularitet ökat.

Matturism. I Göteborg hålls en världskongress om mat och resande.

Oktober: Snart drar skidsäsongen i gång

Så ser våra skulder ut. Anna Hedborg ska presentera sin utredning om överskuldsättning den 1 oktober.

Tredje kvartalet. Nu börjar kvartalsrapporterna från börsbolagen ramla in igen. Den 17 oktober presenterar bland annat Investor och Telia Sonera sina delår.

Riksbanken ger besked om räntan. Direktionens räntebeslut publiceras tillsammans med penningpolitisk rapport den 24 oktober. Beslutet om reporäntans nivå tillämpas från den 30 oktober.

Se upp i backen. Snart drar skidsäsongen i gång. Skistar kommer med rapport den 3 oktober.

Bilar som jobbar. Mässan för alla som använder arbetsfordon startar i Älvsjö i Stockholm den 16 oktober.

Sampi World Fair. Samisk innovationsmässa på Pite havsbad den 17–19 oktober.

November: Nu börjar julhandeln i USA

Så mår det finansiella systemet. Riksbanken publicerar sin rapport Finansiell stabilitet 2013:2 den 28 november.

Ny chef i New York City.

Affärsmannen och nuvarande borgmästaren Michael Bloomberg lämnar sitt uppdrag. Han är en av de rikaste personerna i USA, och därför också en av världens rikaste.

Tandtroll, se upp! Tandläkarnas årliga kongress startar den 14 november på Stockholmsmässan.

Svart fredag. Den 29 -oktober infaller ”Black Friday”, den dag då julhandeln startar i USA. Många butiker har stora reor.

December: Nya pengar in på PPM-kontot

Pengar rullar in. Under månaden sätts nya pengar in på PPM-kontot. Det handlar om de pensionsrätter som -tjänades in under 2012. Blir det en julklapp från Riksbanken?

Husdjuren omsätter miljarder. Den 7–8 december är det stor hundmässa i Stockholm.

Så är det dags för årets sista räntebesked från Riksbanken. Beslutet om reporäntans nivå tillämpas från den 18 december.

Viktiga dagar för handeln. December är årets viktigaste månad för handeln. Då infaller både julklappsinköpen och de stora reorna.

DN 31 dec 2012:

“Försäkringskassan uppmanar härmed

samtliga användare av blankett FK 7410 **”Intyg om barns frånvaro”**, även kallad **”VAB-intyget”**, att omgående upphöra med all hantering av blanketten. Innehavare av blanketten i pappersformat anmodas att ofördröjligen makulera samtliga exemplar vid närmaste pappersåtervinning. Återkallelsen sker efter att rapporter påvisat att regelbunden användning av den berörda blanketten markant ökar risken för huvudvärk, stress samt förekomsten av s.k. uruselt humör. Enstaka fall av varaktig irritation och tandgnissel har även kunnat påvisas. Bland de drabbade märks främst föräldrar, men även viss förskolepersonal har utsatts för ett av blanketten förorsakat merarbete med ihållande frustration som följd.

Sedan larmrapporterna uppmärksammades har Försäkringskassan i interna tester även kunnat bekräfta att blanketten inte uppfyller våra högt ställda krav på enkelhet i föräldrars kontakt med oss. Sammantaget föranleder det inträff ade att samtliga exemplar av blanketten återkallas och att användning samt hantering av dessa upphör med omedelbar verkan.

De berörda blanketterna tillverkades mellan juli 2008 och december 2012 och kan lätt identifi eras genom rubriken ”Intyg om barns frånvaro” och koden FK 7410 på blankettens sidhuvud. Samtliga exemplar berörs av återkallelsen. Försäkringskassan beklagardet inträffade och de besvär som blanketten antas ha orsakat under tiden den var i bruk.

Försäkringskassan ser i hög grad allvarligt på det inträffade då vår ambition är att göra det enkelt för dig som förälder. Då blankett FK 7410 utgår och ej ersätts av ny blankett behöver du som förälder ej längre lämna intyg från barnets skola, förskola, familjedaghem eller fritids när du ansöker om tillfällig föräldrapenning fr.o.m. 1 januari 2013. 2013 gör vi det ännu enklare att vabba.

PRODUKTÅTERKALLELSE
BLANKETT FK 7410 I 2012-12-31
LOWE BRINDFORS “

658 Allmän företagsekonomi. Arbetsförmedling och arbetsmarknad

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

SvenWimnell 080225+100227: LO, TCO, SACO, Svenskt Näringsliv och Företagarna 2010. Statistik om arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida. Enligt Internet 100227.(http://wimnell.com/omr658f.pdf)

Libris/SAB:

Oha Arbete och arbetsmarknad
Om Kooperation
Om- Allmänt: särskilda länder och områden
Oma Konsumentkooperation
Omb Producentkooperation
Q(x) Ekonomiska lexikon
Qb Företagsekonomi
Qb(x)Företagsekonomiska lexikon
Qb:bfAllmänt: Organisationer och institutioner
Qb:d Företagsteori, metodlära
Qb:k Företagsekomomins historia
Qb- Särskilda länder och områden
Qba Företagsorganisation, företagsformer, företagsledning
Qbb Standardisering
Qbd Anläggningar och inventarier
Qbf Personaladministration
Qbi Driftsorganisation
Qbk Materialadministration
Qz Särskilda företag

(DC, DK 658, delar 331) DC:

658 Allmän ledning

331 arbetsmarknadsekonomi
334 Kooperativ
335 Socialism & relaterade system
338 Produktion

Svenskt Näringsliv: “Rapport Publicerad: 2012-06-19

Europhobia - Det ekonomiska läget juni 2012

Sverige hade precis börjat hämta sig från sviterna av förra årets finansiella turbulens. Nu leder de än så länge begränsade åtstramningarna i medelhavsländerna till abstinensbesvär och politisk revolt. Ny oro på finansmarknaden vållar åter inbromsning i delar av den svenska industrin och ökad försiktighet bland konsumenter. I Grekland stundar en ekonomisk härdsmälta. **Sverige** kommer lindrigt undan till följd av genomförda reformer. Trots finanskrisen lyckas svenskar i snitt arbeta fler timmar än någon gång sedan 1991. I denna rapport visar vi hur arbetslinjereformerna lyckats i de olika länen.

Ladda ner

- Europhobia - Det ekonomiska läget juni 2012 (PDF: 2.1MB)

Författare

- Stefan Fölster
- Göran Grahn
- Jonas Frycklund
- Johan Kreicbergs
- Björn Lindgren
- Carl Oreland
- Victor Snellman

Rapporten är kopplad till följande frågor

- Konjunktur – Sveriges ekonomiska läge “

Europhobia - Det ekonomiska läget juni 2012

Sverige hade precis börjat hämta sig från sviterna av förra årets finansiella turbulens. Nu leder de än så länge begränsade åtstramningarna i medelhavsländerna till abstinensbesvär och politisk revolt. Ny oro på finansmarknaden vållar åter inbromsning i delar av den svenska industrin och ökad försiktighet bland konsumenter. I Grekland stundar en ekonomisk härdsmälta. Sverige kommer lindrigt undan till följd av genomförda reformer. Trots finanskrisen lyckas svenskar i snitt arbeta fler timmar än någon gång sedan 1991. I denna rapport visar vi hur arbetslinjereformerna lyckats i de olika länen.

I vår förra prognos “Frånkoppling” (och sedan sommaren 2011) skattades BNP-tillväxten till 0,2 procent 2012. Den alltmer akuta skuldkrisen i Europa utvecklas ungefär som vi förutsåg tidigare. Från nästa år sker en gradvis återgång till mer normal tillväxt. Prognosen lämnas därför i stort settoförändrat.

Läs mer på http://www.svensktnaringsliv.se/fragor/konjunkturprognos/
Bedömningen avslutad 2012-06-18

En grekisk sorti ur euron kan öka spekulativa attacker även mot andra skuldsatta länder inom Euroområdet. En motverkande effekt är emellertid att Euroområdet tydligare blir en klubb endast för medlemmar som uppfyller kraven. Det kan rentav öka reformtakten i andra euroländer och bidra till att lösa upp förlamningen. Det underlättar också för ECB att tillhandahålla lån till banker i kvarvarande euroländer. Euroområdet kan då rentav växa om några år, eftersom flera östeuropeiska länder fortfarande vill delta.

Den politiska dynamiken i euroområdet gör att en tydlig plan för att förhindra nya oroligheter uteblir. Det tar tid för flera länder att återgå till tillväxt. Osäkerheten kring vad som sker i Grekland och Spanien, hur detta kanaliseras vidare via den finansiella sektorn och vilka effekter detta får på eurons framtid och den reala ekonomin är mycket stor. Sammantaget kan detta närmast beskrivas som en eurofobi – europhobia.

Under tiden dämpar turbulensen efterfrågan för delar av den svenska exportindustrin. Detta förstärks av en allt svagare tillväxt i Kina. Konsumenter blir till följd av detta än mer försiktiga. Den svenska ekonomin går därför i sidled under året. Nästa år räknar vi med bättretillväxt, dock med stor risk för fler turbulenta episoder.

Utvecklingen i Sverige är mer splittrad än vanligt. Norra Sverige, Stockholmsregionen och Göteborg växer hyggligt. Södra Sverige lider fortsatt av svackan i Danmark. En rad mellansvenska län med traditionell industri kommer att se nedskärningar och ökad arbetslöshet under året.

Tack vare låg inflation får dock de flesta svenskar som har arbete en god reallöneutveckling. Det upprätthåller konsumtionen och även bostadspriser, även om det inte blir några större lyft.

Till det kommer att arbetslinjereformerna har gett större effekt än många har uppmärksammat. Den stora minskningen i sjukskrivningen innebär att en oförändrad sysselsättningsgrad ändå har lett till en kraftig ökning av antal arbetade timmar, trots den internationella finanskrisen. I ett särskilt avsnitt visas hur reformerna har slagit igenom i olika delar av Sverige. Starkast utveckling uppvisar Uppsala, Gävleborg och Västerbotten medan Jönköping, Örebro och Kronoberg har utvecklats sämst. Det regionala mönstret påverkas av var sjukskrivningsnivån var hög i utgågsläget, hur den lokala arbetsmarknaden utvecklats och av hur flyttmönstren sett ut.

Innehåll

Det internationella läget....6
Recession i euroområdet....6
Den tredje hägringen....7
Tillväxtregionerna drabbas....8
Norden håller emot....8

Svenska framtidsutsikter....10
Europhobia bromsar utvecklingen....10
Låg inflationstakt ger ytterligare räntesänkning....11
Tillfällig uppgång första kvartalet....12
Svag investeringsutveckling....12
Svagare utveckling för exporten....13
Turbulens försvagar handeln....14
Inbromsad inkomstutveckling....14
Sparivern dominerar....15
Offentlig konsumtion stiger sakta....15
Riksbanken tvingas till ytterligare räntesänkning....17
Måttlig avmattning på arbetsmarknaden....18
Lägre anställningsplaner i många branscher....18
Svagt stigande arbetslöshet....19

Olika falla länens lotter.....20
Förbättringen på arbetsmarknaden har inte nått hela landet....21
Stark arbetsmarknad eller utflyttning....22

Diagrambilaga....24

Kontaktuppgifter....28

I det följande utelämnas diagram av utrymmesskäl.

Det internationella läget

I korthet:
* Världstillväxten saknar stark motor.
* Eurosamarbetet utvecklas stötvis, allteftersom finansmarknaderna ställer krav, samtidigt som oron för eurons framtid är stor.
* BNP faller i Euroområdet.
* I USA och BRIC-länderna är tillväxten låg.
* De för Sverige viktiga nordiska länderna klarar sig relativt bättre.

Mönstret med plötslig turbulens och hastigt ihopsnickrat räddningsaktioner från övriga medlemmar i eurosamarbetet fortsätter under prognosperioden mot en bakgrund av en svag världsekonomi. Återhämtningen i USA går trögt, och den här gången drabbas även tillväxtregionerna.

Flera indikatorer pekar på att världsekonomin är på väg in i ytterligare en period av svag tillväxt. Investerare har positionerat sig för volatilitet, vilket inneburit att räntorna på statspapper från ett krympande antal kreditvärdiga nationer sjunkit till historiskt låga nivåer. Sammantaget ger den globala statistiken från tillverkningsindustrin bilden av att stabiliseringen under vintermånaderna var temporär. Detta reflekterar att de underliggande problemen med obalanser i världsekonomin är långt ifrån lösta.

Recession i euroområdet
Flera länder hade innan krisen ohållbara bytesbalansunderskott. Mönstret med en kraftig lågkonjunktur, fallande tillgångspriser, låntagare på obestånd och en efterföljande kris i banksektorn har nu upprepat också i Spanien. Höga räntor tvingar fram åtstramningar hos staten och amorteringar av skulder i den privata sektorn. För att komma till rätta med problemen måste landet utöka sin export, vilket med nödvändighet betyder att löner och priser måste sjunka. En sådan process tar lång tid.

Nytt kapital till spanska banker mildrar lågkonjunkturen medan regeringen försöker genomföra nödvändiga reformer. Det innebär att Spanien fortsätter att vara i recession de kommande två åren. Ekonomin krymper med 2 procent under 2012.
Fram träder nu ett mönster där internationella räddningsaktioner tycks köpa allt kortare perioder av lugn på kredit- och finansmarknaderna. Utsikten för att de spanska räntorna ska återgå till hållbara nivåer är små, i synnerhet eftersom nödlånen sannolikt kommer att få någon form av företräde framför privata obligationsägare. ECB kommer att vara restriktivt med stödinsatser, men fortsätter att agera när det är absolut nödvändigt för att säkra den finansiella stabiliteten.

Många banker har redan säkrat sin finansiering en tid framöver genom LTRO-lånen, men balansräkningsproblem till följd av de högre kapitaltäckningskraven och förluster i låneportföljen gör att bankerna är fortsatt restriktiva med utlåning i vissa delar av Europa.

I debatten kring eurosamarbetets framtid hörs allt fler röster som menar att det krävs en finanspolitisk union och en bankunion. Den tyska positionen är dock fortsatt att en djupare ekonomisk integration kräver ett djupare politiskt samarbete, vilket innebär en mer centralstyrd ekonomisk politik.

En sådan dramatisk förändring av samarbetets villkor tar emellertid tidatt genomföra. Innan sådana beslut tagits fortsätter stödet till länder med ekonomiska svårigheter på det sätt som hittills, vilket innebär

tydligt avgränsade åtgärder kopplade till fastställda villkor.

Vägen till att återfå konkurrenskraften är lång och svår, och det är inte uteslutet att något land lämnar eurosamarbetet på vägen. Länder som Irland och Lettland har dock visat att det går att klara en interndevalvering med hjälp av en mobil arbetskraft och en flexibel arbetsmarknad. Irland återgår till svag tillväxt under 2012 och 2013, allteftersom exporten återhämtar sig.

Den politiska dynamiken i Euroområdet gör att en tydlig plan för att förhindra nya oroligheter uteblir. Det tar tid för flera länder att återgå till tillväxt. Osäkerheten kring vad som sker i Grekland och Spanien, hur detta kanaliseras vidare via den finansiella sektorn och vilka effekter detta får på eurons framtid och den reala ekonomin är mycket stor. Sammantaget kandetta närmast beskrivas som en eurofobi – europhobia.

Tyskland har hittills klarat sig undan en alltför allvarlig lågkonjunktur. Under 2012 växer ekonomin enbart med 0,3 procent allteftersom recessionen i vissa av grannländerna och den svagare konjunkturen i omvärlden börjar smitta av sig på landets exportindustri. I Euroområdet som helhet faller BNP i år och återgår sedan till en blygsam tillväxt under 2013.

Den tredje hägringen

Optimismen började spira i USA efter en serie starka jobbsiffror under vintern, men för tredje månaden i rad har analytikerna blivit besvikna på statistiken. Detta understryker återigen svagheten i återhämtningen, som fortfarande hålls tillbaka av en skuldsatt hushållssektor, ett bytesbalansunderskott mot Kina och politisk osäkerheter. Problemen i Euroområdet har begränsade konsekvenser då de realekonomiska kopplingarna är svaga.

De främsta hindren för en starkare återhämtning ligger istället i den egna politiken. Förra året skakades marknaderna av debatten kring att höja skuldtaket. Vid årsskiftet kommer tidigare beslutade åtstramningar, motsvarande fem procent av BNP, automatiskt att initieras. Höstens presidentval medför att både demokrater och republikaner tydligt vill markera sin politik vilket försvårar möjligheterna till att ändra att dessa åtstramningar träder i kraft.

Hushållen mår dock bättre nu än vad de gjort på länge. Medan bolånevolymen fortsatt sjunka med ungefär 2,5 procent per år allteftersom hushållen betalar av på sina skulder eller går i personlig konkurs, har konsumtionskrediterna börjat växa igen. Sysselsättningsgraden är dock fortfarande på samma nivå som under 2009, och arbetslöshetsstatistiken har förbättrats primärt av att alltfler lämnat arbetskraften.

Den svagare utvecklingen i Kina skadar inte bara den amerikanska återhämtningen i termer av att landets efterfrågan på amerikanska exportvaror sjunker. Det förhindrar också en förbättring av bytesförhållandena eftersom Kina knappast låter yuanen appreciera under prognosperioden.

Den ogynnsamma externa miljön, i kombination med den politiska osäkerheten inför presidentvalet gör att utsikterna för en stark återhämtning är små. Tillväxten i USA ligger därför kvar kring 1,5 procent under såväl 2012 och 2013.

Tillväxtregionerna drabbas

Hittills har tillväxtregionerna varit anmärkningsvärt skyddade från

oroligheterna i västvärlden, men dessa exportorienterade ekonomier börjar nu märka av svårigheterna i övriga världen. Den kinesiska ekonomin har i stor utsträckning baserats på investeringar och export till västvärlden. Med en allt svagare tillväxt i Europa och USA har det blivit tydligare att kinesiska konsumenter behöver ta över som tillväxtmotor.

En sådan ombalansering tar tid, varför det är sannolikt att myndigheterna väljer att fortsätta med det beprövade receptet med räntesänkningar och valutadepreciering. Det leder till att ekonomin växer med 8 procent under 2012 och 2013, trots den svagare globala konjunkturen.

Brasilien har hittills varit det mest konjunkturkänsliga landet av tillväxtländerna, och exporten har försvagats märkbart de senaste månaderna. Detta är delvis orsakat av väder som varit ogynnsamt för produktionen av sojabönor, en av Brasiliens viktigaste exportvaror. Vidare finns strukturella problem, men ekonomin klarar ändå av att växa med ungefär 2,7 procentunder 2012 när nuvarande och framtida stimulanser påverkar ekonomin.

Norden håller emot

De för Sveriges del viktiga nordiska länderna håller fortfarande de värsta konsekvenserna av eurokrisen stången. Norge, Danmark och Finland har sina alldeles egna problem som de måste hantera. Den norska ekonomin har en hårt pressad arbetsmarknad som i stor utsträckning är beroende av att bland annat svenskar kommer dit och arbetar. Ekonomin kan lätt överhettas och kostnaderna riskerar att slå ut delar av fastlandsekonomin, dvs de delar av norskt näringsliv som inte är kopplad till off-shore oljeproduktion.

Finland är, som enda nordiska euroland, helt beroende av vad som händer med valutasamarbetet och hur Grekland lyckas hantera de politiska svängningarna. Tillväxten har successivt mattats av under 2011 och står nu vid ett viktigt vägskäl. Exporten har fallit kraftigt de senaste månaderna och tillverkningsindustrins orderingång faller också kraftigt.

Den danska ekonomin har under de senaste kvartalen gjort i det närmaste halt. Banksektorn har länge pressats av kreditförluster till följd av fallande huspriser. Under fjolåret började huspriserna falla igen, efter att ha stigitunder närmare halvtannat år, vilket ånyo pressar banksektorn.

Sammantaget är dock bilden att de nordiska länderna fortsätter att ha positiv tillväxt. I Norge växer ekonomin med över 3 procent per år medan tillväxttakten är runt en procent i Danmark och Finland under 2012 för att sedan öka något under 2013.

BNP I ETT URVAL LÄNDER OCH REGIONER

procentuell förändring

	2011	2012	2013
Euroområdet	1,4	-0,6	0,9
Tyskland	3,0	0,3	1,6
Frankrike	1,7	-0,2	1,0
Irland	0,9	-0,2	0,6
Spanien	0,7	-2,0	0,5
USA	1,7	1,5	1,6
Kina	9,1	8,0	8,0
Norge	2,4	3,2	3,0
Finland	2,9	0,7	1,5
Danmark	1,0	1,0	1,6

Källa: OECD, Svenskt Näringsliv

Svenskt Näringslivs företagarpanel
Svenskt Näringslivs företagarpanel är en internetbaserad undersökning som ställs till ett urval av Svenskt Näringslivs medlemsföretag. Undersökningen genomförs kvartalsvis och startade hösten 2005. Antalet företag som medverkar i undersökningen har successivt ökat under perioden och uppgår till ca 10 500. Svarsfrekvensen ligger strax över 50 procent. Frågorna som ställs till panelen består av en fast del där frågorna är desamma i varje undersökning samt ett antal extrafrågor som varierar från undersökning till undersökning.

Frågorna i den fasta delen är av konjunkturkaraktär där företagen får svara på frågor om hur antalet anställda, investeringarna och produktionen/ försäljningen utvecklats det senaste halvåret samt en bedömning av hur dessa variabler kommer att utvecklas det kommande halvåret.

Svarsalternativen på respektive fråga är Lägre, Oförändrat, Högre eller Vet ej. Svaren blir sålunda av kvalitativ karaktär. När svaren sammanställs kan vi se hur stor andel av företagen som uppgett respektive svarsalternativ. Svaren ger däremot ingen kvantitativ information om hur mycket t ex antalet anställda har ökat eller minskat det senaste halvåret.

Vi beräknar ur detta ett nettotal, vilket är differensen mellan ”högre” och”lägre”. Om nettotalet är positivt så är det således fler företag som uppgett ”högre” än ”lägre” och vice versa.

Vi vill varna för att fästa alltför stor vikt vid nettotalet i vissa konjunkturlägen. Efter snabba och kraftiga upp- eller nedgångar i konjunkturen kommer utvecklingen till ett läge där samsynen är stor i företagen. Ett exempel är den kraftiga och exceptionellt djupa nedgången som inträffade hösten 2008 när finanskrisen bröt ut. När botten väl är nådd kan utvecklingen bara gå åt ett håll, till det bättre, och i ett sådant läge kan nettotalet uppgå till mycket höga nivåer även om det i själva verket är frågan om en mycket måttlig uppgång.

Svenska framtidsutsikter

Ikorthet:
* Företagens framtidsförväntningar vänder nedåt igen.
* Exportefterfrågan har redan fallit och förblir svag.
* Hushållen håller igen på konsumtion för att spara istället.
* Inflationstrycket är svagt och Riksbanken sänker reporäntan en gång till.
* Sysselsättningen blir i stort sett oförändrad och arbetslösheten stiger

Konsumenter och producenter i Sverige vacklar om vart den ekonomiska utvecklingen är på väg. Skulddramatiken i Europa fortsätter att skapa stor oro under hela prognosperioden. Brandkårsutryckningar från EU, ECB och IMF lyckas hålla det ekonomiska systemet igång utan alltför stora missöden. Livslängden på de finansiella stödpaketen tycks dock bli alltmer kortlivade i takt med att europhobin växer sig starkare.

Stödpaketen från den europeiska centralbanken i december och mars lyfte tillväxten i Sverige under det första kvartalet i år. BNP ökade överraskande starkt med 1,9 procent från första kvartalet förra året. Det största bidraget till utvecklingen var mycket starka bruttoinvesteringar som ökade med drygt 11 procent, där energiinvesteringar ökade med över 50 procent. Hushållens konsumtion ökade också snabbare under det första kvartalet i år än under det fjärde kvartalet förra året.

Utvecklingen under det första kvartalet var dock av allt att döma tillfällig och signalerna om en betydande avmattning i den ekonomiska aktiviteten blir allt starkare. Detaljhandelsförsäljning, bilförsäljning och sysselsättning indikerar att hushållens efterfrågan mattas under det

andra kvartalet. Vidare visar industrins produktion och orderingång, liksom varuexporten lägre nivåer nu än för ett år sedan.

Europhobia bromsar utvecklingen

Hur skuld- och bankproblematiken i Europa hanteras är avgörande för utvecklingen framgent. Nervositeten på finansmarknaderna är alltjämt stor med ohållbart höga räntor i vissa länder och börskurser som går upp och ned med flera procent per dag.

Insikten om att en gemensam valuta kräver mer systematisk tillsyn mellan länder växer bland beslutsfattare. Den till synes ryckiga utvecklingen är steg efter steg mot en fullskalig finansiell union. Hur mycket av makten som skall lämnas över från nationalstaterna till unionen skapar stora konvulsioner bland politiker och befolkning i medlemsländerna.

Europhobia är stor på många håll och att få en fullskalig union på plats tar många år, om det ens är möjligt. Den ekonomiska utvecklingen blir svag i Euroområdet där BNP minskar i år och endast växer i svag takt nästa år.

För Sveriges del innebär det att utrikeshandeln minskar i år och endast växer svagt nästa år. Istället är det den inhemska efterfrågan, konsumtion och investeringar som växer i svag takt och håller BNP-tillväxten över nollstrecket.

Låg inflationstakt ger ytterligare räntesänkning

Den låga aktiviteten i ekonomin medför att inflationstakten stannar på låg nivå under prognosperioden. Penningpolitiken blir därför fortsatt expansiv och Riksbanken sänker reporäntan till 1,25 procent senare under året. Först i slutet av nästa år, då aktiviteten i ekonomin ökat något, höjs reporäntan åter till 1,5 procent.

På kort sikt är således inflationsriskerna i det närmaste obefintliga eftersom efterfrågan är mycket svag i vår del av världen. På sikt är emellertid risken för betydligt högre inflationstakt betydande. Oroväckande signaler är när centralbankerna i Europa och USA genomför operationer, QE (kvantitativa lättnader) i USA och LTRO (Long Term Refinancing Operation) i Europa som är sedelpressfinansiering av länders statsskulder och budgetunderskott i syfte att säkra likviditeten i banksystemet och att hålla igång efterfrågan och tillväxten. Livslängden på dessa stimulanser blir allt kortare samtidigt som inflationsriskerna ökar. Det är viktigt, ur inflationssynpunkt, att centralbankerna drar tillbaka dessa pengar när tillväxten tar fart igen.

BNP i Sverige växer med endast 0,2 procent i år. Sysselsättningen minskar med drygt 10 000 personer och arbetslösheten ökar till 7,9 procent. Nästa år förbättras läget och BNP växer med 1,7 procent. Nedgången på arbetsmarknaden upphör och antalet sysselsatta ökar mot slutet av året.

FÖRS ÖRJNINGSBALANS , 2011 ÅRS REFERENSPRISER

Miljarder kr och årlig procentuell förändring

	M dr kr	Andel	Procentuell volymförändring		
	2011	procent	2011	2012	2013
Konsumtion	**2 592**	**74**	**2,0**	**1,5**	**2,1**
Privat	1 664	48	2,0	1,5	2,5
Offentlig	928	27	1,8	1,4	1,5
Statlig	248	7	1,8	2,3	2,0
Kommunal	680	19	1,9	1,1	1,3
Investeringar	**642**	**18**	**6,2**	**3,0**	**1,0**
Lager	**41**	**1**	**0,7**	**-1,3**	**-0,1**
Export	**1 751**	**50**	**6,9**	**-1,5**	**3,5**
Import	**1 533**	**44**	**6,3**	**-1,3**	**4,0**
BNP	**3 492**	**100**	**3,9**	**0,2**	**1,7**

Några nyckeltal*

	2011	2012	2013
Arbetslöshet (ILO), procent	7,5	7,9	7,9
Sparkvot, i procent av disponibel inkomst	9,7	9,8	9,1
Industriproduktion inkl energi,% förändring	5,7	-2,0	3,0
Konsumentprisindex, %-förändring	2,9	1,1	1,4
KPIF, %-förändring	1,5	1,1	1,6
Bytesbalans, andel av BNP	7,0	7,0	6,5
Vid årets slut			
SEK/USD	7,0	7,0	6,8
SEK/EUR	9,2	8,7	8,4
USD/EUR	1,31	1,24	1,24
Ränta, 10-åriga statsobligationer	1,9	2,0	2,5
Ränta, 3-månaders statsskuldsväxel	1,6	1,3	1,6
Riksbankens reporänta	1,75	1,25	1,50

* Årsgenomsnitt, där annat ej anges
Källa: SCB, Riksbanken och Svenskt Näringsliv

Tillfällig uppgång första kvartalet
I Svenskt Näringslivs företagarpanel bekräftas bilden av en kort period med starkare tillväxt under inledningen av året. Nettotalet i riket för produktionen/ försäljningen de senaste sex månaderna steg något under det andra kvartalet jämfört med det första kvartalet. Nettotalet ligger dock en bit under genomsnittet sedan panelen infördes.

Det är i några av industrilänen såsom Södermanland, Norrbotten, Västmanland och Halland som störst andel av företagen uppgett att produktionen har ökat. Vid nedbrytning på bransch är det dock störst andel företag i ”hotell & restaurang”, ”information/kommunikation”, ”jordbruk och fastighetsverksamhet” som uppger att produktionen ökat det senaste halvåret.

De framåtblickande förväntningarna vänder emellertid återigen nedåt och det är nu en lägre andel av företagen som bedömer att produktionen ökar det kommande halvåret än det var förra kvartalet.

Produktionsplanerna har reviderats ned i de flesta länen, där stora nedrevideringar har gjorts på Gotland, i Kalmar, Blekinge, Västra Götaland och Västernorrland. Produktionsplanerna i Västernorrland tillhör dock fortfarande de högsta i landet. Bygget av E4 Sundsvall, där en ny motorväg byggs över Sundsvallsfjärden, är sannolikt förklaringen till fortsatt stark optimism i Västernorrland.

I några län, Kronoberg, Halland, Norrbotten och Jämtland har produktionsplanerna reviderats upp det senaste kvartalet. Gruvnäringen har skapat någotav en Klondike-stämning i Norrbotten med bland annat stort bostadsbyggande.

När det gäller branscherna har det skett en hel del förskjutningar mellan första och andra kvartalet i år. I de flesta branscher har produktionsplanerna justerats ned. Störst nedjustering har gjorts i branschen ”kultur och fritid”, ”hotell &restaurang”, ”information/ kommunikation” och ”byggverksamhet”. Samtidigt har produktionsplanerna reviderats upp inom ”fastighetsverksamhet”, ”annan service” samt ”juridik/ekonomi”.

Stora ned- och uppreviderings av produktionsplanerna görs således både i länen och i branscherna. Någon entydig konjunktursignal finns därför inte annat än att sammantaget har produktionsplanerna reviderats ned det senaste kvartalet.

Svag investeringsutveckling

Den kraftiga ökningen av investeringar under första kvartalet var bara ett tillfälligt positivt hack i kurvan. Anläggningsbyggandet fick bland annat en ökad skjuts av den milda vintern och en del transportmedelsinvesteringar sköts över årsskiftet efter den finansiella turbulensen i slutet av förra året. Ökad osäkerhet på de globala marknaderna gör nu många aktörer mer återhållsamma och investeringsplanerna skalas successivt ner.

Inom flera basindustrier planeras för minskade investeringar. Det gäller trävaruindustrin, pappersvaruindustrin, stål- och metallverk, samt kemisk industri.

Mot strömmen går gruvnäringen som ser fortsatt optimistiskt på framtiden. Gruvnäringens investeringar har ökat från en nivå på 2-3 miljarder om året runt millenieskiftet till att som mest vara uppe i 9-10 miljarder 2007 och 2008. Därefter halverades investeringarna på två år till följd av brist på kapital och fallande råvarupriser. Nu sker en ökning av gruvinvesteringarna igen. Under de närmaste åren väntas denna period av höga investeringar att börja ge frukt i form av ökad produktion i svensk gruvnäring.

Omfattande investeringar sker också i energisektorn. Vindkraftsproduktionen ökade med 74 procent förra året till följd av den snabba expansionen. För närvarande byggs bland annat på två stora vindkraftsparker i Jädraås utanför Gävle och på Blaikfjället i Västerbotten. Låga elpriser och sjunkande marknadspriser för elcertifikatssubventionerna gör att aktörerna på marknaden har blivit mer försiktiga. Utbyggnadstakten beräknas därför gå ner.

Energisektorn påverkas starkt av det politiska ramverket. De nya stramare regler som gäller för prissättningen i detaljnätet beräknas ha en dämpande inverkan på investeringarna där, samtidigt som de statligt styrda stomnätsinvesteringarnafortgår.

INVESTERINGAR, 2011 ÅRS REFERENSPRISER

Miljarder kronor och årlig procentuell förändring

	M dr kr	Andel	Procentuell förändring		
	2011	(procent)	2011	2012	2013
Näringslivet, exkl bostäder	**399**	**62**	**5,0**	**5,2**	**0,9**
Industrin inkl energi	123	19	0,4	6,5	-1,4
Tjänstesektorn	276	43	7,1	4,6	1,9
Bostäder	**132**	**21**	**15,1**	**-4,9**	**0,3**
Offentliga myndigheter	**111**	**17**	**1,5**	**4,5**	**2,1**
Totalt	**642**	**100**	**6,2**	**3,0**	**1,0**
Byggnader, inkl. bostäder	297	46	8,6	1,5	0,5
Maskiner,inkl.transportmedel	238	37	3,4	4,9	1,4
Övrigt	107	17	6,6	3,1	1,3

Källa: SCB och Svenskt Näringsliv

Byggandet bromsar upp, tydligast gäller det bostadsbyggandet där både byggstarter och nya bygglov går ner kraftigt. Kommersiella byggprojekt går in i en fas där nya projekt inte fylls på i samma takt som pågåendeprojekt färdigställs, vilket kan ge en svacka. Motsvarande kan man även se inom offentliga infrastrukturprojekt. Nya satsningar har utlovats i höstens budget, men det är långt ifrån säkert att de bli tillräckligt stora.

I Svenskt Näringslivs företagarpanel ser man att företagen har blivit mer pessimistiska om investeringarna framöver. Nettotalet är nere i plus sju procentenheter, det är lägre än det historiska snittet och en tydlig nedväxling jämfört med förra kvartalet. Mest pessimistiska är handelsföretagen där nettotalet nu ligger på minus sex procentenheter.

Svagare utveckling för exporten
Den svenska exporten har utvecklats starkt, trots den omfattande ekonomiska krisen de senaste åren. Det finns två huvudanledningar till detta. Dels går en betydande del av svensk export till Norden och Tyskland, som drabbats förhållandevis milt av de ekonomiska oroligheterna i omvärlden. Till detta kommer att de dynamiska tillväxtregionerna utgör en allt större andel av den svenska exporten.

Exporten drabbas dock av oroligheterna i omvärlden, då framförallt Tyskland och tillväxtregionerna drar ner på sin import den närmaste tiden. Den låga orderingången hos exportföretagen som producerar tunga maskiner tyder på att detta i viss mån redan börjat ske, allteftersom företag blir mer obenägna att investera i ny kapacitet i den oroliga ekonomiska miljön.

Det fjärde kvartalet i fjol skedde en snabb inbromsning av exporten och inte heller under första kvartalet i år var exporttillväxten särskilt stark. Tjänsteexporten gjorde dock en viss återhämtning. Det blir inget brant exportfall under året, men exporten minskar ändå sammantaget med 1,5 procent under 2012 för att sedan återhämta sig något med resten av världsekonomin under 2013.

Turbulens försvagar handeln
Hushållens konsumtion återhämtade sig under det första kvartalet i år efter den försvagning som skedde under andra halvåret i fjol. Nu knäpper hushållen istället åter igen plånboken när oroligheterna inom Euroområdet får förnyad kraft.

De återkommande perioderna med turbulens under senare år gör att detaljhandelnsvängt kraftigt. Svängningarna medför att butiksägarna blir försiktiga i sina inköp för att inte stå med stora osålda lager när en stark vinterförsäljning snabbt kan skifta till en betydligt sämre vårförsäljning. Handlarnahåller därför lägre lagernivåer vilket i sin tur medför att det inte finns varor att sälja i det fall att efterfrågan trots allt blir hög. Handlarnas aversionmot att bli sittande med osålda varor har också medfört att sommarreorna har startat rekordtidigt, redan veckan innan midsommar för ett flertal stora kedjor som Stadium, Kapp Ahl och Lindex.

Detaljhandelns försäljning var strålande under årets första kvartal men i takt med att turbulensen fick förnyat grepp om Euroområdet så vädrade även svenska hushåll oro. Om denna oro fördjupas ytterligare bromsar hushållens konsumtion in på samma sätt som den gjorde under andra halvan av 2011 eller i värsta fall tvärnitar som när Lehman Brothers gick i konkurs. Än så länge har hushållens konsumtionsplaner emellertid endast dippat nedåt marginellt.

Eurofobin förstärks men samtidigt är det få hushåll som hittills har förlorat sitt jobb. Hushållen vill ändå inte dra på sig bestående ökade kostnader och håller därför igen på inköp av dyrare kapitalvaror som till exempel bilar och är försiktiga med att dra igång större om- eller tillbyggnader av bostaden eller fritidshuset.

Samtidigt är hushållens kassaflöde starkt. Konsumtion som inte medför nya krediter kan därför gynnas på kort sikt. Således kan restaurangbranschen fortsätta att gå bra, likaså delar av detaljhandeln. Den så kallade feelgoodhandeln1 klarar sig därför relativt bra fram till dess att det eventuellt sker en tydlig nedgång i sysselsättningen. Denna konsumtion ökar trendmässigt som andel av total konsumtion men normalt med ett tydligt konjunkturellt mönster.

---

1 Med feelgoodhandel avses konsumtion av sjuk- och hälsovård, rekreation och kultur (varor och tjänster), restauranger, caféer, hotell och annan övernattningsservice, övriga varor och tjänster samt hushållens konsumtion i utlandet.

Hushållens konsumtion ökar med 1,5 procent i år vilket är något svagare än under fjolåret. 2013 förstärks hushållens framtidsutsikter i takt med att allt fler pusselbitar kommer på plats för att stabilisera utvecklingen i Euroländerna. Arbetsmarknaden stabiliseras och visar under slutet av året att det skapas nya jobb igen. Hushållen konsumtion ökar då med 2,5 procent.

Inbromsad inkomstutveckling

Hushållens inkomster har utvecklats starkt under det senaste året. Även under de ekonomiska krisåren ökade hushållens inkomster, dock i en något lägre takt än innan och efter krisen.

Det kommande året förväntas inkomsterna att öka i en något långsammare takt igen till följd av inbromsningen på arbetsmarknaden. Räntenivån påverkar också hushållens inkomster då både in- och utlåningsräntor faller. Hushållens räntebärande skulder är emellertid högre än tillgångarna vilket medför att nettoeffekten blir positiv. Samtidigt kommer hushållens inkomster från utdelningar på aktier att minska när företagens vinster faller.

Hushållens disponibelinkomstökning har påverkats starkt av den skattepolitik som har drivits av alliansregeringen. Medan hushållens löneinkomster har ökat med 280 miljarder kronor (nominellt) har hushållens inkomst- och förmögenhetsskatter minskat med 9 miljarder.

Om relationen mellan löneinkomster och dessa skatter hade hållits konstant skulle hushållen betalt över 130 miljarder till i skatt under 2011.2 Skattepolitiken under denna period har således gett ett tydligt avtryck i hushållens plånböcker.

2 Beräkningen har gjorts genom att se på skillnaden i den procentuella förändringen av löneinkomster vis-avi inkomst- och förmögenhetsskatter under perioden 1993-2006. Denna skillnad, som uppgick till 1 procentenhet, har bibehållits för perioden 2007 till 2011.

Under de närmaste åren väntas inte skattesänkningar kunna driva på inkomstökningen på samma sätt. Inkomstökningen påverkas därför mer direkt av utvecklingen på arbetsmarknaden, löneökningarnas storlek samt inflationen och stannar därför vid 1,5 procent under 2012 och blir bara några tiondels procent högre under 2013.

Sparivern dominerar

Hushållens syn på såväl svensk ekonomi som den egna ekonomin har snabbt förbättrats under det senaste halvåret. Utvecklingen av makro- och mikroindex speglar också väl hur snabbt turbulens i Europa slår på hushållens förväntningar. Från maj 2011 till augusti samma år, på tre månader, föll makroindex från 24 till minus 25.

Trots den starka utvecklingen på arbetsmarknaden och i realinkomsterna vill hushållen öka på sitt sparande. Hushållens totala banktillgångar, med pensionssparande borträknat, var i april 100 miljarder kronor högre än i april 2011. Svenskarna sätter in pengar på sparkontot för att ha tillgängligt kapital vid ett eventuellt inkomstbortfall, t ex vid arbetslöshet. Hushållen har i minnet hur snabbt en ekonomisk krasch i Europa slår mot företag och leder till arbetslöshet i Sverige. Det är numera också en större andel av svenskarna som står utan arbetslöshetsförsäkring eller som får ut en relativt lägre andel av tidigare inkomst. I allmänhet har svenskarna ett begränsat sparkapital och många förlitar sig därför på offentliga transfereringar.

Ytterligare en omständighet är att hushållens skuldsättning är betydligt högre idag än historiskt och räntekostnader kvarstår även för de som förlorar sitt jobb. Det ökade sparandet är därför en sund reaktion när osäkerheten stiger. Likaså är det rätt att sätta in dessa pengar på banken i stället för att betala av på lånen eftersom de då är tillgängliga vid behov.

Fram till nu har hushållen stärkts i sin syn på den ekonomiska utvecklingen. Med den förnyade turbulensen inom Euroområdet, med spanska banksektorn och valet i Grekland i huvudfokus, vänder denna utveckling nedåt igen. Hushållen ökar därför sitt sparande under 2012. Det totala sparandet uppgår i år till knappt 10 procent och faller sedan under 2013 till drygt 9 procent. Sparandet stannar därmed på en hög nivå jämfört med hur de sett ut under de senaste 20 åren.

Ofentlig konsumtion stiger sakta

Statens finansiella ställning är stark under prognosperioden. Trots den ekonomiska inbromsningen väntas endast mindre underskott under 2012 och 2013. Vid en fortsatt återhämtning i ekonomin övergår därefter statsbudgeten till att visa överskott igen.

Staten har således ett ekonomiskt utrymme att fortsätta genomdriva reformer. Med tanke på den lägre aktiviteten i ekonomin under 2012 och 2013 skulle sådana bidra med en finanspolitisk stimulans. Regeringen har tidigare påtalat att bland annat inkomstskattesänkningar och avdragen för hushållsnära tjänster bidrog till att hålla upp hushållens konsumtion under krisåret 2009.

Under denna mandatperiod är förutsättningarna emellertid annorlunda eftersom regeringen inte har majoritet i riksdagen. Försök att med stöd av Miljöpartiet införa ett femte steg i jobbskatteavdraget har redan misslyckats. Rädslan för ytterligare prestigeförluster tycks medföra att regeringen har gjort halt i sina reformambitioner.

Som redogjorts för ovan har beskattningen av hushållens inkomster minskat dramatiskt sedan alliansregeringen tillträdde 2006. Skattekvoten har också fallit från drygt 48 procent 2006 till 44,5 procent 2011. Detta är betydande förändringar som enligt vissa beräkningar kan höja tillväxten i ekonomin med upp till 0,5 procent. 3

En något annorlunda verklighetsbild fås emellertid när hela den offentliga sektorns inkomster och utgifter granskas i stället för skatteuttaget. Sedan 2006 har utgifterna som andel av BNP fallit med 1,2 procentenheter, vilketär betydligt mindre än vad skattekvoten har fallit. Utgifterna har inte fallit alls som andel av BNP efter alliansregeringens första budget 2007.

Det parlamentariska läget i riksdagen innebär att det inte sker några dramatiska förändringar i politikens inriktning under de kommande åren. Den ekonomiska inbromsningen medför att regeringen inte heller vill bromsa den offentliga konsumtionen. Statens konsumtion ökar därför med drygt 2 procent i år och med 2 procent även 2013. De offentliga utgifterna kommer därför inte att sjunka nämnvärt under denna mandatperiod.

Kommunsektorns ekonomiska utsikter är inte lika positiva som för staten. Hittills har dock de flesta kommuner som fått ekonomiska problem lyckats hantera detta. Av de 42 kommuner som gjorde underskott under 2011 var det endast fem kommuner som hade haft underskott även under 2010.

Det föreligger nu också ett lagförslag att ändra kommunsektorns balanskravsom innebär vissa utökade möjligheter att balansera förluster mot tidigare vinster. Detta kan medföra att kommuner inte behöver tvärbromsa verksamheter på det sätt som skett tidigare när intäkterna inte kommit in som budgeterat. Kommunerna har sämre ekonomiska utsikter än landstingen under de kommande åren eftersom kostnaderna i kommunernas åtaganden växer snabbare än i landstingen.

---

3 Henreksson och Bergh beräknar i boken *Varför går det bra för Sverige?* att den totala sänkningen av skattekvoten med närmare 10 procentenheter medför att tillväxten kan öka med 0,5-1 procent.

INKOMSTER, KONSUMTION OCH SPARANDE
Miljarder kronor (2011 års priser) och årlig procentuell förändring, volym

	Mdr kr	volymförändring		
	2011	2011	2012	2013
Disponibel inkomst	1 721	3,0	1,7	1,7
Hushållens konsumtion	1 664	2,0	1,5	2,5
Sparkvot*		9,7	9,8	9,1
*exklusive sparande i pensioner**		3,3	3,5	2,7
Offentlig konsumtion	928	1,8	,4	1,5
stat	248	1,8	2,3	2,0
kommuner	680	1,9	1,1	1,3

* Procent av disponibla inkomster *Källa: SCB och Svenskt Näringsliv*

Kommunsektorns konsumtion begränsas under de närmaste åren av att skatteunderlaget växer långsamt. Sveriges Kommuner och Landsting gjorde i april bedömningen att skatteunderlaget växer med 1,4 procent i år och 1,8 procent under 2013, vilket är en tydlig inbromsning från 2,7 procent 2011.4 Detta medför att kommunsektorn behöver fortsätta se över och skära kostnader.

Samtidigt finns det ett behov att öka investeringarna i många kommuner. Investeringarna har varit oförändrade i löpande priser sedan 2008 vilketinnebär fallande investeringar i fasta priser. Enligt en enkät som SKL låtit genomföra planerar många kommuner att öka investeringarna framöver.5

4 Ekonomirapporten, April 2012, Sveriges Kommuner och Landsting.
5 Ibid.

Avskrivningarna tar därför en allt större del av budgetutrymmet under prognosperioden.

Detta till trots har kommunerna en underliggande konsumtionsökning som de har svårt att hålla tillbaka. Konsumtionsutgifterna ökar därför med lite drygt en procent per år under både 2012 och 2013.

Riksbanken tvingas till ytterligare räntesänkning
Prognosperioden präglas av en låg inflation, i synnerhet under innevarande år. Inflationen stiger dock långsamt från dagens nivåer. Uppgången drivs av en stigande löneökningstakt och stigande råvarupriser under nästa år. En fortsatt stark utveckling för kronan dämpar inflationsimpulserna.

De hittills slutna löneavtalen tyder på att löneökningstakten stiger under innevarande år. I och med den svagare utvecklingen i ekonomin framöver kommer produktivitetstillväxten att falla. Produktivitetstillväxten har också trendmässigt fallit under senare år på grund av en successiv förskjutning i produktionens sammansättning mot branscher med lägre produktivitetstillväxt, såsom olika tjänstebranscher.

En fortsatt hög produktionsnivå från OPEC samt skuldkrisoro pressar oljepriset nedåt. Framför allt Saudiarabien har agerat för att sänka oljepriset ned mot OPEC:s långsiktiga mål på 100 dollar per fat. Mot detta står fortsatt osäkerhet kring utvecklingen i Iran och Syrien. Oljepriset ligger kvar runt 100 dollar per fat under 2012 för att därefter stiga något i takt med en viss stabilisering av efterfrågan i världsekonomin. Industriella råvaror och livsmedel kan förväntas uppvisa en liknande utveckling.

Kronan stärks framöver och dämpar därmed inflationstrycket. Under

de senaste åren har synen på den svenska kronan förändrats. Stabila statsfinanser och en relativt god ekonomisk utveckling i en orolig omvärld har ökatkapitalinflödet från internationella investerare och successivt stärkt kronan.

Kronförsvagningen den senaste tiden visar dock att kronan inte ännu är en utpräglad safe-haven-valuta. Tillfälliga försvagningar av kronan ändrar dock inte bilden av en mer långsiktig förstärkning från dagens nivåer. Den divergerande ekonomiska utvecklingen i USA och Europa samt dollarns roll som säker hamn innebär att det främst är gentemot euron som kronan stärks.

Räntesänkningarna som genomförts sedan december förra året medför att inflationen mot slutet av 2012 kommer att sjunka under en procent, för att därefter successivt stiga och närma sig den underliggande inflationen. Under 2013 ökar inflationen något snabbare, men det är ändå först mot slutet av 2013 som inflationen återigen närmar sig två procent.

Den försämrade tillväxten i Europa medför att Riksbanken sänker reporäntan ännu en gång under de närmaste månaderna. Räntan hålls därefter oförändrad till slutet av 2013, då en första höjning sker.

Ökade kapitaltäckningskrav samt fortsatt oro i det finansiella systemet innebär att bankernas boräntemarginaler fortsätter att ligga kring dagens högre nivåer. Sänkt reporänta innebär att boräntekostnaderna fortsätter att falla ytterligare.

Statspappersräntorna fortsätter att vara historiskt låga under prognosperioden. Ett fortsatt minskat utbud av statsobligationer och en stark efterfrågan på säkra tillgångar innebär att den långa räntan ligger blir fortsatt låg men ändå något stigande fram till slutet av 2012. Därefter kommer en successivt ökad riskaptit och något förbättrade ekonomiska utsikter att innebära att den långa räntan stiger. Reporäntans utveckling innebär att den korta räntan stiger igen först mot slutet av nästa år.

Måttlig avmattning på arbetsmarknaden

Stabiliseringen i den reala ekonomin under inledningen av året har medfört att arbetsmarknaden utvecklats relativt hyggligt hittills. Sysselsättningen har under årets första fyra månader i genomsnitt ökat med drygt 20 000 personer (0,5 procent) jämfört med samma period 2011. Bakom detta döljer sig dock en stark månad (1,7 procent i mars) och tre betydligt svagare månader (-0,5, 0,4 samt0,2 procent).

Skillnaderna i landet är också stora. I Östergötland har sysselsättningen ökat med över 3 procent. Västra Götaland, Norrbotten och Uppsala noterar också stora ökningar med över 2 procent. Samtidigt minskar sysselsättningen i tio av landets 21 län. På Gotland, i Västernorrland samt i Gävleborg har sysselsättningen minskat med mer än två procent. I nästan hälften av rikets län minskar således sysselsättningen för närvarande.

Signalerna om att en avmattning är på väg blir allt tydligare. Industriproduktionen och exporten minskar i årstakt och detaljhandelsförsäljningen ökar i allt långsammare takt. Varslen om uppsägningar stiger långsamt samtidigt som antalet nyanmälda lediga platser blir allt färre.

Bilden av en starkare inledning på året och en begynnande avmattning bekräftas i vår företagarpanel. När det gäller utfallet, dvs utvecklingen de senaste sex månaderna, var det fler företag som uppgav att antalet anställda ökat under det andra kvartalet än det var under det första

kvartalet. Förväntningarna,dvs när det gäller hur antalet anställda utvecklas de kommande sex månaderna, var det en lägre andel av företagen som uppgav att de bedömer att antalet anställda ökar det andra kvartalet än det var under det första kvartalet.

Det är fortfarande en majoritet av företagen som bedömer att antalet anställda ökar det kommande halvåret, men nettotalet är nu mindre än det historiska genomsnittet sedan 2006.

Lägre anställningsplaner i många branscher

I företagarpanelen har anställningsplanerna reviderats ned i de flesta branscherna mellan första och andra kvartalet i år. Störst nedrevidering av anställningsplanerna har gjorts inom hotell och restaurang som var mycket optimistiska under det första kvartalet. Inom jordbruk och byggverksamhet är det också en betydligt mindre andel av företagen som bedömer att antalet anställda ökar nu än det var under det första kvartalet. För hotell och restaurang och jordbruk kan säsongsmässiga variationer vara förklaringen till dessa kraftiga nedrevideringar, medan byggsektorn troligen känner av en svagare orderingång med bland annat lägre bostadsbyggande.

Inom handeln samt vård och omsorg är det nu en majoritet av företagen som bedömer att antalet anställda minskar det kommande halvåret. För handelns del är förklaringen troligen försiktigare konsumenter som håller hårdare i plånboken.

Sammantaget ger företagarpanelen en splittrad bild där några branscher känner av en betydande avmattning medan optimismen fortfarande är stor i andra branscher. Den geografiska utvecklingen är också splittrad där sysselsättningen nu minskar i hälften av länen. För riket som helhet är dock bilden att sysselsättningsökningen blivit allt svagare under inledningen av året samtidigt som färre företag planerar att öka antalet anställda.

SYSSELSÄTTNINGSFÖRÄNDRING I LÄNEN

Q1 2012 jämfört med Q1 2011, procentuell förändring

Gotland
Västernorrland
Gävleborg
Skåne
Örebro
Kalmar
Dalarna
Västerbotten
Södermanland
Blekinge
Kronoberg
Riket
Jönköping
Stockholm
Västmanland
Jämtland
Värmland
Halland
Uppsala
Norrbotten
Västra Götaland
Östergötland

Arbetsmarknaden svalnar således successivt av även om sysselsättningen fortsätter att öka svagt ännu en tid. Utvecklingen vänder emellertid under sommaren och under hösten noteras en mer markerad sysselsättningsminskning i näringslivet.

Räknat över kalenderåret minskar sysselsättningen i år med 11 000 personer där nedgången blir störst inom tillverkningsindustrin. Inom privat tjänstesektor minskar sysselsättningen endast marginellt i år. Inom offentlig sektor sammantaget fortsätter sysselsättningen att öka även om en viss nedgång noteras inom den statliga verksamheten.

Svagt stigande arbetslöshet

Nästa år ökar den ekonomiska aktiviteten och sammantaget ökar sysselsättningen igen. Uppgången blir dock långsam och stannar vid 17 000 personer. Inom tillverkningsindustrin fortsätter emellertid nedgången även nästa år.

Den korta svackan innebär sannolikt att arbetskraftsutbudet fortsätter att öka under hela prognosperioden. I en längre och djupare nedgång är det normalt att också arbetskraften minskar eftersom färre anser det lönt att delta på arbetsmarknaden. Under 2012 och 2013 är det emellertid troligt att arbetskraften fortsätter att öka om än i måttlig takt.

Det innebär att de två senaste årens nedgång i arbetslösheten vänder till en ökning. Den öppna arbetslösheten stiger marginellt till 7,9 procent i år och stannar på denna nivå även nästa år. Inkluderas de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna blir uppgången kraftigare eftersom även åtgärderna ökas på under lågkonjunkturen. Den totala arbetslösheten stiger därför till 12,5 procent i år och sjunker endast marginellt nästa år.

ARBETSMARKNADENS UTVECKLING

Nivå, tusental och årlig procentuell förändring

	2011		Förändring		
	Antal (1000)	**Andel**	**2011**	**2012**	**2013**
Privat näringsliv	**3 122**	**67**	**1,6**	**-0,5**	**0,2**
Privat varuproduktion	**1 018**	**22**	**1,6**	**-1,2**	**-0,7**
Tillverkningsindustri	612	13	1,7	-2,0	-1,0
Privat tjänsteproduktion	**2 104**	**45**	**1,7**	**-0,1**	**0,6**
Tjänster till hushåll	933	20	0,1	-1,0	0,2
Tjänster till näringslivet	1 171	25	3,2	0,4	1,0
Offentlig sektor	**1 508**	**32**	**2,7**	**0,3**	**0,8**
Stat	280	6	2,1	-0,8	-0,3
Kommun	1 228	26	2,8	0,5	1,0
Sysselsättning	**4 642**	**100**	**2,1**	**-0,2**	**0,4**
Förändring, tusental			97	-11	17
Arbetskraftens utveckling	**5 018**		**1,2**	**0,2**	**0,3**
Arbetslöshet (ILO), tusental	377		377	399	397
Arbetslöshet (ILO), nivå (1)	**8,4**		**7,6**	**7,9**	**7,9**
Konjunkturåtgärder, tusen(2)	219		216	230	225
Konjunkturåtgärder, nivå (1)	4,4		4,3	4,6	4,5

(1) Procent av arbetskraften
(2) Inklusive nystartsjobb och jobb- och utvecklingsgarantin.
Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Svenskt Näringsliv

Olika falla länens lotter

I korthet:
* Gruvnäringen skapar Klondikestämning i Norrbotten.
* Arbetsmarknaden den bästa sedan 1991.
* Reformer har haft större effekt i vissa län.
* Uppsala, Gävleborg och Västerbotten har utvecklats bäst.

Medan den ekonomiska utvecklingen i Sverige står och stampar under 2012 skiljer sig utsikterna åt för olika delar av Sverige. I indikatorn över den ekonomiska aktiviteten i landets olika län framkommer att aktiviteten är starkast i Norrbotten. Aktivitetsindikatorn speglar den ekonomiska aktiviteten under det gångna kvartalet. Det är andra raka kvartalet som Norrbotten toppar och det tredje kvartalet på topp två.

Arbetsmarknaden utvecklas starkt i Norrbotten, liksom bostadsbyggandet och bilförsäljningen. Företagen är också positiva i företagarpanelen. Utvecklingen speglas emellertid inte av en lika positiv utveckling av befolkningen, vilken faktiskt minskar. Den höga ekonomiska aktiviteten drivs främst av den expansiva gruvnäringen i länet. Under de närmaste åren ska flera nya gruvor startas och andra gruvor expanderas. Med detta följer också stora investeringar i infrastruktur och boende. För att bibehålla denna starka utveckling behöver befolkningsutvecklingen vändas så att företagen får tag i kompetent arbetskraft.

Östergötland följer på andra plats i aktivitetsindikatorn efter att ha stigit sju placeringar från i mars. Det är främst en kraftig förbättring av sysselsättningen som bidragit till detta lyft tillsammans med positiva företag i företagarpanelen. På tredje plats följer Uppsala som därmed ligger högt för femte kvartalet i rad. Arbetsmarknaden och befolkningen utvecklas positivt.

Lägst aktivitet finner vi på Gotland där sysselsättningen och antal nya lediga platser faller kraftigt samtidigt som antalet varsel ökar mycket kraftigt. Företagen är också mycket negativa i företagarpanelen. Gotland har legat bland de län med lägst aktivitet sedan vi introducerade denna indikator för ett år sedan.

Ovanför Gotland återfinns Skåne där sysselsättningen också är mycket svag och bostadsbyggandet och bilförsäljningen vacklar. Befolkningen ökar däremot vilket är positivt.

Förbättringen på arbetsmarknaden har inte nått hela landet
Sedan 2006 har en rad reformer genomförts på arbetsmarknaden. Det har blivit mer lönsamt att arbeta genom jobbskatteavdragen och nya marknader för arbetsintensiva tjänster har öppnats genom RUT- och ROT-avdrag.

Arbetsmarknadsläget har också förbättrats avsevärt. 2011 var det 210 000 fler personer som hade ett jobb än vad det var 2006. Men samtidigt har också befolkningen ökat vilket medför att sysselsättningsgraden inte har ökat. En del av uppgången har emellertid inte varit synlig i sysselsättningsstatistiken. Det finns flera orsaker till det. En orsak är att sysselsättningen tidigare var uppblåst genom den höga sjukfrånvaron. Anställda som är sjukskrivna räknas ändå som sysselsatta. När vikarier anställs räknas därför två som sysselsatta på samma jobb.

Ett annat problem är att befolkningen mellan 65 och 74 år ökat kraf-

tigt. Eftersom en låg andel av dessa arbetar påverkas sysselsättningsgraden negativt. Ett bättre mått är därför att studera arbetade timmar och sätta dessa i relation till den del av befolkningen som i första hand är på arbetsmarknaden (20-64 år).6 Då visar det sig att jämfört med 2006 arbetar svenskarna nästan en timme mer per vecka. Denna ökning motsvarar ytterligare 120 000 jobb. Den svenska arbetsmarknaden har inte varit så här stark sedan innan 90-talskrisen inleddes.

Tyvärr har inte förbättringen av arbetsmarknaden nått alla delar av Sverige. Medan arbetsmarknadsläget förbättrats i de flesta län finns det också län där läget försämrats. I tabellen nedan visas den procentuella utvecklingen av antalet arbetade timmar per person i befolkningen sedan 2006.7

I Uppsala har arbetsmarknadsläget utvecklats klart bäst under de senaste fem åren. Men även i många andra län har det skett stora förbättringar. Det gäller till exempel Gävleborg, Västerbotten och Gotland. Samtidigt kan vi se att utvecklingen stått i det närmaste still i län som Jönköping, Örebro och Kronoberg. I län som Jönköping och Kronoberg med starka arbetsmarknader kanske inte detta är så oroande, men Örebro län har nu den svagaste arbetsmarknaden i hela landet.

Något förvånande är att inte sambandet mellan sysselsättningsförändringen och antal arbetade timmar per person är så stark. Uppsala ligger visserligen i topp även avseende ökning i sysselsättning men därefter följer Stockholm vars ökning av arbetade timmar per person endast är något starkare än snittet i riket. Andra exempel är Gotland och Västernorrland som har haft fallande sysselsättning men ligger i topp fem avseende ökning av antal arbetade timmarper person.

Stark arbetsmarknad eller utflyttning

Både sysselsättningen och arbetade timmar påverkas av en rad olika faktorer som näringlivsstruktur, företagsklimat och konjunkturläge. Det finns också fler än en förklaring till att det regionala mönstret i arbetade timmar per person och sysselsättningen utvecklas olika. En är nedgången i sjukskrivningarna. Län som Västernorrland och Norrbotten hade betydligt fler sjukpenningdagar än andra län 2006 och har därför också minskat dessa dagar mer än i andra regioner. Det har gett större utslag på arbetade timmar per person än på sysselsättningen.

Det finns en avgörande skillnad mellan hur arbetsmarknadsläget kan förbättras för en nation jämfört med ett län och det gäller oavsett om vi studerar sysselsättningsgrad eller arbetade timmar per person i befolkningen. För en nation betyder ett förbättrat arbetsmarknadsläge nästan alltid att det skapats fler arbetstillfällen.

Men för ett län kan det lika gärna vara ett tecken på att människor utan arbete flyttat till andra delar av landet för att få jobb. Av de län som ökat arbetstiden per person snabbare än riksgenomsnittet är det bara Stockholms, Uppsala och Södermanlands län som haft ett inrikes flyttningsöverskott. I exempelvis Gävleborg, Västerbotten, Gotland och Västernorrland är det förbättrade arbetsmarknadsläget delvis en följd av att människor flyttatbort från länen.

---

6 Antalet arbetade timmar är hämtat från KI som gör en justering för timmar som är utförda utomlands samt adderar timmar som är utförda av utlänningar i Sverige. Samtliga timmar som utförs i Sverige divideras därefter med befolkningen i åldern 20-64 år.

7 Den regionala uppdelningen sträcker sig tillbaka till och med 2005. Orsaken är att här är uppgifterna om arbetade timmar hämtade från Aku och inte från KI som inte har någon regional uppdelning. På grund av att Akustatistiken lades om 2005 finns det ingen jämförbarhet med tidigare år.

FÖRÄNDRING AV ANTAL SYSSELSATTA OCH ANTA - LET ARBETAD E TIMAR PER PERSON OCH VECKA.

Procentuell förändring 2006-2011

	Sysselsatta	Timmar/person
Uppsala	11,1	14,7
Gävleborg	4,0	9,8
Västerbotten	1,8	8,4
Gotland	-1,4	6,6
Västernorrland	-2,9	5,6
Östergötland	2,6	5,4
Dalarna	2,0	5,4
Norrbotten	-0,8	5,1
Södermanland	-0,4	4,8
Jämtland	1,7	4,7
Stockholm	11,1	4,3
Blekinge	0,7	4,2
Värmland	1,4	4,0
Västmanland	0,9	3,9
Riket	4,8	3,9
Skåne	7,9	2,4
Kalmar	-0,6	2,3
Halland	3,7	2,2
Västra Götaland	3,5	1,6
Kronoberg	-1,9	0,3
Örebro	0,9	0,2
Jönköping	-1,3	-0,2

Källa: Aku

NETTOINFLYTTNING OCH ARBETSTID Per län

	Nettoinflyttning % av bef 20-64 (snitt 2006-2011)	Total arbetstid per person 20-64 år	Förändring av ant arb. Timmar per pers (%)
Uppsala	0,1	26,6	14,7
Gävleborg	-0,4	25,8	9,8
Västerbotten	-0,8	25,7	0,4
Gotland	-0,3	27,4	6,6
Västernorrland	-0,6	26,1	5,6
Östergötland	-0,2	25,4	5,4
Dalarna	-0,4	26,3	5,4
Norrbotten	-0,9	26	5,1
Södermanland	0,1	26,1	4,8
Jämtland	-0,5	26,1	4,7
Stockholm	0,6	26,9	4,3
Blekinge	-0,7	26	4,2
Värmland	-0,4	25,7	4,0
Västmanland	-0,2	26,6	3,9
Skåne	0,2	25,2	2,4
Kalmar	-0,4	26	2,3
Halland	0,3	27,1	2,2
Västra Götaland	0.0	25,9	1,6
Kronoberg	-0,8	27,3	0,3
Örebro	-0,2	24,5	0,2
Jönköping	-0,4	27,3	-0,2

Källa: Aku

Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det positivt att människor flyttar från regioner där det är svårt att hitta jobb. På detta sätt jämnas arbetsmarknadsläget ut mellan olika regioner och sysselsättningen blir också högre än vad den annars skulle ha varit. Men det är inte så att flyttströmmarna i Sverige går dit arbetsintensiteten är högst. Istället verkar det vara så att människor i första hand flyttar till de större städerna.

I tabellen visar vi den totala arbetstiden per person mellan 20 och 64 år samt den genomsnittliga nettoinflyttningen under de senaste fem åren av personer i denna åldersgrupp tillsammans med ökningen av den förra. Nettoinflyttningen är beräknad som procent av antalet invånare mellan 20 och64 år.

Att människor i arbetsför ålder flyttar till Stockholm, Uppsala och Halland är positivt eftersom arbetsmarknaden är stark i dessa län. Men det går inte att förklara den höga nettoinflyttningen till Skåne med att antalet arbetade timmar är hög där, utan detta torde bero på att sysselsättningen ökar.

I den andra änden av tabellen finns flera län som inte borde ha en nettoutflyttning. Gotland har den högsta noteringen av alla län när det gäller arbetstid per person. Men det beror i hög grad på att länet har en hög andel företagare som driver upp den genomsnittliga arbetstiden. Antalet sysselsatta har i stället minskat på Gotland mellan 2006 och 2011 vilket torde påverka flyttströmmen.

Däremot borde Kronobergs och Jönköpings län ha en nettoinflyttning om man endast tittar på nivån på antal arbetade timmar. Även om arbetsmarknadsläget försämrats något under de senaste åren är de ändå betydligt bättre än riksgenomsnittet. I dessa län har dock antalet jobb minskat vilket också medför att fler väljer att flytta. I län som Västmanland och Örebro borde nettoutflyttningarna vara högre. Arbetsmarknadsläget har försämrats kraftigt under de senaste åren och nu är det i dessa två län där befolkningen arbetar i lägst utsträckning.

Slutsatsen av ovanstående resonemang är att det inte går att endast titta på antal sysselsatta för att få en bild av hur arbetsmarknaden mår eller hur den utvecklas. Det är också viktigt att komplettera detta med hur antal arbetade timmar utvecklas samt hur hög nivån på antal arbetade timmar är. Under 2011 var antal arbetade timmar per vecka högre än vad de varit sedan innan nittiotalskrisen efter att ha ökat kraftigt sedan 2006. Ett annat perspektiv är att storstäder kommer att behöva ha en stark jobbtillväxt eftersom inflyttning sker till dessa oavsett om det skapas jobb eller ej. Storstäder där det inte skapas jobb kommer därför att få problem med hög arbetslöshet.

Kontakta oss gärna!

Stefan Fölster
Telefon: 08-553 431 60
Epost: stefan.folster@svensktnaringsliv.se

Jonas Frycklund
Telefon: 08-553 431 62
Epost: jonas.frycklund@svensktnaringsliv.se

Johan Kreicbergs
Telefon: 070-698 39 44
Epost: Johan.kreicbergs@svensktnaringsliv.se

Carl Oreland
Telefon: 08-553 431 06
Epost: carl.oreland@svensktnaringsliv.se

Göran Grahn
Telefon: 08-553 431 03
Epost: goran.grahn@svensktnaringsliv.se

Björn Lindgren
Telefon: 08-553 431 23
Epost: bjorn.lindgren@svensktnaringsliv.se

Victor Snellman
Telefon: 08-553 431 26
Epost: Victor.snellman@svensktnaringsliv.se

Det ekonomiska läget är Svenskt Näringslivs konjunkturrapport.

Rapporten utkommer fyra gånger om året och innehåller en prognos för de närmaste två åren på svensk och internationell ekonomi. Visst matrial till tabeller och diagram är hämtade via MacroBond.

I rapportserien Det ekonomiska läget har följande publikationer tidigare utgivits:

Nödlandningen, aug 2001.
Adrenalinkicken, dec 2001.
Full gas på hal is, mars 2002.
Mjölksyra, juni 2002.
Grusväg till framtiden, aug 2002.
Baksmällan, dec 2002.
Ökenvandringen, mars 2003.
Bantningskuren, juni 2003.
Ljusstrimman, aug 2003.
Färre gör mer, dec 2003.
Sol i Öst, mars 2004.
Nya guldgrävare, juni 2004.
Jobb-var god dröj, aug 2004.
Lokomotivet läcker, dec 2004.
Fler i och utan arbete, mars 2005.
Mindre muskler - mera fläsk, juni 2005.
Pengar söker affärsidéer, aug 2005.
Kompetensgap bromsar köpfesten, dec 2005.
Mera SLÖSA mindre SPARA, mars 2006.
Fler lösa förbindelser, juni 2006.
Broms- och gaspedalerna släpps, sep 2006.
Växthuseffekten, dec 2006.
Nu byggs landet, mars 2007.
Flaskhalsar, juni 2007.
Produktivitetsfall – ja tack, sep 2007.
Andhämtningspausen, dec 2007.
Räddningsplankan, mars 2008.
Åderlåtningen, juni 2008.
Vägen tillbaka, sep 2008.
Hissa stormsegel, dec 2008.
Kreativ förstörelse, mars 2009.
Slakmota, juni 2009.
Hägringar, aug 2009.
Efter intensiven, dec 2009.
Jobbskaparna & jobbkaparna, mars 2010.
Chockterapi, juni 2010
Efterskalv, augusti 2010
På slak lina, december 2010
Mismatch, mars 2011
Självfixarna, juni 2011
Sparkrisen, december 2011
Frånkoppling, mars 2012

DN 28 maj 2012:
Framtidens arbetsmarknad.

“Skolan och vården ropar efter utbildad arbetskraft”

“ Behovet av högutbildad arbetskraft växer snabbt i Stockholms län – samtidigt som färre än riksgenomsnittet klarar gymnasiet. – Det är en varningsklocka och ett långsiktigt hot, säger Jonas Örtquist, utvecklingsledare på länsstyrelsen. “

“ Om åtta år behöver länet ytterligare 147 000 högutbildade. Arbetsmarknadens behov av personer som saknar gymnasieutbildning väntas däremot minska med cirka 12 000 personer.

– Vi ser en än mer kunskapsintensiv arbetsmarknad och ökade yrkeskrav. Samtidigt ser vi ett vikande intresse bland unga för att utbilda sig inom sjukvården och till lärare. Och gruppen som varken arbetar eller studerar har vuxit mer i Stockholm än i övriga Sverige, säger Jonas Örtquist.

Rapporten ”Stockholm 2020 – en utbildnings- och arbetsmarknadsprognos” visar framtidsutsikterna för en rad yrken. 2020 fattas det 4 400 förskollärare, 16 000 inom vård och omsorg samt tusentals lärare och högskoleingenjörer. För ekonomer och journalister är tillgången däremot större än efterfrågan.

– Inflyttningen och inpendlingen av 25–34-åringar behöver öka, säger Jonas Örtquist.

Enligt prognoserna kommer visserligen både inpendling och inflyttning till länet att öka, men inte tillräckligt mycket.

Christer Anderstig på konsultföretaget WSP har tittat på arbetsmarknadssituationen fram till 2030. På 18 års sikt har länet ett behov av i snitt 12 000 högutbildade per år.

– Det här är med hög sannolikhet en väldigt viktig fråga. Länet behöver ett ökat utflöde från utbildningarna samt ett ändrat arbetsmarknadsbeteende. Förvärvsfrekvensen måste upp, framför allt bland de utlandsfödda, säger Christer Anderstig.

... och här är jobben med överskott

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se “

“Läs mer:
Förskollärare 4 400
Grundskollärare, tidiga år 2 960
Speciallärare, 1 630
Grundskollärare, senare år samt gymnasielärare, 3 700
Yrkeslärare 1 100
Handel och administration 9 660
Systemvetare 1 650
Högskoleingenjörer 5 130
Barnskötare 4 050
Omvårdnadspersonal 7 600
Läkare 1 070
Sjuksköterskor 1 620
Hotell och restaurang 1 030
Högskoleekonomer 6 030
Journalister 1 500
Byggutbildade 1 140
Elektro- och datateknik 3 690
Civilingenjörer 1 320
Naturbruksutbildade 1 060
Prognos för arbetsmarknadssituationen i Stockholms län 2020. “

DN 8 juni 2012:
Ungdomsarbetslöshet.

”Låt näringslivets behov styra yrkesutbildningen”

“Förslag från vänstern. Dagens yrkesutbildningar motsvarar inte de krav som ställs i arbetslivet. Vår slutsats är att gymnasieskolan behöver komma närmare arbetsplatserna och hitta former för hur näringslivet kan åta sig ett större pedagogiskt ansvar, skriver Jonas Sjöstedt och Rossana Dinamarca från Vänsterpartiet. “

Skolavslutning och ungdomar gläds över att ha gått ut gymnasiet för att påbörja vuxenlivet. För de elever som avslutat ett yrkesförberedande program består förväntningarna ofta av ett jobb där de kan färdigutbilda sig och bli framtidens yrkesarbetare. Men för många blir det i stället arbetslöshet.

Det råder i dag stor brist på kvalificerade yrkesarbetare. Samtidigt är det allt färre som efter den senaste gymnasiereformen väljer de yrkesförberedande programmen. Jan Björklunds åtgärd att låta eleverna ”slippa” läsa in högskolebehörighet saknar stöd bland ungdomarna. Andelen sökanden till yrkesprogram i Stockholms län minskade förra året med närmare 30 procent. De uppfattas av allt fler som karriärmässiga återvändsgränder.

Vi menar att programmen därför fortsatt måste ge grundläggande högskolebehörighet. Men minst lika viktigt är att själva yrkesutbildningen håller en högre kvalitet än i dag. Det är en fråga som hamnat i skymundan i skoldebatten, och där har också vi själva ett ansvar.

Synsättet bakom 90-talets gymnasiereform var att samhället skulle stå för allmänutbildningen och företagen bekosta färdigutbildningen ute på arbetsplatserna. Sedan dess har näringslivet dragit sig ur sitt utbildningsåtagande. Det har resulterat i att yrkesutbildningarna inte motsvarar de krav som ställs i arbetslivet, vilket gjort det svårare för yrkeseleverna att få jobb.

Gymnasieskolan behöver komma närmare arbetsplatserna och hitta former för hur näringslivet kan åta sig ett större pedagogiskt ansvar. Skolans roll är att förmedla breda grundläggande kunskaper som behövs inom respektive yrke. Företagen ska bidra med färdighetsträning, specialisering och företagsspecifika kunskaper.

En framkomlig väg är att ge arbetsmarknadens parter ett reellt inflytande över innehåll och dimensionering av utbildningarna. Det skulle även innebära förpliktelser. De måste då kunna garantera bra praktikplatser under gymnasietiden och lärlingsanställningar för färdigutbildning efter gymnasiet. Företagen ska ansvara för kvalificerad handledning på arbetsplatsen. Det skulle höja både kvalitet och attraktivitet i utbildningen.

Vänsterpartiet presenterar i dag fyra förslag som syftar till att förbättra yrkesutbildningarna.

1. Erfarna kvalificerade yrkesarbetare och deras arbetsgivare är de som vet bäst vilka kunskaper och färdigheter som behövs inom ett yrke. Vi vill därför ge arbetsmarknadens parter större inflytande över kursplaner och mål för den yrkesförberedande delen av utbildningen. De partssammansatta yrkesråden (lokalt) och yrkesnämnderna (centralt) ska få möjlighet att anpassa, utveckla och förnya utbildningsutbudet och innehållet så att den motsvarar den kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden.

2. Kvaliteten på de praktikperioder eleverna genomgår under sin utbildning behöver höjas. Endast 63 procent av eleverna har tillgång till det arbetsplatsförlagda lärande (APL) man har rätt till. Innehåll och

handledning är av mycket varierande kvalitet. Vi vill ge Skolverket i uppdrag att utforma ett stödmaterial för det arbetsplatsförlagda lärandet i samverkan med arbetsmarknadens parter. Kan praktiken inte tillhandahållas på ett bra sätt, ska heller inte utbildningen få bedrivas. Kan en arbetsplats i sin tur inte erbjuda utbildade APL-handledare ska inte heller någon elev placeras där.

3. Vi vill se färdigutbildningar inom fler områden än i dag. Vi uppmanar därför arbetsmarknadens parter att komma överens om yrkesutbildningsavtal med tydliga kunskapskrav, och om villkor i anställnings- och utbildningsbevis. För att stärka yrkesidentiteten är det i många fall bra om färdigutbildningen resulterar i en yrkesexamen med yrkesbevis. Det ger möjlighet att överblicka hela processen från gymnasieelev till färdigutbildad.

4. Ska parterna kunna ta ansvar för en kvalitetssäkrad utbildning behöver man ha inflytande över dimensioneringen av utbildningarna. Den fria etableringsrätten har lett till att pengar har styrts mot billiga eller populära utbildningar som inte efterfrågas på arbetsmarknaden. Etableringen sker i sådan fart att skolorna inte hinner ordna bra praktikplatser och säkra en god färdigutbildning. Antalet elever inom de olika yrkesförberedande programmen är inte anpassade till hur många som kan förväntas få anställning inom yrket. Det är en förutsättning för att garantera en god övergång mellan gymnasieskola och arbetsliv. Vi vill ge programråden ett utökat mandat att styra över etableringen av nya yrkesprogram. Exempelvis ska man ha möjlighet att säga nej till ny skoletablering som leder till överetablering.

Staten behöver gå in och ta ett större ansvar för ungdomarna från de yrkesförberedande programmen än vad man gör i dag. Reglerna vid offentlig upphandling bör ändras så att det finns med krav på att ta in lärlingar där det är lämpligt.

Det behövs även mer aktiva insatser från samhället för att matcha de unga som nu kommer ut på arbetsmarknaden mot bristyrken genom riktade insatser.

I dag råder det brist på exempelvis byggnadsplåtslagare, VVS-montörer och betongarbetare. Vi föreslår en satsning med 11 000 anställningsstöd till halva lönekostnaden samt bidrag till handledartillägg med 100 kr per arbetsdag för att uppmuntra till lärlingsanställningar i bristyrken. Stödet kan användas både för färdigutbildning och för företagslärlingar.

Inom äldreomsorgen finns det ett stort behov av både grund- och vidareutbildning för redan anställda. Samtidigt hotar personalbrist inom äldreomsorgen. Vi föreslår därför ett kunskapslyft för anställda i omsorgen, där staten subventionerar utbildningsvikarier under utbildningstiden. Vi har avsatt medel för 3 000 vikarier nästa år och därefter 5 000 per år i två år. Ungdomar som gått ut gymnasiet får en chans till färdigutbildning samtidigt som de redan anställda får möjlighet att utvecklas.

Så vill vi göra de yrkesförberedande programmen bättre och mer attraktiva för både elever och framtida arbetsgivare. Det är nödvändigt om vi ska kunna säkra bra jobb med rimliga arbetsvillkor och hög kvalitet i framtiden.

DN Debatt 8/6 2012

Jonas Sjöstedt, partiledare Vänsterpartiet
Rossana Dinamarca, skolpolitisk talesman Vänsterpartiet “

DN 27 juni 2012:
Forsknings- och innovationspolitik.

”Hållbar forskning kräver samarbete mellan blocken”

“S och MP i gemensamt utspel. Svensk forskning är bra men lyckas sämre med att omsätta resultaten i praktiken. För att minska gapet mellan forskning och färdiga produkter krävs mer riskvilligt kapital, skriver Magdalena Anderssson (S) och Per Bolund (MP) som vill ha besked om regeringen är beredd att göra upp inför höstens proposition.”

“En ansvarsfull ekonomisk politik för fler jobb kräver både en aktiv närings- och forskningspolitik. Många goda idéer till förbättrade eller nya varor och tjänster tas i dag inte till vara eftersom det många gånger är svårt att hitta riskvilligt kapital i de tidiga utvecklingsfaserna.

Regeringen har till hösten aviserat en forsknings- och innovationspolitisk proposition. Det råder bred enighet om behovet av en sådan proposition. En god samhällsutveckling bygger på nytänkande och förmåga att omsätta ny kunskap till praktik. Grunden till ett gott innovationsklimat ligger i välutbildade och kreativa medborgare, fri forskning och ett pådrivande näringsliv. Men innovationsklimatet kräver också tydliga och långsiktigt stabila politiska förutsättningar.

Sverige behöver breda och starka forskningsmiljöer, både inom universitet, högskolor och inom företag. Samhället måste möta de utmaningar vi står inför på en rad konkreta områden.

Det handlar inte minst om utmaningarna runt klimatförändringar och oljeberoende. Svenska företags möjligheter i en värld där allt fler länder ställer om och moderniserar bestäms av vilka förutsättningar de ges att bedriva sin verksamhet långsiktigt och hållbart. Det handlar i hög grad om förmågan att ta fram ny, klimatsmart teknik. Avgörande är också att det innovationsgap, som lätt uppkommer mellan forskning och kommersialisering, sluts så att fler färdiga produkter når marknaden. I Sverige lyckas vi bra när det gäller kvaliteten i forskningen, men inte alltid lika bra med att omsätta forskningsresultaten i praktisk användning. Rätt omhändertagna ger dessa utmaningar möjligheter för utveckling, nya arbetstillfällen och framtidstro.

Innovation innebär att gå från kunskap till värde. Samhällsomvandlingen medför att nya produkter och tjänster hela tiden ersätter gamla varianter. Men, innovation innebär mer än så. Det kan också handla om att organisera arbetet på ett bättre sätt, att ta tillvara människors kompetenser på arbetsplatserna och att ha en beredskap för att tillgodogöra sig ny kunskap. I dag är hela världen hemmamarknad för allt fler företag. Den svenska exporten av varor och tjänster motsvarar ungefär halva landets BNP. Det innebär att innovationer, kreativitet och kunskap är nyckelfaktorer för den svenska konkurrenskraften.

Innovation, forskning och utveckling är långsiktiga processer. Företrädare för akademi och näringsliv har efterlyst insyn och delaktighet i det arbete som leder fram till höstens proposition. För att företag och offentlig sektor ska få de bästa förutsättningarna att utvecklas och ligga i framkant, behöver politiken för forskning och innovation vara stabil, långsiktig och förutsägbar över längre tid än en mandatperiod eller en regeringskonstellation.

Vi representerar två partier som ser behovet av att göra samhällsinvesteringar för att klara såväl klimatomställning som arbetstillfällen och svensk konkurrenskraft. Vi kan konstatera att regeringen inte klarat att göra investeringar som möter dessa behov. Det faktum att vi

gör andra ekonomiska prioriteringar än rege-ringen, bör dock inte hindra oss från att försöka mötas i frågan om förutsättningarna för den framtida forskningen. Vi är beredda att delta i samtal med regeringen om detta. Vi ser några utmaningar som är särskilt viktiga att analysera närmare:

1. Riskkapitalets betydelse. I dag upplever många svårigheter med att få loss riskkapital för forskning och innovationer, bland annat eftersom det statliga riskkapitalsystemet är uppdelat på flera olika aktörer och därför ofta upplevs som snårigt och ineffektivt. Det är värt att fundera över om systemet kan ses över för att effektivisera det statliga risk-villiga kapitalet, med fokus på att möta behov av finansiering i tidigare faser.

2. Vikten av varierad forskning. Det är grundläggande att inte skapa en falsk motsättning mellan forskarinitierad grundforskning och behovs-motiverad och näringslivsnära forskning och utveckling. Det är balan-sen mellan dessa som skapar dynamik och framsteg. Den naturliga vägen för en kunskapsnation är att ta till vara sina medborgares krea-tivitet genom utbyggda högskolor och universitet. Då måste forsk-ningsresurserna vara stora.

3. Starkare samverkan. Samverkan mellan stat, akademi och näringsliv är en nyckel för att driva på och sprida innovationer. Forskning som lärosäten ser som intressant att göra tillsammans med näringsliv eller offentlig sektor ska givetvis kunna bedrivas i samverkansform. Det finns därför behov av att se över hur den forskarinitierade samverkan mellan lärosäten och näringsliv kan premieras.

4. Rörlighet mellan akademi och övrig arbetsmarknad. Det räcker inte att få in människor på universitet och högskolor. Det omgivande sam-hället måste också få ta del av det som händer där inne. Att människor enkelt kan röra sig mellan akademi, offentlig sektor och näringsliv stimulerar innovationer och sprider dem till fler områden. Därför behövs strategier för att främja ökad rörlighet för forskare mellan akademin och övriga arbetsmarknaden.

I detta ligger ett gemensamt ansvar för politiken, universiteten och näringslivet. Det finns givetvis skillnader i hur olika partier ser på vilka mekanismer som skapar innovationer och utveckling. Men i vårdandet av Sverige som kunskaps- och innovationsnation har vi ett ansvar att finna gemensam mark. Sverige behöver mer, inte mindre, av samarbete. Det gäller särskilt i de här grundläggande frågorna.

Vi vill därför här och nu göra klart att vi är beredda att föra samtal med regeringen i syfte att nå breda överenskommelser i forsknings- och innovationsfrågor. Vi önskar därför besked av regeringen: Har ni ambitionen att bereda den aviserade propositionen bredare än bara inom de fyra regeringspartierna och är ni beredda att göra upp om den grundläggande forsknings- och innovationspolitiken?

Magdalena Andersson, ekonomisk-politisk talesperson (S)

Per Bolund, ekonomisk talesperson (MP) “

1 juli 2012:
Debatt

”Öppenhet och mångfald avgörande för vår tillväxt”

“Arbetsmarknaden inget nollsummespel. Många svenskar är födda i ett annat land. Det är en stor konkurrensfördel på den globala marknaden, men okunskap och fördomar gör att vi ibland slarvar bort människors kompetens, skriver integrationsminister Erik Ullenhag och ledande representanter från näringslivet. “

“Dagens Sverige är ett invandringsland. Knappt 15 procent av vår befolkning är födda i ett annat land. I Sverige lever människor med rötter från världens alla hörn och i vårt land talas i princip världens alla språk. Det är en enorm konkurrensfördel och ger oss stora möjligheter på en global marknad.

Många personer som flyttat till vårt land har också lyckats komma in i det svenska samhället. Över 600 000 människor som är födda i ett annat land går till jobbet i Sverige varje vecka. Drygt 70 000 utrikes födda är företagare. Studier visar att företagare med internationell bakgrund sysselsätter över 200 000 personer. Mer än var fjärde läkare eller tandläkare i Sverige är född i ett annat land. På många sätt är det därmed personer som invandrat till vårt land som skapar svensk välfärd och tillväxt.

Men samtidigt som många utrikes födda personer gör insatser som är avgörande för den svenska tillväxten och välfärden är det ett faktum att den potential som finns i mångfaldens Sverige inte tas tillvara på ett tillfredsställande sätt. Okunskap, ibland fördomar och ren diskriminering gör att vi slarvar bort människors kompetens och missar att fullt ut ta tillvara mångfaldens möjligheter i en globaliserad värld.

Sverige har en tradition av att vara ett öppet, tolerant och dynamiskt land. Vår öppenhet har bidragit till ett välmående samhälle med hög tillit människor emellan och har varit en viktig orsak till den ekonomiska tillväxt som har byggt vårt välfärdssamhälle. Öppenheten har också gjort att Sverige blivit ett framgångsrikt exportland. Genom historien har människor kommit från andra länder för att arbeta i vårt land. Alla dessa människor har på olika sätt berikat Sverige och svenska företag har genom historien varit beroende av denna arbetskraft.

Sverige ska även fortsättningsvis vara ett öppet och dynamiskt samhälle som baseras på mångfald, tillväxt och utveckling. Det är nödvändigt för att vi fortsatt ska kunna bygga ett välmående samhälle men också för att företag ska kunna hävda sig på världsmarknaden. Med oro kan vi konstatera att det i Sverige och i många av våra europeiska grannländer allt oftare framförs krav på att våra gränser måste stängas, att vi ska sluta oss allt mer från omvärlden. Åsikter om att den nationella identiteten måste försvaras förs fram. Det handlar om protektionistiska och nationalistiska åsikter liksom om främlingsfientlighet och rasism.

Sverige, liksom övriga Europa, står inför en demografisk utmaning. Fler och fler blir äldre samtidigt som det blir färre människor som befinner sig i arbetsför ålder. Mellan 2010–2025 lämnar 1,6 miljoner människor arbetslivet av åldersskäl men de som träder in i arbetslivet är betydligt färre.

Det råder arbetsbrist inom vissa områden. Flera företag kan vittna om att kompetent arbetskraft saknas och att arbetsbrist kan bli en verklighet inom de närmaste åren. Det handlar bland annat om teknikrelaterade yrken och det handlar om hälso- och sjukvård samt social omsorg.

Sverige behöver bättre ta tillvara all arbetskraft som finns i vårt land. Dessutom måste fler människor från andra länder lockas att vilja arbeta här. Arbetsmarknaden är inget nollsummespel. Det finns inte ett begränsat antal arbetstillfällen. Ett nytt arbetstillfälle för en individ genererar istället ofta fler arbetstillfällen och därmed ett mervärde för samhället.

Samtidigt finns det många personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden.

Arbetslösheten bland unga och personer med utländsk bakgrund är hög och skiljer sig markant från befolkningen i övrigt. Många människor står helt utanför arbetsmarknaden och riskerar därmed att hamna i ett långvarigt utanförskap. Att inte ta tillvara den outnyttjade potential som finns i vårt land är ett resursslöseri för både samhälle och individ.

Många gemensamma krafter måste agera tillsammans för att fortsätta utveckla Sverige. Alla arbetsgivare, privata som offentliga, stora som små har en viktig roll att spela. Organisationer måste vara öppna och välkomnande för människor med olika bakgrund. Det offentliga har självklart ett stort ansvar. Fler måste ges möjlighet att komma in på arbetsmarknaden och för att individer med internationell bakgrund snabbt ska komma in i det svenska samhället måste fokus ligga på jobb, språk och tidig kontakt med arbetsmarknaden. Varje individs kompetens och erfarenhet kan bidra till vår framtida utveckling.

Näringslivets roll måste lyftas fram i arbetet för mångfald. Mycket görs redan runt om på svenska företag och fler goda exempel måste spridas för att påskynda den positiva processen. Fler dörrar in till arbetsmarknaden behöver öppnas genom samförstånd mellan fackförbund, myndigheter och företag.

Konkret kan det innebära att företagen erbjuder praktikplatser där validering, utbildning och handledning ingår. Vidare måste företagen arbeta aktivt med att kompetensförsörjningen sker fritt från fördomar och diskriminering. Det handlar om att rekrytera de allra bästa begåvningarna och att ta tillvara olika bakgrunder, erfarenheter och kunskaper och utifrån den grunden skapa ett mervärde.

Företag växer bäst i ett öppet och dynamiskt samhälle där det finns välutbildad arbetskraft som kan bidra med kreativa idéer. Ett samhälle där alla individers potential tas tillvara på bästa sätt. Således är det av upplyst egenintresse som näringslivet tar ansvar för mångfalden i samhället.

Erik Ullenhag, integrationsminister.

Imran Ahmad, Fihem bygg & fastighetsservice.

Angeles Bermudez-Svankvist, generaldirektör Arbetsförmedlingen.

Eva Karlsson, vd SKF Sverige.

Peter Lundahl, vd Manpower.

Pierre Olofsson, vd Skanska.

Elisabeth Thand Ringqvist, vd Företagarna.

Michael Wolf, vd Swedbank. “

DN 2 aug 2012:
Arbetsmarknadspolitik.

“Nystartszoner fel väg för sänkt arbetslöshet”

“Missriktade insatser. Skattesänkningar för att få ner arbetslösheten i segregerade bostadsområden har prövats förr, med dåligt resultat. Låt kommunerna utforma lokala arbetsmarknadsinsatser i stället. Resurser finns. Statens stelbenta regler tvingar arbetsförmedlingarna att skicka tillbaka flera miljarder kronor varje år, skriver sex ledande kommunpolitiker från S. “

“Massarbetslösheten breder ut sig över landet, ungdomsarbetslösheten är rekordhög och antalet långtidsarbetslösa har mångdubblats de senaste åren. Detta kan vi konstatera, oavsett hur eller vem vi räknar. Därför är det sorgligt att regeringens stora satsning för att lösa dessa problem, förutom att skicka människor genom den kritiserade jobb- och utvecklingsgarantin, är att utreda införandet av så kallade nystartzoner i bostadsområden som de menar är ”utanför”, exempelvis Rosengård och Bergsjön. Vi som dagligen verkar i några av de kommuner som skulle vara aktuella för dessa zoner, menar att det behövs helt andra insatser.

Sverige är i ett läge där alla måste dra åt samma håll om vi ska lyckas tvinga tillbaka arbetslösheten. Staten och regeringen måste samarbeta med kommuner, län och regioner för att den negativa trenden ska kunna vändas.

Regeringen beslutade i mars 2011 att tillsätta en utredning kring så kallade nystartszoner. Uppdraget ska vara klart den 1 augusti i år. Idén kring nystartszoner går i korthet ut på att företag får skattelättnader för att etablera sig i särskilt utvalda områden. Detta för att skapa arbetstillfällen för boende i dessa bostadsområden. Utredningen ska ge förslag till regler för avgränsning av nystartszoner, regler om vilka kriterier som bör ställas på företag inom zonerna samt regler om vilka skattelättnader som ska ges och storleken på dessa.

Vi anser dock att det är ett rent slöseri med både tid och skattemedel att ens utreda frågan om nystartszoner. Det finns redan en rad utvärderingar av liknande försök från runt om i världen. Tar man del av dessa finner man ganska omgående att försöken inte slagit väl ut. Ett liknande försök genomfördes exempelvis i Norrbotten på 80-talet utan bestående effekter på arbetslösheten och efter försök i Frankrike kan man se att de företag som nappade på idén med lägre skatter, lämnade de berörda områdena så fort det statliga stödet upphörde. Detta utan några bestående resultat för invånarna.

Skattesänkarzoner snedvrider konkurrensen mellan företag inom och utanför zonerna och har en extremt dålig träffbild eftersom arbetsmarknadsområdena inte följer stadsdelsgränser utan oftast är mycket större än så. Två argument som borde fått regeringen att avstå från att ens fundera på denna idé igen. Nej, de borde i stället lägga sin energi på att göra något åt landets strukturella problem. Det handlar inte om några konstigheter, utan om rejäla satsningar på skola och utbildning samt bostäder och arbete åt alla.

För oss socialdemokrater är det också självklart att alla ska få samma möjligheter att växa och utvecklas, oavsett var man bor. Det är därför olyckligt att regeringen på detta sätt vill särskilja bostadsområden och peka ut människorna som bor i dessa områden som problemet. Arbetslösheten ser inte några stadsdelsgränser, det vet vi och det vet också regeringen.

Den höga arbetslösheten kostar. Den kostar inte bara för den som är arbetslös och personerna i den direkta närheten, utan även för sam-

hället i stort. De resurser som staten och kommunerna lägger på arbetsmarknadsinsatser skulle i stället kunna användas till vård, skola och omsorg. För det finns resurser. Sedan 2007 har arbetsförmedlingarna runt om i landet varit tvungna att skicka tillbaka över 18 miljarder kronor till staten, eftersom pengarna inte passade i just de stuprör de var menade för i budgeten. Detta i ett läge när arbetslösheten ökar. Vi vill vara tydliga med att det inte är arbetsförmedlingens och arbetsförmedlarnas fel, utan att det beror på de ytterst stelbenta budgetregler de dras med genom regleringsbreven från staten. Regeringen måste lätta på reglerna om resurserna ska kunna användas fullt ut.

Till skillnad från nystartszoner ser vi följande åtgärder som kraftfulla verktyg för att lyfta landets mest segregerade stadsdelar:

1. För det första bör arbetsförmedlingen och landets kommuner få helt fria händer att tillsammans forma lokalt fungerande arbetsmarknadsinsatser. Då skulle vi kunna utnyttja våra gemensamma resurser på bästa sätt, anpassade utifrån kommunernas olika behov och förutsättningar.

2. För det andra så skriker många företag efter arbetskraft samtidigt som de arbetssökande saknar den kompetens som efterfrågas för de lediga jobben. Vart femte företag uppger att det får tacka nej till ordrar då de saknar kompetent arbetskraft. Detta dilemma möts bäst genom en stor satsning på vuxenutbildningen, både på den ordinarie utbildningen på universitet och högskolor och på kompletterande utbildningar genom komvux och arbetsmarknadsutbildningar. Tyvärr hindras mycket av detta i dag, då regeringen sänker anslagen för vuxenutbildningen i många av landets kommuner.

3. För det tredje och avslutningsvis, om regeringen verkligen vill satsa på dessa bostadsområden, så kan de göra hållbara investeringar i renoveringar av miljonprogrammen skattebefriade. Det skulle gagna hela Sverige, i stället för att stigmatisera några få stadsdelar.

Regeringens utredning om nystartszoner är onödig. Metoden med tillfälliga skattesänkningar i utpekade bostadsområden har prövats förr med dåliga resultat. Låt oss i stället forma en politik för hela landet, där satsningar i människors kompetens omfattar alla, där resurser för att bekämpa arbetslösheten kan få en prägel utifrån de lokala behoven och där investeringarna i våra bostäder kan lyfta boendemiljön från grunden. Så formas framtidens politik, inte för några få, utan för alla.

I korthet. Utredning om nystartszoner
Sedan 2007 har arbetsförmedlingarna runt om i landet varit tvungna att skicka tillbaka över 18 miljarder kronor till staten, eftersom pengarna inte passade in i de lokala budgetarna enligt de statliga reglerna.

I mars förra året tillsatte regeringen en utredning om nystartzoner som ska vara klar i augusti i år. Idén kring nystartszoner går ut på att företag får skattelättnader för att etablera sig i särskilt utvalda områden. Detta för att skapa arbetstillfällen för boende i dessa bostadsområden.

Joakim Sandell, (S) ordförande Socialdemokraterna i Malmö

Anna Johansson, (S), ordförande Socialdemokraterna i Göteborgs partidistrikt

Niklas Karlsson, (S), oppositionsråd i Landskrona

Boel Godner, (S), ordförande kommunstyrelsen i Södertälje

Katarin “

DN 12 aug 2012:
Arbetsmarknadspolitik.

”Felmatchad arbetsmarknad lämnar många unga utanför”

“ Ny analys från SCB. En fjärdedel av alla i åldern 15–24 år är inte fullt ut aktiva i jobb eller utbildning. Också bland dem som är fullt aktiva finns brister i relevansen av utbildning och arbetslivserfarenhet. Debatten om ungdomsarbetslöshet bör inte bara handla om jobb för unga, utan om hur de bäst bygger relevant erfarenhet för framtiden, skriver Stefan Fölster. “

“ **D**en redan allvarliga kompetensbristen på svensk arbetsmarknad är på väg att förvärras ytterligare. Anledningen är att en stor andel unga människor inte ägnar sin tid åt att bygga relevant arbetslivserfarenhet. En ny kartläggning som vi på Svenskt Näringsliv låtit SCB utföra visar att var fjärde ungdom inte är fullt sysselsatt i studier eller arbete. Av de som arbetar har var tredje ungdom ett arbete där de inte fullt ut kan använda sin utbildning eller kompetens.

Situationen skapar stora luckor i utbudet av erfaren arbetskraft om tio till femton år. Redan i dag anger arbetsgivare att det enskilt allvarligaste tillväxthindret är bristen på erfaren arbetskraft.

Utbildning och att samla värdefull erfarenhet i arbetslivet är en investering i unga människors framtid. Hur väl unga som grupp lyckas med detta avgör inte bara deras enskilda öden utan också landets framtida välfärd och välstånd. En central fråga är därför hur stor andel av unga som är fullt aktiva med att investera i sin framtid.

Ungdomars problem att hitta vägen till sina framtida yrken och karriärer har ofta beskrivits som en marginell företeelse – något som påverkar en mindre grupp långtidsarbetslösa ung-domar. Samtidigt har olika mått på ungdoms-arbetslöshet visat sig svårtolkade. Ska studerande som söker arbete räknas som arbetslösa? Ska en person som bara arbetar en timme i veckan verkligen räknas som sysselsatt så som det sker nu? Hur skall man se på ”uppgivet arbetslösa” som inte räknas in i arbetslöshetsstatistiken trots att gruppen är mycket större i Sverige än i många andra länder? Beroende på hur man svarar på dessa frågor kan ungdomsarbetslösheten beräknas till mellan 7 och 40 procent. Inga av dessa siffror kan anses vara rätt eller fel, utan de ger möjligen svar på olika frågor.

Den enklaste och förmodligen mest relevanta frågan, har sällan undersökts. Från ungdomars eget perspektiv, men också samhällets, är det avgörande hur ungdomar lyckas lära och bygga upp erfarenheter som gör dem efterfrågade senare i livet. SCB har på vårt uppdrag genomfört en särskild analys av Arbetskraftsundersökningarna för att ta reda på hur många ungdomar som varken studerar eller heltidsarbetar och därmed inte är fullt aktiva med att utveckla sin kompetens. En gymnasielev, lärling eller en ungdom i ett vanligt jobb räknas här som fullt aktiv, även om personen har semester, föräldraledighet eller sjukskrivning.

Kartläggningen visar att 320 000 ungdomar, eller 26 procent av alla i åldern 15–24, inte är fullt ut aktiva i jobb eller utbildning. Av dessa är en fjärdedel arbetslösa som inte heller studerar. En fjärdedel vill arbeta, men räknas inte som arbetslösa eftersom de har gett upp eller av annat skäl inte söker arbete. En fjärdedel arbetar ett antal timmar i veckan, men beskriver sig själv som undersysselsatt, och kombinerar inte heller med studier. Därutöver finns mindre grupper som deltidsarbetar utan att vilja arbeta mer, eller som över huvud taget inte vill arbeta eller studera.

I siffrorna ingår inte ungdomar som är på resa eller arbetar utomlands. Däremot kan en mindre andel av dem som inte är fullt aktiva naturligtvis vara precis i skarven mellan jobb eller utbildningar just när SCB:s mätning görs.

Även bland dem som är fullt aktiva finns tecken på brister i relevansen av utbildning och arbetslivserfarenhet. Var femte högskolestudent i Sverige har inte jobb ett år efter examen. Var tredje sysselsatt ungdom uppger att de har ett arbete där de inte kan använda sin utbildning eller kompetens till fullhet. Alla jobb är visserligen bättre än arbetslöshet, men det är ändå problematiskt om för få hittar jobb där de bygger långsiktiga yrkeserfarenheter.

Även om de flesta ungdomar så småningom hittar en yrkesbana, så finns också de som får bestående ekonomiska, sociala eller psykiska men av motgångarna på arbetsmarknaden. Av de över 100 000 ungdomar som varken studerar eller arbetar under ett helt år är en stor del fortfarande inaktiva även nästkommande år. De löper störst risk.

Debatten om ungdomsarbetslöshet har varit för enkelspårig i Sverige. Det handlar inte bara om jobb för unga, utan om hur de bäst bygger relevant erfarenhet. Länder med låg ungdomsarbetslöshet, som Tyskland, Österrike, Nederländerna, Danmark och Australien har skapat generella villkor på arbetsmarknaden som gör det möjligt och intressant för arbetsgivare att anställa oerfarna ungdomar och satsa på dem. Där har ofta arbetslivskopplade utbildningar stor tyngd. I Sverige skulle till exempel Yrkeshögskolan kunna expanderas betydligt.

Ingångslönerna i dessa länder är ofta något lägre än i Sverige. I gengäld ökar lönerna mer under yrkesbanan. För ungdomar som behöver utbildning är skillnaden väsentlig. I Tyskland och Österrike får lärlingar eller trainees en lägre ingångslön i kombination med en utbildning på köpet.

Anställningsskyddet för fast anställda är mer flexibelt än i Sverige, till exempel i Danmark och Nederländerna. Arbetsgivare har då oftare större vinst av att ge ungdomar en fast anställning och satsa på deras utbildning och yrkes-utveckling.

Arbetsförmedlingen tycks fungera bättre i de flesta länder. Unga människor har betydligt större förtroende för arbetsförmedlingen och får hjälp av den i större utsträckning i många andra länder jämfört med Sverige. Ett sätt att vässa arbetsförmedlingen är att i högre grad utsätta den för konkurrens, samtidigt som den blir mindre detaljreglerad. Australien har förbättrat effektiviteten väsentligt med den mest långtgående konkurrensutsättningen.

I Sverige lanseras nu förslag på löpande band som går åt fel håll. Flera partier vill höja a-kassan trots att forskningen entydigt slår fast att det ökar arbetslösheten. Oppositionen vill dessutom kraftigt höja arbetsgivaravgiften för unga, sockrat med riktade insatser enbart till marginalgrupper.

Många frustrerade arbetsgivare hittar i dag inte tillräckligt med erfaren personal. Samtidigt är en stor grupp ungdomar inte fullt aktiva i att utveckla kompetens och erfarenhet. Det går inte ihop.

Stefan Fölster “

DN 28 aug 2012:
Innovationspolitik.

”Svenska företag behöver ett bättre innovationsklimat”

“ Lång rad av misslyckanden. Svensk forskning kostar mycket pengar men resulterar alltför sällan i nya, framgångsrika produkter. Utmaningen vi står inför är att omvandla kunskapen till tydligare resultat som ger jobb och ekonomiskt välstånd, skriver Urban Bäckström och Tobias Krantz från Svenskt Näringsliv. “

“ I början av hösten väntas regeringen lägga fram propositioner om en nationell innovationsstrategi och om forskningspolitiken. Frågan är om man förmår lägga om den politiska kursen och göra upp med decennier av misslyckad statlig innovationspolitik.

Listan på misslyckade statliga satsningar är lång. I början av 1970-talet satsade exempelvis staten på ”Tjorven”, en gul postbil, byggd med statliga bidrag. Kalmar Verkstad fick uppdraget, trots att det fanns två framstående biltillverkare i Sverige. Det blev en ekonomisk katastrof.

I grund och botten var hela 1970-talet en enda industripolitisk katastrof. Miljardrullningen var omfattande, misslyckandet formidabelt.

Också i våra dagar satsas det omfattande statliga medel på olika projekt. I december 2010 sköt regeringen till 2 miljarder kronor till ett försök att generera innovationer i Norrlands inland via det statliga riskkapitalbolaget Inlandsinnovation. Det finns en rad andra exempel.

Under senare år har flera uppmärksammade utvärderingar gjorts av den här typen av satsningar. Slutsatserna är tydliga: De fungerar inte!

Alltför få svenska företag lyckas växa och bli framgångsrika. För lite av vår forskning resulterar i framgångsrika varor och tjänster som skapar jobb och tillväxt. Utmaningen för Sverige är att omvandla kunskapen till tydligare resultat – nya storsäljande produkter som ger jobb och ekonomiskt välstånd.

Därför behöver Sverige en ny innovationspolitik. Det kräver ett genomgripande perspektivskifte. Den nya politiken bör utgå från att de grundläggande förutsättningarna för entreprenörskap och företagande är den avgörande drivkraften.

Svenskt Näringsliv kan i dag presentera en undersökning från analysföretaget Demoskop som visar att politikernas uppfattning om innovationsklimatet är betydligt mer positiv än företagarnas.

Företagarna upplever att innovationsklimatet har allvarliga brister. Överskattningen gäller på alla 16 punkter som vi frågat om. (Undersökningen genomfördes under maj och omfattar drygt 5 800 intervjuer per telefon och webbenkäter med allmänhet, företagare, forskare och riksdagspolitiker.)

Undersökningen visar tydligt att de grundläggande förutsättningarna för företagande är den allra viktigaste drivkraften bakom ett bra innovationsklimat. Där ingår aspekter som möjligheter för företag att växa, att kunna finansiera goda verksamhetsidéer, möjligheter att starta nya företag och etablerade företags förmåga till vidareutveckling. Skatterna spelar en avgörande roll här.

Undersökningen lägger grunden för ett nytt index, som utgörs av allmänhetens och företagens bedömning av innovationsklimatet i Sverige och i den kommun man är verksam. Det visar nu ett så lågt värde som 55 på en 100-gradig skala. Det finns alltså stora möjligheter att förbättra innovationsklimatet. De främsta bristerna finns inom områdena skatter, byråkrati och regleringar.

Ett bättre innovationsklimat börjar i bättre villkor och rätt driv-

krafter för entreprenörskap och företagande. Nya satsningar på statligt riskkapital är en återvändsgränd. Mer offentliga pengar till forskning ger inte per automatik mer innovation och utveckling. Avgörande är hur pengarna används.

I en intressant expertrapport till Företagsskattekommittén i juni i år visar ekonomerna Magnus Henrekson och Tino Sanandaji att principerna för dagens skattesystem ofta bygger på ekonomiska modeller som inte tar hänsyn till modern forskning om entreprenörskap.

Skattesystemet är enligt dem uppbyggt på fel sätt. Sverige kan inte ha nästan dubbelt så hög skatt på kapitalinkomster som andra länder har. Vi kan inte heller ha världens högsta marginalskatter på arbetsinkomster. Beskattningen av entreprenörskap måste också ändras.

Det behövs vidare en ambitiös men mer resultatfokuserad forskningspolitik och en utbildningspolitik som tydligt premierar att utbildning ska leda till jobb.

Drivkrafterna för samverkan mellan akademi och näringsliv bör stärkas. Svenskt Näringsliv genomförde i fjol två undersökningar riktade till företagare respektive forskare. Inom båda grupperna fanns ett stort intresse för samarbete. Många forskare poängterade att samverkan med näringslivet inte uppmuntras i tillräckligt hög grad. Därför bör en innovationspremie riktad till universitet och högskolor införas.

Innovationspremien innebär att de lärosäten som i samarbete med näringslivet är duktiga på att omvandla forskningsresultat till innovationer tilldelas större resurser än de som inte är lika framgångsrika. Forskningsresultat ska komma till samhällelig nytta för företag och medborgare, inte fastna i byrålådor på universitet och högskolor.

Det är också hög tid att utvärdera vilken nytta vi har av de olika statliga myndigheter som har till uppgift att främja innovation, tillväxt och entreprenörskap och som varje år tilldelas betydande anslag.

Enligt konsultföretaget McKinsey uppgick det ackumulerade statliga riskkapitalet år 2010 till över 17 miljarder kronor. En renodling och effektivisering av myndigheternas verksamhet skulle frigöra resurser som i stället kan användas för att minska företagens skattebörda. Det är bättre att företagare får goda villkor och ges möjlighet att utveckla nya idéer än att de tvingas agera lobbyister för resurser hos statliga myndigheter.

Josh Lerner, professor vid Harvard och en av världens främsta forskare inom området innovationer och entreprenörskap, säger att politiken har en mycket betydelsefull uppgift i att ”duka bordet” för de företagsamma människor – forskare, entreprenörer och innovatörer – som sitter på idéer och utvecklingskraft.

Frågan är om svenska politiker förmår duka bordet på ett framgångsrikt sätt och göra upp med den gamla närings- och innovationspolitiken?

Urban Bäckström, vd Svenskt Näringsliv

Tobias Krantz, chef för utbildning, forskning och innovation Svenskt Näringsliv “

“I korthet. Nya drivkrafter

Alltför få svenska företag lyckas växa och bli framgångsrika. Ett skäl är att för lite av vår forskning resulterar i produktion av säljbara varor och tjänster som skapar jobb och tillväxt.

Listan på misslyckade statliga satsningar i industrin är lång. I grund och botten var hela 1970-talet en enda industripolitisk katastrof.

Därför behöver Sverige en ny innovationspolitik. Drivkrafterna för samverkan mellan akademi och näringsliv måste stärkas.

Nya satsningar på statligt riskkapital är en återvändsgränd. Mer offentliga pengar till forskning ger inte per automatik mer innovation och utveckling. Avgörande är hur pengarna används. “

DN 29 aug 2012:
Industripolitik.

”Rädda Astra Zenecas kunskap och starta toxikologiskt institut”

“ Huvuduppgiften säkrare produkter. Sverige har en unik möjlighet att skapa ett nytt toxikologiskt institut som bygger på och vidareutvecklar de tillgångar som Astra Zeneca lämnar i Södertälje. Men då krävs ett snabbt agerande från regeringen och andra intressenter, skriver Anitra Steen, Peter Larsson och Mattias Öberg. “

“ Vi lever i kemins tidevarv. Den alltmer utbredda användningen av kemikalier påverkar inte bara de produkter som vi omger oss med, utan även vår förmåga att lindra och bota sjukdomar, att få en effektiv livsmedelsförsörjning och att bromsa den pågående klimatförändringen. En förutsättning för att kunna ta till vara kemikaliernas positiva egenskaper är att förstå hur olika substanser påverkar oss människor, djur och natur. Vi måste säkerhetsvärdera substanserna för att tidigt rensa bort hälso- och miljöfarliga ämnen. Detta kräver bred kompetens, snabba och tillförlitliga testmetoder samt ett nära samarbete mellan offentliga och privata aktörer.

I skrivande stund pågår regeringens förhandlingar om budgeten för 2013 och forsknings- och innovationspolitiken för de kommande fyra åren. Sverige har nu en unik möjlighet att skapa ett toxikologiskt institut med ett brett uppdrag som bygger på och vidareutvecklar de tillgångar – kompetens, utrustning och lokaler – som Astra Zeneca lämnar i Södertälje i och med att företagets toxikologiska enhet stängs.

Denna möjlighet måste tas till vara och ha högsta prioritet i de förhandlingar som pågår och inte schabblas bort i stuprörstänkande och revirstrider.

Astra Zenecas toxikologiska enhet har verkat internt inom koncernen. Enheten har haft cirka 250 kvalificerade medarbetare inom toxikologi, arbetat i högt specialiserade lokaler inklusive djurhus – där 140 miljoner kronor investerats bara de senaste åren – och haft tillgång till state-of the art-utrustning. Trots att enheten haft ett internt uppdrag inom koncernen har den varit ett av naven i svensk toxikologi då enheten har varit rekryteringsbas, utbildningsleverantör och samarbetspartner för andra företag, myndigheter, organisationer och akademiska institutioner.

Direkt efter Astra Zenecas meddelande i februari att enheten skulle avvecklas startades olika initiativ för att ta till vara och utveckla de tillgångar inom toxikologi som Astra Zeneca lämnar. Olika aktörer, inte minst inom akademin, uttryckte också en stark oro för de negativa effekter nedläggningen skulle få för forskning och utbildning inom området liksom för toxikologers arbetsmarknad.

Mot bakgrund av det stora intresset för verksamheten och de möjligheter som ligger i de tillgångar som nu lämnas i Södertälje har Sveriges Tekniska forskningsinstitut, SP, låtit göra en utredning – Swedish institute of toxicology – där slutsatsen är att SP vill bilda ett institut inom sin verksamhet och ser stora synergieffekter med övriga forskningsinstitut inom koncernen.

Institutet för toxikologis huvuduppgift skulle bli att få säkrare produkter från läkemedels-, kemikalie-, livsmedels- samt kosmetika- och hygienindustrin. Institutet ska också bedriva högkvalitativ forskning och utbildning med universitet och högskolor. En annan viktig uppgift är att utgöra en kompetensbas för olika myndigheter exempelvis Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket, Läkemedelsverket och Naturvårdsverket.

En viktig del av institutets verksamhet kommer att vara arbetet med och kring försöksdjur där djurskydd och djurvälfärd ska stå i centrum. Med ett institut för toxikologi i Sverige skulle testerna kunna göras här i stället för i länder med betydligt lägre djurskyddskrav. Ett nyckelbegrepp är 3R (refine, reduce, replace), det vill säga att arbetet med

försöksdjur ska vara så lindrigt som möjligt, att så få djur som möjligt används och att tester på djur helt ersätts med andra metoder.

En annan central del av institutets verksamhet kommer att vara att erbjuda kompetens och utrustning kring alternativa cellmetoder vilket är viktigt inte minst i förhållande till EU:s kosmetika direktiv.

Förslaget att starta ett svenskt institut för toxikologi har fått ett mycket positivt mottagande. För att det ska bli verklighet krävs nu både nationell samling, där taktiserande och särintressen måste ställas åt sidan, och ett snabbt agerande av regeringen, Astra Zeneca och företrädare för akademin:

1. Regeringen måste avsätta erforderlig bryggfinansiering i budgeten. Institutet för toxikologis verksamhet kommer att sträcka sig över flera departementsområden som dessutom styrs av olika partier inom alliansen. Den möjlighet som Institutet innebär får inte falla mellan stolarna i regeringens interna kattrakande kring budgeten – där alla stöder institutet och verksamhetsidén men alla vill skicka notan till någon annan.

2. Astra Zeneca bör överlåta utrustning och lokaler till förmånliga ekonomiska villkor. Genom att etablera ett institut för toxikologi stärks svensk miljö för Life Science, där också Astra Zenecas forskningsanläggning i Mölndal är en viktig komponent, långsiktigt. Astra Zeneca bör bidra med förmånliga villkor för utrustning och lokaler för att därmed säkerställa etableringen av institutet.

3. Akademin bör samarbeta nationellt kring Institutet för toxikologi. Inom universiteten finns i dag olika ”öar” inom delar av toxikologin. Genom en samling kring institutet för toxikologi där organisation och geografisk placering får underordnad betydelse skulle svensk toxikologi få ett centrum från vilket olika typer av samarbeten kunde växa fram. Genom kopplingar till SciLifeLab skulle värdekedjan från upptäckt till produkt stärkas.

Det svenska samhället har nu en unik möjlighet att agera inte minst i ljuset av att forsknings- och innovationspropositionen är under slutförhandling.

Detta ska ställas mot alternativet:

– Den toxikologiska kompetensen skingras och att högkvalitativa forskningslokaler och utrustning kommer inte till användning, vilket är samhällsekonomiskt oacceptabelt.

– Sverige kanske inte inom landet kommer att ha möjlighet att självständigt utreda hur substanser påverkar människor, djur och natur för att uppnå miljömålet en giftfri miljö.

– Sverige skulle i brist på intern toxikologisk kompetens stå svagare i förhandlingarna kring EU:s kemikaliepolitik.

– De små och medelstora företagen inom Life Science måste söka sig utomlands för att göra sina toxikologiska tester.

– Sverige skulle inte bidra till att förbättra djurskyddet för försöksdjur på det sätt som man har alla möjligheter att göra.

Anitra Steen, lokal samordnare Södertälje kommun

Peter Larsson, samhällspolitisk direktör, Sveriges ingenjörer

Mattias Öberg, ordförande i Svensk Toxikologisk förening “

“<u>Bakgrund. Toxikologi</u>

Toxikologi är läran om hur gifter påverkar hälsa och miljö. För att utveckla säkra läkemedel behövs kunskap om hur ämnena påverkar enskilda celler och hela organismer.

Astra Zeneca har i Södertälje byggt upp ett världsledande laboratorium för toxikologisk forskning och testning.

Denna anläggning föreslås bli en grund för ett nytt toxikologiskt institut, som i samarbete med universitet och näringsliv kan bidra till utvecklingen av säkra och miljövänliga läkemedel och kemikalier. “

DN 9 sep 2012:
Arbetsmarknad.

”Åldersdiskriminering ett slöseri med resurser”

“ 55-plussarna en tillgång. Äldre medarbetare har ofta erfaren-he-ter och kunskap som arbetsgivaren behöver. Ändå finns en kraftigt åldersdiskriminerande attityd på den svenska arbets-marknaden. Det rimmar illa med att allt fler svenskar vill arbeta efter fyllda 65 år, skriver Anna Giertz Skablova och Yngve Ralph på PA Consulting Group.”

“I slutet av april presenterade staten ett delbetänkande av pensionsåldersutredningen. Det var dyster läsning. Rapporten säger att mer än hälften av arbetsgivarna anser att personer över 60 år inte bör stanna längre på arbetsmarknaden på grund av framtida arbetsbrist. En majoritet av arbetsgivarna anser att äldre lär sig långsammare än yngre och är mindre anpassningsbara, men det påståendet bestrids av en ny rapport från Arbetsmiljöverket.

De utredningar som nu föreligger bekräftar tendenser som vi själva såg när vi genomförde en undersökning i fjol. Flera rekryterare intygade att deras kunder (arbetsgivarna) uttryckligen anger önskvärd ålder på den talang de söker. För topptalanger, med chans att växa internt, går gränsen ibland så lågt som vid 35 års ålder.

I en ny bok från Trygghetsrådet under rubriken ”Du har fel ålder” som bygger på en undersökning med drygt 1 000 personer i åldrarna 18–65 år framkommer att hälften av alla tillfrågade anser att ålders-fixeringen på arbetsmarknaden ökat de senaste fem åren samt att en av tre som söker jobb i dag upplever att deras ålder är ett problem.

Staten är väl medveten om problemet, men de åtgärder som kan vidtas från politiskt håll faller ganska platt till marken när åldersdiskrimine-ring och attityden till äldre arbetskraft är så negativ som den är i Sverige. Inte ens lägre kostnader för pensionspremier och kompetens-utveckling för äldre ökar arbetsgivarnas intresse att anställa personer som är 55 år och uppåt, enligt undersökningen. Det måste till en atti-tydförändring i svenskt näringsliv.

Många arbetsgivare – över 70 procent – säger i vår undersökning att konkurrensen om arbetskraften kommer att öka samtidigt som majori-teten av de deltagande företagen saknar en tydlig strategi för hur de ska bli mer attraktiva som arbetsgivare.

I en nyligen publicerad undersökning med 30 000 arbetsgivare i 28 länder placerar sig Sverige i botten när det gäller att attrahera och behålla äldre i arbete. Endast 8 procent av de svenska arbetsgivarna har en strategi för att behålla sina mest seniora medarbetare. Genom-snittssiffran för övriga länder är 20 procent.

Sveriges låga intresse att investera i äldre arbetskraft är oroande av flera skäl:

1. Sverige behöver fler förvärvsarbetande – inte fler pensionärer. Många företag och organisationer är tvungna att hantera mycket stora pensionsavgångar nu och under relativt lång tid framöver. Fyrtio- och femtiotalisterna är på väg att lämna arbetsmarknaden. Med dessa stora pensionsavgångar tappar arbetsgivarna mycket kompetens. Det kom-mer att råda brist på erfaren arbetskraft. Att inte utnyttja sin befintliga personals förmåga innebär därför stora kostnader. För företag där de äldre får gå anges ofta reduktion av personalen vara ett sätt att kapa kostnader trots att kostnaderna för omställningen av äldre medarbetare – till exempel förtida pension eller delpension – är höga och bespa-ringarna tveksamma. Få företag har i dag tagit höjd för naturliga pen-sionsavgångar i sina omställningsprogram.

2. Svenskarna vill arbeta längre upp i åldrarna. Antalet förvärvsarbetande har sedan 2004 ökat med 80 procent. Enligt en färsk EU-rapport uppger 43 procent av svenskarna att de vill fortsätta arbeta efter 65 år, vilket kan jämföras med Europagenomsnittet på 33 procent.

Undersökningen visade att fyra av fem företag säger sig prioritera att investera i personal som stöder företagets kundfokus. Detta är ett steg i rätt riktning. Företag med anställda i övre medelåldern bör ha bättre förutsättningar att förstå och utveckla produkter och tjänster som matchar deras jämnårigas behov än yngre medarbetare med delvis andra preferenser.

Just medborgare över 60 år är den starkast växande konsumentgruppen. En undersökning från GFK visar till exempel att 55-plussarna står för 48 procent av dagligvaruhandelns försäljning – alltså halva kundunderlaget! Ändå hamnar denna målgrupp i skuggan av barnfamiljerna och blir en kundgrupp vars intressen inte tillvaratas i lika hög utsträckning på arbetsmarknaden.

Så vad bör göras? Statliga, fiskala incitament med gynnsammare regler för äldre arbetskraft i form av till exempel skattelättnader av olika slag är en väg att gå. Dagens socialförsäkringssystem för människor med låg allmän pension eller garantipension gör att det inte lönar sig för dem att arbeta efter 65.

Den typen av regelsystem måste självklart ses över och ändras. Men än viktigare är genomgripande förändringar på arbetsgivarsidan. Det krävs ett kulturskifte i det svenska näringslivet! Till exempel bör arbetsgivare sätta sig in i de sjunkande sjukskrivningstalen för anställda över 60 för att inse att det finns många fördomar om äldre på arbetsmarknaden som inte stämmer. Framför allt bör företagen tänka igenom vilka som är deras kunder.

Vår uppmaning till arbetsgivarna blir därför: Glöm inte att ta vara på den kompetens ni har och kartlägg kompetensbehovet för att stötta ett helhjärtat kundfokus!

På det sättet säkras kompetensöverföringen och företag och organisationer kan nå alla sina kunder på kundernas egna villkor. Att en åldersdifferentierad personal dessutom ökar mångfalden och förbättrar arbetsklimatet är en bonus!

Anna Giertz Skablova och Yngve Ralph, HR-experter på PA Consulting Group “

DN 7 okt 2012:

Jobben.

”Låt deltagarna i fas 3 arbeta inom vårdsektorn”

“Meningsfulla arbetsuppgifter. Alla som deltar i fas 3 borde få chansen att arbeta inom den offentligt finansierade sektorn för vård och omsorg. Det skulle förbättra välfärden för ett stort antal människor och samtidigt innebära betydande besparingar för staten, skriver två ledande nationalekonomer.”

“På 1950- och 1960-talet var långtidsarbetslöshet ett näst intill okänt begrepp i Sverige såväl som i flertalet övriga OECD-länder. Sociologen Adrian Sinfield konstaterade i en OECD-skrift 1968 att det var främst socialt marginaliserade individer och grupper som drabbades samt att ”de tre skandinaviska länderna och Väst-Tyskland hade de lägsta nivåerna, troligen färre än två långtidsarbetslösa [arbetslösa längre än sex månader] per 1 000 arbetskraftsdeltagare eller ännu färre såsom i fallet med Sverige”.

Men i dag är som vi vet verkligheten en annan.

Sedan 1980-talet har ekonomin blivit alltmer turbulent till följd av IT-revolutionen och globaliseringen. Som en konsekvens har det blivit ovanligare med tidigare decenniers ordnade arbetsmarknadskarriärer där man efter ett ungdomligt sökande och prövande av jobb kunde slå sig in på en yrkesbana och stanna i samma bransch till pensionsåldern. I dag måste man i stället vara beredd på att behöva starta om sin karriär i en annan bransch och kanske ett annat yrke.

Hur väl rustat ett lands utbildningssystem och arbetsmarknadsprogram än må vara så torde denna utveckling leda till fler långtidsarbetslösa. En viktig fråga blir sålunda, hur kan samhället hjälpa dem som inte lyckats finna reguljär sysselsättning efter många år av arbetslöshet och deltagande i olika arbetsmarknadsåtgärder?

Den föregående socialdemokratiska rege-ringen såväl som den nuvarande koalitions-regeringen alliansen har instiftat heltidsaktivering av långtidsarbetslösa, det vill säga den tidigare aktivitetsgarantin respektive nuvarande fas 3 i jobb- och utvecklingsgarantin.

Ekonomisk teori ger stöd för sådana aktiveringskrav som ökar med arbetslöshets-periodens längd, men det finns inget skäl för att utesluta riktiga arbetsuppgifter som aktiveringsform, utan tvärtom.

Sverige har ett gyllene tillfälle att förbättra välfärden för ett stort antal människor och samtidigt göra betydande besparingar för staten. Vårt reformförslag är enkelt; låt deltagarna i -fas 3 välja huruvida de önskar fortsätta med nuvarande aktiveringsform eller i stället få utföra meningsfulla uppgifter inom offentligt finansierad vård och omsorg av människor och av miljön.

Välfärdsvinsterna skulle bli stora av denna reform som vi framförde i ett tidigare samarbetsprojekt mellan SNS och det amerikanska forskningsinstitutet NBER, och som sedan lanserades under namnet välfärdsjobb i SNS Konjunkturrådsrapport 2011”.

1. Forskningen visar entydigt att ju mer aktivering liknar reguljära arbeten, desto större är chanserna för de arbetslösa att slutligen finna reguljär anställning.

2. Välfärdsjobb blir ett betydande resurstillskott till den gemensamma välfärden – som ett stöd för den reguljära personalen som vårdar barn, åldringar och andra behövande såväl som miljön i exempelvis återvinningsarbete. Rent praktiskt skulle både privata och offentliga aktörer i denna avgränsade verksamhet erbjudas samma möjlighet att aktivera arbetslösa som en andel av deras reguljärt anställda personal.

3. Staten sparar in ersättningen till nuvarande anordnare av aktivering i fas 3, vilken uppgår till 5 000 kronor per månad och deltagare. Medan välfärdsjobben tordes välkomnas som en extra resurs i nämnda verksamhet, så måste staten sätta av tillräckliga medel för en effektiv administration av dessa.

Vårt förslag om välfärdsjobb är baserat på ekonomiska principer och sunt förnuft.

Resurser ska inte slösas bort. Aktiveringen av långtidsarbetslösa ska användas för den allmänna välfärden i stället för att slösas på meningslösa eller mindre prioriterade uppgifter.

Den reguljära sysselsättningen skadas inte av välfärdsjobb då det enligt ekonomisk allmän jämviktsteori inte finns några undanträngningseffekter på längre sikt. Mängden arbetstillfällen i en marknadsekonomi är inte begränsat till något visst fast antal.

Arbetsmarknadsprogram ska skapa rätt incitament. Såsom en fallande ersättningsnivå under arbetslösheten skapar incitament för arbetssökanden att finna reguljär sysselsättning med marknadslön, så blir också incitamenten vid förväntningar om heltidsaktivering efter lång arbetslöshet.

Dessutom pekar sociologiska studier på att meningsfulla arbetsuppgifter och att få bidra till samhället är centralt för människors välbefinnande.

Trots att reformen baseras på ett frivilligt val av deltagarna i fas 3 såväl som av arbetsgivarna som bereder plats för välfärdsjobb i sin verksamhet, samt det aktningsvärda målet att öka människors välbefinnande på både den givande och mottagande sidan av välfärdsjobb, så kommer förslaget att kritiseras.

Två kritiska synpunkter som framkommit är att deltagarna i fas 3 skulle behöva omfattande utbildning för att kunna assistera i vården av människor och miljö samt att de skulle vara direkt olämpliga att medverka i sådan verksamhet. Men välfärdsjobben är ämnade att avlasta reguljär personal genom utförandet av enklare sysslor utan större förkunskapskrav.

Beträffande lämpligheten så behöver vi inte se längre än till våra egna vänner och släktingar som kanske befinner sig bland de långtidsarbetslösa.

En tredje kritik är att långtidsarbetslösa som utför riktiga arbetsuppgifter tränger undan reguljär sysselsättning, men detta får varken stöd i ekonomisk teori som nämnts ovan eller i tidigare erfarenheter. Exempelvis ökade inte arbetslösheten efter det stora inträdet av kvinnor på den svenska arbetsmarknaden under 1970- och 1980-talet. Att svenska kvinnor främst sysselsattes i offentlig sektor tycks vara ovidkommande då motsvarande expansion av den kvinnliga sysselsättningen i USA skedde i privat sektor.

Det är ovanligt att ett reformförslag kan förbättra välfärden för så många människor och samtidigt spara staten pengar. Några år efter en sådan reform kan vi studera dess effekter på människors välbefinnande och huruvida välfärdsjobben leder till en större övergång till reguljär sysselsättning jämfört med nuvarande aktivering i fas 3.

Framgång räknas i varje ytterligare långtidsarbetslös som återfår fotfästet på arbetsmarknaden.

Lars Ljungqvist, professor i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm

Thomas J Sargent, professor i nationalekonomi vid New York-universitetet och mottagare av Riksbankens pris till Alfred Nobels minne “

“ <u>Bakgrund. Fas 3</u>

Fas 3 är en arbetsmarknadsåtgärd som -träder i kraft för den som fortfarande är arbetslös efter 450 dagar i jobb- och utvecklingsgarantin.

Fas 3 kan bestå av arbetsuppgifter som annars inte skulle bli utförda eller som ordinarie personal inte hinner med.

Den som deltar i fas 3 får inte lön eftersom ingen anställning föreligger. För den som uppfyller villkoren för a-kassa utgår aktivitetsstöd med minst 320 kronor per dag.

Det företag som erbjuder fas 3-jobb får ersättning per dag för varje deltagare. “

DN 8 nov 2012:
Pessimistisk prognos.

”Vändning för EU dröjer till 2014”

“Bryssel. EU-länderna kommer inte ur krisen på allvar förrän 2014, förutspår ekonomikommissionären Olli Rehn i en dyster konjunkturprognos. Han har också betydligt lägre tillväxtsiffror för Sverige än Anders Borg. “

“Den utdragna eurokrisen har tvingat EU-kommissionen att revidera tidigare prognoser, och man räknar nu med minussiffror i år.

Men Olli Rehn uppmanar ändå regeringarna att fortsätta med sina åtstramningsprogram.

– Det här är inget läge för självbelåtenhet. Beslutade strukturreformer måste genomföras för att stärka konkurrenskraften och skapa tillväxt, sade han när han presenterade konjunkturprognosen på onsdagen.

Nästa år hoppas kommissionen att det ska vända uppåt för de flesta medlemsländer och sätter tillväxten till 0,1 procent för de 17 euroländerna och 0,4 för alla 27 EU-länderna. Först 2014 räknar man med en mer märkbar tillväxt, på 1,4 procent för eurozonen och 1,6 procent för hela EU.

Den starka tyska ekonomin förväntas vara dragloket för hela EU.

Olli Rehn avvisade Internationella valutafondens kritik att åtstramningarna fördjupar lågkonjunkturen. Han pekade på att sänkta budgetunderskott leder till ökad tilltro till finansmarknaderna och därmed dramatiskt sänkta räntor, vilket är viktigt för att få i gång tillväxten.

I likhet med de flesta andra konjunkturbedömare är EU-kommissionen mindre optimistisk än regeringen om den svenska konjunkturen.

Medan finansminister Borg förutspår en tillväxt på 2,7 procent nästa år tror kommissionen att den begränsas till 1,9.

Kommissionen anser ändå att den svenska ekonomin har goda utsikter för stabil tillväxt de närmaste åren.

Henrik Brors henrik.brors@dn.se “

“Toppen och botten i EU:s tillväxtliga
EU-kommissionens prognos för förändring i procent av medlemsländernas bruttonationalprodukt 2013:

1. Litauen +3,6

2. Estland +3,1

3. Lettland +3,1

De baltiska länderna har en stark utveckling efter den ekonomiska kraschen då BNP sjönk med 14–17 procent 2009.

25. Slovenien -1,6

26. Cypern -1,7

27. Grekland -4,2

Slovenien och Cypern är de senaste länderna i Sydeuropa att drabbas av följderna av eurokrisen. Och Grekland väntas bli sist ut ur den krisen. **DN “**

DN 8 nov 2012:
Varselvågen.

“Här finns framtidsjobben”

“Framtidens jobb finns i inom vården, IT-branschen och gruvindustrin, menar bedömare. – IT-sektorn genomsyrar all teknik och i kombination med andra områden kommer nya branscher att växa fram, tror Torbjörn Lundqvist, docent i ekonomisk historia vid Ratos. “

“Arbetsmarknaden utvecklas långsamt och det tar tid för nya branscher att växa fram. När krisen väl har lagt sig kommer det mesta därför att se ut som det gjorde innan den slog till 2008.

– Förutsatt att tillväxten i Asien fortsätter kommer gruvboomen att ta fart igen, liksom relaterade branscher som stål– och verkstadsindustrin, säger Torbjörn Lundqvist.

Vård och omsorg samt utbildningssektorn kommer i framtiden att fortsätta skapa sysselsättning, men det sker en förflyttning från offentlig till privat regi.

Medan den offentliga sektorn först och främst kommer att täcka de grundläggande behoven skapas större möjligheter för privata aktörer inom dessa branscher de närmaste åren.

På längre sikt framåt år 2050, tror Torbjörn Lundqvist att bristen på olja kommer att leda till en energi-kris. Dyrare transporter kommer att öka efterfrågan på lokalt producerade livsmedel. Även lokal energiproduktion kommer att efterfrågas i allt högre grad. Oljan kommer att ersättas med nya flytande bränslen, bland annat med trä som råvara.

Och blickar vi ännu några decennier framåt, kommer tillväxten bland annat att ske inom nanoteknik och biomedicin.

– IT-sektorn genomsyrar all teknik och i kombination med andra områden kommer nya branscher att växa fram, tror Torbjörn Lundqvist.

Både Konjunkturinstitutet, KI, och Arbetsförmedlingen ser tjänstebranschen som en ljuspunkt när konjunkturen lättar.

Trendmässigt tror vi att företag som vänder sig mot den inhemska marknaden kommer att ha bäst syssel-sättning.

– Det kan handla om tjänste-sektorn och byggindustrin, säger Jesper Hansson, prognoschef på KI.

Han pekar på turistsektorn som ett exempel, som kan ha en bra framtid.

På Arbetsförmedlingen listar man kontinuerligt vilka yrken det är brist på.

– Arbetsmarknaden står inte still och det finns fortfarande rekryteringsbehov, konstaterar Håkan Gustavsson, analytiker på Arbetsförmedlingen.

Även om det är tufft på Ericsson så finns det en brist på civilingenjörer på arbetsmarknaden.

– Där finns det ett sug efter alla kategorier, menar Håkan Gustavsson.

Fler yrken det är brist på är datatekniker, förskolelärare, speciallärare, vvs-montörer, specialutbildade sjuksköterskor och läkare, enligt Arbetsförmedlingen.

Hasse Eriksson hans.eriksson@dn.se

Helen Preutz helen.preutz@dn.se “

DN 8 nov 2012:

Varselvågen. Tusentals jobb försvinner

“Kraftigaste nedskärningen på nästan tio år”

“ Det var en tryckt stämning på Ericsson i Kista sedan de nästan tio tusen anställda på morgonen fått besked om de planerade nedskärningarna. “

“– Det är ganska tyst här och stämningen är spänd. Man känner sig osäker och är orolig. Man måste gå till början av 2000-talet för att hitta någon liknande neddragning, säger Bengt Fogelberg, ordförande i -Unionens fackklubb.

Fogelbergs beskrivning bekräftas av de Ericssonanställda som DN försöker få prata med i den isande vinden. Ingen vill svara på några frågor och skyndar snabbt vidare.

– Nu har vi en process framför oss innan vi kan få det slutgiltiga beskedet om vilka som får vara kvar och vilka som måste lämna Ericsson, säger Göran Appelqvist i Akademikerklubben som förklaring till de anställdas oro.

Inte heller företagsledningen vill ge några klara besked om vilka som kommer att beröras. Visserligen har den angett hur många som varslas på olika orter där Ericsson har verksamhet i Sverige men inte specifikt vilka yrkesgrupper som drabbas där. Beskedet är att alla berörs.

– Vi jobbar kontinuerligt med att se över våra kostnader. Det är sådant som sker hela tiden, säger personalchefen Thomas Qvist till TT, men förklarar samtidigt att det för tillfället inte finns några andra sparprogram än för den svenska verksamheten.

Facken har förståelse för att företag måste minska sina kostnader. Det ansträngda läget har tydligt framgått av den senaste kvartalsrapporten. Men det betyder inte att facken köper det antal varsel som lagts.

– Jag är övertygad om att vi ska kunna får ner antalet som företaget har varslat. Nu ska vi förhandla, säger Bengt Fogelberg.

Fogelberg tycker att Ericsson redan tidigare kunde sett över det antal utomstående konsulter som företaget betalar dyra pengar för. Då skulle inte så många ha behövts varslas som de drygt 1 500 som angavs på onsdagen.

Men trots kritiken mot för många konsulter och den låga stämningen som rådde på onsdagen tror både Unionen och Akademikerna att de tillsammans med företaget kan -hitta rimliga lösningar på dagens kris.

– Vi har en öppen dialog med företaget. Vi har hittills alltid kommit överens. Företaget har varit villigt att ge kompensation för dem som måste gå, säger Göran Appelqvist och Bengt Fogelberg lägger till:

– Att vi har ett bra och kreativt samarbete mellan företag och fack är en av Ericssons framgångsfaktorer.

Lars-Ingmar Karlsson

lars-ingmar.karlsson@dn.se “

“**Fakta. Ericsson**
Ericssons verksamhet är i dag tillverkning och service av telekomutrustning. Bara servicepersonalen runt om i världen uppgår till 56 000 personer.
Företaget varken tillverkar eller är delägare i företag som producerar mobiltelefoner.
Ericssons utrustning finns i 180 länder och den utnyttjas av 2,5 miljarder abonnenter.
Enligt företaget går 40 procent av världens mobiltrafik genom företagets nätverk. “

DN 10 nov 2012:
Avtalsrörelsen.

”Vi sänker våra lönekrav på grund av konjunkturläget”

“ Industrifackens avtalskrav. Ökade reallöner samt fortsatt utbyggnad av föräldralönen och systemen för arbetstidsförkortning. Det är de viktigaste punkterna när industrifacken i dag, måndag, presenterar sina krav inför avtalsförhandlingarna. Men lönekraven är lägre än förra året, skriver företrädare för förbunden. “

“Det finns en bred samsyn på svensk arbetsmarknad om att de avtal som träffas mellan parterna inom den internationellt konkurrensutsatta sektorn bör vara normerande för hela den svenska arbetsmarknaden. Industriavtalet, som tillkom 1997, skapade en ordning som gör att fack och arbetsgivare inom industrin kan ta detta ansvar. Erfarenheterna av denna ordning är goda.

Förberedelserna inför avtalsrörelsen 2013 är nu i full gång. Facken inom industrins bedömning av löneutrymmet vilar på två ben. Utvecklingen i omvärlden och situationen i den internationellt konkurrensutsatta sektorn är en självklar utgångspunkt. Till det fogar vi en bedöm-ning av den ekonomiska utvecklingen i Sverige.

Sedan 1998 har svensk industri kunnat stärka sin konkurrenskraft. Sett över hela perioden 1998–2012 har industrins produktion och produktivitet utvecklats väl. Det har bidragit till högre reallöneökningar i Sverige än i flertalet jämförbara länder.

Finanskrisen innebar att industriproduktionen föll dramatiskt, därefter skedde en snabb återhämtning under 2010. Under 2011 och 2012 har produktionen utvecklats svagt. Troligen blir utfallet i år lägre än förra året. Det beror inte på att svensk industri har tappat konkurrenskraft utan på en svagare efterfrågan i vår omvärld. Även produktivitetsökningen har på senare tid varit lägre.

Efterfrågan från vår omvärld lär vara fortsatt svag den närmaste tiden.

Tillväxten i hela den svenska ekonomin under de senaste fem åren har också varit lägre än under de tio första åren med Industriavtalet. Såväl produktion som produktivitet har utvecklats svagare. Ändå klarar sig Sverige förhållandevis bra i jämförelse med flertalet andra västeuropeiska länder.

De flesta prognoser pekar på att konjunkturen kommer att vända under 2013 – exakt när och kraften i vändningen är mer osäkert. Vår bedömning av de ekonomiska förutsättningarna inför avtalsrörelsen 2013 gör att våra lönekrav blir lägre än för ett år sedan.

Även om tillväxten är lägre finns fortfarande ett utrymme för reala löneökningar. Det kräver att löneökningarna överstiger inflationen. Riksbankens inflationsmål är i dag ankaret för den ekonomiska politiken och en självklar utgångspunkt för vårt agerande.

Parterna har ett ansvar för att löneavtalen inte kommer i konflikt med inflationsmålet. För höga och för låga löneökningar kan leda till onödigt hög arbetslöshet. Kortsiktiga variationer i inflationen bör inte påverka parternas agerande. Skulle parterna börja jaga tillfälliga prisrörelser upp och ner skulle det bidra till ökad instabilitet och försvåra Riksbankens arbete.

Parterna bör utgå från att Riksbanken gör sitt jobb och att inflationen hamnar runt två procent. Det bidrar till att inflationsförväntningarna håller sig i närheten av inflationsmålet.

En principiellt viktig fråga i de kommande förhandlingarna rör en fortsatt utbyggnad av de branschvisa systemen för arbetstidsförkortning. De har visat sig bra både för de anställda och för företagen.

Individens frihet har ökat och det har skapats ökade möjligheter till flexibilitet i arbetstidsförläggningen.

Vi vill nu fortsätta att bygga ut dessa system. En fortsatt utbyggnad ger också ökade möjligheter till generationsväxling och personlig anpassning av arbetstiden när man närmar sig pensionering.

Vi kommer också att ställa krav på en fortsatt utbyggnad av föräldralön/föräldrapenningstillägg i syfte att öka jämställdheten. Lönesystem och lönesättning ska utformas så att de stöder en utveckling av de anställdas kompetens och arbetsuppgifter. De anställdas möjligheter till utveckling och trygghet behöver stärkas i en rad avseenden.

Vi har arbete i gång med våra motparter inom industrin på flera områden, exempelvis i utbildnings- och kompetensutvecklingsfrågor. Det pågår också ett arbete mellan Svenskt Näringsliv och PTK respektive LO i dessa frågor, som vi utgår ifrån kommer att ge resultat.

Våra avtalskrav kommer att vara utformade utifrån att det blir ett ettårigt avtal. Samtidigt finns från vår sida en öppenhet för att diskutera en längre avtalsperiod om det innebär att det blir lättare att lösa frågor som är principiellt viktiga för oss.

Det dagsaktuella läget spelar alltid in, men det är viktigt att parterna agerar utifrån ett långsiktigt perspektiv. Då kan lönebildningen fortsätta att bidra till ökad samhällsekonomisk stabilitet och skapa förutsägbarhet för löntagare och företag. Det har varit vår utgångspunkt under de femton år vi nu agerat tillsammans. I en tid med stor ekonomisk osäkerhet är det ännu mer angeläget.

Per-Olof Sjöö, förbundsordförande GS
Anders Ferbe, förbundsordförande IF Metall
Hans-Olof Nilsson, förbundsordförande Livs
Ulf Bengtsson, förbundsordförande Sveriges Ingenjörer
Cecilia Fahlberg, förbundsordförande Unionen “

DN 10 nov 2012:

“Dags att näringslivet blir en resurs i skolan”

“Mera samverkan. Nästa år kommer över 24 000 unga i Stockholms län att gå ut gymnasiet. Alltför många av dem är dåligt förberedda för arbetslivet och saknar en tydlig bild av vart de är på väg. Detta är i första hand skolans ansvar, men företagens perspektiv behövs också. Det är dags för ökad samverkan mellan skola och näringsliv, skriver företagare i länet.”

“Dagens arbetsmarknad skiljer sig markant från den som vi kom in på för ett antal decennier sedan, vilket ställer nya krav på utbildningssystemet. Förutom baskunskaper och formell kompetens blir det allt viktigare att ha utvecklade mjuka kompetenser som initiativförmåga, ansvarskännande och framåtanda. Egenskaper som skolan i större utsträckning behöver hjälpa eleverna att ta fram, så att de blir bättre förberedda för det arbetsliv som väntar.

Att hitta medarbetare med rätt kompetens är en utmaning i dag, och det kommer att växa till en ännu större utmaning i framtiden. Nyckeln till det tror vi är en ökad samverkan mellan skola och näringsliv.

De senaste fem åren har vi tillsammans tagit emot över 125 praktikanter. 33 av dem har senare fått anställning och vuxit i våra företag. Andra har fått inblick i branscher de tidigare inte haft någon relation till och inspirerats till såväl fortsatta studier som helt nya yrkesbanor.

En av oss har årligen kunnat erbjuda över 300 unga en ingång på arbetsmarknaden vid sidan av gymnasiestudierna, en möjlighet till extrainkomst och en merit för kommande jobb. För ju mer kontakt eleverna har med näringslivet redan i skolan, desto bättre rustade är de för framtiden.

Skolan har ett ansvar för att förbereda eleverna inför den verklighet de kommer att möta i arbetslivet, men samhällsutvecklingen går snabbare än vad skolan själv mäktar med att anpassa sig till. Därför behövs även företagens perspektiv i skolan. Genom ökad samverkan ges eleverna möjligheter att vidga sina vyer och praktiskt prova på olika arbetsuppgifter.

Hur jobbar en modern elektriker? Vilka möjligheter finns för en duktig säljare? Hur ser vardagen ut för en teknisk konsult?

Samverkan stärker utbildningens kvalitet och relevans. Samverkan kan också bidra till att yrken där jobb finns och branscher där företagen skriker efter personal blir mer attraktiva att studera och arbeta inom. Vi efterfrågar själva säljare, fordonstekniker, bilplåtslagare, lackerare, elektriker, kockar och restaurangchefer.

För att unga ska ha arbetsgivare att söka sig till behöver vi också fler företag i Sverige. Därför bör fler unga få en bild av hur det är att starta och driva företag, oavsett bransch. Vi uppmuntrar ansvariga för alla gymnasieprogram att låta deras elever driva UF-företag med stöd av Ung Företagsamhet.

I Stockholm driver mindre än 13 procent av gymnasieeleverna UF-företag, vilket är betydligt lägre än riksgenomsnittet. UF-företagen omsätter riktiga idéer i den riktiga världen, med stöd av lärare och rådgivare från näringslivet.

Det finns många sätt att öka kontakterna med näringslivet. Gemensamt är att de skapar möjligheter för elever att göra bättre framtidsval. Vi uppmanar Stockholms skolor att ta matchen!

För att komma dit föreslår vi följande:

• Se till att varje skola har en handlingsplan för sina näringslivskontakter.
• Se näringslivet som en värdefull resurs, bjud in företag till era skolor.
• Premiera skolor och skolledare som etablerar nära samarbeten med näringslivet.

Maria Olofsson, Olofsson Bil
Kent Söderberg, Adelsö El
Lotta Giesenfeld Boman och Björn Jonzon, Sigtuna Meetings
Stefan Lundgren, Silentium”

DN 11 nov 2012:

Företagsstyrning.

”Facket missade chansen till ekonomisk demokrati”

“Politisk paradox. Internationellt finns det många framgångsrika företag i marknadsekonomier som styrs enligt demokratiska principer. Men i Sverige är detta ganska ovanligt. Ett skäl är att den svenska fackföreningsrörelsen stått helt oförstående för en sådan demokratisering av arbetslivet, skriver Bo Rothstein, professor i statsvetenskap. “

Idén om demokrati som styrelseskick har varit en fantastisk framgångssaga under de senaste decennierna. För inte så länge sedan var Grekland, Portugal och Spanien brutala diktatuter. Det forna Sovjetväldet i Östeuropa har fallit och i dag är de flesta länder i Sydamerika demokratier.

I Asien och Afrika är många tidigare diktaturer visserligen instabila, men dock demokratier. Och många när förhoppningar om att den arabiska våren också skall resultera i övergångar till demokrati.

Denna framgångssaga för den representativa demokratin står emellertid i stark kontrast till hur vi ser på demokratins möjligheter inom ett annat område, nämligen det ekonomiska fältet. Sedan löntagarfonderna lades i graven för tjugo år sedan råder i det närmaste tankeförbud när det gäller frågan om demokrati också skulle kunna fungera för organisationer som producerar varor och tjänster.

Vi tycks således stå inför en intellektuell och politisk paradox som kan sammanfattas så här: Demokrati anses allmänt vara ett synnerligen förtjänstfullt sätt att styra så pass komplicerade organisationer som stora nationalstater, inklusive dessas regioner, mångmiljonstäder och lokalsamhällen.

Ett exempel på detta är att en mycket stor del av det svenska biståndet numera går till demokratistödjande åtgärder. Det måste tolkas som att en bred riksdagsmajoritet anser att också utfattiga länder med till stora delar urfattiga och illitterata väljare bör kunna styras på demokratisk väg.

Men i frågan om man också skulle kunna bruka det demokratiska styrelseskicket till att styra de organisationer som sköter produktionen av varor och tjänster i ett högt utvecklat land som Sverige råder inte bara en komplett tystnad i debatten utan också en omfattande idétorka.

Har vi då kommit till ”slutet på historien” i denna fråga. Kanske det, men tillsammans med sju andra författare vill jag ifrågasätta om så är fallet. I dagarna publicerar vi boken Tillsammans: En fungerande ekonomisk demokrati på SNS förlag.

Det är en bok som till stora delar bygger på följande tankefigur: I en marknadsekonomi är det ingalunda givet att de som äger kapitalet i ett företag också är de som skall bestämma över produktionen.

I en marknadsekonomi kan, som nu oftast är fallet, kapitalet hyra (det vill säga anställa) arbetskraften. Ett så utformat hyreskontrakt innebär att det är kapitalägarna som har beslutanderätten över produktionen.

Men det finns i en marknadsekonomi inget som hindrar att arbetskraften hyr (det vill säga lånar) hela eller merparten av det kapital som behövs och då är det arbetskraften som har makten över verksamheten.

Som vi visar i boken finns det i dag internationellt men också i Sverige framgångsrika företag som styrs demokratiskt på detta sätt. Studier som vi presenterar visar att sådana företag är väl så effektiva, långsiktigt ekonomiskt bärkraftiga, ekonomiskt expansiva och orienterade

mot högteknologiska innovationer som traditionellt kapitalägda/styrda företag.

Motiven för demokratiskt styrda företag vilar inte bara på renodlat demokratiska värden. Empiriska studier som vi redovisar pekar på att när de som arbetar i ett företag får ökad makt, förtroende och inflytande så ökar också både den ekonomiska effektiviteten *och* de anställdas arbetstillfredsställelse.

Omvänt kan man visa att avsaknad av inflytande och kontroll över den egna arbetssituationen förefaller vara tydligt förknippad med ökad risk för utslagning och bestående ohälsa.

Ett annat skäl handlar om själva kapitalägandets förvandling. I långa stycken är den tid borta då de som ägde det kapital som används i ett företag hade kunskaper, förmåga och intresse av att styra produktionen.

I stor utsträckning är de som har kontrollen över stora mängder kapital – inte minst i form av pensionsfonder och andra typer av privat fondkapital – inte särskilt benägna att vilja medverka i organisering eller planering av produktionen inom de företag där de investerar. Termen ”ägarlösa företag” har etablerats. I realiteten har mycket av ägarollen överlåtits till tjänstemän som styr de många fonder i vilka småsparare och alla vi blivande pensionärer lagt våra sparade slantar.

Varför har vi då sett så lite av demokratiskt styrda företag i Sverige? Jag vill peka på två skäl:

1. Det finna inga lätt tillgängliga modeller för hur sådana företag skall organiseras. Man kan jämföra med bostadsfrågan. Om de boende i en hyresfastighet vill överta fastigheten finns det en omfattande och lätt tillgänglig stödverksamhet som kan erbjuda ett väl beprövat organisationspaket i form av bostadsrättsföreningen. Men om löntagarna i ett företag önskar göra motsvarande finns inte alls samma typ av färdiga organisationspaket att tillgå.

2. Fackföreningsrörelsen har visat sig stå helt oförstående för en sådan demokratisering av arbetslivet. I boken presenterar jag en mindre undersökning där vi tillfrågat olika fackliga organisationer om de skulle kunna hjälpa en grupp medlemmar som fått tillfälle att överta till exempel en vårdcentral, en skola eller ett litet bageri.

Svaret i samtliga fall har varit ett blankt nej. Den som frågar blir då av de fackliga organisationerna definierad som arbetsgivare och därmed ställd som en blivande motståndare till den fackliga intressesfären.

En slutsats som jag drar i boken är att vänstern i sitt motstånd till varje form av privat utförande av offentliga tjänster här kan ha missat ett historiskt tillfälle att visa att ekonomisk demokrati faktiskt kan fungera i praktiken.

Om fackföreningsrörelsen och partierna till vänster hade varit mera öppna för annat än de hierarkiska styrmodeller som statligt och kommunalt huvudmannaskap i realiteten innebär, skulle vi i dag kunnat ha hundratals skolor, vårdcentraler, äldreboenden, förskolor och företag som sysslar med återvinning som varit demokratiskt styrda av dem som arbetar i dessa verksamheter.

Vi kan därmed stå inför en rejäl historisk paradox – när väl möjligheten att etablera ekonomisk demokrati i stor skala inträffade i vårt land var det den fackliga rörelsen och den politiska vänstern som sade nej.

Bo Rothstein – professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet.

Medförfattare till boken ”Tillsammans: En fungerande ekonomisk demokrati” är Gustaf Arrhenius, David P. Ellerman, Jörgen Hermansson, Lars Magnusson, Lars Lindkvist, August Torngren Wartin och Per-Ola Öberg “

LO 2012-11-14 :

“Dags för en ny europeisk politik”

“En av de värsta ekonomiska kriserna i modern tid, 1,3 miljoner är arbetslösa, 30 procent av befolkningen lever under fattigdomsgränsen och fackliga rättigheter kränks. Andreas Stoimenidis från grekiska LO, GSEE, beskrev den svåra situationen i Grekland på ett seminarium anordnat av Saco, TCO och LO.

Medan fokus har legat på den grekiska ekonomin har den ekonomiska krisen i Grekland också påverkat fackföreningarna i hur de kan arbeta.

- Den grekiska ekonomin har sjunkit med 20 procent sedan 2008. Ett av tio jobb har försvunnit. Lönerna och pensionerna har sänkts och priserna ökat. Minimilönerna har sänkts med 22 procent och unga under 25 år har fått en lönesänkning med 32 procent, förklarar Andreas Stoimenidis.

Inom den privata sektorn ser det än värre ut med lönesänkningar mellan 40-60 procent. Över en kvarts miljon personer är beroende av beredskapsarbeten för sitt dagliga bröd. Landet plågas av en självmordsvåg och ökande kriminalitet. Arbetslösheten väntas hamna på 27 procent i slutet av året.

- Ändringar i kollektivavtalen infördes i oktober och arbetarna har fråntagits sin rätt att försvara sig. Kollektiva överenskommelser gäller inte längre. Den sociala dialogen är avskaffad.

Detta kommer sannolikt att äventyra samhällsfreden. Den grekiska fackföreningsrörelsen är försvagad och det förekommer brott mot ILO-konventioner.

Göran Arrius är ordförande för Saco.
- Först vill jag uttrycka vår stora sympati med de grekiska arbetstagarna och hela det grekiska folket. Det är tragiskt att se den västerländska civilisationens vagga i ett så trist tillstånd.
- När det gäller att tackla kriser tror jag att det är viktigt att det finns något slags samhällskontrakt som de flesta i samhället kan skriva under på, att man har ett skattesystem och pålagor som är någotsånär rättvisa. Så uppfattar jag tydligt att man inte har det i Grekland. Jag tror också att det är viktigt att ha solida kollektivavtal som respekteras av såväl arbetstagare som arbetsgivare och regering.

Helena Johanson, TCOs internationella chef.
- Fackliga rättigheter vi kommit överens om är inget man kan ta hänsyn till bara när man har råd. Rättigheterna kränks på en massa ställen i Europa i dag. Krisen utnyttjas nu för att försvaga arbetstagarnas rättigheter. Det finns stor risk att det sprider sig till Sverige och det kan försvåra för parterna på arbetsmarknaden att upprätthålla parternas självständighet och våra kollektivavtal.

LOs ordförande Karl-Petter Thorwaldsson avslutade seminariet.
- Den europeiska krispolitiken är ett stort misslyckande. Det är ett otroligt tydligt budskap vi vill sända att svenska fackliga organisationer gemensamt går till försvar för den svenska modellen och fackliga fri- och rättigheter.
- Det mest akuta just nu är att EUs medlemsländer får en räntegaranti på en procent som ger möjlighet att betala av på sina lån och inte bara betala räntor. Det som drabbar Grekland nu är på väg till Sverige i snabb takt, enligt LOs ordförande.

Christina Jonsson “

DN 17 nov 2012:
Praktikjobb.

“Arbetslösa erbjuds jobb inom äldrevård”

“Arbetslösa med socialbidrag ska erbjudas praktik och ett års jobb inom äldreomsorgen.
– Vi har ett stort rekryteringsbehov, på jobbtorgen finns det utan tvekan personer som är lämpliga att jobba på äldreboenden, säger Stockholms äldreborgar-råd Joakim Larsson (M).”

“Under nästa år får 50 personer praktisera mellan en och tre månader, 30 av dem erbjuds senare en ettårig anställning. Det är samma modell som staden har använt för de ”Stockholmsvärdar” som städar och röjer i parkerna.

De praktikanter som väljs ut får först en utbildning på cirka tre veckor, de som får en ettårsanställning erbjuds parallellt med jobbet en mer omfattande utbildning.

– De blir i praktiken undersköterskor med möjlighet till fast anställning, säger Joakim Larsson.

Hur ska ni välja ut praktikanterna?

– De ska tycka om att arbeta med människor, säger Joakim Larsson.

Är det ett krav att kunna tala bra svenska?

– Det finns enheter inom äldreomsorgen som har ett stort behov av flerspråkighet. Men den som behöver det får sfi-utbildning parallellt.

Praktikanterna ska inte arbeta ensamma, och framför allt jobb med att till exempel arrangera aktiviteter för de boende, sköta praktiska sysslor av olika slag och förstärka personalen när det behövs.

– Vi har ett behov i äldrevården av fler som arbetar med utevistelser och samtal, helt enkelt fler som rör sig i korridorerna, säger Joakim Larsson.

Under det första året ska praktikanterna placeras på äldreboenden som bedrivs i stadens regi. De får en lön på 17 000 kronor i månaden före skatt. Projektet beräknas kosta staden åtta miljoner kronor och ska fortsätta om det fungerar bra.

Praktikjobb i äldrevården har prövats i andra kommuner med gott resultat, enligt Karin Rågsjö (V), vice ordförande i arbetsmarknadsnämnden.

– Alla förslag som leder till riktiga jobb är ett steg i rätt riktning. Det här är en jättebra idé och vi stöder den till fullo, säger Karin Rågsjö.

Mia Tottmar mia.tottmar@dn.se “

DN18 nov 2012:
Jobbpolitik.

“Avgift för a-kassa kan sänkas”

“Regeringen är beredd att backa och ge efter för fackföreningarnas krav på sänkt a-kasseavgift – men inte förrän valåret 2014. Statsminister Fredrik Reinfeldt säger blankt nej till LO:s krav att sänkningen borde komma redan nästa år. “

“– Vi vill från arbetsmarknadens parter se ansträngningar som gör att fler få jobb, säger Fredrik Reinfeldt (M) till DN.

Därmed sätter han press på fackliga organisationer och arbetsgivare att komma överens om en yrkesintroduktion för att få ner den höga ungdomsarbetslösheten.

Men LO:s ordförande Karl-Petter Thorwaldsson – som tycker att beskedet från regeringen är ”bättre än ett kinderegg” – har inte gett upp hoppet om att få igenom sänkningen av a-kasseavgifterna redan nästa år.

– Vi tycker att det ska vara så tidigt som möjligt. Det skulle vara bra för konjunkturen eftersom det här är mäniskor som konsumerar alla inkomster de får, säger LO-basen.

Finansminister Anders Borg (M) håller inte med. Det är inte möjligt förrän den 1 januari 2014 om det finsn ekonomiskt utrymme, sade han på Moderaternas framtidsdag i Stockholm i går. Han avvisar kritik från tjänstemännens centralorganisation att regeringen lägger sig i parternas förhandlingar.

– Vi har en beredskap att hjälpa till på det här området om de gör framsteg. Det är poängen med att säga detta offentligt, säger Anders Borg.

Det är dock inte alla 3,4 miljoner medlemmar i a-kassan som får sänkt månadsavgift om förslaget blir verklighet. För akademikernas a-kassa, den största med 650 000 medlemmar, ligger avgiften kvar på 90 kronor i månaden. Även andra a-kassor med låg arbetslöshet bland medlemmarna får oförändrad månadsavgift.

Mest sjunker månadsavgiften för medlemmar i hotell- och restauranganställdas a-kassa. Där sjunker avgiften med 275 kronor i månaden om regeringens förslag blir verklighet.

Mats J Larsson matsj.larsson@dn.se “

“Sänkning per månad

Så här mycket skulle a-kasseavgifterna sänkas per månad.

A-kassa	Ny avgift	Sänkning
Hotell och restaurang	135 kr	-275
Metall	92	-125
Handels	117	-105
Transport	106	-75
Byggnads	125	-70
Kommunal	105	-55
Unionen	97	-43
ST	96	0
Akademikerna	90	0

Käll: DN “

DN 19 nov 2012:
Ekonomi.

”Satsning på entreprenörer kan vända ekonomisk kris”

“Ny rapport. Diskussionen om hur den ekonomiska krisen ska vändas har hittills handlat om traditionell makroekonomisk stabiliseringspolitik. Samtidigt har entreprenörskap och företagande, själva fundamentet för en fortsatt tillväxt, satts på undantag. Det är dags att satsa på en politik som kan dämpa svängningarna i ekonomin, skriver fem ekonomer. “

“Världen går 2013 in i sitt sjätte krisår. Grekland står på randen till en statsfinansiell bankrutt, andra länder brottas med skenande arbetslöshet, vikande efterfrågan, låg tillväxt och en försämrad statsfinansiell situation.

USA brottas med åtstramningar för att bekämpa budgetunderskottet och till och med Kinas tillväxttal viker neråt.

Diskussionen om hur den negativa trenden ska vändas har hittills fokuserat på traditionell makroekonomisk stabiliseringspolitik, i första hand räntesänkningar men också en expansiv finanspolitik. Konventionella räntesänkningar har följts av mindre konventionella där sedelpressarna fått trycka mera pengar, dock utan större effekter på sysselsättning och tillväxt.

Möjligheterna för penningpolitiken har urholkats samtidigt som en efterfrågestimulerande finanspolitik blockerats av svaga statsfinanser.

Själva fundamentet för en fortsatt uthållig tillväxt, nämligen entreprenörskap och företagande och de ekonomisk-politiska förutsättningar som styr dessa aktiviteter, sätts dock ständigt på undantag.

Nya och växande företag skapar arbetstillfällen, genomför investeringar och driver på konkurrens och förnyelse. Entreprenörskap bidrar ofta med tekniska genombrott och omvälvande innovationer. Det räcker med att nämna till exempel Apple, Ikea och Spotify för att illustrera vikten av entreprenören.

Som framkommit i bland annat OECD:s studier kan mellan 20 och 40 procent av produktivitetstillväxten förklaras av att nya företag kommer in på marknaden och gamla slås ut.

Frågan som ställs i 2012 års Swedish Economic Forum Report – som i dag lanseras av Entreprenörskapsforum – är hur entreprenörskapet påverkar, och påverkas av, konjunkturcykeln och i vilken mån det finns möjlighet att bedriva en kontracyklisk entreprenörskapspolitik. Är det en möjlig väg ut ur krisen nu när alla andra möjligheter prövats?

I rapporten visas att ett ökat entreprenörskap följs av en konjunkturuppgång omkring ett till två år senare: Ny teknik eller innovation leder till att företag konkurreras ut från marknaden, entreprenörskapet ökar och så småningom kan en konjunkturuppgång noteras.

När konjunkturen viker neråt minskar detta tillväxtorienterade entreprenörskap, ofta varaktigt, och i stället ökar det så kallade nödvändighetsbaserade entreprenörskapet. Tidigare anställda startar företag för att slippa arbetslöshet. Detta är en helt annan typ av nyföretagande jämfört med det som sker i konjunkturens uppgångsfas. I regel presterar den typen av företag betydligt sämre än de som startar för att testa en affärsidé.

De olika typerna av nyföretagande i konjunkturens faser, liksom tidsförskjutning i förhållande till konjunktursvängningarna, öppnar för en politik som kan dämpa svängningarna i ekonomin.

På kort sikt bör regeringen beakta följande:

Öka finansieringsinsatser vid nedgångsfaser i konjunkturen som riktas mot mindre företag. Tidigare forskning visar att innovativa, tillväxtorienterade företag med svag soliditet eller litet eget kapital drabbas särskilt hårt i en recession. Insatserna måste utgå från landets specifika förutsättningar och kan omfatta till exempel statliga lånegarantier eller riskkapitalinsatser i samarbete med privata aktörer. Höjda kapitaltäckningskrav bidrar knappast till att stärka en ekonomi på nedgång.

Starka krafter leder till krav på ökade regleringar vid en kris. Behovet av att visa handlingskraft får inte överskugga problemen med att en ökad regleringsbörda hämmar företagandet. Det upplevda administrativa krånglet har en starkt hämmande effekt på entreprenörskap.

Arbetslöshetsförsäkringen bör vara utformad så att incitament att söka sig till nya verksamheter, inklusive företagande, inte dämpas. En allt för generös ersättning innebär att individer riskerar hamna i arbetslöshet under lång tid.

För det nödvändighetsbaserade entreprenörskapet kan ett tidsbegränsat och väl avvägt sysselsättningsstöd ha en positiv effekt, liksom kvalificerad rådgivning. Erfarenheterna skiljer sig dock mellan länder, vilket kan kopplas till professionaliteten i insatserna.

Offentlig upphandling kan knappast användas som ett konjunkturreglerande instrument, det är dock viktigt att det ligger kvar på åtminstone oförändrad nivå.

Samtidigt visas i rapporten att entreprenörskapspolitikens effekt beror på hur starka entreprenöriella normer som etablerats. Är entreprenörskapet väl förankrat kan genomslaget för entreprenörskapspolitiken bli större. Att förändra en entreprenörsskapskultur tar lång tid; i forna Östtyskland är det samma regioner som var entreprenöriella 1925 som uppvisar det högsta entreprenörskapet i dag.

En politik för att skapa entreprenöriella normer kan ses som ett slags friskvård i förebyggande syfte, en regional entreprenörskapskultur är en viktig och ekonomiskt betydelsefull faktor för stabilitet. Bland åtgärder för att bygga långsiktiga entreprenöriella normer märks bland annat utbildningsinsatser för att belysa entreprenörskapets roll liksom entreprenöriella förebilder i utbildning, men också i andra (politiska) sammanhang.

Policyåtgärder som på kort sikt kan bidra till att dämpa effekterna av en konjunkturnedgång, det vill säga att göra entreprenörskapspolitiken kontracyklisk, är alltså fullt möjliga. De så kallade rut- och rotreformerna har sannolikt haft en konjunkturstabiliserande effekt, deras införande råkade sammanfalla med en nedgång i konjunkturen.

Den ekonomiska stabiliseringspolitiken är dock intellektuellt fastlåst i modeller som var nydanande för ett halvsekel sedan. Även om forskningen fortfarande befinner sig i ett tidigt skede är det dags att våga tänka utanför traditionella ramar och pröva nya konstruktiva policyåtgärder för att vända krisen.

Martin Andersson, professor Lunds universitet och Blekinge Tekniska Högskola

Pontus Braunerhjelm, vd Entreprenörskapsforum och professor KTH

Michael Fritsch, professor Friedrich Schiller University, Jena

Simon Parker, docent Richard Ivey School of Business, Western University

Roy Thurik, professor Erasmus School of Economics, Erasmus University “

DN 20 nov 2012:
Småföretag. Fråga experten

“Får jag ha mer än en firma?”

Fråga: Jag har en enskild firma där jag säljer tjänster – kroppsbehandlingar, massager och kurser. Nu har jag kommit på en idé tillsammans med en kompis som handlar om att sälja en viss produkt.

Det vill jag hålla skild från min andra verksamhet. Hur gör jag det? Jag har ju redan en enskild firma. Får man har hur många företag som helst? **Mångpysslare**

Svar: Du kan inte ha mer än en enskild firma. Olika verksamheter kan dock slås ihop i en firma.

Men om du vill ha den nya verksamheten åtskild måste du driva den i någon annan företagsform. Eftersom ni är två personer kan handelsbolag vara lämpligt, men ni kan också lägga den i ett aktiebolag.

Det finns ingen gräns för hur många bolag man kan ha. Tidigare var det populärt att driva flera aktiebolag parallellt för att kunna ta ut lågbeskattad utdelning enligt schablonregeln ur flera bolag. Men numera går det bara att använda den regeln på ett aktiebolag.

En av fördelarna med aktiebolag är möjligheten till utdelning, men de sociala avgifterna är något högre i aktiebolag än i enskild firma. För den som har två olika verksamheter kan det därför vara smart att ha både aktiebolag och enskild firma. På det sättet går det att utnyttja fördelarna för båda företagsformerna.

Anders Andersson, chefredaktör Driva Eget (www.driva-eget.se)

Ger råd och svarar på frågor varje tisdag. Mejla till anders@driva-eget.se. “

DN 21 nov 2012:
SAS-krisen.

“Uppgörelsen om sänkta löner är unik”

“Kommentar. SAS nya avtal går på tvärs mot den svenska modellen om kollektivavtal. Lönesänkningar har inte förekommit sedan 1920-talet. “

“Har SAS brutit mot kollektivavtalen?

Nej. Men att ställa ultimatum är ett kraftigt avsteg från den svenska kollektivavtalsmodellen, som sedan Saltsjöbadsavtalet 1938 bygger på ett givande och tagande mellan parterna.

Är SAS uppgörelser unika på svensk arbetsmarknad?

Ja. Lönesänkningar i kronor och ören per arbetad timme i en och samma anställning har inte förekommit sedan 1920-talet.

Däremot har företag sagt upp personal för att sedan ta in samma personer från bemanningsföretag, vilket för tjänstemän kan innebära sänkt lön. Och när SJ nyligen tog över Göteborgs pendeltågstrafik sänktes vikariernas löner.

Finns det risk att andra företag nu kräver liknande försämringar?

Vissa arbetsgivare kan säkert hänvisa till SAS, nu när varslen duggar allt tätare.

Flera industriföretag har redan närmat sig IF Metall och Unionen och velat sluta krisavtal, med tillfälligt sänkt lön i utbyte mot kortare arbetstid, som under 2009. Hittills har facken centralt sagt nej. IF Metall vill avvakta regeringens utredning om korttidsarbete.

LO:s linje har i årtionden varit att hellre låta företag gå i konkurs än att acceptera lönesänkningar. I dag tycks dock industrianställda ute i landet börja vackla i övertygelsen. På minst ett företag har också krisavtal slutits.

Flygbranschen är hårt konkurrensutsatt. Och att Unionen lyckades avstyra en sänkning av kabinpersonalens grundlöner torde också minska spridningsrisken.

Hur kan SAS vara utsatt för så extrem låglönekonkurrens?

I motsats till utländska byggföretag flyger Ryanair högt över svensk arbetsrätt och kollektivavtal, eftersom verksamheten inte huvudsakligen bedrivs på svensk mark, om än i svenskt luftrum och på svenska flygplatser.

När Byggnads fortfarande har rätt att ta till stridsåtgärder om utländska företag inte kan visa att de erbjuder löner motsvarande minst de lägsta svenska nivåerna kommer Ryanair undan med att betala nedåt halva SAS-lönen, utan att svenska fack har rätt att sätta företaget i blockad.

Tove Nandorf tove.nandorf@dn.se “

DN 21 nov 2012:

“4,75 miljoner”

“Så många var anställda räknat på hela arbetsmarknaden under tredje kvartalet i år, enligt Statistiska centralbyrån (SCB).

TT “

25 nov 2012:

“Korta vägen till en bra anställning”

“ ”Korta vägen”, ett halvår med skräddarsydd utbildning och praktik för att lotsa in utländska akademiker på rätt arbetsmarknad, finns nu hos ett tjugotal utbildningsanordnare runt om i landet. Bland annat vid Stockholms universitet. “

“En tredjedel av dem som invandrat till Sverige brukar sägas ha akademisk bakgrund, i dag omkring 375 000 personer. Men det tar i snitt sju år innan en akademiker från ett annat land etablerar sig på den svenska arbetsmarknaden. Och efter 10 till 19 år arbetar fortfarande bara hälften med något som motsvarar deras utbildning.

Många känner sig tvungna att börja om från början. 2010 var nära en tredjedel av de 80 000 som läste på grundvux invandrade akademiker.

– Med tanke på alla 40-talister som är på väg att gå i pension är det ju ett väldigt slöseri med resurser, påpekar projektledaren Alexander Riquelme Oskarsson på länsstyrelsen i Västra Götaland, en av de myndigheter i Västsverige som för tre år sedan gick samman för att lotsa invandrade högskoleutbildade rätt.

Projekt Utländska Akademikers facit är betydligt bättre: ett halvår efter deltagandet befinner sig sju av tio i arbete, praktik, eget företagande eller högre studier. Nära fyra av tio har ett jobb med klar anknytning till sin utländska högskole-utbildning.

Framgångsreceptet är att samla myndigheterna – Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, länsstyrelsen, kommunerna med flera – kring en insats. Och den fokuserar på yrkesanpassad svenska, individuella utbildningskompletteringar, och kurser i till exempel presentationsteknik och olika data-program. Parallellt görs praktik hos en arbetsgivare i en av de sex utbildningsanordnarnas nätverk.

– Får man inte rätt insatser inom en femårsperiod kommer man inte tillbaka till ett jobb inom sitt yrkesområde. Därför är en bättre samordning mellan de olika aktörerna avgörande, så att inte de här personerna går vilse i systemen, säger Alexander Riquelme Oskarsson.

I dag finns Korta vägen på flera ställen i landet, och utbildningsanordnarna förenas i ett nationellt nätverk.

För att kunna söka till Korta vägen vid Stockholms universitet måste du vara inskriven på Arbetsförmedlingen och gå via din handläggare. Du ska ha minst tre års akademiska studier utomlands. I höstas antogs 75 deltagare från över 30 olika länder.

I Uppsala startade en första utbildningsomgång i april i år med 17 nyanlända läkare, jurister, ekonomer och ingenjörer. Flera av deltagarna har redan fått jobb.

Sju av tio får arbete

Projektet Utländska akademiker har sedan 2009 hjälpt cirka 550 ingenjörer, tekniker, ekonomer och sjukvårdsutbildade i Västsverige att få in en fot på rätt arbetsmarknad.

Sju av tio deltagare är ett halvår efter kursen i arbete, praktik, eget företagande eller hög-re studier. 37 procent har ett jobb med klar bäring på sin utländska högskoleutbildning.

Metoden Korta vägen, ett halvår med skräddarsydd utbildning och praktik för att lotsa in utländska akademiker på rätt arbetsmarknad, finns nu hos ett tjugotal utbildnings-anordnare runt om i landet. Bland annat vid Stockholms och Uppsala universitet.

Invandrade akademiker kan också hitta relevant information om sitt yrke och utbildning på Sacos webbsida ”Omstart”.

Tove Nandorf tove.nandorf@dn.se “

25 nov 2012:

“ Studenter struntar i arbetsmarknaden”

“Bara 37 procent av Sveriges studenter låter arbetsmarknaden påverka vilken utbildning de väljer. Fyra av tio saknar kunskap om yrkets framtida jobbchanser. I stället tycks studenterna välja utbildning i första hand utifrån fallenhet och eget intresse.

Det skriver tidningen Studentliv och hänvisar till en enkät med 700 studenter gjord av bemannings-företaget Adecco.

Drygt en tredjedel av de studenter som sade sig sakna kunskaper om de framtida utsikterna svarade att ”Arbetsmarknaden förändras så mycket att råden blir meningslösa”.

Tove Nandorf tove.nandorf@dn.se “

DN 28 nov 2012:

“A-kassan kan bli arbetsförmedlare”

“A-kassorna kan i framtiden ta över Arbetsförmedlingens roll. Politiker i båda lägren öppnar för att ge a-kassorna utökade uppgifter, som jobbförmedling och omskolning.– Jag tror definitivt att a-kassorna kommer att spela en betydelsefull roll i framtiden. Jag vill titta på hur man kan utveckla dem, säger Gunnar Axén (M), ordförande i socialförsäkringsutredningen, till tid-ningen Vision.

Även Tomas Eneroth (S), ledamot i samma utredning, är inne på samma spår.

– Låt oss ta till vara a-kassornas kompetens.

TT “

DN 28 nov 2012:

“Sämre utsikter för svensk tillväxt”

“Kurvorna pekar brant nedåt i Konjunkturinstitutets barometer för november. De försämrade utsikterna gäller breda sektorer i näringslivet: tillverkningsindustrin, byggverksamheten, detaljhandeln och de privata tjänstenäringarna.

Barometerindikatorn – ett sammanvägt mått på stämningsläget – faller från 92,7 till 86,0, vilket tyder på att tillväxten i Sveriges ekonomi är betydligt svagare än normalt. Hushållen visar också en alltmer negativ syn på ekonomin och arbetsmarknaden.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

DN 28 nov 2012:

“Arbetslösheten spås öka nästa år”

“Sveriges ekonomi får en vändning uppåt under andra halvåret 2013. Nästa års BNP-ökning blir 1,9 procent och arbetslösheten stiger till 7,9 procent, spår OECD.

OECD:s rekommendationer till Sverige blir att Riksbanken bör gå vidare med räntesänkningar och att regeringen bör avstå från åtstramningar även om de offentliga finanserna går med underskott. Regeringen bör se till att sänka arbetsgivarnas kostnader för grupper som annars löper stor risk för arbetslöshet.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

DN 28 nov 2012:

Arbetsmarknaden. Ny prognos från akademikerfacket

“Här är utbildningarna som leder till ett jobb”

“ Tandläkare, kiropraktor, audionom, sjukgymnast, lots, eller gymnasielärare i yrkesämnen. Det är några av de säkraste akademikerutbildningar du kan välja om du vill ha jobb de närmaste åren, visar Sacos prognos. “

“Lagom till Sacos studentmässa i Stockholm 29–30 november, som vänder sig till gymnasiets avgångsklasser, publicerar akademikerfacket i dag sin årliga prognos för akademikernas arbetsmarknad på fem års sikt. Saco listar ett sextiotal yrken och yrkesområden utifrån förväntad utveckling av arbetsgivarnas efterfrågan på arbetskraft respektive tillgången på utbildade arbetssökande.

Sacos ordförande Göran Arrius konstaterar att valet av utbildning är ett av de mest betydelsefulla i livet, och att Saco vill bidra till att det görs med öppna ögon.

– Intresset och hjärtat ska givetvis styra. Men ett bra underlag om arbetsvillkor och karriärmöjligheter gör valet lättare. Ju mer man vet om ett yrkes arbetsmarknad och konjunkturkänslighet, desto bättre, säger Göran Arrius.

Över lag är en högre utbildning det bästa sättet att undvika arbetslöshet: 2011 var snittarbetslösheten bland akademiker – som utgördrygt en fjärdedel av arbetskraften – ”bara” 3,7 procent, mot 7,5 procent för hela arbetsmarknaden. Variationerna är dock stora: för universitets- och högskoleutbildade inom konst och medier var arbetslösheten hela 15 procent, medan den för dem med hälso- och sjukvårdsutbildning stannade på cirka 2,5 procent.

Tandläkare är ett av de allra säkraste yrkena. Sanna Petersson och Christoffer Edlund, båda 24 år, har hunnit igenom halva utbildningen och går termin fem av tio på Tandläkarhögskolan i Huddinge.

De relativt säkra framtidsutsikterna spelade definitivt in när Christoffer Edlund valde utbildning:

– Men det handlade också om att jag kände att tandläkare skulle vara ett bra jobb för just mig, säger han.

– Mina föräldrar är också tandläkare, så jag visste vad jag gav mig in i. Det bästa är patientkontakten, att man träffar så många olika människor och arbetar nära i team med andra, och har stor chans att bli riktigt bra på sin specialitet.

Även Sanna Petersson betonar att hon gillar att arbeta med människor:

– Framtidsutsikterna var inget jag personligen reflekterade över.

Andra till synes säkra kort för den som i dag ska välja högskoleväg är, enligt Saco, biomedicinsk analytiker, cytodiagnostiker, datavetare, kemist, matematiker/statistiker, naturvetare inom arbetsmiljö, naturvetare inom trädgård och landskap, samt receptarie.

Den som vill ha jobb bör däremot undvika utbildningar till beteendevetare, hälsovetare, journalist och andra kommunikationsyrken, musei- och kulturyrken, samhällsvetare eller veterinär.

Prognosen ska ses som indikator, man ska komma ihåg att alla prognoser är kvalificerade gissningar, säger Sacos arbetsmarknadsexpert Eva Oscarsson.

– Det är också viktigt att tänka på att ett yrke där det är lite konkurrens om jobben inte alltid är det bästa långsiktiga valet. Att det råder brist på arbetskraft kan bero på att få vill ha jobben, kanske på grund av dåligt löneläge och mindre attraktiva arbetsförhållanden, säger hon.

Tove Nandorf tove.nandorf@dn.se “

“Fakta.

Här presenteras ett urval av Sacos prognos för arbetsmarknaden år 2017. Siffran inom parentes anger prognosens osäkerhet på en skala 1 till 5, där 1 betyder en mycket låg osäkerhet och 5 en mycket hög.

Liten konkurrens
Audionom (2)
Biomedicinsk analytiker (2)
Cytodiagnostiker (2)
Datavetare (3)
Gymnasielärare i yrkesämnen (2)
Kemist (4)
Kiropraktor (1)
Lots (2)
Matematiker/Statistiker (3)
Naturvetare inom arbetsmiljö (3)
Naturvetare inom trädgård och landskap (3)
Receptarie (2)
Sjukgymnast (2)
Tandläkare (3)

Balans på arbetsmarknaden
Agronom (4)
Apotekare (4)
Arbetsförmedlare (4)
Arbetsterapeut (2)
Arkitektyrken (4)
Bibliotekarie (4)
Biolog (5)
Brandingenjör (3)
Civilekonom/ekonom (3)
Civilingenjör (3)
Dietist (2)
Fysiker (4)
Geovetare (4)
Högskoleingenjör (3)
Jurist (3)
Jägmästare (5)
Lantmästare (4)
Logoped (3)
Läkare (3)
Lärare i grundskolan och gymnasielärare i allmänna ämnen (3)
Lärare/Forskare vid universitet och högskolor (4)
Miljö- och hälsoskyddsinspektör (3)
Miljövetare (3)
Naturvetare inom lantbruk (4)
Officer (3)
Optiker (4)
Personalvetare (3)
Psykolog (3)
Sjukhusfysiker (1)
Skogsmästare (5)
Skolledare (2)
Socionom (3)
Specialistofficer (2)
Studie- och yrkesvägledare (3)
Systemvetare (4)
Tandhygienist (2)

Stor konkurrens
Beteendevetare (4)
Hälsovetare (3)
Kommunikationsyrken (2)
Musei- och kulturyrken (1)
Samhällsvetare (4)
Veterinär (4)

DN 28 nov 2012:
Rehabilitering.

“Väntan bättre än valsång”

“Det finns en vettig tanke bakom Miljöpartiets utskottsinitiativ om att stärka sjukskrivnas rätt till rehabilitering innan dagarna är slut. Men det finns också en rad saker att invända.

Om vi börjar med det kloka. Det är förstås bra om Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och individen så tidigt som möjligt slår sina huvuden ihop och funderar över framtida svårigheter och lösningar. Men samtidigt ska man inte överutreda. Vissa sjukskrivningar är inte svårare än att benet läker och att man sedan går tillbaka till jobbet.

På frågan om alla verkligen behöver rehabilitering svarar Gunvor G Ericsson (MP) nekande men menar att alla långtidssjukskrivna är i behov av någon form av insatser. Och att det till exempel kan vara omskolning.

Förslag till lösningar säger något om synen på problemet. Om det är en ny utbildning som är lösningen, vad var då problemet? Var det relaterat till sjukdom eller till problem på arbetsmarknaden?

Förr i världen betydde rehabilitering att den sågverksarbetare som förlorat sin arm fick hjälp och stöd att arbeta med en arm eller att hitta en ny sysselsättning. Den medicinska rehabiliteringen är än i dag oerhört viktig för att människor ska kunna återgå i arbete.

Men när man numera pratar om rehabilitering av långtidssjukskrivna är det väldigt mycket dimmigare fält man rör sig över. I dag kan det vara rehabilitering att gå i skogen, att plantera pelargonier, att lyssna på valsång. I en tio år gammal, extremt feltolkad utredning gjord av Gerhard Larsson, hävdades att varje satsad rehabiliteringskrona gav nio tillbaka. Andra studier visar att rehabiliteringsinsatser fördröjer återgång i arbete.

Det är rimligt att man har något slags plan för återgång i arbete, gärna så tidigt som möjligt i processen. Men den planen kan lika gärna inriktas mot att begränsa sjukskrivningen, eftersom rehabiliteringen som i många fall sedan ges ofta handlar om att behandla den ångest, depression, passivitet och det undvikandebeteende som förstärkts eller rent av uppstått av sjukskrivningen.

Den stora socialförsäkringsutredningen arbetar på bred front med frågan. Tills slutsatserna därifrån presenteras bör ytterligare rattande undvikas.

Hanne Kjöller hanne.kjoller@dn.se “

DN 28 nov 2012:
OECD-prognos. Analys

“Ljuspunkterna utanför Europa”

“ Efter fem år med kris står världsekonomin inför ännu ett svagt år. Utsikterna för 2013 är dystra i OECD:s nya prognos, särskilt i euro-länderna där recessionen fortsätter. Ljuspunkterna finns i huvudsak utanför Europa. “

“Ekonomin verkar ha gått i baklås, särskilt för OECD-länderna i den rikare delen av världen. Dessa 34 länder får en genomsnittlig BNP-tillväxt på blygsamma 1,4 procent under nästa år, vilket är exakt samma ökningstakt som i år. Svackan bedöms som djupast under fjärde kvartalet, alltså just för tillfället.

Denna prognos kommer från OECD-sekretariatet där siffrorna har stötts och blötts i många omgångar innan de nu publiceras. Budskapet är ändå relativt tydligt, med uppmaningar åt olika håll till mer kraftfulla beslut.

Eurokrisen är allvarligast, även för världsekonomin i stort. Det blir ännu ett år med recession i Grekland, Italien, Portugal och Spanien. För grekerna fortsätter nedgången under 2014, vilket knappast ändras av den nya uppgörelsen med Internationella valutafonden och euro-länderna om lindring av skulderna.

Så gott som hela Europa går på tomgång. Tyskland och Frankrike väntas få en BNP-ökning strax över nollstrecket, medan Storbritannien lyfter sig något mer. BNP-prognosen för Sverige på 1,9 procent under 2013 ligger nog i högsta laget.

USA lyckas inte heller ta fart under nästa år, utan får nöja sig med en tillväxt på runt två procent. Stor osäkerhet råder kring det finanspolitiska stup som väntar vid nyåret, om inte kongressen och president Obama kommer fram till en ny budgetuppgörelse. Till följd av tidigare beslut hotar annars en så hård åtstramning att den amerikanska ekonomin helt kan tappa tempot.

I så fall är det inte långt till en mer utbredd global recession. För Japan, där det väntas en BNP--ökning på endast 0,7 procent, är det inte långt dit.

Utsikterna är bättre för OECD-medlemmar som Australien, Sydkorea och Turkiet där tillväxten ligger på tre–fyra procent. Starkast går tillväxtländer som inte är med i OECD, såsom Kina och Indien.

Slutsatsen från OECD är att det behövs lägre räntor i euroländerna, liksom på flera andra håll. När det gäller budgetsanering förespråkar man en strategi i flera steg som inte får knäcka tillväxten i ekonomin.

Men frågan är hur många som lyssnar. I Sverige brukar vi ta till oss de synpunkter som kommer från OECD, men de väger inte lika tungt i de större länder som styr vart världsekonomin är på väg.

Johan Schück johan.schuck@dn.se”

DN 30 nov 2012:

“Lönesänkningar för att rädda företag leder sällan framåt”

“ Krönika. Sveriges ekonomi är på väg in i en djup svacka. Redan nu kan det vara början på en recession, alltså en period där produktionen backar. Det dröjer långt in i nästa år innan konjunkturen börjar vända uppåt igen. “

“ De dystra signalerna har varit många under senaste tiden. Mest illavarslande är Konjunkturinstitutets barometer för november som visar på nedgång inom breda sektorer av näringslivet.

Nu har konjunkturbarometern brutits ned till regional nivå, så att man kan se hur det går i olika delar av landet. Skillnaderna är störst inom tillverkningsindustrin, där Småland och mellersta Norrland är hårdast drabbade. Här ligger Stockholmsområdet markant bättre till.

Byggkonjunkturen pekar brant nedåt, men Stockholm, Östra Svealand samt Norrland klarar sig något lindrigare. Inom handeln och de privata tjänstenäringarna har nedgången inte gått lika långt och är dessutom jämnare fördelad över Sverige.

Konjunkturnedgången berör visserligen hela landet och de flesta delar av ekonomin. Men orsaken är främst att efterfrågan från omvärlden viker, till stor del beroende på krisen i Europa. Därför drabbas i första hand export-företagen och verksamheter med anknytning till dem, såsom underleverantörer och företagsinriktade tjänster.

BNP-siffrorna för tredje kvartalet, som i går publicerades av Statistiska centralbyrån (SCB), gäller en period som redan ligger långt bakom oss. Men även där kan man se oroande tecken, trots att det redovisas en BNP-ökning på 0,7 procent.

Exporten sjönk under tredje kvartalet, liksom investeringarna i näringslivet. Produktionen av varor minskade, särskilt inom tillverkningsindustrin. Den måttliga tillväxten i ekonomin hölls uppe av hushållens konsumtion, offentlig konsumtion samt uppbyggnad av lager.

När man försöker se framåt känns detta inte särskilt betryggande. Hushållen är konjunkturkänsliga, särskilt när det gäller större inköp, och de påverkas av ökade risker för arbetslöshet. Detaljhandelns försäljning ökade visserligen under oktober, men hur det i fortsättningen går med hushållens konsumtion är osäkert.

Bidragen från offentlig konsumtion – som delvis gäller försvarsbeställningar – och från lageruppbyggnad är tillfälliga och inget att lita till framöver. Däremot kan man ganska säkert räkna med att motgångarna för exporten fortsätter och att allt större delar av ekonomin påverkas. Hemmamarknaden utvecklas ganska svagt, trots att hushållen skulle ha råd med mer när deras inkomster stiger.

Därför ser det ut som om årets sista kvartal, där två av tre månader redan har gått, kommer att visa sig betydligt svagare. Åtskilligt tyder på att Sverige redan är inne i en recession som kan fortsätta långt in i nästa år. Det handlar då inte om något sådant verkligt ras som under 2008–2009, men däremot om en svacka som kan bli både djup och ganska långvarig.

Det mesta beror på vad som händer i omvärlden. Eurokrisen är långt i från avklarad, även om den senaste skulduppgörelsen med Grekland innebär att risken för en omedelbar kollaps inte längre är lika överhängande. Men många andra problem, där bankkrisen i Spanien är bland de mest akuta, väntar också på att hanteras.

Osäkerheten när det gäller Europa ser ut att bli långvarig. När det gäller USA är frågan mer näraliggande: hur ska man få kontroll över budgetunderskottet och samtidigt undvika så hårda nedskärningar och

skattehöjningar att den amerikanska ekonomin drivs in i en ny recession? Svar måste ges inom närmaste månaden, eftersom redan beslutade åtstramningar annars träder i kraft redan vid nyåret.

Sverige har små möjligheter att hejda chockvågor som kommer utifrån. Men de kan dämpas genom att Riksbanken sänker räntan och regeringen släpper fram tillfälliga budgetunderskott. Med dagens globaliserade ekonomi går det ändå inte att skärma av sig, utan gäller främst att behålla sin konkurrenskraft även i kristider.

Korttidsvecka, som nu diskuteras på flera håll, kan då vara en fungerande lösning. Men rena lönesänkningar för att rädda företag leder sällan framåt och borde kunna undvikas.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

“Johan Schüc är samhällsekonomisk krönikör “

DN 30 nov 2012.
Ny anställningsform.

“Förslag för att få unga i arbete redan kritiserat”

“En ny anställningsform för personer under 23 år – så kallad utbildningsanställning, föreslås av en statlig utredning. Kritik avlossas redan om brister på kollektivavtal. “

“Utredningen föreslår att anställningen får gälla i ett och ett halvt år och att arbetsgivare får 30 000 kronor per år och anställd i bidrag. Vidare föreslås undantag i lagen om anställningsskydd där anställningen inte ger företrädesrätt och ska få avslutas ”med kort varsel, utan angivande av skäl”.

Enligt TCO ökar risken för att unga drabbas utan kollektivavtal. TCO ser ”ett avsteg från den svenska modellen, både genom att staten lagstiftar om sådant parterna löser bättre själva och genom att det skapar incitament att inte teckna kollektivavtal eller riva upp existerande avtal.”

Arbetsmarknadsminister Hillevi Engström (M) vet ännu inte när en proposition till riksdagen är klar. Departementet ska analysera förslagen.

Hon understryker kampen mot ungdomsarbetslösheten. Samtidigt finns beröringspunkter mellan förslagen och samtalen som pågår med fack och arbetsgivare om den så kallade jobbpakten, enligt Engström.

– Det gäller att hitta hur vi hakar ihop det här så vi helt enkelt löser ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden på ett bättre sätt.

TT “

“Fakta. Utbildningsanställning

Utredaren Claes Stråth föreslår att utbildningsanställning ska få gälla i ett och ett halvt år och ha innehåll arbetsgivaren och anställd enats om.

Arbetsgivare får 30 000 kronor per år och anställd i statsbidrag.

Han vill också ha undantag i lagen om anställningsskydd där anställningen inte ger företrädesrätt till annat arbete. Anställningen ska få avslutas ”med kort varsel, utan angivande av skäl”. Efter anställningstidens slut föreslås dock platsen övergå till tillsvidareanställning.

Vidare föreslås att kommunala vuxen-utbildningen ska utforma utbildningens innehåll, och få statsbidrag för att utbilda handledare.

Utbildningsplanen ska vara skriftlig och innehålla mål, hur utbildningen ska genomföras och följas upp, vem som är handledare samt hur stor del av arbetstiden som utbildningen ska få ta under anställningen.

TT “

DN 2 dec 2012:

Fordonsmekanikerelev möter verkmästare

“Du måste vara social, ödmjuk och vetgirig”

“ Utbildade lastbilsmekaniker är en bristvara. Ändå krävs erfarenhet för att få de attraktiva jobben. ”Hur får jag snabbast in en fot på Scania?” undrar 19-åringen Pontus Waller när han möter verkmästaren Dennis Serrander över en wok i Kungens kurva. “

Pontus: Jag går sista året på gymnasiets linje i maskin- och lastbilsteknik, och praktiserar här på Scania. Vad tror du Scania vill se av mig för att jag ska få fast jobb här efter skolan?

Dennis: De kommer att titta på hur pass intresserad du har varit, hur socialt knuten du har blivit med arbetsgänget, och så förstås din tekniska kunskap. Om de ser att du för dig på ett självständigt sätt i verkstan och funkar bra med killarna har du en väldigt stor chans till en tillsvidareanställning.

– När vi i Södertälje har anställt folk i verkstan har det ofta varit just yngre killar som varit hungriga på att lära sig, snarare än gamla rävar som håller sig för sig själva. Vi vill ha en lagkänsla. Men det är bra om man har ett par års erfarenhet, det är självklart väldigt meriterande.

Pontus: Man kan inte räkna med att man ska få jobb här?

Dennis: Vi kan ju inte bara anställa nya killar. Den erfarenhet som man bara kan få genom arbetade år finns inte där än.

Pontus: Var skaffar man sig den erfarenheten, om man som jag är ny från utbildningen?

Dennis: Antingen får man söka sig till ett annat märkes verkstäder, eller till en verkstad som lagar alla märken. Sådana finns lite runt om i Stockholm.

Pontus: Men som utbildad lastbilsmekaniker hittar man väl alltid jobb någonstans, även i kristider?

Dennis: Det tror jag. Det har ju varit brist på mekaniker i tio år. Har man väl fått in foten någonstans och är erkänt duktig, då har man jobb lång tid framöver.

Pontus: Vad kännetecknar en duktig lastbilsmekaniker?

Dennis: Du är intresserad, ödmjuk och framför allt villig att lära dig. Det är en väldigt social miljö ute på golvet, så en liten social talang behöver man också. Man måste samtidigt inse sina begränsningar. Det gäller att våga fråga om man är osäker!

Pontus: Vad gjorde du själv innan du blev verkmästare?

Dennis: Jag jobbade som lastbilsmekaniker, och under ett år, 2006–2007, körde jag Scaniajouren. Då åker man ut och lagar lastbilar som fastnat ute på vägarna.

– Jouren var väldigt lärorik. Innan man gör det måste man ha en stor baskunskap. Sedan blir man tvungen att lära sig mycket själv också, när man står där mitt ute i natten, och inte har någon som kan hjälpa en.

Pontus: Vad tror du det beror på att det finns tomma platser på utbildningen, trots att lastbilsmekaniker är ett bristyrke?

Dennis: Många kanske inte tycker att lönen går upp tillräckligt snabbt, med tanke på vilket tungt arbete det handlar om. Att lyfta största bromstrumman innebär ju ett lyft på nära 90 kilo. För det krävs en hel del fysisk styrka, så det här jobbet är inte för vem som helst, det gäller att man har vissa fysiska förutsättningar.

Pontus: Anser du att man måste träna på fritiden för att klara det?

Dennis: Ja, med tanke på alla tunga lyft är det fördelaktigt att man

tränar, för att undvika bestående men. Inte många mekaniker över 40 år är hela och fräscha. Förhoppningsvis har man då skaffat sig så mycket erfarenhet att man kan gå vidare och få en administrativ tjänst.

– Själv hoppas jag bli kvar inom Scania. I verkstaden kan jag inte avancera så mycket längre än till verkmästare, men man kan gå vidare inom fabriken, och kanske arbeta med utveckling.

Pontus: Hur ser löneutvecklingen ut?

Dennis: Det är individuellt, beroende på prestation. Ingångslönen ligger runt 20 000. Scania har ett speciellt sätt att sätta lön efter kunskap. Kunskapen graderas i punkter, och varje punkt är värd en viss peng. Ju mer man lär sig, desto mer pengar.

Pontus: Vad tjänar man efter fem år i yrket?

Dennis: Hittills har det väl handlat om runt 25 000 eller strax därunder.

Tove Nandorf tove.nandorf@dn.se "

" **Vill stanna kvar på Scania**

Namn: Pontus Waller.

Utbildning: Går tredje och sista året på maskin- och lastbilsteknisk linje.

Ålder: 19 år.

Bor: Lägenhet i Farsta strand.

Familj: En bror, en syster. Morsan och plastfarsan.

Varför vill jag bli lastbilsmekaniker? Tanken var att jag skulle bli personbilsmekaniker, men på lastbilssidan verkar det vara lättare att få jobb och ha det kvar. Jobbet är också mer varierande och roligare.

Tidigare arbetslivserfarenhet: Har bara arbetat på Scania under de tre åren jag gått i skolan.

Vad gör du om fem år? Förhoppningsvis jobbar jag kvar här på Scania.

Hur blir man en bra mekaniker? Om man vågar prova sig fram, och samtidigt törs fråga om man inte kan.

Arbetsledare i verkstaden

Namn: Dennis Serrander.

Gör: Lastbilsmekaniker, verkmästare på Scania i Södertälje. Det vill säga arbetsledare i verkstaden, teknisk support gentemot kundmottagning och verkstad.

Ålder: 27 år.

Bor: Gård i Grödinge.

Familj: Flickvän, två systrar, mamma och pappa.

Utbildning: Treårig fordonsteknisk linje. Gick ut 2004. Började praktisera i Hovsjö, och fick jobb efter lumpen.

Hur lyckas man som lastbilsmekaniker? Man är intresserad, ödmjuk och villig att lära sig. En liten social talang behöver man också.

Hur misslyckas man? Man kanske inte inser sina begränsningar, utan provar saker man inte har koll på eller förstår, utan att våga fråga.

Vad gör du om fem år? Förhoppningsvis är jag kvar inom Scania. Får man drömma så kanske gått vidare till annan post inom företaget. På Scania är det så fint att man kan gå vidare inom fabriken och jobba mer administrativt. Plugga mer vill jag inte. "

DN 2 dec 2012:

“Trivs du på jobbet blir du inte deppig”

“Den som trivs med och är engagerad i sitt jobb har minimal risk för depression. Det hävdar det finska Arbetshälsoinstitutet i en stor studie ihop med Institutionen för arbets- och organisationspsykologi i nederländska Utrecht.

Forskarna har följt 2 000 personer under sju år och tycker sig kunna visa på sambandet mellan högt arbetsengagemang och psykiskt välmående.

Studien visar också att de faktorer som gör oss nedstämda i livet utanför arbetet, till exempel i livskriser som en skilsmässa, inte påverkar vårt engagemang i arbetet.

Detta är den första studie som tittar på hur engagemanget i arbetet påverkar de anställdas hälsa på lång sikt, skriver Arbetarskydd.

DN “

DN 1 dec 2012:

“25,9 miljoner”

“ EU:s arbetslöshet ökade med 204 000 till 25,9 miljoner personer i oktober. “

DN 5 dec 2012:

“567 bolag

gick i konkurs under november. I november förra året gick 550 bolag gick i konkurs.
TT “

DN 4 dec 2012:

“Arbeta mer – stressa mindre”

“Under en vecka i oktober uppgick övertidstimmarna till rekordhöga 1,7 miljoner, rapporterar TT. Är det en dålig nyhet? Ska den tolkas som att arbetsgivare i ökande grad exploaterar sina anställda?

Det finns arbetsplatser där människor känner sig tvingade att arbeta övertid. Men professor Hugo Westerlund vid Stressforskningsinstitutet på Stockholms universitet framhåller att övertid även kan minska stress om den leder till att man blir klar med det man håller på med och kan känna sig nöjd över resultatet. Stress handlar mindre om antalet arbetade timmar än om brist på självbestämmande.

Johannes Åman johannes.aman@dn.se “

DN 3 dec 2012:

Statliga bidrag till företag i kris. Ny utredning klar

“Fack och företag befarar försämrad korttidsvecka”

“Lågkonjunkturen har skapat en varselvåg med krav på krisavtal. Många sätter stort hopp till den utredning om korttidsvecka, som i dag presenteras för finansdepartementet. Men IF Metall och Teknikföretagen befarar otillräckliga statliga insatser. “

“IF Metalls avtalssekreterare Veli-Pekka Säikkälä varnar regeringen för att lägga ett förslag till system som inte är lika generöst som våra konkurrentländers:

– Det är väldigt viktigt att staten i en djup ekonomisk kris lyfter av rejält med lönekostnader från företagen. Annars räddar vi inga jobb. Gör regeringen det här halvdant kommer vi inte att ha något intresse av att träffa sådana avtal, säger Säikkälä.

Den senaste månaden har allt fler industriföretag runt om i landet knackat på hos de lokala fackklubbarna i hopp om att kunna sluta lokala krisavtal. På SSAB accepterade förra veckan två tredjedelar av de anställda tillfälligt sänkta löner med 10 procent.

Men centralt har fackförbunden sagt blankt nej, eftersom man velat avvakta resultatet av den utredning om korttidsarbete som regeringen tillsatte i februari och som i dag lämnar sitt förslag till finansdepartementet.

Tanken med korttidsarbete är att staten med rejäla subventioner hjälper företag att överleva tillfälliga nedgångar i efterfrågan utan att behöva säga upp personal. Det skulle ske genom krisavtal om sänkt arbetstid, där staten övertar en del av lönekostnaderna. I Tyskland anses ett liknande sy-stem 2008–2009 ha räddat 400 000 jobb.

Regeringens utredare har delvis utgått från industrifackens och Teknikföretagens gemensamma förslag. Där finns modeller för en arbetstidsminskning till fyra-, tre- eller tvådagarsvecka. Ett företag som drog ned produktionen till tvådagarsvecka skulle halvera sin lönekostnad, samtidigt som de anställda ”bara” förlorade 20 procent av lönen. Resten, nära 40 procent av den utbetalade ersättningen, skulle staten stå för.

Parternas förslag skulle på ett år kräva statliga subventioner på minst 8,4 miljarder kronor. En summa som utredarna enligt uppgift har bantat åtskilligt. Dessutom får fack och arbetsgivare nobben på sin begäran om statlig finansiering av kompetensutveckling för dem som har korttidsvecka.

– Vår modell innebar en högre grad av statlig finansiering, konstaterar Teknikföretagens förhandlingschef Anders Weihe.

Mindre statligt stöd skulle kunna kännas direkt i de industrianställdas plånböcker genom större löne-sänkningar, om och när korttidsveckan blir verklighet.

En annan mycket svår och viktig fråga för utredningen har varit att undvika att ge skattepengar till företag där problemen beror på sviktande konkurrenskraft snarare än på tillfälligt vikande internationell efterfrågan. Eller till företag som skulle klara sig för egen maskin.

Lösningen blir inte en central myndighetsgranskning av varje enskilt företag. Det skulle motverka själva syftet: snabb omställning till krympta kostnader. I stället får det lokala facket stå för kontrollen: ingen fackklubb skulle ju, om alternativet inte var uppsägningar, acceptera avtal om sänkta löner.

Den svenska korttidsveckan skulle dessutom bara pågå i högst ett år, inte rulla hela tiden, som i exempelvis Tyskland. Därmed kan den aldrig bli någon långsiktig frihamn för icke konkurrenskraftiga företag.

Varken parterna eller finansministern anser att dagens kris är tillräckligt allvarlig eller av tillräckligt tillfällig karaktär för att systemet skulle sättas i sjön. Anders Borg nämnde häromdagen siffran 20 000 varsel i månaden som ett kriterium, mer än dubbelt så mycket som i oktober.

Tove Nandorf tove.nandorf@dn.se "

"Staten subventionerar i 23 EU-länder

System för statligt subventionerat korttidsarbete finns i dag i 23 av EU:s 27 medlemsländer. De anses rädda jobb och bädda för snabbare återhämtning efter en kris.

Arbetsmarknadens parter vill att arbets-tiden ska kunna minskas med upp till 60 procent, då företagens lönekostnader skulle minska till hälften, samtidigt som lönen sänks med maximalt 20 procent.

Den utredning som i dag lägger fram sitt förslag för finansminister Anders Borg ska enligt uppgift till DN föreslå lägre statliga insatser.

Förslaget blir inte offentligt förr-än det skickas ut på remiss, tidigast om ett par veckor.

Parterna och finansdepartementet är överens om att korttidsarbete ska tillämpas vid oerhört allvarliga kriser, där nedgången är tillfällig.

I en rapport nyligen förutspådde Teknikföretagen att 18 000 industrijobb försvinner på två år. Under finanskrisen, då IF Metall accepterade osubventionerade krisavtal, försvann 8 000–10 000 industrijobb per månad."

DN 4 dec 2012:
Arbetsmarknaden.

“Gränsen suddas ut mellan tjänster och industrin”

“Analys. Industrin är inte lika stor som förut, i stället är den effektivare. Framgångrika industriföretag är starkt specialiserade och köper fler tjänster utifrån. Därför skapar de betydligt mer sysselsättning än vad som syns i antalet anställda. “

•

Sverige är fortfarande en industrination, trots att industrins andel av BNP numera inte är större än cirka 18 procent. Sysselsättningsandelen, räknat i arbetade timmar, är mindre än 15 procent.

Men industrins betydelse är väsentligt större än vad dessa siffror antyder. Det märks i utrikeshandeln där närmare hälften av nettoexporten består av industrivaror. Tjänsteexporten har ryckt fram, inte minst inom IT-området, men också där finns ofta en nära koppling till industriföretag som Ericsson eller Volvo.

Liknande gäller för jobben. Industrin sysselsätter allt färre, men delvis beror det på avknoppningar och outsourcing av tjänsteverksamheter. Företagstjänster är en snabbt växande sektor, liksom även bemanningsbranschen.

Här pågår en strukturförändring när det gäller hur industriföretagen organiserar sig. Tonvikten ligger på specialisering till sådan produktion där man måste vara internationellt konkurrenskraftig. Denna kärnverksamhet kräver en hög produktivitet och därmed ofta allt färre anställda

Tjänsteföretagen ska i stället främst vara flexibla och snabbt kunna ställa om. Det gäller hela kedjan från forskning och utveckling till försäljning och marknadsföring. Då är det industrin och dess behov som, i huvudsak, styr.

Men generellt blir gränsen mellan industri och tjänster allt mindre strikt och mer en fråga om definitioner. Tjänstesektorn blir allt viktigare, men det finns ett ömsesidigt beroende med industriföretagen inom och utom landet.

Stora företag fungerar dessutom som syssel-sättningsmotor på de orter där de är verksamma. Nedläggningen av Saab i Trollhättan slår mot tjänsteföretag som restauranger och blomsterbutiker. I Kiruna lever alla på att gruvan går bra, oavsett om de är anställda vid LKAB eller inte.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

DN 4 dec 2012:
Arbetsmarknaden.

“Här skapas de nya jobben”

“De senaste tjugo åren har nästan 300 000 jobb försvunnit inom den svenska industrin. Ännu fler jobb riskerar falla bort i den pågående lågkonjunkturen. Samtidigt har antalet jobb inom delar av tjänstesektorn nästan fördubblats. Det visar statistik som SCB tagit fram åt Dagens Nyheter.

“De stora förändringarna på arbetsmarknaden sker alltid i samband med kriser.

– Krisen i början av 1990-talet var en helt annan kris än i dag. Då var det en kostnadskris, främst beroende på för höga löner, och företagen drog ner kraftigt på antalet anställda. Finanskrisen 2008/2009 var – liksom dagens lågkonjunktur – främst en kris som berodde på minskad efterfrågan på varor och tjänster, säger Anders Rune, chefsekonom på branschorganisationen Teknikföretagen.

Det dystra läget för industrin stryks under av inköpschefsindexet. Färska siffror visar att det ligga på en historiskt låg nivå.

De senaste tjugo årens kriser har lett till att delar av industrin dragit ned antalet anställda med flera tiotals procent. Inom pappers- och massaindustrin är minskningen drygt fyrtio procent. Metall- och verkstadsindustrin har klarat sig med minus trettio procent. Men inom dessa industrier jobbar många fler och de står för huvud-delen av de nästan 300 000 försvunna industrijobben.

– Inom maskinindustrin har Sverige gått från att vara en masstillverkare av standardmaskiner till att tillverka väldigt specialiserade maskiner, säger Anders Rune på Teknikföretagen.

Färre anställda leder oftast inte till minskad produktion, snarare är det precis tvärtom. Men med färre anställda tar företagen större risker, anser Christer Larsson, förbundsekonom på fackförbundet Pappers.

– Vår uppfattning är att företagen skapar en allt mer anorektisk organisation. Man hinner inte utbilda folk tillräckligt och man börjar närma sig den punkt då risken för både haverier och olycksfall ökar, säger Larsson.

Men färre fast anställda behöver inte innebär att det saknas folk när produktionen går på högvarv. Då hyr företagen in eller projektanställer personal.

Det märks i statistiken. Den näringsgren där många av dessa tjänsteföretag verkar har ökat med 76 procent mellan 1990 och 2010.

Sverige har alltmer förvandlats till ett tjänstesamhälle. I mitten av 1900-talet jobbade mer än hälften av de anställda i tillverkningsindustrin, i dag är det knappt två av tio.

– Det har också blivit viktigare för företagen att sälja både varor och tjänster. Det är betydligt mer lönsamt att sälja en vara tillsammans med en tjänst än bara varan, till exempel service för bilen eller datorn, säger Henrik Jordahl på Institutet för Näringslivsforskning (IFN).

En annan del av det växande tjänstesamhället är att hushållen köper mer tjänster.

– När ett land blir rikare blir tid mer värdefullt. Då är man beredd att köpa saker som sparar tid och det gör personliga tjänster, förklarar Jordahl.

Sveriges utveckling från industrisamhälle till tjänstesamhälle är - inget unikt. Men skillnaderna mellan länder kan vara påtagliga.

– Tyskland har lyckats upprätthålla industrisysselsättningen bätt-re än Sverige. Det förklaras till en del av deras lärlingssystem som fångar

upp talangfulla och motiverade personer att satsa på en karriär inom industrin, säger Magnus Henrekson, professor och chef för IFN, och tillägger:

– I Tyskland är man stolt över att jobba i industrin. Så är det inte i Sverige.

Den svenska och tyska industrin har löst sin tillverkning på olika sätt, säger han.

– Svenska industriföretag har -varit extremt duktiga på att outsourca och bygga upp företagen globalt. Men de har en otroligt låg andel sysselsatta i Sverige.

Lars-Ingmar Karlsson lars-ingmar.karlsson@dn.se "

"Arbetsmarknaden i andra länder

Andel anställda i tillverkningsindustrin av totalt antal anställda 2011, i procent:

Tyskland 20

Italien 19

Finland 15

Sverige 12

Storbritannien 10

Källa: OECD "

DN 5 dec 2012:
Ny prognos från Nordea.

“Fler utan jobb och sänkt ränta”

“Den djupa konjunkturnedgången driver fram motåtgärder, spår Nordeas ekonomer. Riksbanken kommer att sänka reporäntan i både december och februari, ner till 0,75 procent. Regeringen sätter in stimulanser på 20 miljarder kronor inför valåret 2014.”

“Sverige får en BNP-ökning med endast 0,8 procent under 2013 och arbetslösheten stiger till 8,5 procent, enligt Nordeas nya prognos. Konjunkturen är redan i ett bottenläge där produktionen minskar. Orsaken är främst att exporten faller, till följd av svag efterfrågan från omvärlden.

– Avgörande blir nu hur de svenska hushållen reagerar. När arbetslösheten stiger kan de bestämma sig för att spara mer, i stället för att låta sina ökade inkomster gå till konsumtion. I så fall försvagas även hemmamarknaden och arbetslösheten stiger ytterligare, säger Nordeas chefsekonom Annika Winsth.

Hon väntar sig en kombination, där konsumtionen stiger långsamt samtidigt som sparandet också ökar. Det svaga arbetsmarknadsläget betyder då att löneökningarna blir dämpade och att inflationen förblir låg.

– Vi räknar därför med att Riksbanken gör två räntesänkningar, med vardera 0,25 procentenheter. I nästa budget kommer regeringen också att försöka stimulera ekonomin, främst med åtgärder som riktas till hushållen, framhåller Annika Winsth.

De ofinansierade reformerna i höstens budget uppgår till 23 miljarder kronor under 2013. Inför 2014 väntar hon sig cirka 20 miljarder kronor, i det närmaste lika mycket. Följden blir att de offentliga finanserna under båda åren går med ett underskott som motsvarar cirka 1,5 procent av BNP.

Johan Schück johan.schuck@dn.se “

DN 5 dec 2012:

“Mammorna jobbar mer”

Småbarnsmammorna jobbar mer medan småbarnspapporna gått ned i arbetstid de senaste åren, enligt färska siffror från Statistiska centralbyrån. Den tydligaste trenden visar att pappor med barn under sju år minskat sin arbetstid. För första gången arbetar de nu mindre än män utan barn.

Tina Zenou tina.zenou@dn.se “

DN 5 dec 2012:

“Sex av tio unga kan tänka sig att arbeta i välfärden”

“Jobben ses som meningsfulla och spännande, med goda framtidsutsikter och schysta arbetsvillkor. Problemet är att yrkena förknippas med låga löner, bristfälliga karriärvägar och en mindre bra arbetsmiljö. Det visar en rapport som Sverige Kommuner och Landsting, SKL, presenterar i dag.

Tove Nandorf tove.nandorf@dn.se “

DN 5 dec 2012:

Matchning.

“Utbildning söker arbete”

“För den som älskar att lära sig nya saker är studier aldrig bortkastade. Hela livet kan göras till en bildningsresa och själva kunskapstillväxten bli en källa till glädje.

Men alla tillmäter inte kunskap ett egenvärde. Den som valt att läsa vidare i hopp om att det ska leda till ett roligare och mer välbetalt jobb men inte når målet kan efteråt känna sig besviken. Eller till och med bitter: Alla sa att det var klokt att satsa på studier – men här står jag nu med ett berg av studieskulder och sämre utsikter att hitta en anställning än jag hade när jag var yngre.

Även samhället kan satsa för mycket på utbildning. Studier innebär inte bara utgifter för själva utbildningsplatserna utan har också en alternativkostnad. Det vill säga: Studenterna hade kunnat börja arbeta tidigare och på så sätt bidra till att höja välstånd och skatteintäkter.

I ett längre perspektiv får samhället oftast tillbaka vad det satsat på studenterna. De lämnar högskolan med ett högre humankapital än de hade när de började. Om de sedan får ett jobb som passar deras utbildning kan samhället precis som individen få avkastning på sin investering.

Men håller den kalkylen i dag? Eller har utbyggnaden av högskolan drivits för långt?

I går offentliggjorde regeringens framtidskommission underlagsrapporten ”Matchning på den svenska arbetsmarknaden”. Matchning handlar om hur effektivt utbud och efterfrågan möts.

I rapporten hävdas att det finns tecken på att matchningen på svensk arbetsmarknad försämrats under de senaste årtiondena. Det låter oroande. Om många med högskoleutbildning måste ta okvalificerade jobb har både samhället och individen gjort en dålig investering. Men forskningen som refereras ger en mer motsägelsefull bild.

Dessutom bygger alla de svenska studier som gjorts på området på bräcklig statistisk grund, nämligen Arbetsförmedlingens databas. I den finns bara uppgifter om ungefär hälften av de lediga jobben. Att andelen varierar med konjunkturen ökar risken att statistiken blir missvisande.

Ett diagram över de regionala skillnaderna rubbar ytterligare tilltron till ”matchning” som relevant mätare på tillståndet i landet.

Man skulle förvänta sig bättre matchning i län med en stor och differentierad arbetsmarknad. Att Blekinge har lägst effektivitet i landet kan tyckas stärka hypotesen. Men sedan följer nerifrån räknat: Skåne, Södermanland, Östergötland, Västra Götaland, Västmanland och Stockholm.

Landets bästa matchning har Jämtland, följt av Gotland, Dalarna, Västerbotten och Kalmar län.

Mönstret är inte entydigt. Men den tendens som kan urskiljas är att områden med stor befolkningskoncentration snarast har sämre matchning än andra. En tänkbar förklaring som tas upp i Framtidskommissionens rapport är att mindre orter kan vara mer homogena i utbud och efterfrågan.

Kanske håller den hypotesen. Men i så fall blir diagrammet en illustration av att god matchning inte självklart måste vara att föredra framför sämre matchning.

Visst hushållar ett samhälle med sina resurser när det uppnår god matchning genom att lågutbildad arbetskraft paras ihop med

okvalificerade jobb. Men det är inte alls säkert att det blir rikare än ett med sämre matchning, mer differentierad arbetsmarknad och större andel högutbildade. Lyckad matchning på en högre kompetensnivå tillför helt enkelt samhället mer.

Det finns ingen naturlag som säger att varje expansion av utbildningssystemet lönar sig. Under perioder har högskolan fått växtvärk. Ibland köps kvantitet till priset av sjunkande kvalitet på utbildningen. Självklart kan också teoretiseringen av praktiska utbildningar drivas så långt att studenterna blir sämre rustade för det yrke de ska arbeta inom.

Men inte för någon av dessa avvägningar är vi hjälpta av ett trubbigt matchningsbegrepp.

DN 5/12 2012 “

DN 10 dec 2012:

“Nygamla klassgränser i krisens spår”

“Visst pågår ett klasskrig, har miljardären Warren Buffett sagt. Det är min klass, den rika, som bedriver det. Och vi vinner!

Begreppet ”klass” är tillbaka efter att länge ha stått på avskrivning. Det var lättare att uttala på den tunga industrins tid, när kapitalisterna ägde maskinerna där arbetarna stod och medelklassen ombesörjde allt däremellan.

Nu har gränserna luckrats upp, men när ojämlikheten stiger brant och krisen slår till får det gamla begreppet nytt liv. I USA är inkomstskillnaderna åter på 1920-talets nivå, läser jag i ett ambitiöst temanummer av tidskriften Fronesis om just klass. Med hjälp av statistik och analyser av allt från löner och kulturkonsumtion till teoretiska begrepp försöker skribenterna ringa in dagens klasskillnader. Klart är att avstånden växer mellan dem som har och inte har, mellan tryggt anställda och låglöneproletariat – men ändå flyter gränserna. Allt fler ser sig som diffus ”medelklass”.

Bara en grupp skiljer ut sig distinkt: Buffet och hans likar. Och genom en långvarig, metodisk offensiv mot arbetsrätt, regleringar och skatteutjämning kammade de till sist hem segern i vad någon kallat ”det trettioåriga kriget”. Medan vi andra, de 99 procenten, förlorade. Krigets offer: de arbetslösa och utsatta i det nya, globala ”prekariatet”.

Lars Linder lars.linder@dn.se “

DN 12 dec 2012:
Traditionen håller i sig.

“Företag bjuder anställda på julbord trots kristider”

“Trots att många företag har det tufft vill man visa personalen uppskattning vid jul. Att ge julklappar eller bjuda på julbord är en tradition som håller i sig. Särskilt är trycket på julborden stort. – Jag tror att julbordet är det sista man drar ned på, säger Maria Maruska, källarmästare på Grand Hôtel i Stockholm. “

“17 700 julbord

Så många serverades på Grand Hôtels glasveranda förra året, vilket var rekord. Och trenden ser ut att hålla i sig.

Traditionen att bjuda på julbord ser ingen avmattande tendens trots att många företag tvingas dra ned på sina kostnader.

– När det kommer till julen tror jag att företagen vill tacka personalen, och att bjuda på julbord är en stark tradition, säger Maria Maruska, källarmästare på Grand Hôtel.

På hotellets glasveranda erbjuds traditionellt julbord och show från slutet av november fram till annandag jul.

Verandan är fullbokad medan showen är slutsåld fram till de sista tre dagarna före jul. Man räknar med att mellan 50 och 60 procent är återkommande gäster.

Den stora julbordssäsongen är många krögares levebröd. En dålig säsong kan innebära stora minus i kassan. Men krögarna kan andas ut – det knapras revbensspjäll och äts ris à la Malta som aldrig förr.

– December är en jättebra restaurangmånad i år, men det är inte så förvånande med tanke på att branschen har gått bra under hela året, säger Björn Arnek, branschekonom på Visita.

250 procent

Så mycket har bokningssiffrorna för Trädgår’n i Göteborg ökat sedan förra året, enligt restaurangens vd Albert Alexandersson.

Restaurangen bjuder på julbord och show.

Ökningen tror han beror på att man i år lyckats bra med att sätta ihop en bra produktion som är lätt att sälja.

Dessutom var man ovanligt tidigt ute i år och lockade företagen med julmacka och smakprov på showen redan före midsommar.

Kurvorna för hotell och restaurang brukar normalt följas åt och i dåliga tider drabbas vanligtvis båda lika illa. Under krisåret 2008 såg man till exempel en kraftig nedgång för konferenser och julbord. Men i år ser det annorlunda ut. Medan hotellen brottas med låga beläggningssiffror kokar det inom restaurangbranschen.

– Nu har vi sett tio starka månader. Restaurangmomsens sänkning är säkert en bidragande orsak, menar Björn Arnek.

3 364 kronor

Så mycket lägger arbetsgivarna i snitt på årets julklapp till sina anställda. Det visar en undersökning bland cirka 1 300 företag som organisationen Företagarna gjort på uppdrag av Dagens Nyheter.

Även om merparten av företagen väljer att premiera sina anställda med en klapp även i år speglar resultatet en vikande konjunktur. 5 procent av dem som vanligtvis ger sina anställda klappar väljer att avstå i år.

Flest företag som väljer bort klappen finns inom tillverknings- och byggindustrin där 7 procent av dem som brukar ge julklappar inte gör det i år.

Dyraste julklapparna ger yngre arbetsgivare på företag med upp till 25 anställda medan äldre arbetsgivare på stora företag med mer än 49 anställda tycks hålla hårdare i slantarna.

76 procent

Så stor andel av arbetsgivare för chaufförer, konditorer eller hovmästare ger sina anställda en julklapp i år.

Det gör dessa arbetstagare till dem som har störst chans att få en julklapp.

Mindre troligt är det att du får en julklapp om du arbetar som konstnär eller bibliotekarie.

Inom den personliga och kulturella tjänstesektorn anger 54 procent av arbetsgivarna att de inte ger sina anställda någon julklapp i år.

Helen Preutz helen.preutz@dn.se “

DN 16 dec 2012:
Gemensamt ägande.

”Moderaterna vid vägs ände vad gäller privatiseringar”

“Ny rapport i dag. Moderaterna bör förnya sin syn på det gemensamma ägandet. I dag presenterar partiets arbetsgrupp ”Trygga tillsammans” en delrapport med förändringar i synen på ägarpolitiken. Moderaternas historiskt sett ofta entydiga fokus på privatiseringar har kommit till vägs ände, skriver Peter Norman (M) och Anna Kinberg Batra (M).”

“Politikens främsta uppgift är att skapa förutsättningar för full sysselsättning och välfärd för alla. Fokus på tillgänglighet, kvalitet och effektivitet störs dock alltför ofta av en debatt om formerna för utförandet.

Öppna och väl fungerande marknader är en förutsättning för att god samhällsservice kan nå alla. Det gör att människor har makten att påverka sin egen vardag och att jobben tryggas. Gemensamt ägda bolag kan vara ett viktigt komplement när enskilda aktörer inte kan garantera en hög samhällsnytta eller ge de långsiktiga villkor som krävs för att vara värdeskapande.

Det gemensamma ägandet är, och bör förbli, starkt i Sverige. I dag är det en viktig motor i samhället. Exempelvis drivs 90 procent av äldreomsorgen och en majoritet av skolorna i kommunal regi. Samhalls arbete med att skapa meningsfull sysselsättning för personer som annars löper risk att hamna i utanförskap är ett gott exempel på hur statligt ägda bolag tillvaratar samhällsintresset när enskilda aktörer inte räcker till.

Moderaterna har historiskt sett positionerat sig som motståndare till gemensamt ägande. Emellanåt har det låtit som om försäljningar i sig självt skulle lösa alla effektivitets- och kvalitetsproblem. Att driftsformen eller ägandet skulle vara den avgörande faktorn för framgång motbevisas av verkligheten. Varken ägandet eller eventuella försäljningar har i sig något egenvärde. Nya moderaternas slutsats är att ägandet och driftsformerna bör prövas från fall till fall utifrån kriterier som tillgänglighet, kvalitet och samhällsnytta.

Alliansens ansvarstagande politik och återupprättandet av arbetslinjen är tillsammans med 90-talets reformer viktiga förklaringar till Sveriges starka position. Monopol har brutits och nya marknader har öppnats. Vi har sett högre produktivitet, höjda reallöner och ökad stabilitet. Exempelvis har öppnandet av telemarknaden, tillsammans med den tekniska utvecklingen, lett till att telekomindustrin kunnat bli en viktig tillväxtfaktor för den svenska ekonomin.

Få vill tillbaka till det reglerade Sverige, där matpriserna var bland Europas högsta, personalen i välfärden var hänvisad till endast en arbetsgivare och människor inte kunde välja bort dåliga välfärdsalternativ. De positiva resultaten av 90-talets reformer syns i lönekuvert och statens finanser såväl som i ökad tillgänglighet.

Det är uppenbart att motståndarna till marknadsöppnanden har verkligheten emot sig samt att Moderaternas, historiskt sett, ofta entydiga fokus på privatiseringar kommit till vägs ände. Att sälja ut verksamheter till dåligt fungerande marknader skapar inte större samhällsnytta. Genom att säkerställa väl fungerande marknader med tillsyn och transparens säkrar vi att en god samhällsservice når alla. Ett viktigt led i Moderaternas fortsatta förnyelse är att ta ytterligare ansvar för kvaliteten och effektiviteten i det gemensamma ägandet och lägga mindre vikt vid drift- och ägarformerna.

Detta ställer höga krav på att de offentliga aktörerna är professionella ägare. Det finns därför vissa principer som bör ligga till grund för att säkra ett ansvarsfullt gemensamt ägande som präglas av ordning och reda:

1. Långsiktighet. Bolagen bör styras av viljan att värna samhällsnyttan samt att säkra ett hållbart värde över tid. Stat, kommun och landsting bör vara aktiva ägare. Styrningen bör skötas separat från kortsiktigt beslutsfattande. Sverige är en liten öppen ekonomi och en benägenhet att möta förändringar bör genomsyra bolagen.

2. Ekonomisk ansvarsfullhet. Gemensamt ägda bolag garanteras i slutändan med skattemedel. Styrningen bör präglas av ansvar och riskmedvetenhet för att inte gemensamt ägda bolag ska hamna i en situation där de exempelvis hotar den finansiella stabiliteten eller välfärdens finansiering. Gemensamt ägda bolag bör vara måttfulla i sin lönesättning och alltid verka för goda villkor för alla medarbetare.

3. Marknadsmässiga krav. Bolag som agerar på en konkurrensutsatt marknad bör konkurrera på lika villkor som privat ägda bolag för att skapa så jämlika förutsättningar som möjligt.

4. Hållbarhet. Ägandet bör genomsyras av ansvar för exempelvis miljö, antikorruption och mänskliga rättigheter.

5. Mångfald och jämställdhet. Bolagens medarbetare, ledning och styrelse bör, utifrån krav på relevant kompetens, spegla samhället.

6. Öppenhet. Gemensamt ägda bolag bör välkomna och underlätta granskning av den egna verksamheten.

7. Föredömlighet. Gemensamt ägda bolag bör ha hög skattemoral och i andra avseenden följa lagstiftningens intentioner.

Nya moderaterna är tydliga med att vi värdesätter det gemensamma ägandets fördelar, därav anser vi inte att bolag som LKAB, SJ och Sveaskog bör säljas. Med dagens rapport förtydligar vi att samhällsnyttan och servicen till medborgarna är motiven bakom vår ägarpolitik. Frågan om drift- och ägarformer bör i sig själv aldrig vara det centrala. Vi är varken ett parti för enbart privatiseringar eller ett expanderat gemensamt ägande.

Nyttan för medborgarna bör styra det politiska beslutsfattandet. När vi möter väljarna 2014 kommer vi att göra det med fler vägar till full sysselsättning, i det sammanhanget spelar såväl det gemensamma som det privata ägandet en viktig roll.

Peter Norman (M), Finansmarknadsminister och ordförande för Moderaternas arbetsgrupp ”Trygga tillsammans”.

Anna Kinberg Batra (M), Gruppledare och medlem av Moderaternas arbetsgrupp ”Trygga tillsammans”. “

DN 16 dec 2012:
Ny undersökning.

“Lönsamt att satsa på god arbetsmiljö”

“En god arbetsmiljö gagnar lönsamheten. Det tycker nio av tio chefer. Åtta av tio tror också att arbetsmiljön blir ett allt tyngre argument i rekryteringen av attraktiv personal. Det visar årets Arbetsmiljörapport från Prevent. “

“Prevent är ett partsgemensamt samarbete kring förebyggande arbetsmiljöarbete i det privata näringslivet. Rapporten offentliggörs nästa vecka och bygger på en enkät med över 900 skyddsombud och chefer, som svarat på frågor om arbetsmiljöarbetet i dag och framöver.

Nästan ingen av de tillfrågade, varken skyddsombud eller chefer, tror att arbetsmiljön kommer att nedprioriteras de närmaste åren, trots krisstämning och växande arbetslöshet. Tvärtom. Arbetsmiljön är viktig för lönsamheten och rekryteringen, inför den förestående generationsväxlingen, då konkurrensen om de bästa medarbetarna hårdnar ytterligare.

– Där man investerar i tid och kunskap är både chefer och skyddsombud mer nöjda, konstaterar Prevents vd Maria Schönefeld, som menar att arbetsmiljöarbete är lönsamt också i reda pengar:

– I en miljö där människor kan samarbeta effektivt utan konflikter går mindre tid åt till fel saker, och då får man en mer lönsam produktion. Investeringar i arbetsmiljön kan också förebygga arbetsskador och minska sjukfrånvaron, vilket rent ekonomiskt går att räkna hem.

Av undersökningen framgår samtidigt att nära hälften av skyddsombuden fortfarande tycker att det finns för lite tid för regelbundna samtal om förebyggande arbetsmiljöarbete. Drygt hälften tycker att cheferna kan för lite. Medan 79 procent av cheferna är nöjda med samarbetet stannar skyddsom-buden vid 63 procent.

En arbetsgivare som nyligen prisats för sin arbetsmiljö är Botkyrkabyggen, som i maj fick Fastigopriset 2012 för sina satsningar på både den fysiska och den psykosociala arbetsmiljön för sina 130 anställda.

– Vi har arbetat mycket med chefsutveckling och med jämställdhet och respekt för allas lika värde, säger Botkyrkabyggens HR-chef Susanne Axelsson.

– Vi vill vara en attraktiv arbetsgivare. Nöjda anställda är också mer produktiva anställda, så det är förstås även en fråga om lönsamhet.

Tove Nandorf tove.nandorf@dn.se “

DN 20 dec 2012:
Medicinsk forskning.

“Praktik för doktorander leder till jobb i näringslivet”

“Karolinska institutet är ledande inom medicinsk forskning och producerar 400 doktorer om året. Men en doktorshatt räcker inte som inträdesbiljett till arbetsmarknaden. För att överbrygga glappet mellan akademi och företag har KI:s Karriärservice startat forskarpraktik.”

“Konceptet har blivit succé: I den första kullen som genomgått praktik blev 40 procent erbjudna jobb.

Kerstin Beckenius på KI:s Karriärservice anser att praktik borde vara obligatorisk inom alla universitetsutbildningar. Hon påpekar att regeringen i sin forsknings- och innovationsproposition har framhållit vikten av att forskningsbaserad kunskap kommer samhället till nytta. Behovet av forskningskompetens inom näringslivet lyfts fram liksom rörligheten mellan företag och universitet.

Men det som fattas är praktikens finansiering, den lön till praktikanterna som KI står för.

– Det skulle gagna samhället som helhet om fler forskare kunde erbjudas praktik. Därför borde regeringen öronmärka pengar för detta ändamål. Om universiteten kunde söka medel ur en nationell fond skulle fler få upp ögonen för möjligheten, menar Kerstin Beckenius.

Av dem som disputerar på KI får cirka en femtedel fast anställning som forskare på universitetet. Andra fortsätter som forskare utomlands, eller söker jobb inom vården. Men en stor andel av forskarna är hänvisade till en karriär inom näringslivet.

– Förut sögs en stor andel av forskarkompetensen upp av stora svenska läkemedelsföretag, men eftersom flera av dem lagts ned blir det allt viktigare för oss att etablera kontakter med mindre företag, säger Kerstin Beckenius.

Inspirationen till forskarpraktiken kommer från utländska toppuniversitet som amerikanska Harvard och brittiska Cambridge, där man länge haft inarbetade strategier för att hjälpa doktorander att etablera sig på arbetsmarknaden. 2011 startades doktorandpraktikprogrammet, som erbjuder en månads betald praktik åt tio doktorander under en månads tid. Satsningen blev mycket uppskattad, och inför omgång två hade ryktet spritt sig bland såväl studenter som företag.

Lina Josefsson är en av de doktorander som gjort praktik i år. Till vardags forskar hon inom hiv, men hos managementföretaget Health Navigator var hon delaktig i ett projekt att se över ersättningssystem inom primärvården.

– Det var kul att testa något annat och att få användning av mina analytiska kunskaper från KI, säger Lina Josefsson.

I år kunde universitetet även erbjuda en tre månader lång praktik åt femton forskare som redan disputerat. En av dem var Lena Persson, som forskat kring blodfetter i samband med hjärt- och kärlsjukdom. Under praktiken på företaget Mabtech fick hon arbeta med ett projekt där hennes specifika kunskaper kom till användning. Efter två och en halv månad blev hon erbjuden anställning och tackade ja.

– Just nu vill jag jobba inom industrin men i framtiden är det möjligt att jag vill tillbaka till akademin. Förut har det varit svårt att röra sig mellan de båda världarna, men jag tror att det håller på att luckras upp, säger Lena Persson.

Helen Preutz helen.preutz@dn.se “

DN 21 dec 2012:
Skolans problem.

”Så kan lärarnas löner höjas med 10 000 kronor”

“Engångslyft. Fram till cirka 1970 var läraryrket välbetalt. Därefter halkade man efter med två procent realt per år i ett par decennier. På den tiden hade staten arbetsgivaransvar för lärarna och det är staten som bör rätta till dagens missförhållanden. Ett engångslyft på tio procent är inte orimligt, skriver företrädare för TCO, LO och Saco. “

“I internationella undersökningar tappar den svenska skolan i kvalitet och likvärdighet. Det är väl belagt att lärarnas förmåga är en av de viktigaste förklaringarna till kvaliteten i utbildningen. Att vi har rätt lärare är därför en central samhällsekonomisk fråga.

Sedan åtskilliga år tillbaka har lärarnas löner inte varit tillräckliga för att locka så många väl kvalificerade sökande till yrket som skolan skulle behöva. Och ju längre lönerna ligger för lågt, desto fler dåliga skolår riskerar samhällsekonomin att få betala.

Forskningen visar på flera viktiga faktorer som kan förbättra skolans resultat, till exempel mindre klasser de första åren. Men den ger också starka belägg för att lärarnas kompetens och arbetslust spelar en avgörande roll för resultaten.

I det sammanhanget är lärarnas löner en viktig nyckel till ökad kvalitet i skolan. Att kunna locka många duktiga och motiverade studenter att bli lärare i framtiden är avgörande för att arbetsmarknaden ska kunna försörjas med kompetent arbetskraft i praktiskt taget alla andra yrken.

Men det handlar om mer. Att skolan fungerar är en central rättvisefråga. Barn till föräldrar med kort utbildning klarar sig allt sämre i det svenska skolsystemet. Skolan har allt svårare att klara sitt kompensatoriska uppdrag, vilket gör skolan mindre likvärdig. Alla barn ska ha tillgång till skickliga och högt motiverade lärare, men de kommer att betyda mest för de elever som genom sin bakgrund har minst hjälp.

Numera känns de flesta vid detta. Lärarnas låga löner är ett hot både mot lärandet och mot det jämlika samhället. Skulle vi ha samma problem på en vanlig arbetsplats skulle arbetsgivaren betrakta det skeva löneläget som en snedsits. Då skulle ledningen gå in med ett engångslyft för att få fason på relationerna mellan olika medarbetare och yrken.

Sådana engångslyft på 10–20 procent har många chefer varit med om.

Men samhällsekonomins snedsitsar är numera mycket svårare att hantera. När inflationen låg på tio procent om året fanns det möjlighet att inom några få år komma till rätta med relativa lönesituationer som hade hamnat fel.

Fram till cirka 1970 var läraryrket välbetalt. Därefter slirade man utför med två procent realt om året i ett par decenniers tid. Trots något försök att ställa saker till rätta har man inte kommit tillbaka – tvärtom.

Den svenska lönebildningsmodellen har stora styrkor. Den har de senaste femton åren levererat reallöneökningar för stora grupper, samtidigt som vi har kunnat hålla den löneledda inflationen på en låg nivå. Modellen har dock problem att hantera uppenbara, viktiga relativlöneförändringar. Det gäller ett antal kvinnodominerade yrken, liksom lärarna.

För att komma till rätta med åtminstone en del av den relativlöneförsämring som lärarna drabbats av under de senaste årtiondena vore det rimligt att öka lärarlönerna med ett engångslyft på åtminstone tio

procent. Det skulle inte vara ett lyft för alla med samma procent rakt av, det skulle behöva fördelas efter förutsättningar och behoven inom olika ämnen och skolformer, men den sammantagna effekten borde lyfta lärarnas samlade lönesumma med så mycket.

Det är svårt att föreställa sig någon annan möjlighet att effektivt stärka lärarutbildningarnas dragningskraft.

Tio procent mer till lärarna är inte hisnande dyrt. Det skulle kosta omkring fem miljarder, lite mindre än den sänkta restaurangmomsen på 5,4 miljarder. Det starkt ifrågasatta sista steget i sänkningen av bolagsskatterna – från 24 till 22 procent – beräknas till 7,6 miljarder. Den senare motsvarar ganska jämnt 15 procent i höjning för lärarna. Rimligtvis borde ett lärarlyft vara betydligt mer angeläget för samhällsekonomin.

Alternativet att lärarna år efter år skulle få två tre procentenheter mer än alla andra grupper bedömer vi som orealistiskt och svårt för den svenska lönebildningen att hantera. Med ett engångslyft på 10–15 procent och ”märket” i lönerörelserna därefter skulle lärarna på sex-sju år kunna nå en genomsnittlig löneförbättring på 10 000 kr/mån.

Kruxet är 10–15 procent ur kommunernas kassa. Till skillnad från andra arbetsgivare kan kommunerna inte skapa utrymme genom att höja sina priser. Höjda kommunalskatter betyder höjda skatter på arbete, just det som vi vill ha mer av. Risken är då att pengarna skulle tas från andra gruppers löneutrymme – men varför ska andra kommunanställda betala för en snedsits som uppkom under de årtionden när staten höll i lärarnas löneförhandlingar?

Kanske är det just detta som borde leda vidare till svaret. Det var staten som hade arbetsgivaransvaret i löneförhandlingarna under lönenedpressningens första årtionden. Därför är det inte orimligt att staten betalar vad det kostar att rätta till ett missförhållande som staten har medverkat till. Staten har det yttersta ansvaret för samhällsekonomin, och borde därför vara plågsamt medveten om det långsiktiga hot som alltför låga lärarlöner utgör.

Rent tekniskt skulle staten kunna komma överens med Sveriges Kommuner och landsting – som är lärarnas viktigaste motpart i löneförhandlingarna – om att rätta till snedsitsen. Det finns säkert flera tänkbara tekniska lösningar. En är att staten knyter an till koefficienter i utjämningssystemet som har med skolan att göra och räknar upp det samlade statsbidraget till kommunerna. Sedan får kommunerna som arbetsgivare förhandla om hur utrymmet ska användas.

Vi är medvetna om att det vi föreslår starkt avviker från den gängse modellen för den svenska lönebildningen, där vikten av att staten håller sig neutral och på armlängds avstånd är en av de centrala förutsättningarna för parternas ansvar.

Lärarlönernas samhällsekonomiska nyckelroll och de påtagliga efterverkningarna av statens tidigare agerande som arbetsgivare har emellertid övertygat oss som personer att ett engångslyft för att rätta till eftersläpningen ändå kan vara motiverat. Ett viktigt syfte med att hantera problemet som en snedsits och med ett engångslyft är att minska risken för att ”märket” i lönebildningen ifrågasätts.

Det är möjligt att andra kan finna bättre sätt att hantera detta dilemma. Det är resultatet som är huvudsaken. Lärarnas ökenvandring måste äntligen ta slut efter 40 år.

Roger Mörtvik, samhällspolitisk chef, TCO.

Ola Pettersson, chefsekonom, LO.

Gunnar Wetterberg, samhällspolitisk chef, Saco.

DN 21 dec 2012:

Välbetalda direktörer. 2011 ökade lönerna med 24 procent

“Löneboom i toppskiktet”

“De 20 mest välbetalda vd:arna ökade sina inkomster med i snitt tre miljoner kronor 2011. Det motsvarar höjningar på 24 procent, att jämföra med 2–3 procent för vanliga anställda. Det visar DN Ekonomis genomgång av 225 börs-vd:ars inkomster. Den genomsnittliga vd:n ökade inkomsten med två arbetarlöner. “

“Mest av alla vd:ar i börsnoterade bolag tjänade Johan Malmquist på Getinge, med 31 miljoner i lön, eventuella bonusar och arvoden – det som kallas inkomst av tjänst. Han, och de övriga 19 i toppen, delade på ungefär 320 miljoner i inkomster, en ökning med 63 miljoner mot året före.

Genomsnittslönen i gruppen ligger nu på 16 miljoner, och har alltså åkt upp med tre miljoner på ett år.

Även om det är vanskligt att göra statistik på små grupper – det finns till exempel flera vd:ar som tvärtom fått inkomsterna sänkta med stora belopp (troligen för att de inkasserat bonusar föregående år) – kan man ändå konstatera att 2011 verkar ha varit ett sällsynt bra år för börs-vd:arna. Det framgår bland annat av listan över dem som tjänar allra mest, härintill.

DN:s genomgång omfattar 225 börs-vdar. Det finns exempel på att inkomsterna både två- och trefal-digats för vissa. Ibland kan dock stora löneökningar bero på att man tillträtt vd-jobbet under året, om man till exempel gått från att vara marknadschef till vd.

Därför har DN ur de 225 valt ut de vd:ar som innehaft sin tjänst hela 2010 och 2011, och som fortfarande har kvar jobbet. Det blev 136 stycken. För den här gruppen med vd:ar som nu alltså haft samma jobb i närmare tre år, var genomsnittsinkomsten ungefär 5,4 miljoner för inkomståret 2011 (taxeringen 2012, som nyligen blivit helt färdig), och 4,8 miljoner året före. Genomsnitts-vd:n har alltså ökat sin inkomst med 12,1 procent år 2011.

Tittar man i stället på medianen, som anses vara ett mer rättvisande genomsnittsvärde om lönespridningen är stor, var den cirka 3,6 miljoner inkomståret 2011 och 3 miljoner år 2010 för vd:arna i gruppen. Medianen har ökat med 17 procent.

I kronor räknat är de olika genomsnittliga ökningarna 580 000 respektive 520 000 kronor. Det motsvarar i runda slängar det många yrkesgrupper i allmänhet har som inkomst under två års tid. Löneökningarna för dessa brukar dock ligga på 2-3 procent, det vill säga uppemot 9 000 kronor per år.

Getinges vd Johan Malmquist tjänade 2011 ungefär lika mycket som 104 privatanställda arbetare i Sverige.

LO gör årligen en sammanställning av hur samhällstopparnas inkomster utvecklas i förhållande till arbetares. Den har ett annat urval av positioner, men det ingår 50 vd-tjänster, dock inte enbart börsbolags-vd:ar. Rapporten är färdig i februari men LO-ekonomen Jeanette Bergström bekräftar att klyftan ökar något.

– Det verkar ju också som om vd:arna i toppen närmar sig varandra, att inkomsterna drivs upp mot de högsta ersättningarna.

Direktörernas inkomstlyft är ofta huvudbry för Svenskt Näringsliv, som brukar betona vikten av att hålla tillbaka löneökningarna för samhällets bästa.

Varför ska vanligt folk hålla tillbaka när toppcheferna inte gör det?

– När det gäller vd:arna på börsbolagen så är deras ersättning en fråga för ägarna och styrelserna, vi förhandlar inte för dem i avtalsrörelsen. Det rör sig också om en mycket liten grupp i förhållande till alla dem som vi representerar. En vd i större delen av våra företag har inkomster på helt andra nivåer, det rör sig om i snitt 80 000 kronor i månaden, säger presschefen Peter Isling.

Juan Flores juan.flores@dn.se “

“**Fakta. Getinge**

Medicinteknikbolaget börsnoterades 1993

Getinge är ett medicinteknikbolag, med huvudkontor i Getinge, ett par mil norr om Halmstad.

Produkter och tjänster inom desinfektion och sterilisation är ett stort affärsområde.

Kunderna är bland andra kommuner, landsting, privata vård-aktörer, tandläkare och apotek.

Koncernen har 13 000 medarbetare globalt och 25 miljarder i försäljning.

Johan Malmquist är vd och styrelseordförande.

Finansmännen Carl Bennet och Rune Andersson köpte företaget från Electrolux 1989. “

DN 21 dec 2012:

Avtalsrörelsen.

“Kommunal vill ha högre lönepåslag än industrin”

“2013 bjuder på en ny tuff lönerörelse, särskilt i kommuner och landsting. De kvinnodominerade facken låter sig inte hejdas av krisen. Både LO-förbundet Kommunal och tjänstemännen i Vision och Akademikerförbundet SSR kräver högre påslag än industrin.”

“I veckan har fack och arbetsgivare inom både industrin och kommuner och landsting utväxlat avtalskrav.

Redan industrifackens krav på 2,8 procent – ett av de lägsta i modern tid – döms ut av arbetsgivarna som ”långt över vad som är rimligt”.

Kommunal kräver minst 700 kronor mer per anställd och månad. Det motsvarar 3,1 procent.

– Det blir en jobbig avtalsrörelse, fastslår Ingela Gardner Sundström, ordförande i förhandlingsdelegationen på SKL, Sveriges Kommuner och landsting.

De krav som i går presenterades av socialsekreterare, kuratorer och andra kommunala tjänstemän ser på ytan ut att klappa SKL medhårs: Visions och Akademikerförbundet SSR:s gemensamma yrkande för 165 000 medlemmar innehåller för första gången inget procentsatt löneökningskrav alls – trots att samma två förbund i fjol kategoriskt dömde ut SKL:s återkommande krav om sifferlösa centrala avtal.

Kommunaltjänstemännens tydliga mål är löner som höjs mer än för mansdominerade grupper med jämförbar utbildningslängd i det privata näringslivet. I praktiken skulle även det innebära högre procentuella påslag än i industrin.

Ändå vill förbunden ge SKL intrycket att de likt lärarförbunden tidigare i år är beredda att diskutera sifferlösa centrala avtal – på villkor att SKL med kraft förbättrar lönebildningen ute i kommunerna. I klartext mer tid för lönesamtal, och mer utbildning och kunskap till cheferna om hur mycket pengar de har att fördela.

– Nu är det dags för SKL att sluta med sin reklamkampanj om att de erbjuder Sveriges viktigaste jobb, och i stället i handling och i avtal visa att man vill ta tag i de problem som finns ute på fältet. Annars är man illa ute när man inom kort behöver rekrytera nya stora grupper högutbildade, säger SSR:s förhandlingschef Markus Furuberg.

Tove Nandorf tove.nandorf@dn.se “

DN 21 dec 2012:
Riskkapitalbolag.

“Regeringen tänker inte begränsa vinst”

“Regeringen anser att riskkapitalbolag har tagit en för stor kaka av marknaden för företag inom vård, skola och omsorg. En utredare ska utreda nya krav på välfärdsföretag och hur mångfalden ska öka.”

“– Det vi har sett i vissa branscher är att riskkapitalbolagen har blivit helt dominerande. Det är det man skulle vilja undvika i framtiden, säger finansmarknadsminister Peter Norman (M), som ansvarar för regeringens direktiv till utredaren.

Är det för att riskkapitalbolagen i sig är dåliga ägare?

– Nej det är det inte. Det är lite som Mao Zedong sade: ”Låt hundra blommor blomma”, säger Norman.

– Branschen mår bra av att det finns olika synsätt på hur man ska driva vårdbolag.

I direktiven till utredningen, som ska vara klar sista februari 2014, nämns inte mycket om vinstfrågan.

Socialdemokraterna har en het debatt i gång om vinstbegränsningar, även om partiledningen vill att det ska bli en indirekt följd av hårdare krav på uppföljning av företag i välfärden, inte genom vinstförbud.

TT “

DN 22 dec 2012:

“Anders Borg bör låta andra göra prognoserna”

“Finansministern gjorde i går en rejäl nedskrivning av regeringens tillväxtprognos. Så sent som i höstbudgeten räknade Anders Borg med att BNP skulle öka med 2,7 procent år 2013 – på fredagen var motsvarande bedömning 1,1 procent. Samtidigt stiger arbetslösheten mer än beräknat och skatteintäkterna sjunker. Sverige är på väg in i en djup lågkonjunktur.

Regeringen motiverar de reviderade utsikterna med att världsekonomin bromsat in på sistone. Det är korrekt, men de försämrade tiderna förutsågs av de flesta bedömare redan i slutet av sommaren.

Sanningen är att Anders Borg aldrig presenterade en trovärdig prognos i budgeten. Eurokrisen och åtstramningspaketen runt om i Europa var ingen hemlighet. Att dessa skulle slå hårt mot den svenska exporten var givet.

Det ligger nära till hands att se höstbudgetens överoptimistiska siffror som ett försök från Borgs sida att tänja på budgetreglerna och bokföringsmässigt skaka fram ett extra stort reformutrymme.

Det hade varit ärligare och bättre att redan då säga som det var. En utdragen finanskris kombinerat med en kraftigt försämrad konjunktur motiverar finanspolitiska stimulanser, även om dessa innebär ett mindre avsteg från självpåtagna budgetregler.

Peter Wolodarski peter.wolodarski@dn.se “

DN 22 dec 2012:
Finansministern sänker tillväxtprognosen.

“Experterna kräver: Satsa mer på jobben”

“Verkligheten hann i kapp finansminister Anders Borg när han på fredagen mer än halverade sin prognos över tillväxten 2013. Borg har fått kritik för sin alltför optimistiska prognos från september, men nu varnar han i stället för flera magra år på arbetsmarknaden. “

“Anders Borg konstaterade att den ekonomiska utvecklingen i omvärlden ser dyster ut, med eurokrisen och krisen i de offentliga finanserna i USA.

– Vår sammanfattande bild är att det här ger ett par magra år för svensk ekonomi och att vi får en återhämtning som får beskrivas som både sen och klen, sade Borg.

Ändå anser inte finansministern att det ”för närvarande” är läge för akuta insatser för att stimulera ekonomin. Det kan komma åtgärder senare under våren.

Däremot flaggar han för att tidigarelägga vissa insatser för att förbättra sysselsättningen. Hit hör den så kallade jobbpakten där det pågår förhandlingar mellan regeringen och arbetsmarknadens parter om hur man ska få fler i arbete.

– Det handlar om bland annat sänkta arbetsgivaravgifter för de ungdomar som går på introduktionsavtal eller handledarstöd. Vi får se om vi ska gå fram lite snabbare där och det gäller naturligtvis också sänkta avgifter till a-kassorna, sade Borg.

Finansministern lade också till att regeringen är beredd att återkomma med andra åtgärder för 2014 och 2015.

Att Borg nu sänker prognosen förvånar inte ekonomer och analytiker – det har de väntat på hela hösten. Robert Bergqvist, chefsekonom på storbanken SEB, reagerade mest på Borgs prognos för arbetslösheten. Jämfört med september-prognosen är det höjningar på uppåt två procentenheter för åren 2014 och 2015.

– Det sätter strålkastarljuset på att vi har ett växande problem på arbetsmarknaden. Vi riskerar att få en strukturell arbetslöshet som rör sig uppåt, säger Bergqvist.

Robert Bergqvist menar att det måste bli lättare att slussa arbetskraft från exportnäringarna, där arbetstillfällena minskar, till inhemska tjänstenäringar som måste få växa. Därför behövs bland annat satsningar på vidareutbildning och omskolning.

Björn Lindgren på Svenskt Näringsliv är inne på samma sak. Han påpekar att många av de varsel som lagts i höst är ”strukturella”. Människor har blivit varslade för att fabriken läggs ned eller jobben flyttas utomlands. Ett sådant exempel är när 400 personer varslades då Volvo bestämde sig för att lägga ner busstillverkningen i Säffle.

Därför fäste sig Lindgren särskilt vid Borgs tal om att tidigarelägga strukturella reformer.

– Han öppnar ju för det. Jag hoppas att det är något som han fortsätter med, säger Lindgren och efterlyser bland annat åtgärder för att förbättra matchningen på arbetsmarknaden så att fler arbetslösa kan tacka ja till de jobb som finns, samt att få i gång mer bostadsbyggande på tillväxtorter.

Andreas Jonsson, senioranalytiker på storbanken Nordea, tycker att Borg borde vara tydligare med att överskottsmålet för de offentliga finanserna knappast nås under överskådlig tid.

Dan Lucas dan.lucas@dn.se **“**

“Hur blir din och Sveriges ekonomi nästa år?

Axel Nordblom, 20 år, studerande: – Min ekonomi är konstant låg och lär så förbli även nästa år. Landets ekonomi kommer i alla fall inte att stiga. Enkät: Ole Rothenborg, Foto: Anette Nantell

Seija Adolfsson, 65 år, undersköterska: – Jag ska strax gå i pension, så det blir lite mindre pengar nästa år. Det är värre med landets ekonomi. Det värsta är alla unga som inte kommer in på arbetsmarknaden.

Klara Bergkvist, 23 år, studerande: – Jag lever på studielån och sparade pengar så det blir nog ingen förändring. Det är värre för Sverige. En fara är att allt fler tar allt större lån till sina bostäder.

Amaury Diaz, 42 år, korvförsäljare: – Jag har sålt korv sedan 1994 och de senaste åren har det gått sämre. Sveriges ekonomi blir nog också sämre eftersom allting blir dyrare.

Ersättning till arbetslösa

Den 1 januari 2007 ändrades avgifterna till a-kassorna. Så här såg det ut före och efter 2006:

Minsta månadsavgift: 84 kr (ST). Högsta avgift: 120 kr (Säljarnas). Skillnad: 36 kr. 2013: Minsta avgift: 85 kr (Finans & Försäkring). Högsta avgift: 390 kr (Hotell- och restauranganställdas). Skillnad: 305 kr.

Sex kassor har över 250 kronor i månadsavgift. Den största delen beror på avgiften, numera kallad arbetslöshetsavgift, som infördes 2007. Tanken bakom var att hög avgift ska tvinga fram återhållsamma lönekrav, för att arbetslösheten inte ska öka.

Reaktioner

”Vi har tappat ett halvår på detta”

– Anders Borg har fel. Det finns redan ett akut efterfrågeproblem i svensk ekonomi. Och när alla de som nu blir varslade går från lön till a-kassa kommer en ny våg. Vi har redan tappat ett halvår på regeringens felaktiga prognos, säger LO:s ordförande **Karl-Petter Thorwaldsson.**

”Det är troligen för optimistiskt”

– Prognosen för den långsiktiga tillväxten är sannolikt för optimistisk, säger **Lars Calmfors**, professor i nationalekonomi.

Han tycker dock att det som främst behövs är en ytterligare sänkt ränta.

”Vi behöver fler stimulanser”

– För att vi ska kunna ta oss ur den här lågkonjunkturen tror vi att det nu är viktigt med ekonomiska stimulanser, säger **Cecilia Fahlberg**, Unionens ordförande.

Unionen har tidigare föreslagit åtgärder som ska stimulera konsumtion, som ökade barnbidrag.

DN 22 dec 2012:
Finansministern sänker tillväxtprognosen.

“Borg har problem med trovärdigheten”

“Analys. Finansminister Anders Borg har fått problem med sin trovärdighet som prognos-makare. Nu rättar han in sig i ledet igen, efter att i höstas ha gjort ett misslyckat solonummer. Nästa krav på honom blir att sätta in åtgärder mot den stigande arbetslösheten. “

“Normalt sett kommer finansministern med endast två konjunkturprognoser per år, i april och september. Anders Borg tvingas nu ut en extra gång, efter att senast ha varit alltför optimistisk. Nu tar han inga sådana risker, utan lägger sig emellan de bedömningar som just har kommit från Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

I rättvisans namn ska sägas att alla prognosmakare har fått justera ner sina siffror. Ingen förutsåg den kraftiga nedgång som har kommit i Sveriges ekonomi. Men Anders Borgs nedrevidering är större än andras, eftersom han i höstas spådde en BNP-ökning på 2,7 procent under 2013.

Redan då väckte detta invändningar, även om finansministern – något kluvet – också talade om riskerna för en sämre utveckling. Det gör han även nu, samtidigt som den nya prognosen säger att BNP-ökningen blir 1,1 procent under 2013.

Det kan jämföras med Riksbankens prognos där BNP-ökningen blir 1,3 procent och Konjunkturinstitutets på 0,8 procent. Skillnaderna är nu så små att det i nuläget knappast går att säga vem som får mest rätt.

Svårast för Anders Borg måste ändå ha varit att ändra sin prognos för arbetslösheten. Enligt tidigare bedömning skulle nivån ligga nästan oförändrad på 7,5 procent under 2013 och därefter väntades en minskning till 6,7 procent under valåret 2014. Nu spås däremot en uppgång till 8,2 procent under nästa år och sedan till 8,3 procent året därpå. Vändningen nedåt har förskjutits ända till 2015.

Vid en sådan försämring av arbetsmarknadsutsikterna krävs det motåtgärder. Här har finans-ministern ännu inget nytt att komma med, utöver vad som redan finns i budgeten. Han räknar dock med att underskottet i de offentliga finanserna kommer att växa, vilket på kort sikt bidrar till att hålla i gång efterfrågan i ekonomin.

I stället flaggar Anders Borg för vad som kan komma i april, när regeringen lägger fram sin ekonomiska vårproposition. Då kan det bli både ökade resurser till utbildning inom ramen för arbetsmarknadspolitiken och ett slopande av den differentierade avgiften till a-kassan, såsom en del av den så kallade jobbpakten. Det handlar då om förändringar som inträder vid halvårsskiftet 2013.

Anders Borg spår att inflationen förblir låg under lång tid framåt, men håller tyst angående Riksbanken. Man vågar gissa att han hoppas på fler räntesänkningar som kan dämpa nedgången i ekonomin. Om följden då också blir en svagare kronkurs, skulle det ge draghjälp åt svensk export.

Negativa prognoser måste leda till handling. Trycket ökar på både finansministern och Riksbanken att mer behöver göras.

Johan Schück johan.schuck@dn.se **“**

DN 27 dec2012:
Arbetslösheten tär på självkänslan.

“Jag förstår inte varför jag inte får något jobb”

Jag känner mig trött. Sliten, lite uppgiven och i behov av semester. Det konstiga är att jag inte har jobbat. Inte i bemärkelsen; släpat mig upp i gryningen, haft en överfull inbox och aldrig kunnat stänga av mobilen. Ingen har kostat på mig den ynnesten. I stället har jag jobbat heltid med att hitta någon som vill ge mig möjligheten att bli en av dem som är i behov av lagstadgad semester.

Arbetslösheten är inte som jag trodde. Jag trodde att arbetslöshet var förutsägbart och hängde ihop med utbildningsnivå, hälsa, geografi, etnicitet, social situation och andra mätbara faktorer.

Dessutom, måste jag erkänna, trodde jag att det i viss mån hängde på ambition och självkänsla. Den som verkligen vill något och tror på sig själv, den klarar det. Engagemang, ambition och övertygelse har flödat från min kropp.

Genom brev, ansökningar, telefonsamtal. Jag vet vad jag vill arbeta med, jag har en universitetsutbildning, jag har arbetslivserfarenhet, jag är driven, engagerad, kunskapstörstande, motiverad och flexibel. Jag har övervägt att flytta till Mariestad, Östersund och Kalmar, accepterat alltför låg lön och alltför okvalificerat jobb. För jag har sökt jobb. Så. Många. Jobb.

Den senaste tiden har jag sökt praktikplats i stället. Jag har erbjudit mig att arbeta gratis mot en merit i mitt cv. Men icke. Hur kan man ignorera ett sådant initiativ?

Vad är det för fel på vår arbetsmarknad? Den bygger på utbud och efterfrågan givetvis, men utan nyfikenhet, tolerans, mångfald och godhet fungerar den dåligt. För om det inte är fel på arbetsmarknaden så måste det vara fel på mig. Det är så svårt att låta bli att tänka så när det går ännu en dag utan svar.

Många önskar mig lycka till och säger att jag verkar driven och ambitiös. Tack. Synd bara att ingen anser att just de har ansvar eller medmänsklighet nog att vara den som ger mig ett riktigt jobb. En möjlighet att bidra till samhällsutvecklingen. Det är bara det jag vill. Och jag väntar här.

Anna S Ljustander, Höganäs

DN 29 dec 2012:
Arbetslösheten.

“Jobb, jobb, jobb

Mycket talar för att arbetslösheten blir den viktigaste frågan de närmaste åren. Sverige är på väg in i en djup lågkonjunktur. Och prognosmakarna räknar med att andelen utan jobb växer stadigt.

Den minskade efterfrågan från både hushåll och företag försvagar arbetsmarknaden, konstaterar Konjunkturinstitutet i sin senaste prognos och räknar med att arbetslösheten ökar från 7,7 till 8,4 procent valåret 2014. I ett historiskt perspektiv är det en mycket hög nivå.

När Fredrik Reinfeldt tillträdde som statsminister 2006, efter att gjort kampen mot utanförskapet till sin huvudfråga, var motsvarande andel 6,6 procent. Nu tyder det mesta på att arbetslösheten blir betydligt högre efter åtta år med alliansregeringen.

Naturligtvis är detta ett misslyckande för Reinfeldt, men nederlaget måste ses i ljuset av finanskrisen. Det har på senare år skett en utslagning på arbetsmarknaden runt om i västvärlden. Och den har i sin tur varit sammankopplad med turbulensen som uppstod när fastighetsbubblorna sprack i såväl USA som Europa.

Höstens varselvåg har delvis denna bakgrund. Sverige drabbas hårt av eurokrisen, som trycker ned exporten, och den pågående åtstramningspolitiken runt om i Europa försvårar en återhämtning.

Till Reinfeldts försvar bör också sägas att flera av de reformer som regeringen genomfört har varit bra för sysselsättningen. Utvecklingen hade blivit sämre utan jobbskatteavdrag, rutpaket och skarpare regler.

Men detta är en klen tröst för dem som saknar ett jobb. Det verkligt oroande är dessutom att ju längre krisen pågår, desto större risk för svårbekämpad långtidsarbetslöshet.

Flera saker kan göras för att minska problemet.
För det första skulle Riksbanken kunna stimulera ekonomin ytterligare genom att sänka räntan. Inflationsriskerna är mycket små och Riksbankens ovilja att hålla en lägre ränta bidrar till arbetslösheten.

För det andra behöver regeringen se över sin politik och fundera på nya förslag. Hittills har finansminister Anders Borg varit inriktad på reformer som höjer utbudet av arbetskraft, men det stora problemet de närmaste åren är bristande efterfrågan. Det finns helt enkelt för få arbetsgivare som är beredda att anställa.

För att åtgärda den saken behövs en politik som främjar företagande och gör det enklare och billigare att anställa. Anders Borgs ansträngningar att få till stånd ett jobbpaket med fack och arbetsgivare kanske leder i den riktningen, men regeringen kan inte göra sig beroende av Svenskt Näringslivs eller LO:s gillande. Den måste självständigt ta ansvar för en politik som ger fler jobb.

Ett förslag som är värt att pröva återlanserades i höstas av nationalekonomerna Lars Ljungqvist och Thomas Sargent på DN Debatt (7/10). Det handlar om så kallade välfärdsjobb, som innebär att långtidsarbetslösa erbjuds meningsfulla arbetsuppgifter inom offentligt finansierad vård och omsorg. Tjänsterna skulle inte ställa krav på omfattande förkunskaper.

Vinsten för samhället skulle vara dubbel. Dels kan den arbetslöse återvända till arbetsmarknaden, dels fylls verkliga behov inom välfärdssektorn.

Ljungqvist och Sargent, som båda är ledande ekonomer, bedömer att förslaget inte tränger undan vanliga jobb. Tvärtom räknar de med betydande samhällsvinster.

Anders Borg har hittills inte visat något intresse för välfärdsjobben. När han blev finansminister hade han redan sin politiska karta klar och har sedan dess följt den tämligen noggrant.

Men arbetslösheten fortsätter att vara ett problem, och den växer dessutom i omfattning. Det ställer krav på nytänkande och förmåga till omprövning.
Vad tjänar det till att regeringen tycker att den lyckats med jobben om väljarna ser en annan verklighet? **DN 29/12 2012 “**

DN 29 dec 2012:

Arbetsmarknadspolitik.

”Reinfeldt och Borg sitter i knäet på facket”

“Ungmoderaterna till hårt angrepp. Jobbpakten lanserades under pompa och ståt i Almedalen i somras. Tillsammans skulle regering, fack och näringsliv ta itu med ungdomsarbetslösheten. Men jobbpakten har helt avstannat och vi unga kan inte vänta på att Anders Borg har fikat klart med LO och Svenskt Näringsliv, skriver Erik Bengtzboe, ordförande i Muf. “

“Under Almedalsveckan presenterade Fredrik Reinfeldt med stor stolthet trepartssamtalen som mer eller mindre i hemlighet hade inletts mellan regeringen och arbetsmarknadens parter. LO, Svenskt Näringsliv och alliansen skulle nu sätta sig i samma båt och förenas i kampen mot utanförskapet. Anders Borg skulle nu ta rodret över skutan och det hette att man ”skulle sätta den svenska modellen i arbete” med en jobbpakt.

Över ett halvår har passerat sedan det presenterades och det är kanske inte helt ärligt att hävda att den gått på grund, men seglen har inte hissats sedan Almedalen.

Att vi har en hög ungdomsarbetslöshet har inte undgått något. Alla har vi någon ung person i närheten av oss som befinner sig i utanförskap och som inte släpps in på arbetsmarknaden. I Sverige i dag är nästan var femte ung person arbetslös. Det skapar stora problem för vår gemensamma ekonomi, men ännu större för personen som är drabbad. Att flytta hemifrån och ta steget till att bli vuxen och försörja sig själv känns alltmer avlägset och får skjutas på framtiden.

Jobbpakten, som lanserades med pompa och ståt av statsministern under det årliga Almedalstalet och som skulle ledas av finansministern, har helt avstannat. Vi har i dag en ungdomsarbetslöshet på 22,2 procent i genomsnitt för riket och många unga står still precis utanför muren som omger arbetsmarknaden och nekas konstant inträde.

De tre parterna som ingår i jobbpakten och trepartsamtalen representerar alla dem som redan finns på arbetsmarknaden. Facken representerar sina medlemmar som redan har jobb. Fackförbunden är väldigt pådrivande i att behålla status quo och tyvärr starka motståndare till förändring. Fackförbunden driver gärna på för mer rigorösa regelverk och högra lägstalöner, vilket gynnar dem som har ett jobb, men slår hårt mot dem som inte har ett jobb genom att höja tröskeln till arbetsmarknaden. För att trepartssamtalen ska kunna nå resultat behövs en vilja till förändring, men tyvärr fungerar facket som en bromskloss av betong snarare än en katalysator för en bättre arbetsmarknad.

Svenskt Näringsliv representerar arbetsgivarna och tillsammans med Anders Borg har de staten och hela arbetsmarknaden representerad. Men de saknar den viktigaste kategorin – den som vi unga tillhör – den del som står utanför arbetsmarknaden. Om de tre parterna tillsammans vill ha en förändring kan man undra. Jobbpakten, som den är konstruerad, förlorar sitt syfte när den part som behöver den allra mest inte bjuds in till kaffet med de andra.

Den svenska arbetslösheten ligger på 7,4 procent och vår ungdomsarbetslöshet ligger på 22,2 procent. Arbetslösheten bland unga är alltså tre gånger så stor som den genomsnittsliga. Motsvarande siffror bland våra grannländer är dock inte lika alarmerande. Norge har en ungdomsarbetslöshet på 8,6 procent, Danmark på 14,4 procent, Tyskland på 8,0 procent och Nederländerna på 9,3 procent.

Problemet är mångfacetterat, tvärtemot vad många politiska krafter hävdar. Utbildning är bland det viktigaste som finns för att unga ska få

ett jobb och för att göra oss unga mer anställningsbara, men det är inte allt. En examen leder inte automatiskt till ett jobb. I Danmark är det färre och färre som tar gymnasieexamen, och ändå har de lägre arbetslöshet än Sverige. I Norge är det många unga som väljer att hoppa av gymnasiet. År 2000 var det 25 procent som efter fem år fortfarande saknade gymnasieexamen och de har ändå bland världens lägsta arbetslöshet bland unga. På Island, som traditionellt sett har en låg ungdomsarbetslöshet, saknar runt 30 procent av personerna på arbetsmarknaden en utbildning högre än grundskola.

I länder där en stor andel av befolkningen har gymnasieexamen ser vi att en gymnasieutbildning inte är en universallösning för att få in unga på arbetsmarknaden. I Slovakien har hela 91 procent av befolkningen en gymnasieexamen, men en ungdomsarbetslöshet på 30,1 procent. I Polen har 89 procent minst gymnasieutbildning, men en ungdomsarbetslöshet på 27,1 procent. Gymnasieexamen är inte en garanterad väg till jobb för oss unga.

Förslag som exempelvis Socialdemokraternas utbildningskontrakt för unga, som tvingar skoltrötta till skolbänken, drar den felaktiga slutsatsen att en avklarad gymnasieexamen är den enda vägen till jobb för oss unga. Fler och bredare åtgärder än bara utbildning måste till för att öppna arbetsmarknaden för fler.

Arbetslinjen måste gälla alla, även oss unga. Det är dags att vi på allvar visar att alla behövs på arbetsmarknaden. De tre områden som är nycklarna för att få in fler unga på arbetsmarknaden är matchning, kostnad och regelverk.

Matchning behövs för att kunna få in rätt människor på rätt plats. I dag beskriver arbetsgivare att det är svårt att finna rätt kompetens. Detta behöver Arbetsförmedlingen ta på allvar och stötta både de arbetssökande och arbetsgivarna i deras arbete.

Att det är för dyrt att anställa unga i dag är uppenbart och vi behöver göra det billigare så att fler unga kan få chansen att finnas på arbetsmarknaden. Ytterligare lättnader av arbetsgivaravgiften gör det billigare att anställa utan att sänka löner.

Regelverket i dag försvårar både för arbetstagare och för arbetsgivare. Samtidigt som det uråldriga regelverket försvårar för arbetsmarknaden är den direkt diskriminerande mot unga och andra svaga grupper på arbetsmarknaden. Tack vare sist in, först ut-principen är det oftast de med minst erfarenhet, det vill säga vi unga, som åker ut från arbetsmarknaden när konjunkturen vänder.

Vi unga kan inte vänta på att Anders Borg har fikat klart med LO och Svenskt Näringsliv. Statsministern och finansministern sätter sig i knäet på fackföreningsrörelsen och förväntar sig att de av allmän vänlighet ska hjälpa oss unga in. Vi måste göra det enklare och billigare att anställa unga om vi ska lyckas skapa fler vägar in till jobb.

Jobbpakten har inte levererat, viljan verkar helt enkelt inte finnas.

Erik Bengtzboe Förbundsordförande Moderata ungdomsförbundet “

“<u>I korthet. Jobbpakten</u>

Jobbpakten lanserades under Almedalsveckan i somras.

Syftet är i första hand att få ner ungdomsarbetslösheten.

Tre parter ingår: regering, fackförbund och arbetsgivarorganisationer.

Några åtgärder som har diskuterats:

Unga arbetslösa ska erbjudas arbete varvat med utbildning.

Företag som tar emot ungdomar kan få lättade arbetsgivaravgifter

Statliga bidrag till handledare vid yrkes-introduktion.

Differentierade a-kasseavgifter.”

659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

Libris/SAB:
Qbl Försäljningsorganisation. Marknadsföring
Qbm Reklam och PR (public relations)

DC, DK 659)DC:
659 Reklam & PR

Marknadsföring och reklam använder sig av påverkansmöjligheter som finns med verksamheterna i områdena 7-9.

sverige.se innehåller nu information om Sverige enligt följande kopia:

"**Information about Sweden in Swedish**

Article:
Svenska språket

Fact sheet:
Sverige i korthet: Fakta, nationalsymboler och karta (2011) (pdf, webbversion)
Sverige i korthet: Fakta, nationalsymboler och karta (2011) (pdf, printversion)Sverigekarta (pdf, print version)

Raoul Wallenberg: En enda människa kan göra stor skillnad (2012) (pdf, webbversion)
Raoul Wallenberg: En enda människa kan göra stor skillnad (2012) (pdf, printversion)

Barn i Sverige: Att växa upp i Sverige (2009) (pdf, webbversion)
Sverigekarta för barn (pdf)

Publications:
Det ska vi fira - svenska traditioner och högtider
www.sweden.se/traditioner (web version)
Klassiska svenska smaker - recept med ursprung och originalitet
Svenska utifrån - Swedish from the outside
Svenska Porträtt - Carl Linnaeus
Svenska Porträtt - Astrid Lindgren

Links:
Svenska ambassader och konsulat"

sverige.se var från början en webbsida med länkar till svenska statliga myndigheter mm. Sedan har den övergått till att bli en sida med information om Sverige. Som sådan är den undermålig och skandalös.

3 juli 2012:
Opinionsbildning.

”Sveriges lobbyister behöver etiska regler”

“Almedalen i fokus. En stor del av lobbyisternas arbete går ut på att förklara för olika uppdragsgivare hur politiker, myndigheter och journalister faktiskt fungerar. Men lobbyismen behöver regler och lobbyisterna borde bli mer öppna, skriver statsvetaren och före detta professorn Olof Petersson. “

“En serie omständigheter ledde till att jag blev lobbykonsult. Efter att i hast ha lämnat SNS (Studieförbundet Näringsliv och Samhälle) i höstas började jag leta efter ett nytt sätt att bidra till att samhällsforskningens resultat kommer till praktisk nytta. Jag började då ta uppdrag för en kommunikationsrådgivare med inriktning mot den offentliga sektorn.

Pengar spelar roll för alla som förvärvsarbetar. Man kan säkert bli rik inom lobbybranschen, precis som inom andra näringar. Men i praktiken rör det sig inte om några fantasibelopp utan om allmänt skäliga ersättningar för ett ofta tidspressat jobb.

Nyfikenhet var en avgörande drivkraft. Nu fick jag tillfälle att blicka bakom kulisserna till en verksamhet som ofta ifrågasätts och ibland misstänkliggörs. Jag har själv forskat om maktspel och opinionsbildning och ville inte missa chansen att själv se hur det går till i praktiken.

Efter ett halvår kan mina erfarenheter sammanfattas i ordet besvikelse. Besvikelse över att det som pågår är så välbekant, att det inte finns några hemliga tunnlar in till maktens boningar. Jag börjar bli benägen att sätta likhetstecken mellan lobbykonsulter och folkbildare. En stor del av arbetet går ut på att pedagogiskt förklara för olika uppdragsgivare hur dagens politiker, myndigheter, journalister och sociala medier faktiskt fungerar. Mina insatser hittills har mest bestått i att hålla föredrag, ge seminarier och leda debatter, samma sak som jag gjort både på universitetet och i andra sammanhang.

Det unika med Almedalsveckan är att lobbyspelet försiggår inför öppen ridå. Kärnan i verksamheten är seminarierna. Kommunikationstekniker som branding, framing och spinning i all ära, men goda argument är trots allt en avgörande maktresurs. I Sverige är saklighet en dygd. Almedalsprogrammets förteckning över de drygt 1 800 evenemangen ger en karta över vilka ämnen, organisationer och personer som är att räkna med när det gäller dagens beslutsfattande. Atmosfären är ofta öppenhjärtig. Den som lyssnar på rätt seminarier får en rätt god bild av över vad som kommer att hända i samhället under det närmaste året.

Almedalsveckan visar också att personliga möten spelar en stor roll även i den elektroniska kommunikationens tidevarv. Redan som maktutredare fick jag lära mig att ”personkemi” var avgörande för makt och inflytande i Sverige. Det finns ingen anledning att revidera denna slutsats. En nätverksanalys av vem som talar med vem i Almedalen fångar en viktig del av Makt-Sverige. Det finns lobbykonsulter som ägnar sig åt att förklara var i Visby man bör befinna sig vid vilken tid punkt på dygnet. Många av dessa möten är spontana men fler än man kunde tro är omsorgsfullt planerade. Kontaktskapande är ytterligare en del av pr-konsulternas tjänstemeny.

Naturligtvis har uppdragsgivarna sina bestämda syften. De vill bli uppmärksammade, de vill formulera ett budskap som går hem, de vill få hjälp att hitta sina målgrupper och de behöver orientera sig i ett alltmer svåröverskådligt medielandskap. Alltihop går ut på att påverka beslut. Självklart drivs de av en strävan efter makt och inflytande.

Att organiserade intressen försöker påverka politiken är inget nytt fenomen. Under några årtionden var de tunga intresseorganisationerna

direkt indragna i den statliga beslutsprocessen genom att sitta med i utredningar och myndigheternas styrelser. Denna korporativa beslutsmodell har nu ersatts av en mer pluralistisk maktstruktur. Det innebär att ett ökande antal organisationer, företag och även myndigheter ägnar sig åt lobbying.

Det nya med lobbyverksamheten är att externa konsulter anlitas för att få kunskaper, råd och vägledning. Flera faktorer har bidragit till att professionalisera informationsverksamhet, opinionsbildning och olika former för påverkan. Den offentliga sfärens omfattning och komplexitet, de snabba omvärldsförändringarna, kommunikationsyrkets professionalisering och europeiska upphandlingsregler är några faktorer som har lett till att en del kommunikationstjänster numera utförs av särskilt inhyrda experter.

Det kan inte råda något tvivel om att lobbying i dag spelar en stor roll för opinionsbildning och beslutsfattande. Även om det är vanskligt att mäta makt och inflytande kan man börja jämföra lobbyister och pr-konsulter med den roll som journalister har spelat under några årtionden. Men kontakterna mellan lobbyister och politiker äger vanligen rum bakom kulisserna och är i praktiken dold för insyn.

Lobbyister borde mer öppet berätta om sin verksamhet. Men kraven på offentlighet gäller också politiker och anställda i riksdagen och regeringskansliet. Den svenska offentlighetsprincipen har i praktiken stora luckor. En bättre dokumentation av kontakterna med påtryckare skulle förbättra insyn och underlätta ansvarsutkrävande.

Lobbyismen behöver förvisso regler. Därmed är det inte sagt att staten bör gå in och reglera och registrera. Lagstiftning kan skapa fler problem än den löser. Myndighetsingripanden kan hamna i konflikt med grundlagens opinionsfriheter. Det är också svårt att utforma statliga regler så att de blir effektiva och legitima. Lösningen är i stället självreglering.

I dag har pr-konsulternas förening Precis en uppsättning normer på sin hemsida. Det handlar främst om sekretess, metoder, ersättning, intressekonflikter och rollen som rådgivare. Detta är ett första steg men det är inte tillräckligt. Dessa normer borde utvecklas till ett tydligt system av etiska riktlinjer som täcker både lobbyister i allmänhet och pr-konsulter i synnerhet. Man borde också utnyttja sin kommunikationsskicklighet för att göra dessa etikregler mer kända och dessutom aktivt se till att de efterlevs. En möjlig förebild är pressens etiska granskningssystem. Det skulle behövas en Lobbyisternas opinionsnämnd, kanske också en Lobbyombudsman.

Olof Petersson, statsvetare och f d professor vid Uppsala universitet. Han har tidigare varit forskningsledare vid Studieförbundet Näringsliv och Samhälle och är numera knuten till Gullers Grupp Informationsrådgivare AB. “

“<u>I korthet. Nya maktstrukturer.</u>

Den korporativa besluts-modellen har ersatts av en pluralistisk maktstruktur och i dag ägnar sig allt fler organisationer, företag och myndigheter åt lobbying. Konsulter anlitas för att få kunskaper, råd och vägledning.

Eftersom kontakterna mellan lobbyister och politiker äger rum bakom kulisserna borde både lobbyister och politiker berätta mer -öppet om sin verksamhet.

De etikregler som Precis, pr-konsulternas förening, har utarbetat är en bra början – men liksom pressen har ett eget granskningssystem borde lobbyisterna ha en opinionsnämnd och en ombudsman, skriver Olof Petersson. “

DN 20 sep 2012:
Det offentliga rummet.

”Nolltolerans mot gatukonst skapar passiva medborgare”

“ Olaglig opinionsbildning. Nolltoleransen mot illegal affischering betyder att en medborgare som uttrycker sig i det offentliga rummet betraktas som en brottsling. Resultatet har blivit ett Stockholm med färre kulturella uttryck och där möjligheten att göra sin röst hörd är ytterst begränsad, skriver Jenny Lindahl Persson från Svenska Tecknare. “

“Vi är många som från tid till annan ägnat oss åt så kallad illegal affischering. Det är inte något man gör för att man gillar att bryta mot lagen, utan för att det ofta är den enda möjligheten att nå ut. Samtidigt som det finns en allmän uppfattning om att samhällsengagemang är bra, att det är önskvärt att medborgarna uttrycker sina åsikter i en demokrati, så är de faktiska möjligheterna att göra sin röst hörd ytterst begränsade.

De flesta kan självfallet inte köpa annonsutrymme. Att få uppmärksamhet i massmedierna är svårt för den som inte redan är en etablerad aktör eller mediepersonlighet. I de sociala medierna är uppmärksamheten begränsad, och den som saknar status och kändisskap kan ropa hur högt som helst utan att någon lägger märke till det.

Därför förvandlas medborgaren som tar sig rätten att ändå uttrycka sig och försöka bilda opinion i det offentliga rummet till en brottsling. Det är inte bara så att gatuaffischeringen är olaglig, det är dessutom så att det förs ett krig mot affischeringen. Nolltolerans kallas det.

Den som äger elskåpen eller en annan privatägd yta måste sanera inom 24 timmar efter att de fått kännedom om att det sitter en affisch på dem. Till det kommer att de ytor som ägs av Stockholms stad saneras för runt 200 miljoner kronor årligen.

Det här kostar mycket pengar, men störst förlust är det för medborgarrätten som inskränks. Det ger en stad där de kulturella uttrycken blir färre, där färg, form och bild ständigt bannlyses från gaturummet om inte avsändaren är kommersiell. Det faktum att affischerna måste sättas upp illegalt bidrar inte bara till att minska möjligheterna för medborgare och kulturutövare att uttrycka sig och bilda opinion utan bidrar också till att sänka statusen för affischen som sådan. På samma sätt är det med gatukonst och graffiti.

Affischen är liksom gatukonsten för lågbudget, för illegal och för ungdomlig för att betraktas som riktigt fin. Vi vill lyfta upp en diskussion om affischen som sådan. Som en konstform som borde ha en självklar status och särställning. Den är i sitt format avsedd för massorna, för att ses av många. Redan där är den unik. Den rör sig dessutom ledigt ifrån gaturummet till det privata rummet.

Många affischer som hänger hemma i kök och vardagsrum är inte bara avsedda för gator och torg, utan ibland faktiskt direkt nedplockade och hemburna. Andra har kostat flera hundra kronor i affären. Men även om det finns de som är dyrare än andra, så är affischen den konst som de flesta har på väggen, för att det utan tvekan är den konst som de flesta har råd med.

Det senaste året har det blivit möjligt att affischera lagligt på ett fåtal av de elskåp som finns i Stockholm stad. Det är naturligtvis bra och ett steg i rätt riktning, men det är långt ifrån tillräckligt. Vi behöver se över hela nolltoleransen. Som det är nu lider Stockholm av ett demokratiskt underskott i det offentliga rummet.

Det inskränker och begränsar oss medborgare i vår rätt att utrycka oss i offentligheten. Det drabbar alla oavsett om du är grafisk designer som skapar affischer, konstnär som vill uttrycka dig genom gatukonst eller ideell förening som arrangerar loppis. Nolltoleransen stjäl din rätt till ditt närområde och säljer det.

Nolltoleransen tvingar dig att vara en passiv medborgare med mindre rätt till ditt närområdes offentliga rum än vad ett multinationellt bolag med säte på andra sidan Atlanten har. Den drabbar oss som medborgare, som grafiska designer och illustratörer, och som yrkesmän.

Nolltoleransen måste försvinna och affischen måste lyftas upp och få den plats den förtjänar i samhället.

Jenny Lindahl Persson, Verksamhetsledare Svenska Tecknare (Svenska Tecknare är en förening som organiserar de visuella kreatörerna i Sverige, främst grafiska formgivare och illustratörer.) “

DN 5 dec 2012:

Den nya tv-världen. Tjänster på nätet

“Massiv reklam ska locka tittare”

“Webb-tv-marknaden växer. Med fler aktörer hårdnar kampen om dig som tittare. Nu läggs åtskilliga miljoner på aggressiv marknads-föring. – Det lönar sig, säger Niclas Ekdahl, vd för Viaplay vars reklambudget ökat med 85 procent jämfört med i fjol. “

“300 miljoner kronor. Så mycket har webb-tv-företagen hittills lagt i år på reklam för sina tjänster. Med erbjudanden om en gratismånad tävlar de om tittarnas gunst.

Hushållens tillgång till snabbare bredband har bäddat för tillväxt av digitala film- och tv-tjänster. Medier som tidigare varit åtskilda konkurrerar nu på samma plattformar. På kort tid har olika tjänster lanserats som erbjuder strömning av tv-program och filmer mot en fast avgift.

– Det har blivit ett uppsving i antalet tjänster. Det som förvånar mig mest är att det tagit så pass lång tid, säger Niclas Ekdahl, vd på Viaplay.

Fram till nyligen var det MTG-ägda företaget i stort sett ensamt på marknaden. Webb-tv-tjänsten, som tidigare hette Viasat OnDemand, lanserades 2007 och fick sitt nuvarande namn 2011 när Viaplay blev eget bolag. Inom branschen är man störst i Norden – en placering som företagets vd är beredd att försvara med näbbar och klor.

– Vår målsättning för 2013 är att förbli störst och fortsätta växa. Folk lägger ner mycket blod, svett och tårar, säger Niclas Ekdahl.

I kampen om marknadsandelar satsar företagen stort på traditionell marknadsföring. En annan stor aktör är C More.

– Vi lägger mycket på marknadsföring, framför allt på vår nätfilmtjänst Filmnet. Detta är en ny tjänst och vi vet inte hur marknaden kommer att utvecklas, säger Johan Kleberg, vd för C More.

Företaget, som startades 1997 av franska Canal+, ägs i dag av TV4-gruppen och Telenor. Utöver betal-tv-tjänsten startades i år även en renodlad filmtjänst för webben. C Mores marknadsföring under det senaste året motsvarar 30 miljoner kronor. Att siffran inte är ännu högre beror på att kostnader för reklam i de egna kanalerna inte redovisas.

Så sent som i höstas lanserade sig amerikanska Netflix på den svenska marknaden. Företaget, som har cirka 30 miljoner kunder globalt, redovisar en kostnad på sex miljoner kronor för sin marknadsföring i Sverige sedan dess.

För ett par veckor sedan kastade sig ännu ett företag in i kampen om tittarna – samriskbolaget HBO Nordic, som finansieras av amerikanska HBO och svenskägda Parsifal International.

Fler aktörer på marknaden och större konkurrens ökar trycket för företagen att synas. Till exempel har Viaplay ökat sin budget för marknadsföring med 85 procent jämfört med i fjol. Niclas Ekdahl ser dock ljust på utvecklingen.

– Det är positivt att allt fler får upp ögonen för andra vägar att se film och tv. Vi har vetat ganska länge att flera aktörer var på väg in. Därför har vi förberett oss och köpt in massor av material. Vi känner oss ganska säkra på att ingen kommer att slå oss på fingrarna vad gäller utbudet, säger han.

Johan Kleberg tror att det kommer att finnas plats för flera aktörer på marknaden. Medan C More riktar sig främst mot familjer och erbjuder

en bred tjänst anser han att konkurrenterna är mer nischade och delvis lockar en annan publik.

Martin Hehrne på Mediamätning i Skandinavien som levererar tittarsiffror för tv har en annan syn på saken:

– Det blir fler och fler aktörer. Den totala konsumtionen av rörlig bild ökar, men inte den totala tiden vi spenderar framför tv:n. Totalt tittar vi i snitt 162 minuter om dagen på tv.

Helen Preutz helen.preutz@dn.se “

“ Webb-tv

Tjänst: Skandinaviens största online-tjänst för tv-program, filmer och sportevenemang. Allt strömmas över nätet och fungerar i smarta telefoner, läsplatta eller smart tv.

Erbjudande: Gratis provmånad för tv och film.

Pris: Endast tv 49 kronor i månaden. Tv, film och sport 199 kronor i månaden. Ingen bindningstid.

Marknadsföringsbudget senaste året: 120 miljoner kronor.

Tjänst: Netflix-medlemmar kan titta på ett obegränsat antal filmer och tv-avsnitt som strömmas genom internet till dator och tv-apparater.

Erbjudande: Gratis provmånad.

Pris: 79 kr i månaden. Ingen bindningstid.

Marknadsföringsbudget senaste året: 5,8 miljoner kronor.

Tjänst: HBO Nordic ägs av amerikanska HBO och svenskägda Parsifal International.

Tjänst: Tjänsten kommer snart att bli tillgänglig på hbonordic.com och kommer att erbjuda filmer och tv-serier. Nya avsnitt visas 24 timmar efter premiären i USA.

Pris: 79 kronor/mån.

Tjänst: Film, tv-serier och sport i datorn, på tv och Ipad.

Erbjudande: Familjepaketet för 99 kronor i månaden med sex månaders bindningstid.

Pris: Ordinarie priser utan bindningstid varierar mellan 299 och 449 kronor.

Marknadsföringsbudget senaste året: 30 miljoner kronor.

Tjänst: Film och tv-serier.

Tjänst: Obegränsat med filmer och serier till en fast kostnad.

Erbjudande: Gratis provmånad.

Pris: 49 kronor i månaden fram till den 31 mars 2013. Ingen bindningstid.

Marknadsföringsbudget senaste året: 6,8 miljoner kronor.

1,1 miljard dollar

Under det första halvåret 2012 växte den amerikanska marknaden för strömmad tv och film via prenumeration med fem gånger, till 1,1 miljard dollar, jämfört med samma period i fjol, enligt Digital Entertainment Group. Den 30 september hade Netflix 29,4 miljoner kunder globalt.

Tuffare för videokedjor

I USA, som ligger något före Sverige i utvecklingen på området, har digitaliseringen av branschen skördat offer i form av uthyrningskedjan Blockbusters konkurs 2010. På betal-tv-sidan har effekterna än så länge varit marginella. “

66/68 Tillverkning av varor

66 Tillverkning av kemivaror o d.
660 Allmänt
661 Kemikalier
662 Explosivämnen, tändmedel, bränslen
663 Drycker, njutningsmedel
664 Livsmedel
665 Oljor, olje- o asfaltprodukter, fett, vax
666 Glas och porslin, lergods, cement, betong
667 Färger
668 Hygienartiklar, läkemedel, kemisk-tekniska artiklar.
669 Metaller od

67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d.
670 Allmänt
671 Ädelmetallvaror, ädelstensvaror
672 Enkla metallvaror av järn o stål
673 Enkla föremål av metaller, ej ädelmetall, ej järn
674 Trävaror
675 Läder och skinn .
676 Pappersmassa, papper och pappersvaror
677 Garn, tråd, textilier
678 Plast- och gummivaror
679 Gruvbrytning, oljeutvinning o d, tillverkning av stenvaror

68 Tillverkning av komplexvaror.
680 Allmänt
681 Finmekaniska produkter, instrument, optik, elektronik
682 Maskiner
683 Maskiner och apparater för värme, ventilation, sanitet och för el
684 Möbler o d
685 Skor, lädervaror, hjälpmedel för gång o d, sportartiklar.
686 Grafiska produkter, bokbindning o d.
687 Beklädnadsartiklar. 688 Dekorationsartiklar, leksaker o d
689 Transportmedel SW 66/68 Tillverkning av varor.

Libris/SAB:

P Teknik, industri och kommunikationer
Till 62 hör delar av P som gäller ingenjörskonstruktion o d.
Delar som gäller tillverkning i industrier o d ingår i 66-69.
P(x) Tekniklexikon
P:b Teknisk forskning och tekniska institutioner
P:d Teknisk teori och filosofi
P:k Allmän teknikhistoria (Undergrupper se 62)
P:oa Allmänt: sociologiska aspekter
P.0 Allmänt särskilda aspekter,amatör- o hobbyverksamhet
Pa Teknisk fysik
Paa Teknisk akustik
Pab Teknisk optik
Pac Teknisk värmelära)
Pb Maskinteknik
Pc Elektroteknik och elektrisk industri (17 476) (drift av energisystem till 644)
Pc:bf Allmänt: institutioner
Pc:oe Allmänt: lagstiftning
Pc.0 Alllmänt: särskilda aspekter
Pca Elektrisk kraftproduktion
Pcb Elektrisk kraftöverföring och distribution
Pcc Elektriska maskiner
Pcf Elektrisk ljusteknik
Pcg Elektrisk värmeteknik
Pch Teknisk elektrokemi
Pci Elektronik
Pcj Radio- och teleteknik
Pd Bergsbruk
Pe Metallbearbetning och metallindustri
Pf Stenindustri

Pg Glas, keramik, porslin
Ph Träteknik och träindustri
Pi Pappersindustri
Pj Textil- och beklädnadsindustri
Pk Läder- och pälsvaruindustri
Pl Övriga produkter
Pm Kemisk teknik och kemisk industri
Pn Fotografi o filmteknik (drift av fotoverksamhet till 78)
Pna Fotografi
Pnb Filmteknik, TV- och videofotografering
Pnd Vetenskaplig och teknisk fotografi
Pni Fotokonst
Pny Fotografi och filmteknik: restaurering och konservering
Pnz Särskilda fotografer
Po Tryckeri och bokbinderi
Pp Byggnadsteknik, byggnadsproduktion, teknisk hygien (tillv.till 69, drift till 644)
Pr Transportmedel och kommunikationer (drift av transporter till 656)
Pra Landsvägsfordon och landsvägstrafik
Prb Järnvägar och spårvägar
Prc Fartyg och sjöfart
Prd Luft- och rymdfarkostteknik
Prf Svävare, amfibiefarkoster m m
Prt Transportväsen
Ps Brandteknik och brandväsen (räddningstjänst till 61)
Pt Patentbeskrivningar
Pu Datorer o databehandling (44 517)(användning datorer till 651)

(DC, DK 66-68 och delar av 62 som gäller varutillverkning) DC:

660 Kemiteknik
661 industrikemikalier teknik
662 Sprängämnen och bränslen teknik
663 dryck teknik
664 Livsmedelsteknik
665 Industriella oljor och fetter och vaxer , gaser
666 Keramisk & allierade teknik
667 Rengöring , färg , relaterad teknik
668 Teknik av andra ekologiska produkter
669 Metallurgi

670 Tillverkning
671 Metallbearbetning & metallprodukter
672 Järn , stål , andra järnlegeringar
673 Nonferrous metaller
674 Lumber bearbetning, trä produkter, kork
675 Läder och päls behandling
676 Pulp & pappersteknik
677 Textilier
678 Elastomers och produkter elastomer
679 Andra produkter av specifika material

680 Tillverkning för särskilda ändamål
681 precisionsinstrument och annan utrustning
682 Liten smedja arbete (Blacksmithing)
683 Hardware & hushållsmaskiner
684 Inredning och hem workshops
685 Läder, päls, relaterade produkter
686 Utskrift & aktiviteter
687 Kläder
688 Andra slutprodukter och förpackningar
689 Ej tilldelad eller inte längre används Fordonstillverkning

DN 13 nov 2012 :
Din Ekonomi. Cykling

“Så bygger du din egen elcykel”

“Höstrusk. Nu är det tid att sluta cykla, men också dags att börja tänka på att rusta fordonet för våren. Din Ekonomi tipsar om hur du bygger din egen elcykel. “

“I helgen är det stor cykelmässa i Kista, där det är mycket fokus på elcyklar. Deras tjusning ligger i att bekvämt glida fram i köer och att kunna pendla till jobbet utan att bli svettig.

Priserna på färdiga elcyklar börjar på runt 7 000 kronor. En konvertering gör man alltså inte i första hand för att spara pengar. Det går att köpa vissa byggsatser för runt 4 000 kronor men de flesta kostar från 6 500 kronor.

Välj inte för stark motor. Alternativen löper från 250 watt till 1 000 watt. Allt över 250 gör att cykeln blir klassad som moped. Dessutom får toppfarten inte överstiga 25 km i timmen.

– Många kommer in och vill ha 500 eller 1 000 watt och då tar det lite tid att förklara att det inte blir så mycket skillnad från 250 watt. Allt blir dyrare, man måste ha bättre kablage och kraftigare batteri, framhåller Robin Olsson på elcykelföretaget Ecoride som säljer både byggsatser och färdiga cyklar.

– Bästa cykeln att göra om är en stadig cykel, gärna av äldre modell. Men jag råder aldrig någon att köpa en byggsats utan försöker rekommendera en färdig cykel i stället. De allra flesta brukar nappa på det.

De flesta byggsatser har motorn placerad i framhjulet, som kan vara på 20 tum, 26 tum eller 28 tum.

De lite ovanligare byggsatsvarianterna är dels bakhjulsmotorn, avsedd för cyklar med utanpåliggande växlar, dels byggsatserna där motorn monteras vid vevlagret och driver veven via en extra kedja. Det är en mer teknisk lösning som kräver lite anpassning till olika cykelramar.

Den som vill ha hjälp och råd köper byggsatserna i Sverige, ofta med bra byggbeskrivningar. Den våghalsiga elcykelaspiranten ger sig däremot ut på Ebay och köper från Kina. Priset skiljer rejält, Ebay-motorn kan locka med 1 500 kronor för en 1 000-wattare, men det är inte så bra som det låter. Förutom minst sagt luddiga möjligheter till garantiärenden ska tull, moms och frakt läggas på. Klassas elcykelbyggsatsen som ”cykel” enligt EU:s tullregler blir det extra kostsamt eftersom EU har en extra hög antidumpningstullavgift på cyklar från Kina.

– Batterierna är ofta inte godkända och kan vara osäkra. Det finns heller ingen fristående serviceverkstad som kan hjälpa dig om det krånglar, säger Robin Olsson.

Johan Smitt johan.smitt@dn.se “

“ De här delarna behöver du

Framhjul med motor. Hjulstorlek mellan 20 och 28 tum, motorstyrka mellan 250 och 1 000 watt.
Batteri, vilket beror på vilken motor du valt. 24-48 volt. 36 är vanligast. Välj litiumjonbatterier hellre än bly för miljöns skull. Lättare. Klarar fler laddningar men är dyrare.
Specialpakethållare för batteri med lås för batteriet.
Laddare.
Styrbox, reglerar strömmen till motor.
Sensor, kopplas till vevaxeln och känner av att du trampar.
Gasreglage, monteras på styret.
Bromshandtag, skiljer sig från vanliga bromshandtag genom att även strypa motorn.
Batteriindikator, hur mycket ström finns kvar i batteriet?
Kablar. “
DN 5 dec 2012:

Medicinteknik.

“Mångmiljardaffär ska lätta på Wallenbergs skuldbörda”

“Mitt i julruschen drämmer familjen Wallenberg till med en jätteaffär inom medicinteknikområdet. Gambro med inriktning på njursjukvård säljs till amerikanska Baxter. Pengarna som flyter in ska lätta på ägarfamiljens skuldbörda. “

“Amerikanska Baxter, specialiserat på njurmedicinteknik ska enligt den amerikanska affärstidningen Wall Street Journal under många år haft konkurrenten Gambro på sin önskelista. Gambro är också verksamt på njursjukvårdens område. I går blev affären klar – prislappen sattes till 26,5 miljarder kronor.

Baxter köper Gambros tillverkning av produkter inom akut och kronisk hemodialys samt bloddialys. Vid företagets anläggning i Lund bedrivs även dialysforskning. Affären blir därmed den tredje och sista delen i en omfattande styckning av Gambro som pågått under familjen Wallenbergs ägande i flera år.

”Gambro och Baxter kommer att skapa ett globalt dialysföretag med bredd och djup både sett till terapier och geografisk räckvidd”, skriver Börje Ekholm, vd för ägarfamiljens maktbolag Investor i en kommentar. För Gambros ägare, Investor och Wallenbergs riskkapitalbolag EQT, har delningsprocessen av Gambro inbringat sammantaget 50 miljarder kronor. 2007 såldes Gambro Healthcare till amerikanska Bridgepoint för 6,1 miljarder kronor. 2011 såldes Caridian BCT för 2,6 miljarder dollar (nära 18 miljarder kronor) till det japanska företaget Terumo.

Gambro har stått för en viktig del av svensk sjukvårds historia. I början av 1960-talet uppfann svensken, professor Nils Alwall, en av de första konstgjorda njurarna. Uppfinningen imponerade på affärsmannen Holger Crafoord som började utveckla och marknadsföra uppfinningen som kunde rädda liv. Utvecklingen av konstgjorda njurar för engångsbruk startade i Lund och masstillverkning av dialysatorn drogs i gång 1967. På 1970-talet uppfördes den första anläggningen utan-för Sverige.

– Vi är glada över att ha funnit ett bra och långsiktigt hem för Gambro, kommenterar Börje Ekholm affären som först måste godkännas av konkurrensmyndigheterna, vilket väntas ske under första halvåret 2013.

De pengar som nu kommer in ska enligt Börje Ekholm bland annat användas till att betala av skulder i dotterbolag och satsas på redan befintliga kärninvesteringar.

Thorbjörn Spängs thorbjorn.spangs@dn.se “

“Gambro
Gambro: Gamla Brogatans Sjukvårdsaffär Aktiebolag.
Grundades: I Lund av Holger Crafoord 1964.
Antal anställda: 7 500.
Omsättning: 10,8 miljarder kronor.
Verksamhet: Tillverkning och distribution av produkter och behandlingar för njur- och leverdialys.
Finns: 13 produktionsanläggningar i 9 länder och försäljning i över 100 länder.
Ägare: Familjen Wallenberg fördelat på 51 procent fonden EQT IV och 49 procent maktbolaget Investor. “

DN 22 dec 2012:

”Laddhybriden blir bron till det nya”

“DN Lördags medarbetare vet vad som bubblar även efter nyårsafton. Det här gör du under 2013.”

“Yrkesskickligheten hos bilindustrins tekniker är fenomenal! Och ägarna vet att det trots dystra tider och osäkra utsikter bara finns en utväg: framåt. Nödvändiga investeringar måste göras. Nya modeller med nya tekniska inslag och attraktiv design är det som vinner köpare och marknad.

Så vad är att vänta av 2013? Mer av allt! Olika redan inledda utvecklingar intensifieras under nästa år.

Elektrifieringen av bilarna fortsätter längs de olika tekniska spår som redan lagts ut: rena elbilar och laddhybrider. Längre fram, 2015, väntas det stora språnget (!): serieproduktion av vätgasdrivna bränslecellsbilar som utvecklar sin egen el. Ska man vara skeptisk? Jag körde bränslecellsbil (prototyp) i Japan 2007. Tekniken finns, och har förfinats. Infrastrukturen för vätgas, som blott är en energibärare, går att anlägga. Den stora frågan är priset på bilarna.

I dagsläget ser laddhybriden ut som länken mellan förbränningsmotorernas tid och den eldrivna framtiden. Den begränsade räckvidden för renodlade elbilar begränsar i sin tur deras marknadspotential. Vilket ändå inte hindrar bilindustrin från att under 2013 lansera fler eldrivna modeller.

Laddhybriden, med möjlighet till både el- och förbränningsmotordrift, uppfyller kundernas förväntningar på vad en bil ska klara av – samtidigt som den radikalt minskar utsläppen. Den blir bron mellan det gamla och det nya.

På önskelistan hos bilindustrin står främst billigare och bättre litiumjonbatterier som behövs för både elbilar och laddhybrider.

Fast motoringenjörerna som arbetar med fossileldade bilar tar inte rastvila bara för att elektrifiering pågår. Ännu snålare bensin- och dieselmotorer är att vänta. Och en fortsatt hybridisering, som innebär återvinning av rörelseenergi, för att få ned bränsleförbrukningen och därmed utsläppen.

Och glöm aldrig: billig olja är den nya och dyraste teknikens allvarligaste fiende!

De senaste årens trend att bilarna, förare och passagerare, ges möjlighet att kommunicera med internet och sociala medier fortskrider. Vi vill ha möjlighet att vara uppkopplade jämt och överallt. Det behovet vill bilindustrin tillgodose. Det kommer i sin tur att skynda på den inledda utvecklingen mot att allt fler bilar får autobroms som ingriper när föraren är upptagen med annat än att köra bil. Säkerhetssystemen blir allt mer raffinerade när de ska täcka upp för bilarnas numera allvarligaste svaghet: föraren. Snart piper och larmar det för jämnan i kupén.

Den här säkerhetsutvecklingen medför i sin tur att förarna tycker sig kunna utföra allt mindre av den aktiva bilkörningen.

Jacques Wallner jacques.wallner@dn.se “

DN 22 dec 2012:

“Här skapas Volvos framtid”

“Ny hybridmodell. Det är vinter och självklart regnar det på Sveriges baksida. Volvo personvagnars representanter är glada ändå över att få visa hur den mest avancerade Volvon genom tiderna byggs.”

“Vi välkomnas av Lars Wrebo, senior vice ordförande i Volvo med ansvar för tillverkningen, till vad han kallar ”moderfabriken”. Det är här som de första tusen exemplaren av Volvo V60 plug-in-hybrid pure limited tillverkas. Långt och utländskt. Men det är Volvos första från eluttag laddbara hybridbil som det med fulladdat batteri ska gå att köra på enbart el upp till 50 kilometer. Detta läge heter ”Pure”. I ”Hybrid” samverkar elmotorn som driver bakhjulen med den stora D5-dieseln som driver framhjulen på bästa vis för att spara på bränslet. I ”Power” ger de båda maskinerna ifrån sig 215+70 hästkrafter och 440+200 newtonmeter för att få till en förflyttning från noll till hundra kilometer i timmen på litet drygt sex sekunder.

Per-Arne Reinholdsson, teknisk projektledare för laddhybriden är säker:

– Det är världens mest innovativa lyxbil. Det är tre bilar i en.

Han berättar att den stora svårigheten med den bilmodell som också kommer prydas av ett ”D6”-emblem var att få alla system att arbeta tillsammans och automatiskt utan att störa föraren.

Satsningen, som finansierats av Volvo och Vattenfall, ska lägga den tekniska grunden för bilföretaget att lansera fler hybridmodeller.

Utmaningen för Volvo var att bygga bilen utan att behöva bygga en särskild fabrik för detta. Det är med påtaglig stolthet Staffan Sandberg visar runt. Han har varit industriell projektledare för att få till detta. Tio särskilda stationer har klämts in längs det som kallas: linan, bandet” eller banan.

Man kan säga att det lyckats med ett undantag; en enda station är utlyft. Där Vesna Ruzic står denna eftermiddag. Hon monterar den särskilda startmotor-generator som är speciell för laddhybriden på dieseln (som byggts i Skövde). Det är ett omfattande arbete som tar 20 minuter.

Hon berättar att hon varit med i projektet för den nya produktionen och att de gemensamt löst svårigheterna.

– Nu känns det jättebra. Det är speciellt med startmotor-generator, förklarar hon och berättar att hon också gör en funktionskontroll innan motorenheten sänds vidare.

– Det säkerställer rätt montering och kvalitet, säger hon.

Kvaliteten mäts hela tiden. Av produktionen rullar 92 procent av bilarna igenom utan att det behövs någon extra handpåläggning. Nästa mål är 94 procent.

Inne i fabriken ges ingen antydan om den dåliga väderleken utanför. Där inne är det lysrörsljus, rassel, vinande och tryckluftsljud från otaliga arbetsmaskiner och robotar. Förare på eltruckar med skramliga vagnar på gummihjul transporterar komponenter.

Monteringen är ett under av logistik. På bandet blandas XC90, XC70, V70, S80, S60, V60 och laddhybriden. Ungefär var tjugofemte bil är en laddhybrid.

”Härket” kallas den blandning av kylslangar och högvoltskablage för 400 volts spänning som sträcker sig från generatorn i fronten till elmotorn på bakaxeln. Det monteras ovanpå avgassystemet (med skydd emellan så klart).

Vid ”marriage point” fästs underrede vid den självbärande karossen. I laddhybriden finns ett nästan kvadratiskt hål bak i golvet. Där ska ”Invertern” (strömväxlaren) bo. Den styr generator, elmotor och laddning. Eftersom hålet medför en försvagning av krockstrukturen kompenseras detta med en metallkonstruktion bak som gemenligen kallas ”cykelstyret”.

Ovanpå invertern placeras det över hundra kilo tunga litium-jonbatteriet. Specialbeställt från Sydkorea. Det rymmer drygt 11 kilowattimmar. Men för att spara på batteriets livslängd används bara cirka 70 procent av kapaciteten.

Här är det på plats att berätta om att bilen har tre kylsystem för att ge dieseln, invertern, elmotorn och litium-jonbatteriet bästa klimat. Batteriet vill ha 20–32 grader. Invertern 70 och dieseln mer än så ... En tröst är att det bara (?) finns två expansionskärl för kylvätska: ett fram och ett bak.

Det finns några nackdelar med laddhybriden. Den tillförs cirka 300 kilo extra vikt. Batteriet tar plats från reservhjul eller annat och höjer lastgolvet sex centimeter jämfört med den vanliga V60:an.

För den första begränsade första serien bilar, pure limited, med sin lyxiga utrustning får nog priset på 560 000 kronor också ses som en grav nackdel. Eller?

Jacques Wallner jacques.wallner@dn.se “

“Fakta.
Torslandafabriken
Torslandafabriken invigdes 1964 av kung Gustaf VI Adolf. Den tillkom sedan Volvo vuxit ur fabriken i Lundby.

Den maximala produktionskapaciteten är cirka 250 000 bilar per år. Men i år blir det endast drygt 160 000 bilar.

Torslanda har 3 250 anställda. I fabriken arbetas det i två skift från kl 6.24 till 0.24.

I fabriken samarbetar anställda av 21 olika nationaliteter. Av de anställda är 78 procent män.”

DN 29 dec 2012:

“Trojka bakom de viktiga besluten – men far ger råd”

“Trojkan Jacob, Marcus och Peter Wallenberg jr fattar gemensamt de viktiga besluten som rör Wallenbergstiftelserna – storägare i Investor, SEB, SAS med flera företag. Men åldermannen Peter Wallenberg, 86, är fortsatt en viktig rådgivare. “

Bröderna Jacob och Peter ”Poker” Wallenberg jr delar tillsammans med kusinen Marcus kontorsrum på Arsenalsgatan i Stockholm där framtiden dryftas för flera av Sveriges största företag.

– Vi arbetar nära varandra och har varje vecka ett gemensamt möte där vi stämmer av viktiga frågor med varandra. Utöver det har vi fördelat det dagliga ansvaret mellan varandra, berättar Jacob Wallenberg.

I praktiken betyder det att hans huvudansvar är Investor, där han är ordförande. Marcus Wallenberg är ordförande i SEB och Peter Wallenberg jr är ansvarig för stiftelserna, för att ta några exempel.

– Vi lägger väsentlig tid på att besöka företagen vi är engagerade i, de viktiga regionerna och att vidareutveckla och bygga nätverk.

Där ingår organisationer som World Economic Forum och Internationella handelskammaren.

Hur aktiv är din pappa, Peter Wallenberg sr?

– Min far är ordförande i KAW-stiftelsen och engagerad i alla de frågor som rör stiftelsen, men inte involverad i bolagens dagliga affärsbeslut. Vi diskuterar mycket med honom. Han är kristallklar, har en väldig erfarenhet och fantastiska perspektiv så jag uppskattar mycket att bolla frågor med honom.

Hur viktigt är det att nästa generation, den sjätte, tar vid i Wallenbergstiftelserna?

– Vi tre är överens om att det vore väldigt bra om det blir så, förutsatt att de har intresse och kunskap.

Sjätte generationen består av runt 30 personer från tonåringar till 30-åringar. Jacob Wallenberg vill inte peka ut någon av dem som utvald påläggskalv.

Varför måste det sitta tre personer som heter Wallenberg i Investors styrelse?

– Vi är huvudägare med nästan 50 procent av rösterna. Att vi har tre av fler än tio ledamöter i styrelsen tycker jag är naturligt.

Jacob Wallenberg framhåller att långsiktighet och aktivt ägande fortsätter att vara ledorden för stiftelserna och Investor. Går företagen bra kan stiftelserna dela ut runt 1,5 miljarder kronor årligen till forskning och utbildning.

Men så finns sorgebarn, som SAS, som inte bidragit på många år.

– Så är det, men samtidigt är det vår övertygelse att genom långsiktigt och aktivt ägandet går det att vända runt verksamheter.

Pia Gripenberg pia.gripenberg@dn.se “

66 Tillverkning av kemivaror o d
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
68 Tillverkning av komplexvaror

69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

Särskilda underområden är inte föreskrivna men följande kan användas:
690 Allmänt.
691.Byggnadsmaterial (tillverkas vanligen i 66-68).
692 Byggnadsdelar.
693 Murning, betonggjutning o d.
694 Byggnadsträarbeten.
695 Olika slags byggnader och anläggningar.
696 Inbyggnad o reparation av el- och sanitetsutrustning o d.
697 Inbyggnad o reparation av värme- o ventilationsutrustning o d.
698 Måleri-, glasmästeri- och inredningsarbeten o d.
699 Isolerande och skyddande byggnadskonstruktioner.
Isoleringsarbeten.
Till 62 hör delar av P som gäller ingenjörskonstruktion o d.
Delar som gäller tillverkning i industrier o d ingår i 66-69.

Libris/SAB:

Pp Byggnadsteknik, byggnadsproduktion, teknisk hygien (tillv.till 69, drift till 644) Pp.01Materiallära
Pp.02Mätteknik och mätinstrument
Pp.03Maskiner och redskap
Pp.05Industri
Pp:bf Allmänt: organisationer och institutioner
Pp:oeByggnadslagstiftning
Pp.0 Allmänt: särskilda aspekter
Ppa Byggnadsteknik
Ppb Byggnadsproduktion: husbyggnad
Ppba Projektering, produktion
Ppbb Byggnadsdelar
Ppbc Värme, vatten, ventilation, kyla
Ppbd Byggnader för särskilda ändamål
Ppc Bygnadsproduktion: väg- och vattenbyggnad
Ppca Väg- och gatubyggnad
Ppcb Järnvägsbyggnad
Ppcc Tunnelbyggnad
Ppcd Brobyggnad
Ppce Flygplatsbyggnad
Ppcf Vattenbyggnad
Ppcg Vattenkraftbyggnader
Ppch Torrläggning och bevattning
Ppd Teknisk hygien, vatten och avlopp, värmeförsörjning m m (Drift till 644)
Ppda Vattenförsörjning och avlopp
Ppdb Renhållning och avfallshantering
Ppdd Buller
Ppde Gatu- och vägbelysning
Ppdf Värmeförsörjning

(DC, DK 69 och delar av 62 som gäller byggande.) DC:
690 Byggnader
691 Byggnadsmaterial material
692 Auxiliary konstruktion metoder
693 Särskilda material och ändamål
694 Trä konstruktion, Snickeri
695 Tak täcker
696 Utilities
697 Värme , ventilation , luftkonditionering
698 Detalj efterbehandling
699 Ej tilldelad eller inte längre används
Drift av delar om el, vvs och hygien o d kan ingå i 644.

DN 15 dec 2012:

“Fuktskador kan kosta byggbolagen miljarder”

“Sextioåtta skånska villaägare är huvudpersonerna i en rättegång om fuktskador som kan få stor betydelse för tusentals villaägare – och kosta byggföretagen miljarder. Fuktskadorna har orsakats av en felaktig fasadkonstruktion som finns i över 100 000 svenska bostäder. “

“– Visst är vi oroliga, men värst är det för barnfamiljerna, säger Jan Ivarsson.

Han är en av de 68 ägarna till 34 villor i Svedala, två mil från Malmö, som uppfördes av Myresjöhus mellan 1999 och 2003. De prydliga villorna är klädda med ljus puts och det är just här som det stora problemet finns.

Fasaderna är konstruerade så att putsen ligger direkt på isoleringen utan bakomliggande luftspalt. Vid regn och blåst pressas fukt in i väggarna genom sprickor och håligheter i putsen – fukt som inte kan ventileras bort på normalt sätt och som på sikt kan orsaka mögel och röta.

Konstruktionen, som kallas enstegstätad putsad fasad, började användas på 1990-talet i Sverige och finns i mellan 15 000 och 30 000 bostadshus. Eftersom en del av dem är flerfamiljshus berörs mellan 110 000 och 160 000 bostäder av problemet.

För cirka tio år sedan upptäcktes omfattande fuktskador på nybyggda bostadshus i Hammarby sjöstad, skador som då förklarades med att byggplatsen varit dåligt täckt och att det hade regnat in i konstruktionen.

Först 2007 slog SP, Sveriges tekniska forskningsinstitut, larm om att själva konstruktionen var en tickande fuktbomb. I en rapport två år senare uppskattade SP att 55 procent av husen med enstegstätade fasader var skadade.

– Vi konstaterade snart att våra hus hade samma typ av problemfasader, och undersökningar visade att det fanns fukt inne i väggarna i samtliga hus. På vissa mätpunkter var fukthalten 100 procent, säger Jan Ivarsson.

Villaägarna stämde husleverantören Myresjöhus, som för ett år sedan av Eksjö tingsrätt dömdes att betala mellan cirka 300 000 och 400 000 kronor per hus till fyrtiosex av ägarna. De återstående tjugotvå ägarna, dit Jan och Helene Ivarsson hör, blev lottlösa. De har köpt husen i andra hand, och domstolen bedömde att de därmed inte hade rätt till ersättning, trots att även deras hus har drabbats av fuktskador.

För några dagar sedan avslutades förhandlingarna i Göta hovrätt, dit målet överklagats av både villaägarna och Myresjöhus. Domen, som troligen faller i början av januari, kan leda till mångmiljardkrav mot byggföretagen.

Villaägarnas riksförbund uppskattar kostnaden för att riva fasaderna till en fuktskadad villa och bygga om dem med en säker metod till mellan 0,5 och 1,5 miljoner per hus – vilket skulle innebära en totalkostnad på cirka 10 miljarder kronor enbart för cirka 10 000 fuktskadade villor.

– Men det är sällan villaägarna får ut så stora summor, säger Ulf Stenberg, chefsjurist vid Villaägarna.

Han menar också att det är märkligt att ägare som köper fuktskadade hus i andra hand inte har rätt till ersättning från husbyggaren och är kritisk mot bostadsminister Stefan Attefalls passivitet i frågan om enstegstätade fasader.

I Svedalamålet hävdar Myresjöhus att fuktskadorna på villorna var följden av ett ”utvecklingsfel”, en fasadkonstruktion som var typgodkänd och som först i efterhand visade sig orsaka skador. Den synen fann dock inget gehör hos Eksjö tingsrätt, som ansåg att företaget hade agerat vårdslöst.

Hittills har Jan och Helene Ivarsson inte märkt någon dålig lukt i huset, men visst finns en malande oro bland de 68 husägarna i Svedala – både för ekonomin och för hälsan.

– Det är väl risk för att den här processen drar ut på tiden och att målet går ända till Högsta domstolen. Men vi får ta en match i taget, säger Jan Ivarsson.

100 000 bostäder, minst, tros vara konstruerade med den riskutsatta fasaden.

Bo Westmar bo.westmar@dn.se “

DN 15 dec 2012:

“Trots larm används likartad teknik”

“Flera stora byggföretag, som JM och NCC, fortsätter att använda modifierade former av enstegstätad fasad i sina nybyggen.
– Det är förvånande att de framhärdar, säger Olle Åberg, fuktexpert vid Boverket.”

Många byggföretag ändrade relativt snabbt sina fasadkonstruktioner efter det stora larmet om enstegstätade fasader 2007. Men några av byggjättarna har utvecklat nya varianter av tekniken som sägs vara säkra, bland annat genom att använda stål och fuktsäkra skivor i väggarna.

Lockbetet är förstås de fördelar som finns i fasadtypen – den är billig, produktionsvänlig och ger bra värmeisolering i förhållande till väggtjockleken. NCC ger till och med tio års garanti för sin nya konstruktion, och JM talar om sin nya ”goretex-fasad” som är vattenavvisande men släpper igenom fukt utåt.

– Det finns bra och dåliga varianter av enstegstätning. Vi har övergett den dåliga, men använder ibland den här lösningen, som vi anser vara säker. Men allt hänger på utförandet – är det undermåligt kan problem uppstå, och då rättar vi till det, säger Lennart Henriz, teknisk direktör vid JM.

Frågan är hur de modifierade väggarna på sikt klarar regnläckage genom fasaden. På Boverket är man skeptisk.

– Enligt forskare så är inte heller de nya metoderna säkra. Många bostadsrättsföreningar och husägare har dyrköpt erfarenhet av att ofrivilligt ha fått agera försökskaniner, säger Olle Åberg, fuktexpert vid Boverket.

I Lund har kommunen ännu inte gett JM slutbevis för ett nybyggt flerfamiljhus med den här fasadkonstruktionen, men företaget har ändå låtit boende flytta in i huset.

– Det känner jag inte till, säger Lennart Henriz, JM.

Boverket har förberett en ändring i byggreglerna som gör kravet på ytterväggar tydligare. I praktiken kan det bli omöjligt att bygga enstegstätade väggar med regelstomme, beroende på att bygg-herren riskerar att inte få startbesked från kommunen. Regeländringen är dock tills vidare lagd på is.

– Just nu är allt fokus på att förenkla bygglovsprocessen och att få fart på byggandet, säger Olle Åberg.

Bo Westmar bo.westmar@dn.se “

DN 16 dec 2012:

Nya regler nästa år.

“Det är väl värt mödan att se om sitt hus”

“Att se om sitt hus. Hur ofta har man inte hört den frasen – även när det inte handlar om byggnadsvård. För det är en bra poäng för alla att någon gång om året se över sin ekonomi, vare sig man äger ett hus eller inte.

Häromveckan var min fru och jag hos banken. Vi gick igenom vår ekonomi, lånen och sparandet. Det var ingen dramatik, bara en nyttig genomgång som också slutade i att vi gjorde en omläggning av vårt sparande.

Om man bara kommer ihåg att rådgivaren på banken arbetar för just banken, så är det ofta en bra idé att sätta sig ned med någon med goda kunskapar om finanser och gå igenom ekonomin.

För våra behov förändras över tiden. Barnen växer upp, vi kanske vill slå till och köpa den där sommarstugan vi drömt om. Eller det är dags att byta jobb – eller, hemska tanke – jobbet ser ut att vara alltmer osäkert.

Det är sådana förändringar som gör att det är bra att ”se om sitt hus”, med någorlunda regelbundenhet. Man får tid på sig att göra nödvändiga förändringar; förändringar som kan bli dramatiska om de tvingas fram i en pressad situation.

Den som äger sitt boende – eller ett fritidshus – har givetvis än större anledning att se över ekonomin. Hus drar, som bekant, med sig kostnader i form av renovering, drift och underhåll. Behöver taket läggas om? Fasaden eller fönstren målas?

Men även den som bor i hyresrätt och som inte har dyra tillgångar, behöver kolla ekonomin då och då, inte minst om man har barn.

Lars-Ingmar Karlssons artiklar här bredvid handlar om att energideklarera sitt hus; något som det är lag på numera när man ska sälja.

Men egentligen är det sund ekonomi att låta göra det inför en renovering till exempel. Kanske ska man passa på att tilläggsisolera vindsbjälklaget, eller någon annan åtgärd för att få ned sin energiförbrukning.

Och med en sådan här start på vintern kan också enkla åtgärder ha betydelse, som att se till att man har fräscha tätningslister i fönster och dörrar.

DN Ekonomi kommer att återkomma med tips om hur man håller efter sin energiförbrukning – och ser om sitt hus.

Dan Lucas dan.lucas@dn.se “

DN 17 dec 2012:

“Skottare lever farligt på taken”

“Se upp – nu rasar snö och is från taken. På flera håll i landet varnar polisen för att fallrisken bokstavligen är överhängande. Särskilt stor är den dock för takskottarna själva. “

“I helgen var det nollgradigt i många delar av landet. Det innebär att snömassorna som parkerat sig på tak runt om i riket, sakta börjar tina – och glider ned.

Sedan en 14-årig pojke dödades av en fallande istapp i Stockholm 2002 har takskottning varit på tapeten så fort snön börjat täcka landets hus. Varje år sker en handfull olyckor och fastighetsägarna är numera medvetna om sitt ansvar, men få är förberedda när snön kommer. I stället blir det rusning när snöovädren drar fram genom Sverige.

– Jag jobbar egentligen bara halvtid numera, jag skulle ha gått i pension för tolv år sedan. Men när det kommer så här mycket snö blir det långa dagar, säger Bengt Rodenkirchen.

Han är 77 år och grundare av en plåtslagerifirma i Hägersten i södra Stockholm. Just nu står han och skottar bort snö som hans kolleger slänger ned från en fastighet.

– Ingen utbildar sig till plåtslagare längre, så det är en jättebrist. När det kommer så här mycket snö är det svårt att hitta utbildad personal, säger han.

Andra takskottare DN talat med har samma uppfattning. Folk som vill jobba finns det gott om, men folk som har kompetens och säkerhetsutbildning för att arbeta på tak är en bristvara.

– Jag har hört av folk som sökt jobb hos oss att andra firmor, som de också sökt hos, tar in vem som helst utan att fråga om tidigare erfarenhet, säger en entreprenör.

Enligt statistik från Arbetsmiljöverket har 17 arbetsplatsolyckor med takskottare inträffat sedan 2010. Alla olyckor utom två skedde vintern 2010, som var ovanligt snörik. De flesta innebar takskottare som föll ned från tak, eftersom de saknade tillräcklig säkerhetsutrustning.

Det är alltså vanligare att takskottare ramlar ned, än att fallande isblock skadar någon.

Robban Sjöblom stryker svetten ur pannan efter en dust med ett gäng snöblock på ett halt tak i södra Stockholm. Han har varit plåtslagare i 20 år och tycker sämst om vintersäsongen när han måste ge sig upp på de förrädiska takåsarna.

– Man fattar ju att oseriösa aktörer ger sig in i branschen, för det finns pengar att tjäna. Det kan verka som enkla pengar, men få inser att det alltid är förenat med livsfara att jobba på ett tak, säger han.

Han har sett gott om takskottare med dålig säkerhetsutrustning, men framför allt har han lagat många förstörda tak efter deras framfart.

– Till slut måste man ändå ta in en plåtslagare, eftersom personer utan kompetens använder fel verktyg och hackar sönder taken.

Under 2011 och 2012 har Arbetsmiljöverket lagt 94 förbud på företag som utför takarbete.

– Det går inte att se om alla handlar om snöröjning utan att gå in i varje ärende ett och ett, men självklart handlar flera om takskottning, säger Refik Sener, pressekreterare på Arbetsmiljöverket.

Däremot har antalet förbud av den typen ökat. I februari 2010 lades till exempel 20 omedelbara förbud mot snöskottningsföretag bara i Göteborg, alla för att skottare arbetat utan ordentliga fallskydd.

Plåtslageriernas riksförbund och Fastighetsägarna har i år försökt mota problemen i ett nytt gemensamt avtal för snöskottning. Det går ut på att uppmana fastighetsägare att skriva kontrakt om att de bara tar in företag med licenserade takskottare.

Enligt dessa aktörer pekar mycket på att de flesta försäkringsbolag till årsskiftet 2013/14 kommer att ställa samma krav.

Emma Löfgren emma.lofgren@dn.se "

"Fakta. Fastighetsägaren ansvarig vid olycka

Det räcker inte med att bara sätta upp en skylt som varnar för fallande istappar. Varningar och avspärrningar får bara sitta uppe under den tid det tar för fastighetsägaren att ordna med snöröjningen.

Om fastighetsägaren inte tar hand om istapparna kan han eller hon bli polisanmäld för brott mot ordningslagen. Blir någon skadad till följd av att taket inte har skottats blir fastighetsägaren ansvarig, enligt en dom i Högsta domstolen efter att en person avlidit till följd av skador från fallande istapp.

Varningar om fallande is och snö har i helgen gått ut i bland annat Östergötland och Stockholm. "

DN 15 dec2012:

"22 procent

I fjol sjönk kostnaden för att bygga bostäder. Men sett över en längre period, 2006 till 2011, steg byggkostnaderna med 22 procent för flerbostadshus. Det är betydligt mer än inflationen under samma period, plus tio procent, enligt Statistiska centralbyrån (SCB). **TT "**